CÜNEYT ARCAYÜREK

Büyüklere Masallar
Küçüklere Gerçekler •2

Bir Giden Bir Gelen Bir Bekleyen

2. basım

Bilgi Yayınevi

BİLGİ YAYINLARI / BİLGİ DİZİSİ: 33
CÜNEYT ARCAYÜREK ANLATIYOR: 2

İSBN 975 - 494 - 874 - 7
2000 . 06 . Y. 0105 . 1707

Birinci Basım Şubat 2000

İkinci Basım
Nisan 2000

BİLGİ YAYINEVİ
Meşrutiyet Caddesi, No: 46/A, Yenişehir 06420 / Ankara
Tlf : (0-312) 434 49 98 - 434 49 99 - 431 81 22 - 434 12 71
Faks: (0-312) 431 77 58

http://www.bilgiyayinevi.com.tr
e-mail: info@bilgiyayinevi.com.tr

●

BİLGİ KİTABEVİ
Sakarya Caddesi, No: 8/A, Kızılay 06420 / Ankara
Tlf : (0-312) 434 41 06 - 434 41 07
Faks: (0-312) 433 19 36

●

BİLGİ DAĞITIM
Narlıbahçe Sokak, No: 17/1, Cağaloğlu 34360 / İstanbul
Tlf : (0-212) 522 52 01 - 520 02 59
Faks: (0-212) 527 41 19

CÜNEYT ARCAYÜREK

"Büyüklere Masallar
Küçüklere Gerçekler" : 2

BİR GİDEN
BİR GELEN
BİR BEKLEYEN

BİLGİ YAYINEVİ

kapak düzeni : fahri karagözoğlu

baskı : cantekin matbaacılık yayıncılık
ticaret ltd. şti.
telf : 384 34 35 - 384 34 36 - 384 34 37

İÇİNDEKİLER

Birinci Bölüm
"Eğer eylemlerimizin gerçek nedenleri bilinseydi,
en güzel eylemlerimizden utanç duyardık." 7

İkinci Bölüm
Cumhurbaşkanı Evren'le Görüşme 37

Üçüncü Bölüm
Cumhurbaşkanı Seçimi 143

Dördüncü Bölüm
"Tabii doğru da her zaman söylenmez.
Bazılarının zamanı zemini vardır.
Ne zaman söylenecek, onu iyi bilmek lazım." 241

Ek Bölüm - 1
Büyüklerimizi Tanıyalım - Kenan Evren 263

Ek Bölüm - 2
Büyüklerimizi Tanıyalım - Turgut Özal 267

Ek Bölüm - 3
Semra Özal 273

Beşinci Bölüm
"Bir verip üç alamadığımız yıl: 1990" 279

Altıncı Bölüm

"Bir koyup üç almak mı?
Üç koyup bir almak mı?" 425

Yedinci Bölüm

Özal'ın ve Körfez Savaşı'nın Seyir Defteri ya da
Körfez Savaşı'nda Ülkesinin Kaderini Elinde
Tutan Bir Siyasetçinin Somut Verilerle Analizi 461

Birinci Bölüm

"Eğer eylemlerimizin gerçek nedenleri bilinseydi,
en güzel eylemlerimizden utanç duyardık."
(Rochefoucauld)

1

Turgut Özal, 'Çankaya piyesi'nin ilk perdesini yeni yılın ilk günü açtı:

"Yeni yılın en önemli siyasi olayı Cumhurbaşkanı seçimidir" dedi.

Bu açıklamayı, "Bu konu, spekülasyona çok müsait olduğu için üzerinde fazla durmak istemiyorum" diye sürdürdü:

"Sadece Anayasa'nın Cumhurbaşkanı seçimine ilişkin 102. maddesinin bir kez daha okunmasını tavsiyeyle yetiniyorum." (1 Ocak 1989)

Özal'ın anımsattığı 102. maddenin can alıcı noktası ikinci fıkraydı.

"En az üçer gün ara ile yapılacak oylamaların ilk ikisinde üye tam sayısının üçte iki çoğunluk oyu sağlanmazsa üçüncü oylamaya geçilir, üçüncü oylamada üye tam sayısının salt çoğunluğunu sağlayan aday Cumhurbaşkanı seçilir."

Özal'ın TBMM'de 292 askeri vardı.

Üçüncü turda salt çoğunlukla Cumhurbaşkanı seçilmesine bu sayı yeterdi. Artardı bile.

Yeni yılın ilk on günü, iktidar-muhalefet arasındaki klasik anlamda tartışmalarla geçti.

Özal, Cumhurbaşkanlığı oyununu sahneye koyarken, muhalefetin kozu 26 Martta yapılacak olan yerel seçimlerdi.

Demirel, yılbaşı mesajında yerel seçimleri 'altın bir fırsat' olarak niteledi. SHP lideri İnönü'nün mesajı da hemen hemen aynı içerikteydi:

"Yakındaki yerel seçimlerde halkımızın sosyal demokrat iktidarı Türkiye'ye getirmek için ağırlığını koyacağına inanıyoruz" diyordu.

O günlerde bir başka siyasal hareketin ilk işaretleri alındı.

Kamuoyunda, özellikle kimi gazete ve dergilerde Cumhurbaşkanı Evren'in, muhalefet lideriyle iki ayda bir yaptığı ikili görüşmelere 'niçin uzun bir ara verdiği' soruluyor ve tartışılıyordu.

Gerçekten 13 Mayıs 1988'den beri Çankaya, muhalefet liderleriyle görüşmüyordu. Nedenini öğrendik: Cumhurbaşkanı Evren, liderlerin görüşmeden çıktıktan sonra kapı önünde 'içerideki konuşmaları' anlatmalarına bozuluyordu!

'Yeni polemik öğeleri' yaratmaktan kaçınıyordu.

Ali Baransel bir açıklama yaptı: "Cumhurbaşkanı –halkoylaması, dış geziler gibi– önemli olaylar araya girdiği için liderlerle görüşmelere ara vermişti. Başka bir neden yoktu."

Sonra, 'çağrı' geldi: Cumhurbaşkanı muhalefet liderlerini 11 Ocak 1989 günü bekliyordu.

Yaklaşık sekiz ay sonra Cumhurbaşkanı, İnönü ve Demirel ile görüşecekti.

2

Erdal İnönü, Cumhurbaşkanı'na ülkenin ve insanlarımızın içinde bulunduğu ekonomik koşulları anlatırken, "Karşımızda sadece ekonomik sorunlar yok" dedi.

"Devlet yönetiminde çok yanlış, ters görüntüler veren yaklaşımlar karşısındayız. Sıkıntılar büyük ölçüde bundan kaynaklanıyor" diye ekledi.

Gerçekten geçmiş günlerde iktidarı hırpalayan önemli olaylardan geçilmişti. Emlak Kredi Bankası kredileri, 'prens' Bülent Şemiler'in yönetimine sert eleştiriler ve Özal'ın 'kader arkadaşı' sayılan

Kaya Erdem'in Başbakan Yardımcılığı görevinden istifa etmesi... Türkiye'yi günlerce uğraştırmıştı.

Muhalefet ve basın çırpınıyor, ne çare, gerçeklerin ortaya çıkmasına Özal ve çoğunluk partisi ANAP, engel oluyordu.

Hele Kaya Erdem'in istifa mektubu; 1983'ten beri içtikleri su ayrı gitmeyen iki yakın arkadaşı birbirinden koparmıştı. Erdem 'devlet yönetimindeki anlayış farklılığını öne sürerek' istifa etmişti.

Bütün bu olayları gözeten ve mantık süzgecinden geçiren İnönü, Cumhurbaşkanı'na bir öneride bulundu:

"Elinizde güçlü bir denetim organı var: Devlet Denetleme Kurulu. Biz parti olarak Emlak Kredi Bankası için Meclis'e bir araştırma önergesi verdik.

Fakat ANAP çoğunluğunun bu araştırmayı kabullenmesi olasılığı zayıf görünüyor.

DDK'nu harekete geçirecek yetkiye sahipsiniz, lütfen bu yetkiyi kullanınız" dedi.

Öneriyi pekiştirmek için, "Karşı karşıya kaldığımız olaylar sıkıntıyı artırıyor. Araştırma önergesi reddedilirse ortaya çıkacak durum daha fazla rahatsızlık verecek" diyordu.

Oysa, 'bu nedenlerle, DDK, banka yönetiminde neler olduğunu araştırabilir'di.

Mantığı doğrulayacak başka öğeler de vardı. Örneğin, Kaya Erdem, 'devlet yönetiminde anlayış farklılığını göstererek' neden istifa etsindi?

Bir de Milli Savunma Bakanı Ercan Vuralhan olayı ile kamuoyu çalkalanıyordu. Uğur Mumcu, Milli Savunma Bakanının kimi olaylarda 'yarar sağladığını' öne süren yayınlar yapıyordu.

Bütün bunlar, araştırma, doğruyu yakalama istekleri baltalandığı için sorun olmaktan çıkıyor, sürekli işleyen yaralara dönüşüyordu.

İnönü, Cumhurbaşkanı'na "Devletin denetim organları çalışmıyor, durum toplumu tahrip edecek düzeye geldi" dedi ve DDK'nu harekete geçirmesini bir kez daha yineledi.

İnönü konuşmuş, Evren dinlemekle yetinmişti. SHP lideri sözlerini bitirince Evren;

"Olayları izliyorum, sonuca göre karar vereceğim" demekle yetindi.

Öğleden sonra saat 16.00'da DYP lideri Cumhurbaşkanı Evren'in çalışma odasına girdi.

17 Ocak 1989'da özel sekreteri Emel Yatmaz'a yazdırdığı 'Cumhurbaşkanı Evren'le yaptığı görüşmenin proseverbali'nde, kısa bir giriş ve karşılıklı konuşmanın metni var:

"13 Mayıs 1988 tarihinden, 11 Ocak 1989 tarihine kadar –takriben 8 ay– görüşme olmayışı, basının da nazarı dikkatini çekmiş olmalı ki, Nokta mecmuası konuyu Ocak ayının ilk haftasında ele aldı. Bana da soru yöneltti. Bu soruyu, "Davet Çankaya'dan geliyor. Görüşme talebi benden gelmiyor" şeklinde geçiştirmiştim. Bu görüşmelerin gecikme sebebi daha sonra, Çankaya'nın Halkla Münasebetler Müşavirliğinden yapılan bir açıklaması ile kamuoyuna da intikal ettirildi.

11 Ocak 1989 Çarşamba günü saat 16.00'da başlayıp 17.30'da biten görüşmenin özet proseverbali aşağıdaki gibidir.

Benim, ziyaret sonrası basına yaptığım açıklama ile, Sayın Erdal İnönü'nün aynı gün, Sayın Turgut Özal'ın da ertesi gün Çankaya ziyareti sonrasında yaptıkları açıklamalar da bu konuşmayı tamamlar."

Kenan Evren: "Araya, yaz tatili, daha sonra referandum ve dış geziler girdi, sizlerle görüşmemiz gecikti.

Bundan sonra, 2 ayda bir yaptığım bu görüşmeleri, 3 ayda bir yapacağım.

Nisan 1989'da tekrar konuşacağız. Ben, sizin olup-bitenlere nasıl baktığınızı öğrenmek istiyorum."

Süleyman Demirel: "Referandum oldu. Arkasından bütçe müzakereleri oldu. 1988 yılının sonuna geldik.

'1988 yılı sonunda Türkiye'nin genel durumunu nasıl gördüğümü' size anlatayım:

Bir ülkede vatandaş bugününden memnunsa, yarınına güvenle bakmak için bir sebep bulmuş demektir.

'Bugün, dünden kötü' diyorsa, yarına güvenle bakabilmesi zordur.

Vatandaşın bugününden memnun olmasını ve yarınına güvenle bakabilmesini, ülkenin idaresinde çok önemli bir ölçü sayarım. Aslında, siyasi faaliyetlerin ve devletin çeşitli gayretlerinin hedefi budur.

Tabii ki, herkesin memnun olması mümkün değildir. Ancak, büyük çoğunluk, halinden şikâyetçi ise bu, anlaşılmayacak bir durum değildir veya bu durumu dile getirenlere 'Size öyle geliyor. Kara tablo çiziyorsunuz' deyip, geçiştirilecek bir durum değildir.

1988 yılı sonunda Türkiye'ye bakarken, elde somut veriler var. Bunlardan birisi, 25 Eylül 1988'de yapılan 'referandum'dur. Ne için referanduma gidilmiştir?

Siyasi iktidar, Mart 1989'da yapılacak seçimleri, Kasım 1988'e almak ve bunu referanduma götürmek istemiştir. Mart 1989'da yapılacak seçimlerin 4 ay önceye alınmasında, halkın ne zararı vardır? Aksine yararı vardır. Halk seçimi niye reddetsin? Seçim, halk için bir fırsattır. Her zaman öyledir. Ama, netice ne olmuştur?.. Halk, siyasi iktidarın teklifini reddetmiştir. Siyasi iktidar, referanduma giderken, teklifin kabul edilebilmesi için % 50 + 1 oy gerektiğini bilmiyor mu idi?.. Bunun altındaki bir oy ile teklifin reddedileceğini bilmiyor mu idi?

Bunun altındaki bir oyu alıp, götürdüğü teklifi reddettirmek için referanduma gitmenin ve bunu başarı saymanın; akıl ile, mantık ile, izan ile bağdaşır tarafı var mıdır? Tabii ki, yoktur!..

Referandumda, her 100 kişiden 65 kişi, siyasi iktidarın teklifini reddetmiştir. Yani, seçimin öne alınmasını reddetmiştir. Bu, reddedilebilecek bir şey olmadığına göre, seçimin öne alınmasını değil, siyasi iktidarı reddetmiştir. Biz, referandumu o hale çevirdik. Bu bizim hakkımızdı. Siyaset, 'rodeo' gibidir. Sahaya çıkan, bindiği hayvanın üzerinde duracaktır. Durabilmek, onun hüneridir. Siyaset, 'rakibi alt etme sanatı'dır.

Bize göre, 'Türkiye'de halk, içinde bulunduğu durumdan fevkalade şikâyetçidir ve onun için 100 kişiden 65 kişi, siyasi iktidarı reddetmiştir.'

Referandumun anlamı budur.

Siyasi iktidardan, halk nasıl şikâyetçi olmasın ki?.. 1988'de enflasyon resmi rakamlara göre yüzde 75, mutfak rakamlarına göre de yüzde 100'ün üzerindedir.

Ülkeyi yöneten siyasi iktidar, 5 sene önce devraldığı Türkiye'deki enflasyonu beğenmemiş, onu 'çok bulmuş, kötülemiş ve indirmeyi,' taahhüt etmiştir."

Kenan Evren: "Yüzde 30 civarında idi."

Süleyman Demirel: "Evet. Şimdi bu yüzde 30'u bulsalar, öpüp başlarına koyacaklar.

Halbuki iddiaları; '2 sene zarfında yüzde 10'a indirmek' idi. 5 sene sonunda yüzde 75'lerin üzerine çıkardılar. Dünyanın hangi ülkesinde olsa, halk bu durumdan şikâyetçi olur. Türkiye'de de şikâyetçidir.

Gerçekten;

- Köylü,
- İşçi,
- Memur,
- Emekli,
- Dul-yetim,
- Küçük esnaf ve
- Sanatkârlar ezilmiş;
- Gayrı safi milli hasıladan aldıkları pay yüzde 50'ler seviyesinden yüzde 30'lar seviyesine düşmüştür.
- Gelir dağılımı çok kötü şekilde bozulmuş, alt kazanç grupları ile üst kazanç grupları çok farklılaşmıştır.

Halkın bugününden şikâyetçi olması, bu şartlar altında tabiidir, yarınına güvenle bakamaması da, bunun sonucudur.

Bütçe esnasında da söyledim.

Siyasi rejim, devlet ve kalkınma ile ilgili düşüncelerimi ifade etmek istiyorum.

Çünkü;

- İşleyen rejim,
- İşleyen devlet ve
- İşleyen ekonomi, ülke idaresinin, varmak mecburiyetinde olduğu 3 temel hedeftir. Bunun neresindeyiz?

Benim, kişilerle bir meselem yoktur. Ben, sistemi arıyorum ve olayların üzerinde duruyorum. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin;

- Yasama,
- Denetleme,
- Vergi koyma,
- Alınan vergileri tahsis etme gibi ana yetkileri var. Bu yetkilere bakalım, nasıl işliyor?

1988 Aralık ortasına kadar; 192 kanun kuvvetinde kararname meclislere sevk edilmiş, bunun ancak 10'u kanunlaşmıştır. Bu demektir ki, 'Türkiye, kanunlarla değil, Meclis'te yasa gücü kazanmamış kararnamelerle idare edilmektedir.' Yani, Meclis'in yasama fonksiyonu, siyasi iktidar tarafından 'üstlenilmiş'tir.

Meclis'in gündeminde;

285 sözlü soru,

36 araştırma genel görüşme önergesi var.

İngiliz Meclisi'nin gündeminde sözlü soru yoktur. Çünkü, sözlü sorular sorulduğu anda cevaplanır. Aylardır, sözlü soru bizim Meclisimizde görüşülemez. Haftada bir tane araştırma görüşme önergesi görüşülür, o da reddedilir.

Denetim fonksiyonunun işlediğini savunabilmek imkânsızdır. Meclis'in vergi koyma hakkı ise, hemen hemen hükümete devredilmiştir ve bu yüzden de, 'vergi adaleti' diye bir şey kalmamıştır.

Toplanan vergileri harcama yetkisi, fonlarla kısmen Meclis'in elinden alınmıştır. 166 fon var, bu da bütçenin yarısı ediyor.

Milletin 'haberalma hakkı' ise, elinden alınmıştır. Çünkü, devletin radyo ve televizyonu, milleti aydınlatmaya değil, şartlandırmaya, beyin yıkamaya hizmet ediyor. TRT, Meclis'i de milletten koparmıştır. Meclis'te olup bitenlerden, millet habersizdir. Ve zannetmektedir ki, 'Meclis, milletin hakkını aramıyor.'

Bütçenin başını televizyon ile halka verdiler, sonunu vermediler. Halk, Meclis'in de ne olduğunu tümü ile öğrenmekten mahrum kaldı. Çünkü, başlangıç konuşmaları, işin yarısı idi. Diğer yarısı da, kapanış konuşmaları idi. Kimse, 'O gün Türkiye'de, Meclis'teki tartışmalardan daha önemli olaylar veya haberler vardı' diyemez. Televizyonu her gün, nelerle dolduruyorlar...

Doğruları bilmeyen halk, ümitsizliğe düşüyor. Gerek TRT, gerek basın ile, siyaset ve siyasetçinin sesinin kısılması, ancak bezginliğe hizmet eder ve rejimden ümit kesmeye yarar. Bütün bunların sebebi, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde yüzde 35 oy, yüzde 65 sandalye ile temsil edilmesidir. 1983'te yapılan Seçim Kanunu yürürlükte olsa idi, ancak yüzde 42 oy iktidar çıkarırdı. Seçim Kanunlarında 11 defa değişiklik yapılmıştır ve Meclis, nerede ise 'temsili' vasfını yitirmiştir.

İşte, siyasi rejimin hali!..

Üniversite konusu üzerinde tekrar durmak istiyorum:

Daha önce de söyledim. Üniversite rahatsızdır. Profesörleri dinleyiniz. Rektörlerini, dekanlarını, bırakın kendileri seçsin.

Üniversite ile en büyük zorluğu ben yaşadım. Ama, 'kolay idare edeceğiz' diye, müesseseyi fonksiyonundan tecrit edemeyiz.

Mesele yine, kişiler meselesi değildir. Sisteme bakmak zarureti vardır.

Sosyal devletin neresindeyiz? Buna bakmakta yarar görüyorum:

Devlet, evvela 4 fonksiyon için vardır. Bunlar sırası ile;

- İç ve dış güvenlik, yani savunma,
- Adaletin tevzii,
- Eğitim ve
- Sağlık hizmetleridir.

Bir de sosyal devlet, halkın refah ve mutluluğunu sağlama, bunu istikrar içerisinde başarma görevi ile yükümlüdür. Enflasyonun yüzde 75'ler civarında bulunduğu bir ülkede, istikrardan ve refahtan bahsolunamaz. Onun içindir ki;

- Türkiye fakirleşmiş,
- İşsizler ordusu büyümüş,
- Bölgelerarası farklılaşma artmış, nüfusun yarısı 12 il'de toplanmış, yani 'göç' olmuş,
- Toplumun değer yargılarında aşınma olmuş,
- Sağlık ve eğitim hizmetleri ise, geriye gitmiştir.

Rakamlar orta yerdedir, gerçeler de orta yerdedir. Kişinin –4 kişilik bir aile için– günlük zaruri ihtiyaçlarını sağlayabilmesi için, ihtiyacı bulunan asgari gelir 172 bin liradır. Buna, 'yoksulluk sınırı' diyorlar. Memurun, işçinin, köylünün çok büyük bir kısmı, bu asgari gelirin, yani 'yoksulluk sınırı'nın altındadır. Köylünün girdileri ise çok artmıştır. Eline geçen para, girdileri karşılamıyor. SEKA grevi, bir hazin olaydır. Bir an evvel bitirilmelidir. Refahtan bahsolunamaz.

Halbuki; refah ve istikrar, Anayasa'nın 2., 5. ve 166. maddelerinin gereğidir.

Konut meselesi, ayrı bir manzara arzediyor.

40 bin kooperatif var, 15 trilyon para sadece başlanan konutları bitirmek için lazım. Nerede ise Türkiye, 'konut mezarlığı' halin-

de... Bu şartlarla zaten, işçinin, memurun konut sahibi olması mümkün değildir. Gelirleri yetmez.

Kalkınmanın neresindeyiz?

Bir bütçe yapılmıştır. 'Borç bütçesi'dir. Devlet tasarrufları yutuyor.

- Merkez Bankası'nın kaynaklarını tümü ile kullanıyor.
- Sermaye piyasasının imkânlarını kullanıyor.
- Teşebbüs erbabına kaynak bırakmıyor. % 140 faizle, kimse yatırıma yanaşmıyor.
- Sanayileşme durmuştur.

Önümüzdeki yıllarda Türkiye'nin ne ihraç edeceği, şimdiden düşünülüyor. Bütçe, borç bütçesi olduğu için, yatırıma para yok. Yatırımlar dökülüyor.

Güneydoğu Anadolu Projesi üzerinde, özellikle durmak isterim:

- Atatürk Barajı dışında yürüyen bir şey yok.
- Entegre proje duruyor.
- Sulama duruyor.
- Hava meydanı duruyor.
- Sanayileşme duruyor.
- Doğu kalkınması ile ilgili hiçbir şey yapılmıyor.
- Telefon, satın alma gücü demek değildir. Satın alma gücü lazım.
- Halk, sefalet içindedir. Yahut, göç etmektedir.
- Kalkınmanın durumu, şehirlere yapılan birtakım hizmetlerle anlatılamaz.

Esasen, öncelikler ve dengeler bozulmuştur. Bu da, Anayasa'nın 166. maddesine aykırıdır. Biz, 'şehirlere hizmet yapılmasın' demiyoruz. Hizmetler, 'Sosyal ve ekonomik aciliyetlere göre yapılmalıdır' diyoruz. Çünkü, her yere koşulduğu zaman, kaynak yetmez, her şey yarım kalır. Olan da odur.

Elektrik tüketimindeki artış hızı azalmıştır. 1988'de yüzde 7,5'tir. 1989'da yüzde 6 olacaktır. Bu da, sanayideki gerilemeyi gösterir. Kalkınmanın hali de budur.

Yerel seçimler üzerinde durmak isterim:

'Seçim' denildiği zaman anlaşılan, 'hür ve dürüst seçim'dir.

'Hür ve dürüst' olmayan seçim, 'sayım'dır. Bugünkü siyasi iktidar;

- 1987 referandumunda,
- 1987 seçiminde,
- 1988 referandumunda, devleti seçime sokmuştur.

Devlet Başkanlığı makamına bunu intikal ettirmeyi, görevim sayıyorum. Çünkü seçime, siyasi partilerle, devlet girerse bu, 'hür ve dürüst' seçim olmaz. Devleti de eskitir.

Bugünkü siyasi iktidar, devleti seçime nasıl sokmaktadır? Devletin;

- Vali,
- Kaymakam ve
- Muhtar gibi kişilerini kullanıyor. Bunları, adeta parti teşkilatı haline getirmiştir.

Vali; Devlet Başkanlığı'nın temsilcisidir. Devletin memuru olmak mecburiyetindedir. Siyasi iktidarın değil, devletin hizmetinde olmak mecburiyetindedir."

Kenan Evren: "Bu gibi durumlardan benim haberim olursa, memnun olurum."

Süleyman Demirel: "Fakir-Fukara Fonu'nu kullanıyor.

İl ve ilçe vaadlerinde bulunarak, devletin nüfuzunu kullanıyor.

Devletin kaynaklarını ve hizmet imkânlarını kullanıyor ve nihayet;

Televizyonu, seçime bir hafta kalana kadar kullanıyor.

Hatta, 12 Eylül'ü kullanıyor.

'12 Eylül öncesine dönersiniz ha!..' diye, 12 Eylül istismarı yaptığı için, Meclis'te bu konu üzerinde durdum. Şimdi iş, iddiaya binmiştir. Ne yapıp yapıp, yüzde 36'nın altına düşmemek çabasının içinde olacaktır. Yüzde 36'yı aşabilmek için, her şeyi yapacaklardır. Çünkü bu, Çankaya'ya çıkan yolu açacaktır. Şayet yüzde 36+1 alırlarsa, 'İşte, seçimdekinden fazla aldık' deyip, Çankaya'ya gelip oturacaklardır. Anayasa buna müsaittir ama, demokrasi ve hukuk buna müsait değildir. Çünkü, Çankaya'da oturacak kişinin, milletin yüzde 36'sı tarafından benimsenmesi yetmez. Zira, her 100 kişiden 64'ünün 'Benim Cumhurbaşkanım değildir' dediği kişi, Türkiye Cumhurbaşkanlığı yapamaz.

'Bunalım olur' diyoruz. Böyle deyince, 'Darbe mi demek isti-

yorsunuz?..' diyenler var. Ben, geçen 25 sene zarfında, hep darbelerin karşısında oldum, onunla mücadele ettim. Türkiye'de 'darbe' sözü etmeyecek tek kişi kalırsa, o da benim."

Kenan Evren: "Anayasa'nın yapılması sırasında, ben de Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesini savundum ama dinletemedim. Siz de şimdi onu savunuyorsunuz. Sayın Özal da, geçen sene böyle bir söz söylemişti. Halkın büyük çoğunluğu, Cumhurbaşkanını seçmek ister."

Süleyman Demirel: "Evet, o zaman, sistemin değişeceği endişesi ile biz, karşı bile çıkmıştık. Ama, kısa zamanda gördük ki, halk, Cumhurbaşkanının kendisi tarafından seçilmesine çok taraftardır. Doğrusu odur. Ben, yerel seçim ile Cumhurbaşkanlığı sorunu arasındaki münasebeti tesis bakımından bu konuya girdim.

'Siyasi iktidar, Çankaya'ya çıkabilmek için, devleti kullanacaktır' dedim.

Devletin kullanılmasından, devletin aşındırılmasından duyduğum endişeyi, makamınıza ilettim."

Demirel, Evren'in yanından saat 17.30'da ayrıldı.

Görüşme tam bir buçuk saat sürmüştü.

Ocak 1989'da Demirel, Cumhurbaşkanlığı seçimi ile 26 Mart yerel seçimleri arasında bir köprü kuruyordu.

"Şimdi iş iddiaya binmiştir. Ne yapıp yapıp (yerel seçimlerde) yüzde 36'nın altına düşmemek çabası içinde olacaktır. Yüzde 36'yı aşabilmek için her şeyi yapacaktır."

İleriki günlerde göreceğiz.

Özal 'her şeyi yaptı.'

4

Liderlerin Cumhurbaşkanı ile yaptığı görüşmeler kamuoyuna yarım yamalak yansıdı.

Siyaset gereği olan tartışmalar sürerken, Özal bir kez daha "Cumhurbaşkanı adaylığının 'şahsi meselesi' olduğunu" söyledi.

Köşk ile 'mutat görüşmelerinden' birinden çıkıyordu:

"Sayın Evren'e 'Süleyman Demirel ve Erdal İnönü'yü aday göstermeyiz' dedim. Cumhurbaşkanının nasıl seçileceğini Anayasa göstermiştir" diye konuştu.

"Ben seçilirim" demeye getiriyordu. Sonra tartışmaya açık birkaç cümle daha söyledi:

"DYP ve SHP Başkanları heves etmesinler. Anayasa değişikliği kolay değil."

Anayasa değişikliği konusunda "hiç kimseye güvenmediklerini" de ekliyordu. (13 Ocak 1989)

Özal "Kimse heveslenmesin" derken, ne demek istiyordu?

Çok açıktı ne demek istediği: Bu Anayasa ile ancak "Ben seçilirim. Bu, böyle biline!"

İkinci nokta şuydu: "Anayasa değiştirmek kolay değil, zaten bu konuda –referandumu göstererek– kimseye inanmıyorum.

Demirel ile İnönü, ancak halkın seçtiği bir sistemde aday olabilir, Cumhurbaşkanı olabilir.

Halkın Cumhurbaşkanlarını seçmesine olanak sağlayacak bir Anayasa değişikliği asla yapılmayacak!

Öyleyse 'kimse heveslenmesin'!"

Özal kendi dışında herkese kapıları kapıyordu.

DYP lideri Demirel, bir gün sonra (14 Ocak 1989) sert bir yanıt verdi:

"Kim oluyor da, Cumhurbaşkanlığı dağıtıyor? Kafasını iyice oraya taktı. Sıkıntısı budur" dedi.

İnönü –zamanı gelince konuşan tiplerden olduğu için– Özal'ın açıklamalarına, değinmedi bile.

Ama, Turgut Özal –gerçekten– 'kafasına takmıştı' Çankaya seçimini. (26 Ocak 1989) Artık duramıyor, hatta 'kendisinden sonra ANAP' üzerinde de görüş bildiriyordu:

"Yerime geçecek kişiyi ANAP Kongresi bilir. Benim, 'şu veliahtımdır' diye bir şey söylemeye niyetim yok."

Bir, 'ben adayım' demediği kalmıştı.

Nitekim (28 Ocak 1989), Foto Muhabirleri Derneğinde fotoğraf makinesi dağıtırken, hedefini açık seçik ortaya koydu:

"Cumhurbaşkanı adayı olmayacağım şeklinde bir açıklama yapmadım!"

5

Erdal İnönü'ye (12 Ocak 1989 Çarşamba günü), "Gidiyorsunuz Evren'e. Konuşuyorsunuz, söylüyorsunuz. Ne işe yarıyor? Dinliyor, o kadar. Örneğin, alın Horzum-Kaya Erdem olayını. Özal, araştırma önergelerine Meclis'i kapıyor. Evren 'Şimdilik izliyorum' diyor. Akılcı öneriniz ne işe yaradı? Hiç!" diyorum.

İnönü bana, "Evet, izlediğini söyledi. Ama 'Siz Meclis'te bir çıkış yaptınız' dedi. Kesin bir şey söylemiyor, söylediklerimi de onaylar gibi duruyor" diye yanıt veriyor.

İnönü ile görüşmemiz bana MDP Genel Başkanı Turgut Sunalp'in bir tanımını anımsatıyor.

O da parti genel başkanı olarak Evren'le görüşüyordu. Bir kezinde sordum:

"Nasıl oluyor bu görüşmeler?"

Yanıtı kısa oldu:

"Diyalog değil, monolog!" dedi.

Parti liderini konuşturan Evren, dinlemekle yetiniyordu.

Öyleyse 'yararı neydi bu görüşmelerin?' İnönü sade bir karşılıkla yetindi:

"Cumhurbaşkanı, çağırıyor, 'bilgi' alıyor." (Alaylı bir gülümseme var yüzünde. O da sonuç vermeyen görüşmenin anlamsızlığının elbette farkında. Ama açıkça söylemek istemiyor.)

"Sonuç, sıfır."

Yine gülüyor İnönü: "Cumhurbaşkanı'nın ilgisi var. Söylediklerimi anlayışla dinledi. Ama ne çıkar, bilemem."

Kimi yerde, ama kısa kısa irdelemeler de yapıyor:

"Cumhurbaşkanı'na TRT olayını, partilere yer vermediğini, sadece iktidarı yansıttığını söyledim. TRT'nin tarafsızlığı konusunda TRT Yüksek Kurulunu 'uyarmak', hakkı. Yapmıyor. Örneğin, son 'İcraatın İçinden' programında belediye seçimleri propagandası yaptı Özal."

Demirel ise, Evren'le yaptığı konuşmayı "Düzgün bir konuşmaydı" diye özetledi. Evren de (daha sonra anlaşıldı ki) iki liderle yaptığı görüşmelerden memnun.

Cumhurbaşkanlığı seçimi, geride kaldı. Ama, yerel seçimlerin ana öğesi oldu.

Demirel'in yargısı pekişti:

"Turgut Bey, önümüzdeki yerel seçimde yüzde 36 artı 1'i buldu mu, artık onu kimse tutamaz. Cumhurbaşkanlığına adaylığını koyacaktır. Milletin çoğunluğuna rağmen Özal, Çankaya'ya çıkmış olur. Bu bunalımı aşmanın yolu Cumhurbaşkanını halkın seçmesidir." (14 Ocak 1989)

Özal hemen yanıt verdi:

"Geçen sene başında" diyordu: "Halk seçsin daha iyi olur dedim. Basın dahil hepsi itiraz ettiler. Ondan sonra sözümü geri aldım.

Şimdi 'bazıları' dönüp dolaşıp 'Halk seçsin' diyorlar. Niye daha evvel biz bu lafı söylediğimiz zaman 'Uygundur' demediler?

Bu meseleyi o kadar anormal hale getirmek istidadı var ki, hiçbir şey söylemiyorum. Vazgeçtim. Daha önümüzde çok zaman var."

Oysa Özal, balığın oltaya takıldığını görmüş, misinayı yavaş yavaş çekiyordu. ANAP grubu ile seçilmek varken, Anayasayı değiştirme zahmetine niçin katlansındı?

(15 Ocak 1989) Demirel'i –daha önce gördüğümüz bir olayın kahramanı– ağır bir dille eleştirdi.

12 Eylül'den bir hafta önce MSP gensorusu ile 'düşürülen' Dışişleri Bakanı Hayrettin Erkmen, aradan yıllar geçmiş olmasına karşın, Demirel'in hükümeti bırakmamasına hâlâ kırgın, hâlâ kızgındı.

Milliyet'te yayımlanan röportaj ilginç içerikler taşıyordu:

Soru: "Sayın Demirel vefasız bir Başbakan mıydı?"

Hayrettin Erkmen; "Vefasızlık konusunda kimse Süleyman Bey'in seviyesine ulaşamaz" diye başlıyordu söze:

"Menderes'in de, aranırsa belki bazı vefasızlıklarına rastlanabilir. Ancak, hele ahde vefasızlık konusunda Süleyman Bey'in üzerine yoktur. Turgut Bey de vefasızlık örneği olarak çıkıyor ortaya Erdem olayı ile ama daha Süleyman Bey'in seviyesine ulaşamadı."

Soru: "Sizin dışınızda kimlere vefasızlıkları var Demirel'in?"

Erkmen: "Demokratik Parti'nin (Adalet Partisi'nden kopan 41'lerin kurduğu parti) kopmasında bir sürü vefasızlık örneği vardır.

Son seçimlerde aday belirlenmesinde kendine en yakın olanları feda etmiştir. En yakını Münif İslamoğlu'dur. Onu bile atlattı.

Aydın Menderes'e vefasız davrandı. Geçmişe sahip çıkmak istiyor, canlı şahit olarak da Adnan Bey'in oğlunu yanında taşıyordu. Aydın Menderes çekildi. Gölgede kalmayı tercih etti. Demokratik Parti'yi Demirel'in en yakın arkadaşları kurdu."

Soru: "Demokrat Partililerin affı için çalışmamış mıydı Demirel?"

Erkmen: "Çaba gösterir görünmüştür ama etkili olamamıştır ya da olmak istememiştir. Affın çıkarılmasını Hak Partisi'nin desteği ile sağladı. İnönü başlattı, Ecevit sonuçlandırdı."

Soru: "Demirel neden etkili olmak istemesin af için?"

Erkmen: "Partiyi kendi yönetmek istedi de ondan. Ortak istemezdi. Geçmişten gelen şöhretlerden çekinirdi. (Erkmen'in eşi Münife Hanım karışıyor: "O korkuyla da fazla ayakta duramadı zaten.")

Soru: "Demirel azınlık hükümetini (1979) MSP desteği ile kurmuştu. Kendisini kerhen destekleyen MSP'nin dış politikaya karşı çıkacağını bile bile ve deneyiminiz olmamasına rağmen sizi Dışişleri Bakanlığına neden atadı acaba?"

(Hayrettin Erkmen keyifle gülerken yanıt eşi Münire Hanım'dan geliyor) **Münire Erkmen:** "Harcamak için Hayrettin Bey'i Dışişleri Bakanı yaptı. Kendisine rakip olarak onu görüyordu."

Erkmen: "Benim MSP ile meselem yoktu. Onlar bu meseleyi hükümete karşı kullanmak istiyorlardı. Düşürme temasları vardı. Onlar hükümet olma umuduyla, hükümete çıkma umuduyla geldi, bizimki de (Demirel) hükümette kalmak için beni harcadı."

Soru: "O zaman sizi harcamak için Dışişleri Bakanı yaptı."

Erkmen: "Öyle görünüyor. Bizi düşürdü ama kendisi de kalamadı. Bir hafta sonra 12 Eylül oldu. O da düştü. Büyük yara aldı. Bir daha da kendisini toparlayamadı."

Bu röportajın yayımından bir gün sonra, DYP Genel Başkanı Demirel, Milliyet Genel Yayın Yönetmeni Doğan Heper'e 17 sayfalık bir mektup gönderdi.

Mektubun 16 sayfası, Demokrat Partililerin siyasal haklarının iadesinin öyküsüydü. ('Cüneyt Arcayürek Açıklıyor: 6'da bu olay bü-

tün ayrıntıları ile anlatılmıştır. Dileyen 'Cüneyt Arcayürek Açıklıyor'un 6. cildine bakabilir.)

Oysa, Hayrettin Erkmen röportajın önemli bölümünde Demirel'i 'vefasızlık ile suçluyor,' hatta bu suçlamasını önemli kimi olaylara dayıyordu.

Buna karşın, Doğan Heper'e gönderilen 17 sayfalık mektubun son sayfasında sadece şu satır vardı:

"Benim, kimi sevip, kimi sevmediğimi herkes, Sayın Erkmen'den öğrenecek değildir."

O kadar.

Onca suçlamaya tek cümle!

6

Özal'ın Çankaya'ya çıkacağına o kadar kesin gözle bakılıyordu ki, 'yerini kimin alacağı' siyasal kulisin bir numaralı konusuydu.

Gazetecileri yemeğe çağırdı Özal. Hasan Cemal (16 Ocak 1989) sabah erken aradı. Özal'ın havasını sordum, "Çıkacak mı yukarı?" dedim Hasan'a:

"Tabii çıkacak" dedi. Öyle bir ses tonuyla konuştu ki; acayip bir şey araştırıyor, olmayacak bir şey soruyordum sanki.

"Umurunda bile değil dünya, rahat" dedi Hasan Cemal:

"Yukarı çıkınca kim gelirse gelsin yerine, Mesut Yılmaz veya Hasan Celal Güzel, umurunda değil, partinin bölünmesi olasılığı da."

Coşkun Kırca aynı gün yazısında 'gerçek durumu' çok iyi özetliyordu:

" 'Hayır, Sayın Özal seçilemez' diyenlerin seçilme yeterliliğine sahip tek bir adayı bile yoktur."

Kırca'nın "Kim olacak?" başlığını taşıyan yazısı olacakları ve olmaması için neler yapılabileceğini göstermesi açısından ilginç içerikteydi.

Üstelik Cumhurbaşkanlığı seçimi öncesine ışık tutacak nitelikteydi.

Şöyle diyordu:

"Sayın Özal, Cumhurbaşkanı seçilirse ne olacak? Kendisi, biçimsel hukuk açısından bu göreve getirilmiş olacak. Ama, başka şeyler de olacak.

Olacak başka şeylerden biri; Sayın Özal'ın, bu suretle, Türkiye'nin yarıdan az seçmeninin desteğiyle seçilmiş ikinci Cumhurbaşkanı sıfatını kazanmasıdır. Çok partili hayata girildikten sonra, Türkiye Cumhurbaşkanı için Meclis'te oy vermiş partilerin bir önceki genel milletvekili seçiminde topladıkları oy, daima seçmen salt çoğunluğunun üzerinde olmuştur.

Bunun tek istisnası, 1957 genel milletvekili seçiminden sonra, merhum Celal Bayar'ın, seçmen topluluğu içinde azınlığa düşmüş Demokrat Parti'nin oylarıyla seçilmiş olmasıdır. O dönemde zaten Devlet Başkanı'nın tarafsızlığına inanmadığını içtenlikle ve erkekçe vurgulayan Sayın Bayar'ın siyasi gücünün bu yüzden hayli zayıfladığı, daha sonraki pek üzücü olaylarla da kanıtlanmıştır.

Olacak şeylerden ikincisi; Sayın Özal'ın bu makama seçilip, partisiyle ilişkisinin –yine biçimsel hukuk açısından– kesilmiş olmasının, kendisini bir anda bir tarafsızlık havarisi haline getireceğine inanacak tek bir Türk vatandaşı bulunamayacak olmasıdır.

Olacak şeylerden üçüncüsü de; Çankaya'ya çıkacak Sayın Özal'ın, sadece sekiz adet 'vatansever' muhalif milletvekilini kendi saflarına katmak suretiyle, Anayasa'yı istediği gibi değiştirecek, Meksikavari bir başkanlık sistemini, tepesine bir de 'hanedan' ekledikten sonra, halkoyuna sunulmasına gerek görmediğini ilan edivermesiyle kesinleştirmesidir. Derece derece demokrasi dışı rejimlerin, işte bu biçimsel demokratik yöntemlerle milletlerin başına bela kesildiği, tarihte hayli sık görülmüş bir olgudur.

Aman unutmayalım: Olacak şeylerin sonuncusu da; böylelikle, Çankaya'ya Türk tarihinin Cumhurbaşkanı olmaya en az layık ve en az ehil adayının yerleşmesidir.

Bütün bunlar olursa, Türkiye'de demokrasinin geleceğinden endişelenmemek mümkün değildir.

O halde, Sayın Özal'ın Çankaya'ya çıkması –kuşkusuz meşru yollardan– nasıl önlenecektir?

Bu konuda Sayın Erdal İnönü'nün hiçbir teklifi yoktur. SHP, sadece, Cumhurbaşkanının, hele –bugünkü gibi– Meclis yelpazesi

seçmen yelpazesine uymadığı vakit, partiler arası bir mutabakatla seçilmesi gerektiğini söylüyor.

Ama bu çözüm yolunun gerçekten çare olabilmesi, Sayın Özal'ın hem demokrasiyi yeterince öğrenmesine, hem de engin hoşgörü ve basiret hazinesini ruhunun derinliklerinde keşfetmesine bağlıdır.

Oysa, beş yıllık deneyler, kendisinin demokrasi kavramını ve bu rejimin gereklerini öğrenmekte en ufak ölçüde istidat sahibi olmadığını bol bol kanıtlıyor. Basirete gelince... Bu haslet, genellikle, Türk siyasetçilerinin kendi iç ruhsal gezintilerinde pek rastlamadıkları bir değerdir. O halde, işleyebilecek türden bir çare bulmak lazımdır.

Sayın Süleyman Demirel ise, Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesini tercih ediyor. Sayın Evren'in de bu yönde düşündükleri anlaşılıyor. Ancak, bu yöntem, Cumhurbaşkanının yetkilerinin de yeniden ele alınmasını gerektirecek daha kapsamlı bir Anayasa değişikliğini gerektirir.

Sayın Demirel'in, başkanlık sistemini arzulamadığı da biliniyor. DYP lideri, Fransa'dakine bir ölçüde benzeyen bir yarı-başkanlık sistemi düşünüyorsa, herhalde, bu konudaki görüşlerini de açıklayacaktır.

Bu seçenek, bazı sol çevrelerin ileri sürdükleri, klişeleşmiş içeriksiz eleştirilere rağmen, ciddi şekilde üzerinde durulması gereken bir konudur. Ama, hele Sayın Özal'ın böylesine ciddiyet ve samimiyet gerektiren bir tartışmaya girişmeyeceği açıktır.

O halde, Sayın Özal'ın 'karşı durulamaz yükselişi'ni önlemenin gerçekçi çaresi acaba ne olabilir?

Bu çareyi, tek bir muhalefet partisi ortaya koyamaz. Muhalefet, bu konuda birlikte hareket ederse, inandırıcı olur. Etkili olabilmesi için de, İsa Peygamber'den kalma –ve Türk kültüründe hiç yeri olmayan– yanağına tokat yiyince öbür yanağını uzatma zihniyetinden vazgeçmesi ilk şarttır.

Bu zihniyetten vazgeçerse, muhalefet, Sayın Özal'ın Çankaya'ya kurulmasını önleyici çok etkili çareleri pekâlâ bulabilir."

7

Tabii muhalefet, 'etkili çareler' aramadı.

SHP, Cumhurbaşkanlarını TBMM'nin seçmesine takılı kaldı.

DYP ise, Cumhurbaşkanını halkın seçmesinde ısrar etti. Bir slogan olarak önermeyi sürdürdü. Ama Coşkun Kırca'nın dediği gibi 'yarı-başkanlık sistemi düşünüyorsa', bu konudaki görüşlerini açıklamadı.

Türk siyasal yaşamı; o sıralarda bir üçgenin değişmeyen köşeleri arasında sıkışıp kalmıştı. Özal ve ANAP iktidarı – Cumhurbaşkanı seçimi ve doğal olarak 'darbe' söylentileri.

Alaşehir'de gezide olan Kenan Evren (18 Ocak 1989), darbe konusundaki söylentilere değindi:

"Biri, adını söylemek istemiyorum, 'böyle giderse darbe olur' diye bir şey attı ortaya" diye başladı konuşmaya:

"Gazeteler günlerce 'darbe mi olacak' diye yazdı. Bu gibi olaylar Silahlı Kuvvetleri üzüyor. Bunu yapmasınlar. Silahlı Kuvvetler bu memleketin, milletin emrinde" dedi.

O günlerdeki 'darbe söylentileri' yavaş yavaş söndü. 'Darbe' sözcüğü Türkiye'nin yazgısında bir batıp bir çıkıyordu.

Bu son olay da onlardan biriydi.

Evren'in adını vermediği 'darbe söylentilerinin kaynağı' Prof. Dr. Demir Demirgil'di.

Kimi yazarlara göre, "Asker kökenli Cumhurbaşkanları geleneğini sürdürmekten yana olan çevrelerin en önemli baskı silahı 'darbe korkusu' salmak"tı.

Nitekim uzun bir aradan sonra darbe söylentileri, yine Cumhurbaşkanı seçimi arifesinde ortaya salınmıştı.

Aynı ve koşutunda yazanlara göre; darbe şantajı yapanların hedefi, "Cumhurbaşkanı Evren'in görev süresini uzatmak, bu mümkün olmuyorsa başka bir askeri Çankaya'ya götürmek"ti.

Varsayımı haklı çıkaracak girişimler de izleniyordu. Örneğin Haydar Saltık ile Nurettin Ersin Paşaların adından söz ediliyordu. Bir de Büyükelçi İlter Türkmen'in... Türkmen telaştaydı, "Aman Allahım" diyordu: "Özal ile başım belaya girecek."

Bir başka gelişme DYP içinde yaşanıyordu. İhsan Sabri Çağlayangil, 'sağdaki birleşmenin' Özal'sız bir ANAP'la olanaklı olduğunu söylüyor, DYP yardımı olmadan 'bir oldu-bitti ile tereyağından kıl çeker gibi Özal'ın seçilip Çankaya'ya oturmasını' öne sürüyordu.

Özal, Cumhurbaşkanı olacak, Demirel de Başbakan!

Söylemeye gerek yok; Çağlayangil'in önerisine Demirel "Arkamızdaki oyları yitiririz" mantığıyla karşı çıkıyordu.

Çağlayangil 'formülü' giderek düşselleşiyordu:

DYP de ANAP da olmayacak, Büyük Türkiye Partisi yeniden dirilecek ve lider Demirel olacaktı. Toplam yüzde 55 oy!

Türkiye'nin yıllarca sürecek ve bir türlü 'fanteziden' öteye geçmeyecek düşünün Ocak 1989'daki çizgisi buydu.

Şu ya da bu tartışma, siyasal düşler bir yana... Söylenen, yazılan gerçek şuydu:

Önce, Demirel ile Özal'ın, aralarındaki hesabı kesinlikle görmeleri gerekiyordu.

O hesabın görüleceği alan, önümüzdeki yerel seçimlerdi.

8

Hesaplaşmanın yeni bir aşaması, 24 Ocak ekonomik kararların yıldönümünde Demirel'in verdiği bir demeçle başladı.

Kendini 24 Ocak'ın mimarı olarak tanıtan Özal'a karşılık, Demirel, "Bu kararları almak mecburiyetindeydik. Sayın Özal olsa da olmasa da bu kararları alacaktık" diyordu.

Özal'ı 1980'de göreve çağırırken pişmanlık duymuş muydu?

"1983'ten sonra olanlar benim için hüzün vericidir. Ayrıca Türkiye'nin bugün buraya geldiği yer de benim için fevkalade üzücüdür. Doğrusunu isterseniz, Sayın Özal konusunda zaman zaman bir vicdan muhasebesi yapmakla karşı karşıya kalmışımdır. 1979'da kendisini göreve getirirken yaptığım iş doğrudur.

Öne çıkarmasaydım daha sonra tanınan ve memleketin kaderini böyle etkileyen bir kişi haline gelmezdi diye düşünüp, azap duymuşumdur."

Ya, "Kafasındaki Turgut Özal'ı tarif edebilir miydi?"

"Çok değişti. Benim tanıdığım Özal'la, bugünkü Özal arasında çok fark var. Yani o başka adamdır, bu başka adam... Geçmişe mürekkep dökmeye kalkmamalıydı.

Bizim konuşma imkânlarımız olmayan bir ortamda, canla başla yaptığımız hizmetleri kötülememeliydi. Kırgınlığım, kırıklığım bu noktada başlamış ve zaman zaman 'Tanımamışım, tanıyamamışım' diye düşünmüşümdür."

Demirel, Günaydın gazetesindeki bu söyleşide, "Özal'la çalışma ilişkilerinin çok normal, düzgün ve ahenkli olduğunu" söylüyor.

Zaman zaman ben de sormuşumdur Demirel'e: "Özal nasıl bir adamdır?"

Kendisine 'ağabey' diyen Özal'ı "Her dönemde 'himaye' ettiğini" söylerdi. Örneğin, 12 Mart'ta ABD'ye gitmek üzere havaalanına gelen Özal'ın, zamanın yöneticileri tarafından geri çevrilmesinden sonra ABD'ye uçabilmesi için her türlü girişimi yaptığından başlardı.

Yeteneklerini kabul ederdi. Ancak "Bir işe sarılır, bir süre sonra aksatmaya başlar, o nedenle kovalamak gerekirdi Turgut Bey'i" derdi.

1979-80'lerde Demirel Başbakan, Özal hem Başbakanlık hem de DPT Müsteşarı.

"Kalbinden şikâyetçiydi. Amerika'ya ben gönderdim. Orada kontrolleri yapıldı ve daha sonra ameliyata girmesi söylendi."

Unutamadığı bir başka olay daha vardı Demirel'in:

24 Ocak kararlarını askerlere anlatması için Özal'ı Genelkurmay'a göndermişti. Sonra 12 Eylül geldi ve Özal, ekonomiden sorumlu devlet bakanlığına getirildi.

Demirel, "Biz Özal'ı ekonomiyi anlatsın diye gönderdik, meğer o, o sırada bizi arkadan hançerlermiş."

Ne ki, bir noktayı unutmamak gerekiyor: Özal, askerlerden gelen öneriyi ilk kez Demirel'e telefonla bildirmiş, 'onayını almıştı.'

Kuşkusuz her ikisinin de 'makul nedenleri' olacak ki, Özal'ın askerlerin buyruğunda Başbakan Yardımcılığı görevine gelmesinde Demirel, bir 'terslik mütalaa etmedi.'

9

Not defterimden:

Batı basınında da Özal'a ve hükümete yönelik eleştirilerin dozu giderek artıyor. ABD yönetimi Türk iç siyasetindeki kıpırdanmaları özenle izliyor.

Washington, Özal'ı 'ötekilere' yeğliyor. 'Eski siyasetçilere' hâlâ olumlu gözle bakmadığına; kulislerde söylendiğine göre, özellikle Demirel'in tekrar güçlenmesini pek arzulamadığına değinen haberler Washington'dan burada kimilerine iletiliyor.

Büyükelçi Hupe'un arada sırada Demirel'i 'yoklaması,' Mehmet Dülger gibi akıllı, bilgili, hem de Demirel'e yakın olanlarla ABD Büyükelçiliği görevlilerinin ilişki kurması... bütün bunlar:

Her şeye karşın, ABD'nin her olasılığı dikkatle değerlendirdiğini gösteriyor.

International Herald Tribune gazetesi Özal'ın iktidardaki beş yılını değerlendirdiği yorumunda, "Enflasyonu aşağı çekmeyi başaramayan Özal'ın siyasi gücünü kaybetmekte olduğunu" yazıyor.

Oysa Özal'ın ilk iktidar yıllarındaki söylemleri:

"Enflasyonu azaltmadan, fakirin durumunu düzelteceğini iddia edenler, en büyük sahtekârlardır."

"Ben kendim söyledim; 'Enflasyonda başarı sağlayamadık,' dedim. Ama bugün Türkiye aç mı? Yapılanlar, gelişmeler niye ele alınmıyor? Her bir tarafa yükleniliyor."

"Enflasyonu en çok sevenler, belirli kesimlerdir. Bunlar ürettikleri her şeye alıcı bulurlar. Çünkü malı almak isteyen önceden gelir, parasını peşin yatırır. Karaborsacı için enflasyon çok kârlıdır. Çünkü eline geçirdiği bir liraya aldığı malı, ertesi gün üç liraya satabilir. Hiç ter dökmeden büyük kazançlar elde edebilir."

Muhalefet, yumuşak bir karnını keşfetmişti iktidarın: Enflasyon! Çok iyi işliyordu. Ne ki, halk öylesine yılmıştı ki enflasyondan, muhalefetin uzun uzadıya anlatmasına gerek yoktu.

Özal, başka bir yönden saldırıyordu Demirel'e:

"Siyasi haklar için yapılan referandum öncesi, meydanlarda 'Kendim için bir şey istiyorsam namerdim' diye dolaşanlar, referandumu kıl payı alabildiler. O zaman siyaseti bırakıp bir kenara çekil-

meyi bilselerdi, herkesin saygısını kazanırlardı. Belki Cumhurbaşkanı olma şansları bile bulunurdu. Ama, artık hiçbir şansları kalmamıştır," diyordu (26 Ocak 1989).

Enfasyona bakış açısı da başkaydı:

"Muhalefet ve taraflı basın üzülecek ama, enflasyon düşmekte"ydi.

Dediği buydu. Fakat gerçek, bunun tersini, enflasyonun halkı yaktığını gösteriyordu.

Ya, muhalefetin, özellikle Demirel'in "Bu seçim Cumhurbaşkanlığı seçimi haline geldi" diye tanımladığı 26 Mart seçimleri?..

Özal'a göre:

"Aralarda yapılan seçimler önemli değildir. Önemli olan 1992'de (genel seçimde) ne oy alınacağıdır." (26 Ocak 1989)

Her şeye karşın hâlâ Cumhurbaşkanlığına adaylığı üzerinde –çok sevdiği deyimle söyleyelim– 'açık seçik' bir şey söylemiyordu.

Ama, Şubat 1989 başlarında Demirel, Özal'ın oylarının yüzde 36'dan hızla daha aşağılara düştüğünü yineliyor, "Allahtan kork! Yüz kişiden 70'inin istemediği şahıs olarak Çankaya tepesine nasıl oturacaksın?" diye konuşuyordu.

Kimi gazetecilere, halkın içine düştüğü ekonomik sıkıntıyı vurgulamak için yabancı gazetelerden –örneğin New York Times'dan– alıntılar veriyordu:

"Geçtiğimiz günlerde Türkiye Başbakanı Turgut Özal, alışılmamış, normal olmayan bir paket aldı. Paket, Denizli'den postaya verilmişti ve içinde beş tane kemer vardı.

Kemeri gönderen beş kişi 'Artık buna ihtiyacımız yok. Kemer sıkacak halimiz kalmadı' diye yazmışlardı.

Kemeri gönderenler hakkında derhal soruşturma açıldı ama, bir suç işlemedikleri sonucuna varılarak serbest bırakıldılar.

Bu olay, Türkiye'de yüzde 75 enflasyonun yarattığı rahatsızlığı göstermektedir."

Özenle dikkate alınacak başka bir öğe vardı:

Demirel, Özal'ın TBMM'deki ANAP çoğunluğuyla Cumhurbaşkanı seçileceğini görüyordu. Ancak, bir başka konuyu sürekli gündemde tutuyordu:

"Yerel seçimlerde Özal'ın oyları yüzde 36'nın altına düşerse"

diyor ve ulusun güvenini yitirmiş bir kişinin Çankaya'ya çıkamayacağının ilk işaretlerini veriyordu.

Sekiz-on ay önceden taktik hazırlık!

10

ANAP, 26 Mart için umudunu propagandaya bağlamıştı.

Ya Özal ya da bakanları sürekli TRT televizyonunda görünüyorlardı. Muhalefet iktidarın devlet televizyonunu kullanmasına sürekli karşı çıkıyor, ancak Özal ile ANAP, muhalefeti umursamıyordu.

Bir gazetemizde şu fıkra çıktı:

"Biri dört yaşında, biri on yaşında olan iki kardeş önceki akşam televizyon seyrediyorlardı. Anneleriyle babaları da biraz ötede oturuyordu.

O sırada televizyona Başbakan Turgut Özal çıktı.

Abi, küçük kardeşi dürttü.

– Sen bu adamı tanıyor musun?

– Tanıyorum tabii...

Abisi kardeşini imtihan etti:

– Peki kim? Ne iş yapıyor?

Küçük kardeş omuzlarını silkti:

– Televizyonda memur..."

11

1 Şubat 1989 günü gazetelerde "Bir insanın ailesiye uğraşmak yanlış işlerdir" diye söze başlayan Başbakan Özal'ın olay yaratan kimi irdelemeleri manşetlerde yer aldı.

Özal konuştu:

"İnönü eski bir fizik profesörü. Bizim Ahmet'le uğraşıyor. Geçen gün biraz dalga geçeyim, dedim.

'Ahmet biraz ağır gelir, ondan sonra, daha ufağı var, küçük

Turgut var, onunla uğraş bari. Ama onunla da bir-iki sene sonra uğraşması zorlaşır, çünkü bilgisayarla uğraşıyor, 5 yaşında.'

Yani bu işler yanlış. İnsanın ailesiyle uğraşmak eski metodlardır.

Ne yapalım, dağarcığında bir şeyler olmayınca, insan bu gibi yollara tenezzül eder."

'Küçük Turgut'u Özal, konuşmasında neden kullanmıştı? Daha sonraki cümleler ne olursa olsun, sade insan, 'Küçük Turgut'tan neyin amaçlandığını, duyduğu an algılamıştı.

Üstelik, Özal bu konuşmayı ANAP grup toplantısında yaptı.

SHP'den sert tepkiler geldi. Genel Sekreter Deniz Baykal "Seviyesizlik" diye niteledi.

İnönü, "Halk bunları değerlendirecek. Benim bir şey söylemem yanlış olur" diye yanıtladı.

Sonraki yıllarda bir numaralı Özal yanlısı olan, ancak olayın geçtiği yıllarda müthiş bir anti-Özalist olarak ünlenen, Adana Milletvekili Cüneyt Canver'in Özal ağzıyla Özal'a verdiği yanıt ilginçti:

"Küçük Turgut'la Semra Hanım uğraşsın, o daha iyi tanır!"

12

Şubat ayında Özal; dış ve iç basında enflasyonun düşmekte olduğu mesajlarını verirken, 26 Mart yerel seçimlerine söz geldiğinde 'eski defterleri' karıştırıyordu:

Reuter Ajansı'na verdiği demeçte;

"1984 yılında yapılan son mahalli seçimlerde ANAP, yüzde 40 oranında oy almıştı. Bu seçimlerde de aynı oranı alacağımıza inanıyorum," diyordu. (4 Şubat 1989)

Hüsamettin Cindoruk, "Benim bildiğim Başbakanlar, Ankara'da oturur. Bizim Başbakan maiyetiyle birlikte ya Avrupa'da ya da Amerika'da" derken, kuşkusuz haksız değildi.

Hanımefendi de Avrupa'lardaydı.

Batılının Türk kadınlarını aşağılar bakışlarından ya da ifadelerinden rahatsız olduğu için 'bir tanıtım kampanyasına' karar vermişti.

'Papatyalar' böyle doğdu.

Şubat 1989'larda yayımlanan, 'Papatyalar'la ilgili bir dizide 'Semra Özal vakfının doğuşu' şöyle hikâye ediliyordu:

"(Bir dış gezide) Avrupalı kadınlar Bijan giyimli, firuze taşlı nazar boncuklu, altın kravat iğneli ve televizyondaki 'İcraatın İçinden' programında gözümüzün içine doğru salladığı Cross kalemli Turgut Özal'ı doğal karşıladılar. Ne de olsa Başbakandı.

Ama Rolex saatli, Cartier çakmaklı, Long Panettelle sigaralı ve has ipek elbiseli Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı'nın eşi Semra Özal'a hayretle baktılar.

Üstelik bu Türk kadını viski de içiyordu. Avrupalı kadınlar Semra Hanım'ın Dom Perignen şampanyası sevdiğini bilmediklerinden viski ikram etmişlerdi.

İşte, o kadınlardan biri, Semra Hanım henüz ikinci viskisini yarıladığında yanına yaklaştı, kulağına eğildi ve sordu:

'Acaba sizler, Türkiye'de de bu kıyafetlerle gezebiliyor, böyle viski içebiliyor musunuz?'

Viskinin çarpmadığı Semra Hanım'ı, bu soru çarptı. Dönüşte bir vakıf kuracak, Türk kadınının kim olduğunu kendini beğenmiş Avrupalıya gösterecekti.

İlk toplantıyı İstanbul Sheraton Oteli'nde yaptı ve Hanımefendi'nin o toplantısına şu 'papatya adayları' katıldı:

Dışişleri Bakanı Mesut Yılmaz'ın annesi Güzide Yılmaz.

ANAP İstanbul Milletvekili 'No, No, No Güneş Taner'in kayınvalidesi Adla Cerrahoğlu.

Sakıp Sabancı'nın eşi Türkân Sabancı.

Deniz Kuvvetleri eski komutanı Kemal Kayacan'ın kızı Fatoş Hatayle.

Pepsi Cola'nın sahibi Melih Sipahioğlu'nun eşi Güngör Sipahioğlu.

ENKA Holding'in sahibi Şarık Tara'nın eşi Lale Tara.

TÜSİAD eski başkanı Ömer Dinçkök'ün eşi Ayşegül Dinçkök.

ANAP İstanbul İl Başkanı Eymen Toptaş'ın eşi Füsun Toptaş.

Merhum Paris Büyükelçisi Adnan Bulak'ın eşi Lale Bulak.

Demirören Şirketler Grubu sahibi Erdoğan Demirören'in kız kardeşi Şükran Öktem.

Makine Mühendisi Zeki Çakmak'ın eşi Figen Çakmak.

Çukurova Holding'ten Hasan Karamehmet'in eşi Deniz Karamehmet.

Başbakanın özel doktoru Cengiz Aslan'ın eşi Nilgün Aslan.

İzidaş Holding sahibi Attila Yurtçu'nun eşi Aynur Yurtçu.

İşadamı ve gazeteci Altemur Kılıç'ın eşi Güzide Kılıç.

Armatör Kemal Sadıkoğlu'nun eşi ve Bosfor Turizm sahibi Feyyaz Tokar'ın kayınvalidesi Vuslat Sadıkoğlu.

İki de fahri üye: İstanbul Valisi Nevzat Ayaz'ın eşi Sacide Ayaz'la İstanbul Belediye Başkanı Bedrettin Dalan'ın eşi Ayseli Dalan.

(1997) Acaba şimdi neredeler?

13

Not Defterimden :

(6 Şubat 1989) (İlginç bir nota rastladım) Bugün 17.30 dolayında Baransel aradı.

"Özal, 'yukarı' çıkamaz. Onun banker faciası var ki, bir gün gelir, belgeleri ortaya çıkar" dedi.

"Peki, nerede bu belgeler?"

"İlhan Öztrak'ta."

Rahmetli Öztrak öyle ağzı sıkı bir adamdı ki; "Öyleyse o belgeler devletin bilinmeyen dolaplarında, bilinmeyecek dosyalarda tozlanır" dedim Baransel'e.

Öyle kaldı.

'Darbeler ve Gizli Servisler' kitabını yazıyorum. Köşk'te Evren'in damadı Gürvit'i gördüm, kimi soruların yanıtını alabilmek için.

Konuşmalardan çıkardığım şu: Cumhurbaşkanlığı –Evren– 'bu işin' tamamen dışında. Evren'le bağlantılı olmadan gelişiyor. Oysa, bugün halkoylamasına başvurulsa Özal, Demirel çıkmaz, Evren çıkar.

Özal'ın 'yukarı' çıkmasını savunanların öne sürdükleri nedenlerden biri 'sivilleşme.'

Özal, Cumhurbaşkanı olunca sistem sivilleşecekmiş. Kafalar sivilleşiyor mu sivilleşmiyor mu? Mesele orada!

Eski günlerdeki bir kaygı yine ortaya çıkıyor. Evren'i amaçlayan bir demeç. Bozkurt Özal ABD'de konuşmuş: "Anayasalar kişiler için değişmez, ama sistem için değiştirilebilir."

Özal'ın 'kendine uygun bir sistem arayışı' yine sahnede. Tam ya da yarı-başkanlık sistemi!

Darbe lafları yine dolaşıyor. Genelkurmay Başkanı Necip Torumtay bir açıklama yaparak asli görevinin sorumluluğu içinde olan TSK'nın Cumhurbaşkanı seçimi nedeniyle darbe yapacağı söylentilerini 'teessürle karşıladı'. (12 Şubat 1989)

Aynı gün Demirel ile İnönü'nün –tabii artık gündemin değişmez konusu– Cumhurbaşkanı seçimiyle ilgili birer demeci yayımlandı.

Demirel'e soru: "Seçim (yerel) sonuçlarına göre Sayın Başbakan, kendi dışında bir isim telaffuz eder ve Cumhurbaşkanı adayı için muhalefetle diyalog ararsa?.."

Soruyu, "Niçin arasın muhalefetle diyalog?" diye yanıtlamaya girişiyor Demirel:

"Benim bildiğim Türkiye Başbakanı, kimseyle diyalog falan aramaz. Benim anladığım kadarıyla halk, bunlara iyi bir ders verecektir. Şimdi yapılan şudur: 'Halka rağmen oraya gidip oturabilir miyiz?' Bu soruya cevap arıyor.

Onun kapılarını açmaya çalışıyorlar. Onun yollarını yapıyorlar.

Oturabilirler tabii... Oturabilirler ama, rahat olmaz. Yanlış yere oturmuş olurlar."

İnönü ise, Cumhurbaşkanlığı sorularına sürekli kaçamak yanıtlar veriyor. Somut bir politika göstermiyor demecinde.

Cumhurbaşkanı Evren, Pakistan'a giderken, yeniden seçileceği ya da seçilmeyi istediği söylentilerini çok dikkatli bir yanıtla noktalıyor:

"Bu, benim son dış seyahatim" diyor.

Gazeteciler uçaktaki söyleşide "Bu sözlerin siyasi bir anlam taşıdığını" söyleyince, yanıtlıyor:

"Artık siz bundan ne anlam çıkarırsanız çıkarırsınız."

Söyleşi arasında –Hasan Cemal'in yazdığına göre– "Biz artık sıramızı savdık. Şimdi sıra başkalarında" demiş.

(26 Şubat 1989) Özal, Tokyo'da. Beraberinden eksik etmediği gazetecilerin sorularını yanıtlıyor. Kritik ayların işaretini vermiş: "Herhalde Cumhurbaşkanlığı seçiminden 4-5 ay önce konuşmaya başlarız."

Yani? Mayıs ayı! Düğüm çözülecek ve siyaset alevlenecek.

Bu ara ANAP'taki yetkilisi etkilisi, "Eğer Özal Çankaya'ya çıkarsa bu, bir tür başkanlık sistemi ile olmalı" diyor.

Tokyo'dan gelen bilgilere bakılırsa; Özal buna 'itiraz ediyor'muş.

"Olmaz ki" diyor ve "Her şey tek bir adama bağlı olmaz. Ya emr-i hak vaki olursa. Ben de bir faniyim" diye ekliyormuş.

Tabii ağzından düşürmediği bir söz var: "Memleketime en iyi hizmet edebileceğime kanaat getirirsem..."

Sonradan gördük ki; Özal, Çankaya'ya hazır. Hem de 26 Martta milletten tam bir dayak yemesine karşın.

'Hizmet' sözcüğü bir örtü.

14

Turgut Özal'ın hedefi dışında pek çok şeyin değiştiği Mart ayı.

Özal'ın ruhsal durumunu yansıtan bir akşam yemeğinden söz etmek gerekli oluyor:

Sabah'ın Genel Yayın Müdürü Zafer Mutlu (kısıtlı gazeteci topluluğunun bulunduğu akşam yemeğinde) "Yemekte Özal'ı moralsiz gördüğümü söylersem fazla abartılı yazmış olmam" diyor.

"Hatta bir ara Hürriyet Gazetesi sahibi Erol Simavi dayanamayıp, 'Beyefendi çok moralsiz görünüyorsunuz' demekten kendisini alamadı.

Başbakan kelimelerin üzerine basa basa söylemedi ama satır aralarında söyledikleri şunlar:

'Basının bana davranışından memnun değilim. Bazı şeyleri kasıtlı olarak yıpratıyorsunuz. Ben de buna karşı pek bir şey yapmadan duramam. Elimdeki gücü kullanırım.

Cumhurbaşkanlığına aday olacağımı (Tanrım nasıl yalan söylüyor: CA) sananlar yanılıyor. (Bu konuda 'şişecekler' kelimesini de kullandı.) Öyle sanıldığı gibi koltuk ihtirasım yok.

Vatandaşın, basının da etkisiyle yaptığımız işleri unutmaya başladığını ve bize sırt çevirmeye başladığını seziyorum. Ne yapalım her millet layık olduğu iktidar tarafından yönetilir.'

Beş aşağı beş yukarı bu mesajları veren Başbakan, SEKA Genel Müdürüne '100 liraya gazete satıyorlar. Nasıl oluyor bu? Hesapları getirin önüme bakalım' dediğini duyunca hiç şaşırmadım."

İkinci Bölüm

CUMHURBAŞKANI EVREN'LE GÖRÜŞME

"Evren'e göre; darbe ne zaman olur?"

15

(10 Mart 1989 Cuma) Görüşmenin ortalarında, Cumhurbaşkanı Evren;

"Laikliğin ortadan kaldırılmasına gidilirse, darbe olur" dedi.

Çok açık ve net bir cümleydi.

"Allah korusun" dedim.

"Doğru" dedi Evren Paşa ve görüşlerini söylemeyi sürdürdü:

"İşte o zaman çok kan dökülür ya da laikliğin yerleşmesi sürer gider, olmaz. Türban bir simge. Tabii demokratik bir ülkede herkes dilediği gibi giyinmeli, hareket etmeli. Ama bunların amacı başka. Humeynici bunlar. Humeyni burada para sarfediyor. Türban giyene ayda 100 dolar para veriyor.

Gezilerde bakıyorum, türbanlı bazı gençler beni müthiş alkışlıyorlar. Oysa bunlar beni sevmez. O alkışlayanlar diyorum, onlardan değil."

Bu konuşma, Evren Paşa'nın öteki kimi önemli konulara değinirken birdenbire 'türban sorunu'na girmesiyle açılmıştı.

Doğrusu, türban sorununda sürekli direniyor, karşı çıkan konuşmalar yapıyordu. Hatta 'güvendiği kimi yazarların türbanla savaşımda kendisini yalnız bırakmasından' da yakınıyordu.

"Bir örgüt var mı?" diye sordum.

"Arattım, bir örgüt bulamadım. Ama yapılıyor" diye İran'ın Türkiye'deki çabalarını bir kez daha doğruladı.

"Özellikle İstanbul'u 'pilot bölge' yaptıkları söyleniyor" dedim.

Evren Paşa, "Hep öyle olur" dedi:

"Sonra Anadolu'ya. Anadolu'da böyle işler, kıpırdanma yok."

"Humeyni Türkiye'de şeriat düzeni istiyor. Suud'lar da kendilerine koşut dinsel bir yönetime yanlılar. Paraların nasıl geldiği de az çok belli değil mi?"

Güldü. Dokundurmak istediğim isimleri anımsadı.

"Bakın, ben nereye gittiysem kimi davet ettiysem hepsi geldi. Ama bir tek Fahd (Suudi Arabistan Kralı) gelmedi. Benden bir şey umut ediyordu belki. Ama gelmedi."

Sonra eliyle bulunduğumuz odayı işaret etti:

"Ben Özal'a ve Keçeciler'e burada 'Bakın, laikliğe karşı harekete geçildiğinde müdahale ederim' dedim."

Biraz düşündü; "Eğer bu iş daha ileriye gidecek olursa..." Durdu ve cümleyi şöyle tamamladı:

"Burada (Çankaya'da) olmasam da mücadele ederim."

Cümleyi kesip böyle tamamlamıştı. Duraksamasının nedeni, cümleyi belki de "darbe olur" diye tamamlayacaktı, vazgeçti.

Görüşme anlatımını keserek küçük bir not yazıyorum:

Evren'le yaptığım görüşmede bu sözler bana;

28 Şubat 1997'deki Milli Güvenlik Kurulu toplantısını, dokuz saatlik bir toplantıdan sonra MGK'da alınan 18 maddelik kararları...

Refahyol hükümetinin karşı koyuşunu, kesintisiz 8 yıl temel eğitim konusunda TSK'nın direnişini...

Anti-laik hareketleri, RP'nin bu yoldaki kadrolaşma hareketine karşı TSK'nın kışladan çıkarak kesin bir davranış göstermesinden sonraki gelişmeleri...

Kalın çizgileriyle anımsattı.

1989'da Cumhurbaşkanı Kenan Evren'in söyledikleri ile 28 Şubat 1997'de yaşadığımız olaylar birbirini tamamlıyordu.

TSK'nın laik, demokratik ve sosyal hukuk devleti olan Atatürk Cumhuriyetini korumaya ne denli ve ne zamandır kararlı olduğu bir kez daha kanıtlanıyordu.

Mutluluk duymamak olanaksızdı.

Cumhurbaşkanı Evren, İstanbul sokaklarındaki çarşaflı kadın

fotoğraflarını anımsatan bir giriş yaptı: "Altı milyonluk şehir. Beş yüz çarşaflı kadın. Bilmem ne kadar bile etmiyorlar" dedi.

Masada önünde duran takvime baktı, bir şeyler hesapladı galiba ve konuştu:

"Bugün kadın dernekleri geldi. Bir gazete gösterdiler. Örtünen kadınları öven, günümüzün çağdaş kıyafetlerini kötüleyen, 'şeytan' diyen yazılarla dolu. Dava edeceklermiş. Bir de Bezmi Âlem Vakfı diye çıkıyorlar. Üniversite kuracaklarmış."

"Herhalde dinsel eğitime öncelik verecekler?"

"Tabii. Ben bir gün İstanbul'da Guraba Hastanesi'ne gittim. Başhekim kapısının üstünde kocaman eski Türkçe bir yazı. 'Bu nedir?' dedim. 'Eskiden kalma,' dediler. 'Kaldırın bunu başka bir odaya. Bu türden yazı ve eserlerin yanına koyun' dedim.

Bir de büyük bina yapıyorlar, bitmiyor. 'İstanbul Üniversitesi'ne verin, oraya hastane yapalım, hem de fakülteye bağlı olur' dedim, talimat verdim. Bir de baktım ki, bitmeyen binaya hemen para bulmuşlar, tamamlanmış. Bu adamlar o sırada hazırlanıyormuş. Başında da Şaban Karataş...

Ben Denetleme Kurulu'na görev verdim. Gidip incelediler. Şuradaki yuvarlak masanın çevresinde toplandık, bana anlattılar. Bezmi Âlem Sultan Hanım'ın on dört vakfı var. Yasa gereği vakıf üniversiteye dönüşemez. Amacı neyse o istikamette kullanılır. Vakıflardan bir öğretim yeri, ona dayanarak üniversiteye dönüştürecekler. 14 Kasımda başvuru yapılmış. Milli Eğitim Bakanı da aynı gün imzalamış, onaylamış. Bunu işitince YÖK eliyle hemen durdurdum.

YÖK izin vermezse açamazlar. Şimdi anlıyor musunuz YÖK'ün neden gerektiğini?"

Evren Paşa'ya "Biz" dedim, "Türkiye'nin bütünlüğü, laik ve demokratik ilkelerinden hiçbir ödüne razı gelmeyiz."

Evren; "Şimdi Danıştay'a gittiler. Orada kararı bozdurmak istiyorlar" dedi.

Bu konuda 'bir şeyler yazılmasını, yazmamızı istiyor'du. Hatta türban konusunda yeterince destek vermediğimiz için 'kırgın gibiydi.'

Laiklik konusundaki titizlik, görüşmeyi bir ara Necmettin Erbakan'a getirdi.

Evren Paşa'ya "Ama, askeri mahkemelerde beraat etti" dedim. Yanıtladı:

"Ben askeri mahkemelerin işine hiç karışmadım. Sadece Askeri Yargıtay Başkanı'na 'MSP'lileri nasıl beraat ettirirsiniz?' dedim. Bana işte şuydu buydu gibi bir şeyler söyledi. Ben de;

'Hadi ilk kez bozdunuz. Sonra mahkeme kararında ısrar etti. Bu kez de bozdunuz. Oysa, ikinci kez bozmasaydınız, size kimse bir şey diyemezdi' dedim."

Kimi sorularım vardı. Karanlıkta kalan kimi noktalara değinen.

Fakat Cumhurbaşkanı Evren, "İşte böyle Arcayürek" dedi.

Bir saat kalmıştım yanında. Görüşme 14.30-15.30 arası.

Elimi sıkarken "Çankaya'dan ayrılmadan önce yine görüşeceğiz, değil mi Paşam?" dedim.

Elimi, iki eli arasına alarak;

"Tabii, tabii" dedi.

Baransel bekliyordu. Ilık bir mart günü. Güneşli. Yürüyerek bürosuna gittik.

Ali, Özal'ın Çankaya'ya çıkacağına inanmıyordu.

Görüşmeyi özetledim Baransel'e.

"Seninle çok içten konuşmuş, hiç kimseyle bu kadar açık konuşmadı" dedi Baransel.

Evren'le görüşmemiz bu ilginç bölümle sona ermişti.

16

10 Mart 1989'da Cumhurbaşkanı Evren'le yaptığımız görüşmenin girişi ve sonraki akışı da ilginçti.

Cumhurbaşkanı, basındaki gelişmeleri çok yakın izliyor, olup-bitenler, gazete değiştirenler ve gazetelerin bünyesindeki olaylar hakkında geniş bilgisi olduğunu gösteriyordu.

Basınla ilgili görüş alışverişinin uzadığını görünce, "İki yıl önce" diye başka bir konuya geçtim: "Evet, iki yıl önce beni kabul ettiğinizde..." Cümleyi tamamlayamadım. Evren Paşa;

"Canım o kadar olmadı" diye araya girdi.

"Diyelim ki, yaklaşık iki yıl önce sizi son gördüğümde (oturdu-

ğu koltuğu parmağımla göstererek) 'Özal'ın gözü burada, buraya gelmek istiyor' demiştim."

Güldü Evren Paşa, "Doğru" dedi: "Söylemiştiniz."

"Görüyorsunuz şimdi" diye sürdürdüm:

"Buraya çıkmak için neler yapıyor. Sanki burası Devlet Bakanlıklarından biri. Kolayca oturulur. Durmadan yeni adaylar çıkıyor. Toplasak on beşe yakın aday. Özellikle yaptırıyor bunları. Türlü isimler çıkacak, içlerinde beğenilen olmayacak. Ve..."

Kısa bir sessizlik oldu. Evren Paşa konuştu:

"Olacağını zannetmiyorum" dedi. Çok sakindi sesi, önüne baktı, bir şeyler yaptı. Masanın bir yanında kristal su bardağı duruyor. Gözüm ona takıldı.

Ama altı çizilecek bir cümleydi. Neden böyle diyordu, ne biliyor veya neler olabileceğini tasarlıyordu?

"Sizin vaziyetiniz" demeye, cümleyi tamamlamaya vakit kalmadı:

"Ben ağır ağır toplanıyorum" dedi Evren Paşa. İkinci kez seçilme olanağının Anayasal engellerini anımsattı. Konsey'deki tartışmalara değindi:

"Ben, Cumhurbaşkanlarının halk tarafından seçilmesini istiyordum ve önerdim. Konsey'de tartıştık. Fakat arkadaşlar ağır bastı. Daha doğrusu Emin Paksüt o madde yapılırken, 'Eğer halk tarafından seçilmesine imkân verirsek adaylar çıkacak, birbirine olmadık laf söyleyecekler, kıracaklar, karalayacaklar. Çankaya'ya gelen insan, zafiyete uğrayacak' dedi.

Bu tezi arkadaşlar da kabul etti. Oysa ben halk tarafından seçilen bir Cumhurbaşkanının, hiçbir partinin desteğine ihtiyaç duymayacağı için daha sağlıklı görev yapacağına inanıyordum. Olmadı, öyle geçti."

"Ya ikinci kez seçilmeme kuralını neden koydunuz?"

"O da benim isteğimle oldu. Bana göre hani Türkçe'de bir söz vardır, yaş yetmiş, iş bitmiş derler. Cumhurbaşkanı seçileceğim. İkinci kez seçilmem söz konusu olduğunda 73 yaşında olacağım. Seksen yaşına kadar bir yedi yıl daha.

Bir başka gerekçem daha vardı: Bir kez seçilen eğer ikinci kez seçilmeyi istiyorsa –her insan ister bir kez daha seçileyim diye– o

zaman çoğunluğu elinde tutan partiye hoş görünmek için önüne gelen her yasayı, her kararnameyi imzalamaya başlayacak. Bu da bir gerekçe idi."

"Ama şimdi yanlışlığı anlaşıldı" dedim.

"Zaten beni seçmezlerdi" dedi. Tersini savundum:

"Şimdi seçmeyiz, diyorlar. Önlerinde Anayasa engeli var. Eğer ikinci kez seçilebilirliğiniz söz konusu olsaydı, böyle bir engel olmadığından tabii bir aday olacaktınız. Şimdi Özal bunu kullanıyor. Eğer halk tarafından seçilme olanağı olsaydı, Sayın Evren, Özal, Demirel ve İnönü de seçimlere girseydi, siz asgari yüzde 60 oy alırdınız. Halk sizi hâlâ tutuyor."

"Biliyorum" dedi. O kadar. Bir açıklama yaptı:

"Özal buraya geldi (oturduğum koltuğu işaret etti) ve bana teklifte bulundu. O sırada sanırım geçici 4. maddenin kaldırılması söz konusuydu. Bana 'Lütfen kabul ediniz. 4. maddeyi kaldırırken bir devre daha Cumhurbaşkanlığı yapmayı kabul ediniz' dedi. (Demek ki, o sırada Anayasa'daki ikinci kez seçilme engelini kaldırmayı da düşünüyordu Özal.)

Kesinlikle reddettim. Çıktı kapının önüne, bu öneriyi açıkladı."

"Evet, o sırada ben de kapı önündeki gazetecilerle birlikteydim, dinledim" dedim.

"Reddetmemin sebebi açıktı. 'Geçici 4. maddenin kaldırılmasına karşı çıkmamasının nedeni kendini ikinci kez seçtirmekmiş' diyeceklerdi. Üç yıl önce oldu bu önerisi."

Bir an daldı, durdu ve:

"Bir daha bu konuyu hiç açmadı, konuşmadı."

"Ah" dedim: "Tamamen bir oyun düzenliyor. Size geri çevireceğinizi bildiği bir öneride bulunuyor. Reddettirince bir daha konuya hiç yanaşmıyor ve kendi oyununu sahneye koyuyor."

Yumuşak bir sesle;

"Şimdi kulağıma geliyor. Benden söz edenlere 'Teklif ettim, bir dönem daha Çankaya'da kalın dedim, ama Evren Paşa reddetti' diyormuş" dedi.

"Kurduğu oyun da buydu zaten. Şimdi 'Kabul etmedi' diyor ve işin içinde sıyrılıyor."

Sesini çıkarmadı. Ama anlaşılıyordu; ya da bende öyle bir izlenim bırakmıştı: Evren Paşa da Özal'ın ne denli bir oyunbaz olduğunu kavramıştı.

Evren de Özal'ın Çankaya'ya çıkacağını kabul ediyordu artık.

"Türkiye 'hanedanın' buraya taşınmasına tahammül etmez" dedim:

"Bugüne kadar yaptıkları Başbakandır diye sineye belki çekildi. Ama hanedan rezaletleri buraya taşınırsa ülke buna tahammül etmez."

Evren Paşa bir yanıt vermedi. Ama yüz mimikleri aynı kanıda olduğunu gösteriyordu. Ya da ben öyle algılıyordum.

Bir de senaryo çizdim:

"Hanedan burada göreve şöyle başlayacak. İlk önce Beyaz Saray'a taşınan 'first layd'ler gibi Semra Hanım da perdeleri koltukları değiştirmeye başlayacak. Sonra bir türlü inşaası bitmeyen yeni Köşk çalışma binasında yeni düzenlemeler yapılacak.

Biz sizi eleştirdik. Ama ailenizle ilgili hanedan rezaletlerine benzer bir şeyler yazıldı mı hiç? Zira yazılacak bir şey yoktu. Buraya gelip giden hiçbir Cumhurbaşkanından böyle şeyler ne duyduk ne de gördük. Örneğin Bayar, partizandı ama..."

"Evet, partizandı ama mert adamdı" dedi Evren:

"Yassıada duruşmalarında dobra dobra konuşuyordu. Neydi o Menderes? Eğilip bükülmeler..."

Cemal Gürsel'den söz ettik. 'Baba' Gürsel'den.

Yorumsuz dinliyordu söylediklerimi. Ama "Hiçbir şey olmaz" demiyor, diyemiyordu.

17

Evren Paşa'ya söylediklerim birer varsayımdı, ama sonraki aylarda bir bir doğrulandı.

Semra Özal, kocası Cumhurbaşkanı seçildikten sonra hemen Çankaya'ya taşınmadı. Bütün duvarlar indirildi. Yeniden boyandı, onarıldı.

Ünlü ressamlardan tablolar getirildi. Asılları ve belki de kopyaları.

Evren Paşa'yı daha sonra yine görecektim.

Türban olayları Mart 1989 başlarında yine tırmanmıştı. Semra Özal (12 Şubat 1989) geniş bir söyleşi toplantısında, "Hacıyım, ama çağdaşım. İçki içer, başımı açarım" diyerek gazetelere manşet oluyordu.

Daha sonraki aylardı. ('Gazete'de 1 Ekim 1989'da) Semra Hanım'ın açılan bir davaya gönderdiği 'yedi göbek sülalesi' ile ilgili aile kütüğü ilan edildi. Semra Özal 'Peygamber soyundan' geldiğini savlıyordu.

Seçime on-on iki gün kalmıştı. Özal, gönül rahatlığıyla Galatasaray-Monaco maçını izlemeye, dışarıya Köln'e gidiyordu. Alman Başbakanı Kohl, Özal'ın görüşme isteğini geri çeviriyordu.

Genelkurmay Başkanı Orgeneral Necip Torumtay'ın, "Türban olaylarını izliyoruz" demesi çeşitli biçimlerde yorumlanmış, çok erken de söylenmiş olsa, bir müdahale olasılığına işaret sayılmıştı.

Partilerden de tepkiler vardı.

Genelkurmay bir açıklama yaptı: "TSK, demokratik, laik Türkiye Cumhuriyeti'nin bir ordusu ve milletinin ayrılmaz bir parçası olarak Anayasal düzen içerisindeki yerini ve görevlerini bilen ve tüm fertleri ile parlamenter demokrasiye gönülden inanmış ve bağlı bir kitledir."

Tabii, basın durmadı. Bir 'perde arkası' öyküsünde 'ordunun uyarı yemeği' anlatılıyor ve komutanların bir müdahale veya muhtıra havası verilmeden Başbakan Özal'a 'bir sivil aracı' kanalıyla iletilmesini gerekli gördükleri noktalar gözden geçiriliyordu.

'Perde arkası'ndaki bilgilere göre;

Komutanlar 4 önemli noktaya dikkat çekiyorlardı. Aracı durumundaki sivil yetkilinin Özal'a aktardığı askerlerin görüşleri arasında dikkati çeken şuydu:

"Din kökenli faaliyetlerin artması: TSK'ya ulaşan bilgiler, 300 bin çocuk ve gencin Süleymancılar'a ait bölge okullarında ve bölge yurtlarında barındırılmakta olduğunu ortaya çıkarmıştı. Birçok ilin Milli Eğitim Müdürlerinin, dini eğitimi, laik eğitimin önünde tutan bir anlayışa sahip oldukları saptanmıştı.

İlahiyat Fakültesi ve imam-hatip lisesi mezunlarının, yalnız Milli Eğitim Müdürlüklerine değil, devletin önemli 'kilit' kademelerine süratle yerleşmekte oluşları dikkat çekiciydi.

Askerler, eğitim politikasını da Atatürk ilkeleri açısından yeterli bulmuyorlar, okullarda din derslerine her yıl artan bir ağırlıkta yer verilmesinin yanlışlığına dikkat çekiyorlardı.

Gelişmeler bugün için tehlikeli boyutta görülmüyordu. Ama, 'Bugün atılan tohumlar, üç, dört yıl sonra yeşerirse önü alınamaz'dı."

Bu satırlar, 28 Şubat 1997'de MGK'nın yaptığı toplantıda ve daha sonraki toplantılarda 'askerlerin, sivillerin önüne koyduğu önlemlerin özeti' değildi.

Bu satırlar 15 Mart 1989'da Hürriyet gazetesinde yayımlanan bir haberden alındı.

Askerlerin irtica konusunda ne denli duyarlı olduklarının bir kanıtı; üstelik temelde laiklik sorununu ne kadar dikkatle izlediklerinin bir belgesiydi Hürriyet'te yayımlanan 'perde arkası.'

Sözlü uyarılarında askerler (15 Mart 1989) –yazıda adları açıklanmayan– dört bakana dikkat çekiyorlardı. "Kendilerine ulaşan bilgilerde din kökenli olayların gelişmesinde bu bakanların yarattıkları 'güven ortamı'nın da payı olduğunu" öne sürüyorlardı.

MHP yandaşlarının devlet kademelerinde kilit noktalara geldiğini ya da getirildiğini belirten askerler, yüksek enflasyondan yakınıyorlar; ancak ANAP iktidarının beş yıllık icraatından övgüyle söz ediyorlardı.

"Erdal İnönü'nün güvenli bir kişiliği olmasına karşılık SHP'de 'bölücü unsurlar' olduğu" söyleniyor, "Demirel'e karşı herhangi bir tepkileri olmadığını" özellikle vurguluyorlardı.

'Perde arkası' şöyle bağlanıyordu:

"Bu görüşleri kendisine aktaran yetkiliyi ciddi bir ifadeyle dinleyen Turgut Özal'ın, duyduklarından hoşlanmadığı ve sinirlendiği öğrenildi."

Aynı gün, Demirel, Isparta'da "Millet cefada, bunlar sefada. Yerel seçimlerde bunların fiyakasını bozun" diyordu:

"Bu yerel seçim hesaplaşmadır. Referandumda vatandaş bun-

lardan hesap sordu. Yüzde 65 'hayır,' dedi. Peki yerel seçimde milletin yüzde 75'i 'Senden bıktık, çekil git' derse oturacak mısın?

Ama arsız bunlar, 'arsız olduktan sonra bin yıl yaşa' demişler, ne çıkar."

Erdal İnönü de Bursa'da Özal'a yükleniyor, "Amigoluk yapmak için maça gidecekmiş" diye alaya alıyor; "Bunlar dikkatleri başka yöne çevirip oy almak istiyorlar. Demokrasiye leke sürüp 'oy verin, sizi il yapalım' diyorlar. Şantajcı bunlar" diyordu.

Yerel seçime önem vermiyor izlenimini pekiştirmeye çalışan Özal, Köln'e giderken yanından eksik etmediği gazetecilere, örneğin 25 maddelik bir Anayasa projesinden söz açıyor. Tabii, 'bir sivil yetkili aracılığıyla askerlerin duyurdukları laikliğe aykırı gelişmeler'i yalanlıyordu.

Ama, şu soru ve yanıtlar 'askerlerden gelen telkinlerin' doğruluğunu kanıtlıyor:

"Güç odakları kim ya da kimler olabilir?"

Özal: "Güç odakları kim olduklarını bilir."

"Aralarında Silahlı Kuvvetler de var mı?"

Özal: "Kendini kim güç odağı hissediyorsa onları kastediyorum."

"Bir örnek verebilir misiniz?"

Özal: "Seçilmedikleri halde Türkiye'nin yönetimine karışmak isteyenler." (17 Mart 1989)

Siyaset hızla yol alıyor.

İnönü, seçim sonuçları ve Çankaya arasındaki köprüyü yorumluyor:

"Şimdiki duruma göre şunu söyleyebilirim, yüzde 36 oy ile Sayın Özal'ın Çankaya'ya çıkma ısrarı rahatsızlık doğurur.

27 Mart sabahının sonuçları son derece önemli gelişmelere yol açabilir."

Demirel: "27 Mart sabahı, il genel meclisi seçim sonuçlarına göre, Türkiye'nin siyasi konjonktürü değişir."

Oysa, kamuoyunun önüne koyduğu birinci hedef; 'Özal'ın, hanedanıyla birlikte Çankaya'ya taşınmasını önlemek'ti.

Televizyonda propaganda konuşmalarının başlaması ile daha

önce 'bu avantajı çok iyi kullanan Özal'ın iyice form kaybettiği' gözleniyordu.

Gazetelere göre, 'bugün Asil Nadir'in gazeteleri dışında Özal'ın arkasında olan gazete hemen hemen kalmamış'tı.

Eskiden çok yumuşak konuşmalar yapan Özal'ın üstü kapalı bir hırçınlık içinde olması vatandaşların dikkatini çekiyordu.

Örneğin, gazeteleri arayanlar arasında bir yurttaş, Özal'ın televizyondan, halkı açık seçik tehdit ettiğini belirterek "ANAP'lı olmayan birini belediye başkanı seçersek yardım etmeyecekmiş. Etmezse etmesin" diyordu.

Ekranda kadınların gözdesi ise Özal'ın SHP oylarını bölmek için bulduğu formülle televizyona çıkardığı Ecevit olmuştu. Pek çok kadın seçmen, oylarını Ecevit'e vermeyi kararlaştırdıklarını söylüyor, "Belki seçimi kazanamayacak ama olsun, Ecevit'e oy vereceğiz" diye konuşuyordu.

Bu arada ekrana çıkan liderler arasında en başarılı siyasetçinin Demirel olduğu öne sürülüyordu.

İnönü ise 'seviyeli üslubunu hiç bozmadığı için' beğeni kazanıyordu (21 Mart 1989).

Dayanamadı, bir kez daha "Erken seçim huzur bozar" dedi Özal (22 Mart 1989).

(23 Mart 1989) Seçime üç gün kala; Ahmet Özal'a soru:

"Tatmin etmeyen bir oy oranı çıkarsa ne olur?"

Turgut Bey'in oğlundan açık yanıt:

"Başbakan olsam, bırakırım."

Acaba?

Baba Turgut, Cumhurbaşkanı seçimine yedi ay kala "Başbakanlığı bırakabilecek miydi?"

O gün geldi, çattı.

26 Mart 1989 seçiminde Turgut Özal'ın Anavatan Partisi yüzde 21.75 oy alabildi. Yüzde 36'lardan yuvarlanarak yüzde 20'lere indi.

Müthiş bir darbeydi.

Birinci parti SHP.

İkinci parti DYP.

Ve... Kudretli ANAP, ancak üçüncü parti olabildi.

27 Mart sabahı, ANAP'ın Hakkari'de belediye başkanlığını kazandığından, Malatya'da kazanabileceği olasılığından söz ediliyordu.

Büyük dağlara o kadar kar yağmıştı ki; örneğin 'başlı başına bir parti olduğu' savıyla bağımsız aday olan ünlü Bedrettin Dalan, İstanbul'da yitiriyordu seçimi.

Evren –anılarında o günü– "Millet Özal'a öyle bir ders verdi ki, hayret etmemek elde değil" diye anlatıyor.

Bu sonuçlardan sonra Demirel'in aylardır ustaca ortaya koyduğu 'geleceğe dönük' politika gündeme giriyordu.

DYP lideri, Özal'ın Çankaya'ya çıkacağından hiçbir zaman kuşku duymamış, ancak 'engelleyecek bir koşuldan' sürekli söz etmişti.

"Önündeki engel yüzde 36'dır" diyordu Demirel.

Yerel seçimde ANAP oyları yüzde 36'nın altına düşerse 'milletin artık güven duymadığı bir kişinin Çankaya'ya çıkmasındaki olanaksızlığı' işleyecekti.

TBMM'de Cumhurbaşkanı seçilebilmek için yeteri kadar milletvekili –askeri– olmasına karşın...

Özal'ın Çankaya ateşini söndürecek tek öğe; Demirel'in birkaç ay önceden öne sürdüğü düşük oy oranı, örneğin yüzde 21.75 'güvensizlik' oyu idi.

Demirel ve öteki siyasi partiler, Cumhurbaşkanlığı seçiminden önce ve sonra, yüzde 21 güvensizlik oyunu Özal'a karşı 'bir silah olarak kullandılar.'

Ne çare, Özal bu silahı umursamayacaktı.

18

Evet, Özal ve çevresi için dünya 26 Mart gecesi tersine döndü.

ANAP, yüzde 36,5'ten yüzde 21,8'e düşerken, Özal'ın "Bu partiden bir şey çıkmaz" dediği SHP, yüzde 27'lere ulaşıyor, hele eriyip silinecek diye alaya aldığı DYP'nin oyları yüzde 25'lere tırmanıyordu.

Not defterimden :

(26-27 Mart 1989) Tam bir bozgun. O gece (26 Mart) Ko-

nut'taki telefonlar çalmıyor. Kazanan bir parti ayağa kalkar. Yitiren bir lider aranmaz.

Gelen haberlere göre; Özal, sonuçlar belli olunca bir koltuğa çöktü. Herkes orada. Tabii Semra Hanım, oğlu Ahmet ve yakın bildikleri.

Bir süre geçti, Özal, "Artık politikadan çekilmeye karar verdiğini" söyledi ve başka bir odaya geçti.

Konut seferber oldu. Başta Semra Hanım. Ötekiler...

Özal'ı 'onardılar.'

Özal, manen yeniden dirildi.

Sonuçtaki anlam açıktı: Millet kendilerini 'ikaz etmişti!'

'Gereken mesaj alınmıştı.'

1992'ye kadar 'göreve devam edecekler'di.

Özal, "Millet yerel seçimlerde iktidarın değişmeyeceğini bilerek oy verdi. Ancak kantarın topu biraz fazla kaçtı" diyordu.

Hükümeti değiştirecekti, bakanlardan istifalarını toplamaya başladı.

Hepsi senaryoydu. Hepsi asıl hedefe gitmenin aşamalarıydı.

Hedef, amaç, tekti: Çankaya!

Muhalefet ateş püskürüyordu.

SHP lideri İnönü, "Millet iradesinin şahlanışını görüyorum. ANAP'a 'git,' SHP'ye 'gel' dedi" diyor, birinci parti olmanın keyfini çıkarıyordu.

İktidarda kalacağını söylemesi üzerine İnönü, "Özal sanki vatandaş aferin demiş gibi davranıyor. Vatandaşa saygısızlığın bu kadarı görülmemiştir" dedi.

"Kulaklarıma inanamadım" diyordu: "Böyle bir yorum demokrasi içinde imkânsızdır."

Kuşkusuz, sert çıkışlar Demirel'dendi.

Genel Merkeze gelmiş, büyük gösterilerle karşılanmıştı:

"Su testisi su tutmamıştır, dağılmıştır. Türkiye yarın sabahtan itibaren yeni bir siyasi döneme giriyor" dedi.

Daha sonraları, Özal'ın, "Oylarımız bizi sıkıntıya düşürecek oranlara düşerse, çeker giderim" sözünü anımsattı ve "İşte sonuçlar ortada. Özal sözünün eri ise çeker gider" diye konuştu.

Özal gayet pişkindi. Bu anımsatmaları duymamazlıktan geldi. Hatta sanki böyle bir söz söylememiş gibi davrandı. "Kalıyorum" dedi.

Bu açıklama üzerine Demirel; sert bir çıkış yaptı:

"Hiç kimse 'Yüzde 20 ile iktidara devam ediyorum' diyemez. Şimdi, 'Böyle bir şey söylemedim,' diyor. Türk basınını şahit gösteriyorum. Ya da yazdığınıza sahip çıkın."

Sanki inanamıyordu Özal'ın söylediklerine. "Allahtan kork" diyordu:

"Bu millet sana daha ne yapsın? Üpüryan sokağa bıraktı. Gitmezmiş, böyle skandal olmaz."

Ecevit, 26 Martı şöyle yorumluyordu:

"Bu yenilgi, başarısızlığın ve halkın ıstırabına duyarsız kalmanın, yasaları sorumsuzca çiğnemenin bedelidir."

'Bu Meclis'le' Cumhurbaşkanı seçimine gitmenin ülkeyi 'patlamanın eşiğine getireceğini' söylüyor ve;

"Özal, hayatını kurtarmak için kapağı Cumhurbaşkanlığına atmak isteyebilir" diyordu.

19

Oysa, Köşk, Özal'ın 'aklından hiç çıkmıyordu.'

Evet, ANAP'ın TBMM'deki 'asker sayısı' Cumhurbaşkanı seçilmesine yetiyordu ama, genel kanı başka yöndeydi:

"ANAP'ın –1983'lerdeki– 'dört eğilimi' yuvalarına dönüyorlardı. Geride bir Özal ile bir de yüzde 20 kalmıştı."

Dışardan da olumsuz yorumlar geliyordu.

Örneğin, Amerika'da yayımlanan haftalık U.S. News and World dergisi, Özal'ın seçim sonrası düştüğü durumu, "Türkiye'nin Özal'ı: Topal bir ördek" başlıklı bir yazıda anlatıyor; "enfasyon, mali skandallar, Özal ailesinin hükümette haksız mevkilere getirilmesi" diye özetliyordu.

Eski bir CIA'lı olan George Harris –Ankara'da da çalışmıştı– Sedat Ergin'e "Özal'ın seçimi kaybettiğini biliyoruz" diyor, "ancak kimin kazandığını tespit etmek çok zor" diye ekliyordu.

Genel kanı, Türkiye'de koalisyonlar döneminin yeniden açılacağını gösteriyordu.

İl Genel Meclisi seçimleri ölçü alınarak yapılan hesaplara göre, yerel seçimler bir genel seçim olsaydı:

SHP, 195 milletvekili çıkararak birinci parti olacaktı.

Onu 167 milletvekili ile DYP izleyecekti.

ANAP'ın çıkaracağı milletvekili sayısı 87 idi.

Kuşkusuz, 'dışardaki gözlemciler'in her yorumu, hesabı, doğruyu saptamıyordu.

Örneğin ABD'deki 'Siyasi Risk Servisi' adlı kuruluş, "Özal'ın Cumhurbaşkanlığı yolunun hemen hemen kapanması karşısında Evren'in yeni bir 7 yıl için seçilme ihtimalinin olduğuna" dikkat çekiyor ve tabii, yanılıyordu.

Özal'ın 'yakın dostu' Bush yönetimi ise –Ergin'in yorumuna göre– "Artık hiçbir şey, eskisi gibi olmayacak" diyordu: "Nothing will ever be the same again!"

Washington'da "Siyasi geleceğine az çok 'bitti' gözüyle bakılan DYP lideri Demirel'in ismi kulislerde belli çekincelerle birlikte sıkça işitiliyor"du (1 Nisan 1989).

Hemen hemen bütün Batı iletişim organları "Özal'ın büyük yenilgi aldığında" birleşiyordu.

Birkaç örnek:

The Guardian; "Seçim sonuçlarının Başbakan Özal'ın siyasi geleceğini tayin etmesi açısından büyük önem taşıdığını" yazıyordu.

The Times; Özal'ın siyasal kariyerinde ilk ağır yenilgiyi aldığından söz ediyordu.

Amerikan **AP** ajansı ise; "Sol muhalefet de sağ muhalefet de zaferini ilan etti" ifadesini kullanıyordu.

Frankfurter Allgemeine Zeitung; "Felaket bir yenilgi" diyordu: "Özal sonbaharda yapılacak seçimle Cumhurbaşkanı olma arzusunu kalbine gömecek."

Frankfurter Rundschau gazetesi; "İki kez askeri darbeyle düşürülen muhteşem Süleyman geliyor" diye başlık atıyordu.

Özal'ın tersine, erken seçim havaları yeniden canlanmıştı.

Özal'la ANAP grubunun, yüzde 21,8'lik sonuçtan sonra, bir erken genel seçimi göze almaları olanaksızdı.

Örneğin, Altan Öymen Özal'ın 27 Mart günü yaptığı basın toplantısından sonra, "Sokakta rastladığınız her beş kişiden dördü, size daha dün, 'Gitsin' diye oy vermiş... Siz onların gözünün içine baka baka 'Ben üç buçuk yıl daha başınızdayım' diyeceksiniz" diye dilediği kadar yazsın;

Özal, "Başınızdayım" diyordu.

Üstelik, o basın toplantısında memurlara;

"Bize ayak uyduramayan varsa yolcu ederiz, yolcu... Bizim kadar kararlı bir iktidarı bu Türkiye görmedi";

Yeni (SHP'li) belediye başkanlarına; "Bakalım neler yapacaklar? Göreceğiz. Esas güç merkezi idaredir (yani kendisinde). Onu herkesin bilmesi lazım";

Gazetecilere; "İstediğinizi yazın, istediğinizi söyleyin, hepsi boş laftır. Siz Cumhurbaşkanı olmamı istemezseniz tersini yapabilirim (sanki istemiyormuş gibi)"; diyordu.

Üstelik "Yerel yönetimler bizden olmazsa bizden yardım göremezler" gibi bir düsturla yola çıkmış olacak... 67 ilden 63'ünün, 700 ilçeden 550'sinin belediyesini dışlayıp, onların başarısızlıklarına zemin hazırlayarak...

İktidar olunacak!

Ekranlarda da tabii, 'Gelişen Türkiye':

"Bir kaset koy da Semra Hanım, neşelenelim..."

Ve fon müziği:

"Arım, balım, peteğim...

Allah ihtiyacı olanlara akıl ve hepimize sabır ihsan eylesin..."

'Başkalarına' akıl ihsan eylemedi ama, milletçe hepimize sabır ihsan eyledi!

Ağır yenilgiden sonra Özal, bir süre sustu. Cumhurbaşkanlığı seçimine bir ay kalana kadar tartışmalara girmeyecekti.

Demirel de aynı düşüncedeydi. Zira daha çok zaman vardı.

Bir ara Cumhurbaşkanlığı seçiminin ertelenmesi, erkene alınacak genel seçimlerden sonraya bırakılması öne sürüldü. Demirel buna karşı çıktı:

"Bu yol açılmamalı" diyordu. Üstelik Demirel'e göre erken seçim kaçınılmazdı. "Özal gidecek, mutlaka gidecek. Erken seçim kaçınılmaz."

Hâlâ Cumhurbaşkanını halkın seçmesi görüşünde direniyordu Demirel. Ama, Özal, "Hayır" diyordu. "TBMM seçecek!"

DYP lideri, aylar önce Özal için yüzde 36 gibi bir sorunun varlığından söz etmişti.

Yavaş yavaş bu görüşü piyasaya çıkarıyordu:

"Çoğunluğu var, çoğunluğunun tabanı yok!"

SHP lideri Erdal İnönü'ye soru:

"Cumhurbaşkanı seçimi ertelenebilir mi?"

İnönü: "Geri bırakılamaz. Bu Anayasa'nın emri."

"Cumhurbaşkanlığı için partiler arası bir uzlaşma olursa tavrınız ne olur? Bu durumda seçim biraz geri bırakılamaz mı?"

İnönü: "Şunu açıkça ortaya koyalım: Cumhurbaşkanı seçimi ile erken seçim ayrı şeylerdir. Parlamento erken seçimi başaramazsa o zaman bir uzlaşma aranabilir."

"Ama ANAP grubunun Cumhurbaşkanını seçecek çoğunluğu var. İlk turda olmazsa üçüncü turda bunu yapabilir."

İnönü: "ANAP grubu Cumhurbaşkanı seçecek durumda değil."

"Bununla neyi kastediyorsunuz? Yani grubun desteğini mi alamaz?"

İnönü: "Hayır, hayır. Yüzde 21 ile Cumhurbaşkanı seçilemez demek istiyorum. Bu, milli iradeye büyük saygısızlık olur, diyorum."

"Peki ANAP; Cumhurbaşkanını seçmek konusunda ısrar ederse ne yaparsınız?"

İnönü: "Bu soruya cevap vermemeyi yeğliyorum. Ama Başbakan ısrar ederse giderek daha zor duruma düşer. Şimdi yapılacak iş Başbakan'ı demokratik yola çekmektir."

"Bu Meclis'ten kesinlikle Cumhurbaşkanı çıkmaz mı demek istiyorsunuz?"

İnönü: "Benim bu aşamada başka bir şey söylemem milli iradeye saygısızlık olur."

"Bugün galiba sizden bir şey alamayacağız."

İnönü: "Buyrun şu çikolatalardan alın."

20

Seçim sonuçları gazetelerde kimi eğlenceli öykülerin yayımlanmasına yol açtı.

Kimileri ise Özal'ı ağır biçimde eleştiriyordu.

Örneğin, çerçeveli bir yazı. Başlık: "Macun gibi". Üstte bir resim. Özal bir koltukta oturuyor.

Kısa yazı şöyle:

"Eski zaman paşalarından biri, millet kendisine koro halinde 'Git artık' dediği halde koltuktan kalkmıyormuş. Hazreti iyi tanıyan bir başka paşa;

– Onu kolundan çekip de kaldıramazsınız, demiş, macun gibidir o, ancak kazımakla temizlenir.

Bir de Gaziantep sözü var:

"Altını pislemiş çocuk yerinden kalkmaz," diyor.

En yukardaki fotoğrafın sahibi bu edebiyata yeni deyişler ekleyeceğe benziyor..."

Bir başkası, "Süleyman Demirel Başbakan Özal'ın yeni kabinesini, iktidardaki ömrünü uzatmak için giriştiği 'umutsuz çırpınışlar' olarak görüyor" diye başlıyor ve şöyle sürüyor:

"DYP liderine göre Özal'ın yapacağı en akıllıca iş, direnmeden gerçeği kabullenmek ve erken seçime razı olmak. Demirel bununla ilgili olarak arkadaşlarına şu fıkrayı anlatıyor:

Adamın bir devesi varmış. İyice yaşlanmış. Adam deveyi yaşatmak için çok zahmete katlanıyormuş.

Buna rağmen deve bir gün ölmüş. Adam devenin başında iki gözü iki çeşme ağlarken komşuları 'Üzülme' diye teselli etmeye çalışmışlar..' Zaten bu deveyi yaşatmak için perişan oluyordun. Kurtuldun işte!'

Adam, 'Deveye üzülmüyorum. Nereye gömeceğim bunu, ona üzülüyorum!' demiş."

Melih Âşık'ın sütununda çıkan "Trafing" başlıklı şiir ise, bir siyasal mizah örneği idi:

Özal is going
Demirel is coming
Demirel is going

Askerler is coming
Demokrasi is going
Özal is coming
Lavantalar is going
Avantalar is coming
Tonton is going
Baba is coming
Ve milletçe
Sürüniyoring...

Gazetecilere verdiği bir yemekte çeşitli fıkralar anlatan Demirel'e, ünlü Die Welt gazetesinde çıkan bir yazının başlığını anımsatmışlar:

"Süleyman Paşa yine umut oldu."

Demirel herkesi kahkahalara boğan bir yanıt veriyor:

"Eeee, gardaşım. Ben iki askeri darbe, bir o kadar da darbe girişimi yaşamış, askerlerle bu kadar içli-dışlı olmuş bir siyasetçiyim. Artık izin verin de adımız Süleyman Paşa olsun gaaari..."

21

Özal'ın inadına karşın; muhalefetin, erken genel seçimi gündemden indirmeye niyeti yoktu.

2 Nisan 1989'da yayımlanan bir demecinde Demirel;

"Yüzde 21 oyda kaldıktan sonra, 'Biz gitmiyoruz' diyebilecek bir iktidar olamaz. Böyle düşünüldüğü için de Anayasa'ya bir tedbir konmamış. Ama keşke Cumhurbaşkanı böyle durumlarda, seçimi yenileme hakkına sahip olsaydı. Bu da rejimin bir noksanlığıdır. Bu çeşit tıkanmalarda, seçimin yenilenmesi olayını Meclislere bırakmak yanlıştır. Yani seçimin yenilenmesi olayını, seçilecek kişilere bırakmak yanlıştır" diyordu.

28 Şubat 1997'de başlayan bunalımda 'rejim tıkanmaya' yol alınca –o sırada Çankaya'da görevdeydi– TBMM'yi feshetme ve ülkeyi erken seçime götürme olanağının Cumhurbaşkanlarına verilmesini savundu.

1989'daki söylemini, 1997'de yineledi.

1989'da "Cumhurbaşkanının böyle meselelerde müdahil olması gerektiğini" savunuyor ve soruyordu:

"Böyle bir meselede müdahil olamadıktan sonra, ülke siyasi bunalıma giderse neye yarar? Görüyorsunuz henüz devleti oturtamamışız."

Evren'in 'müdahale olasılığı' içerikli sözlerini bir soru üzerine yanıtlıyor:

"Cumhurbaşkanı'nın çok şey yapabileceğini sanmıyorum. Hele de müddetinin sonuna gelmiş bir Cumhurbaşkanı'nın... Neticeyi, kamuoyunun hassasiyeti, halkın baskısı tayin edecektir. Vatandaşın tedirgin olmasına gerek yok. Bunalım olacağını sanmıyorum.

Bugün Türkiye'nin birinci meselesi artık Cumhurbaşkanı değil. Çünkü bence 26 Mart, bugünkü iktidar grubunun Cumhurbaşkanı seçmesi hakkını fiilen elinden almıştır. Yüzde 21.75 ile Cumhurbaşkanı mı seçilir? Biz halka 'Hem bu iktidardan kurtulun hem de Çankaya yolunu kapayın' demiştik. En iyi yol Cumhurbaşkanı seçimi için halka gitmektir. Bugün ülkenin birinci meselesi bu iktidardan kurtulmaktır."

Demirel, gazetecilere 4 Nisan 1989'da yapacağı görüşmede Cumhurbaşkanı Kenan Evren'e bu düşüncelerini anlatacağını söyledi.

22

Muhalefetten gelen baskıyı Özal, "Halkımız 26 Martta bizi uyardı. İktidarımız 1992'ye kadar sürecek, üstelik yerel seçim, bir genel seçim değildir" diye umursamıyordu.

Erken genel seçim mi? Yanından bile geçmiyordu söylemlerinde.

Ama, Cumhurbaşkanı Evren, 4 Nisan 1989 günü muhalefet liderlerini Çankaya'ya davet etti.

Erken seçim için 'bir umut ışığı' yandı.

Ne ki, Anayasa gereği yetkisi olmayan bir etken devreye giriyordu.

Evren Paşa, muhalefet liderlerinin hangi duygu ve düşünceler içinde olduğunu basındaki yaygın yayımlardan izlemişti, biliyordu.

Muhalefet liderleri bir kez daha Çankaya'da
Konu: Erken Genel Seçim!

(4 Nisan 1989 Salı) Erdal İnönü, Cumhurbaşkanı ile yanyana geldiğinde Evren Paşa "Düşünce-fikir belirtmekten çok, dinleyeceğini" söyledi. Bu davranış, İnönü için 'yeni' değildi.

"Öyleyse" dedi. "Bizim görüşlerimizi size açıklayayım."

"Milli irade, iktidar partisi oylarını yüzde 36'dan 21.75'e düşürerek artık destek vermediğini gösterdi. Milli irade, ANAP ve Özal iktidarı yerine 'yeni bir iktidar, yeni bir yönetim aradığını' açıkça ortaya koydu.

Buna karşın Başbakan ne yapıyor? Bakanları istifa ettirmekle sorumluluktan kurtulmaya çalışıyor.

Pahalılık, işsizlik, devlet yönetimindeki sakat gidiş yeni bir iktidarı ve bunu sağlamak için yeni bir genel seçimi zorunlu kılıyor. Oysa Turgut Özal, bu olanağı görmek bile istemiyor.

Doğal olan, yerel seçim sonuçlarının ilanından sonra Özal'ın istifa etmesiydi.

Cumhurbaşkanının atayacağı yeni bir Başbakanın partilerle 'istişare' ettikten sonra, bir erken seçim kabinesinin kurulmasıydı.

Sayın Özal, yerinde kalmakta direniyor. Hem milli iradeyi zedeliyor, hem de milli iradeye dayanmayan ANAP çoğunluğuyla güvenoyu almaya girişiyor."

Evren Paşa, İnönü'yü dinliyor, sözünü kesmiyor, araya girmiyordu.

Ancak, İnönü'nün dikkatini çeken, konuşmayan Evren'in davranışlarıydı.

Söylediklerini başıyla onaylıyordu. İnönü "Neden erken seçim" dedi ve soruyu yine kendi yanıtladı:

"Hatta erken seçim, olağan koşullar sürseydi, bir yıl sonraya bırakılabilir. Fakat daha önce yapılması gereken daha önemli bir seçim var.

Kasımda Cumhurbaşkanı seçilecek. Seçim süreci ekim ayında başlayacak.

Cumhurbaşkanını milli iradeyi tam anlamıyla temsil eden yeni

bir TBMM'nin seçmesi gerekiyor. Bu nedenle seçimin önceye alınması gerekiyor."

Evren Paşa ilk kez konuştu:

"Seçim için hangi tarihi düşünüyorsunuz?"

İnönü, hazırlıklıydı, böyle bir soru gelebileceğini hesaplamıştı:

"Anlattığım nedenlerle Eylül 1989'da" dedi.

Evren, bir yorum getirmedi.

İnönü, erken seçim konusunda Evren'in devreye girmesini elbette istiyordu. Ancak sakıncayı da biliyordu:

"Sizin, konumunuz gereği erken seçim tartışmalarına giremeyeceğinizi biliyorum. Kesin bir tarih önermeniz mümkün değil. Fakat bunalımın tırmanmaması için Anayasal kurumların üzerlerine düşen görevi yapmaları gerekiyor.

İktidarı seçime ikna edebilirsiniz. Hiç değilse, bütün bunlar olmazsa, görüşlerinizi içeren bir şeyler yapabilirsiniz."

"Neler?" diye sormadı Evren. İnönü o sırada içinden "İstese bir değil, birkaç kez eğilimini söyleyebilir" diye geçiriyordu.

Çankaya'dan ayrılırken İnönü, 'Evren'in Turgut Özal'dan yana olmadığı' izlenimini almıştı. Ancak Evren'in ne yapacağı, eğilimini kamuoyuna nasıl duyuracağı konularında hiçbir fikri yoktu!

'En azından' muhalefetin söylediklerine Çankaya, karşı çıkmamıştı.

En azından muhalefetten edindiği izlenimleri Başbakan Özal'a aktaracaktı.

Olur ya; belki de kamuoyuna düşüncelerini duyurabilirdi.

23

(4 Nisan 1989 Salı, öğleden sonra) DYP lideri Süleyman Demirel, Cumhurbaşkanı'nın yanına saat 15.00'te girdi, 16.30'da çıktı.

Demirel'in yazdırdığı tutanağa göre, Cumhurbaşkanı Evren'le aralarında –özetle– şöyle bir görüşme geçti:

Süleyman Demirel: "Yerel seçimler dolayısı ile ülkenin çeşitli köşelerini gezdim. Birçok yerde, fukaralığın gözle görülür hale geldiğini müşahade ettim. Halkın ıstıraplarını dinledim ve dile getirdim.

Esasen;

- Yüzde 75 enflasyon,
- Yüzde 22 işsizlik,
- Çok kötü bir gelir dağılımı,
- Yüzde 100'leri bulan faiz,
- Yoksulluk sınırındaki milyonlar,
- Sağlık hizmetlerinin durumu,
- Alın teri, el emeği ve göz nurunun karşılığını alamayışı,
- Velhasıl, hayatın çekilmez hale gelişi, Mart 1989'un simgesidir.

İktidarın yerel seçimlere girerken;

- Devlet nüfuzunu,
- TRT'yi,
- İdareyi,
- Devletin kaynaklarını,
- Elindeki yerel yönetimleri kullandığını herkes biliyor.

İl ve ilçe dağıtılması da, ayrı bir keyfiyettir.

Bunlar yetmemiş gibi, siyasi iktidar bir de, televizyondan, gazetelerden, meydanlardan tehditler savurmuştur. Dediği; 'Bendenseniz hizmet var, değilseniz yok!..' şeklindedir. Gazetelerde, urganla bağlı adam, odur. Buyurun, bugün o sandalyede, 65 ilin 64'ün de, böyle urganla bağlı adam oturuyor. Ne yapacaksınız? Devlet anlayışına sığmayan her şey yapılmıştır. Netice ortadadır.

İl Genel Meclisinde, iktidar parisinde yüzde 21.75 oy çıkmıştır. 65 il belediyesinden de, sadece Malatya ellerinde kalmıştır. Sandık, siyasi iktidarı reddetmiştir. Bunun başka hiçbir yorumu olamaz. 'Efendim, bu yerel seçimdir, genel seçim değildir' demektedirler. Zaten, genel seçim olsa, hiçbir diyecekleri olmaz, toparlanır giderler. 'Bu bir yerel seçimdir' demek, ne demektir veya ne demek değildir? Ona bakalım.

Yani, bu netice seçim yerel seçim olunca, halkın hoşnutsuzluğunu göstermez mi? 'Hoşnutluğunu gösterir' demek mümkün mü? Yerel veya genel, halkın tümü seçime katılmış ve oy kullanmıştır. 1984'te yapılan yerel seçimde, bugünkü iktidar, aldığı yüzde 41 neticeyi güven sayıyor. Bugünkü yüzde 21'i niye güvensizlik saymı-

yor? Hem, yapılan seçim, şu veya bu kişileri seçmekten ziyade, partilere oy isteyen bir seçimdir. Seçim pusulasının üstünde aday isimleri yoktur, parti isimleri vardır.

Ayrıca, bu seçimi genel seçim haline getiren, siyasi iktidardır. Halkın önüne çıkıp; 'Bana destek veya güven veriniz ki, size hizmet etmeye devam edelim. Vermezseniz, çeker gideriz' diyen kendileridir.

Şimdi, 6 Nisan günü, Meclis'te 'güven istemi' var. Hükümet, kimden güven istiyor? Arkasında halk bulunmayan parlamento grubundan.

Yapılmak istenen şey, 26 Martta ortaya çıkan kesin iradenin milletin 'iktidarı red' iradesinin üstüne oturmaktadır.

'Türkiye'yi çok güzel idare etmişler de, halk, bu beyleri anlamamış'! Demek istedikleri, açıkça budur.

Halbuki halk, yanmıştır. Sandıktan çıkan da, halkın feryadıdır. Hani, 'Hâkimiyet kayıtsız şartsız milletin' olacaktı? '1980 öncesi tablolar çıkar ha!..' dediler.

Halk; 1980 öncesinde anarşiye karıştığı iddia olunan kimseleri dahi seçti. Bu, bugünkü iktidara; 'Siz gidin de kim gelirse gelsin!..' demekti. 26 Mart tablosu, bir milli irade boşluğu meydana getirmiştir. Bu boşluk lafla doldurulamaz. Doldurulmadığı sürece, ülkenin içeride ve dışarıda sorunlarla karşılaşması da kaçınılmazdır.

Bir çıkmaz vardır. Bu çıkmaz, bunalıma dönüşebilir. Bunalım arayan yoktur. Ancak, bunalım kaçınılmaz hale gelebilir. Bunalım korkusu ile, haksızlığa teslimiyet olmaz. O, daha büyük bunalımdır. Aksiyon, iktidardan gelmelidir. Biz, olayı sabırla takip ederiz. Millet iradesi üstünlüğünü geçerli kılmak için, milletle beraber, meşru olan bütün vasıtalara başvururuz.

Halk, sizden de bir şeyler bekler. Keşke Cumhurbaşkanı, seçimi yenileme yetkisine sahip olsa idi."

Kenan Evren: "Seçimin ne zaman yapılmasını istersiniz?"

Süleyman Demirel: "Mayısta."

Kenan Evren: "Erken. Yetişmez."

Süleyman Demirel: "Ben de biliyorum. Ancak, ne kadar erken yapılırsa, ülkenin o kadar yararınadır. Onu ifade için söyledim. İngilizce'de 'The sooner is the better' diye bir tabir vardır.

Nihayet, eylülde ekimde olur. Seçim, Cumhurbaşkanı seçimin-

den önce yapılmalıdır ki, parlamento yenilenmiş olsun. Veya bu parlamento ile, Cumhurbaşkanlığı seçimi yapılması gibi bir durumla Türkiye karşı karşıya kalmasın.

Biz, Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesine taraftarız. Bu fikrimizden vazgeçmiş değiliz."

Kenan Evren: "Ben de, halk tarafından seçilmesine taraftarım. İki sandık koyarak, aynı zamanda yapılmaz mı?"

Süleyman Demirel: " 'Yerel seçimler, mart yerine kasımda yapılsın' diye seçime gidiyoruz. Martta yapılsa ne olacak, kasımda yapılsa ne olacak? Ülkeyi birkaç ay işgal ediyoruz, sonra da, arkasında halk desteği kalmayan bir hükümete, millet desteği bulmak için, seçimden kaçıyoruz. Veya halkın, kendi Cumhurbaşkanını kendisine seçtirmekten imtina ediyoruz.

Türkiye'de rejime, 'temsili demokrasi' demek mümkün değildir. Dünya 'katılımcı demokrasi'ye gelmiş, biz ikisinden de kaçıyoruz. Dış gazetelerde yazılar yazdırarak, bunları TRT'den söylettirerek; ne fukaralığı, ne pahalılığı ortadan kaldıramayız. Ne de, '21,75'i yok sayabiliriz.

Kendilerini seçtirmek için, genel icraatlarını ortaya koydular.

- 'Şehirleri nasıl imar ettiklerini,
- Nasıl pırıl pırıl hale getirdiklerini,
- Türkiye'nin nasıl köşeyi döndüğünü,
- Nasıl 2000'li yıllara koştuğunu' söylediler.

Yani Türkiye, bütün bunlar oldu da, bunların değerini ve kadrini mi bilmedi? Halk, daima haklıdır. Öyle saymayanlar, halkın önüne gitmemelidir. 21.75; gereği yapılıncaya kadar ayakta durur.

Hem, halk bunun böyle olacağını bilse idi, daha da aşağı düşürürdü."

Kenan Evren: "Başbakan ile de konuşacağım."

24

"Millet, Evren'den 'bir şey' bekliyordu."

Liderler gelip gittikten sonra Ali Baransel, Evren Paşa'nın çalışma odasına girdi:

"Bütün gözler Çankaya Köşkü'ne, size çevrili" dedi. "Liderlerle yaptığınız görüşmelerden sonra bir bildiri yayımlamamızı emreder misiniz?"

Seçim konularında Anayasa Cumhurbaşkanlarına yetki vermiyordu. Evren, Baransel'e bu noktayı anımsattı. Bir bildiri yayımlamaya pek elverişli değildi.

Baransel, "Duyarlılığınızı biliyorum" dedi Evren'e:

"Ne var ki, kamuoyu Çankaya'dan bir açıklama bekliyor. İzin verirseniz bir taslak hazırlayayım" dedi.

Bir taslakla geldi Evren'in odasına, okudu. Ancak Evren'in duraksaması hâlâ giderilememişti. Bir kez de Cumhurbaşkanının danışmanı Prof. Şeref Gözübüyük'le bildiri metnini inceleyip, Evren'in yanına girdiler. Bir sakınca yoktu.

'4 Nisan bildirisi' diye tarihe geçen açıklama şöyleydi:

"Bugünkü görüşmelerden ve daha önce Sayın Başbakan'la yaptıkları görüşmeden, yerel seçim sonucunda ortaya çıkan siyasal eğilimin dikkat çekici olduğu noktasında birleşildiğini tespit ettiklerini ifade eden Sayın Cumhurbaşkanımız, bu tabloyu; iktidarın ve tüm siyasi partilerin, Anayasal kuruluşların görev, yetki ve sorumluluklarının sınırını zorlamadan, gergin bir atmosferden uzak, ülke yararları doğrultusunda, demokratik parlamenter sistemin gerek ve geleneklerine uygun bir şekilde değerlendireceklerine ve en iyi karara ulaşacaklarına inandıklarını belirtmektedirler."

Not defterimden:

4 Nisan bildirisi çok dikkatli yazılmıştı. Cumhurbaşkanı'nın Anayasal konumuna uygun ve eleştirilere açık değildi.

Oysa Evren, iki liderle görüşmeden önce Turgut Özal'ı 'erken seçim' konusunda 'yoklamıştı.'

Baransel'in bana anlattığına göre:

Evren, Turgut Özal'a 26 Mart seçimlerinden sonra siyasal havanın gerginleştiğini söyledi. "Erken seçim konusunda ne düşündüğünü" sordu.

Özal, "Biz seçimden kaçmayız" dedi. Ancak çoğunluk partisi oldukları için seçim tarihini ANAP'ın saptayacağını söyledi.

İkinci görüşme; Evren'in liderlerle görüşmesinden ve 4 Nisan bildirisinin yayımlanmasından sonra gerçekleşti.

Haftalık 'mutat görüşmeler'den birinde, Evren, seçim konusunu yine açtı.

Özal, daha önce söylediklerini yineledi. Fakat Evren'in –o konuşmadan– edindiği izlenime göre, Özal, erken seçime yanlıydı.

Ne ki, günler akıp geçti, ANAP ve tabii Özal, erken seçimden hafif hafif kaytarmaya başladı. Aynı yargı yine ortaya çıktı: Özal, Cumhurbaşkanı seçiminden önce bir seçimi asla düşünmüyordu!

Erken seçimden kaçtığı anlaşıldı. Baransel;

"Sayın Evren için yapacak bir şey kalmamıştı. Yetkisi yoktu bu konuda, ne yapabilirdi?" dedi.

Doğruydu.

25

26 Mart seçimleriyle sonuçları üzerinde not defterimden:

(26-27 Mart 1989) 26 Mart saat 18.30 sıralarında küçük bir beldeden sonuçlar geldi:

SHP birinci, DYP ikinci, ANAP üçüncü parti!

Bu trent hiç değişmedi. Aynen sürdü ve sonuçta böyle çıktı.

Özal eve kapanmış. Zaten sonuçlar kötüye gitmeye başlayınca TRT, yayını ağırlaştırdı. Anadolu Ajansı sustu!

ANAP şokta. Oltan Sungurlu'nun şu saptaması o kadar yerinde ki:

"Bir silindir geçti üzerimizden."

Gencay Şaylan'la Demirel'e gittik. BBC'ye demeç veriyordu telefonda. İl genel meclisi seçimlerinde birinci parti olduğunu söylüyordu. Bir ara bana;

"Ama siz" dedi, "milletin böyle bir sonuç vermeyeceğini söylüyordunuz."

Ne gereği vardı bu söze o sırada, bilemiyorum. Oysa bir özel konuşmamızda milletin 'kendisine yaptıklarını' konuşuyorduk. Öyle söylemiştim, doğruydu. Ben halkımızın 'Demirel'e yaptığını' kimi

pek de şık olmayan sözcüklerle tanımladığım zaman DYP lideri de "Ben sizin gibi söyleyemem" diyordu. Ama, onca hizmetine karşı uğradığı kalleşliği de kabulleniyordu.

Baransel'den Evren'in seçimle ilgili görüşlerini sormuştum.

(27 Mart 1989) Cumhurbaşkanı'nın "Ortaya çıkan sonucu, Türk seçmeninin her zamanki sağduyusuna ve demokratik sisteme olan saygısına bağladığını" bildirdi. Bu arada "Sonucun bazı mesajlar verdiğine" inanıyormuş.

Baransel şöyle dedi: "Bu aşamada siyasal olayları yönlendirecek tavır koyup koymamak konusunda kararı yok! Önyargıyla bakmıyor olaylara. Bütün kurum ve kurallarıyla demokrasinin işlemesinden yana.

Üzerine düşen görevi yapabilir."

Kâmran İnan'ın seçimle ilgili değerlendirmesi ilginç:

"RP'nin atılımı önemli. Köylere kadar gitmişler. Kur'an'la 'RP'ye oy vermezseniz Türkiye gâvur olacak!' demişler. Bunu saptadık. Bitlis'te (İnönü'nün seçim bölgesi) RP, il meclisinde ağırlıklı görünüyor. Bu yöntemlerle."

İnan, Bakanlar Kurulu toplantısından sonra bunları söylüyordu.

Özal ise, kafasını basına takmış, "Kabineden sonra basının daha tarafsız ve adil olmasını sağlamak için önlem alacağız" diyordu.

(28 Mart 1989) Meclis'te Milletvekili Abdürrezzak Ceylan'ı vurdular!

Gece yarısına doğru Demirel aradı. Siyasal olayların nasıl gelişeceğini sordum.

"Bizim için erken seçimi sağlayamamak çok kötü olur" dedi:

"Ama bize SHP yardımcı olmuyor" diye ekledi.

Oysa, SHP, eylülde yapılmak koşuluyla erken seçime çoktan razıydı.

Sustu, düşündü. Ya Özal erken seçime yanaşmazsa?.. Ki öyle görünüyordu:

"O zaman mitinglere geçeceğiz. Halk baskısı hazırlayacağız" dedi Demirel.

Sine-i millete dönmeyi 'ima ediyordu'. Fakat SHP'siz nasıl olacaktı?

Erdal İnönü, sine-i millete dönmeyi kabul etmezdi.

Bir başka bilgi geldi: ANAP grup yöneticileri Özal'ın, muhalefetin kazandığı belediyelere yardım yapmayacağını söylemesini eleştirmişler. Bu "halkı cezalandırmak olur" demişler.

Ali de Evren'in, Özal'ın bir-iki noktada dikkatini çektiğini söyledi:

(a) Belediyeler konusuna açıklık getirmesini, (b) kabinede yeni ve büyük değişiklik yaparsa güvenoyuna gitmesini istemiş.

Hükümette radikal değişiklikler bekleniyor. Oysa kabine değişikliği vesaire, hepsi Özal'ın zaman kazanma manevraları. Cumhurbaşkanı seçiminden geçecek ve sonra belki –ama o da belki– erken seçim.

Herkes soruyor: Yüzde 22 oyla Cumhurbaşkanı seçecek mi ANAP?

Bana göre, seçecek! Bir ara Demirel'in ANAP grubundan 64 milletvekili 'ayartarak', Özal'ı 226'nın altına düşürmesi ve Çankaya'ya çıkmasını engellemesi gündeme gelir gibi oldu. Ama, Demirel, kendi örgütüne 64 ANAP'lıyı kabul ettirebilir mi?

"Bir yıl lazım"dı Özal'a. Onu arıyordu.

Meclis koridorunda Demirel'e rastladık. Gazeteden arkadaşlarla geziyoruz:

"Ne konuşuyorsunuz?" diye sordu.

"Özal'dan kurtulmanın yollarını."

"Bugün grupta 'Özal Cadillaktan indi, bisiklete bindi. Soluğu yetmez artık' dedim" diye yanıtladı bizi.

Özal, erken seçimin yolunu kapamayı biliyor. Bugün grupta milletvekillerine "Bu oylarla gideceğiniz bir erken seçimden buraya nasıl geleceksiniz?" demiş.

Gece Baransel aradı. Cumhurbaşkanı'ndan ilettiği sözleri kullanmamamı istedi:

"Bu sabah Cumhurbaşkanı 'Bir süre, ortalık yatışıncaya kadar susacağız, gelişmeleri bekleyeceğiz' dedi."

Ama, Cumhurbaşkanı 'bir şey yapacak'tı.

(31 Mart 1989) Özal kabineyi açıkladı. Özal basın toplantısın-

da Evren'in belediyelerle ilgili sözlere gösterdiği tepkiyi yadsıdı. Baransel ise Evren-Özal konuşmasının içeriğine değindi:

"Cumhurbaşkanı, Özal'dan, (a) hanedan görüntüsünün giderilmesini, (b) kabinedeki 'sivri' isimleri tasfiye etmesini istedi. Bezm-i Âlem Üniversitesi ile YÖK'e karşı vaziyet alan Hasan Celal Güzel'le Uğur Mumcu yayınlarıyla adı üzerinde gölge dolaşan Vuralhan'ın kabineye alınmamasını, Ercan Vuralhan'ın ordu gibi duyarlı bir kurumun başında (MSB) kalmasının pek olumlu karşılanmayacağını da söyledi. (c) Güvenoyuna gitmesini de istedi. Özal, kabine arkadaşlarıyla konuşacağını bildirdi. (d) Belediyeler konusundaki belirsizliğin de giderilmesi üzerinde durdu Cumhurbaşkanı."

İnönü, hükümet değişikliğini Özal'ın hâlâ yerel seçim sonuçlarını anlayamamasına bağlıyor. Demirel ise, "Seçim sonucunu saptırmaya çalıştığına" inanıyor. "Bu, halk iradesinin gaspıdır" diyor.

Akşam üzeri Demirel'i arayıp 'kabineyi' sordum:

"MHP'lilerden kurulu" dedi. "Hareketçileri karşısına almak istemiyor, kabineyi bu yüzden böyle yaptı."

"Nasıl gelişecek işler?"

"SHP yardımcı olmuyor" dedi. İnönü, tek başına iktidar için yerel seçimlerde aldığı yüzde 28 oyun yüzde 36'ya çıkması için bir süre geçmesini uygun görüyordu:

Demirel ise "Sıcağı sıcağına sandık" diyordu.

DYP liderine, "Şimdiden hesaplar yapılıyor. Sizin RP ve MÇP ile 3. MC hükümetini kuracağınızdan söz ediliyor" dedim.

"Yapmam" dedi Demirel. Ekledi:

"Yapmam, zira RP ile MÇP yüzde 10'u aşamıyor" (yani barajı).

"Ama aşabilirler" dedim. "Tartışıyoruz aramızda bu olasılığı; ben, olmaz, diyorum. Üstelik siz bana Necmettin Erbakan'la kabinedeyken saçlarınızın bembeyaz olduğunu söylemiş, 'Çektiklerimi bir ben bilirim, bir de Allah bilir' dememiş miydiniz?"

Demirel, bu sözünü kabul etti, "Söyledim" dedi: "Yapmam böyle bir hükümet."

Acaba?

Gün olur, eskiden de gördüğümüz gibi "Memleketi hükümetsiz mi bırakacağız" der ve bir bakarsın, küt! 3. MC hükümeti kurulmuş.

İhtiyatlı olmak gerek!

Yeni hükümet toplandı, güvenoyu istemeye karar verdi.

Suphi Gürsoytrak ağabeyimiz, saat 21.20'de, 'Darbeler ve Gizli Servisler' kitabını göndermiştim, hem onun için hem de onunla ilgili yazdıklarıma teşekkür ederken;

"Demirel, bu Özal'ı didik didik edecek" dedi.

ABD bile Demirel ile temas yolları arıyor. ABD'nin Demirel'le Özal'ın temas kurmasını istediği haberleri Washington'dan Ufuk Güldemir'den geliyor.

Dünkü basın toplantısında Özal da liderlerle diyalogtan söz ediyordu.

(1 Nisan 1989) Bizim gazete yeni hükümet için "Özal makyaj tazeledi" diye başlık atmış. Milliyet ise "Tamirat hükümeti" diyor.

(4-5 Nisan 1989) Liderler Evren'le konuştu. Demirel, seçim gezilerine katılan gazetecilere verdiği akşam yemeğinde, "12 Nisan'da Hupe gelecek" dedi.

Amerikalılar üzerine düşüyorlar. Memnun.

(6 Nisan 1989) Güvenoyu tartışmaları TBMM'de.

Geçen gece, bir cumartesi gecesi, saat 22.00'de görüştük Demirel'le.

Telefon susmuyor, durmadan çalıyor. Kafasında 'DYP iktidarı.'

"Eğer" diyordu. "Genel seçimde DYP'nin iktidara gelmekte olduğunu halka sindirebilirsek, mesele biter. İktidar için ANAP'ı yüzde 10'lara düşürmek ve halkı iktidara geleceğimize ikna edebilmek gerekiyor."

Bir telefonu kapadıktan sonra;

"Biz burada oturmuş, SHP'nin iktidara gelemeyeceğini, DYP'ye açılan yolu konuşuyoruz. (Eliyle telefonu işaret etti) Türkiye'nin her tarafında aynı konuşmalar yapılıyor" dedi.

Gerçekten SHP'de bir kaygı gözleniyordu. DYP'nin partiyi sollayabileceğini öngörenler vardı. Demirel konuştu:

"Geçen akşam Aydın Doğan, Altan Öymen, Doğan Heper, Derya Sazak geldiler. Onlar SHP'yi parlatmaya oynuyorlar. Oynayacaklar. Aydın Doğan şunu söyledi:

'İstanbul Belediyesinde hırsızlık var. SHP geldi. Bir süre bekleriz. Ortaya çıkaramazlarsa çıkarın yolsuzlukları deriz Nurettin Sözen'e.' "

Demirel, büyük kentlerdeki SHP başarısızlığının DYP'ye yarayacağını söylüyor. Mantık şuydu: Halk, "SHP beceremedi, ANAP'a verilmez, öyleyse DYP'ye oylar" diyebilirdi.

Seçim sonuçlarını inceliyordu. Üç büyük kent dışında DYP, çok iyi sonuçlar yakalamıştı. Örneğin, Antalya'da iki ilçe dışında her yerde kazanmışlardı.

"Süleymancıların durumu neydi?"

"Serbest bıraktılar." Alanya gezimizde bir gece Süleymancıların ziyaretini Demirel'e sormuştum. 'Normal'di. "Eski AP başkanı, normal ziyaret" demişti.

Oysa, o çevrelerde önemliydi Süleymancılar. ANAP'ın eridiğini görüyorlardı. Süleymancıların başı Kemal Kaçar gezideymiş, dönünce Demirel'le buluşacaktı.

Demirel, bana Alanya'da "Bunları (Süleymancıları) biz rahat ettirdik. Bu seçimde bize oynayabilirler" demişti.

Yerel seçimde Süleymancı oylarını serbest bıraktıklarına göre, ilk genel seçimde DYP'ye verebilirlerdi.

Bir kez daha aynı konuyu açtım: "SHP'ye tek başına iktidar şansı vermeyenler, RP ile Milliyetçi Çalışma Partisi (Türkeş) ile 3. MC hükümeti kurmanızdan korkuyorlar" dedim.

"Yapamam" dedi bu kez. "Yapmam değil. Bu kez kendi kişiliğimi düşüneceğim."

Ne demek istiyordu "Kişiliğimi düşüneceğim" derken?

Herhalde bu kez tarihe olumsuz bir ünle geçmeyi istemiyordu.

"RP iki milyon oy aldı" dedi, "seçimde Erbakan'ı vuracağım. Benden aldığı oyları geri alacağım."

Erbakan 'neye oynuyordu?'

"Güneydoğu'da Arapçılık yapıyor" dedi Demirel.

ABD'nin kendisine 'sokulmayı istediğini' artık kabul ediyordu. Cenevre'de Onur isimli bir diplomattan söz etti. Amerikalılar onunla Türkiye'deki vaziyeti konuşmak istiyorlarmış. Köşk'ü sordu.

Köşk'ün erken seçimle ilgili davranışlarını –bilebildiğim kadarıyla– anlattım.

"Ben ona, ülke bunalıma giderken devletin başının tarafsız kalamayacağını söyledim" dedi ve ekledi: "Ülkeyi ayağa kaldıracağız!"

Ama, Evren, gerginliğin durup dururken artmasına razı olamazdı.

Demirel: "Bize Köşk'ten gelen habere göre Evren, erken seçimi Özal'a söyledi ve söyleyecek. Hatta Özal'ın Köşk'e çıkmasını istemiyor."

Demirel'e göre, hükümetin güvenoyuna gitmesine de gerek yoktu.

İnönü'nün Cumhurbaşkanı seçimi nedeniyle eylül ayında erken seçime yattığını söylüyordu.

"SHP ile bir temas?"

"Olmaz" dedi Demirel.

"Canım, alt düzeyde?"

"Ha, olabilir o."

Ramazandan sonra mitingler dönemini açıyor. Önce Bursa, ilçe ilçe. "Her şey yerli yerine oturuyor" diyor.

Şayet TBMM'deki güvenoyu görüşmelerini TRT televizyondan verirse, konuşacak ve 'yerel seçimlerde söylediklerini' yineleyecek:

"Sonunda da yüzde 21.76 oy, sırtına saplanan bıçak diyeceğim!"

Televizyon vermezse? 1978'de bizden 11 milletvekili alarak hükümet olan Ecevit'e yaptığı gibi, oylamaya katılmayacak! "Otuz satırlık bir konuşmadan sonra böyle davranacağız" diyor.

Söylediğine göre "ANAP tabanından DYP'ye kayış var."

ANAP'tan milletvekilleri koparsa DYP'ye alacak mıydı?

"Niye alayım bunları?" dedi. "Benim derdim milletvekilleriyle değil. ANAP'tan 30-50 milletvekili alsam neye yarayacak?" Öyle ya, bunlarla iktidar olunmuyor, sayı yetmiyor.

"Bir de örnek var. MDP dağılınca aldığınız milletvekilleri?"

"Çektiğimi bir ben bilirim. Örgüt istemedi, onlar da başka direnmeler yaptılar" dedi Demirel.

(6 Nisan 1989) Televizyon, TBMM'deki görüşmeleri verdi. Önemsenecek iki olay:

TRT, muhalefet ve iktidar grubu ile Özal konuştuktan sonra –genellikle– yayını keserdi. Bu kez kesmedi!

Başkan Akbulut, Özal'ın kimi saptırmalarına yanıt vermek iste-

yen Demirel'e söz verdi. TRT, DYP liderinin konuşmasını yayımlayarak Özal'ın konuşmasına 'limon sıktı.'

Ahmet Tan'ın anlattığına göre; gece, Askeri Yargıtay'ın yıldönümü yemeğinde Özal, Akbulut'a arkasını dönerek –bugünkü yönetimine sinirlendiği anlaşılıyor– bir çeşit protestoda bulunmuş.

Tan'ın bir başka izlenimi de şu: Korgeneraller yanına gelmiş.

Ağır hakaret sözcüğü ile "... resmini çektirdiniz mi? Yüzü mosmor" demiş. "Kimin efendim?" deyince, Özal'ı göstermiş. Ama sonra "Ne çare! İşe yaramazdı, sizin gazete siyah-beyaz basıyor resimleri" demiş.

Bu olay bile 'müdahale' kaygısı yaratıyor.

Demirel bugün TBMM'de iyiydi, İnönü de. Özal, tükenmişleri oynuyordu.

Geçmişten örnekler ve rakamlar vererek bir savunma düzeni içindeydi.

Tabii, kalkınma edebiyatı ile günü kurtarmak zor. Muhalefetten 'çekil, git' ve erken seçim baskısı... Yıpratıyor Özal'ı.

Demirel, TBMM'den çıkmış, evine giderken araç telefonundan aradı:

"Verdiğim sözü tuttum" dedi. "Aman efendim" dedim, "benimki ricaydı, pek de güzel konuştunuz."

Çok memnun. İçini boşaltmaktan.

(7 Nisan 1989) Cumhurbaşkanı Evren'in Özal'a erken seçim konusunda ne ölçüde baskı yaptığı elbette bilinmiyor. Köşk'ten çıkan Özal ise, Evren'i fos durumda bırakmamak için, "Erken seçim ihtimali sıfır değil" gibi, bir cümleyle geçiştiriyor.

Dün gece Deniz Baykal, "Cumhurbaşkanı seçiminde uzlaşma arıyorduk, artık bitti" dedi. Neydi bu uzlaşma dönemi? Baykal'a göre, erken seçim ve yeni bir parlamentoyla Çankaya seçimi.

DYP de aynı kanıda. Kapı giderek kapanıyor. Ya erken seçimle uzlaşma dönemi açılacak ya da bugünden ucu gözüken siyasal bunalım, ANAP'ın Özal'ı Cumhurbaşkanı seçmesiyle devlet bunalımına dönüşecek.

Baykal, haklı olarak "Kim bu oyla, yüzde 21.75'e dayanarak yukarı çıkabilir?" diye soruyor. Bir başka soruyla görüşünü pekiştiriyor:

"Hangi akıllı adam orada ne kadar kalabilir?"

Kuşkusuz bir başka kaygı yine ortada: Özal bu oylarla yukarı çıkarsa, asker işin içine girebilir.

26

Nisan 1989, Özal iktidarı ile muhalefetin iki kanadı arasında erken seçim tartışmalarıyla geçti.

Muhalefet iki açıdan erken seçimde direniyordu:

Yerel seçimlerde Özal'ın yüzde 36'lardan 20'lere düştüğünü görmüş, yeniden toparlanmasına –pek umut yoktu ya– olanak vermeden erken genel seçimle ANAP'ı iktidardan uzaklaştırmayı planlamış.

İkinci bir olasılık daha vardı: Özal, tehlikeyi görmüştü.

Erken genel seçimi Cumhurbaşkanı seçiminden önceye alırsa, gelecek yeni TBMM'de bugünkü çoğunluğu sağlayamayacak ve... Tabii, Cumhurbaşkanı olma olasılığı sadece düşlerde kalacaktı!

Muhalefet bastırıyor, iktidar direniyordu.

Ancak, muhalefet cephesinde yavaş yavaş bir başka görüş belirgin biçimde ortaya çıkmaya başladı. Özal, yüzde 21.75 oyla milletin güvenini, desteğini yitirmişti.

TBMM'deki çoğunluk artık böylesine zayıf bir desteğe dayanıyordu.

Bu çoğunluk Özal'ı Cumhurbaşkanı seçerse, milletin güvenini yitirmiş bir Cumhurbaşkanı Köşk'te oturacaktı.

Oturamayacaktı. Oturtmayacaklardı!

Özal'ı –seçilirse– Köşk'te rahat bırakmamak, ilk fırsatta aşağıya indirmek, giderek muhalefetin ana sloganlarından biri oluyordu, olacaktı.

7 Nisan 1989 günü, bütün bu gelişmelere, oluşmalara karşın Özal, büyük bir gönül rahatlığıyla, yerel seçimlerde sanki yüzde 40'ın üzerinde oy almış gibi, "Durup dururken niye erken seçime gidelim?" diyordu.

Daha başka 'inciler' de sıralıyordu:

"Türkiye Cumhuriyeti'nin Anayasası var, kanunları var. Yani

bir taraf illa seçim istiyorsa... Bunu dikte edemezler. Zamanı gelince seçim yapılır."

"Genel seçimle bir ilgisi olmadığı halde yüzde 78 karşınızdadır demek bir şeyi fark ettirmiyor. Önemli olan Anayasa ile kanunların dediğidir."

Milletvekillerini yatıştırmak için evlerde söyleşi toplantıları düzenliyor ve örneğin, birinde şöyle konuşuyordu: "Mahalli seçimlerden sonra istifayı düşündüm. Ama çıkar yol değildi. Memleketi kaosa sürükleyemezdik."

Bu arada, muhalefeti televizyonda açık oturuma çağırdı.

İnönü ile Demirel, "İş işten geçti ama biz hazırız" diye yanıt verdiler.

Oysa, Özal üç sorunla karşı karşıyaydı:

(a) ANAP grubunda çatlak olasılığı. Çok korkuyordu. Ekim veya kasımdan önce gruptaki bölünmeler Çankaya 'işini' zorlaştırırdı.
(b) Ekonomideki tıkanıklık ve bir türlü aşağı indiremediği enflasyon.
(c) Kitle (özellikle işçi) hareketlerinde kontrolü elden kaçırması.

ANAP önde gidenleri de oyalama taktiğine başvurmuşlardı.

Erken genel seçimin haziran ile ekim ayı arasında yapılabileceğini yayıyorlardı. Özal'ın projesini yakından izleyenler için bu söylemlerin beş paralık değeri yoktu.

Seçimlerde aldığı sonuca karşın kendini Alman Başbakanı Helmut Kohl'la kıyaslayan Özal'a, sert yanıt Der Spiegel dergisinden geldi:

"Yüzde 20 oy aldı, millet burnunu sürttü!"

Oyalama siyasetinde Özal'la kimse yarışamazdı.

Örneğin "Genel seçim ve Cumhurbaşkanı seçimi için aynı gün iki sandık düşünüldüğünü" söyleyebiliyor, DYP-ANAP birleşmesinden söz açanları "Şu anda böyle bir şey yok" diye yanıtlıyordu. Sanki daha sonra bu birleşme olabilecekmiş gibi.

Kimi haberlere göre, Amerikan kaynakları 'iki partinin birleşmesini' istiyorlar(mış)!

(7 Nisan 1989) Akşam üzeriydi. Demirel yine arabadan aradı:

'Türkiye '89' adlı bir programda üç liderin televizyona çıkmalarının kesinleştiğini söyledi. Her soruya yanıt için üç dakika. "Az değil mi?" dedim:

"Yeterli" dedi. "Programın adı bence 'Türkiye '89' olmamalı. 'Turgut Özal '89' olmalı. 'Git' diyeceğiz Özal'a."

"Ekonomiye girecek. Kendini övecek. Size şunları şunları yaptınız diye yüklenecek."

Demirel, "Ah bir girse ekonomiye. Girse de canına okusam" dedi.

İki saat sürecekmiş program. Yönetecek olan Hacettepe'den bir profesörmüş. Bozkurt Güvenç. Pedagogmuş. Bu işi bilirmiş. (Cumhurbaşkanı olunca Güvenç'i Cumhurbaşkanlığına başdanışman olarak aldı.)

Özal, erken seçim isteklerini ne kadar uzaklaştırırsa o kadar rahatlayacak.

Sonradan öğrendik ki; sadece muhalefet değil, Cumhurbaşkanı Evren de (30 Mart 1989 günü) Özal'a bastırmış:

"Erken seçim yapmalısınız. Bir sene mi, bir buçuk sene mi olur, ona siz karar verirsiniz. Ayrıca seçim kanununu değiştirip öyle seçime giderseniz iyi olur. Ülke genelinde yüzde 10 baraj olsun, ama il bazında olmasın."

Özal, 'Cumhurbaşkanı'nın bu teklifine yanaşmamış.'

Erken seçim "Koalisyona sebebiyet verir. Biz değil hangi parti kazanırsa kazansın ama tek başına iktidar olsun" diye bir gerekçe göstermiş.

Fakat, Özal'daki direncin ölçüsünü küçümsememek gerekiyor.

Demirel neler söylüyor neler. Hele nisan ayı başlarında:

"Bakanları değiştirmek, güvenoyu istemek hiçbir şeyi çözmez. Ölünün dişi çekilir mi?"

"Eğer erken seçim yapılmazsa milleti sokağa dökerim, Meclis'i boykot ederim."

Bu ve benzeri söylemler...

Özal'da tık yok. Umursamıyor bile bu sözleri, tehditleri.

Bir bakıma haklı. TBMM Başkanı Yıldırım Akbulut, Cumhurbaşkanı ile aylık görüşmesini yaparken (Evren'in anılarına göre) "Eğer sonbaharda bir erken seçim yapılırsa bizim parti ANAP erir gider. Hatta mecliste grup kuracak kadar milletvekili çıkaracağımız dahi şüphelidir. Onun için zamana ihtiyacımız var" diyor.

Özal hem erken seçim için zamana, hem de Çankaya için 292'lik grubu 'muhafaza etmeye' müthiş gereksiniyor.

'Uzlaşma' fikri bir 'dayatma' ile güçleniyor. Özal, eylülde erken seçim yapmaz, ANAP grubu yüzde 21.75'e karşın Özal'ı Cumhurbaşkanı seçmeye kalkarsa, muhalefet TBMM'ye girmeyecek.

Baykal, bu görüşü savunan yazılarıma "Çok iyi oturtmuşsunuz" diyor.

Güvenoylamasından önce muhalefet liderleri gruplarında konuştular.

Demirel, "Ankara seçim istemini anlamamakta niçin güçlük çekiyor, anlayamıyorum" diyordu. Millet –Demirel'e göre– Özal'ın tutumundan 'fevkalade rahatsız'dı. İktidar ne olursa olsun seçime gitmemeye kalkışırsa; millet, oylarının işe yaramadığı duygusuna kapılacaktı. 'Yatıştırıcı' olmak için erken seçim istiyordu.

Milletin kafasında "Ne yapılıyor, ne olacak" sorusu varmış! İktidara sesleniyordu:

"Yol yakınken kendi kaderinizi kendiniz çizin. Geç kalmadan bunu yapın."

17 Nisan günü düzenlenen açık oturum için Demirel'le konuştuk. Giyimden konuşma biçimine, hatta içeriğine değin. BBC televizyonuna demiş ki:

"Sooner is the better." Bu, Özal'a bir mesaj. "Bir an önce karar vermesi evladır" anlamında.

Grupta sert: "Isındık koltuklara diyorsanız, bir gün o koltuklar başınıza geçer."

Güvenoyu istemini yorumluyor:

"Milletin esirgediği güveni grupta tamir etmek istiyorsa, bu abesle iştigaldir. Babasının çiftliği mi burası?"

Tuhaf gelişmeler. Özal, Mecis'te gazetecilere ayaküstü 'işçi hareketlerini SHP'nin kışkırttığını' söylemiş. Hoppala!

Güvenoylamasına DYP katılmadı. ANAP oylarıyla sonuç 289.95 ret!

Teşekkür için kürsüye gelen Özal, DYP'yi 'Meclis kaçağı' ilan etti.

Hâlâ 1980 öncesinde, kafa hâlâ 1980 öncesine takılı: "Kimse 1980 öncesine dönmeyi başaramayacak" diyor Özal.

Müsaade etmeyecekmiş! Sanki 80 öncesine dönmeyi isteyen varmış gibi. Özal, hâlâ milletvekili evlerini gezmeyi sürdürüyor. Canan Gedik, son gittiği milletvekili evinde Özal'ın "Erken seçim olmayacağını, ama kendisinin hep milletvekilleriyle birlikte olacağını" söylediğini öğrenmiş. ANAP'lılar, Özal'ın Cumhurbaşkanı olmayacağına hükmetmişler. Bu sözden bu anlamı çıkarmışlar.

Cumhurbaşkanı seçimi ile ilgili kimi kaygılar daha derinleşiyor. Baykal'la konuşuyoruz. Erken seçim yapmazsa Özal, Cumhurbaşkanlığı seçiminde uzlaşmaya varmak SHP'nin sonunu hazırlamakla eşdeğer. Erdal İnönü'nün de böyle düşündüğünü söylüyor Baykal.

Boykot düşüncesi böylece daha da gelişiyor. Baykal, her şeye karşın Özal'ın eylülde seçime gideceğine inanıyor. Memurlara, işçilere zam... Bunlar seçime işaretti.

Baykal şöyle yorumluyor Özal'ı:

"Önceden seçim kampanyası yaratmak istemiyor. Sonra baskın seçim yapacak. Yoksa meşruiyet tartışmasına girecek. Bunu biliyor. Ben Brüksel'i gördüm. Oradakilerin içi boşalmış, bekliyorlar. Özal ise partiyi derleyip topamak, ayakta tutmak savaşı veriyor. Esas olan Demirel'in kararlılığını sürdürmesi. Biz Cumhurbaşkanlığında uzlaşırsak eriyip gideriz. Bu aşamada kararlılığımızı herkes bilmeli."

Demirel'e sordum.

"Seçimden kaçamayacak!" dedi.

27

Oysa, 'kaçtı.'

Oysa Özal'ın erken seçimden 'kaçacağı o kadar belliydi' ki!

Muhalefet, yerel seçim, halkın içine düştüğü yaşam bunalımı gibi önemli etkenleri dikkate alarak iktidarın seçimden kaçamayacağını varsayıyordu.

Hem de Özal'ı tanımalarına karşın...

Özal, seçim falan istemiyordu. Tutkusu biliniyordu. Cumhurbaşkanı olmak isteyen bir insan. Oyları düşmüş. Erken seçimin bir felaket olacağını bile bile başını giyotine uzatır mıydı Allah aşkına?

Muhalefetin günler boyu Cumhurbaşkanlığı seçiminden önce eylülde erken seçim yapılacağına inanıyormuş gibi 'bastırması' ne kadar anlamsız!

Daha başka gelişmeleri izlemek ve değerlendirmek gerekiyor. Alman General Anzeiger gazetesindeki şu haberin içeriği gibi:

"Türkiye'de, devlet ile din işlerinin birbirinden kesin olarak ayrılmasına taraftar olanlarla bir fundementalist İslam devletinden yana olanlar arasındaki kutuplaşma, tehlikeli boyutlara ulaştı.

Anayasadaki laiklik prensibinin kabulünün 61. yıldönümünde düzenlenen seminerlerde ve kadınların tertip ettiği protesto yürüyüşlerinde, dini akımlardan ve Atatürk milliyetçiliğinin yitirilmekte olduğundan duyulan endişe ile şeriat düzeninin hâkim olduğu bir din devleti kurulması yolundaki fundementalistlerin enerjik çalışmaları su yüzüne çıktı.

Yerel seçimlerde 67 ilden 5'inde belediyeleri ellerine geçiren Refah Partisi'ne mensup başkanlar, kadınlar için özel klinik ve özel otobüs planlarını açıklarken, laiklik yanlıları da endişelerini artık tutamaz oldular. Örneğin emekli generaller, Atatürk anıtlarına koydukları çelenklerle sorumluları uyanık olmaya çağırdılar.

Asıl alarm, laiklik yanlılarının pazartesi günü Atatürk Kültür Merkezi'nde düzenledikleri seminerde verildi. Bu seminerde 'şimdiye kadar ilerici olan Cumhuriyet'te' ilk kez dini akımların hâkimiyetinin görüldüğü kaydedildi.

Turgut Özal hükümeti, imam-hatip okulu mezunlarının her tarafa hâkim olmaya başlamalarına, oy kaybı kaygısıyla eli kolu bağlı bakakalmakla suçlandı.

Hedefin şeriat devleti kurmak olduğu vurgulandı.

Dün Türkiye'nin birçok büyük kentinde, kadın kuruluşları tarafından dinci akımlara karşı protesto yürüyüşleri düzenlendi. Gösteriye katılan kadınlar gazetecilerle yaptıkları konuşmalarda komşu İran'ı Türkiye'deki gericileri desteklemekle suçladılar.

Son haftalarda başörtüsünün yasaklanmasına karşı çıkan ve sokaklara dökülerek protestolarda bulunan dincilerin, daha çok fakir halk tabakasına mensup olmalarına mukabil, laiklik yanlısı kadınların, genellikle hali vakti yerinde olan tabakaya mensup oldukları göze çarpıyordu." (12.4.1989)

1989 yılında yazılıyordu bu satırlar.

1989'da Alman gazetesinin çizdiği manzara; 1997 yılında birkaç kat daha büyüyerek, artık laik Cumhuriyet rejimini yıkmaya doğru adımlar atarak ilerleyen bir siyasal eyleme dönüşecekti.

Tehlikeyi somut biçimde anlatabilmek için; 1989'da beş yerde belediye başkanlığını kazanan RP'nin, 1997'de Türkiye'nin büyük kentlerini, başta İstanbul'u ele geçirdiğini söylemek yeterli değil miydi?

Üstelik şaşkın ve muhteris bir siyaset kadınının RP'yi iktidara taşımasından sonra...

Türkiye, artık temelinden sarsılacaktı.

28

Bozkurt Güvenç, açık oturumdan önce Demirel'le İnönü'yü ziyaret etmişti. Program akışını birlikte görüşmek üzere.

Güvenç, Gencay Şaylan'ı ziyarete gelmiş. Sordum: "Liderlerde hava nedir?"

Güvenç, Demirel'e demiş ki: "Sizden çekiniyor. Ya bir şeyler söylerse" diyor.

Demirel, "Söyleyeceğim" diye yanıt vermiş.

Ya İnönü: "İkisi kapışırsa (Özal'la Demirel) ben seyrederim!"

İki zıt karakter.

Açık Oturumdaki Büyük Tartışma

(17 Nisan 1989) Televizyondaki oturumda; kuşkusuz, ekonomik gelişmeler veya açmazlarla kalkınma gibi konular ele alındı.

Fakat; ana konu, ister istemez güncel bir sorun üzerinde yoğunlaştı.

Eylülde, daha doğrusu Cumhurbaşkanlığı seçiminden önce erken genel seçim!

Özal, başlarda erken seçim konusuna girmekten kaçındı.

Muhalefet, özellikle 26 Mart yerel seçimlerinde ANAP'ın yüzde 21.75 oyuna dayanarak Özal'ı köşeye sıkıştırmaya çalıştı.

Özal ise, özellikle ekonomide ülkenin o günkü koşullarını 1980 öncesiyle kıyaslayarak Demirel'i hırpalamayı yeğledi. Pek başarılı olduğu söylenemez.

Ne ki, üç lider de erken genel seçimin eylül ayına alınmasındaki gerekçeyi biliyordu: Cumhurbaşkanlığı seçimi!

Dikkati çeken şu: Özellikle muhalefet partileri, ekim ayında yapılacak olan Cumhurbaşkanlığı seçiminden hiç söz etmediler.

17 Nisan 1989'daki "Liderler Gözüyle Türkiye-89" başlıklı televizyon oturumundan, daha çok –konumuzla ilgili– siyasal olaylara değinen bölümleri aktarıyoruz:

Erdal İnönü: "26 Martta ne idi değerli vatandaşlarım? İktidar partisi, üçüncü parti durumuna düşürüldü, sizin oylarınızla. Neden oldu? Niçin iktidar partisi birdenbire üçüncü parti durumuna düştü? Belediye başkanlarını vatandaşlar sevmedikleri için mi? Herhalde değil. Muhtarlara kızdıkları için mi? Tabii değil. Altı yıldır ülkede yürürlükte olan ANAP politikalarının artık Türkiye'de vatandaşlara yaramadığını, vatandaşların da bu politikalara dayanacak hali kalmadığını ifade ettiler.

...Türkiye'de 'Hukuk Devleti Anlayışı' ortadan kalkmıştır. Yolsuzluklar, usulsüzlükler hepsi belgelendiği halde hiçbirinin üzerine gidilmemiştir. İşte bütün bunların sonunda vatandaşlarımız sizler, 26 Martta ANAP'ı üçüncü parti durumuna düşürdünüz. Yüzde 22 oy oranlı iktidar partisi, yüzde 22 oyla bir iktidar yürütülemez. Yüzde 22 oyla ancak bir azınlık hükümeti devam eder. Azınlık hükümetinin de yapabileceği şey bir an önce bir seçime gitmektir. Erken seçim şimdi vatandaşların bizden beklediği temel davranıştır. Bize açıkça söylediler ve şimdi söylüyorlar, '26 Martta biz görevimizi yaptık, oyumuzu verdik, şimdi siz bunun arkasını getirin, bir erken seçime gidin ve bütün Türkiye'de iktidarı değiştirelim, bunu istiyoruz, bunu söylüyoruz' diyorlar. Benim şimdi burada Sayın Başbakan'a özellikle ricam şudur: Bu akşam buradan ayrılmadan erken seçimi ne zaman yapacaklarını ilan etsinler, bütün Türkiye bunu duyarak huzura kavuşsun ve erken seçimde iktidarı değiştirmeye

hazırlanalım. Benim önerim, erken seçimin sonbaharda Cumhurbaşkanlığı seçiminden önce yapılmasıdır. Burada buna ait bir sonuca varırsak, bu açık oturum en güzel sonuca varmış olur..."

Turgut Özal: "...Tabii meseleye başlarken, sadece bir 26 Mart seçimleri değil, bu meselenin, önümüzdeki kısa vadede perspektifi, bundan önceki durumlar ve Türkiye'nin gelişmesinin problemlerinin görüşülmesi lazım. 26 Mart seçimleriyle ilgili olarak bir erken seçim var mı, yok mu? Bu konu zannediyorum, bu konuşmaların ilerisinde tekrar herhalde söz konusu olacaktır..."

Süleyman Demirel: "...Burada söylenen şeylerin, bugün söylenecek olan şeylerin de hemen hemen tüme yakını söylenmiştir. Bunlar bir büyük hakemin önünde söylenmiştir. Şimdi biz bunları tekrarlıyoruz, burada tekrarlayacağız. Büyük millet ne demiştir, yapılan her şey büyük millet için olduğuna göre, vatandaşlarımız için olduğuna göre, acaba bugünkü siyasi iktidarın icraatını tasvip mi etmiştir millet? Yoksa siyasi iktidarın icraatını beğenmemiş midir?

...Bu bir hesaplaşmadır, bir büyük hesaplaşmadır. Bu hesaplaşma sonunda vatandaşımız iktidara yüzde 21,75 vermiştir. Yüzde 21,75'le iktidar olunamaz. Gayet açıktır bu.

Şimdi zihinlerdeki soru şu: 'Şimdi ne olacak?' Bugün Türkiye'de geçim derdinin yanı sıra at başı gelen önemli sorun, 'şimdi ne olacak'tır? Şimdi ne olacağa vatandaş cevap arıyor. Bu açık oturumu da gayet dikkatle herkes seyrediyor. Belki şimdi ne olacağının neticesini bu açık oturumdan çıkaramayacak ama, herhalde bizim düşüncelerimizi bilmesinde yine vatandaşın yararı vardır. Ne olmuştur? İktidar partisi erimiştir. Altı sene evvel yüzde 45,5'ten başlamış, sonra 36,5'e düşmüş, sonra 35'e düşmüş, sonra 21,5'e düşmüştür, 21,75'e düşmüştür. Yani, 'bal gitmiş, petek geriye kalmıştır' ve Sayın Özal'ın kendi tabiriyle, başka partiler için kullandığı 'buçuk parti' haline gelmiştir. Yani üçüncü partiden ziyade 'bir buçuk parti' haline gelmiştir. Böyle bir iktidarı yürütmek mümkün değildir..."

Erdal İnönü: "...Geleceğe bakalım diyorum. Önümüzde bir erken seçim olacaktır, ne zaman, henüz belli değil, ama olacaktır. Bu erken seçimde, şimdi birinci parti olarak SHP iktidar adayıdır...

...Çareyi işte, söylüyorum: Bir erken seçimle bu iktidarı istik-

rar içinde değiştirmekle sağlanabilir. Türkiye istikrar istiyor ama, değişim de istiyor. Bu yerel seçimde bunu gördük. Bu yerel seçim, adı yerel seçimdi ama kısmi seçim değildi. Genel seçimdi. Her tarafta, 23 milyon vatandaşımız oy verdi ve sonunda, "Biz ortadireğin bugünkü durumundan memnun değiliz, buna illallah diyoruz, erken seçimle Türkiye'de insanca yaşamak istiyoruz' dediler. İşte biz Sosyal Demokrat Halkçı Parti olarak bunu yapmak istiyoruz değerli vatandaşlarım..."

Turgut Özal: "...Öyle gözüküyor ki biz iki taraftan da yaylım ateş altındayız. Onun için elimden geldiği kadar her iki tarafa da cevap vermeye çalışacağım. Tabii unutmamak lazım olan bir şey var. Türkiye, 1980'de nasıl başladı, 1979 sonunda buraya nasıl geldi, onu da çok iyi bilmek lazım. Yokluklar içerisinde olan bir Türkiye, kuyruklar içerisinde olan bir Türkiye, Sayın Demirel eğer kızmazsa, '70 Cent'e muhtaç olan bir Türkiye'yi de söylemem lazım. Türkiye bugün bunların hiçbirisi ile mukayese edilemiyor; yani 1980'e gelirken, mesela kredi itibarı 99 ülke arasında sondan üçüncü idi. Dışarıdan para bulmamız mümkün değildi, bütün bu faktörlerin hepsi unutuluyor.

...Burada ben, daha öncelerde bu meselelerin konuşulacağını zannediyordum. Ama üzülerek görüyorum ki hâlâ seçim propagandası sırasında konuşulan laflar tekrar ediliyor. Bunların tekrar edilmemesi, bu meselelerin, eğer bizim yanlışlarımız varsa bu yanlışları fiilen ortaya koyarak, 'siz şöyle yaptınız, biz böyle yaparız.' Ama, teklif olarak meseleleri ortaya koymalarını bilhassa rica ediyorum. Bu yapıldığı takdirde, zannediyorum memleketimize, memleketimizde bizi seyreden insanlarımıza çok daha güzel fikirler verecek. Sağolun..."

Süleyman Demirel: "...Sayın Özal, 26 Mart seçimlerinde milletin ortaya koyduğu iradeden hiçbir şey anlamamış, hiçbir şey öğrenememiş görünüyor. 26 Mart seçimlerine giderken de bunları söyledi. Millet acaba, Sayın Özal'ın elinde bulunan 55 belediyeden 54'ünü niye elinden aldı? 'Şehirleri pırıl pırıl yaptım' dedi. Millet, Sayın Özal'ın değerini mi bilmedi acaba? Sayın Özal, 'Türkiye'yi dövizsizlikten kurtardım' dedi. 'Türkiye'yi kalkındırıyorum' dedi. 'Avrupa'ya yaklaştırıyorum' dedi. Ya Sayın Özal'ın dedikleri doğru değil-

dir, ya milletin yaptığı doğru değildir. Bunların bir tanesi doğru değildir. Milletin yaptığı doğru olduğuna göre, demokrasilerde milletin yaptığı doğrudur, o doğru olduğuna göre, Sayın Özal'ın dediklerinde yanlışlıklar var. Şimdi Sayın Özal ısrarla kendi dediklerinin doğru, milletin dediklerinin yanlış olduğunu ispatlama çaresi içerisinde. Sayın Özal, Türkiye'yi fukaralıkta birinci yapmıştır, pahalılıkta birinci yapmıştır, yoksullukta birinci yapmıştır, işsizlikte birinci yapmıştır, gelir dağılımının kötülüğünde birinci yapmıştır ve Türkiye'nin kalkınmasını durdurmuştur..."

Turgut Özal: "...Sayın Demirel'le ilgili olarak bir tek sualim var. Geçen Meclis'te müzakere yapılırken, 1979 seçimlerinde Sayın Demirel'in o ara seçimlerde yüzde 47 oy aldığını, ara milletvekili seçimlerinde de AP'nin yüzde 53 oy aldığını, niçin erken seçim istemediğini ifade ettik, bunlar kısmi senato seçimiydi ve aynı zamanda kısmi milletvekili seçimiydi. Sonra da bir vesikaya dayanarak dedim ki 'Herhalde o sırada Başbakanlık peşindeydin onun için bunu istemedin.' Sonra Sayın Demirel çıktı bir cevap verdi, ben yoktum o sırada salonda. Zannediyorum cevabı şudur, onu da sormak istiyorum: 'Bizim yeter sayımız yoktu.' Öyle mi efendim? Sorabilir miyim?.."

Süleyman Demirel: "...Kendisi de biliyor, niye erken seçim istemediğimizi, isteyemediğimizi 1979'da. Erken seçim kararını alabilmek için Meclis'ten 226 tane oy almak lazım, böyle bir oyu bulmam mümkün değil. Kaldı ki o gün memleketin şartları, bize hükümet kurma görevi üstümüze yıkılmıştır. Biz seve seve hükümet olmadık, mecbur olduğumuzdan dolayı hükümet olduk. Biz hükümet olmazsak, o yükün altına girecek kimse yoktu. Benim beyanlarım vardır, 'Biz ihlas ile yola çıktık.' Memleketin büyük meseleleri vardı, bunların içinden iki tanesini milli mesele olarak seçtik ve bunun altından kalkmaya çalıştık ve Allah da yardımcımız oldu. Bir kısmının altından kalktık, bir kısmının altından kalkamadık, ama o meseleler orada kalmıştır..."

Turgut Özal: "...Bugün çok rahatlıkla birçok şeyler söylenebilir. 'Şunu vereceğiz, bunu vereceğiz,' şurada çok misalleri var. Ama onları vermeye, gücünüz olmadan vermeye, hesapsız vermeye kalkarsanız Türkiye'yi Güney Amerika'ya döndürürsünüz. Biz, bu se-

çimlerde az almışızdır, bize bir ikaz verilmiştir ama hiçbir zaman gelecek bir seçimde Türkiye'yi bir Güney Amerika'ya döndürüp, başkalarına teslim etmeyiz..."

Süleyman Demirel: "...Türkiye'yi kime teslim etmek meselesi Sayın Özal'ın işi değil. Türkiye'yi vatandaş, Türk milleti, milletin iradesi kime teslim edecekse ona teslim eder. Binaenaleyh Türkiye, Sayın Özal'ın vesayetinde bir memleket değil, onun himayesinde de değil; ikazda falan bulunmamıştır, 26 Martta vatandaş. Sayın Özal, vatandaştan güven istemiştir, 'Ben sana güvenmiyorum' demiştir ve bu partiler arasında yapılmış bir yarıştır. O kadar partiler arasında yapılmıştır ki, oy pusulalarında belediye reislerinin isimleri bile yoktur. Sadece partilerin işaretleri vardır. Bu şekilde yapılmış bir seçimi şimdi Sayın Özal saptırır, 'Bu bir ihtardır' filan deyip birtakım renkli gözlüklerle milletin önüne çıkıp, adeta milletin aldandığını filan söylemeye çalışıyor ki bu bir yanlıştır...

...Evet. 1970 de olmasa Sayın Özal'ın hali harap. Başka türlü işin içinden çıkamaz. 1980 yılının durumunu kendisi çok iyi biliyor, benim müsteşarımdı. Ne şartlar içinde çalışmıştı ve biz, 11 Eylül akşamı görev bıraktık, ondan sonra dört ay daha var. Sayın Özal, '1980 öncesi' diye lafa başlar, onun bütün faturasını benim üstüme yıkar. Halbuki o devirlerin hesabı görülmüştür..."

Erdal İnönü: "...Anayasamızın Türkiye'yi özlediği demokratik düzene kavuşturacak bir hale getirilmesi şarttır. Bunu yıllardır söylüyoruz. Türkiye'de bugün önemli bir kamuoyu da oluşmuştur. Ben SHP Başkanı olarak, bütçe konuşmalarımda her sefer Anayasa'nın demokratik hak ve özgürlükleri güvence altına almak için nasıl değiştirilmesi gerektiğini ayrıntıları ile söylemişimdir. Bunların hiçbirine Sayın Başbakan olumlu cevap vermedi bugüne kadar. Örneğin, çalışanların hepsinin bir sendika kurma hakkının olması, batı demokrasilerinde kabul edilmiş yıllardır uygulanan bir usuldür. Yalnız fabrika işçileri değil, memurlar da, öğretmenler de, posta memurları da bir sendika kurma hakkına sahiptirler. Ancak, öyle bugünkü gibi enflasyon dönemlerinde artan hayat pahalılığına karşı kendilerini koruyabilirler. Sosyal haklarını elde edebilirler. Başka birçok temel özgürlükler bugün güvence altında değildir. Üniversitelerde bilimsel özerklik olmaması, Anayasa'daki eksiklikten de kaynaklanıyor.

...Bunları düzeltmek bugün demokrasimizin temellerini yeniden kurmak için, hemen önümüzdeki görevlerdir. Ama hemen söyleyeyim ki, bugünkü Meclis böyle temelli bir Anayasa değişikliğine giremez. Çünkü bugünkü Meclis'in çoğunluğu, yüzde 22'lik bir halk desteği ile nasıl böyle temelli bir Anayasa değişikliğine girebilir? Böyle bir Anayasa değişikliği bütün partilerin uzlaşması ile olacaktır. Evet, ama o uzlaşmaya girecek partiler, halktan ne kadar destek aldıklarını bilerek girmelidirler. Bugün ANAP karşınıza gelecek, 'Ben çoğunluk partisiyim, Anayasa'yı şöyle değiştireceğim, hadi siz de buna uyun' diyecek. Ama biz biliyoruz ki, o, yüzde 22 oy aldı. Yüzde 22 oyla da ancak bir azınlık hükümeti, erken seçime götürebilir. Anayasa'nın temelli bir değişikliğine giremez. Dolayısıyla, şimdiki zeminde ANAP'la herhangi bir Anayasa tartışması olumlu bir şekilde, yararlı bir şekilde yapılamaz. Ama niyetleri varsa, Anayasa'yı değiştirmeye, çok memnun oldum. Hemen erken seçime gidelim. Vatandaştan aldığımız yeni irade ile yeni emirle derhal Anayasa'yı tam demokratik bir hale getirelim. Bunun için her şey hazırdır. Kamuoyu da hazırdır. Avrupa Topluluğu da bizden bunu bekliyor. Ama önce vatandaşlarımız bizden bunu istiyor. 50 yıllık demokrasi mücadelesinin sonuçlarını görmeliyiz. Her şey bellidir. Ama ANAP'ın şimdi milli iradenin 26 Marttaki emrini bir an önce dinlemesi, bütün yolları açacaktır. Ben tekrar ediyorum kendilerine, oturumun sonuna geliyoruz. Buradan açıklasınlar: 'Sonbaharda eylülde, şu tarihte erken seçim yapacağız. Herkes hazırlansın. Seçim Yasasını da yakında getiriyoruz. Üzerinde anlaşarak ve kendi dediği gibi, 'demokratik bir seçim yasası çıkaracağız, halkımız memnunlukla iktidar değişikliğine gidecek' desin, mesele kalmasın."

Bozkurt Güvenç: "Evet, Sayın Özal, galiba seçim takvimini açıklamanız bekleniyor."

Turgut Özal: "...Gene o noktaya döndü. Halbuki konuşma meselesi tamamiyle başka konular olması lazımdı. Ama kısa olarak cevap vereyim. Şimdi biz, 1987'de Türk milletine gittik, seçim beyannamemizle. Sayın İnönü de gitti, Sayın Demirel de gitti. Onlar da birer seçim beyannamesi ortaya koydular ve beş sene için yetki istediler. Gayet... 'Bu beş sene için, yetkiyi bize veriniz, biz memle-

keti şöyle yapacağız, böyle yapacağız' dediler. Netice itibarı ile onlara itibar etmedi, yüzde 36 bize verdi. Sayın İnönü'ye yüzde 24 küsur verdi. Sayın Demirel'e de, yüzde 19 verdi. Gerçi Sayın Demirel uzun bir süre 'yüzde 36 ile yüzde 65 olur muymuş' gibi laflar da söyledi. Şimdi diyorlar ki yüzde 22 ile olurmuş, olur muymuş, arkasından sormak lazım tabii: Yüzde 25 olur muymuş, yüzde 36'yı beğenmeyen yüzde 25'le yapabilir miymiş? Efendim, her seferinde mahalli seçimle şu veya bu şekilde olsun, bir erken seçim kararı vermek, o ancak TBMM'ne aittir. Bir bu. Benim de arkadaşlarıma söyleyeceğim şu; şu görünür ufukta bir erken seçim bizim bakımımızdan mevzubahis değildir. Mevzubahis değildir. Ama erken seçim Türkiye'de olmadı mı? Erken seçim 1987'de oldu. Hatta şöyle oldu. Sayın Demirel'in partisi DYP, o zamanki lideri tuttu haziranda bir önerge verdi ve dedi ki '8 Kasımda biz seçime gideceğiz.' Biz hiç sesimizi çıkarmadık, önerge komisyona geldi. 6 Eylül günü referandum yapılıyor, o referandumda sandıklar kapanır kapanmaz, biz bu teklifi kabul ettiğimizi söyledik ve TRT, daha seçim, yani referandum sonuçları belli değildi, bütün liderlere gitti, hepsi erken seçimi kabul ettiler. Ama bir referandum sonuçları açıklandı. Hepsi seçimden kaçtılar. Sayın Demirel baskın seçim demeye başladı ki, bunlar bilinen gerçeklerdir. Demek ki muhalefet işine geldiği zaman erken seçim istiyor, işine gelmediği zaman erken seçimden kaçıyor. Aynı konu, mahalli seçimlerin erkene alınması müzakereleri yapılırken, Sayın İnönü çıkmıştır, 'Mahalli idareler beş sene için seçilmiştir. Bunların planları programları vardır,' diyor. Ey, bizim de planımız programımız yok mu? 1,5 sene belki biz sıkıntı çekeceğiz. Ama 1,5 seneden sonra birçok icraatımız var. Açık ifade ediyorum, 1,5 seneden sonra icraatımız beğenilmezse, Türk halkı bizi değiştirir, ya sizi getirir ya bir başka devri getirir. Bunda herhalde üzülecek bir şey yok. Erken seçim gerekirse gene TBMM karar verir..."

Süleyman Demirel: "...Türkiye'de, konuşmamın başında da söyledim, bir olay var. Bu olay gözardı edilemez. Bu olay, 26 Mart olayıdır. 26 Martta, yüzde 21.75 gibi bir oyla karşı karşıya kalan iktidar partisi anlaşılıyor ki, bunun üstüne oturmaya çalışıyor. Bunun üstüne oturamaz. Bunun üstüne oturması, ülkede bu-

nalım demektir. Daha açıklıkla söylüyorum. Meclis kürsüsünde bile söyledim. Çok kısa zamanda meşruiyet tartışmaları başlar. Eğer kendinize güveniyorsanız, hakikaten bu milletin tümünün verdiği oy, yüzde 21.75 olarak verdiği oy, bir genel seçime gidildiği zaman bundan daha fazla olacaksa, ne duruyorsun? Efendim, filan zaman şöyle olmuştu, falan zaman böyle olmuştu da, bir kenara bırakın. Bugün bir olay var orta yerde. Bu olay çözülmedikçe de Türkiye'de hiçbir şey hallolmaz. Ne enflasyon meselesi hallolur, ne gelir dağılımı meselesi hallolur, ne sanayileşme meselesi hallolur, ne şu hallolur ne bu hallolur. Hiçbir şey hallolmaz. Halledemez çünkü artık. Millet ... beş sene ... yetki vermemiş. Bir yetki vermiş, şimdi o verdiğini geri almış. Beş seneliğine yetki verdiği olayı sizin yorumunuz. Almış geriye, veren almış, vekâletnameyi veren, vekâletnameyi alma hakkına haizdir. Millet sizi vekâletten azletmiş ve şimdi vekâletten azledilmiş bir siyasi heyet olarak, arkanızda milletin gücü olmadan neyi halletmeye kalkacaksınız ki, hiçbir şey halledemezsiniz ve dışarıda da itibar görmezsiniz, içeride de itibar görmezsiniz. Olan size olur değil, sadece olan memlekete olur, olan rejime olur.

Bu nasıl olacak? Bu seçimlerin son gününde 'Hâkimiyet kayıtsız şartsız milletindir' diyen Sayın Özal'dı. 23 Nisan Bayramı geliyor. 23 Nisan'da neyi kutlayacak Türkiye? 23 Nisan'da hâkimiyetin kayıtsız şartsız millete ait olduğunu iddia edecek, söyleyecek, duvarlara da bu yazılmış. Kendisi demedi mi, '24 Mart günü eğer bana kâfi oy vermezseniz çeker giderim.' Nereye gidersin? 'Giderim, çeker giderim ve ben muhalefet olmam.' Kendisi demedi mi? Kendisinin millete ... var. Yani aynı zamanda geçen referandumda da dedi. Binaenaleyh, bu sözünü yerine getirmeye mecburdur Sayın Özal. Evet efendim, erken seçim TBMM meselesidir, meselesidir ama TBMM laik Meclis'in temsil edildiği bir yerdir ve iktidar grubu zaten yüzde 36,5'le yüzde 65 sandalyeyi seçim kanunlarında ... defa değişiklik yapmak devletin her şeyini kullanmak suretiyle elde etti. 'Oy sizden, il bizden' diye devletin nüfusunu bile kullandınız. Devletin radyo ve televizyonunu kullandınız. Şimdi yüzde 21.75'le nasıl oturacaksınız şaşarım. Millet de şaşar bu halinize..."

Bozkurt Güvenç: "Benim size bir sorum vardı. Galiba Özal

dile getirdi. Yüzde 36 oyla olmayan, yüzde 26 ile nasıl olur diye, 25 ile nasıl olur diye bir soruları vardı. Yani yüzde 36 modal bir çoğunluktur, ama yüzde 25 modal bir çoğunluk değildir demek istiyorum."

Süleyman Demirel: "Yüzde 25 ile iktidar olan yok ki. Sandığa gideceksiniz. Bu oy tabloları yeniden teşekkül edecek. 'Siz inin de başkası çıksın' diyen de yok. Buradaki mesele sandalye meselesi değil, buradaki mesele milletin hâkimiyet hakkının tanınıp tanınmayacağı; tanıyacaksınız milletin hâkimiyetini, mecbursunuz tanımaya."

Erdal İnönü: "...'Mahalli idareler beş sene içindir. Onun için erken seçim olamaz' şeklinde bir görüş ileri sürdü Sayın Başbakan. Benim vaktiyle söylediğim bir şeyi saptırmış oldu bu suretle. O açıdan tekrar ele almak istiyorum. Ayrıca da, altı ay önce yapılan halk oylaması yine vatandaşlarımız için büyük bir demokrasi sınavı olmuştur. O sınavda milletimizin göstermiş olduğu başarıyı küçümseyecek yaklaşımlara şiddetle karşıyım. Halkımız çok kararlı bir yol tutmuştur. 1987 genel seçimlerinden itibaren tutarlı bir şekilde, kararlı bir şekilde ANAP politikalarını kabul etmediğini, onların değişmesini istediğini her fırsatta göstermiştir. 1987 genel seçiminde ancak yüzde 36 oy vermiştir. 'Bu yeterli' diyor Sayın Başbakan ama ondan sonraki halk oylamasında yüzde 65 gibi bir çoğunluk ANAP'ın politikalarına karşı çıkmıştır. Şimdi o zamanki beş sene meselesi Anayasa'da vardır. Beş senede bir yerel yönetim seçimleri yapılır. O zaman dedim ki 'Bu doğrudur.' Çünkü yerel yönetimlere seçtiğiniz insanlar halka hizmet edeceklerdir. Genel hizmet mevkileridir. Halk, hizmet eden bu insanları tanıyacaktır. Onlar beş sene rahatlıkla hizmet etmelidirler. Sorumluluk onlarındır. Halbuki Millet Meclisi seçimleri böyle değildir. Millet Meclisi seçimleri, bütün ülkede iktidara gelirler. Eğer bütün ülkedeki iktidarda bir boşluk olursa –ki bugün oldu, bir genel seçimde iktidar partisi yüzde 22 oy aldı– işte bu gibi durumlarda Meclis'in yenilenmesine Millet Meclisi'nin kendisi karar verebilir. Bu her demokraside vardır. Ama demokrasilerde yerel yönetim seçimlerinin zamanını değiştirmez Millet Meclisi. Çünkü yerel yönetimler oradaki insanların sorumluluğunda onlara hizmet eden insanların seçildiği yerlerdir. Du-

rum tamamiyle başkaydı ve söylediğim doğrudur, şimdi de o sözün devamı olarak bugün iktidar boşluğu olduğunu görüyoruz. Bunu vatandaşlar kendileri ortaya çıkarmışlardır. Ve şimdi vatandaşların beklediği, kendi temsilcileri olan Millet Meclisi'nin bu irade doğrultusunda harekete geçmesidir. Bunu bekliyoruz. Vaktim varsa biraz daha konuşayım."

Bozkurt Güvenç: "Biraz daha var efendim. Sayın İnönü, acaba bu seçimleri isterken seçim kanunu konusundaki düşüncelerinizi açıklar mısınız?"

Erdal İnönü: "...Tabii. Onda inisiyatif, ilk hareket iktidar partisinden gelecektir. Çünkü bu belki onuncu defa değiştirilmiş olan Seçim Yasasını karşımıza getiren de iktidar partisidir. Biz o zaman karşı çıktık. Anayasa Mahkemesi'ne gittik. Bazı maddeler iptal edildi. Bazıları iptal edilmedi. Ve ondan sonra mecburen bu yasa ile seçime girdik. Ama bu yasanın demokratik olmadığını biliyoruz. Nispi temsilden yola çıkıyoruz, sonunda değiştire değiştire ülke temsille ilgisi olmayan bir sonuç karşımıza çıkıyor. Bakın bir şey daha söyleyeyim. Bu Seçim Yasasının en önemli eksiklerinden bir tanesi, yurtdışındaki vatandaşlarımızın tümüyle seçime katılmasına izin vermemesidir. Ben bunu da Sayın Başbakan'a ve Sayın Demirel'e burada önermek isterim. Biz ilk fırsatta gideceğimiz seçimde yurt dışındaki bütün vatandaşların seçimde hepsinin oy kullanması için gerekli düzenlemeyi yapmalıyız. Biz bunun için öneri de getirmeye hazırız. Onaylamaya da hazırız..."

Turgut Özal: "...Efendim, her iki konuşmacı da, yüzde 22 oyla bizim iktidarda kalamayacağımız konusunu söylemeye çalışıyorlar. Benim bildiğim kadarıyla Türk Anayasası'nda herhangi bir madde yok ki bir ara seçimde büyük ekseriyet kaybeden iktidar derhal seçimler yenilenir diye bir hüküm mevcut değil. Kaldı ki bakınız 1975 yılında Sayın Demirel'in bir sözü var: 'Türk Anayasası'na göre, seçim dört yılda bir yapılır. Bunun hak sebebi olmadıkça uzatılması mümkün değildir. Öne alınması ise mümkündür. Bu da Meclis kararına bağlıdır. Meclis, Millet Meclisi kararını da nasıl istihsal edileceği iç tüzükte belirlenmiştir. Seçimin yenilenmesini meydanlarda aramak, mitinglerle aramak, gençlik kurultaylarında aramak fevkalade yanlıştır.' Yani, 'Bunalım çıkarmak fevkalade yanlıştır' diye

kendisi söylüyor. 77 seçimlerinde de kaybediyor. Bizim bugün kaybettiğimiz gibi bütün ilçeleri büyük kısım ilçelerle illeri kaybediyor. Arkasından şöyle bir sözü söylüyor: 'Mahalli seçimlerin sloganı haline getirilmiş bir konudur bu. Farzediniz ki iktidarda bulunan parti, mahalli idari seçimlerinden hiçbirini kazanamadı. Ama Millet Meclisi'nde kendisini ayakta tutacak kadar güce sahip. Hükümeti bırakacak mı? Mahalli idareler seçimleri ile Hükümet meselesi ayrı ayrı konulardır. 'Bu iş karışırsa rejimin kaidesi de düşülür.' Söylediği söz de budur. Ben bunlara da önem vermiyorum, yani bunları da bir delil olarak getirmek istemedim. Bugün tabii böyle söyleniyor, yarın başka türlü söyleniyor. Önemli olan bizim Türkiye'de demokrasiyi yerleştirmek için birkaç meseleyi birbirine karıştırmamamız lazım. Referandum, bir mahalli seçimlerdir, referandum Türk Anayasası'na ilk defa geldi, halka danışmak idi. Bunu bir nevi iktidardaki partinin acaba kalsın mı, gitsin mi şekline çevirmek, referandumu bilhassa yaralamıştır. Halbuki biz halkın daha fazla katılımını istiyoruz. Bu muayyen fikirler yarın gelecek, önümüzde birçok konular, 'Siz bunu istiyor musunuz?' diye soracağız. Bu iş döner de, 'İktidardaki partiyi istiyor musunuz, istemiyor musunuz?' şeklinde lanse edilirse referandum maksadına ulaşamaz. Aynı konu mahalli idareler için de doğrudur. Mahalli idareler iyi yöneticilerini seçmek durumundadırlar. Bugün o iyi yöneticiler belki seçilememiştir, bu yanlış tutum yüzünden. Belki eğer mahali idareleri kendi havasında bıraksaydık, yani mahalli idareleri, kendi yöneticilerini seçmek için, hiç genel seçim havasına muhteremler sokmasalardı, mahalli idareler demokrasinin beşiğidir, oradan demokrasi gelişecektir, oradan demorasinin gelişmesine muhalefet mani oldular. Bu da ileride sıkıntısı anlaşılacaktır."

Süleyman Demirel: "...Sayın Özal demokrasiye daha doğrusu bu siyasete güdümle başladığı için bir türlü güdümlülükten kendisini kurtaramıyor. Siyasi partilerin hangi çeşit propaganda yapacağı veya ne yapacağını Sayın Özal tayin edecek değildi. Nitekim 1988 referandumunda da, kendisi başlangıçta 'Referandum iktidar değiştirmez' dedi. İki-üç gün kala, sonra, televizyonların karşısına çıktı dedi ki, 'Ben etrafıma danıştım, eğer bana kâfi oy vermezseniz ben giderim.' Vatandaşın vermediği oy 65'ti, verdiği oy 35'ti. Va-

tandaş o zaman dedi ki 'Niye gitmiyor, giderim dedi?' Halbuki vatandaşın önüne koyduğu teklifle yüzde 50 oy alması lazımdı. De Gaulle bile, Fransız halkının önüne koyduğu teklif yüzde 50 oy almayınca, 46 oy alınca bıraktı gitti. Sayın Özal, De Gaulle'ün 46 oyunu yani yüzde 46'sını bırakma sebebi saydığı halde, 35'i bırakma sebebi saymadı. Şimdi 21.75'i bırakma sebebi saymıyor. Kendisi ilan etmiştir 'Bırakırım' diye. Şimdi dönüyor yine 75'lere, 77'lere. 77'de bir olay var, 77'de biz hükümetiz. Hükümet olarak bizim Meclis'te arkamızda yüzde 50'nin üstünde oy var. Üç parti var ve 77'de yapılan yerel seçimlerde yine üç partinin arkasında bu seçim olarak yani bugünkü il genel meclisi seçimi olarak da yüzde 50'nin üstünde oy var. Sayın Özal'ın arkasında ne Meclis'te yüzde 50'nin üstünde oy var, ne de yerel seçimlerde yüzde 50'nin üstünde oy var."

Turgut Özal: "Yüzde 65'in üstünde oy var..."

Süleyman Demirel: "...Yüzde 65 Seçim Kanunu sayesinde alınmış bir oy. Tabii himaye ile 1983'te iktidarı ele geçirmişsiniz, üç partiyi açmışlar, ortada, üç partiyi açmamışlar. Ondan sonra gelmişsiniz Seçim Kanununu değiştire değiştire, devletin nüfuzunu kullanarak, radyosunu televizyonunu kullanarak yeniden iktidarı elde etmişsiniz, nasıl elde etmişsiniz? Yüzde 36.5 oyla bugün dünyanın neresinde iktidar var, hiçbir yerde yok. Öyle ise Türkiye'de bu durum varken, şimdi 21.75'in üstüne oturmaya çalışıyorsunuz ve hepinizin söylediği yanlıştır. Biz, belediye 77'de, 'Belediye kaybettik binaenaleyh gitmemiz lazım' esasından hareket etmedik, biz il genel meclisi kaybetmedik ki 77'de. 15 tane de belediye kaybettik, sizin gibi 55 tane belediyeden bire inmedik. Ve duramazsınız 65 belediyeden bir belediyeyle. Bütün 67 ilden, 67 il genel meclisi olarak elinde değil. Neyle idare edeceksiniz Türkiye'yi? Hangi idare size, sizin altınızda çalışacak bu şartlar altında. Yapamazsınız, götüremezsiniz, gayet açıklıkla söylüyorum. Bir an evvel milli iradeye teslim olun, milli irade boşluğunu doldurun, milli irade boşluğu, iktidar boşluğu haline gelmiştir zaten. Ne kadar direnseniz faydası yoktur. Efendim '1-1,5 sene daha biz direniriz de ülkenin meselelerini çözeriz.' Altı sene bunu dediniz, yapamadınız. Sizin millete vereceğiniz bir şey yoktur bana göre..."

29

Onca çabaya karşın muhalefet, Özal'dan bir 'seçim takvimi' çıkaramamıştı.

Tek teselli; liderler arasında televizyondan naklen yayımlanan açık oturumun beş buçuk yıl sonra gerçekleşmesiydi.

Küçük bir değerlendirme yaparsak:

Özal, başlarda sinirli ve çekingendi.

İnönü, Özal'la Demirel'in kapışmasına umut bağladığı için zaman zaman geri planda kalıyordu.

Demirel, doğrusu iyiydi. Rahattı. Konulara egemendi.

Açık oturumdan sonra, gece yarısına doğru Demirel'le konuştuk. Daha önceki günlerdeki görüşmelerimizde neleri öngördüysek, hepsi gerçekleşmişti.

"Evet, evet" dedi Demirel.

Açık oturumdan sonra makyajları silmek için girdikleri odada karşılaşmışlardı.

Özal'dan önce ayrılırken odadan; Demirel, Özal'ın dostça kolunu sıktı.

"Allahaısmarladık Turgut Bey" dedi.

Özal yanıt vermedi.

Gazetelerdeki değerlendirmeler birbirini tutmuyor. Demirel'in kanısı şu:

"DYP liderini 'parlatmamak' için gazeteler, açık oturumdaki üstünlüğünü ön plana çıkarmıyorlar"dı.

Doğrusu Hürriyet bu kanıyı sanki pekiştirmek istiyordu. Gazeteye göre, açık oturumun galibi Erdal İnönü idi. Demirel üçüncü sıraya yerleştirilmişti.

Fakat üç gün sonra Milliyet'e anketler yapan Konda, gazetenin manşette verdiği bir sonucu ilan etti: Halk, açık oturumun galibi olarak Süleyman Demirel'i seçmişti!

Japon iş adamları Özal'a seçim sonuçlarını sormuşlar: "Bu kadar oyu nasıl yitirdiniz?" (20 Nisan 1989)

Akşam üzeri arayan Demirel ise; bana "Japonları öğrendin mi?" diye soruyordu. Sonra ekledi:

"Özal wa ikimas" dedi. Bir şey anlamadım, güldü:

Bu kez İngilizce "Özal is going'in Japoncası" dedi.

Sözcükler kahkahaya karıştı. Bugün telefonlar yağmış. Japonlar bankacılarımıza "Önce demokrasiyi getirin, sonra iş görüşmesi yapalım" diyorlarmış.

Güneri (Cıvaoğlu) aramış Demirel'i ve Özal'ın eylül sonunda ya da ekimde seçime gideceğini söylemiş.

"Öyleyse, seçim kararını temmuzda alır."

"Yok" dedi Demirel: "Ağustosta!"

Çeşitli siyasal gelişmelere değindi Demirel. Ben de bir-iki soruyla katıldım söyleşiye. Sonuçta "ne olacak?" sorusuna dayanıyor bütün irdemeler. Demirel bağladı söyleşiyi:

"Özal wa ikimas!"

30

21 Nisan tarihli Milliyet'teki anket 'Özal wa ikimas'ı göstermiyordu.

Birinci sayfa; "Bugün seçim olsa" sorusunu yanıtlıyordu. Konda'nın araştırmasına göre:

SHP, yüzde 40.1 oyla birinci parti, yüzde 28 oyla ANAP ikinci, yüzde 19.4 oyla... DYP üçüncü parti.

Konda'yı yöneten Tarhan Erdem'i aradım:

"Ne yapayım gazetenin başlıkları, ben yapmıyorum ki" dedi:

"Aslında araştırma sadece İstanbul'da yapıldı. Yerel seçimlerde İstanbul'da yüzde 28 olan SHP, şimdi yüzde 40.1'e yükselmiş görünüyor. ANAP yerinde sayıyor. DYP ise yüzde 14'ten 20'ye fırlamış görünüyor. Hangi parti gerçek oy yükselmesi yaptı diye sorarsanız bana, DYP derim."

Erdem, İstanbul'da yapılan bir araştırmayı gazetenin Türkiye'de yapılmış gibi vermesine 'bozulmuştu.'

Erdem de genel kanıya katılıyordu. Özal'ın "Erken seçimden kaçamayacağını" söylüyordu.

Demirel, partide 'kabuller' yapıyordu. Aradı ve "Burada herkes Milliyet'teki ankete fena halde bozuk" dedi. Doğan Heper'i –yazı

müdürü– aramış, "Dün Demirel bir numara diyorsunuz, bugün de böyle sonuçlar ilan ediyorsunuz" demiş.

Herkes seçim bekliyor, Vehbi Dinçerler'in bana söylediğine göre, "Özal, arayış içinde."

Neyi arıyor acaba?

28 Nisan günü Özal, soruyu yanıtlayan bir demeç verdi:

"Erken seçimle uzaktan yakından ilgilenmiyoruz" dedi.

Demirel istediği kadar yüzde 21.75'i anımsatıp "Üzerine oturamaz" desin.

Özal, Cumhurbaşkanı seçiminden önce asla erken seçime gitmez ve işte, gitmeyeceğini de açıkça söylüyor.

31

"ABD'nin ve Avrupa'nın gazetelerinde sayfa sayfa ilanlar var. World Street Journal'den New York Times'a, Financial Times'a kadar. Fransız ve Alman gazetelerinde de bugünlerde çıkar. Onlar birbirini takip eder.

World Street Journal'de çıkan makale burada. Financial Times ve diğer gazetelerin özetleri de burada. Merak ettim baktım. Ne söylemek istiyorlar ve ne söylüyorlar diye.

Yangın burada. Yangını Newyork'ta veya Londra'da veya Paris'te nasıl söndüreceksiniz?

Bu makalelerin tümü Türkiye'nin ne kadar iyi idare edildiğine, Türkiye ekonomisinin ne kadar parlak olduğuna, Türkiye'nin borçlarını nasıl tıkır tıkır ödediğine, Türkiye'nin nasıl 2000'li yıllara koştuğuna ve nasıl birçok memleketleri geride bıraktığına dair.

İyi ama, bunu okuyanlar sonunda diyecek ki; 'Anladık ama, bunların hepsi doğru ise, sen niye halkına anlatamadın?'

'Kendi halkım bunları anlamaz. Çünkü ben, o halka layık değilim. Aslında ben, bu çeşit ülkelere layığım ama, kader beni o halkın başına getirmiş' diyemezsiniz ki...

Evet, bir komik durum var. Evvela şunu sorayım: Bu paraları kim veriyor? Bunlar nedir biliyor musunuz? Bunlar bir mevtayı diriltme olaylarıdır. Mevtayı diriltmeye çalışma olaylarıdır.

Bu siyasi iktidar, eğer bir siyasi mevta değilse, hiçbir siyasi iktidara siyasi mevta diyemezsiniz.

World Street Journal sizi diriltir mi? Diriltmez.

Bunlar eskiden beri başvurulan yollardan birisidir. Bunlar o çeşit şeyleri yaparlar.

O gazetelere ilan verirler. Sonra o ilanların özetini radyo-televizyonlarda okuttururlar.

Dün akşam televizyonda aşağı yukarı 3-4 dakika süren, New York Times'a Sayın Özal'ın vermiş bulunduğu beyanatın özeti vardı.

Önümüzdeki günlerde de diğer Avrupa gazetelerinde çıkan beyanların özetleri buralarda çıkar. Vatandaş bunların parayla verildiğini bilmez. Avuç dolusu parayla verildiğini bilmez.

Bu ilanların paralarını kim veriyor, nereden veriyorlar, nasıl veriyorlar? Arkadaşlar, bunu Meclis meselesi yapalım." (DYP lideri Demirel'in 25 Nisan 1989 günü Meclis Grubunda yaptığı konuşmadan)

32

1989 Mayıs ayının ilk günleri, çarpıcı olaylara gebe görünmüyordu.

Ama, renkli çizgiler içeriyordu.

Metin Toker bir haber getirdi. Kasım Gülek, Cumhurbaşkanı olmak istiyormuş.

Toker'e gitmiş. Yanında galiba Adana Belediyesinin eski genel sekreteri ile. Gülek, "İşleri ben yoluna koyarım" diyormuş. Demirel'e de gittiğini, konuyu açtığında DYP liderinin, "Canım, sizden iyisini mi bulacağız" diye girişimi onayladığını anlatmış.

Demirel şunları da söylemiş:

"Bayındırlık Bakanlığınız sırasında bana görev verdiniz. Minnettarım. Eğer Millet Meclisi seçerse sizi Cumhurbaşkanı görmekten memnun oluruz."

Bu son cümle düpedüz bir atlatma.

1 Mayıs gecesi Demirel'i aradım. Doğrusu Gülek'in Demirel'le

yaptığı görüşmeyi ben de merak ediyordum. Toker'den dinlediklerimi söyledim ve sordum, anlattı:

"Gülek, zaman zaman bana gelir. Geçen perşembe 9.30'da geldi, 10.00'da gitti. Benim kapım kimseye kapalı değil. Nazik bir insandır. Bu sevdasını bilirim. Bana 'Bu konuyu herkesle konuşuyorum' dedi.

Ben neyle, nasıl yapacağım onu Cumhurbaşkanı? Milletvekili değil. Dışardan birini seçmek için 90 imza gerekiyor. Anayasa'ya göre. Bu da bizde yok! Destek verdiğimi söylediğim falan da yok.

Hani Laz'ın hikâyesindeki gibi. 'Olmayan altının hesabı için dövüşülür mü?' Sonra bizim istediğimiz belli: 'Halk seçsin,' diyoruz. Üstelik ortada fol yok, yumurta yok."

"Ama Gülek, her yerde sizden destek aldığını söyleyecek, söylüyor."

"Birçok kimse bana atıfta bulunur. Bugünkü yönetimde bulunanlar da atıfta bulunuyor. Gülek, 'Size güveniyorum' dedi ve gitti. Bir ara 'Özal'a gideyim mi?' diye sordu. 'Gitme, ortalıkta henüz hiçbir şey yok ki' dedim."

"Sizi bağlamaz mı bu sözleriniz?"

"Kime borcum var ki..." dedi Demirel.

'Demokrat Kurultayı'nda ünlü hukukçular, yazarlar, liderler konuşuyor. Sorun 141-142 ve 163. maddeler. Demirel anlatıyor:

"Baktım Necmettin Erbakan Hoca kürsüde esiyor. 'Özal, ABD' nin müdürüdür, ne isterse yapar,' diyor. Geldi, konuşmadan sonra yanıma oturdu. 'İyi de Hoca bu sözler. Turgut senin de benim de adamımızdı' diyecektim, vazgeçtim."

Erbakan, Sadun Aren Hoca'ya "141-142'nin kalkmasından bahsediyorsunuz ama 163. maddeden hiç söz etmiyorsunuz" demiş. Aren "163. maddenin kalkması Marksist açıdan olanaksız" diye yanıtlamış Erbakan'ı.

Demirel'e "Ezberci bunlar. 141-142 kalksın, pekâlâ. (Bu maddeler kalkarsa) Ülkenin bütünlüğü nasıl savunulacak, nasıl korunacak?"

DYP liderine yeni bir görüşten, bir olasılıktan söz ettim:

"ABD ile Özal anlaşmasından söz ediliyor. Askerlerin destekle-

diği bir aday üzerinde uzlaşma olacak ve erken seçime gidilmeyecek. Böyle diyorlar."

Demirel, "Askerler bu konudan uzak duruyorlar" dedi:

"Zaten askerlerin tepe noktasındaki kadro bu işe girmez. Çünkü bugünkü kadro 'sahra askeri', henüz 'salon askeri' olamadı. O yüzden girmezler bu konuya, soruna. Henüz kokteyllere, akşam yemeklerine katılmadılar."

İlginç bir muhakeme biçimi, değil mi?

Benzetme hayli güzeldi, güldüm.

Özal'ın belediyeleri maddi açıdan ölüme mahkûm etme planı işliyor.

"Belediyeler mazot bile alamıyorlar" dedi Demirel. "Öyle bir genelge gitmiş ki ellerine, kıpırdanamıyorlar."

1 Mayıs 1989 gününe, bir güne sığan olaylar, öyküler... Hayli canlı ve renkli değil mi?

2 Mayıs günü yayımlanan bir demecinde Demirel, DYP'nin ANAP'la birleşmesini önerenlere yanıt verdi:

"Bu, mümkün değil. Çünkü onların yükünü, vebalini biz kaldıramayız. Ortada bir maç var. Maçı bitirmek lazım. Bu işi sandık temizler."

Demirel'in ve İnönü'nün bir çeşit tehdit sayılan söylemlerine Özal, Brüksel'den karşılık verdi:

"Hayır, erken seçim yapmayacağım. İşte açıklıyorum" dedi ve ekledi:

"Cumhurbaşkanı seçimini muhalefet boykot edecekmiş. Ederlerse etsinler. Biz Cumhurbaşkanını seçeriz. İsterlerse Meclis'i terk etsinler. Bunun bir mantığı, makul bir izahı yok. Millet onlara TBMM'de çalışma görevi vermiş. Bunu bırakırlarsa millete hesap verirler."

Özal, 1992'de yapılacak olan seçimden umutlu: "İktidara geliriz!" diyor.

Demirel, İstanbul'da DYP'nin zayıf olduğunu galiba hiç aklından çıkaramıyor. Her fırsatta soluğu İstanbul'da alıyor. Her çevreden insanla ilişki kuruyor. Partiyi bu büyük kentte güçlendirmek için olağanüstü bir çaba içinde olduğu izlenimini veriyor.

İş adamları ile sık sık biraraya geliyor. Basına göre, "Tek konuyu işliyor: Özal gitmeli."

Bir başka yoruma göre, "Demirel öyle bir hava yaratmış ki, nasıl olsa iktidara gelecek. Buna inanan iyi niyetli sempatizanları ile, her iktidara selam çakan çevreler etrafında pervane."

Yeri geldiğinde olayları bir fıkrayla süslüyor Demirel:

"Adam palto almış. Palto eskimiş. Etek kısmından dökülmeye başlamış. Adam aşağıdan kestirip ceket yaptırmış. Ceket etek kısmından dökülünce, yine kestirip yelek yaptırmış. Yelek eskimiş, kalan kısmından kasket diktirmiş. Kasket de eskiyince, ufacık parçaları tütün kesesi yaptırmış. Bir gün dereden geçerken kese suya kapılmış...

Adam yas tutuyor, 'Ah benim kesem, sende daha çok iş vardı, ama su aldı götürdü.'

Yüzde 21.75 tütün kesesidir."

33

'Demokrasi Kurultayı'ndaki sözleriyle, daha sonraki konuşmalarının birbirine ters düştüğü gibi bir izlenim var kamuoyunda.

Demirel, kurultayda 141-142. maddelerin kalkmasına yanlı göründü. Oysa Bilkent'teki konuşmasında sanki bu iki maddenin kalkmasını istemiyormuş gibi bir izlenim verdi.

İstanbul'a gidiyor; otomobilden, araç telefonundan aradı. Kamuoyundaki bu izlenimi söyledim ve bir düzeltme yapmazsa "Demirel, eski Demirel" sloganının işletileceğini de ekledim.

"Ben öyle söylemedim" dedi. "Bilkent'teki konuşmamdaki ince ayırımı genç gazeteciler anlayamamışlar."

'İnce ayırımı' açıkladı:

"Ben, Bilkent'te de 141 ile 142. maddelerin kalkmasına karşı olmadığımı söyledim. Benim aradığım, bu maddeler kalktıktan sonra ne olacağı. Sadun Aren, Sovyetler Birliği'nin Afganistan'ı işgalini doğru buluyor. Peki, Türkiye'nin işgalini de doğru bulacak mı? Bunu açıklasınlar istiyorum. Bu noktayı açıklamalarına zorlamamız lazım onları. Onlar 'Türkiye'nin bütünlüğünü koruyacaklarını, Türk

milliyetçiliğini izleyeceklerini, ırk ayırımı yapmayacaklarını' söylesinler, mesele benim için biter."

Demirel, başka bir konuya geçti:

"Butto'nun kızı geldi. Ne bir haber, ne bir görüşme isteği.

Arabam şu anda, Esenboğa yolundaki Pursaklar köyünün yanından geçiyor.

Türkiye'den ayrılıyordu Ziya Ülhak, bir süre önceydi. Havaalanına gidiyordu, onu geçirecektim. Tam buradaydık, evet, Pursaklar köyünün yanından geçiyorduk.

Ziya Ülhak'a 'Akıtılan kan yerde duruyor' dedim. Butto'yu asmamasını söyledim. Bana 'Benden gayrı-insani bir tutum, hareket beklemeyin' dedi. Pakistan'a gitti. Sonra bana iki, evet iki cilt beyaz kitap gönderdi.

Butto'nun yaptıklarını kendine göre anlatan kitaplar.

O zaman 'Butto'yu asacak, dünya kamuoyunu hazırlıyor' dedim.

Telgraf çektim. 'Asma, bize gönder.'

Eyüp Han'ı yolsuzluklar nedeniyle kırmızı kuşaklı general Yakup Han devirdi. Evinde oturmaya zorlandı. İhsan Sabri Çağlayangil'i gönderdim, onunla görüştü.

Romanya'ya gittim. Başbakan Maurel düşmüştü. 'Neredeyse görüşeyim' dedim. Ya da 'Eşine çiçek göndermek istiyorum' dedim. Bir diplomat geldi. Süklüm püklüm, 'Maurel 300 km. ötede bir köyde oturuyor,' dedi. Oysa Bükreş'te idi.

Biz böyle davrandık. Babası için böyle davrandık.

Butto'nun kızından haber yok!

Yahu, korkulacak ne var? Artık menfada değiliz."

Kahkahayı attı. Butto'nun kızı Benazir'in, 'eski Başbakan, Butto'ya yakınlık gösteren Demirel'i aramamasına' fena halde içerlemişti. Bu anlatımlar, içerlediğinin bir kanıtı değil miydi?

1997'de Demirel Cumhurbaşkanı. Benazir Butto Pakistan Anayasası'nın bir maddesine dayanılarak 'iktidardan düşürüldü.'

Demirel, Benazir'e bir mektup gönderdi. Diplomatik bir üslup içinde üzüntülerini ifade eden...

"İnsanlar böyledir, dünya..." dedim Demirel'e.

"Yani alışmalıyım mı demek istiyorsun?" diye sordu.

Oysa Bayan Butto ile ilgili duygularına bir yanıt aramaya çalışmıştım.

Demirel, Butto'yu asan Ziya Ülhak'ı asla affetmedi. Sözü ve adı geçtiğinde "Katil Ziya" derdi. Sesini yükselterek ve söylemin üzerine basarak.

ABD ile ilişkilere değinildiğinde, Washington'ın olumsuz, ama haksız tutumunu yermek istediği zaman, Butto'nun bir sözünü anımsatırdı:

"Butto, bana birkaç kez, Amerika için 'Fil kini tutar' demişti. Olumsuz saydığı ya da işine gelmeyen bir davranış yaptığınızda ABD'nin bunu unutmadığını ve ilk fırsatta aleyhe bir hareket yaptığını anlatmak istiyordu."

Demirel belki de Butto'dan böyle bir anıyı aktararak ABD'nin kimi davranışlarındaki 'fil kinini' söylemeye çalışıyordu. (25 Mayıs 1989)

Bir gün sonra Osman Ulugay gazeteye, İstanbul'da bulunan Demirel'in iş adamlarıyla yaptığı konuşmada 'malı götürdüğünü' söylemiş.

Olabilir. Zira ANAP hatalar yaptıkça Demirel'in grafiğinin yükselmesi doğal. Üstelik, Demirel gibi bir siyasetçi ANAP'ın bütün boşluklarından yararlanıyor.

SHP'deki iç huzursuzluk seçmene yansıyor, yansıyacak. Bu koşullarda "DYP'ye altın bir tabak içinde iktidarı teslim ederler" dedim Hasan Cemal'e. Doğruladı.

34

Erdal İnönü, Cumhurbaşkanlığı seçimi ve genel seçim için iktidar partisi ile 'uzlaşma' konularında, "Bu Meclis'le uzlaşılmaz. Uzlaşma ancak erken genel seçimle olabilir" diyor.

"Başbakan, 'Seçim yok, yapmayacağım 1992'ye kadar' diyor?"

Erdal İnönü: "Yani, eğer Sayın Başbakan, 'Yapacağım' derse, o zaman şüphelenmek gerekir. Çünkü bugüne kadar seçim konusunda söylediği şey, ancak son anda gerçek oldu. O zamana kadar söylediğinin hepsinin aksi çıktı. Dolayısıyla onun söylediğinin şimdi

hiçbir değeri yok. Mesele, vatandaş nasıl görüyor? Sonbaharda seçim yapılmasını gerekli görenler çoğunlukta."

İstanbul'da 'maratona devam eden' Demirel'le (29 Mayısta) kısa bir konuşma yaptık. Bir söz dolaşıyor ortalıkta ve Güneri de sürekli yazıyor: "Demirel, Dalan'ı DYP'ye alıyor."

Sordum: "Dün gece Aydınlar Ocağından da sordular. 'Kendisine sorun' dedim. Buradaki DYP'liler de kaygılı. Biz, Dalan'ı ne yapalım? Güneri yazıyor, bakma! SHP'lilere de 'Dalan'ın bir boku varsa çıkarın ortaya,' dedim" diye yanıt verdi Demirel.

Bugün, yerel seçimde ANAP'ın aldığı oy oranı açıklandı. Yüzde 21.75 değil, yüzde 21.80! (29 Mayıs 1989)

Özal'ın, "Anayasa'yı görüşmek üzere liderlere mektup gönderdiğini" söylediğimde Demirel çok ilgilendi. "Demek mektup göndermiş" dedi:

"Yüzde 21.75'le ne yapacak ki?" diye sordu.

"Yüzde 21.75 değil, 21.80" dedim.

"Bir kez dilimize 21.75 diye doladık. Bugün Üsküdar bıçak gibiydi. Bugün de söyledim, dün gece de. Bu memleketin Anayasa diye bir derdi yok. Tek meselesi var: 21.75!"

"DYP ile Anavatan'ın birleşmesi yine gündeme geldi."

Demirel: "Birleşme oluyor. Doğru Yol tabanında. Yarın, öbür gün büyük iltihaklar olacak bize. Şimdi Trakya'da 150-200 kişilik gazete yöneticileri, köşe yazarları ile büyük bir yemek var, oraya gidiyorum."

Demirel, DYP'nin yumuşak karnını biliyor: İstanbul!

İstanbul'dan doyurucu oy alamayan, Anadolu'da istediği kadar olumlu sonuç alsın, nafile! Bunu biliyor. Bir kez daha söyledim: Bu nedenle her fırsatta İstanbul'a gidiyor. Her kesimle konuşuyor.

35

Muhalefetin erken genel seçim diye bastırdığı, Cumhurbaşkanı seçiminin yüzde 21.80'le Özal'a kilitlendiği günlerde, Başbakan'ın birdenbire yeni bir Anayasa sorununu niçin ortaya attığı, o zamanlar çok tartışıldı.

1982 Anayasası üzerinde o kadar çok konuşulmuş ve o kadar fazla durulmuştu ki; yeni Anayasa arayışları yadırganmadı. Üstelik Özal, aydın kesimi okşayan bir gerekçe de öne sürüyordu:

Türkiye'de 1960'tan beri Anayasaları askerler yapıyordu. Bir kez olsun, siviller, bu parlamento, yeni ve çok özlü bir Anayasa yapmalıydı. Üstelik, 1982 Anayasası, ötekiler gibi bir kitap olacak kadar çok maddelerden kuruluydu.

Dernekler, sendikalar, kamu kuruluşları ile ilgili maddeler neden Anayasa'ya giriyordu? Devletin biçimi, yönetimi ile ilgili genel hükümleri içeren kısa bir Anayasa yapılmalıydı.

Cumhurbaşkanı Kenan Evren, Özal'ın yeniden Anayasa tartışmaları açtığı günlerde (24 Mayıs 1989) anılarına şu notları geçiriyor:

"Geçen sene ben Almanya'ya giderken uçakta verdiğim beyanatta 'Türkiye'de de komünist partisi kurulmalıdır' demiş ve dönüşte Özal'la yaptığım haftalık görüşmemizin birinde kendisine de bunu söyleyerek 'Böylece kim komünist, kim değildir belli olur. Sosyal demokratların arasına girerek onları da bozmaz' demiştim de...

Özal o zaman bana 'Bu Anayasa değişikliğini ben partimden geçiremem. Halka referanduma gidilirse halk bu değişikliği onaylamaz' demişti.

Şimdi ise kendisi bu fikri savunuyor.

1983 seçimlerinden sonra iktidara geldiklerinde, Meclis'teki bir konuşmasında Özal 1982 Anayasası'nın yüzde 92'ye varan bir oyla kabul edildiğini ileri sürmüş ve bu Anayasanın değiştirilemeyeceğini söylemişti.

Şimdi ise Anayasanın teferruatlı olduğundan, 1924 Anayasası gibi kısa bir Anayasaya taraftar olduğundan bahsediyor.

Olacak şey değil.

Öyle zannediyorum ki, diğer partilerin ve halkın dikkatini bu noktalara çekmek suretiyle, erken seçim, Cumhurbaşkanığı seçimi gibi konuları bir kenarda bırakmak istiyor.

Velhasıl Özal'ın ne yapmak istediğini anlamış değilim."

Ne yapmak istediğini Özal'dan başka anlayan da yoktu.

Ama öteki kimi hareketleri, 'başkalarına' –tabii RP'ye– yarayacak nitelikteydi.

Türkiye'ye sürekli İran modelini propaganda eden Tahran'da, gerici rejimin kurucusu Humeyni'nin cenazesi (5 Haziran 1989) kaldırılacaktı.

Hükümet Türkiye'de bayrakları yarıya indirme kararı aldı.

Evren, Cumhurbaşkanlığı Köşkü'ndeki bayrakları yarıya indirtmedi. Esenboğa havaalanındakilerin de yarıya indirilmemesini 'emretti.'

Hiçbir Avrupa ülkesi yas ilan etmedi. Tabii Suriye ve Pakistan dışında.

Basın, Özal'ın tutumunu onaylamadı, eleştirdi.

Evren Paşa; "Özal, işte böyle böyle oy kaybederek yüzde 22'lere düştü. Dünkü gazetelerden birisinin yaptırdığı kamuoyu yoklamasından şu anda yüzde 16'lara düştüğü anlaşılıyor" diyor. (6 Haziran 1989)

Cumhurbaşkanı'nın genel siyasetle ilgili yorumu hayli ilginç ve olaylarla özdeşleşiyor:

"Demirel konuşmalarında mütemadiyen Özal'a yükleniyor da yükleniyor. Eriyip gidecek durumda olan Demirel'i, Özal, uyguladığı yanlış politika, inatçılığı ve dini çevrelere verdiği tavizler yüzünden kahraman yaptı.

Millet, yine Demirel'in peşine düşmeye başladı. Demirel konuşmalarında güzel şeyler söylüyor. Demokrasiden, insan haklarından, üniversite özerkliğinden, hâkim teminatından ve hatta memurlara sendika kurma hakkının verilmesi gerektiğinden bahsediyor.

İktidara gelse bunları gerçekleştireceğini hiç zannetmem."

Tabii, Türkiye'de şaşırtıcı olayların ardı arkası kesilmezdi.

36

Örneğin 2 Haziran 1989 notları:

Dün gece, Hasan Cemal, "İşte manşet" dedi:

"Demirel, 'İktidara yelken açtık,' diyor. İki konuşması var. ANAP'tan DYP'ye katılanlara yaptığı konuşmada 'ANAP'la birleşme yok!' demiş. İkincisi Dünya Ekonomik Formu'nda; 'Ülkenin yüksek menfaatleri icap ettirirse, ANAP'la birleşiriz!' demiş."

"Olmaz" dedim.

"Oluyor" dedi Hasan Cemal. Demirel, Forum'daki sözleri kapalı bir oturumda söylemiş. Ama İngilizce metin 'dışarı sızmış.'

Hürriyet şu başlıkla çıktı: "Süleyman Demirel'de zıt kardeşler."

Tabii, bu ikilem şok etkisi yaptı. Basında da, siyasal kulislerde de.

Zira, Demirel aylardır ANAP'la birleşmeyeceğini söylemiş ve her çevreyi o kadar inandırmıştı ki...

Bu sabah Demirel'i aradım, sözlerinin etkisini aktardım.

Sinirlendiği ya da söylenenleri beğenmediği zaman söze "Güzel kardeşim" diye başladığına dikkat etmişimdir. Öyle başladı ve kimi açıklamalar yaptı.

Sözünü ettiği, 'yüksek yararlar' NATO, AT, Kıbrıs, ülkenin bütünlüğü gibi konular ve sorunlardı. Yoksa "ANAP'la birleşmek söz konusu değil"di.

Aynı günlerde İnönü, 'Özal'ın Anayasa tekliflerine' yanıt veriyordu:

"Bir ihtilal olmadan bir Anayasa yapılmasını biz de isteriz. İnşallah günün birinde yapacağız da. Ama biz bu konuda Sayın Özal'ın gerçek niyetini anlamakta güçlük çekiyoruz."

"Ama size bu konuda bir mektup yazdılar?"

"Evet, yazdılar. Biz de bu mektuba cevap veriyoruz. Bu mektubun inandırıcı olmadığını, daha açık yazılmasını isteyeceğiz."

DYP'de yeni politika berraklaşıyor: Solu –yani SHP'yi– dışlama, ANAP tükendiğine göre oyları DYP'de toplama!

Ama, solun iktidara gelemeyeceğini söylemek, rejim açısından sakıncalı değil miydi? Bu görüşümü (4 Haziran 1989) Demirel'e söyledim.

Tek ayaklı bir demokrasi. Sol yok. Sağda da –ne kadar tersi söylenirse söylensin– ANAP'ı, DYP'de eritmek stratejisi!

Geceydi. Necmettin Cevheri de yanında.

Diyor ki Demirel: "ANAP bitti. Taban koalisyondan ve solun iktidara gelmesinden korkuyor. Öyleyse 'buna uygun bir şerbet vermek' gerekiyor."

Sağ, DYP'de toplanmalıydı. Zaten iki partinin, DYP ile ANAP'ın programlarında fark yoktu. Evet, bir fark vardı: O da yönetim ve yönetici kafasındaydı.

Yani? Demirel'le Özal'ın kafaları arasındaki fark.

Demirel, konuşmalarında, "Özal gidiyor, ANAP'ın tabanını DYP'de toplayıp seçime hazırlanalım," diyor.

Sloganı buydu DYP liderinin.

Tabii, Demirel'in SHP ile de bir hesabı vardı. Erken seçime zorlayabilmek için SHP'yi yanına almayı planlıyordu.

SHP tüzük kurultayı da toplandı. (3 Haziran 1989)

SHP lideri İnönü'nün –büyük bölümünü aşağıda aktaracağımız– Kurultaydaki konuşması, hem partisinin hem de ülkenin siyasal manzarasını, üstelik önemli konulardaki görüşlerini yansıtıyor:

"ANAP'ın Kasım 1987 genel seçimini birinci parti olarak geçirdikten sonra bir yıl dört ay gibi rekor denecek kadar kısa zamanda üçüncü parti haline düşmesi tesadüfen ya da birkaç aylık yanlış icraat sonucunda meydana gelmiş olamaz. Bu düşüş, ANAP'ın yıllardır yürüttüğü temel politikasının kaçınılmaz sonucudur. Bu düşüşün başladığı, daha 1987 genel seçim kampanyası sırasında televizyonda yapma fırsatı bulduğumuz konuşmalar sonunda meydana çıkmıştır. O seçim kampanyasını hatırlarsınız. Televizyonda ilk defa onar dakikalık birkaç hazırlanmış konuşma yapma fırsatını elde etmemiz, vatandaşlarımızın ANAP propagandalarının uyutucu etkisinden sıyrılıp gerçeği görmelerini sağlamıştı. 'Beş yıl daha limon gibi sıkılmak istemiyoruz' sözleri bütün ülkeyi dolaşmaya başlamıştı. Seçimin baskın halinde yapılması, seçim döneminin çok kısa zamana sıkıştırılması her yere ulaşmamızı engelledi ve o seçimi de ANAP ancak % 36.3 oranında oyla iktidar partisi olarak bitirdi. Ama ANAP politikasının halka gittikçe daha fazla zorluk ve sıkıntı getireceği gerçeği görülmüş ve düşüş başlamıştı. Hemen seçimden sonra gelen insafsız, maliyetle ilgisi olmayan acımasız zamlar, söylediklerimizin doğru olduğunu gösterdi, halkımızı iyice uyandırdı, ANAP'ın düşüşünü hızlandırdı. Ondan sonra gelen halkoylamasında Başbakan'ın televizyonda kendini acındıran konuşmaları ne kadar ilginç, ne kadar uyarıcı idi. Yerel seçimleri beş ay önce yapmak gibi önemsiz görünebilecek bir isteğini bile halka kabul ettiremiyordu. ANAP politikalarına halkın duyduğu tepki, güvensizlik o kadar ileri düzeylere varmıştı ve bu politikaları yürütmekten birinci derecede sorumlu olan kimse duygu sömürüsü yaparak halkın desteğini hiç olmazsa % 30'ların üstünde tutmaya çalışıyordu. Bundan

sonra gelecek yerel seçimde bu duygu sömürüsü yöntemlerinin de yetersiz kalacağı belli idi. Nitekim de öyle oldu ve ANAP'ın desteği % 22'lere düştü...

...İşte bunun için bugün erken bir genel seçim kaçınılmaz hale gelmiştir. İktidar partisi, 6 yıldır uyguladığı politika sonucunda sürekli oy kaybederek son yerel seçimde üçüncü parti durumuna düşmüştür. Bunun anlamı o yüzden açıktır. Halkımız bu politikaları artık istemiyor. Başbakan, televizyonda açıkça, 'Politikamı desteklemezseniz bırakırım,' diyor, basına demeç veriyor, 'Büyük şehirlerde belediye başkanlıklarını kazanamazsak devam edemeyiz,' diyor, gene halktan beklediği desteği alamıyor, büyük şehirlerde adayları kazanamıyorlar. Seçmenlerin % 78'i iktidar partisi aleyhinde oy veriyorlar. Daha açıkça ANAP'ı istemediğini halkımız nasıl söyleyebilir?.. Her şey meydanda... Milli iradenin 26 Martta ortaya çıkan ifadesi karşısında bir an önce genel seçime gitmek şart olmuştur. Bunu biz 26 Mart seçimlerinin sonucu belli olunca hemen söyledik, şimdi de söylüyorum: Birkaç aylık bir hazırlık zamanı ayırarak, eylülde genel seçimi yapalım diyorum...

...Bir taraftan '1992'ye kadar kesinlikle seçim yok' demeçleri verilirken, öte taraftan 'İşimize ne zaman gelirse o zaman erken seçim yaparız,' deniliyor, yakın bir seçime hazırlanılıyor, şeklinde haberler sızıyor. Anayasa değişikliği gibi en önemli konulara birdenbire büyük ilgi duyuluyor, çiftçimiz, esnafımız, işçimiz, memurumuz, emeklimiz için, yıllardır önerdiğimiz bazı kolaylıkların (stopaj vergisinin kaldırılması gibi, peşin ödeme yapılması gibi, peşin vérginin kaldırılması gibi) yapılacağı ilan ediliyor. Emekçi kitlelerin, halkımızın beklediği, bizim yıllardır vaat ettiğimiz bu yaklaşımları şimdi ANAP, 26 Mart seçimi sonucunda gerçekleştirirse bundan memnun oluruz. Vaatlerimizi daha muhalefette iken yerine getirme yolunu bulduğumuz için de ayrı bir kıvanç duyarız. Ama artık halkın güven duymadığı bir iktidarın uzun süre faaliyet göstermesi yarardan çok fazla zarar getirir...

...Bu yıl, Anayasa gereği yapılacak öteki önemli seçim Cumhurbaşkanı seçimidir. Anayasa'nın 101. maddesine göre Cumhurbaşkanı TBMM'ce, kırk yaşını doldurmuş ve yüksek öğrenim yapmış, kendi üyeleri veya bu niteliklere ve milletvekili seçilme yeterliğine sahip Türk vatandaşları arasından yedi yıllık bir süre için seçilir. Bir kimse iki defa Cumhurbaşkanı seçilemez. Gene Anayasa'nın 102. maddesine göre Cumhur-

başkanının görev süresinin dolmasından otuz gün önce Cumhurbaşkanı seçimine başlanır ve seçime başlama tarihinden itibaren otuz gün içinde sonuçlandırılır. Bu sürenin ilk on gününde adayların Meclis Başkanlık Divanına bildirilmesi gerekir. Demek ki, Sayın Evren'in görev süresi 9 Kasımda biteceğine göre, 9 Ekimde yeni Cumhurbaşkanı seçimine TBMM'de başlanılması gerekiyor. Cumhurbaşkanı devletin başıdır. Bu sıfatla Türkiye Cumhuriyeti'nin ve Türk milletinin birliğini temsil eder; Anayasa'nın uygulanmasını; devlet organlarının düzenli ve uyumlu çalışmasını gözetir. Üzerine aldığı görevi tarafsızlıkla yerine getireceğine yemin eder. Bu önemli görevlerin yürütülebilmesi için Cumhurbaşkanının seçiliş şekli ile önemli bir seçmen desteğine sahip olduğuna inanması şarttır. Peki, bugünkü Meclis'te bu şart nasıl sağlanacaktır?.. Tek başına Cumhurbaşkanı seçeceğini ilan eden ANAP'ın Meclis'teki çoğunluğunun seçmen desteği 26 Martta % 21.8'den ibarettir. Beşte bir destekle Cumhurbaşkanı seçilebilir mi? Böyle bir seçim yapmak, ülkede herkesi rahatsız edecek bir bunalım yaratmaz mı? Beşte bir destekle seçilen bir Cumhurbaşkanı, Anayasa'nın kendisinden beklediği yüce görevleri yerine getirebilir mi?

Peki, çare Anayasa'yı değiştirmek midir? Hayır, Meclis'i yenilemek, bir erken seçimle milli iradeyi Meclis'e yansıtmaktır. O zaman yeni Meclis, milli iradenin gösterdiği doğrultuda bir uzlaşma sağlayarak büyük bir çoğunlukla Cumhurbaşkanını seçer. Bu düşünce ile ben erken seçimin en geç eylül içinde yapılmasını önerdim ve önermeye devam ediyorum. Bu yolda karar verecek olan elbet parlamentonun kendisidir. Ama sorun üzerinde biraz düşününce eylülde erken seçim, milli iradeye saygılı olan, siyasal gelişmeleri en sağlıklı şekilde yürütecek çözüm olarak ortaya çıkıyor...

...Bir noktayı iyice vurgulamak isterim. Erken seçim ihtiyacı Cumhurbaşkanı seçiminden kaynaklanmıyor. Cumhurbaşkanı seçimi bu yıl olmasaydı da biz gene bir an önce erken seçim isteyecektik. 26 Mart seçimlerinin sonucu, bir erken genel seçimi gündeme getirmiştir. Daha önce genel seçim yapılmadan kasımda Cumhurbaşkanı seçimi yapılırsa erken genel seçim ihtiyacı ortadan kalkmayacaktır, hatta daha büyük şiddetle devam edecektir. Ama erken genel seçimin eylülde yapılması, Cumhurbaşkanı seçimini de bunalımlara yol açmayacak sağlıklı bir yola sokacaktır. Onun için eylülde erken seçim özellikle öneriyorum.

...Bugünlerde zaman zaman bizim Cumhurbaşkanı seçimini boykot edeceğimiz şeklinde ifadeler duyuluyor. Ben boykot sözünü hiç kullanmadım ve konuya böyle de yaklaşmıyorum. Önemli olan bir an önce, örneğin eylülde erken seçim yapılmasıdır, milli iradeye saygının gereği budur, halkın beklediği budur. Ben de bunun gerçekleşmesini bekliyorum ve sizlere de her fırsatta, eylülde yapılacak bir seçime hazırlanmanızı öğütlüyorum...

...DYP ile ANAP arasında birleşme konusu kamuoyunun gündemine gelmişken, niçin hâlâ DSP ile SHP'nin birleşmediği konusu tekrar hatırlanacaktır. Çok konuşulmuş olan bu konuda bir-iki gözlem yapmakla yetineceğim. DSP kurucuları ayrı bir parti olarak yaşama haklarını kabul etmediğimizi söylerler. Böyle bir şey olmadığını bir daha belirteyim. DSP'deki arkadaşlarımız istedikleri kadar partilerini yaşatsınlar, geliştirmeye çalışsınlar, hiç karışmayız. Bizim söylediğimiz başka bir şeydir. Daha önceleri CHP içinde birarada uğraş vermiş olan tanınmış siyasetçilerin bugün ayrı partilerde ve zaman zaman birbirlerine karşı mücadele etmeleri sosyal demokrat eğilimli vatandaşlarımızı rahatsız etmektedir. Bunu önlemek ve bir sosyal demokrat iktidarı kolaylaştırmak, çabuklaştırmak için halkımız, SHP ile DSP'nin biraraya gelmesini istiyor. Biz zaman zaman halkımızın bu isteğini dile getiriyoruz ve bu isteğe uyarak birleşme çağrısı yapıyoruz. Mesele bundan ibarettir. Çağrıya uyup uymamak DSP yöneticilerinin bileceği iştir. Yalnız şunu da ilave edeyim: Halkımızın sağduyusuyla önerdiği yol, sosyal demokrat iktidar şansını gerçekten artıracak bir yoldur. DSP sözcüleri, bazen, 'İki partinin birleşmesi, oyların toplanması sonucunu vermez, onun için faydası yoktur' diyorlar. Bu yanlıştır ve bu noktayı iyice belirtmekte yarar görüyorum.

Bakınız; benzer görüşleri olan iki parti birleşince, bu partilerin daha önce ayrı ayrı almış oldukları oy oranlarını olduğu gibi toplayamayacağımız doğrudur. Birleşme sonucunda toplam oy oranı biraz daha düşük olacaktır. Çünkü ayrı ayrı partiler olarak hitap ettikleri seçmen tabanları daha geniştir. Fikirler, görüşler benzer olduğu için bu tabanlardaki seçmenlerin görüşleri de birbirine yakındır, ama farklı partilerin sözcüleri benzer görüşleri bile anlatsalar, bazı söyleyiş farkları meydana çıkacağı için iki ayrı partinin seçmen tabanı, benzer görüşlü tek bir partinin seçmen tabanından daha geniş olur.

Partiler birleşince tabanlar da büyük ölçüde birleşir, ama sözünü et-

tiğim farklılıklar nedeniyle bu birleşik tabana katılmayan seçmenler de olur. Dolayısıyla birleşme sonucunda toplam oy biraz düşer. Örnek olarak HP ile SODEP birleşmesine bakarsak, 1984'te yerel seçimlerde ayrı ayrı % 23 ve % 9, birlikte % 32 olan oy oranı 1984'teki yerel seçimlerde % 29'a düşmüştür. Ama önemli olan birleşme sonucunda ortaya çıkan siyasal gücün daha etkin olup olmaması, daha fazla iktidar mevkileri kazanıp kazanmamasıdır. Bakınız 1984'te iki parti ayrı ayrı olduğu için toplam 380 kadar belediye başkanlığı kazanılmıştı. 1989'da ise iki parti birleşmiş olarak 650 belediye başkanlığı kazanmıştır. Toplam oy oranı düşmüş, fakat iktidar etkinliği çok artmıştır. DSP ile birleşmenin de iktidar yolunda önemli hız sağlayacağı kanısı bu bakımdan doğrudur. Ama gerçekleşmesi DSP'nin çağrılarımıza cevap verip vermemesine bağlıdır. Bizim açımızdan bir güçlük yoktur..."

37

Demirel, "Kendileri için kötü olur" dedi.

Erdal İnönü'nün Kurultay'da Cumhurbaşkanlığı seçimi için "Boykot sözünü hiç kullanmadığını ve konuya böyle yaklaşmadığını" söylemesini, Demirel önce hayretle ve sonra bu cümleyle karşıladı.

Bugünkü Milliyet'te yine bir anket vardı: SHP yüzde 29'da, DYP 25'te duruyor, ANAP ise yüzde 15'lerde görünüyordu. İnönü'nün bir demeci vardı anketin altında:

"Rakibimiz DYP!"

Demirel, "İyi oldu" dedi. İnönü'nün demecini "Benim SHP'den alacağım yok. Oy kaptırma endişem yok" diye yanıtladı.

Bir yandan da ANAP'ı izliyordu. 'Özal'ın İzmir'de İkiçeşmeli'de yuhalandığı' haberini almıştı.

Her olumsuz puanı yakalayıp üzerinde çeşitli irdelemeler yapmaktaki ustalığını DYP grup toplantısından da kullanan Demirel, "Son günlerde orta yerde iki-üç tane rakam var" diye başlıyordu söze:

"Bunlardan bir tanesi, son yapılan anketlere göre, ANAP'ın

halktaki desteği yüzde 15'e inmiştir. 'Efendim, anketler taraflıdır, şudur, budur.' İyi ama yüzde 35 dedikleri zaman alıp öpüp başınıza koyuyordunuz!"

Bir başka örnek: "15 Nisan 1984'te Sayın Özal'ın o günkü İl Genel Meclisi seçimleri hakkında söylediği söz aynen şöyledir: "Bu İl Genel Meclisi seçimleri, milletvekili seçimleriyle kıyaslanabilir.' Bugün dediği nedir? Bugün dediği öyle değildir."

38

Anılar... Anılar...

Çoktandır görüşmemiştik. İhsan Sabri Çağlayangil'e (8 Haziran 1989 Çarşamba) gittim.

Küçük oturma odasındayız. Karşıda Başbakanlık Konutu görünüyor. İhsan Bey maç izliyordu.

Konuşmayı siyasete indirgemek amacıyla sözü Cumhurbaşkanlığı seçimi ve erken genel seçime getirdi. Özal seçim yapmayacaktı. SHP ise işte öyle böyle. Çağlayangil, "SHP bizden korkuyor" dedi:

"İktidar oluruz diye seçim istemiyor." Değişik bir yorumdu. Oysa İnönü, Cumhurbaşkanı seçiminden önce genel seçimde direniyordu.

Günün önemli konularından biri Pakistan'da Butto'nun akıbeti. Sonra, birden 'konuyu' Çağlayangil açtı:

"RCD toplantısı vardı, Tahran'daydık. 'Şah'ın kız kardeşi Prenses Eşref de gelecek,' dediler ve geldi. Şifon bir elbise giymiş, içi görünüyor. Orospunun biriydi. Önüne gelenle yatıyordu. O sırada Dışişleri Bakanı olarak Butto da orada. Ama kafayı çekmiş, sarhoş. Eşref'le flört etmek istiyor. Oradan çıktık, otele geldik. Bana 'Hanım odasına gitsin, biz biraz konuşalım' dedi.

Sarhoştu ama. Karım yukarı çıktı, biz bir kenara çekildik. Konuşuyoruz. Butto bana;

'Eyüp Han bana, Amerikalılar senin Çin'le yakın ilişkide olduğunu söyleyerek dışişleri bakanlığında kalmanı istemiyorlar, istifa

etsin diyorlar' dedi. Ben Butto'ya 'Böyle bir şeye ihtimal vermediğimi' söyledim. Butto, 'Olur mu, Eyüp Han söyledi' diye direndi.

'Gideceğim, istifa edeceğim. Arazim, param var, Cumhurbaşkanı olacağım' dedi.

Ona dedim ki: 'Bizde mecelleden bir söz vardır. Bak ne der: Hiçbir şeyi vakti gelmeden isteme. Gençsin, sırası gelince yapmaya çalış, vaktin var' dedim.

'Yok, yok,' dedi ve gitti. İstifa etti. Çalıştı çabaladı. Cumhurbaşkanlığı onu doyurmadı. Başbakan oldu. İki orgenerali emekli etti. Ziya Ülhak korgeneral iken onu Genelkurmay Başkanı yaptı. Butto, Ziya Ülhak için 'Bana köpek gibi sadıktır' diyordu. Ziya Ülhak, Butto'yu devirdi ve..."

Çağlayangil, bu öyküyle neleri anımsatmak istiyordu? Ya da Türkiye'deki yakın geçmişte yaşadığımız olayların hangisini? Bilemiyorum. Bir süre durdu Çağlayangil:

"Butto sürekli olarak 'Bir gün gelecek Amerika ile Rusya anlaşacak. Asıl önemlisi bir milyar nüfuslu Çin devreye girecek' derdi.

Hazer Denizi kıyısında bir yerdeyiz. Kısıtlı bir toplantı. Eyüp Han, Şah Rıza Pehlevi, ben, Demirel. Şah, Eyüp Han'a 'Siz Çin'le çok yakın oluyorsunuz. Komünizm sızıyor. Bizi de etkiliyor' diye sert bir konuşma yaptı.

Eyüp Han (Pakistan Devlet Başkanı) 'Bir komşum Hindistan, öteki Çin. Güçlü devletler. Beni aşar güçleri. Siz böyle komşularınız olsa ne yapardınız?' diyordu.

Ama Şah, Pakistan'ın bu politikasından bölgeye komünizmin sızdığını savunuyordu. O sırada Amerikalılar da bizlere 'Aman bölgeye komünizmin sızmasına imkân vermeyin' derlerdi.

Tartışmanın bu ânında ben, 'Canım, Demirel hakem olsun' dedim. Demirel söz aldı ve Şah'a hak verdi. Komünizmin bölgeye sızması çok tehlikeliydi!"

Cümleyi tamamlayan Çağlayangil gözlerimin içine bakarak;

"Maalesef Demirel Şah'a hak verdi" dedi.

Butto'nun idam fermanı böylece uluslararası bir toplantıdaki konuşmalarla hazırlanıyor ve imzalanıyordu. Demek istediği buydu Çağlayangil'in.

39

Birkaç kez yinelediğim gibi; Çağlayangil o günlerin önemli siyaset adamlarındandı ve konuşması, Türkçesi, ince zekâsıyla ördüğü siyasal yaşantısıyla ilgi çeken dev isimlerden biriydi.

Söyleşiyi Cumhurbaşkanlarına getirdim. "İnönü'den, Atatürk'ten başlayarak hepsini gördünüz" dedim.

"Dört Padişah, yedi Cumhurbaşkanı" dedi. Saydı:

"Abdülhamid, Sultan Reşat, Vahidettin, Halife Mecit ve sonra Atatürk'ten başlayarak Evren'e kadar Cumhurbaşkanları."

Söyleşi böylece yeni bir konuya açıldı. Çağlayangil anlattı:

Yozgat'ta emniyet müdürü. O zaman tek parti egemen ve CHP'nin genel müfettişlikleri var. Geniş yetkili. Doğu'ya Tahsin Uzel atanmış. İçişleri Bakanı Şükrü Sökmensüer'den, çok yetenekli bulduğu Çağlayangil'i istemiş. Çağlayangil de istiyor. Zira maaşı yeni görevle 30 liradan birden 70'e fırlayacak.

Sökmensüer, Çağlayangil için "İyidir, akıllıdır, fakat çapkındır" diye mektup yazmış Uzel'e.

Mektubun içeriğini özel kalemden bir arkadaşı Çağlayangil'e haber vermiş. O da Sökmensüer'e istifasını göndermiş. Mektubunda;

"Çapkınlığımın delili nerede?" diye sormuş: "Nerede, kiminle basıldım, kim çapkınlığımdan dolayı beni dövdü? Oysa ben mesleğimde ilerlemek için bu görevi bir kademe görüyordum. Bulunduğum yerde caddenin karşısında geçer, avukatlık yaparım. Bugün aldığımın beş mislini kazanırım. İstifa ediyorum" demiş.

Sökmensüer'den yanıt gelmiş :"Seni yanıma almak için yaptım, buraya geleceksin ve 70 lira maaş alacaksın!"

Çağlayangil, Ankara'ya gelmiş.

"Ankara'da hani Evkaf binaları var ya, oradaki odaları bir Rum kadını kiraya veriyor. Orada oturuyorum. Bir gece 'soğuk hava duşu' yapayım diye dışarı çıktım.

Özen Pastahanesi (o zamanlar çok ünlü) var ya, oraya geldim. Hasan Âli Yücel'le karşılaştık. Benim hocam ve arkadaşım. 'Nereden' dedim. 'Köşk'ten' dedi. 'Bugün erken dağılmış' dedim. 'Hava tatsızdı, ondan' dedi.

'Yahu, bana şu Atatürk'ü anlatsana' dedim Yücel'e. 'Bu ayaküstü olmaz, gel şurada bir dondurma yiyelim, konuşalım' dedi.

Oturduk ve Yücel 'Atatürk bir minare, biz dibinde maydanoz. O tepeden her şeyi görüyor, değerlendiriyor. Biz yerde maydanoz, olduğumuz yerden yukarıya ne kadar bakabilirsek, o kadarını görüyoruz" dedi.

Çağlayangil, oradan İnönü'nün Cumhurbaşkanı seçilişine atladı:

"Ben Ankara'da Emniyet Genel Müdürlüğünde 12 Şube Müdüründen biriyim. Her gün birimize nöbet gelirdi. Arşiv Müdürüyüm, bütün evraklar elimden geçerdi.

Atatürk'ün öldüğü günün gecesi ben nöbetteyim. Bir-iki gün önce İnönü'nün Atatürk'le görüşme isteği gelmiş geçmiş ve reddedilmişti. Bir-iki defa oldu. Bir ay kadar öncekinde Atatürk'ün 'Görüşecek ne var ki?' diye ret cevabı verdiğini biliyorum. İnönü'nün Atatürk'le görüşmesini Şükrü Kaya önledi.

O sırada sıkı muhafaza (koruma) altındaydı İnönü. Son istek zaten yerine gelemezdi. Atatürk birkaç gündür komadaydı. 'İnönü'nün Cumhurbaşkanlığını Mareşal Fevzi Çakmak sağlamıştır,' derler. O hiç karışmadı.

Şükrü Kaya ve arkadaşları İnönü'nün Cumhurbaşkanı olmasını istemiyorlardı. Bayar, Başbakandı. O da istemiyordu.

Ancak Bayar, TBMM'de genel havanın İnönü lehine olduğunu görünce, onlara katıldı.

İnönü çok heyecanlıydı yemin ederken. Belki de hiç beklemiyordu. Frak gömleği kolalı. Yemin ederken hep göğsüne vuruyordu, söylediklerini sanki pekiştirmek ister gibi."

"Ama aynı İnönü, sandık hokus pokusları olduğu söylenilen ve inanılan 1946 seçimlerinden sonra yine Cumhurbaşkanı seçildi. Nasıl oldu bu işler?"

Çağlayangil bildiklerini açıkladı:

"1950 seçimlerine doğru Yozgat valisiydim. Orada görevde iken sordum; '1946 seçimleri nasıl oldu?' diye.

O tarihteki seçim yasasına göre oy tasnifi gizli.

1946'da seçim gecesi oylar tasnif edilirken birden elektrikler sönmüş ve... İşte o sırada ne olduysa olmuş.

Sandıktaki oylar çıkmış gitmiş, yerine CHP oyları gelivermiş. Vali, senaryoyu hazırlamış, bana öyle söylediler. Avni Doğan CHP'den, B. Sıtkı Baran DP'den aday.

İsmet Paşa'nın Sivas'a gideceği bildirildi. Şefaatlı'da Ankara Valisinden aldım, Sorgun'a kadar ben götürdüm, öteki il valisine teslim ettim.

Protokol böyle. Beyaz tren geldi, durdu, bindik. Huzura kabul emri geldi, girdim. Yemek masasında oturuyor. Yanında Hulki Bey, Malatya Milletvekili. Faik Ahmet Barutçu da var. Paşa sordu:

'Vali bey, burada seçim nasıl?'

Paşa'ya 'Bir genelge yayımlandı, biz karışmıyoruz, seyrediyoruz' dedim.

'Evet ama, elbette nasıl bir sonuç çıkabileceği hakkında fikriniz vardır, valisiniz' dedi.

Karışmadığımı yineleyince, 'Şahsi fikriniz ne?' diye sordu:

Paşa'ya 'Her partiden adamlar bir yerlere gidiyorlar. Halk hepsine merak etmeyin, size vereceğiz deyip geri gönderiyor. Ne çıkacağını bilmek zor ama, kişisel kanaatime göre burada DP kazanır. Karma liste de olabilir. Bakarsınız iki partiden de milletvekili çıkar' dedim. O sırada listelerden ad silmek de vardı.

İnönü, Barutçu'ya döndü; 'Her yerde olduğu gibi, hani burada da sağlamdık' dedi. Barutçu, 'Ben Trabzon dışındaki illeri bilmem. İlgililerin söylediklerine göre konuşuyoruz' demekle yetindi.

İnönü, 'İlk defa bir validen böyle duyuyoruz' diyerek kesti konuşmayı.

Sonradan (ölümünden sonra) yayımlanan anılarında Faik Ahmet Barutçu, 'Bize seçim öncesi doğruyu söyleyen tek vali Yozgat Valisi idi' diyor. O bendim.

Ben daha sonraları Celal Bayar'a '1946'da seçimlere hile karışmasaydı, normal yapılsaydı iktidarı alabilir miydik?' diye sordum. 'Alamazdık' dedi. Bayar, DP'nin hemen her yerde nüfuz edemediğini, birçok yerde örgüt kuramadıklarını, bu nedenlerle 1946 seçimlerini kazanma şanslarının bulunmadığını söyledi bana."

Ya Bayar'ın Cumhurbaşkanlığı? O tarihte (Mayıs 1950) çeşitli söylentiler çıktı. Bayar'ın Başbakan olmayı istediği, bu nedenle

Cumhurbaşkanlığına Yargıtay Başkanlığından DP milletvekili olarak Meclis'e giren Halil Özyörük'ün getirileceği yaygındı.

"Hepsi palavra" dedi Çağlayangil: "Daha ilk geceden Cumhurbaşkanlığını istiyordu Bayar."

"Asıl sürpriz Fuat Köprülü'ye oldu. Başbakanlık beklerken, Menderes'i atadı Bayar." Kıs kıs gülüyordu.

"Ya Gürsel'in seçimiyle ilgili anılarınız?"

"Köşk'e davet edildi liderler. 115 subay ve Milli Birlik Komitesi orada. DP'ye af yok, MBK'nın yasalarını kaldırmak yok, Cumhurbaşkanı Gürsel ve de İnönü, Başbakan!

O gece AP'liler toplanmış. Bizdeki hızlılar Ali Fuat Başgil'i istiyorlar.

Bir ara emekli paşa Aytaç bana 'Sen ne diyorsun' diye sordu.

'Şartlar nedir, ona göre hareket etmek gerek' dedim. Aytaç Paşa bana;

'Ben de seni yürekli bir adam bilirdim' dedi.

Sonra? MBK'nın istediği yönde sonuç geldi, Gürsel seçildi.

Cemal Tarlan bir gün bana 'Herkes Gürsel'le gidip konuşuyor, biz de gidelim' dedi. Gittik. Daha oturmadık ki, Gürsel Paşa bana 'Hâlâ çapkınlık yapıyor musun?' diye sormaz mı? Sonradan çok kez gördüm Cumhurbaşkanı Gürsel'i. Hep haber sorardı, 'Ne var, ne yok?' Sonunda, 'Size partilerle ilgili bilgi veremem' dedim.

AP-CHP koalisyonu kurulurken Genel Başkan Ragıp Gümüşpala kabineye Başbakan Yardımcısı olarak girmemi istiyordu. Ona 'Siyaset hayatımın başlamadan bitmesini mi istiyorsunuz?' dedim. Zaten benim hakkımda, bir avukat vardı, o Gümüşpala'yı doldurmuş.

12 Mart'tan sonra Erim istifa etmiş. Cumhurbaşkanı Sunay çağırdı, Başbakan arıyor. 'Sen ol' dedi. Ona da aynı lafı ettim. 'Siyaset hayatımın bitmesini mi istiyorsunuz? Böyle bir hükümet daha ilk günden askerlerin emrinde başbakanlı bir hükümet damgası yer'."

"Ya Korutürk'ün seçilmesi?"

"Korutürk'ün yakın arkadaşı emekli amiral Çoker CHP'lilerle konuşmuş daha önce. Sonra partiler anlaştı. Gece yarısından sonra aradım Korutürk'ü. İstanbul'dan geldi. Havaalanında Çoker'e 'Hanımefendiyi siz alın arabanıza, Paşayla ben gideyim' dedim. Benim arabaya bindik.

AP'nin –çoğunluk partisi– kendisini Cumhurbaşkanı adayı göstereceğini söyledim. 'Hayır, iki parti ayrı ayrı aday gösterirse kabul etmem, aynı önergede iki partinin adayı olurum' dedi. Arabayı ben kullanıyorum. Sordu: 'Niçin ben?'

Dedim ki: 'Dürüstsünüz. Asker kökenlisiniz. Ancak sivil anlayışlı demokrat bir kişiliğiniz var.'

Yanıtladı: 'Aradınız taradınız, köşede kalmış beni buldunuz sanırım' dedi."

"Korutürk, Moskova Büyükelçiliğinde 'hafif bir sinir krizi' geçirmiş?"

Doğruladı Çağlayangil: "Kendisi bakanlığa yazmış. Burada Ruslar bizi dinliyorlar. Sonradan müsteşarı (Bern elçisi olmuş galiba) Korutürk masaların altına giriyor diye özel bir telsiz göndermiş. Bakanlık Korutürk'e 'Sizi Madrit'e tayin edelim, bir süre dinlenin' demiş. Madrit'i istememiş, gelmiş, dışişlerinden ayrılmış. Sonra?..

Sonra Cumhurbaşkanlığı kontenjanından Senato'ya atanıyor ve... İşte!"

'Yazgı' der gibiydi Çağlayangil.

Cevdet Sunay, Genelkurmay Başkanı iken TBMM'ye bir mektup gönderdi. TSK'ya hakaret edildiği ve buna izin verilemeyeceği içerikli bir mektup.

"Böyle bir mektup yazanı nasıl oluyor da Cumhurbaşkanı yapıyorsunuz?"

Yanıt aynıydı. Asker kökenli, dürüst ve demokrat kişilikli!

Sunay'ı aday göstermeye beş kişilik bir heyet karar vermiş. Sonra Demirel gidip Sunay'a önermiş. Oysa Demirel, böyle bir oluşumdan sonra Sunay'a Cumhurbaşkanı adaylığı önerdiğinden –açıklamalarında– hiç söz etmiyor.

Kimi anılar kesişiyor elbette. Örneğin Köşk'teki bir manzara:

"Köşk'te huzur toplantısı yapılıyor. İlk toplantıda Sadettin Bilgiç bulunmuş. Gümüşpala öldükten sonra genel başkan vekili olarak ve ben. İkinci toplantıya Demirel'le gittik. Bana 'Yeni genel başkan seçildim, siz konuşun önce' dedi. İsmet Paşa hükümet başkanı. Huzur ve sükûnun sağlanması için mevcut yasaların yeterli olduğunu söylüyor.

Adana AP milletvekili Ali Bozdoğan'ın ordu ve 27 Mayıs'la ilgi-

li ağır kelimelerle dolu olan demecini gösteriyor. Dokunulmazlık nedeniyle hiçbir şey yapmadığını söylüyor.

Ben söz aldım. İki makale okudum. Birinde okullarda kız ve erkek çocukların birlikte yaşamaları, yatmaları savunuluyordu. İkincisinde ise cici demokrasi diye parlamento alaya alınıyordu.

Paşa'ya 'Bunların dokunulmazlıkları yok' dedim. Öyleyse, bunları niye engellemiyor, yasaları harekete geçirmiyorsunuz?'

İnönü elini pat diye masaya vurdu, kızmıştı. 'Hükümet meselesini burada konuşmam' dedi. 'Beni düşürmek istiyorsunuz, onun yeri TBMM!'

Demirel bana 'Bu laf önemli' dedi. Sonra bütün muhalefet partilerini biraraya getirdi. İnönü hükümetini düşürdü. Suat Hayri Ürgüplü'nün başkanlığında kurulan koalisyon hükümetinde (milletvekili olmadığı için Başbakanlığa gelemedi) başbakan yardımcısı olarak görev aldı ve...

1965'teki genel seçime bu hükümetle girip, tek başına iktidar oldu."

Demirel de Köşk'teki 'huzur toplantıları'nı anlatıyor. Ama, Çağlayangil'in bu konuşmasından ve bu konuşmadan sonra İnönü'nün ünlü çağrısını yaptığından söz etmiyor. Hatta, eleştirileri kendisinin yaptığını söylüyor ve sonra İnönü'nün "Hükümet meselesini burada konuşmam, yeri TBMM'dir" dediğini aktarıyor.

Çağlayangil'in evinde, yemekteydik.

Çağlayangil'e "Mahir Kaynak'ı bilirsiniz" dedim:

"O bana, 'Eğer Demirel, İhsan Sabri Çağlayangil'i dışişleri bakanlığından alsaydı, örneğin, Kâmran İnan'ı getirseydi yerine, 12 Mart olmazdı. CIA bu darbeyi yaptırmazdı. İhsan Sabri Çağlayangil Sovyetler'le çok yakındı. Amerika Sovyetler'le dostluğu, ilişkileri perçinliyor diye bozuluyordu,' dedi" Bir MİT ajanının yorumu diye aktardım.

Çağlayangil, sakin dinliyor, yemeğini yiyor. Bu ara düşünüyor olabilir:

"Dean Rusk, ABD Dışişleri Bakanıydı, görmeye gittim" diye başladı anlatmaya:

"Bana 'Sovyetler'e çok sık gidiyorsunuz' dedi. O zaman, hiç yapmadığım bir davranışta bulundum ve Rusk'a 'Siz Sovyetler'le her

türlü ilişkiyi sürdürüyor, milyarlarca dolarlık ticaret yapıyorsunuz. Sovyetler üstelik bizim komşumuz. Onlarla dostluk kurmak sadece size ait bir şey mi?' dedim.

Rusk gitti, yerine gelen bakanı ziyarete gittim. Her yabancı siyaset adamı için yaptıkları gibi benim hakkımda da 'bütün bilgileri kapsayan bir yazı vermişler' yeni bakana."

"Nereden biliyorsunuz öyle bir yazı verdiklerini?"

"Sukuras (ünlü Rum asıllı film yapımcısı) verdi metnin kopyasını bana. O metinde Rusk'a söylediğim cümle de vardı, Rusk'ın bana söylediği de."

Ötesini getirmedi Çağlayangil. "Anla" der gibi yüzüme baktı.

"Kenan Evren'le ilişkileriniz?"

"Üç kez mektup yazdım. Birisi söylediğin gibi Zürih'ten.

1982'de beni Sovyetler'e davet ettiler. Oranın Meclis Başkanı. Dışişleri Bakanı İlter Türkmen'e sordum, 'Gideyim mi' diye. 'Beni aşar' dedi. Evren Paşa'ya sormuş, o da 'Gidebilir' demiş. Ama bir şart koşmuş: 'Gidip gelirken demeç vermesin' diye.

Gittim. Moskova'nın tepelerinde bir dizi ev vardır. Dışişlerine, Başbakanlara veriliyor. İlk gece yemeğinde 30 kişi davetli. İkinci kez başbakanlara özgü bir davet, 65 kişi. Üçüncüsü daha da şatafatlı, 130 kişi.

Yani bana derece derce yükselen protokol uyguladılar. Yemeklerin birinden sonra karım Firuzende, 'Kossigin'in kol düğmelerine baktın mı? Pırlanta büyük taşlı' dedi.

Sonuncusuna maaile çağrıldık. Torunum İhsan Cavit de davette. Et geldi. İhsan Cavit ikinci kez istemiş, vermemişler. Yanındaki Rus istemiş, vermemişler.

Meclis Reisi anlattı: 'Buraya De Gaulle geldi. Bizden füze rampalarını görmeyi istedi, gösterdik. Sordu: 'Bunlar nereye yönelik?' 'NATO merkezine' dedik. De Gaulle; 'Ama NATO merkezi Paris'te' dedi.

'Paris bizi ilgilendirmez. NATO merkezi orada' dedik.

De Gaulle döndü ülkesine. NATO'nun askeri kanadından çekildi, NATO'yu Fransa'dan çıkardı. Brüksel'e gönderdi.'

Meclis Reisi, Evren Genelkurmay ikinci başkanı iken Sovyetler'i ziyaretinde ona da füze rampalarını gösterdiklerini söyledi.

Proamerikan bir politikaya kapılacağımızdan (1982'de) kaygılanıyor ve füzelerden söz ediyorlardı. Bunları yazdım, gönderdim Kenan Evren Paşa'ya."

Çağlayangil söyleşiyi bağlarken Moskova anılarına değiniyor ve Turgut Özal'ın Sovyetler'le ilişkileri 'dikkatli ve iyi götürdüğünü' söylüyordu.

İhsan Sabri Çağlayangil, hemen herkesle rahatlıkla ilişki kurabilen, görüşleri zıt da olsa konuşabilen, düşüncelerini rahat bir dille açıklayabilen ender rastlanan insanlardandı.

12 Eylül'den sonra müdahalenin lideri, 1982'ye kadar Devlet Başkanı görevini yürüten, aynı zamanda Genelkurmay Başkanı Orgeneral Kenan Evren'le Adalet Partisi'nden ilişki kuran, konuşan tek insan İhsan Sabri Çağlayangil'di.

Çağlayangil, bana Evren Paşa'ya üç mektup yazdığını söyledi.

Oysa –Evren'in anılarında da yer alan– iki mektup dosyalarımda.

Evren Paşa, anılarının 2. cildinde 2 Nisan 1981 Perşembe gününü anlatıyor:

"İhsan Sabri Çağlayangil yurt dışına çıkmak ve Çekoslavakya'daki kaplıcalarda bir müddet kalarak tedavi olmak istediğini, bu maksatla benden müsaade almak üzere benimle konuşmayı arzu ettiğini ilgililer kanalıyla duyurmuştu.

Ben de kendisine bugün randevu vermiştim. Karşılıklı olarak konuştuktan sonra, konuştuğu hususları ihtiva eden ve daktilo ile yazılmış mektubu da bana bıraktı. Neden yazılı olarak verdiğini o tarihte çözememiştim. Nihayet 13 Eylül 1987 tarihli Yeni Asır gazetesinde bu mektup yayımlanınca anladım ki; ileride bu mektubu kullanmak istemiş.

Konuşmamız samimi bir hava içerisinde geçmiş ve kendisine, gerekiyorsa gittiği yörelerdeki büyükelçilikte misafir edilebileceğini de söylemiştim.

Askerin uzun süre bu görevi yüklenmemesi gerektiğini ben ve arkadaşlarım da bildiğimiz içindir ki; bugüne kadar yaptığım konuşmalarda, verdiğim beyanatlarda ve özellikle 12 Eylül günü yaptığım konuşmada, en kısa zamanda demokratik sisteme dönüleceğini ve yönetimi seçimle gelmiş hükümete devir edeceğimizi tekrar tekrar

beyan etmiştim. Acaba üzerimizde bir baskı unsuru yaratmak maksadıyla mı bunları söylemişti? Eski siyasilere bir yasaklama getirmememiz için mi söylemişti, bilemiyorum.

Verdiği mektubu buraya alıyorum. Takdiri değerli okuyucularıma bırakıyorum."

Ne var ki Evren, Çağlayangil'le 'mektubu bırakmadan önce' aralarında geçen konuşmayı ayrıntılarıyla yazmıyor. Mektubun metnini veriyor, ama söyleşiyi geçiştiriyor.

Önce; Köşk'teki görüşmeden sonra İhsan Sabri Çağlayangil'in kaleme alıp Süleyman Demirel'e verdiği konuşma metnini aktarmak gerekiyor.

Daha sonra, 2 Nisan 1981'de Evren'e bıraktığı mektubun tam metni ile 12 Haziran 1983'te Zürich'ten yazdığı ikinci mektubun tam metnine sıra geliyor.

Devlet Başkanı Kenan Evren ile İhsan Sabri Çağlayangil Arasındaki Görüşme

2 Nisan 1981

Mutad nezaket sözlerinden ve eşinin rahatsızlığı üzerinde cereyan eden bir konuşmadan sonra, kendisine söylemeyi düşündüğüm konular üzerine hazırlanmış ilişik metni 'Asayiş ve iç durumumuz hakkındaki görüşlerimizi de şöylece özetleyebilirim' paragrafına kadar akıldan söyledim. Sıra oraya gelince, "Askeri Şüra toplantıları dolayısıyla belki vaktiniz olmaz da buluşamazsak diye düşüncelerimi yazıya dökmüştüm. İzin verirseniz oradan devam edeyim. Zaman tasarrufu olur" dedim. Cebimden kendisine hitaben yazılmış mektubu çıkararak o metni aynen tekrarlamak suretiyle konuşmayı tamamladım. Sonra mektubu cebime koydum. Bir ilave yaptım:

"İsterseniz sözlerimi hatırlamaya yarar diye bu yazıyı size de bırakabilirim."

"Bırakırsanız memnun olurum," dedi.

Mektubu verdim.

Sözlerimi baştan itibaren dikkatle dinledi. Şu cevapları verdi:

"Yurt dışı seyahatleriniz ve temaslarınız hiçbir kısıtlamaya tâbi değildir. Arzu ettiğiniz yere gider, dilediğiniz kimselerle temas edersiniz. Sefarethanelerde misafir edilmeniz normaldir. Biz bu hususu gerekenlere söyletiriz. Pek tabiidir ki, eski dostlarınızla da temas edersiniz. Onlar da sizi görmek isterler. Onlara Türkiye'nin demokrasiye dönüş kararının kesinliğinden söz etmekle elbette yarar vardır. Ancak, bunların basında yer almasına izin vermezseniz iyi olur. Bir de bizi savunmak için sizi gönderdiğimiz gibi bir intibaın uyanmasını sakıncalı görürüm."

"Bunu her şeyden evvel ben arzu etmem. Böyle bir durum söz konusu olamaz. 12 Eylül hareketinin mağdurları tarafından verilecek bir demokrasiye dönüş teminatının, hükümet beyanlarından daha etkili olacağı kanaatindeyim."

"Muhakkak! Bizim söylediklerimizin teyidinde elbetteki yarar vardır. Söylemek istediğimiz, bu konuda bir itirazımızın bulunmadığıdır. Söylediğiniz temasları bu seyahatinizde mi yapacaksınız?"

"Ben temaslara talip değilim. Sadece Mösyö Fanfani ve Mösyö Harmel'in davetlerine icabet etmeye söz verdim. Mevsim henüz erken. Karlo Vivary'ye mayıs ortasında gitmeyi düşünüyorum. Temaslarımı belki o zaman yaparım. Belki de bir kısmını şimdi, bir kısmını o zaman yaparım."

"Nasıl arzu ederseniz!..

Anarşi hakkında söylediklerıniz doğrudur. Yalnız içerdeki elebaşıların pek çoğu yakalanmıştır. Dış tahriklerin direkt aracıları, yani terörün beyinleri ise, zaten yurt dışına kaçtılar. İçerdekileri birer birer ele geçiriyoruz. Sadece bazı eğitim müesseselerindeki mihraklara, mevcudiyetinden haberdar olmamıza rağmen, henüz el atmadık. Onları da temizleyeceğiz.

Elde, fazla gözaltında ve tutuklu kalmasının bir sebebi de, davaların çok sanıklı olmasıdır. Mesela, bir APO'cu davasının ikibinin üstünde sanığı var.

Anarşinin etkili bir şekilde önlenmesine büyük önem atfediyoruz. Televizyonlarda işin ne boyutlara ulaştığını görüyorsunuz. Biraz zaman alması zaruridir.

Siyasetçilerle ilgili beyanlarınıza gelince;

'Politikacıların hepsi bugünkü idarenin başarılı olmasını istiyor' dediniz. Eğer bu cümlenin başına, 'Aklı başında politikacılar' ibaresini koy-

masaydınız hemen itiraz edecektim. Aklı başında politikacı da o kadar fazla değil. Biliyorsunuz, vaktiyle Ecevit, sizden aldığı ve bakan yaptığı parlamenterlerle kabine kurdu. Yürümedi. İş sarpa sarınca, Adalet Partililer bana geldiler; 'Görüyorsunuz kötüye gidiyoruz. Bu hükümet çekilsin. İki büyük partinin iştirakiyle geniş tabanlı bir hükümet kurulsun, biz razıyız,' dediler. Halk Partisi'nin yetkilileriyle temas ettik. Ecevit; 'Ortada bir hükümet var, bizi düşürürlerse, o zaman düşünülür, şimdi niye çekilelim?' demiş. Olmadı. Sonra o hükümet düşürüldü. Ben, Sayın Korutürk'e 'Aman, Adalet Partisi'nin yine eskisi gibi, MSP ve MHP'li bir hükümet kurmasına meydan vermeyiniz. Ancak, iki büyük parti birleşirse, bugünkü şartların altından kalkılabilir' diye çok söyledim.

O, 'MSP ve MHP dışardan destekleyecekler, hükümet içinde olmayacaklar' dedi. Adalet Partisi'nin tek başına hükümet kurmasını onayladı. Onun düşüncesi, bir an evvel hükümet buhranına son vermekti. Bu yolu tercih etti.

Bu sefer Halk Partililer bana geldiler: 'Bu iş yürümüyor. Ecevit Başbakan olmak istemiyor. İki parti bir tarafsızın Başbakanlığında birleşsin, güçlü bir hükümet kurulsun,' dediler. Ben de kendilerine; 'İnsaf edin. Onlar size başvurduğu zaman siz olmaz dediniz. Şimdi nasıl teklif edeceğiz? Aynı cevabı verirlerse ne diyeceğiz?' dedim. Tekliflerini reddettim. Ama o hükümet de yürümedi. İşin sonunu hep beraber gördük. Sizin, vekâlet sırasında gayretleriniz oldu. Çalıştınız, biz uyardı. Hiçbiri kâr etmedi.

Eldeki Anayasa ile işleri yürütemiyorduk. Bunu Demirel de söylüyordu. Fakat, Anayasa'yı değiştirme zaruretini Ecevit kanadına bir türlü kabul ettiremedik.

Hiçbir şey kâr etmedi. Öyle öyle bugünkü duruma geldik. Şimdi herkes, 'Normale dönelim, dönelim ama, yine her akşam, liderlerin biri inip, öbürü televizyona çıkacaksa, bir Erbakan, bir Ecevit, bir Türkeş, bir o söyledi, bir bu söyledi, sürüp gidecekse, 12 Eylül'ü niçin yaptınız?' diyor. Bunlara hak vermemek mümkün mü? Bu itibarla liderler hakkında bir karara varmak zarureti doğuyor. Bu, sadece benim fikrim değil, Komutanlar da böyle düşünüyor, Silahlı Kuvvetler de böyle düşünüyor, bütün kitle böyle düşünüyor. Bunun içindir ki, kararlıyız. Bu durumun geri gelmesine meydan vermeyeceğiz. Ama, bu iş çok zor. Bunu nasıl temin edeceğiz? Belki Anayasa'ya bir madde koyacağız. Belki başka bir formül bulacağız.

Fakat kıstas ne olacak? Bizim takdirimize mi kalacak? Sadece liderlere hasredilse olmayacak. Böylece yaşın yanında kuru da yanacak. Bir genel tedbir almak gerekecek. Bundan fazla bir endişe de duymamak lazım. 27 Mayıs'ta da böyle olmadı mı? Geride bıraktığımız devrin politikacıları da bir dönem uzak kalabilirler. Ama, sizin içinizde de, Halk Partisi'nin içinde de cidden kıymetli, değerli kimseler var. Onları feda etmek de zor. Ne yapılacak, nasıl yapılacak? Bizi çok düşündürüyor. Bir yandan da kararlıyız. Bakalım ne olacak? Doğrusunu isterseniz, demokratik hak ve hürriyetlerin kötüye kullanılarak bunalımlar çıkarılması, sade Türkiye'nin değil, dünyanın, özellikle Batı Avrupa'nın birçok devletinin derdi haline geldi. İngiltere, Amerika, İsviçre gibi birkaç ülkenin dışında, demokrasi, dejenere ediliyor. Baksanıza, Amerika'da bile Reagan'ı vurdular. Doğrusunu isterseniz, ben Almanya'nın geleceğinden de endişe ediyorum. Bunlar, ya komünizme, ya Naziliğe yönelmenin tehlikesi içinde görünüyorlar. Demokratik rejimin iyi işletilmesi için mutlaka birtakım tedbirlere ihtiyaç olduğu anlaşılıyor."

"Paşam, şahıslar üzerinde nasıl tedbir alınacak? Liderleri tasfiye etmek, şikâyetçi olduğunuz durumları önleyecek mi? O liderler gider, başkaları gelir. Bu sefer onlar televizyonlarda her akşam tartışmalara başlarlar. Liderleri değiştirmek, fiilleri ortadan kaldırmak olmaz ki! Ecevit gider, Ahmet gelir, Demirel gider, Mehmet gelir. Tartışma bitmez ki! Ayrıca seçme, seçilme, Anayasa ile nasıl menolunacak? Cezaya çarpılmamış insanlara, 'Siz bir devre seçilemeyeceksiniz, sabredin' demenin gerekçesi ne olacak? Eğer bunları Anayasa'ya koyarsanız, öyle Anayasa referanstan geçmez. 'Kararlıyız' diyorsunuz, iyi ama, yolu nasıl olacak? Bunu iyi düşünmek lazım. Sonra politikacılar hakkında böyle bir karara varmış olsanız bile, bunu şimdiden niye ilan ediyorsunuz? Vakti gelince tartışmayı açardınız. Politikacıları da şimdiden karşınıza almakta yarar var mı?"

"Bu gibi güçlüklerin olduğu doğrudur. Politikacıların seçilme meselesini niye şimdi ortaya attığımızı soruyorsunuz. Bizim zamanımızda da bürokraside zorluklar çekiyoruz. Memurlar alışmış. 'İleride ya Demirel, ya Ecevit gelir, nasıl olsa iş siyasi partilere kalacak,' diyorlar. İş gördüremiyoruz. Halk boyuna şikâyetler yağdırıyor. Politikacılardan ümitlerini kessinler istedik.

Bu zorluklara karşı bizi teşvik eden, cesaret verenler de var. 'Halk

sizi tamamen destekliyor. Arzularınızı korkusuz gerçekleştirebilirsiniz' diyorlar. Ben bunlara uysam, veya Kaddafi yahut Saddam gibi olsam, hemen referanduma gidip kendimizi ortaya koymak yoluna giderdik. Ama Amerikan Dergisine verdiğim beyanatta da açıkladığım gibi, bu tezahürlere kapılmıyorum. Eksik olmasınlar, Allah razı olsun millet destekliyor ama, halka güven olur mu? Beğendiği bir futbolcuyu stadyumda çılgınca alkışlar, kıyamet koparır. Ama aynı adam hele bir gol kaçırmaya görsün. Basar yuhayı...

Bununla beraber sade ben değil, bütün kumandanlar ve bizimle görüşenler, liderlerin eski çekişmelerinin geri gelmesini önleyecek tedbirlerin alınmasında ittifak ediyorlar.

'Bugün bile, parti faaliyetleri sürdürülüyor. Toplantılar, buluşmalar eksilmiyor. Siz istediğiniz kadar yasaklayın, başa çıkamazsınız' diyorlar. Bakalım ne yapacağız?"

"Paşam! Bizden size, sizden bize laf getirenlere kulak verilirse, birbirimize gireriz. İki taraf da çok zararlı çıkar. Her şeye inanmayın rica ederim. Ben size şerefimle teminat veririm ki, bizim tarafımızda parti siyasi faaliyetleri yoktur. Demirel kendisini ziyaret edenlerle hasbıhal dışında hiçbir programlı çalışmaya girmez. Herhangi bir büroya gitmez. Konuşmaları da, sabır ve intizar telkinleridir. Eğer arkadaş yemekleri, nikâh, düğün törenleri parti faaliyeti sayılıyorsa, o başka! Ecevit göz önünde koca büro açtı. Harıl harıl siyasi yazılar yazıyor. Onu siyasi faaliyet saymıyorsunuz. Hiç ses çıkarmıyorsunuz. Aslında o dergi işi göstermeliktir. O matbaa Ecevit hesabına işleyen bir Halk Partisi Merkezinden başka şey değildir."

"Onları da biliyoruz. Arkadaşlar da bunun üzerinde durdular. Kapatılması veya Ecevit'in yazmaktan menedilmesi konuşuldu. Ben durumu incelettiriyorum. Derginin tirajı muntazaman düşüyor. Ecevit kendi kendini bitirecektir. Arkadaşlara, 'Bırakın yazsın, nasıl olsa bir hata yapacak, bir gaf yapacaktır. Kendi kaderini kendisi örecek. Bekleyelim' dedim."

"Niye müsamaha ediyorsunuz?"

"Efendim, 'Parası yetmiyormuş. Geçim sıkıntısı varmış. O dergiden de para alıyormuş' dediler. Parası yoksa dergide yine görev alır. Mesul müdür olur, çalışır, yazı yazması şart mı? Ama yazıyor işte. Kendi kendisini ele verecektir."

"Paşam! Ben eleştirmeye gelmedim. Siz derdi de devayı da ortaya

koydunuz. O doğrultuda yürümek lazım. Benim söylemek istediğim, bazı hususlara dikkati çekmektir. Şöyle özetleyebilirim:

Teferruata dalınırsa gaye görünmez hale gelir. Zaman faktörü içerde dışarda çok önemlidir. Doğrusunu isterseniz, bu konuda bir rehavet görüyorum. Zamanı israf etmeyelim. Orduyu yıpratmayalım. Siyasete bulaştırmayalım. Her şeyin başı istikrardır, o tedbirlere önem verelim."

"Sayın Çağlayangil, görüşleriniz doğru. Biz gayeyi daima göz önünde tutuyoruz. Eski durumlar geri gelmesin diye gerekli tedbirleri almaya çalışıyoruz. Bir gün evvel işimizi bitirmeye de azimliyiz. Görüyorsunuz, beş kişi kendimizi ortaya attık. Silahlı Kuvvetler camiasını kesinlikle siyasetten uzak tutuyoruz. Onda da başarılıyız."

"Bu gibi hallerde bünyeden gelen güçlükler, tehlikeler vardır. Aranızda ihtilaf çıkabilir. Altta kıpırdanmalar olabilir. Böyle durumlar var mı?"

"Böyle rivayetleri her zaman çıkarıyorlar. Sizin de kulağınıza bazı laflar gelmiş olacak. Katiyyen böyle bir şey yoktur. Ne aramızda ihtilaf var, ne kıpırdanma...

Yok, beni vurmuşlar, veya vuracaklarmış da, yaverim önüme geçmiş, siper olmuş, onu öldürmüşler, ben telaşla Harp Okulu'na gelmişim. Orada da bir yüzbaşı tecavüze teşebbüs etmiş. Onu da öldürmüşler. Neler, neler... Onun için ben her fırsatta açık açık bunları yalanlıyorum."

"Yalanlamasanız daha iyi olacak. Ben bunların çoğunu duymamıştım. Sizin yerinizde olsam, bu konulara hiç değinmem. Ben bile sizi dinlerken, 'Ateş olmayan yerden duman çıkmaz. Acaba bir şey mi var?' diye üzülüyorum. Hiç ağzınıza almasanız daha iyi."

"Ama bu sefer, söylenenlere inanacaklar."

"Sayın Paşam! Size arz ettim. Her şeyin başı istikrardır. Kuvvetli hükümettir. Biz, 65-71 arasında istikrarlı bir devre yarattık. Türkiye'ye en çok o devre yararlı olmuştur. İstikrar sağlanınca çatlak sesler kesilir."

"Doğru söylüyorsunuz. Bunun üzerinde çok duruyoruz. Seçimlerde ekseriyet sistemini getirmeyi bile düşünüyoruz. Ama memleket çapında belirli oranda oy alamayan siyasi partilerin Meclis'e üye sokmamalarında kararlıyız. Bakalım ne yapacağız?"

"Paşam! İşiniz zor. İnanın ki, bütün kalbimizle başarılı olmanızın duacısıyız. Buna itimadınızı rica ederim. Son olarak siyasetçilerin durumunu yeni baştan gözden geçirmenizde yarar olduğunu hatırlatıyorum."

Yukarda okuduğunuz konuşmadan sonra İhsan Sabri Çağlayangil, metnini aşağıda bulacağınız mektubu Cumhurbaşkanı Evren'e bıraktı.

Evren, Çağlayangil'in bu mektubu 'ileride kullanmak üzere bıraktığı' kanısına altı yıl sonra vardı.

1. mektup üzerinde Demirel'le konuşuyorduk. Mektup metnini 'Çağlayangil'le birlikte' yazdıklarını, Çağlayangil'i Evren'e 'kendisinin gönderdiğini' dokunduran birkaç cümle söyledi. Anlaşılan o sıralarda (1981'de) Evren'e böyle bir yazılı metnin verilmesini istiyordu.

Bu gerçeği 'dokundurdu,' diyorum. Zira Demirel, yaptığı bir girişimi doğrudan söylemek istemez ise, 'dokundurur' ve karşısındakinin 'algılamasına' olanak sağlardı.

Mektuplar

İşte, 1. mektubun metni:

Muhterem Paşam,

Ben yetmiş yaşını aştım. Bir faninin erişebileceği en yüksek makamlardan –velev geçici ve anormal şartlar içinde bile olsa– nasip aldım. Bir ihtirasım, gelecekten beklediğim herhangi bir emelim yok. Olacağımı olmuşum.

Sizlerle de bunca yıldır arkadaşlık ediyoruz. Komutanlarımızın halis niyetlerinden, memlekete bağlılıklarından zerrece kuşkumuz yok.

Memleket severliğin kimsenin inhisarında olmadığı da bir gerçek. Bu çilekeş yurt hepimizin. Onun için hiçbir art niyete dayanmadan düşüncelerimizi, bunca yıllık tecrübeden aldığımız dersleri huzurlarınıza getirmek istiyorum. Görüşlerimiz iltifat görmeyebilir. Ama alıştığınız çevreden sizi biraz dışarıya çıkarabilirse, olayları değişik açıdan önünüze koyabilirse, onu da bir kazanç sayacağım.

Son zamanlarda poitikacılara fazla güven ve sevgi ayırmadığınızı biliyorum. Ama, "Akıllı düşman, akılsız dosttan iyidir" fetvasınca, düşüncelerimizi açık açık söyleyeceğim.

İki ayrı konu üzerinde maruzatta bulunacağım:

Birincisi: Şahsımla ilgili sayılır.

İkincisi: Anarşi ve iç durum üzerine.

Şahsımla ilgili olanı şu:

On beş yıldır, uluslararası siyaset âleminin içinde yaşıyorum. Dünyayı idare edenlerin, veya idare ediyoruz sananların pek çoğuyla tanıştım. Kimisiyle de şahsi dostluklar kurdum. Dış politikanın girdisi, çıktısı üzerinde birçok şey öğrendim.

Son on beş yirmi gün içinde, İtalya Senato Başkanı Sinyor Fanfani'den, Belçika eski Başbakanı M.Harmel'den özel davetler aldım. Beni misafir etmek ve zaman zaman âdetimiz olduğu üzere dünya ahvali üzerinde konuşmak istiyorlar. Çekoslovak Hükümeti de, 1978 yılında yaptıkları gibi, Karlovivarı Su şehrinde bir dinlenme ve kür yapmaya çağırıyor. Yurt dışına çıkınca, buralara da uğramam mümkündür. Tabiatıyla yabancı devlet adamları arasındaki eski dostlarımız benimle görüşmek arzusu izhar edebileceklerdir.

Anarşi kaçkınlarının ve bazı solcu militanların, Türkiye'nin bugünkü yönetimi hakkında türlü iftira ve tezvirlerde bulundukları söylentilerinin ortalıkta dolaştığı bu devirde, benim muhtemel temaslarım üzerine de yorumlar, spekülasyonlar yapılabilir. Devletime, bugünkü yönetime cephe alıp yabancılara gammazlık yapacağıma ihtimal vermeyeceğinizi bilirim. Ancak, bugün izlenilen iç ve dış siyaset bakımından herhangi bir sakınca görülürse, görüşme isteklerine meydan vermemek veya idare etmek yolları aranabilir. Bu konudaki düşüncenizi öğrenmek isterim.

Bunları daha çok şunun için söylüyorum:

Türkiye'ye gelip gidişi sıklaşan, bu arada bizlerle de kendi istekleriyle temas kuran yabancı heyetlerden aldığımız intiba olumsuzdur. Bunlar doldurulmuş geliyorlar. Avrupa Konseyi'nin de ters bir karar alması ihtimal dahilindedir. "Varsın, alsınlar! Etkisi ne olacak?" diye umursamamak mümkündür. Ancak, yabancı parlamenterlerin tutumları uluslararası diğer demokratik kuruluşları da etkileyebilir ve Türkiye'yi her bakımdan rahatsız edebilir.

Türkiye'nin Batı camiasında arzu edilmeyen bir durumla karşı karşıya gelmemesi için, her imkândan yararlanarak durumumuzun anlatılmasında, aydınlatılmasında yarar görürüm.

Anarşi ve iç durumumuz hakkındaki görüşlerimizi de şöylece özetleyebilirim:

Bazılarının kimlikleri ve rolleri evvelce de bilinen azılı anarşistler-

den pek çoğunun bu devirde yakalanmış olması, ortalığı oldukça sakinleştirmiştir. Bununla beraber normale dönüldüğünde, terörün tekrar canlanmayacağını şimdiden öne sürmek, fazla iyimserlik olur. Anarşinin gerçek mihraklarına, muharriklerine yeterince inilebildiğini gösterir emareler henüz ortada görünmemektedir. Amacı, ayaklanma ve ayaklandırma olduğuna şüphe olmayan bu hareketin sadece kadro olarak üzerine gitmek, kökünü kazımaya yetmeyecektir.

Görebildiğimiz kadarıyla, mahkemeleriniz; işlerliğe henüz kavuşabilmiş değillerdir. Resmi beyanlara göre yirmi beş bini aşan gözaltılı ve tutuklu sanıklardan, şimdiye kadar cezaya çarptırılanların azlığı ve mahkemelerdeki gecikme ve tutukluk, bu görüşleri haklı çıkarmaktadır.

Özgürlük, tarafsızlık, yansızlık, denge gibi kavramların niteliği, kapsamı, sınırları üzerinde hâlâ kesin bir vuzuh ve bugünkü şartlara uygun bir mutabakat sağlanamamış olması da bu ortama eklenirse, anarşinin kökünü kazıma hedefi, daha doğrusu mecburiyeti gölgelenmektedir.

Parlamentoya dayalı hükümetlerin başvurduğu Sıkıyönetim idareleri, uzun süre yürürlükte kalmalarına rağmen, anarşinin hakkından gelememiş ve bu durum türlü hayal kırıklıklarına, otorite zaafı yorumlarına yol açmıştı. Silahlı Kuvvetlerin etkili varlığı, tüm mevcudu ve sınırsız yetkileriyle girişilen terörle mücadelede, bugün bir netice vermezse, yani anarşi yine sönmezse, bu âfetin ordudan bile kuvvetli olduğu iftiraları ve istismarları başlatılacak, işte o zaman –Allah korusun– memleketin engelsiz olarak komünizme açık kalması tehlikesi baş gösterecektir.

Malum sebeplerle, evvelce Sıkıyönetim idaresinin başına geldiği gibi, ordu da anarşi karşısında çaresiz kalmış görünümüne sokulmaya kalkışılırsa, bu hal, çözümü güç problemlerin başlangıcı olabilir.

Başarısız hükümetlerin çaresi vardır. Biri gider, öbürü gelir, felaket olmaz. Ama ordu, siyasete bulaşmanın ve iktidar olmanın kaçınılmaz erozyonuna bir kere kapılırsa, onun çaresi zordur.

Çünkü ordunun yedeği yoktur. Bunun içindir ki, aklı başında her politikacının bu devirde baş dileği, sizlerin başarıya ulaşmanızı istemek ve beklemektir. Siyasetçilerin 12 Eylül üzerinde değişik görüşleri olabilir. Ama, inanın ki, Silahlı Kuvvetlerin millete olan beyan ve taahhütlerini başarıyla sonuçlandırarak bir an evvel asli görevlerine şerefle dönmelerini temenni etmeyen siyasetçi düşünülemez. Bu durum göz önünde tutulursa ve er veya geç, ama mutlaka demokrasiye dönüleceği düşünülürse,

politikacıları; memleketin yeniden normale döndürülmesi gayretlerinin dışına itmenin veya onları geçmişin tek sorumlusu sayarak incitmenin yarar değil, zarar sayılması gerekir.

Demokrasi öyle bir makinedir ki, özgürlüğe dayalı ana ilkelerinden oluşan motoru, toplumun ortak amaç ve inançlarından doğan akaryakıtı ve operatörlüğünü yapan siyasetçilerin synchronise çalışmalarıyladır ki, ancak sağlam ve sağlıklı bir biçimde işleyebilir. Bu unsurlardan herhangi birini yerinden oynatır veya değiştirirseniz makine tekleyecektir.

12 Eylül'den sonraki ilk telefon görüşmemizde; "Başka çare kalmamıştı, anlayışla karşılayın..." buyurmuştunuz. Bugün bütün siyasetçiler, başka çare var mıydı, yok muydu tartışmasını geride bırakmışlardır. Onlar, bu hareketin çare, hem de başarılı ve kesin çare olmasının duacısı halindedirler.

Siyasetçilerle temaslarınız bıçak gibi kesildiği için, veya bize öyle göründüğü için, bu durumlar sizlere intikal ettirilememiş olabilir.

Biz, bu temas kopukluğunu, 12 Eylül hareketiyle, herhangi bir zümre veya şahıs arasında bağlantı varmış görünümünden kaçınma isteğine hamletmiştik. Böyle bir görüntünün Silahlı Kuvvetlerin olduğu kadar, siyasi heyetlerin de yararına olmayacağı görüşünü paylaştık. Zamanı gelir, bizim de katkımıza lüzum hissedilirse elbet gereği yapılır diye düşündük; sabırla beklemeye karar verdik. Hâlâ da o sabrın içindeyiz. Herkese yaptığımız telkinler bunlardır.

Ancak, unutulmamalıdır ki, intikal devrelerinde en mühim unsurlardan biri de zaman meselesidir.

Son gelen Avrupalı parlamenterlerle konuşmamızda bir İtalyan milletvekili; " 'Telaş etmeyin, nasıl olsa demokrasiye döneceğiz, bize zaman tanıyın, bizi Yunanlılarla kıyaslamayın,' diyorsunuz. İyi, güzel ama, durumunuz bizim için kötü bir örnek oluyor. Sizin gerekçeniz terörü susturuncaya kadar sabır. Fakat terör İtalya'da da var. Hem de boyutları her geçen gün artıyor. Siz eğer 'Demokrasi feda edilmeden anarşi bastırılamaz, bunun hakkından ancak askeri idare gelebilir' tezini savunursanız, üstelik bütün Batı âleminin de bunu müsamaha ile karşılamasını isterseniz, ortaya öyle bir model çıkar ki, İtalya dahil birçok NATO ülkesi sıkıntıya düşer. Avrupalıların acele etmesinin sebebi budur" demişti.

Fransız milletvekilleri ise, daha enteresan bir noktaya temas ettiler:

"Böylesine intikal devrelerinin en büyük sakıncası, bürokrasiyi güçlendirmesi, tabir caizse, her tasarrufun gizli hâkimi yapmasıdır. Siyasi partiler iktidara gelir, 'Biz hükümet programını gerçekleştiririz, normal idareyi bürokratlar yapar' derler. Askeri idare iktidara gelir, 'Bizim geliş sebebimizin icapları ve ana doğrultuları var. Normal idareyi yansız teknisyenler yapar' derler. Bu durumda bürokrasi şöyle düşünülebilir: 'Demek ki, sivil de gelse, asker de gelse, idareyi biz yapacağız. O halde düzeni öylesine kurmalıyız ve yasaları öylesine yapmalıyız ki, bürokrasi korunsun ve güçlensin.'

Böylece bürokrasi imparatorluğu her iktidar değişikliğinden kendisine bir pay çıkarmanın, biraz daha güçlenmenin yolunu bulur."

İtalyanların da, Fransızların da görüşleri düşündürücüdür. Her ikisi de zamanın önemi ve lehte işletilmesiyle ilgilidir.

Bürokrasi el attığı konuları genişletip yaymaya, gayeyi, teferruatın içinde görünmez hale sokmaya her zaman ve her yerde heveslidir. 'Çok iyi, iyinin düşmanıdır,' derler. Mükemmeli yapalım derken, iyi yapmak imkânı da elden kaçırılırsa, yazık olur.

Çeşitli Anayasal kuruluşların, basının, anarşinin, enflasyonun, çalışma düzeninin, demokrasinin işlerliğinin ne biçimde kösteklediği, açıkça ortaya konmuştu. Bu kusurları düzeltmek için ihtiyacımız olan yasa ve tedbirler, uzun süre aramızda tartışıla tartışıla âdeta ezberlenmiş hale geldiği de bir gerçektir.

Anarşi dahil, birçok aksaklığın Türkiye'deki istikrarsızlıktan, demokratik sistemimizdeki, özellikle Anayasamızdaki boşluklardan kaynaklandığı da kimsenin meçhulü değildir.

Bunlara el atmakta geçikir ve önceliği, Türkiye'nin daha bir süre beraber yaşamaya mahkûm, âdeta mecbur olduğu teferruat kabilinden konulara verirsek, önümüz sıkıntılı günlerle dolacaktır.

12 Eylül günü vaki telefon görüşmemizde de belirttiğim gibi, bu devrelerde zaman faktörünün değeri üzerinde tekrar durmak istiyorum.

Memleketin derdi de, devası da bizzat zatıaliniz tarafından 12 Eylül'ün ferdasında anlatıldı. Bunların gerçekleşmesine siyasetçilerin katkıda bulunmaya hazır olduklarında şüphe yoktur.

Türkiye'nin ancak demokrasiyle idare edilebileceğini, hürriyetin anarşi, disiplinin baskı demek olmadığını ve kuvvet ayırımının kuvvet paylaşması anlamına gelemeyeceğini ve otoritenin tecezizi kabul etme-

yeceğini anlatmaya hiç ihtiyaç olmayan bir idareden, Türk Milletinin bugün her şeyden evvel beklediği şey, istikrar tedbirleridir.

2. Mektup:

İhsan Sabri Çağlayangil'in, Cumhurbaşkanı Evren'e Zürih'ten gönderdiği 2. mektubun tarihi 10 Haziran 1983.

Bu mektubun özelliği var: Çağlayangil, yurt dışındayken Zincirbozan'da 'zorunlu ikamete memur edildiğini' öğreniyor.

Mektubun metni aşağıda:

Muhterem Paşam,

Memleketlerine özel bir ziyaret yapmamız için Sovyetler tarafından uzun süredir yapılan ısrarlı daveti kabul etmekte mahzur olup olmadığını Dışişleri Bakanlığından sormuş, özel nitelikteki bir ziyarette sakınca görülmediği cevabını almıştım. Rusya ziyareti böylece gerçekleşti. Eşim ve damadımla 25 Mayısta Moskova'ya hareket ettik.

Sovyetler'ce hazırlanan programa uyduk. Evvela Moskova'da bazı sanat ve kültür müesseselerini gördük. Bizi davet eden kuruluşların başkanı ve eski aşinalarla görüştüm.

Konuşmalarda, Türkiye ile olan ilişkilere büyük önem verdiklerini, iki ülke arasında dostça münasebetler sürdürmenin dışında bir gaye beslemediklerini, günümüzde dünyanın baş meselesi olan nükleer facianın önlenmesi için, büyük bir devlet olan Türkiye'nin sarf edeceği gayretlerin aynı zamanda uluslararası camiaya hizmet sayılacağını vurguladılar. Amerikalıların, özellikle Reagan idaresinin Sovyetler'ce öne sürülen bütün teklifleri olumsuz karşıladığından, âdeta haçlı seferi ilan ettiğinden yakındılar. Bugünkü hükümetimizin Amerika'ya yakınlık duymasından kaygılandıklarını belirttiler. Vaktiyle Genelkurmay İkinci Başkanı olarak Rusya'ya vaki ziyaretinizin anılarından söz ettiler.

Yıllarca evvel De Gaulle'ün de Rusya'yı ziyaret ettiğini, izhar eylediği arzu üzerine kendisine Sovyet Nükleer Merkezlerinin gösterildiğini, De Gaulle'ün, 'Bu rampalardan atılacak roketlerin hedefi nedir?' sualine, 'NATO karargâhıdır' karşılığının verildiğini, Paris'in o zamanlar NATO'nun merkezi olduğunu, De Gaulle'ün Fransa'ya döner dönmez ittifakın askeri kanadından ayrıldığını ve Paris'i NATO Karargâhı olmaktan

arındırdığını hikâye ettiler. Dönüşümde Dışişleri Bakanlığına bu konularla ilgili ayrıntılı bilgiler vereceğim.

Moskova'da iki gün kaldıktan sonra, ziyaretin asıl maksadı olan Kırım'daki tedavi ve istirahat tesislerini görmek üzere Yalta'ya hareket ettik. Bölgenin tarihi yerlerini, sağlık kuruluşlarını gördük. Geçirmekte olduğum müzmin bir bronşiti, son derce modern usullerle üç gün içinde iyileştirdiler.

Moskova'ya döndüğümüzde Büyük Türkiye Partisi'nin kapatıldığını, Çanakkale'de ikamete memur edilen bazı siyasetçiler arasında benim de bulunduğumu Büyükelçimizden öğrendim. Haberin ayrıntılarını öğrendiğimiz gün, Çanakkale Sıkıyönetim Komutanlığı'na müracaatımız gerekiyormuş.

Seyahat maksadımı evvelce bildirdiğim Sayın Dışişleri Bakanına, Büyükelçilik kanalıyla bir telgraf göndererek, Londra'daki tedavimi bitirdikten sonra Türkiye'ye dönmeyi planladığımı hatırlattım. Aynı gün sağlık işlerim bitinceye kadar yurt dışında kalmamda bir sakınca görülmediği cevabını aldım.

İngiltere'de bulunan profesör, haziranın ilk iki haftasında tatilde olduğu için, bana ayın 16'sında randevu verilmişti. Aradaki zamanı Zürich'teki akrabalarımla geçirmeyi uygun bularak buraya geldim.

Uzaktan memlekete bakmak düşündürücü oluyor. Yabancı televizyonlarını ve basınını izlemenin de ayrı özellikleri var. Son günlerde Federal Almanya Millet Meclisinde ekonomi ve politika konuları üzerinde hükümetle, muhalefet partileri arasında cereyan eden bir tartışmanın canlı yayınını televizyondan saatlerce izledim. Başbakan, muhalefet lideri, koalisyon ortağı partinin hükümet üyeleri, Alman Meclisi'nin alışılmamış simaları Yeşiller'in kravatsız sözcüleri tekrar tekrar konuştular. Sualler, cevaplar üst üste yağdı.

Demokrasinin bu güzel gelişmelerinden, yurdumun –geçici bile olsa– uzak kalmasının acısını gönlümün derinliklerinde duydum. Birbirleriyle alabildiğine çelişen görüşlerin, medeni biçimde, kavgasız nizasız tartışılması da ayrıca dikkatimi çekti. Gurbet ellerde beni ziyadesiyle etkileyen bu duyguların baskısıyla bazı görüşlerimi bildirmekten kendimi alıkoyamıyorum.

İşlerinizin çok, vaktinizin sınırlı olduğunu biliyorum. Ama büyükan-

nem; "Malumun kötüsü olmaz" derdi. İstedim ki, bunları duyasınız. Arzu buyurursanız okumak zahmetine katlanırsınız. Yararlı olmayacağına peşinen karar verirseniz, hiç gözlerinizi yormazsınız.

Muhterem Paşam,

Genel görünüş, eski siyasi partilerin, eski kadroları ve zihniyetiyle canlanmasından kaygı duyulduğu intibaını veriyor. Böyle bir endişenin gerekçesini ve kaynağını tartışmak istemiyorum. Bunu bir realite olarak görüyorum. Yalnız şunu düşünüyorum, acaba, istesek bile, eski partileri aynen ihya etmek mümkün müdür?

Demokrat Parti'nin yerine geçtiği iddia olunan Adalet Partisi, eski Demokrat Parti'nin tıpatıp eşi miydi? Şüphesiz ki hayır... Bir kere bugün kurulacak yeni bir partinin, kadro bakımından eskilerinin aynı olması, yasal olarak getirilen yasaklar yüzünden mümkün değildir. Zaten ölenin yerine onun tıpkısını koymak, muhaldir. Ancak, benzerini bulabilirsiniz. Adalet Partisi taraftarlarına bugün hitap edecek yeni bir siyasi parti de böyle olacaktır. Yeni partinin eskisiyle ortak yanı, olsa olsa, savundukları ana ilkelerin çoğunun benzemesinden ibaret kalacaktır. Bu hal, siyasi partilerin kadrolarda değil, seçmenlerde devamıdır. Eskiden Adalet Partisi'ne taraftar olan milyonlarca seçmenin, partileri kapatıldığı için taşıdıkları ana fikirleri, inançlarını, terk etmeleri düşünülemez. Seçmen, kendi hedeflerinin hangi parti tarafından korunduğunu, hangi devirde hayat şartlarının iyileştiğini çok iyi bilir. Adalet Partisi'nin savunduğu ana ilkelerin bugün için de geçerli olduğu görüldüğüne göre, 'endişenin fikirlerden ziyade şahıslardan geldiğine' hükmetmek gerekecektir. Ben de bu nokta üzerinde durmak istiyorum:

Demokrasilerde, kanun ve nizamların yanında, geleneklerin de büyük önem taşıdığı bir gerçektir. Türk demokrasisinin olumlu geleneklere yeterince kavuşabildiğini iddia etmek henüz mümkün değildir. Toplumlar, birleşik kaplar gibidir. Her cemiyetin, yönetimi, Anayasa organları, partileri, yargısı, basını, birlikte gelişiyorlar.

Türkiye'de bu kuruluşların hepsinin mükemmel, sadece partilerin ve siyasetçilerin kötü olduklarını iddia etmek, insafa sığmaz. Her kesim birbirinin hizasında duruyor. Elbette ki siyasilerin de kusurları olmuştur, 12 Eylül'den sonra da olmaktadır, bundan sonra da olacaktır. Durumu, toplumun bütün organlarıyla birlikte değerlendirmekte yarar vardır.

Güç günler yaşıyoruz. Daha da güç günlerle karşılaşmamız mümkündür. Parlamenter hayata geçilse bile, her şeyin birdenbire toz pembe olması mümkün değildir. Özel teşebbüs ve sermaye ürkek ve çekingendir. Bir müddet ihtiyat ile beklemeyi tercih edecektir. Türkiye'nin ancak bir askeri idare altında yaşaması mümkün veya mutlaka lazım olduğu imajını içte ve dışta yaratacak davranışlardan çekinmemiz gerektiğini sanıyorum. Bütün kuşku ve kaygıların, eski Adalet Partisi yöneticileri veya mensupları üzerinde toplandığı intibaı, yaygın hale gelirse, toplumun büyük bir kesimi hayal kırıklığına uğrayacaktır.

Birlik ve beraberliğe, barışa bugün her zamankinden çok muhtacız.

Rahmetli İnönü, "Siyasi mahkûmiyetlerin hepsinde bir hak tereddütü vardır. Siyasi mahkûmlar, milletin yarısı indinde hain ise, diğer yarısının gözünde kahramandırlar. Bu duyguları körüklemekte yarar yoktur. Barış lazımdır," derdi.

Barışın anahtarı bugün ellerimizdedir. Ben, yetmiş beş yaşını geçtim. İkbalin de, kahrın da zirvesinde yaşadım. Yassıada'da, Balmumcu'da aylarca sorgusuz sualsiz günlerim geçti. Bir eyyam da Çanakkale'de oturmaktan ne yüksünür, ne yılarım. Alınan tedbirlere bir diyeceğim, herhangi bir isteğim yoktur. Türkiye'nin bugünkü derdi, şahıslar meselesi değildir. Gelin, birbirimize inanalım, güvenelim, yaklaşalım. Bundan bütün millet memnun kalacak ve varılmak istenen hedefe daha çabuk ulaşmak kolaylaşacaktır. Takdir sizindir.

Uzun maruzatımla hem vaktinizi aldım, hem de belki hoşunuza gitmeyecek şeyler söyledim. Mazur görüleceğimi ümit eder, saygılar sunarım.

İ.S.Ç.

Çağlayangil'in Zürih'ten gönderdiği mektubu –o sırada– Devlet Başkanı olan 12 Eylül müdahalesinin lideri Evren, 'kibarca' buluyor.

Mektubun "Bazı doğru tarafları olduğu gibi" diyor, "ne de olsa eski bir parti mensubu oluşundan kaynaklanan eski parti mensuplarını savunan tarafları da var.

Esasen bu konuda (Zincirbozan'a sürgün) karar alınmış, icraata başlanmış, kararı yalnız benim emrimle ortadan kaldırmak da mümkün değildi.

Eğer parti liderleri 12 Eylül'den hemen sonra bize karşı tutum-

larında anlayış gösterseler, bizi desteklemeseler de hiç olmazsa saman altından su yürüterek bizimle mücadeleye girişmeselerdi, durum bu noktaya (Zincirbozan'a sürgüne) gelmeyecekti.

Ama ne yazık ki, o anlayışı gösteremediler ve sözlerimize inanmadılar."

41

Not defterimden:

(11 Haziran 1989 Pazar) Demirel, kimi zaman gelir, bozuk görünür. O neşeli, sevecen davranışları yiter gider. O günlerden biri. Gece. Çağırdı, gittim.

Bulgaristan'ın Türkiye'ye gönderdiği binlerce ırkdaşımızı Özal'ın 'iç politika malzemesi yapacağını' söylüyor.

Bulgarlara ders verecekmişiz. Demirel, "Nasıl?" diye soruyor. Türkler olayı 1984'te başlamış. Türkiye ile Bulgaristan Belgrat'ta biraraya gelmiş, bir anlaşma imzalamışlar. Ama, Bulgarlar uymuyor bu anlaşmaya. Özal "Şimdi ne yapacak?"

SHP, Bulgaristan'daki Türklerin buraya gelmesini ya da gönderilmesini istemiyor. Başka bir görüş savunuyor: Bulgaristan'da kalmaları ve orada rahatlarının sağlanması!

Söz dönüyor dolaşıyor, iç politikaya sarkıyor.

Demirel: "ABD Kongresinde bir üyenin bir yasayı ya da bir kararı geçirmek için 48 saat konuşma hakkı var.

Japonya'da başkan bir üyeye söz veriyor. Tam 45 dakika kürsüye gelmemek için ağır hareket ediyor milletvekili. En arkada oturuyor, yürüyor, arkadaşları ile konuşuyor.

İleri demokrasilerde engelleme yöntemleri varken bizim 21.80 oya dayanan bir iktidara destek olmaya zorlanmamız nasıl olacak? Karşı çıkmamız en tabii hakkımız."

Geçen haftanın önemsenen diğer konusu, SHP'de daha uçta olanların ayrı parti kuracakları haberiydi.

Demirel, bu haberle fazla ilgili değil.

42

Metin'in verdiği ipucu ilgimi çekiyor.

Kasım Gülek'in Cumhurbaşkanlığına soyunması. Gülek'i 1950'lerden tanıyorum. Hatta Ulus gazetesinde çalıştığım günler, 1950'de DP'nin tek başına iktidara gelmesinden sonraki ara seçimlerinde Bilecik'ten aday olan CHP Genel Sekreteri Gülek'i izlemiştim.

Sonraki yıllar evine giderdim. Tabii birçok gazeteciyle. Bulgur pilavı yapar, ayran sunar ve bol bol söyleşilirdi.

(13 Haziran 1989) Gülek'in Bahçelievler'deki konutunun kapısını çaldığımda saat 16.30'du. İki saat Gülek'lerde kaldım.

Gülek'lerde diyorum, zira konuşmamızda eşi Nilüfer ile Adana Belediye Başkanlığı yapmış (galiba adı Mehmet Ayhan'dı) biri daha vardı.

"Hep birlikte mi konuşacağız?" diye sordum Gülek'e:

"Hep birlikte" dedi. Ev, o eski ev değildi. Bakımsızdı. Çevresi yüksek apartmanlarla çevrili. Adeta Gülek'i boğuyor.

"Cumhurbaşkanı olmak için girişimleriniz sürüyor mu?" diye giriştim.

Duyduğum o ki, ANAP'la da ilişki kurmuştu.

Gülek duraksamadı. "Elbette sürüyor" dedi. Her zamanki gibi gülüyordu. Dikkatle yüzüne baktım. Amerika'ya gidip gelmiş (sık sık gidip gelirdi), yüzü 'gençleşmiş!'

"ANAP ne dedi, size açık bir dille 'Adayımız sizsiniz' dedi mi?"

Gülek, "Tabii açıkça söylemediler ama konuşmalarımızdan çıkan anlam bu. Özal'ın Cumhurbaşkanı olmasını daha çok Semra Hanım istiyor. Eğer Turgut Bey aday olmazsa, aday olarak beni görüyor" dedi.

Doğrusu hem şaşırtıcı hem de hayret verici bir gelişmeydi.

Turgut Özal'ın, adaylığı Gülek'e, hem de parti dışındaki bir eski CHP'liye bırakması? Pek olacak gibi değildi.

Tam olayın üzerine gidecektim ki, Mehmet Bey (söyleşiyi izleyen), birden araya girdi:

"Bırakın ben anlatayım" dedi. Gülek sesini çıkarmadı. Arada sırada usulen sorular yönelttim Mehmet Bey'e ama, anlattığı çok 'fantastik bir öykü' idi:

Mehmet Bey'in anlattığına göre 'temaslar iki bölümdü.' İlk görüşme Haziran 1988'de başlamıştı. Gülek, Demirel'e gitmiş, DYP lideri "Siz beni bakanlığınız sırasında işe alan kişisiniz, sizi yapmayacağız da kimi Cumhurbaşkanı yapacağız" demişti.

Demirel, Gülek ayrılırken adaylığı 'teyid etmişti.'

Henüz parti genel sekreterliğine gelmemiş olan Baykal'a gitmişti Gülek. O da 'destek vaadinde' bulunmuştu. Fakat ne yazık ki, bu gelişmeler olumlu düzeyde ilerlerken birdenbire 26 Mart yerel seçimlerinin olumsuz sonuçları gelmişti.

Gelişmelerin ikinci bölümü 1989 Mart ayında başlamıştı. Gülek, Özal'la görüşmüş, bir başkası Semra Özal'la temas kurmuştu.

Ama asıl vurucu haber Turgut Özal ABD'ye gittiğinde patlamıştı!

Bush yeni başkan seçilmiştir. Reagan Özal'ı kabul eder. Kabulde Büyükelçi Hupe da vardır. Reagan birden Özal'a döner, "Bay Gülek nasıl?" diye sorar.

"Bir dakika" dedim. "Dört kişi var görüşmede. Bu görüşmeyi Gülek'e kim anlattı? Ola ki Büyükelçisi Strauss Hupe?"

Gülek bir sır veriyor gibi, "Evet" dedi: "Hupe benim arkadaşım. Kabulden sonra Özal, Houston'a sağlık kontrolüne giderken bana geldi ve durumu anlattı."

Gülek ayrıntıları sürdürüyor: "Tabii Özal, Reagan'a gidince birden Gülek'i gösteriyor, soruyor ve 'ima' ediyor. Cumhurbaşkanlığına Gülek'in adaylığını Amerika'nın desteklediğini söylemek istiyor.

... Turgut Özal ABD'den dönerken havaalanına gittim. Özal uçaktan indi. Protokolde bulunanların ellerini sıktı. Önüme geldi, durdu. Uzun süre elimi bırakmadan (tam o sırada Nilüfer Hanım da araya girdi, 'Evet uzun süre' dedi bütün içtenliğiyle) halimi hatırımı sordu, görüşme dileğinde bulundu."

Artık ne soruyor ne de Gülek'lerin sözünü kesecek bir davranışta bulunuyordum. Büyük bir zevk ve heyecanla Gülek'in Cumhurbaşkanlığı serüvenini dinliyordum:

"Sonra... Temaslar sürüyor. Önce Antalya'da NATO toplantısına gittim. ANAP Genel Başkan Yardımcısı İbrahim'in kızı evlenecek. Ankara'da düğün var. NATO toplantısında bulunan Özal bana 'Düğüne gidecek misiniz?' diye sordu. 'Evet ama uçak yok' dedim.

Beni uçağına aldı. Bakanlar vardı yanında. Konuyu açmadık. Ama samimi sohbetler yaptık. Özal, 'Damat kızdan birkaç yaş büyük, acaba sakıncası var mı?' diye bana soruyordu."

"Size mi sordu?" dedim.

Eşi, Nilüfer Hanım atladı:

"Soracak adamı bulmuş. Benimle evlendiğinde Kasım Bey 57 yaşında idi. İki çocuk yaptık" dedi ve başladı gülmeye.

Eee, sonra? Düğüne gelinmiş, Semra Hanım'la orada da temaslar sürmüş. Semra Hanım "Turgut aday olmazsa adayımız... tabii ki... sizsiniz" diyormuş.

Gülek bıraktı, Mehmet aldı:

"Hazirandan sonra Necdet Üruğ'la konuştu Kasım Bey. İstanbul'daki evinde. Üç dört kez 'Niçin olmasın? Sizden daha münasip kimse olabilir mi?' demiş Necdet Paşa. Ama Gülek, Üruğ'la yetinmemiş. Torumtay'la da görüşmüş."

Aaaa, müthiş bir şey. Gülek almış gidiyor. Kala kala oylamaya kalmış seçilmesi:

"Torumtay Paşa, Genelkurmay Başkanı, 'Biz bu işlere karışmıyoruz, Meclis seçecek Cumhurbaşkanını. Ama halk seçse tek bir oyum var, o da sizin' demiş."

Asker kesimi de tamam!

Geriye?

"Geriye basın kalıyor. Basında bilinen isimlerle konuşuyor, desteğini istiyoruz" dedi Mehmet Bey.

Gülek'in konuştukları siyaset adamlarıydı. Kimileri de asker. Bir insan gelmiş, Cumhurbaşkanı olmak istediğini söylüyor. Amerika'nın desteğinden falan söz ediyor. Üstelik bu adam, Türk siyasal yaşamında belirli bir süre bir çizgi, önemli bir çizgi olmuş.

Kırabilirler miydi?

Ancak bir gazeteci, belki Gülek'e kimi gerçekleri anlatabilirdi.

Olayların nasıl gelişeceğini görmeden bir gazetecinin destek sözü vermesi olanaklı mıydı? Özal'ın Gülek'e 'böyle vaatlerde' bulunduğunu sanmıyordum. Üstelik, gözünü diktiği bir koltuğu başkasına sunması olası mıydı? Değildi!

Gülek bana bir soru yöneltti: "Peki bundan sonra ne yapayım?"

Demek umutluydu, umudunu yitirmiyordu.

İlişkileri kesmemesini söylemekten başka ne yapabilirdim ki?..

O, eylüle kadar bekleyip tekrar 'harekete geçmeyi planlıyordu.'

Girişimlerini sıralarken Toker'i de söyledi. "Bana destek verdi" dedi. İnanılmaz bir şey. Oysa Toker işin alayındaydı.

Fakat merakına yenildi:

"Benim Cumhurbaşkanlığına soyunduğumu nereden öğrendiniz?" dedi.

"Hiç bilmediğiniz kanallardan" dedim.

Gülek, kendisiyle ilgili bir haber veya yazı yazmamamı rica ediyordu.

"Tabii, merak etmeyin" dedim ve ekledim:

"Ama, eylülden sonra ne öykü olacak" dedim.

Onayladı. Ayrıldık.

43

Ali Baransel, Cumhurbaşkanı Evren'in 25-27 Haziranda Kapıkule'ye giderek Bulgaristan'dan gelen 'soydaşlarımızla görüşeceğini' ve...

28 Haziran 1989 Çarşamba günü İnönü ve Demirel'le 'ayrı ayrı' konuşacağını duyurdu.

Gazetelerdeki haber-yoruma göre; Evren, iki liderle dört konu üzerinde görüşmeler yapacaktı:

Bulgaristan sorunu - erken seçim - Cumhurbaşkanı seçimi - TRT.

İçten içe Çankaya sorunu işliyor. Demirel, Güngör Mengi'ye, "Turgut Bey 'oranın' hastasıdır" demiş (20.6.1989).

O çarşamba sabahı önce Erdal İnönü, Evren'in yaz çalışmalarını sürdürdüğü ünlü Huber Köşkü'ne geldi.

Görüşme bir saat beş dakika sürdü. İnönü, Evren'e "26 Mart seçimlerinden sonra, vatandaşın itibar etmediği bir partinin başkanının erken seçime itibar etmeyen gayretinin çok anlamsız" olduğunu söylemişti. İnönü, Evren'e:

"26 Mart sonunda ortaya çıkan tablonun gerekleri yerine geti-

rilmedi. Üçüncü parti durumuna gelmiş yüzde 21.80'lik bir destekle bir hükümetin devam edemeyeceğini o zaman da konuşmuştuk. Bu durum devam ediyor. Yurt içinde son yaptığım gezilerde ortaya çıkan manzara vatandaşın 26 Mart seçimlerinin sonucunu unutmadığı, bunun arkasının gelmesini beklediği şeklinde. Ekonomik durumumuzda, iç ve dış ilişkilerimizde, yüzde 21.80 desteği artıracak herhangi olumlu bir gelişme olmadı.

Tam tersine bugünkü kamuoyu yoklamaları, ANAP'ın desteğinin daha da azalmış olduğunu ortaya koyuyor."

Evren, bu irdelemelere karşı nasıl bir vaziyet almıştı?

"Sayın Cumhurbaşkanımız daha önce de söylediği gibi, bunu TBMM'nin çözmesinin gerektiğine inanıyor. 'Anayasa'ya göre benim yetkim yok,' diyor."

Evren, İnönü'ye Edirne ziyaretini anlatmıştı. TRT Genel Müdürünün hâlâ seçilememiş olmasından duyduğu kaygıyı Evren'e anlattığını söyleyen İnönü, "Yasa gereği üç aday gösterildi. Hâlâ seçilmemiş olması anlaşılmaz bir durumdur" diyordu.

Öğleden sonra DYP lideri Demirel Huber Köşkü'ne girdi.

Demirel, Huber Köşkü'nü anlatırken hayli eğleniyordu.

Bir-iki dakika beklemiş, zira erken gelmiş Huber'e. "Yan odada Evren biriyle konuşuyor. Ama Köşk artık öylesine dökülüyor ki, Evren'in söylediği her kelimesini işitiyordum" diyor.

Demirel, 28 Haziran görüşmesini bana şöyle niteledi:

"Sayın Evren'le 28 Haziran 1989 Çarşamba günü saat 16.00'da yaptığımız konuşma, daha çok 1990'a girerken Türkiye'nin içinde bulunduğu durumu tespittir."

Demirel'in görüşmeden hemen sonra yazdırdığı tutanağa göre Evren'le arasındaki konuşmanın içeriği tepe noktalarıyla şöyle:

Huber Köşkü'nde Cumhurbaşkanı Evren'le DYP Lideri Demirel Arasındaki Görüşme, 28 Haziran 1989 Çarşamba, Saat 16.00:

Kenan Evren: "Dün, kapılara gittim. Çok zor bir durum var. Bir kısım çadırlara yerleştirilmiş ama sıcak. Bir kısım, tanıdıklarının yanına gönderilmiş."

Süleyman Demirel: "Bulgaristan'dan 'zorunlu göç' ülkenin karşılaştığı, çok önemli bir sorundur. Bunun karşısında yapılacak şey evvela, gelenleri şefkatle kucaklamak ve en kısa zamanda yerleştirmektir. Kapıdan giren kişi; 'Oh!.. Vatanımıza geldik!..' diyor. Bu hislerini muhafaza edebilmelidir. Tanıdıklarının yanına gönderilmesi, sorunu halletmez.

Herkesin hali ne ki? Bu gelenleri barındırabilsin, besleyebilsin.. Bizim devlet, oldum olası, (göç) işini bilmez. Âfetler karşısında da tavrı, tutuktur. Ne kadar gönülden hareket edilse, ne kadar masrafa katlanılsa bu bir organizasyon işidir. Her zaman lazım olan bir organizasyon da değildir. Korkarım, bunların içine adamlar da sokmuşlardır. Döner giderler, orada propagandalara alet olurlar."

Kenan Evren: "11 kişi gitmiş bile ve Bulgar televizyonunda konuşturmuşlar."

Süleyman Demirel: "Bu olay, bir günde olmadı. Böyle bir şeyi önceden sezebilmek ve bazı tedbirleri alabilmek gerekirdi. Dünya kamuoyuna olay daha iyi anlatılmalı idi. Dünyanın çeşitli merkezlerine gidilip anlatılmalı idi. Olay, Birleşmiş Milletler Konseyi'ne de götürülmeli idi. Nihayet, Sovyetler'den de yararlanmak gerekirdi. Bulgarların güvendiği bir yer olmasa, böyle bir olayı yapamazlar. Sovyetler'in –daha başında– açık vaziyet almaları istenmeli idi.

Özetle; bu söylediklerim, bugün de yapılabilir ve yapılmaya da devam olunmalıdır.

Nerede duracağı belli değildir. Günler ve aylar çabuk geçer. Kış gelir. Bu kadar insan, şurada-burada barındırılamaz. Tedbir gerekir. Balkanlar'da çeşitli sınırlar içerisinde, çeşitli milletlere mensup insanlar vardır.

Kimse, insanlarını alıp götürmüyor, oralarda muhafaza ediyor. Önemli olan, o insanları oralarda, 'insan gibi' yaşatabilmektir. Bulgarlar, 1984'e kadar muhafaza ettikleri statüyü, 1984 sonrasında bozdular, biz de buna seyirci kaldık. Şimdi de, bu durum meydana geldi.

Bizim, Bulgarlara karşı caydırıcılığımızın olmayışı, esef vericidir. Esasen, biz ona göre de hazır değilizdir."

Kenan Evren: "Çeşitli ülkelerin devlet başkanlarına mektuplar yazdım. Ne dersiniz, göndereyim mi?"

Süleyman Demirel: "Gönderiniz. Yalnız, bunu devlet bakanları, bakanlar, dış-işleri komisyonu üyeleri gibi kimseler alıp götürsün.

Kıbrıs'ta sıkışık bir durum var. Görülüyor. Denktaş, yalnız bırakılmamalıdır.

1974 öncesine dönülecek şartlara razı olunmamalıdır. Ordu, bir daha 'denizi geçmek' mecburiyetinde kalmamalıdır."

Kenan Evren: "Denktaş'a, her türlü destek verildi."

Süleyman Demirel: "Bulgaristan'daki olay, bir 'göç anlaşması'ndan ibaret değildir. Orada 1 milyon 800 bin soydaşımız var. Hepsi gelinceye kadar, orada yaşayabilmeleri sağlanmalıdır.

İç politika sorunlarına geçiyorum:

Güneydoğu Anadolu'da şekavet devam ediyor. Birkaç gün evvel, 1 astsubay ve 10 erimiz, şehit oldu. Mayısta da 15 şehit var. 2 ayda 26 şehit! Sadece güvenlik kuvvetlerinden. Bu, ıstırap vericidir. Kökünün kazınamayışını esefle karşılıyorum.

Kuraklık, tesirini tümü ile ortadan kaldırmadı. Ülkenin her köşesinde, kuraklığın ıstırabı var. Doğu Anadolu 'ot' sıkıntısı içinde. Tarım ürünlerinin fiyatı düşük tutulmuştur. Buğday bugün piyasalarda 400 lira. Resmi alım fiyatından 100 lira kadar yüksek.

Demir-çelik grevinin devamı, ülkeye zarardan başka bir şey değildir. Mutlaka bir yol bulup, bitirilmelidir.

Yatırımlar dökülüyor. Para yok.

Güneydoğu Anadolu Projesi, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun kalkınmamışlığını aldatmak için kullanılır hale geldi. Atatürk Barajı da, Güneydoğu Anadolu Projesinin gecikmesini örtmek için vasıta oldu. Bunları yüzlerine söyledim. Doğu ve Güneydoğu Anadolu kalkınması gerilerde kalmıştır.

Sanayileşme durmuştur. Enerji kullanımı ve işten çıkarmalar, onu gösteriyor. Koskoca müesseseler iflas ediyor. Yoksulluk sınırı altında milyonlar var. Asgari ücret, mutlaka yoksulluk sınırının üstünde olmalıdır. Bugünlerde konuşuluyor.

VI. 5. yıllık plan, Meclis'te konuşuldu. Hükümet sözcüsü; ülkenin kaynaklarını 5 sene için yönlendirecek olan planı, 35 dakikada takdim etti. Bu, ciddiyetsizliktir. Pek çok şey, ciddiyetini kaybetmiştir. Enfasyon, bu şartlar altında düşmez.

Daha, ülkenin pek çok sorunları var."

Kenan Evren: "Herhalde, 'erken seçimi' kastediyorsunuz."

Süleyman Demirel: "26 Martın ortaya koyduğu sonuç, geçiştirilemez. Bunu size, 4 Nisan 1989 günü söyledim. 'Geçiştirilmeye kalkışılırsa, bunalıma dönüşür. Evvela, meşruiyet tartışmaları başlar,' dedim. Bu hususdaki düşüncelerimi, 6 Nisan günü Meclis kürsüsünden ifade ettim. 'Yapılan, yerel seçimdir, genel seçim değildir' diye, ortaya çıkan millet iradesini geçersiz hale kimse getiremez. Zira, yapılan il genel meclis seçimi; halkın, hükümeti istemediğini ortaya koymakta idi. Hükümet, halktan güven istemişti. Halk da, bunu vermedi. Şimdi bunu, başka türlü bir yoruma tâbi tutmak mümkün değildir.

Ben size, 'halkın sizden bir şey beklediğini' söyledim. Siz de, 4 Nisan günü bir tebliğ çıkardınız. Bu tebliğde; 'hükümet başkanı ve parti başkanları ile konuştuktan sonra, seçimde yeni bir durumun meydana geldiğini' millete bildirmekte idiniz. Bu 'yeni durum' 3 aydır ne oldu?

Hükümet, '1992'ye kadar yetki aldık. Gitmeyiz!' diyor. Millet ise; 'Yetkiyi ben verdim, ben aldım. Git!..' diyor. Böylece, bir fiili durum doğuyor. 'Halka rağmen, idareye devam' gibi... Bu, sürdürülemez.

Seçim, bir 'akid' değildir. Bir 'statü'dür. 'Statü'yü veren, , değiştirebilir de. Nitekim, öyle de olmuştur. Güven kaybını telafi gayretleri var. Anketlere göre, iktidar partisinin oyları yüzde 21'lerden yüzde 15'lere düşmüştür.

Yunanistan'da yüzde 45 ile hükümet olunamıyor. Türkiye'de yüzde 15 ile Meclis'in yüzde 65'ini işgale, nasıl devam olunacak?

Seçim, bize lazım değil.

Seçim, millete lazım.

Seçim, rejime lazım.

Bu, bir iktidar kavgası değildir. Sistemi oturtma ve işletme mücadelesidir. Bizim acelemiz yok.

Bekledik. Sertleştirmemeye gayret ettik. Ancak, bunalım korkaklığı içine girip, haksızlığa veya zorbalığa teslim olmayı, barışçılık saymayız. Meşru vasıta ve imkânları kullanırız.

Bekledik. Belki, izan ve idrak sahipleri, bir ses verirler. Kendileri, kendi kararlarını verirler."

Kenan Evren: "Bunların pek bu sene seçime gitmeye niyetleri yok."

Süleyman Demirel: "Sizin müddetiniz bitmiştir. Ekimde Cumhurbaşkanı seçilecektir. Sizin oturduğunuz bu sandalyeye gelip oturan bu kişi, milletin yüzde 15'ine dayanıyorsa, her 100 kişiden 85 kişi; 'Bu benim Cumhurbaşkanım değildir' diyecektir. Bu iyi mi?

Bu şekilde yapılmış bir seçim, bunalım sebebi değildir de nedir? İşte, bizim kurtarmaya çalışıverdiğimiz şey budur! Biz, böyle bir seçime iştirak etmeyiz. Eğer Sosyal Demokrat Halkçı Parti de iştirak etmezse, böyle bir seçime 'meşru' demek mümkün mü?"

Kenan Evren: "Dur bakalım!.. Hepinizin ittifak edeceği bir aday bulunur."

Süleyman Demirel: "Siz, başkalarından farklısınız. Bu Anayasa'yı yaptırdınız, kefil de oldunuz. Şimdi, arkanızda bunalım bırakıp gidiyorsunuz. Halk, bugün Türkiye'de 'birilerinden' bir şeyler bekliyor."

Kenan Evren: "Ben ne yapayım?"

Süleyman Demirel: "Sizin ne yapacağınızı ben söyleyemem, ama ne yaptığınızı söylüyorum. Bir-iki husus daha var. Onları da ifade edeyim. Bunlardan birisi; TRT'ye hâlâ genel müdür tayin edilemeyişidir."

Kenan Evren: "Herhalde, yarın tamamlanmış olacaktır."

Süleyman Demirel: "Erdemir ve Petro-Kimya'nın özelleştirilmesi yanlıştır. Dünyanın bin türlü hali var. Şayet bu tesisler iyi işlemiyorsa, onun tedbirleri vardır. 'Bu tesisleri özelleştiriyoruz' diye, yabancılara satmakta vebal vardır."

Kenan Evren: "Ben de söyledim ama, bunlar benim imzama gelmiyor."

Süleyman Demirel: "Kapıdan çıkarken; 'Erken seçimi askıya aldık' diyebilir miyim?" (Karşılıklı gülüşüldü)

Üçüncü Bölüm

CUMHURBAŞKANI SEÇİMİ

(BÖLÜME KISA ÖNSÖZ: 1989'da Cumhurbaşkanı seçimiyle ilgili olayları ayrıntılarıyla anlatan bu bölümde:
Seçimden önce ve sonra Turgut Özal'ın Çankaya'ya çıkışını çok sert biçimde söz ve davranışlarıyla eleştiren, tepki gösteren...
DYP Genel Başkanı Süleyman Demirel'in bu olaydaki siyasal ve kişisel davranışlarındaki içtenliği yeterince değerlendirebilmeniz için...
Seçimden yaklaşık bir yıl önce bana söylediği cümleleri sürekli göz önünde tutmak gerekiyor. Özal'ın Cumhurbaşkanı olabilmek için siyasal hazırlıklara henüz giriştiği sırada Demirel şöyle dedi [4 Ocak 1988]:
"Özal Cumhurbaşkanlığı fırsatını kaçırmaz.
Doğrusu ben de Turgut Özal'ın durumunda ve yerinde olsam hemen kendimi seçtiririm.")

"Biz her şeyi yaptık. Fakat her şey kâfi değildi"

44

Turgut Özal'ın Cumhurbaşkanı yarışında ipi göğüslemesine dört ay kaldı.

Siyasal kulisler hâlâ dalgalı.

Özal'ın adaylığına kesin gözle bakılıyor. Ama ne Özal ne de öteki siyasal partiler, Çankaya adayını adlandırmıyor. Özal adını söylemiyor.

Elbette, Özal için 'vakit erken, ama pür nûr o mevki.'

Doğal olarak bu durum yeni spekülasyonların doğmasına yol açıyor.

Örneğin, temmuz ayı bu türden olaylarla geçti. Özellikle Evren üzerinde. Kimi gazetelerdeki –örneğin Sabah– yayınlar, Evren'in bir kez daha Cumhurbaşkanı seçilmek gibi bir isteğin tutsağı olduğunu anımsatıyor ve böyle bir girişimi onaylamadıklarını duyuruyor.

Bu türden yayınlar, tabii Özal'ın ekmeğine yağ sürüyor.

Türkiye'de kimse söylemiyor ama, Özal'ın Çankaya hırsına râm olmuş gibi görünüyor herkes.

Ekimde seçim turları TBMM'de ve kasımda Evren, Çankaya'yı Özal'a teslim edecek.

Bir başka olay; özellikle DYP'den Evren'e ülkeyi erken seçime götürmek için 'manevi ağırlığını' koymasını isteyen baskılar geliyor. Demirel açıktan fazla üstelemiyor. Ancak, örneğin Demirel'in yakın adamı Genel Başkan Yardımcısı Selahattin Kılıç bu isteği kâh nazik, kâh bastıran bir havada yineliyor.

Not defterimden:

Haziran ayı sonlarında gerçekleşen Evren-muhalefet liderleri arasındaki görüşme ile ilgili birkaç notu aktarmak gerekiyor:

28 Haziran görüşmesinin ardından Demirel ile görüşmeyi istiyordum. Ama, Fethiye'de, tatildeyim. Bulmak zor. Fakat o aradı:

"Yukarısı –Evren'i söylüyor– göçük" dedi. Bu sözcüğü hangi anlamda söylediğini kavramadan, açıklamalar yaptı:

"Göçük! Ona anlatıyorum. 26 Mart gerçeğini söylüyorum. 'Gidiyorsunuz, bari arkanızda bunalım kalmasın, bırakmayın' diyorum. 'Bir bakalım' diye yanıt veriyor. Erken seçim yapmadan tek başına Cumhurbaşkanını seçerse bunalımlar geleceğini bildiriyorum. 'Erken seçim' diyorum. 'Dur bakalım' diyor.

Kenan Evren bir şey bekliyor."

Yoksa 'dur bakalım'ı yeniden seçilmesi olasılığını dikkate alarak mı söylüyor? Sorum bu.

"Evet" diyor Demirel. Ama hangi anlama geliyor bu 'evet?' Soruya mı yoksa Evren'in bir kez daha seçileceğine inandığını mı gösteriyor. Anlaşılmıyor.

Demirel, Evren'le konuşmayı yorumluyor:

"Evren bana soruyor: 'Peki ben ne yapayım?' Ona diyorum ki, 'Ne yapacağınızı ben söyleyemem. Sizin karar verip yapacağınız iştir ama 26 Marttaki durum bu. Erken seçim zorunlu. Yapmazsa seçimi, Cumhurbaşkanı seçimine tek başına giderse bunalım doğar, yani arkanızda bunalım bırakırsınız."

Demirel, SHP ile İnönü'nün 'tavır koymakta geciktiklerini' yineliyor.

Bugünkü gazetelerde (29 Haziran 1989): "İnönü biraz daha açık."

"Yeterli değil" diyor Demirel: "Tam açıklaması, söylemesi gerekir."

İnönü, biraz da gazetecilerin yoğun soruları karşısında "Özal'ın adaylığına yeşil ışık yakmayacaklarını" içeren sözler söylüyor.

Oysa; Özal'ın, iki aşamalı planının ilk aşamasını geçtiğini, ağustostan sonra Cumhurbaşkanlığı sorunundaki görüşünü açıkça ortaya koyacağını sanıyorum. Demirel'e bu görüşü söyledim, yanıt vermedi.

Bugün gazetelerde ilginç haberler var. Hürriyet'teki dikkat çekici. İnönü'nün, "erken seçim olmazsa Cumhurbaşkanlığı konusunda Özal'la anlaşacağını" söylüyor. Yakın arkadaşlarına böyle söylemiş. Bir yanda Özal'ın adaylığına karşı olduğu yazılıyor İnönü'nün, öte yanda bu haber?

Hasan Celal Güzel bizim gazeteye gitmiş. Özal'ın Cumhurbaşkanı olmasını istiyormuş. "Bu bitmiş tükenmiş adamı baştan savmanın, partiyi kurtarmanın tek yolu Çankaya'ya çıkmasıdır" diyormuş.

Zira, senaryoya göre Mesut Yılmaz Başbakan, Hasan Celal Güzel de parti genel başkanı. Hürriyet'in anketi. Soru: "Umut olan lider kim?"

İnönü yüzde 40, Demirel yüzde 29 ve yüzde 20 Özal!

Hasan Cemal "Demirel'i hem içte hem de dışta istemiyorlar. ABD eski günlerin acısını çıkarır diye, buradaki iş adamları da aynı yargıyla. İstemiyorlar," dedi.

Yeni Asır'da Muammer Yaşar'ın yazısı ilginç bir manşetle ilk sayfada:

"Zirvede kesin bir gerçek ortaya çıktı:

Evren, Özal'ı Çankaya'da istemiyor."

Doğrusu yorum yanlış denilemez. Ali Baransel aylarca önce bu 'gerçeği' bana söylemişti, notlarda var.

Tabii Özal susacak değil. (30 Haziran 1989) Demirel'in bunalım çıkar irdelemesine yanıt verdi:

"Bunalım Demirel'in kafasında!"

Bir süredir Bulgar Türkleri konusu gündemde ilk sıradaydı.

Tarabya'daki zirveden sonra Cumhurbaşkanlığı seçimi yine ilk sıraya tırmanıyor.

Tabii 'darbe' söylentileriyle beraber. 'Bu Meclis'in Cumhurbaşkanı seçemeyeceği' dayatmalarına ANAP'tan ses geldi. Oltan Sungurlu, "Seçemez diyenler 'darbe' davetçileridir" dedi.

Kuşku yok; herkesin kafasında 1980'de Cumhurbaşkanı seçemeyen TBMM'nin izleri bütün canlılığı ile yaşıyor. 12 Eylül nedenleri arasında sayılan 'Cumhurbaşkanı seçemeyen TBMM' sürekli akıllarda.

"Bu Meclis Cumhurbaşkanı seçemez" deyince, çağrışımlar 'darbeye' dönüşüyor.

Gazi Üniversitesi'nde Özal'ın katıldığı üç saatlik bir söyleşi.

Prof. Mustafa Altıntaş gazetelere yansıyan kaygıyı bir soruyla gündeme getiriyor:

"Erken seçime gitmemekte direniyorsunuz. Bu darbeye yol açmaz mı?" diye soruyor. Özal'ın yanıtı: "Hayır. Türkiye'de darbe olmaz."

İster istemez, geçmişe dönülüyor. Darbeler üzerinde söyleşiyi yine Prof. Altıntaş'ın söylemi açıyor:

"Eğer Menderes 27 Mayıs'tan önce erken seçime gitseydi sanırım ki 27 Mayıs olmayabilirdi. 12 Mart öncesi Demirel de '226'yı bulun da hükümeti düşürün' şeklinde bir yaklaşımda bulunmasaydı, muhtıra olmazdı. Yine 12 Eylül'den önce iki büyük parti Cumhurbaşkanlığı seçimi konusunda anlaşabilselerdi, erken seçime gidebilselerdi 12 Eylül olmayabilirdi.

1989'da yine Türkiye'de Cumhurbaşkanı seçimi var. Yerel seçim sonuçlarıyla genel seçim sonuçları test ediliyor. Siz erken seçime gitmemekte direniyorsunuz.

Bu durum karşısında darbe olmaz mı?"

Bu görüşlerin önemli bölümü Demirel'in yaklaşımlarına benziyor.

Özal karşılıyor Prof. Altıntaş'ı:

"1946 seçimleri antidemokratikti.

27 Mayıs bu anlayışın sonucu olarak ortaya çıktı. 12 Mart da 27 Mayıs'ın uzantısı olarak gerçekleşti. 12 Eylül'ü 12 Mart'tan bu yüzden ayırmak lazım.

Sayın Evren ile dört Kuvvet Komutanı arkadaşı Türkiye'yi o durumdan kurtararak demokrasiyi yerleştirmeye çalıştılar. Evren, Türkiye için bir talihtir. Başkaları gelse çok daha kötü olabilirdi."

DYP'nin Cumhurbaşkanı seçimiyle darbeyi özleştirmesi beklenemezdi.

Genel merkezden açıklama: "Cumhurbaşkanı seçilememesi bahanesi ile birtakım kimselerin ihtilal hevesine kapılması, ancak şahsi ihtiraslarının sonucu olur."

Bu arada İnönü, gazetecilerle hafif hafif dalga geçiyor:

Soru: "DYP'nin Cumhurbaşkanlığı konusundaki tavrı belli. Belirsizlik içinde olmanızın nedeni taktiğinizi ANAP'a duyurmamak mı yoksa kafanızda bir şey olmadığı için vakit mi kazanmaya çalışıyorsunuz?"

İnönü: "Kafamda bir şey olmadığını söylemene teşekkür ederim. Ama ben aynı fikirde değilim."

Soru: "Ben sordum sadece. Ya gizliyorsunuz ya da kafanızda bir şey yok. Benim mantığım başka bir yol göstermiyor. Hangisi geçerli?"

İnönü: "Mantığınla çok yaşa!"

Soru: "Efendim, 'Sürpriz açıklamalarım olabilir' dediniz. Şimdi kamuoyu bunun ne demek olduğunu merak ediyor. Şimdi sürpriz bir açıklama yapar mısınız?"

İnönü: "Kardeşim, sürpriz ne demektir?"

Gazeteci: "Beklenmedik."

İnönü: "Eh, bekle bakalım. Bugün söylersem sürpriz olmaz ki."

45

DSP Genel Başkanı Bülent Ecevit daha o günlerde seçim yasasında 'adil bir seçimi gerçekleştirecek' değişiklikler yapılmadan er-

ken genel seçime gidilmesine yanlı görünmüyor, Cumhurbaşkanlığı konusundaki tavrını gayet açık ortaya koyuyordu:

Soru: "Parlamento tatile girdi. Ancak, çözümü parlamentoda olan pek çok da sorun var. Sonbahara kadar Türkiye'de ne gibi siyasi gelişmeler bekliyorsunuz?"

Ecevit: "Türkiye'de hiç beklenmedik şeyler, evdeki hesaba uymayan gelişmeler olur. Ancak şu andaki belirtilere göre eylüle kadar gündemde seçim sistemi değişikliğinin bulunmadığı, erken seçim yapılmayacağı, Cumhurbaşkanının da bugünkü Meclis oylarıyla seçileceği anlaşılıyor."

Soru: "Bunu nasıl değerlendiriyorsunuz?"

Ecevit: "Bence bugünkü sisteme göre oluşmuş ya da oluşacak bir Meclis'in Cumhurbaşkanı seçmesi son derece sakıncalıdır. Çünkü yürürlükteki seçim sistemi ulusal iradeyi yansıtmıyor. Seçimler yenilense de yansıtmayacak.

Anayasa'ya göre Cumhurbaşkanı hem devletin başıdır hem de 'Türk milletinin birliğini temsil eder.'

Oysa milletten ancak yüzde 36 oranında oy alarak Meclis'te rahat çoğunluk sağlamış bir iktidar partisinin 'parmak hesabı' ile seçilecek bir Cumhurbaşkanı hukuken 'devletin başı' olsa bile, milletin birliğini temsil edemez. Cumhurbaşkanı seçiminden önce milletvekili seçimleri yenilense, durum yine değişmeyecek."

Not defterimden:

(17 Temmuz 1989 Pazartesi) Deniz Baykal bugün bana "Özal'ın adaylığına karşıyız ve seçime girmeyiz. Başka adaylar çıkarsa... Ortaya çıktıkları vakit vaziyetimizi alır ve söyleriz" dedi.

Böylece, SHP'nin Cumhurbaşkanlığı konusundaki tartışmalı konumuna açıklık getiriyor. Genel Sekreter böyle söylediğine göre... İnönü'den değişik bir davranış beklenemez herhalde.

'Başka adaylar' konusunda SHP'nin 'vaziyetinin fazla açık' olmadığını söylediğimde Baykal, "Fazlasıyla açık" dedi:

"Oldu bittiyi kabul etmeyeceğiz. Söyledik. Bildiriyi dikkatle okuyan bunu anlar."

Coşkun Kırca, SHP'nin Özal dışında bir aday üzerinde pazarlığa oturabileceğini öne sürüyor. Olabilir mi? Evet!

Not defterimden:

(20 Temmuz 1989) Genel çizgi: Erken seçim geriliyor. Cumhurbaşkanı seçimi ön plana çıkıyor.

Demirel bozuk. SHP'nin 'yalnız bıraktığını' söylüyor. "Eğer başlarda Cumhurbaşkanı seçimine katılmayacağını açıklasaydı SHP, Özal erken seçim kararı almaya zorlanırdı" diyor.

Baykal, Özal ve bir ANAP'lı aday çıkarsa seçime katılmayacaklarında artık direniyor.

Şimdi olaylar başka bir kanala akıyor. Bir-iki gündür kurcalıyorum:

"Özal seçilirse partiler ne yapacaklar?"

İnönü'ye sordum: "Özal seçilirse Çankaya'da onu görmeniz Cumhurbaşkanı olarak kabul ettiğiniz anlamına gelmeyecek mi?"

İnönü'nün yanıtı: "Zamanı gelince buna karar veririz."

Sabah kahvaltısında Demirel –on gün için yine İstanbul'a gidiyor– "SHP'nin TBMM'nin meşruluğunu kabul etmesinden sonra Özal'ın bütün korkulardan arındığını" söyledi. Şu meşhur yüzde 21.80 sorunu!

Yani 'yolunda ilerliyor'du Özal. İnönü bu sabah Özal için "Hep adaydı, o yolda yürüyor" dedi. Demirel ise –bu sabah– başka bir şey anlattı:

"Askerler kuliste 'Bu işi siz halledin, bize bırakmayın bu kez' diyorlar. Ama Özal'ı da Köşk'te istemiyorlar" dedi.

Kulis doğru olabilir. Zira Genelkurmay Başkanı Torumtay sırası geldikçe Cumhurbaşkanı seçiminin dışında olduklarını yinelemiyor mu?

Demirel, Özal'ı gösteriyor: "Evren'i, '1996'ya kadar Cumhurbaşkanı ikinci kez sizsiniz' diye uyutmuş."

Ecevit dün bana Seçim Yasasının değişmemesi durumunda, ANAP'ın yüzde 30'la iktidara gelebileceğini söylemişti. Bunu aktardım. Yukardaki 'uyutma' olayından söz etti Demirel.

Ecevit, Evren'le 'son görüşmesini' anlattı bana:

"Son gördüğümde Genel Başkanlığa seçilmiştim. Bir şeyler yapması için Seçim Yasasının değiştirilmesinden bahsettim. Koalisyonlar gelir diye korkuyor. Ama Evren'e, 'Bu korkuyu topluma sindirdiniz, ne kötülük gördünüz koalisyonlardan. İsmet Paşa koalis-

yonlarla isyanları (Talat Aydemir isyanlarını) bastırdı. Benim MSP ile yaptığım koalisyonda Kıbrıs sorunu çözüldü. Kimi iyi işler yapıldı. Sonra uygarca ayrıldık. Ha, cephe hükümetlerini söylüyorsanız, bakın o başka' dedim.

Bana atfen yazmayın ama Evren o konuşmamızda bana 'Seçim Yasalarını iyi yapmadık' dedi."

Ecevit'e "Zaten" dedim. "Paşa son zamanlarda sürekli hatalarını kabul eden konuşmalar yapıyor. Yapılan hatalarda ya arkadaşları zorlamış, ya da çevre! Öyle diyor. Örneğin Seçim Yasası, kefil olduğu Anayasa'nın kimi maddeleri..."

Ecevit sözlerim üzerine güldü ve "Doğru" diyerek yargısını açıkladı:

"Zaten bunlar için çok geç. Evren için artık zaman geçti. (Örneğin Seçim Yasası için) Bir müdahale yapamaz. Üç ay sonra gideceği bilinen bir Cumhurbaşkanının hareketi etkili olmaz" dedi.

46

Demirel; İstanbul'a, oy açısından çok zayıf olduğu büyük kente, güçlenmek, kimi ilim adamları ve etkili çevrelerle konuşmak için gidiyor.

Karadeniz'e bir geziye çıkmayı düşünüyordu. Halkı peşinden sürüklemek? Arkasındaki 40 milletvekili ile Ankara'da siyasal bir başarı? Zor! SHP'yle de 'buluşamıyor.'

ANAP'ta Dalan rahatsızlığına değindi. "Koparabilir misiniz Dalan'ı partiden?" diye sordum; kesin bir sesle "Koparırım" dedi.

Özal'ın Çankaya'ya çıkmasını asla istemiyor. "Şimdi ganimet dağıtacak" diyor: "Cumhurbaşkanı olmaya girişince, adaylığı kesinleşmeden önce, işte o zaman mesela Mesut Yılmaz'ı Başbakan yapsa kırk, Hasan Celal'i yapsa kırk kişi gelir bize. (Durdu) Ama o zaman diyecekler ki, 'yine transferler yapıyor,' hani şu eski hikâyelerdeki gibi."

"Ama elinizde devlet yok. Bakanlık, kredi... Dağıttı diyebilirler mi?"

"Evet, bu da normal."

Demirel, "Dalan bazı mesajlar veriyor. İrtica falan gibi. Ama bunları bazı merciler anlar. Başka bir şeyler yapması gerek. Onunla yine konuşurum. Ben Dalan'ı bana karşı vaziyet alan Mehmet Turgut karışımı görüyorum" dedi.

Eski öyküleri anımsatıyor ve gülüyordu. Mehmet Turgut'un Demirel'e 'takındığı vaziyeti, Dalan'ın Özal'a uyguladığını' söylemek istiyordu.

Not defterimden:

(27 Temmuz 1989 Perşembe) Milliyet'te çıkan Cumhurbaşkanları seçimiyle ilgili bir dizide, ABD'li profesör Hurewitz'in kitabında "Sunay'ın Cumhurbaşkanlığına Demirel'in değil, Askeri Şûra'da askerlerin karar verdiğinden" söz ediliyor.

Demirel, müthiş öfkelendi. "Böylesine yalan görmedim" dedi. Doğru. O günleri yaşadık. Daha ileri gidiyor:

"Askeri Şûra'da böyle bir karar alındıysa, belgesini ortaya koysunlar" diyor.

Yine de soruyorum: "Askeri Şûra veya askerlerle o sırada 'konu' konuşuldu mu?"

"Hayır" diyor Demirel: "Bilirsiniz, onlarla temas edip hareket etmekten ne kadar kaçınırım ben."

17

'Aşağılarda' tartışmalar, irdelemeler, varsayımlar, senaryolar... Çeşit çeşit.

Ya 'yukarda' ne oluyor? Çankaya'da.

25 Temmuz 1989 Salı günü Evren'in bir konuğu vardı.

Adalet Partisi'nin ünlü İçişleri Bakanı Faruk Sükan. Evren, "Biraz dertleştik" diyor. Dertleşmenin konusu: "Kendisi hâlâ benim Cumhurbaşkanlığında kalmamı istiyor. Ben ise evvelce bu konuda söylediklerimi tekrarladım."

27 Temmuz 1989 Perşembe günü, Güneri Civaoğlu Evren'e geliyor. Civaoğlu da 'bugüne kadar gerçekleşen Cumhurbaşkanı se-

çimleriyle ilgili bir kitap hazırlıyormuş,' Evren'in nasıl seçildiğinin perde gerisini öğrenmeye gelmiş.

Evren, bilinen öyküleri anlattığını söylüyor.

"Cıvaoğlu... Özal'ın Cumhurbaşkanı olmak istediğini yakınen bildiğini, bu tahakkuk ederse, Türkiye'de yeniden 'bir istikrarsızlık dönemi başlamasından korktuğunu' anlattı" diyor Evren. "Benim ne düşündüğümü sordu:"

"Ben de kendisine" diye anlatmaya başladı Cumhurbaşkanı: "Evvelce Özal'ın Cumhurbaşkanı olma hevesi olmadığını tahmin ederdim. Kalp ameliyatından sonra, zannederim ölüm korkusu sebebiyle kendisinde böyle bir heves doğdu. Başbakanlıkta çektiği sıkıntılardan herhalde bıktı. 'Cumhurbaşkanı olayım da hiç olmazsa bundan sonra rahat edeyim' diye düşünmüş olabilir diye fikir yürütünce, Civaoğlu 'Ben de aynı sizin gibi düşünüyorum' diye beni tastik etti.

Civaoğlu bana 'Özal'ın Cumhurbaşkanı adayı olma ihtimali var mı?' diye bir soru sordu. Ben de;

'Mümkündür. Ama bugüne kadar kendisiyle bu konuyu hiç konuşmadım. Konuşmak da istemedim' dedim ve 'Aslında Cumhurbaşkanı yetkilerinin mühim olmadığını, basınımızın bu konuyu biraz abarttığını, Başbakan atamasında bu kadar hassasiyet göstermeyip de, Cumhurbaşkanı seçimi olunca bu hassasiyetin ortaya çıktığını, ben de 12 Eylül'ün lideri olduğumdan bazı işlere müdahale edip düzeltme yaptırdığımı, benden sonra gelecek Cumhurbaşkanlarının bu şekilde hareket edemeyeceklerini' söylediğimde Civaoğlu, 'Eğer Özal bu makama gelecek olursa, durmadan gezeceğini, sazlı sözlü eğlenceler düzenleyeceğini, bu makamın ağırlığını taşıyamayacağını' belirtti."

48

Oysa, "Cumhurbaşkanı yetkilerinin mühim olmadığını" söyleyen Evren'le, Cumhurbaşkanı seçilirse Özal'ın elini eteğini ülke işlerinden çekerek gezip tozacağına inanan Güneri Civaoğlu yanılıyorlardı.

Özal, 1982 Anayasası'ndaki Cumhurbaşkanı yetkilerini incelemiş, devlet ve ülke sorunlarına dilediği gibi karışacağı yargısına vararak 'bu yetkileri genişletmeyi önerenlere' olumsuz yanıtlar vermişti.

Özal'dan sonra Çankaya'ya çıkan Süleyman Demirel ise, Anayasa'daki Cumhurbaşkanları "yetkilerinin 'çok geniş' olduğuna karar vermiş," zamanı ve sırası gelince bu yetkileri kullanmayı kafasına koymuştu.

49

Civaoğlu, Evren'e Başbakan'ı 'çekiştirmiyordu.' Çünkü, söylediklerini bir gün önce köşesinde yazmıştı:

"Özal istiyorsa büyük olasılıkla Cumhurbaşkanı seçilecek konumdadır. 7 yıl Çankaya'da devletin doruğunda olabilmek... Çok sevdiği dış gezilere bol bol çıkmak. Sahillerde kotralarla dolaşmak... Huber Köşkü'nün tadını çıkarmak. Çankaya'da, Huber Köşkü'nde alaturka şarkılı, çalgılı geceler... Komedyenlerle yemekler.. Yabancı devlet adamlarını ve eşlerini kabul... Bunlar Özal'ın en sevdiği şeyler."

'Çok sevdiği bir şey' daha vardı Özal'ın: Yönetim mekanizmasını elinde tutmak! Seçildi ve ölünceye kadar Civaoğlu'nun yazdığı ve söylediği gibi, ama devleti, ANAP'ı yönetmeyi elinden çıkarmayarak Çankaya'da yaşadı.

Kimi bilgilerin tersine, Cumhurbaşkanı seçiminde 'askerin sözü olacağına' inananlar da vardı.

"Ordunun, ifadesini TBMM'ye dikte etmesi başkadır; TBMM'nin ordunun eğilimini dikkate alması başkadır. Birincisi demokrasilerde kabul edilmez. İkincisi demokrasilerde şarttır." (Metin Toker - 27 Temmuz 1989)

50

Oktay Ekşi ana muhalefetin 'durumunu ve tutumunu' özetliyordu (3 Ağustos 1989):

"Şimdi biliyoruz: SHP;

1) Cumhurbaşkanı seçiminden önce erken seçime gidilmesini,

2) (Eğer erken seçime gidilmezse) Cumhurbaşkanı seçimine katılacak aday üzerinde –hiç değilse ANAP'la SHP arasında– bir uzlaşmaya varılmasını,

3) ANAP, Cumhurbaşkanlığı seçiminde desteklenecek aday için SHP ile uzlaşmaya razı olmazsa, seçimin boykot edileceğini,

4) ANAP buna rağmen Cumhurbaşkanı seçimini kendi oylarıyla yaparsa ortaya çıkacak durumun sonradan değerlendirilmesini, kararlaştırmış görünüyor.

Bildiri, SHP'nin bu Meclis'i hukuken meşru saymaya devam ettiğini bir kere daha ortaya koymaktadır. O nedenle temel tercihi –her ne kadar erken seçim üzerinde ısrar ediyor görünse de– bellidir. SHP, 'Cumhurbaşkanını bu Meclis'in veya bir erken seçimin getireceği Meclis'in değil, her halukârda iktidarla muhalefet arasındaki uzlaşmanın belirlemesini' istemektedir. Daha önce ilan edilen 'Özal aday olursa seçimlere katılmayız' yahut 'Aday ANAP'lı olursa Meclis'i terk ederiz' türünden tutarsız ve ilkesiz beyanlar da artık yoktur.

Demek ki SHP, nihayet tutarlı bir çizgi yakalayabilmiştir. Ama bu çizgi SHP'nin istediği sonucu verecek kadar etkin bir politika sergilememektedir.

Turgut Özal'ın Cumhurbaşkanı seçimleriyle ilgili olarak 'İki ay içinde her şey unutulur' şeklindeki sözleriyle SHP'nin bu belirsiz tutumu yanyana gelince yeni Cumhurbaşkanının sadece ANAP oylarıyla seçileceği ve bunun ciddi bir bunalıma yol açmayacağı sonucu doğar.

Sonunda nereye varılır, derseniz söyleyelim: SHP... Cumhurbaşkanını tek başına seçme fikrinden ANAP'ı caydıramazsa, Özal –veya göstereceği aday– Cumhurbaşkanı seçilir.

Sonrası mı? Sonra Türkiye anasının kabir taşına Arapça yazdıran, bu yazıda Latin alfabesini kullandırmayan, kitabede Soyadı Yasasının hükmünü tanımayan, merhumeyi Arap usulü 'şunun kızı, bunun anası' diye tanıtan bir Cumhurbaşkanına kavuşur.

Bu da, Atatürk'ün kurduğu Türkiye Cumhuriyeti'ne doğrusu çok yakışır!"

(5 Ağustos 1989) Demirel, Genel İdare Kurulu toplantısına girmezden yarım saat önce benimle konuştu. Hesapları incelemiş. "Fiyatlar çok artmış" diyordu. Demirel böyle diyorsa, biz ne yapacaktık?

Önce bir tiyatro grubu, daha sonra İsmet Sezgin, Münif İslamoğlu ve Necmettin Cevheri geldi.

Konuşmalar birden Nilüfer Hanım'ın (Bayar'ın kızı) bir açıklamasına yöneldi. Nilüfer Hanım, İsmet Bozdağ'a yazdırırken görmüşler; 1983'te partiler kurulurken Bayar'a liderlik teklif edilmemiş Demirel tarafından.

Demirel, "3 Mayıs 1983 günü yalnız değildim" dedi. "Bayar'la konuşurken, İslamoğlu, Sadettin Bilgiç, Hüsamettin Cindoruk, Mükerrem Sarol da vardı. Orada bulunanlar yalanlama göndermeli.

Ben Bayar'a '1946'da başlayan Demokrat Parti hareketini biz buraya kadar getirdik. Artık sizin tekrar başımıza geçerek bu olayı sürdürmenize yardımcı olmanız gerekiyor' dedim. Celal Bayar, 'Demokrat Parti hareketi bir hizip hareketiydi' demez mi?

Bir parti kurarken başımıza geçmesinde ısrar ettik. Hatta ben, 'Kabul ediyor musunuz?' diye sordum. Bana, 'Kabul etmesem program ve tüzüğünüzü sorar mıyım, bunları hazırlayan arkadaşlarla konuşmayı ister miyim?' diye yanıt verdi.

Ertesi günü vazgeçti. Celal Bayar ile Moda Kulübü'nde başbaşa yemek yedik.

'9 Subay olayını Adnan Menderes kavramadı ve temizlemedi. Ben bu işi üzerime alıp yapmalıydım. Sıkıyönetim Komutanları o zaman Başbakana bağlı. Genelkurmay Başkanı Erdelhun bana geldi (Bayar'a), Beni Başbakan yapın, her şeyi temizleyeyim, ben komutanlara emir veremiyorum, dedi. Adnan Menderes önce peki dedi, sonra yanaşmadı, ortada görünmedi' diye anlattı."

Demirel daha sonra açıklamalar getirdi bu olaylara:

"Bayar'ın aklına o zaman takılmış bir asker başbakanla işi çözmek!

İlk başlarda 12 Eylül'e karşı görünmüşken, sonra destekledi. Hemen sonra da Kenan Evren'i. Neden? Aklından çıkaramadığı formülü Kenan Evren temsil ediyordu."

İsmet Sezgin'le yanyana oturuyoruz. Kulağıma eğildi. "Biz de

bu adamların peşine takılıp yıllarca koşturduk" dedi. " 'DP bir hizip hareketi,' diyor, bak."

DP'nin 'mirası' yeni boyutlara mı ulaşıyordu? Billemiyorum.

Demirel'e Meclis Başkanlığı seçimini sordum. "Meclis'i devam ettirmek zorundayız" dedi. Fakat bir başka noktaya geliyordu:

Meclis'te SHP ve DYP olmazsa, Cumhurbaşkanı seçiminin nasıl olacağını tartışmaya açıyordu. "Meclis'in meşruiyeti muhalefetle sağlanır" diyordu. "Ama Özal yukarıya çıkacaktı."

DYP'nin ve genelde muhalefetin Özal'ın Cumhurbaşkanı seçilmesinden sonraki 'stratejisini' ilk kez açıkladı Demirel:

"Seçilir" dedi Özal için. "Ama ilk genel seçimle gelen Meclis de bugünkü muhalefet ağırlıklı olur. Bir yıl içinde Anayasa değiştirilir. Cumhurbaşkanı seçimi yeni esaslara bağlanır ve Özal gider Çankaya'dan.

Bizim 'Cumhurbaşkanlarını halk seçsin' kuralını içeren Anayasa değişikliğimiz hazır.

İki-üç güne kadar kamuoyuna bu değişikliğin metnini vereceğiz."

İlginç bir gün. Yakın geçmişten bugüne yeni çizgiler, bilgiler...

Bu arada Cumhurbaşkanı seçimine 'ilginç bir tanım' eski MDP Genel Başkanı Turgut Sunalp'ten geldi:

"Özal hep aynı şeyleri söylüyor. Hayatı boyunca siyasi geviş getiriyor."

İlerleyen günlerde DYP'nin Cumhurbaşkanını halkın seçmesini içeren önerisini önce Özal, "Vaktiyle biz teklif edince karşı çıkmışlardı. Teklif etsinler görelim" diye karşıladı. SHP lideri İnönü ise açıkça Cumhurbaşkanı seçimi usulünü Anayasa'nın saptadığını anımsattı ve "Kişisel isteklerle Anayasa değiştirilmez" dedi.

İlginç görüşü Deniz Baykal söyledi: "Özal, Cumhurbaşkanı adayı olmayacak!"

Baykal'ın dışında bu görüşü benimseyen ve savunan yok! Ne siyasette ne de basında. Nereden çıkardı Baykal bu görüşü? Anlaşılır gibi değil. Hayli yıprandı.

Oysa ANAP'ın önde gidenleri; örneğin Dinçerler bana Özal'ın "En yüksek oyla seçilmeyi istediğini" söylüyordu.

Çağlayangil (15 Ağustos 1989) DYP Genel İdare Kurulu toplantısında "Cumhurbaşkanı seçiminde 'boykot' demokratik anlayışa sığmaz" demiş. Şok! Demirel, bu sözlere yanıt vermemiş, GİK toplantısı zamanından önce dağılmış.

Doğrusu ben, Çağlayangil'in bu davranışını fazla yadırgamadım. Zira, Çağlayangil, hem partiye hem de Demirel'e 'kırgındı.'

Beri yandan, bir de Dalan sorunu çıktı ortaya. Evren'le görüşüyor, ANAP'ı hırpalıyor ve 'bir parti kuracakmış gibi hava basıyor.'

Ali Baransel, ısrarlı çağrılar üzerine Ilıcak'ların Boğaz'daki ünlü yalısına gitmiş. Dalan oradaymış ve "Türkiye'nin kurtuluşunun yeni bir sağ partide olduğunu" uzun uzadıya anlatıyor ve savunuyormuş.

Siyasete yeni bir isim mi giriyor acaba? Hem de İstanbul eski Belediye Başkanı Bedrettin Dalan'la birlikte. Profesör bir kadın: Tansu Çiller. Ali Baransel, yalıda Tansu Çiller'in eşi ile birlikte olduğunu söylüyor. Sordum, öğrendim: Tansu Hanım, Bedrettin Dalan'ın danışmanlığını yapmış. Çok yakını imiş! (14 Ağustos 1989 Pazar)

Ağustos 1989 ortalarında Demirel'le Evren, gazete sütunlarında tartışmaya, birbirlerini suçlamaya varan sert demeçlere giriştiler. Kamuoyu bir süre Evren'le Demirel arasındaki bu tartışmayı izledi.

Evren, Demirel'in Başbakanlığı zamanında sıkıyönetim eşgüdümlü toplantılarının tutanaklarını açıklamaktan söz ediyordu bu tartışma sırasında. Özal'ı izlemek için Aksaray, Konya ve Karaman'daydım. Dönüşte Demirel'i arayıp (17 Ağustos 1989) Cumhurbaşkanı ile arasındaki tartışmayı konuştum.

"Tutanakların ne zaman açıklanacağı belli değil, ama açıklanacak" dedim.

Demirel, "Açıklasın" dedi. "O tutanaklarda benim sözlerim yok ki... Şu kadar silah, şu ihtiyaçlar falan..."

Evren Paşa, bana da söylemişti. Demirel'in İhsan Sabri Çağlayangil ile birlikte 'Özel Harp Dairesi'nin terörle savaşıma girmesini istediklerini anlatmıştı. Demirel bu olayı kabul etmiyor, Evren ise ıs-

rar ediyor. Bir kez daha sordum Demirel'e: "Özel Harp Dairesi'nin (kontrgerilla) devreye girmesini istediniz mi?"

"Tümüyle yalan" dedi Demirel. "Benim Özel Harp Dairesi'ni kullanmayı talep ettiğime bir şahit, bir tanık göstersin. Ben böyle bir şey söylemedim."

Oysa, Evren, Çankaya'da Çağlayangil'in Cumhurbaşkanına vekâlet ettiği günlerde bu önerinin yapıldığını, hatta hangi odada ve o odanın neresinde bu istekle karşılaştığını anlatıyordu. Demirel şunları da söylüyordu:

"Ben ne olduğu bilinmeyen 'hayalet' bir örgütle anarşinin önlenmesini niye isteyeyim? Benim derdim o sırada, meşru ordu güçleriyle olayların üstesinden gelmek. Tek kelime geçmedi bu konuda aramızda."

Biraz durdu ve "Kenan Evren kaç yaşında?" diye sordu.

"Yetmişin üstünde" dedim.

"Karıştırmış birbirine her şeyi" dedi Demirel: "Yaşlılıktan herhalde!"

Genelkurmay Başkanı Torumtay giderek daha büyük açmazlara saran PKK konusunda "Askersel tedbirler aldıklarını" söylüyor.

Demirel de 'işin kötüye gittiğini' görüyor ve söylüyor.

"Meclis'i toplasalar..."

Demirel:

"Ne yapacak Meclis? Eline silah alıp Doğu'ya eşkıya avına mı gidecek?" dedi.

(18 Ağustos 1989) Özal, muhalefetle dalga geçiyor. Kendi adaylığı henüz belli değilmiş ama muhalefet adaylarını gösterir ve içlerinde beğendikleri olursa, ANAP olarak oy verirlermiş!

Baykal, "1 Ağustostaki bildirimizden sonra Özal adaylığını koymaz, koyamaz" diye önceki görüşünü yineliyor, savunuyor.

Ona göre Özal, "Ne yapacağını şaşırmış, bir çıkış yolu arıyormuş" ve:

"Tarafsız görünen, Cumhurbaşkanında aranan nitelikleri olan birini bulup çıkaracak" diyor.

Baykal dalga mı geçiyor bizimle, anlamak zor.

Soruyorum: "Siz ANAP'lı birine oy verecek misiniz?"

Baykal: "Vermeyeceğiz."

"Ya adaylığını koyarsa ve seçilirse?"

"İşte o zaman bunalımın ta kendisi olacak. Seçimde çoğunluğu sağlayan muhalefet olur ve Anayasa'yı değiştirip, indiririz."

Demirel'in söyledikleriyle Baykal'ınkiler ikiz kardeş.

Özal'ı Çankaya'dan 'indirmek formülü' giderek gelişiyor.

Demirel'de değişiklik yok. Özal'ın adaylığını koyacağına inanıyor. O kadar ki, kimi bilgiler veriyor:

"Özal, dün gece çok yakını olan 5-6 kişiye adaylığını koyacağını, kendisinden sonrası için de 'başlarının çaresine bakmalarını' söylemiş."

DYP liderini dün gece hayli öfkeli gördüm Özal'a. "Seni aday göstererek biz niye meşrulaştıralım? Defakto 'fiili' durum ortaya çıkacak. Yani ANAP Grup Başkan Vekili Cumhurbaşkanı olacak."

Demirel bugün keyifli.

Baransel ise Çankaya'daki havaya göre 'hâlâ Özal'ın adaylığını kuşku ile karşılıyor.'

(19 Ağustos 1989) Gündem: Güneydoğu.

İnönü: "En başta görevini yapması gereken, sorumluluğu taşıyan hükümettir. Başbakan'dır. Son günlerde olaylar şehirlerde kendisini göstermeye başladı. Basında karamsar yazılar yazılıyor. 12 Eylül öncesi hatırlatılmaya başlandı. Açıkça söylüyorum, demokrasimiz yaşayacaktır."

Demirel: "Burada önemli olan hadise; Doğu ve Güneydoğu'daki bu yaranın 11 senedir sürmesidir. 'Olayın kökünü kazırız' demek başka şeydir. 'Biz bunların hakkından geliriz' diyerek siyaset yapmak geçerliliğini kaybetmiştir."

Genelkurmay Başkanı Torumtay: "Silah çeken düşmandır. Milli varlığımıza ve bütünlüğümüze silah çeken ve onun yanında bilerek ve isteyerek yer alan ve destekleyen kimseleri düşman kabul etmek ve ona göre gerekli etkin tedbirleri almaktan başka seçeneğimiz yok."

51

Önemsenecek bir olay:

12 Eylül öncesi olayları, özellikle "Müdahaleden Demirel'in daha önce haberi var mıydı" veya "Demirel'e Evren'den bir uyarı gitti mi" soruları sürekli gündemde.

Sorular, sorular... Gazeteci olarak insanı kışkırtıyor.

Demirel'e iki kanaldan haber gittiği ve darbenin gelmekte olduğunun bildirildiği 6 Eylül 1980'de TBMM'de düşürülen Dışişleri Bakanı Hayrettin Erkmen'in kimi açıklamalarıyla bir süre önce gündeme girmiş ve tartışılmıştı.

Hayrettin Erkmen, bu tartışmayı, daha geniş ayrıntılarla tazeledi (20 Ağustos 1989).

Tercüman'da çıkan söyleşi:

Soru: "Peki (12 Eylül müdahalesinden önce) seçim yenilenseydi, bunalım aşılır mıydı? (Darbe olmaz mıydı?)"

Hayrettin Erkmen: "Bakın, o takdirde siz bir önemli açıklama için bir parantez açmama izin verin.

Şimdi de ismini vermeyeceğim bir yüksek dereceli kumandanla (Evren, müdahale haberini gönderdiğini söylüyor. Büyük olasılıkla Erkmen'in adını sakladığı 'bir yüksek dereceli kumandanın' ya, 1980'de Genelkurmay Başkanı olan Orgeneral Kenan Evren ya da İkinci Başkan Haydar Saltık olduğu anlaşılıyor) ben dışişleri bakanıyken aramızda bir konuşma geçti. Kendisine;

'Bu bunalımdan bu memleket nasıl çıkar?' diye sordum.

'Anlıyorum. Ordu müdahale eder mi, etmez mi diye soruyorsunuz, maksadınız bu' dedi. Kumandanın özetle söylediği şu:

'Eğer seçim yaparsanız, sizin partiniz tek başına iktidar olursa bu buhrandan memleket kurtulur. CHP'nin seçimi tek başına kazanması muhtemel görülmüyor. Siz iktidara daha yakın görünüyorsunuz. Siz tek başınıza iktidar olursanız bunalım geçiştirilir, ama tek başınıza iktidar olamazsanız bu partiler ile (örneğin MSP ve MHP demek istiyor) bunalım devam eder.'

Hemen ilave edeyim, adını açıklayamayacağım o kumandan öyle bize müzahir bir arkadaşımız da değildi."

Soru: "Peki, ismini açıklamıyorsunuz, ama bu kumandan halen görevde mi?"

Erkmen: "Hayır, değil. Bunalımın, tek başına bir parti iktidara geldiği takdirde çözümlenebileceği ihtimali imkân dahilinde görülüyordu. Biz de öyle görüyorduk. (Ama erken genel seçime CHP başta, hemen bütün partiler karşı çıktı.) Kumandan da, dışardan bir insan ve görevli bir kişi olarak bu müşahadelerini bana söylemişti."

Soru: "Bunu Sayın Demirel'e aktardınız mı?"

Erkmen: "Evet, hemen. Hemen aktardım..."

Soru: "Sayın Demirel ne dedi?"

Erkmen: " 'Peki, seçim yapmazsak ne olur?' diye sordu. Ben de 'Vallahi, seçim yapmazsak, ordunun seyirci olmayacağı kanaati bende oluştu' dedim.

'Yani müdahale mi edecekler?' dedi.

'Evet' dedim.

'Hayır, biz istediklerini yapıyoruz, bize kıyamazlar' cevabını verdi.

Yanılgısı buradaydı.

Ben bu konuşmayı sıcağı sıcağına kendisine aktardım, zaten bir hafta sonra da müdahale oldu."

'Uyarı mektubundan sonra' Demirel'in, Başbakanlıktan istifa etmemesini bir türlü açıklayamıyordum. Onca açıklamasına karşın, Demirel'in Başbakanlığı sürdürmesini doğrusu pek 'demokratik' bulmuyor, 'demokratlıkla' bağdaştıramıyordum.

"Evet," diyordum kendi kendime: "Neden istifa etmedi?"

Erkmen'in açıklamasındaki son cümle çok ilginçti:

Kendisine, yüksek bir komutanının sözleri aktarılıyor; Başbakan Demirel, "İstediklerini yapıyoruz, bize kıyamazlar" diye yanıt veriyor.

Bundan çıkan anlam şu: Demirel, 12 Eylül'den önceki aylarda askerlerle yaptığı görüşmelerde öyle bir izlenim alınış ki; her isteklerini yerine getirdiği için "Bize kıyamazlar" diyecek kadar güven duyuyor!

Yani? Darbe olacak, ama Demirel Başbakanlığını sürdürecek! Olacak şey değil!

Not defterimden:

(20 Ağusos 1989 Pazar) Akşam üzeriydi. Demirel'i aradım. Tercüman'da Erkmen'le yapılan röportajı görüp görmediğini sordum.

"Okumadım" dedi. Bir tuhaf huyu var. İşine gelmeyen televizyon programını izlemediğini, gazetedeki haberi okumadığını söyler. Belki bu, bir taktik. Oysa, izler ve okur. Önce, sorana anlattırmak, nasıl takdim edeceğini öğrenmek! Bir taktik. Neyse!

"Ne diyor?" diye sordu. Anlattım. Yüksek dereceli komutanın söylediklerini yineledim. Erkmen'e fena halde yüklendi. "Bize yaklaşıyor mu?" diye soruyor, sonra yanıtlıyor:

"Eğer hava bize dönüyorsa yanaşır Erkmen. Konjonktür aleyhimizdeyse bir silah bulur, hücum eder. 1957'de bir oyla zarzor kazanmış seçimi. Demokrat Parti'deyken. Ben ne yaptım, Trabzon'a, oradan da Giresun'a gidip onun için konuştum, seçilsin diye.

'Dosyalı muhalefet' var ya. (1970'lerde, Milliyet'te ilk kez ben yazmıştım.) Onun arkasında Erkmen ile Mehmet Turgut vardır. Nizamettin Erkmen'e (kardeşi) kazık olsun diye çıkardılar. 5 Eylülde (1980) oylama oldu TBMM'de. Kaybettik. Genel İdare Kurulunda 10 kişi konuştu. 'Hükümeti bırakmayız,' dediler. Erkmen 'Demek yalnız kaldık' dedi, istifa etti."

Acaba 'o 10 kişi' toplantıdan önce Demirel'le görüşmüş müydü?

"Ama diyor ki Erkmen, 'Bize kıyamazlar' demişsiniz?" diye soru yönelttim Demirel'e. Özellikle bu cümlenin üzerinde duruyordum:

"Alâkası yok. Uydurmuş. 9 yıl sonra uyduruyor" dedi Demirel.

Bir de benzetme yaptı, pek anlayamadığım:

"Mehmet Turgut ile Erkmen, Neptun'un çevresindeki iki peyk gibi."

Mehmet Turgut'un beni aradığını söyledim. Hayret etti. Niye?

Erkmen'le Mehmet Turgut'un 'ellerinden tutmuştu.' Turgut için, "Varlığımdan rahatsız, hasta, hastalığın adı da var" dedi. Ama adını bulamadı hastalığın. Sonra "Maraz" dedi.

'Bundan sonra çok dikkat edecekti.' Bir de yıllar boyu yeri geldikçe kullandığı 'maymun öyküsü'nü anlattı.

Hani maymuna şeftali vermişler. Önce arkasına götürmüş.

Sormuşlar nedenini. "Daha önce ölçmeden yedim, çekirdeği yırtarak çıktı" demiş..

Demirel'de, Evren'le sert tartışmalardan sonra bir rahatlama, kendine daha fazla güven seziliyor. Zarzor seçilir bir hava. Güven duygusunun pekişmesiyle başkalarını küçümseme gibi.

Belki ben yanlış yorumluyorum.

(22 Ağustos 1989) Aziz ağabeyin (Nesin) bir demeci çıktı gazetelerde:

"Bugün bir Cumhurbaşkanı seçimine gidilse ve Özal mı, Evren mi şeklinde iki alternatifle karşılaşsam Evren'i tercih ederim. Bu işi çok iyi yapacağından değil. Özal'a göre daha başarılı olacağından ve beş yıl çektiğimiz Evren'i beş yıl daha çekeriz diye."

Aziz ağabey, bu sözleriyle Özal'a duyulan tepkiyi dile getiriyor.

Özal'ı istemeyenler, Evren'in kalmasını yeğliyorlar.

Fakat... Evren kesin kararlı. Baransel'e sordum; "Bitti" dedi.

Evren Paşa'nın 15 Ağustos 1989'da anılarında yer alan bir notu, kararını ve ruhsal durumunu yansıtıyor:

"Dalaman Havaalanı'ndan Marmaris'e gelirken, şehir girişinde halkın bana karşı gösterdiği samimi ve içten sevgi gösterilerinden çok etkilendim. Demek ki halk hâlâ bana olan sevgisini muhafaza ediyor. Bu bana yeter.

İşte yurt sathında böyle bir sevgiye sahip olduğum bir zamanda görevden ayrılmak istiyorum.

Tekrar seçilmem veya hiç olmazsa yeni seçimlere kadar Cumhurbaşkanlığında kalmam hususunda çok müracaat ve mektup alıyorum.

Ama ben ayrılmada kararlıyım."

Ağustos 1989 içindeki Evren-Demirel tartışmasında Cumhurbaşkanının tutumunu Baransel anlatıyor (25 Ağustos 1989):

"'Dağa çıkarım, Evren'e gitmem' dedikten sonra, DYP'ye Genel Başkan seçilince Köşk'e gelen Süleyman Demirel, Cumhurbaşkanı'nın çalışma odasına girdi. Kapı önünde topuklarını hafifçe çaktı. Evren Paşa masadan kalktı, dolaştı etrafında ve ilerledi. Demirel başını eğip selamladı Evren'i. 'Sayın Cumhurbaşkanım' dedi. O da elini sıktı, 'Sayın Demirel, buyrun' dedi, yer gösterdi.

Son tartışmayı açmakla Demirel iyi yapmadı. Hâlâ bozuk ve kızgın Evren. Evren çok sertti. Şunu da söyleyelim, bunu da söyleyelim diyordu karşı açıklamalar yazılırken. Yumuşatıyorduk. Cumhurbaşkanı olduğu için şimdilik yumuşak. Demirel'i hâlâ sevmiyor. Buradan ayrıldıktan sonra 12 Eylül üzerinde çıkacak ilk tartışmada Demirel'i fena halde vuracak. Evren'e kalsa açıklamalarda çok sert sözler yer alabilirdi."

"Ne gibi?"

"İhtirası bitip tükenmeyen... 12 Eylül'e gelişin tek âmili... gibi sözler koymak istiyordu. Elinde iki bin sayfa not, belge ve yayınlar var. Özel Harp Dairesi'ni terör ve anarşide kullanmak istediğini Demirel bir sohbette söylemiş. 'Şimdi inkâr ediyor,' diyor."

"Kenan Paşa, Özal'ın Çankaya'ya çıkmasına karşı çıkanları yalnız bıraktı."

"Zamanı var. Bir plan yapmıştır. Fikrini söyler."

"Yapacak mı?"

"Yapacak, yapar."

"Aziz Nesin ağabey bile 'Özal değil, Evren' diyor."

"Yaaaa! Evren'den nefret ettiği halde. Düşün ağabey, Özal'ın durumunu."

Kahkahalar...

52

Hava serinliyor. Ankara'nın güzelim sonbahar günleri başlıyor.

Siyaset kazanı ise...

Kaynıyor, kaynıyor.

Ekonomik konular, sosyal kıpırdanmalar, Güneydoğu sorunu... Arada bir yanıp sönüyor.

Cumhurbaşkanı seçimi üzerindeki tartışmalar, Eylül 1989'da artık doruklarda.

Demirel, ipi geriyor ve:

...SHP'yi kendi siyasetine çekmeye çalışıyor.

Amacın ilk aşaması: TBMM Başkanlık seçimine muhalefet partileri olarak katılmamaya zorluyor SHP'yi.

İkinci aşama: ANAP'ı Cumhurbaşkanı seçiminde yalnız bırakmak.

İnönü, 'uzlaşma arıyor...' Koşul, bu.

Demirel, koşul aramıyor, lafını bile etmiyor.

Sert biçimde Özal'ın üzerine gidiyor. Özal da olanağını buldukça Demirel'e yanıtlar veriyor.

Genel hava bu. Tarihsel sıralamada kimi ayrıntılar ve liderlerin söylemleri olaya açıklık getiriyor.

DYP, Meclis Başkanı seçimine girmeyecek havada. (1 Eylül 1989) SHP'ye çağrı yapıyor. Çağrının özü şu:

"Meclis'e girmezsek ANAP erken seçime mecbur olur. SHP girmezse ben de girmem. Yoksa tek başıma ne yapayım?"

Fakat, hemen aynı gün, SHP Genel Sekreteri, partinin tutumuna açıklık getiriyor. Bir bakıma Demirel'in çağrısını karşılıyor:

"Meclis Başkanı seçildikten sonra erken seçim isteği ile yurt içi gezilerini yoğunlaştıracaklarını" söylüyor.

Demirel, yine aynı hedefe dönüyor: Özal'a!

Özal'ın şansını SHP ile özdeşleştiren söylemlerde bulunuyor. "Özal, 'Bu Meclis Cumhurbaşkanını seçecek,' diyor. SHP seçime (TBMM Başkanı seçimine) katılırsa hukukilik kazandırır. Verdikleri sözde durur ve katılmazlarsa o zaman seçilecek Cumhurbaşkanı ANAP'lı olur" diye yeni bir çıkış yapıyor.

Gazeteci, Özal'ın Cumhurbaşkanı seçileceğine inanıyor. Artık aradığı başka bir şey. Özal Çankaya'ya çıkınca Demirel ne yapacak?

"Özal Cumhurbaşkanı olursa muhalefet lideri olarak görüşür müsünüz?"

Demirel hemen yanıtlıyor:

"Bu, şu ânın meselesi değil. Böyle seçilen Cumhurbaşkanı, Türkiye'nin değil, ANAP'ın Cumhurbaşkanı olur. Kendileri çalar kendileri oynarlar."

Soruyu yöneltmeden önce; Demirel'in siyaset yapma özelliklerini az-çok bilmek gerekiyor. Demirel öyle bir siyasetçi ki; bir sorun üzerinde uzun vadeli planlar yapıyor. Aşama aşama uygulamaya geçiyor. Birini tamamlamadan öteki aşama üzerinde görüş bildirmek gibi bir huyu yok!

Eylül başlarında Özal'ın aday olmamasını sağlayacak yolları

arıyor. Muhalefette birlik beraberlik sağlamayı araştırıyor. Belki erken seçim.

Özal aday olduktan, seçildikten sonra?.. O öteki, ikinci aşama. Beklemeli!

(7 Eylül 1989) Demirel ikinci aşama politikaları açıklıyor:

"Seni uyarıyorum" diyor. "Çankaya'ya çıkarsan seni indirmek, boynumun borcu olsun. Çıkmanla inmen bir olur."

Böylece, 1991 genel seçimine kadar muhalefet partilerinin, özellikle DYP'nin sürdüreceği ana politikaların ilk hamlesi ortaya çıkıyor:

"Özal'ı Çankaya'dan indirmek!"

Tabii, 1991 seçiminde TBMM'de çoğunluğu sağlamak koşuluyla. Ya tek başına ya da SHP ile.

8 Eylülde Özal, Demirel'in çıkışını yanıtlıyor:

"Biraz cesur insanların yapacağı işi korkaklar yapamaz. Korkaklar yalnız bağırırlar. Elinden geleni arkasına koymasın."

Doğrusu beklenen bir yanıt. 'Korkak' nitelemesinin adresi belli. Birkaç kez; sorunlu siyasal olaylarda 'şapkayı alıp kaçan' diye suçlanan Demirel'e yönelik.

Artık karşılıklı sert eleştiriler, siyasal sadırılar dönemine giriyor Türkiye.

ANAP'lı bir aday ya da Özal'ın adaylığı kesinleşirse muhalefetin seçimlere katılmamaya hazırlanışına tepki geliyor:

Bir çağrı: "Cumhurbaşkanı seçimine katılmayacak milletvekillerı istifa etsinler."

Demirel, daha baskın: "Sıra onda. O istifa etsin. Yüzde 15 oyu var. Arkasında halk yok." Bir adım daha atıyor Demirel, partililere çağrı ekliyor:

"Hazır olun. Sandık geliyor. Sandıktan Kırat çıkacaktır."

Özal bir yandan da kendi milletvekillerini 'birarada tutmaya' çabalıyor.

"Birlik içinde olmazsanız seçim yaparım."

Yapabilir mi? Yapar! ANAP'ta direnenler olsa bile seçim kararını dünden hevesli DYP ile SHP oylarıyla alabilir. ANAP milletvekillerinin bu hesabı görmemezlikten gelmeleri olanaksız.

SHP'den de "Çankaya'ya çıkarsa, indiririz" sesleri duyuluyor. Özal, dün Demirel'den gelen bu tehdidin bugün 'Zincirbozan'daki çömezinin' söylediğine dikkati çekerek, Baykal'a yükleniyor. "Anlaşılıyor ki" diyor: "Birarada hareket ediyorlar."

O sıralar ünlenen sözünü yineliyor: "Cesur olan yapar, korkak olan başarır."

(12 Eylül 1989) Gazetelere yansıyan sözlerine bakılırsa, İnönü, TBMM Başkanı seçiminin ilk turda sonuçlanmamasından memnun. "Özal'ın adayına oy verilmemesi ANAP'ta bir uyanışı gösteriyor" diyor.

Gelişen olaylar; muhalefetin önemli kimi irdelemelerinin ya da varsayımlarının ne kadar yanlış olduğunu ortaya çıkaracak. Özal'ın aday olmayacağını hesaplıyor SHP, yanlış. TBMM Başkanı seçimindeki ilk tur sonuçlar, ANAP'ta 'uyanışı' kanıtlamıyor.

Liderler ay ortalarında yurt dışı ve içi gezilere ağırlık veriyorlar. Özal –tabii– önce yurt dışına; Madrit'e gidiyor. Sonra Strasbourg'a. Bursa, Sivas ve Şanlı Urfa'ya. Demirel Karadeniz illerine.

Fakat gündem değişmiyor: Çankaya!

Demirel: "Çankaya'ya şerefli çıkmak lazım. Yüzde 10'la hükümette oturuyor, bu gasptır. Çankaya'yı da gaspetmek için hazırlanıyor."

Bir söylenti yayılıyor: Demirel'in, Evren'in bir yıl daha Çankaya'da kalması için Çankaya'ya mektup gönderdiği söyleniyor. Demirel yalanlıyor.

Her yolu deniyor DYP lideri. Sine-i millete dönmekten söz ediyor. Ama, asıl hedefi değişmiyor: "Anahtar SHP'dedir. Muhalefet partileri katılmazsa ANAP tek başına Cumhurbaşkanı seçemez" diyor. Oysa, seçileceğini ve ANAP'ın seçeceğini biliyor.

Bu noktaya gelince önlem koyuyor: "Seçmeye kalkarsa bunu halka iptal ettiririz. Böyle seçilmiş Cumhurbaşkanı görevini bitiremez." (15 Eylül 1989)

Özal, görevini bitiremiyor. Ancak Demirel seçimi halka iptal ettirdiği için değil. Ölüm geliyor (1993). Bir defter kapanıyor, Demirel'e bir kapı açıyor.

(16 Eylül 1989) Muhalefeti, parlamento dışı hemen her kesimi rahatlatan açıklama SHP lideri Erdal İnönü'den yansıyor:

"ANAP grubu muhalefetle uzlaşmadan tek başına Cumhurbaşkanı seçimine giderse biz bu seçime katılmayız."

DSP'den zaten değişik bir karar beklenmiyor.

Cumhurbaşkanı seçimine bir aydan daha fazla süre olduğu bir sırada, Özal'a karşı 'bir blok' oluşuyor. ANAP'ı Meclis'te yalnız bırakacak bir blok!

Ama, Özal'ın umursamadığı bir blok. Zira, muhalefetin ANAP'ın üzerine üzerine gidişi iktidar milletvekillerinin toparlanmasına yol açıyor. ANAP'ta birlik ve beraberlik pekişiyor.

Bu, Özal'ın işine yarıyor. Kötü olasılıkla üçüncü turda seçileceğini gösteriyor.

Kozlar oynanıyor. Sonuç aşağı yukarı beliriyor, biçimleniyor.

Fakat Özal, belki de ANAP Grubunda parçalanmaya meydan vermemek için, hâlâ 'müteredditi' rolü oynuyor. 'Cumhurbaşkanlığı zor bir karar' diyor.

Çünkü, ANAP'ta Özal'ın Cumhurbaşkanlığına açıkça karşı çıkan çok sayıda milletvekili yok. Ne ki, Özal'ın Çankaya'ya çıkmasından sonra partinin 'geleceği' üzerinde kuşkular ve kaygılar konuşuluyor.

Özal, "Veliahtım yok" diyor, öyleyse kim yerini dolduracak? Bilinmiyor. Mesut Yılmaz mı, Hasan Celal Güzel mi, Kaya Erdem mi veya bir başkası mı? Kim?

Bu zeminde adaylığını ilan etmesi zaten akılcı olmayacaktı.

Hatta, SHP lideri ile "Görüşebilirim" diyor. SHP'nin "Mutabakat olursa seçime katılırız" biçimindeki önerisini karşılar gibi (18 Eylül 1989).

Ne yazık ki, Özal yine oynuyor. Görüşme gerçekleşmeyecek.

Demirel, ikili görüşmeye baştan karşı: "Pratiği yok" diyor. Kuşkusuz soğuk bakıyor görüşmeye.

Ay sonlarına doğru; manzara açık:

İnönü, "Ya uzlaşma ya da erken seçim. Bu koşullar olmazsa masaya (Özal'la) oturmayız."

Demirel: "ANAP'lı Cumhurbaşkanı şartını kaldırırlarsa onunla konuşurum." (21 Eylül 1989)

Gazetelerin (27 Eylül 1989) birinci sayfasında Özal'a karşı yeni bir muhalefet hareketi, daha doğrusu birleşik bir muhalefet davranışı görülüyor:

"Erdal İnönü, Süleyman Demirel ve Bülent Ecevit aynı görüşte birleşiyorlar:

'ANAP'ın seçeceği Cumhurbaşkanı meşru olmaz'."

Son günleri eylülün. Demirel yine çok sert, yükleniyor:

"Bu zat kendisini ne zannediyor? Bundan kim, ne için, ne isteyecek? Neden bu zatla görüşmek isteyeyim? Halka bu kadar eziyet yaptıktan sonra bir köşede oturtmazlar adamı." (27 Eylül 1989)

Oysa, eylülün son on günü ANAP çevreleri "Özal'ın eli mahkûm" diyor. Diplomatik çevrelerden yansıyan yorumlar ise "Özal'ın başka çaresi yok" diye özetleniyor.

Financial Times gibi ünlü bir gazete;

"Özal, karanlıktan çıkış yolu arıyor" diye yazıyor.

53

Cumhurbaşkanı Evren'le Çankaya Köşkü'nde son kez görüşme

Not defterimden:

(13 Eylül 1989 Çarşamba) Birkaç adım önümüzde yumuşak adımlarla yürüyen deniz yaverinin duyamayacağı bir sesle Ali Baransel'e;

"Herhalde Çankaya Köşkü'nün içini son görüşüm" diyebilirdim. Boşuna gevezelik olacaktı. Yazgı nerelere sürükleyecekti kimbilir?

Uzunca koridoru yarılamıştık. Mermer Salonu geçiyorduk. Kabulden önce konukların birkaç dakikalığına dinlendikleri ve kabul saatini bekledikleri salonun bir duvarında Cumhurbaşkanı Evren'in renkli, bir büyük resmi asılıydı.

Bir buçuk, iki ay sonra bu resim indirilecekti.

Yerine, olanağı çerçevesinde göbeğini saklayan bir Turgut Özal resmi asılacaktı.

Cumhurbaşkanı Evren'in yanına ne bir dakika önce, ne bir dakika sonra giriliyor.

Kar beyazı resmi giysisi içinde dimdik duran deniz yaveri kapıyı açtı. Cumhurbaşkanı'na yüksek sesle adımı söyledi ve çekildi.

Kapı önünde saygıyla selamladığım Cumhurbaşkanı Evren, yazı masasından kalktı, bir-iki adım attı, elini uzattı. Yüzünün çizgileri yumuşaktı, güleçti.

Yer gösterdi, oturdum. Kapılar kapandı.

Bir buçuk saat yanında kaldım.

9 Kasım 1989 günü –yeni Cumhurbaşkanı seçilince– resmi törenle uğurlayacağımız 7. Cumhurbaşkanı Kenan Evren sağlıklıydı. Sağ bileğindeki çatlamayı, önce fark etmemiş, sonra acı verince tedaviye aldırmıştı. Sağ koluyla elinde sargı vardı.

"Yazı yazmamı engellemiyor" dedi. Anılarını yazmaya başlamış olabilirdi. "Zaten yazmaya başlayınca sargıyı çıkarıyorum" diye sürdürdü. Rahatsızlığı önemsemez görünüyordu ama, canını sıktığı mimiklerinden anlaşılıyordu.

Cumhurbaşkanı'na "Bir çalışma yaptığımı, kimi olaylarda yanıtlarını bulamadığım soruları soracağımı" söyledim. Dikkatle dinliyordu. Elbette Evren'den öğrendiklerimi yazacaktım. Baransel'e –daha önce– durumu anlatmıştım, aynı şeyleri söylediğimden Evren, ne istediğimi biliyordu. Karşı çıkmadı.

Aynı gün (13 Eylül 1989 Çarşamba) benden beş-altı saat önce Turgut Özal, Çankaya'ya gelmiş, Evren'le konuşmuştu. Şans işte!

Köşk kapısındaki basın toplantılarına Konut'ta devam ediyordu. Gazetecilere, Evren'le yaptığı görüşmede "Cumhurbaşkanı seçimine hiç değinmediklerini" söylemişti. Televizyondan yansıyan görüntülerine bakarak yazıyorum: Özal bembeyaz porselen dişlerini göstere göstere "Keşke Anayasal olanak olsaydı da, Sayın Cumhurbaşkanı Evren'in görev süresini uzatabilseydik. Cumhurbaşkanımızı çok seviyoruz" diyordu.

Acaba rol mü yapıyor, gerçeği mi söylüyor? Yüzünden ve konuşmadaki üslubundan anlaşılmıyordu.

Böylesi bir kanıya hangi nedenlerle varıyorduk:

Çok basit. Özal, 1987'den beri aynı masalı söylüyordu. 291/292 milletvekili vardı. Anayasa'yı değiştirebilmek için 'parmağını

uzatması' yeterliydi. Anayasa'yı değiştirecek çoğunluğu, muhalefet partileri ne denli direnirse direnşin, kolaylıkla bulabilirdi. Biraz zekâ, biraz oyun... Sonuç almaya yeterliydi.

Oysa Özal, Evren kozunu işine geldiği gibi kullanmıştı. Daha önceleri de gördük. Cumhurbaşkanı seçimine iki buçuk, üç yıl varken Evren'e sadece bir kez, Anayasa'yı değiştirerek görevde bir süre daha kalmasını sağlayacağını söylemişti.

Evren öneriyi geri çevirince –bizzat Cumhurbaşkanı duymuş, bana da söylemişti– Özal, Evren'in adaylığını gündeme getirenlere "Önerdim, ama reddetti" diye karşı çıkmıştı.

Şimdi ise başka bir türkü çığırıyor, "Cumhurbaşkanı'nı çok sevdiğini, ancak Anayasa'nın, yeniden seçilmesini engellediğini" söylüyordu.

Çankaya yolunu açabilmek için 'Evren'i Evren'e karşı kullanmıştı.'

54

Evren'i benden önce kimi gazeteciler görmüş, konuşmuştu.

Örneğin Sabah'tan Zafer Mutlu –Evren'in anılarına göre– "İçinde bulunduğumuz durumdan endişeli olup olmadığını" sormuş, Cumhurbaşkanı da "Milletimiz bu krizli dönemi de atlatacaktır" diye yanıt vermişti:

"Mutlu, bu sefer benim ağzımı aramak için, 'Cumhurbaşkanı seçimi dolayısıyla doğacak bir krize ordu ağırlığını koyar mı?' diye sordu. Anlaşılan böyle bir kuşkuları vardı. Ben;

'Hiç merak etmeyin. Ordu hiçbir zaman Cumhurbaşkanı seçimi konusunda ağırlık koyup, bundan dolayı müdahalede bulunmamıştır. Şimdi de böyle bir şey olmaz' diye cevap verdim."

Geçmişte kalan bir-iki çizgiyi burada anımsamak gerekiyor:

12 Eylül'den sonra müdahalenin nedenleri sıralanırken "TBMM'nin, daha doğrusu iki büyük partinin biraraya gelerek 'bir Cumhurbaşkanı bile' seçememesi" ön sıradaydı.

12 Mart 1971'de önce 'darbe gelmiş', sonra Genelkurmay Başkanı Gürler soyunarak TBMM'ye kontenjandan girmiş ve Cum-

hurbaşkanı seçilmesi için askeri kesimden 'yoğun dayatmalar' izlenmişti.

Evren'in İstanbul ve Ankara'da gazetecilerle görüşmesi, bir çeşit veda anlamındaydı. İstanbul'da Doğan Heper, Çetin Emeç, Mehmet Barlas'ı çağırmıştı. "Hepsi de benim ayrılmamdan duydukları üzüntüyü dile getirdikten sonra, Turgut Özal'ın Cumhurbaşkanı adaylığını bir türlü içlerine sindiremediklerini belirttiler" diye yazıyor.

55

Gazeteci arkadaşlara oranla benim şansım daha fazlaydı.

Birkaç saat önce Evren'in yanından ayrılan Turgut Özal, örneğin 'aday olmayacağını' Cumhurbaşkanı'na söyledi ise, 'bu haberin kıymet-i harbiyesi büyük olurdu.'

Cumhurbaşkanı Evren'e –flaş haberin kapısını aralamak için– basında kendisiyle yapılan söyleşilerle ilgili yazıları, Özal'ın 'kendisine adaylıktan hiç söz etmediğine' değinen haberleri anımsattım.

Biraz önce yanındaydı. Belki bir 'son dakika gelişmesi' olmuş ve Özal adaylığı konusuna yeni bir açıklık getirmişti.

Gülümsedi Evren:

"Bugüne kadar bana hiç söz etmedi. Bugün de hiçbir şey söylemedi" dedi.

Hemen her konuda konuştuğu, danıştığı, 'çok sevdiğini' söylediği Cumhurbaşkanı'na adaylığından söz etmeyişine belki Evren de hayret ediyordu.

Belki de kafasında Özal'ın tutumuna ilişkin başka kanılar ya da olasılıklar vardı.

Ya da Ali Baransel'in sürekli söylediği gibi, 'Özal'ın Çankaya'ya çıkmayacağına' inanıyordu. Özal'ı adaylıktan vazgeçirmek için belki bir planı vardı.

Bütün bu 'belki'leri içine hapsetmiş; söylemiyor, göstermiyordu.

Özal'ın 'çok sevdiği Cumhurbaşkanı'na' uyguladığı siyaseti yadırgadığımı söyledim Evren Paşa'ya.

Cumhurbaşkanı "Bu sabah" dedi, "yeniden seçilen Meclis Başkanı'na da söyledim. Özal da bana bugün sordu: 'Meclis Başkanlığına aday çıkmasaydı, Anayasa gereği ne olurdu?' diye. Başbakan'a da aday çıkmamasının mümkün olmadığını söyledim."

Doğrusu, öğrenmek istediğim konuyla Evren'in girdiği konu arasında bir köprü kuramadım.

"Çok ilginç" dedim Cumhurbaşkanı'na: "Cumhurbaşkanlığına hiç aday çıkmaması halinde ne olacağını mı araştırıyor acaba?"

Bir an yüzüme baktı. Arkasına yaslandı. Gülmeye başladı. Başbakan'ın 'neyi kurcaladığı' üzerinde hiç durmamıştı. Ama şu anda bir ışık yanıyordu:

"Evet, olabilir" dedi Evren Paşa. Neydi 'olası diye düşünülen?'

Belki çok güçlü değildi ama, akla gelen olasılığa göre Özal 'sıkışan siyasette Cumhurbaşkanlığına belki aday çıkarmamayı' düşlüyordu.

'Çankaya'yı erken genel seçime kadar vekâleten idare etmeyi' düşünüyordu.

Bunu göze alabilir miydi? Ayağına gelen 'kısmeti geri çevirebilir miydi?' Demirel de İnönü de Özal'ın Çankaya hevesini biliyorlardı. Ortak görüşleri buydu.

Düşlediği yaşamdan vazgeçmezdi Özal:

Anayasa'nın Cumhurbaşkanlarına sağladığı sorumsuzluk zırhı içinde, tam yedi yıl Çankaya'da yaşar; gezer tozar, bu arada dilediği gibi hükümeti yöneterek 1992'ye ulaşabilirdi.

1992 genel seçimlerinde varsın yeni bir iktidar gelsin.

Onunla da (örneğin ağabey diye çağırdığı Demirel'le) kardeş kardeş yaşardı.

Şu ölümlü dünyada!

56

Evren Paşa konuya yeniden döndü:

"Özal söylemiyor, ben de sormuyorum" dedi.

Hafifçe dudaklarını büktü. Umursamadığını belirleyen küçük bir işaret.

"Ama, sizinle hemen her konuyu konuştuğu bilinen Başbakan'ın böylesine önemli bir olaydaki tutumu yadırganmaz mı?" dedim Evren Paşa'ya.

Ellerini yazı masasının üzerinde birleştirerek kararlı bir sesle yanıtladı:

"Nasıl sorayım?" dedi. Durum üzerinde hayli düşündüğü anlaşılıyordu:

"Döner de bana 'Bu, benim şahsi meselem' derse? O yüzden hiç bahsetmiyorum. O da bir şey söylemiyor."

Fakat, Evren Paşa, 13 Eylül 1989 Çarşamba günü yaptığımız bu konuşmadan tam bir hafta sonra... (kendisinden dinledim) Özal'a 'adaylığı konusunu' açtı.

O çarşamba günü Evren Paşa, bir beklenti içinde miydi, bilemiyorum.

"Ama geçenlerde bazı yerlere danıştıktan sonra karar vereceğini söylemiş, gazetelerde gördüm" diyordu.

'Bazı yerlere danışmak'tan söz ederken, belki de 'kendisiyle istişare beklentisi' içindeydi. Nitekim:

"Evet? Bazı yerlere ve arkadaşlarına?"

"Ola ki, bana da soracak" dedi Evren. "Daha vakit var. O zaman fikrimi söylerim Özal'a."

Elbette, Evren Paşa'ya 'fikrini' soramazdım.

Kuliste ve siyasal partilerin kimilerinde 'Özal'ı istemeyenler adaylığını önlemek için Cumhurbaşkanı Evren'in devreye girmesini epeydir istiyorlardı.'

Cumhurbaşkanı Evren'le bir buçuk saatlik görüşmede, Özal'ın adaylığı dışında benim kitaplara almak istediğim ve bilmediğim kimi bilgiler üzerinde söyleştik.

Evren Paşa, aynı gün anı defterine görüşmemizi yazıyordu:

"Öğleden sonra Cumhuriyet Gazetesi yazarlarından Cüneyt Arcayürek geldi. Bir buçuk saat konuştuk. Çeşitli konulara değindik. Tabii yine Cumhurbaşkanı seçimi ve 12 Eylül ile ilgili konular baş sırayı aldı.

Arcayürek, Özal'ın Cumhurbaşkanlığını bir türlü kabul edemiyor. Benim kalmamı arzu ediyor. 'Özal'a hiç sormadınız mı? Adaylığını koyup koymayacağı hususunda size bugüne kadar hiçbir şey

söylemedi veya sormadı mı?' diye bana bir soru sorunca 'Hayır, bugüne kadar bu konuyu hiç açmadı. Ben de sormadım' dedim.

Arcayürek, benim için 'Paşam, bugün 1982 Anayasa oylamasında olduğu gibi, halk oylamasıyla Cumhurbaşkanlığı seçimi yapılsa ve siz de adaylığınızı koysanız, en kötümser bir tahminle yüzde 60'ın üzerinde oy alarak Cumhurbaşkanı seçilirsiniz, 9 sene zarfındaki tutumunuz ve özellikle 1983 seçimlerinden sonraki tutumunuz, bütün kamuoyunda hayranlıkla karşılandı. Bu davranışınız demokrasiye geçişte önemli rol oynadı. Halbuki biz 1983'ten sonra da sert tutumunuzu sürdüreceğinizi tahmin etmiştik' dedi."

57

Cumhurbaşkanı Evren, masanın bir ucunda oturan kısa boylu, şişman ve yumuşak sesli adama,

"Sayın Başbakan; aylardır Cumhurbaşkanlığı konusu ve adaylığınız konuşuluyor, yazılıyor. Bugüne kadar konuyu açmanızı bekledim. Fakat temas etmediniz" dedi ve bir süre durdu.

Takvimler 21 Eylül 1989 Perşembe gününü gösteriyordu.

Cumhurbaşkanı Evren, Başbakan Özal'a 21 Eylülde böyle bir giriş yapmazdan bir hafta önce; benimle konuşmuş, 'adaylık konusunu' açmadığını söylemişti.

Bir hafta boyunca düşünen Evren, 'mutat haftalık görüşmede' konuyu Özal'a açmaya karar vermişti. Sürdürdü Evren:

"Halbuki" dedi. "Hemen her konuda bugüne kadar bana danışırdınız, fikrimi alırdınız, hiç bahsetmediniz. Baktım ki böyle önemli bir konuyu siz açmıyorsunuz, ben açmaya karar verdim.

Konuyu açmaya karar verişime bir sebep daha var. Görüştüğüm gazeteciler bana, sizin Cumhurbaşkanlığı konusunu açıp açmadığınızı, aday olup olmayacağınızı söyleyip söylemediğinizi soruyorlar."

Başbakan, "Açacaktım" dedi. 1984'ten itibaren gelişmeleri uzun uzadıya anlattı. 1987'de seçimlere giderken yüzde 48 oy almayı beklediğini, bu oranda oy alırsa Meclis'te 300 sandalyeye sahip olacağını hesapladığını ve o zaman Anayasa'yı, halkoylamasına

gitmeden ve Cumhurbaşkanı engeline çarpmadan değiştirmeyi planladığını söyledi.

Buna göre 'beş yılda bir seçim ve Cumhurbaşkanı seçimi kuralını' getirecekti.

Cumhurbaşkanları iki dönem seçilebilecekti. Anayasa bugün Meclis içinden yedi yıl için Cumhurbaşkanı seçmeye imkân tanıyor.

Çoğunlukta olan ANAP'tan bir aday çıkması kuvvetle muhtemeldi.

"Aday olmaya henüz kesin karar vermedim," dedi Özal:

"ANAP'tan aday olur ve seçilirsem fayda ve zararlarını kafamda uzun uzadıya tartışıyorum. Fakat faydaları ağır basıyor. Meselelere müdahale edebileceğim ve hükümet söylediklerimi yerine getirecek."

Evren anlatıyor:

"Başbakana 'Sizinle ağabey gibi konuşacağım. Aday olursanız parti içinde mücadele başlayacak. Size aday olmanızı tavsiye etmiyorum. Parti eriyip gidecek. Bu da Süleyman Demirel'in ekmeğine yağ sürecek. Sağda solda aldatıldık diyenler çıkacak. Turgut Özal'ın gözü Cumhurbaşkanlığındaymış, bizi bırakıp gitti diyecekler. Bu makamda rahat edemezsiniz.

Erken seçim ne zaman olur, olur mu olmaz mı bilmem. 1990'da, 1991'de mi olur, yoksa normal süre tamamlanır, 1992'de mi, bilemem. Çoğunlukla gelsinler veya gelmesinler SHP ile DYP aralarında anlaşarak Anayasa değişikliğine gidecekler, gereken çoğunluğu bulacaklar ve seni buradan indirecekler. Dikkatli, çok dikkatli olmak gerekiyor' dedim.

Turgut Özal 'Bazı değerlendirmeleriniz doğru' dedi. Ben devam ettim:

'Öte yandan size partide oy vermeyecekler de var. Bir kısmı size karşı olduğu için vermeyecek, bir kısmı ise partiyi bırakıp gitmenize mani olmak için vermeyecek.'

Turgut Özal, 'Doğru' dedi.

Baktım Turgut Özal'a, Cumhurbaşkanı olmayı çok istiyor.

Özal'a, 'Oyunuz 26 Martta yüzde 21'e düştü. Aday olur ve seçilirseniz, ülke bir kaosa girmesin. Çok dikkatli olmak gerekiyor' dedim."

58

Eski Cumhurbaşkanı Kenan Evren, Marmaris'teki küçük çalışma odasında, anı defterini kapadı. Yüzüme baktı ve bekledi.

Çok açık biçimde Özal'ın adaylığına ve Cumhurbaşkanlığına karşı çıkmıştı.

Evren Paşa, anı defterindeki bu önemli saptamaları bana okurken; tarih, 25 Ocak 1990'dı.

Kimi bilgiler edinmek, kimi olayların içyüzünü öğrenebilmek için Kenan Evren Paşa'dan görüşme isteminde bulunmuştum.

Gün verdi. Marmaris'e gittim ve 25 Ocak 1990 günü bana anı defterinden yukardaki sayfayı okudu.

Bu bilgiler çok değerliydi.

Ne ki, Evren Paşa, "Bitmedi" dedi:

"Özal'ı bir kez daha uyardım!"

Anı defterini açtı yine, gözlüğünü taktı, bir başka sayfayı okumaya başladı:

"(12 Ekim 1989 Perşembe, haftalık mutat görüşme)

Cumhurbaşkanlığına adaylığı yine açıldı. Turgut Özal bana 'Henüz karar vermedim, salı günü grupta gizli bir oylama yaptım. Partinin başında mı kalayım, yoksa Cumhurbaşkanlığımı onaylar mısınız, Cumhurbaşkanı olmamı ister misiniz, diye sordum. Henüz tasnif etmedim, sonucu bilmiyorum' dedi.

Fakat sonucu ağzından kaçırdı. 'Çoğunluk Cumhurbaşkanı olmamı onaylıyor' dedi.

İl, ilçe teşkilatlarıyla aynı anketi yapacağını, partinin merkez karar organında da gizli bir anket yapacağını söyledi.

Ona, 'Aday olmamanızı tekrar söylüyorum. Zor duruma düşersiniz. Bunu söylemeyi vicdani bir borç telakki ediyorum' dedim.

Ama bendeki intiba Cumhurbaşkanı olmayı –çok– istiyor ve korkuyor da.

Bana, 'Fikirlerinize değer veririm' dedi.

Ona, 'Son anda vazgeçtiğinizi ilan ederseniz puan toplarsınız. Boşu boşuna yüklendik üstüne, derler. ANAP grubunda Cumhurbaşkanı olacak yok mu? Var. Mesela Necmettin Karaduman, Ali Bozer, Kaya Erdem,' dedim.

Baktım, böyle söyleyince yüzü kızardı."

Oysa; Özal Evren'e grupta yaptığı anketi henüz tasnif ettirmediği için sonucu bilmediğini söylüyor. Hemen sonra, çoğunluğun Cumhurbaşkanı olmasını istediğini ağzından kaçırıyor.

Aslında Özal'ın yüzü Cumhurbaşkanı'na yalan söylediği için kızarmalıydı!

Evren Paşa'nın, ola ki planladığı biçimde Özal'ı adaylıktan vazgeçirmek için verdiği uğraş, sonuçsuz kaldı.

Evren Paşa, anı defterinden bir başka sayfa daha okudu bana:

Turgut Özal, Cumhurbaşkanlığına aday olacağını ilan ettikten sonra, yine bir perşembe günü, yine mutat görüşmedeki konuşma:

"(27 Ekim 1989 Perşembe, haftalık mutat görüşme)

Başbakan'a, 'Artık iş işten geçti. Adaylığınızı açıkladınız' dedim.

Cumhurbaşkanı seçilmesi halinde kimi Başbakan seçeceğini sordum.

Bana, 'Bu konuda grubun fikrini alıp parti liderliğiyle Başbakanlığa kimi getireceğini tespit edeceğini' söyledi.

Başbakan'a 'Cumhurbaşkanı olunca parti içi işlerle uğraşmayınız. Tarafsız kalmaya çalışınız. Öyle tenkitler olacak ki, burada rahat edemeyeceksiniz. Şimdi, Cumhurbaşkanı olduktan sonra hükümeti buradan idare ediyor, diyecekler' dedim.

Bana, 'Cumhurbaşkanı olmasam, Başbakan kalsam, bu defa Cumhurbaşkanını idare ediyor diyecekler' diye cevap verdi.

'1987'de bana geldiniz, sürenizi uzatalım, 1992 genel seçimiyle Cumhurbaşkanlığı seçimini birleştirelim dediniz. Halk seçsin dediniz. Buradan çıktınız, bu fikrinizi açıkladınız' dedim.

Başbakan, 'Evet ama, muhalefet partileri karşı çıktı. Kabul etmediler' dedi.

O zaman ona 'Fakat o tarihten sonra bana gelip bu konuyu veya fikirlerinizi bir defa daha söylemediniz' diye cevap verdim."

59

Bir küçük yorum:

Evren Paşa, Özal'a bastırıyor. Aday olmamasını söylüyor. Tabii, Özal kafasına koymuş, bildiğini okuyor.

Oysa, 27 Ekimdeki ikili görüşmede Evren Paşa önemli bir noktayı anımsatıyor Özal'a.

1987'de Cumhurbaşkanını halkın seçmesini isteyen Özal:

1989'da Cumhurbaşkanlığını istemese, Cumhurbaşkanını halkın seçmesi yine gerçekleşebilirdi. Çünkü, bu yöntemi DYP kabul etmiş. ANAP + DYP oylarıyla TBMM'den Anayasa değişikliği geçebilir ve Cumhurbaşkanını halk seçebilirdi.

Özal oralı bile değildi.

Yıl 1993. Özal ölmüş. Demirel'in Cumhurbaşkanlığı söz konusu.

DYP lideri ve Başbakan Demirel'in aklına Cumhurbaşkanını halkın seçmesi gelmiyor.

DYP milletvekilleri ve ANAP'ın katılımıyla öneri geçebilir miydi, geçemez miydi? Ayrı bir konu. Eski deyimle bahs-i diğer!

Ama; Demirel, yıllarca peşinden koştuğu bir ilkeyi hiç değilse Cumhurbaşkanı seçilmeden kısa süre önce anımsamış olurdu.

Belki öneriyi yineledi. Ben anımsamıyorum.

60

(Ekim Ayı)

("Tarihi bilmeye ne lüzum var.
Nasılsa yarın yeni bir devir başlayacak.")

"Ben Cumhurbaşkanlığına ötekilerden daha fazla layığım."

Turgut Özal'ın demecinden cımbızla seçilip yayımlanan bu cümle, adaylık konusundaki tartışmalara son verecek nitelikteydi.

Özal, bir süredir çevresinde pervane gazetecilere özel demeçler vermekten –kuşkusuz kendine özgü nedenlerle– kaçınıyordu.

Ancak 'bu tavrını Hürriyet için bozuyor' ve Ertuğrul Özkök'e verdiği uzun bir demeçte, özelikle Cumhurbaşkanlığı konusuna yeni bir soluk getiriyordu.

4 Ekim 1989'da yayımlanan demecinde iki önemli noktaya değiniyordu:

Aday mıydı değil miydi? Yine doğrudan söylemiyordu ama, artık adaylığına son bir adım kaldığını duyumsatıyordu.

İkinci konu; adaylığını ve seçilip Çankaya'ya çıkmasını istemeyenlere karşı bir baraj kuruyordu. 'Kendisinden sonra ANAP'ın durumunu' sorguluyor ve Çankaya ile ilgili kararını etkileyecek bu sorunu çözecek yolları –tabii yine– dolaylı biçimde açıyordu.

"Düşündüğüm tek şey var" diyordu: "Benden sonra ANAP'ın durumu ne olur? Ben bu partiyi çok değişik ortamda kurdum. ANAP, öteki partilerden çok değişik bir parti. Öteki partiler, ANAP'ın yanında futbol kulübü gibi kalıyor. Benden sonra, bu partide karışıklık çıkmaması lazım."

Cumhurbaşkanı Evren'in 'telkinleri' de bu yönde, değil miydi?

Özal, öyle havalara girmiş, ANAP grubunu öylesine etkileyecek söylemlerde bulunuyordu ki, neredeyse Cumhurbaşkanı olmamak için kendini feda edecek bir genel başkan kimliği çiziyordu. "ANAP'ı 1992'de nasıl iktidar yaparız, onun yollarını araştırıyorum" diyordu.

Oysa o günlerde de belliydi, 1991'de zaten kanıtlandı. ANAP'ın âhı gitmiş, vâhı kalmıştı. Yüzde 46 veya 36 oy? Kim kaybetmiş de ANAP bulacaktı? Ama, Özal öyle bir irade sergiliyordu ki; ondan her zaman yeni bir marifet, yeni bir çıkış yolu veya sonuç bekleyenler veya bu öğelerden birini yaratacağına inananlar, bu konuşmalardan büyük umuda kapılıyorlardı.

Ya adaylık? "Yok, yok! Son güne kadar bekleyecekti." Zira, adaylığını açıklar, ya da birkaç aday çıkarsa 'hemen yıpratırlardı'."

Yıpranmayacak yanı kalmış gibi.

'Uzlaşmaya karşı değildi.' Ama ne konuşacaktı muhalefetle? Anayasa Cumhurbaşkanının nasıl seçileceğini açık seçik yazıyordu. Muhalefet ise durmadan önkoşul öne sürüyordu. "Sen aday olma," diyorlardı. Hemen erken seçim falan diyorlardı. Bunlar önüne konuldukça 'uzlaşma nasıl olacaktı?'

Oysa uzlaşma olabilirdi: Muhalefet, Özal'ın önüne gelir, "Tek aday siz olunuz ve elbirliğiyle sizi Çankaya'ya götürelim," derdi. Böyle bir uzlaşmaya Özal asla karşı değildi!

Yayımlanan demecin can alıcı noktaları, bir-iki soruya Özal'ın verdiği yanıtlarda toplanıyordu:

"Sizin Cumhurbaşkanı olmanız sakıncalı değil mi? Cumhurbaşkanlığı makamı, tartışma konusu olmaz mı?"

"Bakın, size bir şey söyleyeyim" diye başlıyordu yanıtlamaya Özal:

"Bir Cumhurbaşkanı tanımı yapalım. Cumhurbaşkanı ne yapar? Devleti temsil eder, ülkenin sorunlarını bilir, ilgilenir. Devleti temsil etmek söz konusuysa, benden daha iyisi var mı? Dışarda en çok tanınan siyasetçi benim. Ben, en çok dış temas yapan Başbakanım. Endonezya'dan Amerika'ya kadar birçok ülkeyi ziyaret ettim. Liderleriyle şahsi ilişkiler kurdum. Telefonu açıp Başkan Bush'la görüşebiliyorum. Memleket meseleleriyle yıllardır iç içeyim. O zamandan beri hazırladığım programlarım var. ANAP'ı bu ideal-ler üzerine kurdum.

Şimdi söyleyin bakalım. Ötekiler Cumhurbaşkanlığına benden daha mı fazla layık?

Müsaade ederseniz bu mevkiye ben daha fazla layığım."

"Ama, bir de 21.80 meselesi yok mu? Seçilirseniz çok dar bir tabanınız olmaz mı?"

"Ben size bir soru sorayım. Kimi seçersek tabanı olur? Benim dışımda bir lider veya parlamento dışından biri seçilirse, tabanı benden daha mı geniş olacak?

Süleyman Bey, meşruiyet tartışması açmaya çalışıyor. Birisi söyledi, araştırıyorum. Süleyman Bey, 1987 seçimlerinden önce bir konuşmasında 'Bu Meclis, Cumhurbaşkanını seçecek. Onu düşünerek oy verin' demiş. Doğru.

1992'de seçilecek Meclis de bundan sonraki Cumhurbaşkanını seçecek. Herkesin bunu bilmesi iyi olur.

Cumhurbaşkanını bu Meclis'in seçeceği artık kesinleşmiştir.

Zaten Avrupa Konseyi'ne gittiğimde Balfe'la (Avrupa-Türkiye ilişkilerini inceleyen İngiliz İşçi Partisi milletvekili) konuştum. Kendisi Deniz Baykal'a 'Meclis'e girmemeniz doğru olmaz' demiş."

"Adaylık için son gün konusunda bir karışıklık var. Kimi 19, kimi 20 Ekim diyor. Hangisi?"

"O konuda Meclis Başkanı'nın bir açıklama yapması gerekir."

61

Aynı günlerde TBMM Başkanlığından ilgi ile beklenen açıklama yapıldı.

Cumhurbaşkanlığı için aday bildirim süresi 10 Ekim sabahı başlayacak ve 19 Ekim akşamı saat 24.00'te sona erecekti.

Cumhurbaşkanı seçimi için ilk tur oylama, 20 Ekim günü yapılacaktı.

Anayasa'nın 102. maddesine göre, Cumhurbaşkanının görev süresinin dolmasından 30 gün önce Cumhurbaşkanı seçiminin başlaması ve seçimin 30 gün içinde sonuçlanması gerekiyordu.

Anayasa'ya göre Cumhurbaşkanı seçimi şöyle gerçekleşecekti:

Cumhurbaşkanı seçimi için Anayasal süreç, 9 Ekim gece yarısından itibaren başlıyordu. Cumhurbaşkanlığına aday olacaklar 10 Ekimden itibaren 10 gün içinde başvuracaklardı.

Oylamalar, 20 Ekim günü başlayacak ve üçer gün ara ile yapılacaktı.

23 Ekim günü yapılacak ikinci oylamada da, birinci oylamadaki koşulların gerçekleşmesi gerekiyordu. Bu oylamada da adaylardan biri 300 oy alıp gereken çoğunluğu sağlayamazsa, üçüncü bir oylamaya geçilecekti.

26 Ekim günü yapılacak üçüncü oylamada adaylardan birinin Cumhurbaşkanı olabilmesi için, üye tam sayısının salt çoğunluğunu sağlaması gerekiyordu. Bu oylamada da gerekli çoğunluk sağlanamazsa dördüncü bir oylama yapılacaktı.

29 Ekim günü gerçekleşecek dördüncü tur oylama, üçüncü oylamada en çok oy alan adaylardan ikisi arasında yapılacaktı.

Bu oylamada salt çoğunluğu yakalayan Cumhurbaşkanı seçilecekti.

Son oylamada da bu gerçekleşmezse TBMM seçimleri derhal yenilenecekti.

62

4 Ekim 1989 Çarşamba günü yayımlanan gazetelerde Konya Selçuk Üniversitesi'ne giden Özal'la ilgili bir haber vardı. Orada da konuşmuş, Demirel'e çatmıştı.

Üniversite Rektörü (sonradan ANAP milletvekili) Halil Cin'in Özal'a armağan ettiği şildin üzerinde Arapça harflerle;

"Sana inanmayanlar, seni çekemeyenler kâfirdirler" yazılıydı.

Bu yazım; halk arasında "Nazar" âyeti olarak bilinen "Kelâm" suresinin 51. ayetiydi.

Allah, Peygamberi Hazreti Muhammed'e mesajında onun nazardan sakınılacağını müjdeliyor ve "Seni çekemeyenler çok olacaktır. Seni çekemeyenler ise kâfirdir" diyor.

Özal aleyhindeki rüzgâr daha sertleşerek esmeye devam ediyor.

Demirel, Özal'ın "Ben Cumhurbaşkanlığına 'ötekilerden' daha fazla layığım" söylemine fena takılıyor. Aynı gün DYP grubunda;

"Özal, sandığa girmemek için rüzgâr tutmayan bir yer arıyor kendine.

Bu kadar ayıpla Çankaya'ya da çıksa peşini bırakmayız" diyordu.

Kuşkusuz, kimi çevrelerde –hele basının bir kesiminde– düşler görenler de vardı:

Özal'ın aday olmaması durumunda; Ali Bozer, Yıldırım Akbulut veya Oltan Sungurlu'nun Cumhurbaşkanlığının gündeme geleceği söyleniyor ve yazılıyordu.

Artık Cumhurbaşkanlığı satrancında son hamleler oynanıyordu (5 Ekim 1989).

Uzlaşma arayışları hâlâ önemseniyordu. Demirel "Ben pazarlığa da uzlaşmaya da karşı değilim" derken, bir koşul ortaya koyuyor; 'Ama uzlaşma araması gerekenin Özal olduğuna, çağrının oradan gelmesi gerektiğine' işaret ediyordu.

Erdal İnönü ise, "Özal'ın Cumhurbaşkanlığı karışıklıklar ve bunalımlar yaratır. Tek sağlıklı çözüm uzlaşmadır" diye konuşuyordu. SHP liderine göre "Özal'ın 'tarafsızlığına' kim inanırdı?"

İki liderin birbirine yakın, birinin ötekini tamamladığı izlenimini veren bu demeçlere, Erbakan da katıldı.

Karşılıklı atışmalar da sürüyordu:

Demirel (6 Ekim 1989) Özal'ın koşulsuz görüşme veya uzlaşma isteğine sert çıkıyordu:

"Kiminle, ne üzerinde konuşulacağı belli olmadan, önümüzü ilikleyip Özal'ın huzuruna mı çıkacağız?"

"Seçilirse, tebrik edecek misiniz?" sorusunu, "Çankaya'yı işgal edeni niçin tebrik edeyim?" diye yanıtlıyordu.

İyi ama, basın artık Özal'ın Çankaya'ya çıkacağından kuşku duymuyordu.

Bu kanı o denli yerleşmişti ki; Demirel'e haklı bir soru yönetiliyordu:

"Peki, seçilirse Özal, siz de Başbakan olursanız görevi devralmayacak mısınız?"

Tabii, Demirel haklılığına inandığı bir yanıt veriyordu:

"Dereyi görmeden paçayı sıvamayın."

İki anlama da gelebilirdi bu karşılık: Özal seçilmeyebilir. Bakalım, Başbakanlığım gerçekleşecek mi?

Aynı gün Çankaya'da Evren'le konuşan Özal, "Adaylığı konusunda olumlu olumsuz yönleri görüştüğünü" söylüyordu. Baransel'in Köşk adına yaptığı açıklama ilgi çekiciydi:

"Sayın Cumhurbaşkanımız Sayın Özal'ı 'katı' değil, konuya 'çeşitli yönleriyle yaklaşan bir tutum' içinde gördüklerini ifade ediyorlar."

DYP lideri Demirel parti grubunda "Şimdi açıklıkla söyleyeyim ki, hâlâ Cumhurbaşkanını halkın seçmesi imkânı vardır ve Türkiye'yi bir 7 sene, bir 10 sene veya bir 5 sene, bir 3 sene tartışmalardan kurtaracak olan tek şekil odur" diyordu.

Oysa, Demirel'in bu kesin içerikli açıklamayı yaptığı gün, 4 Ekim 1989'du ve Cumhurbaşkanı seçimi turlarına sadece 16 gün kalmıştı.

Demirel, 1993'te Özal öldükten sonra 'idealini' gerçekleştirecek zamana sahip olmasına karşın, aynı dirençli ifadeyi kullanmadı.

Aynı konuşmada; 'uzlaşma' çağrılarını da kendine özgü mantıkla karşıladı Demirel:

" 'Uzlaşalım'. Kiminle, kim, ne için uzlaşacak? Uzlaşmayı reddeden yok. Chamberlain de uzlaşma yapmak suretiyle Avrupa'da harbin çıkmasını önlemeye çok çalıştı. Hitler 'Avusturya benimdir' dedi, verdi ve Avusturya Başbakanı Schunschigg Hitler'den ihtar aldı. Dedi ki: 'Yarım saat içinde gel şunu imzala'. Neyi imzala? Anschluss! Yani, Avusturya'nın Almanya ile birleşmesi, ilhak.

'İmzalamazsan, ordularım yarım saat içinde Avusturya'ya girecektir!

Schunschigg bunu imzaladı ve imzaladığı anda da kalp krizi geçirdi. Sonradan diyecektir ki; 'We are done everything but everything was not enough' (Biz her şeyi yaptık, fakat her şey kâfi değildi.)"

DYP liderine göre, "İş çığrından çıkmışsa, orada sizden teslimiyet beklerler."

"Teslimiyetçi olursanız hak aramamış ve hak korumamış olursunuz."

Zaten, bir-iki gün sonra Özal 'uzaşma önerisini' reddetti!

(5 Ekim 1989) TBMM'de gündem dışı bir konuşma yapan Özal, uzlaşma olmazsa Cumhurbaşkanı seçimlerine katılmayacaklarını açıklayan muhalefete "Şantaj yapmayın" diye seslendi:

"Türkiye bugünlere gelmek için çok gayret sarf etti" diyordu Özal:

"Çok ıstıraplar çekti. Sayın İnönü'den bu lafları duymak istemezdim. Demokrasiye inandığını zannediyorum. Bana vaktiyle rahmetli pederinin Adnan Menderes'e söylediği sözü söylüyor: 'Sizi ben de kurtaramam!'

Bunu söylemeye çalışıyor. Size huzurunuzda ifade ediyorum. Bu memlekette demokrasinin, serbest fikrin, hürriyetin yerleşmesi ve bir daha geri dönmemesi için bir Turgut Özal feda edilecekse buna da hazırım."

Uzlaşmaya karşı çıkarken Anayasal bir mantık kuruyordu:

"Parti liderleri değil, milletvekilleri kendi aralarında anlaşsınlar diye (Anayasa'da) böyle bir düzenleme yapılmıştır. Ben Sayın İnönü'nün söylediklerini kabul etsem, biz parti liderleri olarak oturacağız, 'Şu aday olabilir, bu olamaz' diye konuşacağız. Daha sonra burada gizli oy veren siz milletvekillerine 'Şunu seçin' diye empoze edeceğiz. Böyle saçma şey olur mu? Böyle demokrasi mi olur?

Cumhurbaşkanı seçimine iştirak etmeyeceklermiş. Tabii siz bilirsiniz. Ona bir şey demem. Ama demokrasiye şantaj yapmayın."

Gündem dışı konuşmalar, Çankaya tartışmaları doruk noktadaydı.

Özal'ı kürsüye koşturan –Demirel'den çok 'muhatap' aldığı– SHP lideri İnönü'nün gündem dışı konuşmasıydı.

Hem 'sorunu' hem de SHP'nin görüşlerini; İnönü, özlü biçimde TBMM tutanaklarına aktarıyordu:

"Yedi yılda bir defa karşımıza çıkacak bir önemli görevi, yeni Cumhurbaşkanını seçme görevimizi yapmaya hazırlanırken, bu konudaki düşüncelerimi Yüce Meclis'e duyurmanın son fırsatı olarak gördüğüm bu günde gündem dışı konuşmak için söz aldım.

Anayasa'nın emrine göre önümüzdeki salı günü, 10 Ekimde Cumhurbaşkanlığı adaylarının ortaya çıkması ile seçim sürecine gireceğiz. Bugünden salıya kadar TBMM bir seçim kararı almadığı taktirde, Cumhurbaşkanı seçimi 10 Ekimde başlayacak ve 9 Kasımda sonuçlanacaktır. 6 ay önce, 26 Martta belediyeler için yapılan genel seçim sonuçları doğrudan doğruya halkın isteği olarak Meclis'in yenilenmesi gereğini ortaya çıkardı. Biz 27 Marttan itibaren halkın erken seçim isteğini sürekli dile getirdik. 26 Mart seçimleri için yapılan kampanyada tartışılan konular hep genel politika konuları idi. İktidar sözcüleri 6 yıldır yürüttükleri politikaları, uygulamaları savundular. Biz bu politikaların, uygulamaların yanlış olduğunu, değiştirilmeleri gerektiğini anlattık. Vatandaşlar aramızda hakem oldular ve kararları 26 Mart akşamı belli oldu. ANAP politikaları halk tarafından reddedildi. ANAP, üçüncü parti durumuna düştü, aldığı % 21,80 oranındaki oyun hiçbir Seçim Yasasına göre iktidar hakkı veremeyeceği açıktı. Seçmenlerimiz iki yıl önce, 27 Kasım 1987'de ANAP'a vermiş oldukları vekâleti, 26 Mart 1989'da geri almışlardı. Bunun sonucu olarak bir an önce yeni milletvekili seçimi yapılması yadsınamayacak şekilde gündeme gelmişti. 1 Ağustosta SHP milletvekilleri olarak tek tek imzalarımızla yayımladığımız bir bildiri ile erken seçim önergesi Genel Kurula geldiğinde olumlu oy vereceğimizi ilan ettik.

Ama bütün çabalarımıza rağmen ANAP erken seçim önerisini getirmedi. Bugüne kadar bir erken seçimden kaçtı ve sonuçta şimdi yapısı milli iradenin bugünkü eğilimlerine hiç uymayan bir Meclis'le bir Cumhurbaşkanı seçimi yapmak zorundayız. Bunu nasıl yapacağız? Nasıl yapmalıyız ki bütün vatandaşlarımız, Meclis'teki vekillerinin seçtiği kimseyi ülkenin Cumhurbaşkanı olarak kabul etsinler? Bugün Mecis'te bulunan ANAP çoğunluğunun ülkedeki seçmen desteği, altı ay önce yapılmış seçimlere göre ancak % 21,80'dir. Böyle ters bir yapıyla, bütün vatandaşların benimseyecekleri bir Cumhurbaşkanını nasıl seçeceğiz?

Demokrasimizin bugün karşı karşıya bulunduğu bu temel sorunu çözmenin iki yolu vardır: Birincisi, 10 Ekime kadar kalan dört gün içinde cesaretimizi toplayarak erken seçim kararı almaktır. Böyle bir kararı Yü-

ce Meclis alırsa, Anayasa'ya göre yeni Meclis kuruluncaya kadar Cumhurbaşkanı seçimi geri bırakılır. Milli iradenin bugünkü eğilimini yansıtan yeni bir Meclis çalışmaya başladıktan sonra yeni Cumhurbaşkanı hiçbir itiraza yol açmayacak şekilde seçilir. En sağlam çözüm şüphesiz budur. SHP'nin bu öneri doğrultusunda oy vermeye hazır olduğunu bir daha ilan ederek öneriyi dikkatinize sunuyorum.

Bu düşünce dikkate alınmazsa ikinci yol, Meclis'teki üç partinin anlaşarak, uzlaşarak bir ortak Cumhurbaşkanı adayı önermeleridir. Geçmiş dönemler meclislerinde başarı ile uygulanmış bu yöntemle de ulusumuzun rahatlıkla benimseyeceği bir Cumhurbaşkanı seçilebilir. Çünkü ancak Meclis'teki üç partinin uzlaşması ile seçilen bir Cumhurbaşkanı seçmen çoğunluğunun desteğini almış olur.

İyice belirtmeliyim ki, burada uzlaşmadan maksat pazarlık yapmak değildir. Çünkü Cumhurbaşkanı seçimi konusu başka bir konu ile birlikte ele alınıp çözülecek bir konu değildir. Uzlaşmadaki amacımız sadece ve sadece milletin desteğine sahip olacak bir adayı bütün partilerin birlikte çalışmasıyla bulup çıkarmaktır.

Uzlaşmanın tek maksadı üç partinin de destekleyeceği bir adayın bulunmasıdır. Çünkü ancak böyle yapılırsa, seçilecek Cumhurbaşkanına her vatandaşımız kendi Cumhurbaşkanı adayı diye bakar; onu, kendi katılmadığı, içinde bulunmadığı bir azınlık grubunun temsilcisi diye görmez.

Cumhurbaşkanı adayının böyle bir ortak çalışma ile bulunmasının sağlanmasında tarihi sorumluluk iktidar partisinindir. Sayın Başbakan muhalefet partilerine çağrı yaparak uzlaşma yolunu açmalıdır. Adayın bir uzlaşma ile bulunmasına karar verdiğini açıklayacak Başbakan'ın çağrısına elbet olumlu cevap verilecek ve bir ortak aday muhakkak bulunacaktır. Temel sorun uzlaşmanın gerekliliğini kabul edip etmemekte toplanıyor. Böyle bir uzlaşmanın Anayasa'ya aykırı hiçbir yönü yoktur. Tersine, Cumhurbaşkanının tarafsızlığını emreden birçok Anayasa maddesi böyle bir uzlaşmayı da öngörmüş olmaktadır.

Üzülerek söylemek zorundayım ki, bugüne kadar Sayın Özal böyle bir yaklaşımı gerekli gördüğünü açıklamamıştır. Tam tersine, ANAP grubunun tek başına istediği kimseyi Cumhurbaşkanı seçeceklerini söyleyegelmiştir. Dahası, 'Ben herkesle konuşurum ama uzlaşacağımı söyleyemem, böyle bir zorunluluğu kabul etmem,' demiştir. Oysa ki, bu zorunlu-

luğu kabul etmemizi vatandaşların 26 Martta ortaya koydukları milli irade istiyor. Konuşmalara başlamadan önce uzlaşmaya gerek olduğunu duyurmak şarttır. Ancak o zaman konuşmalar bir sonuca götürür ve milli iradenin isteği gerçekleşir.

Bu yol tutulmazsa ne olur? Sadece % 21,80'lik, belki daha da az bir oy desteğiyle bir Cumhurbaşkanı seçilmiş olur. ANAP grubu böyle bir yola girerse SHP milletvekilleri olarak bu seçime katılmayacağımızı daha 1 Ağustosta ilan ettik. Muhalefetin katılmadığı oturumlarda sadece ANAP grubunun oylarıyla seçilmiş bir Cumhurbaşkanının görevini gereği gibi yapabileceğini düşünmek hayaldir. Böyle bir Cumhurbaşkanı seçilirse, herkesin düşüncesi bir an önce yeni bir seçim yaparak güven duyulacak bir Cumhurbaşkanı seçmenin yolunu aramakta toplanacaktır. Böyle seçilecek bir Cumhurbaşkanına, üstelik, politikaları 26 Martta halk tarafından açıkça reddedilmiş bir parti grubunun tek başına seçeceği bir Cumhurbaşkanına karşı kendiliğinden oluşacak demokratik tepkilerin nereye kadar gideceğini, ülkeye ne huzursuzluklar getireceğini bugünden kimse kestiremez. Bu tepkileri kimse önleyemez. Ülkemize durup dururken böyle bir bunalım getirmeye kimin ne hakkı vardır, Sayın Milletvekilleri?..

Hiçbir kişisel, ya da partisel çıkar gözetmeden, kimseye karşı bir intikam peşinde olmadan, Cumhurbaşkanı seçiminin milli iradenin istekleri doğrultusunda yapılmasından başka bir amaç gütmeden en büyük içtenlikle söylüyorum: Demokratik rejimin başlıca dayanağı TBMM'dir. TBMM Başkanı'nın seçimine bu inancımızdan ötürü katıldık. Şimdi TBMM, Cumhurbaşkanı seçimini bir uzlaşmayla yapmalı, böylece demokrasimizin en sağlam güvencesi olduğunu da bir kez daha göstermelidir. Bu en yüksek tarihi sorumluluktur. Aynı zamanda Türkiye'de siyasal partilerin, artık ortak bir demokrasi anlayışına vardıklarını ortaya koyabilecek sınavdır. Demokrasiye yeniden döndüğümüzden beri, halkımızın ve dünyanın beklediği en önemli karardır. Bu sınavda başarıyı tek başına hiçbir parti sağlayamaz. Ne iktidar, ne muhalefet. Bu sınavı ancak ortak çaba ile geçebiliriz. Ve geçtiğimizde ülkemizde demokrasinin yerleşmesine en büyük katkıyı yapmış oluruz.

Sayın milletvekillerini bu sorumluluğun gereğini yerine getirmeye çağırıyorum."

Gündem dışı konuşmalardan sonra kulis, gereken değerlendirmeyi yaptı:

"Muhalefet ve iktidar partileri milletvekilleri Başbakan Özal'ın kürsüdeki sözleriyle Cumhurbaşkanlığına adaylığını 'gayrı resmi olarak' açıkladığı görüşünde birleşmişlerdi."

O kadar ki; Enerji Bakanı Fahrettin Kurt'un yorumu çok daha açıktı:

"Artık Cumhurbaşkanlığına aday olmayı istemese de Başbakan'ı seçeceğiz."

63

Cumhurbaşkanlığı seçimiyle ilgili notlar, konuşmalar, bilgilerle uğraşırken, 1989'da söylenen, ancak 1997'de neredeyse tersine sonuçlar veren kimi irdelemeler göze çarpıyor.

5 Ekim 1989. Demirel, DYP grubunda konuşuyor. Enflasyonun ANAP elinde yüzde 75'lere fırladığını, oysa Özal'ın 1983'te hayat pahalılığını yüzde 10'lara düşürmeyi vaat ettiğini söylüyor ve iktidarı acımasızca eleştiriyor.

"Değerli arkadaşlarım" diye başlayarak bir başka konuya geçiyor:

"Okullar açıldı. Okullarda yüz kişilik sınıflar var. Vatandaşların yaptırdıkları okulları Devlet Başkanı açıyor (Kenan Evren'e).

Arkadaşlar, bir ülkede eğitim, devletin işidir. Başka birisi yapmasın mı? Yapsın. Ama devletin milli bütçesinden ayırdığı yüzde 12-14 civarındaki parayı, siz yüzde 8'lere indireceksiniz ve sonra da Türkiye'nin eğitimini vatandaşların merhametine bırakacaksınız, yahut işbirliğine bırakacaksınız.

Öyle bir Türkiye ki, 12 derslik bir okul yapmak bile 700-800 milyon liraya malolur hale gelmiş.

Yani, kaç tane hayırsever adam çıkacak da, kaç tane okul yapacak? Nüfusu senede 1 milyon 200 bin artan bir Türkiye'de bu sorunu hayırseverlerle halledemezsiniz!"

Muhalefet lideri, iktidara aday bir partinin genel başkanı iken Demirel, bu kesin irdelemeleri yapıyordu.

1997'de Cumhurbaşkanı olarak 'eğitim sorununu hayırseverlerin katkılarıyla halletmek' için çağrılar yaptı. Her ay birkaç 'hayırseverin inşa ettirdiği okulların' açılış törenine katıldı.

Üstelik, Evren'in başlattığı kampanyayı geliştirerek sürdürdü Demirel. Hayırseverlerin okul yapmalarını teşvik eden kampanyayı!

64

(11 Ekim 1989) Özal'ın ANAP grubunda yaptığı ilk araştırma, deneme. Grup, Özal'ın göstereceği Cumhurbaşkanı adayına da Genel Başkana da "hayır" diyor.

Özal ise, "Cumhurbaşkanı olursa Başbakan adayını kendisinin göstereceğini" söylüyor. Yeni bir politika taktiği.

Demirel ise, "Özal'ı 'indirmekten' " söz ediyor.

(12 Ekim 1989) İki muhalefet partisi arasında bir konuda yollar ayrılıyor.

İnönü, "Eğer ANAP, Cumhurbaşkanını 'tek başına' seçerse Cumhurbaşkanlığı makamının 'yalnızlığa' düşeceğini" öne sürüyor ve... Demirel'in beklentilerini boşa çıkaran bir açıklama yapıyor:

"Sine-i millete dönmeyi düşünmüyoruz."

Demirel ise, Evren'in 'baskı ile de olsa yüzde 92 oyla seçildiğini' kabul ediyor, ama:

"31 Ekimde son dakikaya kadar hatayı önlemeye çalışacaklarını" vurguluyor.

Komşu muhalefete sataşıyor: "SHP'nin durumu baştan beri bir düğüm ve SHP bir anahtardır."

Özal da saldırgan. Demirel'e 'acıdığını' söylüyor. Erdal İnönü için ise "Ben onu demokrat bilirdim" ifadesini kullanıyor.

Anavatan içinde Özal'ın Cumhurbaşkanlığına karşı çıkanların sayısı azımsanacak ölçüde değil. Halk arasındaki yoklamalar ise yüzde 51 karşı. Demirel ateşe devam ediyor: "Gözünü hırs bürümüş" diyor Özal için: "Ama biz burnundan fitil fitil getiririz. Birtakım tertiplerle Çankaya'da oturmak istiyor."

18 Ekim 1989 gazeteleri, Özal'ın ANAP grubunda adaylığını 'resmen' ilan ettiğini duyuruyorlar.

O günü anımsıyorum. Kürsüye geldi. Çok dikkatliydi. Ama uzun uzadıya anlattıktan sonra ANAP'ın geçmişini, bulunduğu noktayı, heyecanı doruğa çıktı. Sesi titriyordu.

"Ben size emanetim. Siz de görevinizi yapın" dediği sırada, bir yandan alkışları izliyor, bir yandan kendini toparlıyordu. Alkış tufanı beş dakika sürdü.

169 imzalı başvuru dilekçesi TBMM Başkanlığı'na veriliyordu.

Artık, ilk aşamayı geçmişti Özal. Aylardır, Türk kamuoyunu, kendi kamuoyunu, askeri sivili bugüne hazırlamıştı.

Ok yaydan çıkmıştı. Özal'ın seçilmemesi asla söz konusu değildi. Bir parti kendi başkanını, muhalefetin isteklerine uymak için feda etmezdi.

Rakipsiz seçilmediğini kanıtlamak için Burdur Milletvekili Fethi Çelikbaş da adaylığını koydu. Eski TBMM Başkanı Necmettin Karaduman, Özal'ın Cumhurbaşkanlığına sert çıkan ANAP'lı milletvekillerinden biri, belki de başlıcasıydı:

"Özal, Cumhurbaşkanı olursa parti işlerine karışacağına dair emareler var. Bu, bunalıma neden olur" diyordu.

Öylesi bir heyecan fırtınası esiyordu ki; gerçeği yansıtan sözleri dinleyen yoktu. Sonraki ay ve yıllarda Karaduman'ın öne sürdüğü olasılıklar bir bir doğrulandı.

Özal, Anayasa'yı kendine göre yorumlayarak hem parti, hem de hükümet işlerine doğrudan karıştı. Karıştı sözcüğü bile hafif kalır.

Doğrudan buyruğu altına aldı!

Özal'ın hakkını Özal'a vermek gerekiyor.

ANAP lideri, aylarca tam bir sinir savaşı içinde Cumhurbaşkanlığına adım adım yürüdü...

Muhalefetten yansıyan hiddet, tehdit, şantaj içerikli sert girişimleri göğüsledi.

Adaylığına resmiyet kazandırdığı sırada, iki muhalefet partisi hâlâ, olmazı olur yapmaya uğraşıyor, Özal'ı yoldan döndürmeye çalışan sert irdelemelere başvuruyordu.

Özal, şaşmadı ve...

20 Ekim 1989 günü, TBMM'deki ilk turda 247 oy aldı. Çelikbaş ise, 18!

SHP ve DYP, seçime katılmadı.

Özal'ın demokrasi adına tehditleri muhalefet partilerini yollarından alıkoymamıştı.

ANAP'ta 38 fire vardı. Demirel hâlâ "Cülûsla, ulûfeyle tahta oturmak istiyor" diyordu (23 Ekim 1989).

Özal ise, "Gayretler boşuna" diye karşılıyordu. "Kim ne söylerse söylesin TBMM Anayasa'nın öngördüğü şekilde seçim yapacaktır."

Bu kısa yorumdan sonra, olaylara bakalım:

65

Nereden kaynaklandığını bilmiyorum. Fakat Baransel Özal'ın 'yukarıya çıkamayacağına' hâlâ inanıyor.

Not defterimden:

(8 Ekim 1989) Bugün pazar. Cumhurbaşkanı adaylarının ortaya çıkmasına yaklaşık 10 gün var.

Gölbaşı'na gittik Baransel'le. Oldukça sık Gölbaşı'na gider, bir kır kahvesinde oturup dertleşiriz Ali'yle. Bugün de öyle bir gün.

Ali, "Elimde hiçbir somut bilgi yok" dedi: "Ama Özal yukarıya çıkamayacak!"

Kimi bilgiler var ki, Ali'ye yansıyabilir. Anlattığına –ya da Ali'ye anlatıldığına göre– Genelkurmay Başkanı Necip Torumtay'a 'bir grup milletvekili' gitmiş ve Özal'ın Cumhurbaşkanı olmasını istemediklerini söylemiş. Ama Torumtay "Biz, bu işe karışmıyoruz" demiş. Torumtay, demokrat bir adam. Ama belki kimi komutanlar istemiyor olabilir Özal'ı.

İki aydan beri Genelkurmay Başkanı, Cumhurbaşkanı seçimine karışmayacaklarını yineleyip duruyor. Geçen cumartesi bir bildiri daha yayımladı askerler. "Karışmayacağız" içerikli. Buna karşın, hâlâ bu söylentiler sürüyor.

(O günlerde Evren-Özal görüşmelerinin içyüzüne ilişkin bilgimiz olmadığı için) Her seferinde Baransel'e Cumhurbaşkanı'nın Özal üzerinde niçin baskı kurmadığını soruyorum. Doğrusu, o sıralar Evren Paşa'ya bu tutumundan dolayı hayli kızıyoruz.

Ali, bir izlenimini söylüyor: "Evren, Özal'ın Köşk'e çıkmasını istemiyor!"

İyi ama, bu izlenimi pekiştirecek somut bir şeyler yok ortalıkta.

Hasan Cemal anlattı (9 Ekim 1989): "Yalçın'ın nişanındaydık. Erdal Bey geldi, İlhan ağabey ile Cumhurbaşkanı konusunu açtık, 'Çıkacak yukarı' dedi."

66

Araya sıkışan not defterimden küçük bir bölüm, ama ilginç bir bölüm:

(10 Ekim 1989) Oysa, 'çatışma' olanca hızıyla sürüyordu.

Demirel, Özal'ın bir oyununu sergiliyor grupta:

"Evet, sokakta her 100 kişiden 85 kişi böylece seçilecek bir Cumhurbaşkanına razı değildir. Binaenaleyh, Türkiye'deki kaygıların kökünde, bir sorunun çözülmesi için duyulan heyecan değil, bir soruna yenilerinin ekleneceği endişesi vardır.

Biz bunu gördük, dedik ki: 'Gelin bu seçimi yenileyin.'

'Önerge verin' dediler.

Seçimin yenilenmesi için önerge verdik. Buyrun, işte önerge.

Geçen hafta gördük ki; 'İçtüzükte bir değişiklik yapmak suretiyle kendi milletvekillerimi serbest bırakırım. Binaenaleyh, oylama gizli olsun' dedi.

Gizli oylama veya ANAP grubunun serbest kalması ile erken seçim arasında bir rabıta yoktur.

Serbest bırakırım dediği ANAP grubu, serbest kaldıkları zaman, gizli oyla yapıldığı zaman, seçime oy mu verecekler? Hayır. Peki, Sayın Özal neyi arıyor? Muhalefet gruplarını aklı sıra imtihana çekiyor."

Demirel'in bir çift sözü de Çankaya'yı 'boşaltacak' olan Sayın Evren'edir:

"Diyor ki; 'Bunu TBMM çözer.' TBMM neyi çözer? TBMM orta yerde yok. Orta yerde ANAP grubu var, bir de Sayın Özal var. Yani bunu; 'Sayın Özal çözer' dese, bence daha iyi! 'Sayın Özal na-

sıl çözer' diye sorduğunuz zaman, önümüzdeki günlerde göreceğiz. Sayın Özal şöyle çözer:

'Aday benim. Beni seçin. Beni seçmezseniz, ben de sizi seçime götürürüm, dökülürsünüz.'

Bu işin hukukta adı 'ikrâhtır.' Yani kişinin kendi hür iradesiyle bir işi yapması değil, zora maruz kalıp mecburen yapmasıdır.

Müdahale ile demokrasi kolkola girmez. Ama Sayın Özal'da girer!

Biz Çankaya'yı işgalden kurtarmaya çalışıyoruz. Meşru zeminlerde elimizden geleni yapacağız. Bu, 21 günü öyle değerlendireceğiz."

67

Siyasal evrenimizi Cumhurbaşkanı seçimi kadar yakından ilgilendiren diğer konu, Özal'dan sonra ANAP'ın başına kimin geçeceği ve Başbakanlığa kimin geleceği sorusuydu.

ANAP'ta ve ANAP'ı özenle izleyen siyasal evrende deyim yerindeyse 'halef sancısı' çekiliyordu.

Özal'ın anketleri, hele Cumhurbaşkanlığına evet derken, 'halef atamasına' 'hayır' demesi liderlik kulisini hızlandırıyor. Kimi yerde iplerin kopma noktasına geldiği gibi bir izlenim veriyordu.

Liberallerle muhafazakârların çatışması...

Liberaller Mesut Yılmaz'ı, Başbakan görmek istiyor; muhafazakârlar ise isim vermeden "Yüzde 99'u Müslüman bir ülkede Başbakan, halkın genel eğilimlerine uygun birisi olmalı" diyorlardı.

Oysa; Özal'ın 'siyasal bir numara' olarak düzenlediği anketlerin... Çankaya'ya çıkıp Evren'den görevi devraldığı gün... beş paralık değeri kalmayacaktı.

Özal, yine bildiğini okuyacak, anketlerde etkili isim olarak görünmeyen Yıldırım Akbulut'u Başbakanlığa layık görecekti.

Not defterimden:

(12 Ekim 1989) TBMM'de Uğur Mumcu ile dolaşıyoruz. Muammer Yaşar geldi yanımıza:

"Erdal İnönü ile yemek yedik. Kararlı! Seçim olur 300'le gelemezsek, DYP ile birleşir yine indiririz diyor" dedi.

Yaşar, Demirel'in de aynı düşüncede olduğunu söylüyordu. Doğruydu. Demirel'in, İnönü ile ilgili görüşlerinde de hafif bir değişim olmuştu. Tabii bu değişimi sağlayan, İnönü'nün görüşlerindeki Demirel'e yakınlıktı. Bir yazı için aradığım Demirel'e, "Galiba Erdal Bey de sağlam duruyor" demiştim.

"Evet, çok iyi duruyor" demişti: "Artık bozulmaz. Özal'ı indirmek için ben niye onunla anlaşmayayım?"

Gülümsedim içimden. "Siyaset, ne anlaşılmaz şey" diye geçirdim.

Zira, kısa süre önce "Bu Erdal İnönü'nden bir şey çıkmaz ve onunla bir şey olmaz" diyen Demirel'di. Bu kez, İnönü'yü gözünün tuttuğunu söylüyordu bana.

İki muhalefet partisi arasında 'amaç birliği' doğmuştu. Galiba, hedefleri erken seçim yaptırmak olacaktı. Demirel;

"Elimizde tek silah var" dedi. "Halk! Ona gideceğiz ve sorunu onunla çözeceğiz."

Sırasıyla Kocaeli, Balıkesir'de mitingler düzenliyordu. 'Hep bunları söyleyecekti.'

Kemal Anadol, önceki gece TBMM'deki konuşması TRT televizyonundan verilmeyince, 'kurumu şikâyet etmek için' Özal'ı aramış. Tabii Başbakan hemen çıkmış. Anadol anlatınca Özal daha baskın çıkmış, "Bir genel müdür tayin ettirmiyorlar" gibi konuşmalar yapmış ve hemen arada;

"Cumhurbaşkanlığı seçiminde ne yapacaksınız?" diye sormuş Anadol'a:

"Girmeyeceğiz!"

Demek hâlâ muhalefetin seçime girmesi üzerinde duruyor. Oysa konuşmalarında cart curtlardan geri kalmıyor. Örneğin bugünkü Milliyet'te "Elimi sıkmazlarsa sıkmasınlar" diye efeleniyordu. Anlaşılan; ANAP grubunun Cumhurbaşkanı olmayı içine sindirmişti.

Deniz Baykal (14 Ekim 1989 Cumartesi) Özal'ın "Rejimin tabiatını değşitireceğini ve kendine uygun bir Başbakan arayıp bulacağını" söylüyor:

"İç ve dış siyaseti onunla götüreceği bir adam arıyor. Siyasal

profili olmayan bir adam. O adamla Anayasa dışına taşarak istediği gibi yönetecek, yönlendirecek. Anayasa'ya rağmen 'rejim değişikliği' bana göre darbe."

DYP'nin 'Çankaya'ya çıkma' mitingleri de sürüyor. Şöyle bir yazı, Özal'ın Anayasa tanımayan tutumuna değiniyor:

"Tayin edeceği Başbakanın partinin genel başkanı yapılacağından da hiç şüphe yoktur. O zaman, elinde üç ip bulunan kudret merkezi olacaktır.

Cumhurbaşkanlığı, Başbakanlık ve parti genel başkanlığı.

Cumhurbaşkanının ve Başbakanın yetkilerinde Anayasa'da öngörülen denge böylece ortadan kalkacaktır. Devletin en yüksek ve sorumlu mevkilerine tayinler Turgut Özal'ın iki dudağı arasından çıkacaktır. Genelkurmay Başkanından Anayasa Mahkemesi üyelerine kadar...

Bunun bir 'Anayasal darbe' oluşturacağı ve karşı darbeyi kaçınılmaz kılacağı bunca tecrübeden, hele 1960 ilkbaharı tecrübesinden sonra nasıl görmezlikten gelinebilir?

Hayır, bu toplum, gençliğiyle, muhalefetiyle ve bütün sağlam kuvvetleriyle o günlerden bu yana afyon yutmuş hale getirilememiştir. Tehlikeli oyuna ancak Meclis'in, her partiden sağduyu sahibinin katılımıyla dördüncü turda kaçınılmaz genel seçimin yolunu açmasıyla son verilebilir." (Metin Toker, 13 Ekim 1989)

Henüz seçilmemiş. Hatta adaylığını bile açıklamamış. Özal'la ilgili yorumlar genelde böyleydi. Özal'ı biraz tanıyan herkes, Çankaya'da rahat durmayacağından, kendi atadığı ve vereceği buyruklara karşı çıkmayacak bir Başbakanla üç önemli gücü eline almaya istekli olduğundan kuşku duymuyordu.

Anayasa'yı ve Anayasa ile birlikte Türkiye'yi dilediği gibi yönetme stratejisi, varsayıldığı gibi, aynen gerçekleşti. Varsayımlar yanılmadı.

Fakat, Özal'ın 'Anayasal darbesine, karşı darbe' gerçekleşmedi.

Ya, toplum? Gençliğiyle, muhalefetiyle, zinde kuvvetleri (TSK) ile... toplum:

Gık demedi. Afyon yutmuş gibi. Hareketsizdi!

Özal, seçildi. Dilediği gibi bir Başbakan buldu. İstediği gibi yönetti, yönlendirdi.

Bu ve benzeri yorumlar yapanlar, hepimiz, yanılmıştık!

Muhalefet partileri bu kadarını beklemiyordu.

O kadar yanıltıcıydı ki Özal; adaylığını koymak için gereken sürenin bitmesine 3-4 gün kala hâlâ "Karar vermedim" diyebiliyor, 'halef' konusunda gruptaki kıpırdanmaların 'erken başladığını' söylüyordu.

68

Özal'ın Çankaya'ya çıkmadan önce 'mal varlığını' açıklamaması, sorun oluyor.

Medya eski defterleri karıştırıyor. Tabii, siyasete, hele kudret mevkiine, Başbakanlığa gelmeden önce gönül rahatlığıyla açıkladığı (1983) mal bildirimi gazetelerde yine boy gösteriyor.

Mal bildirimi 1983: "1.9 milyon liralık Cumhuriyet altını; 5.5 milyon liralık nakit para (bankalarda); Mecidiyeköy'de 210 metre karelik bahçeli ev; Yeniköy'de 175 metrekarelik daire; Erenköy'de 130 metrekarelik daire. Bodrum, Altınkum'da 75 metrekarelik yazlık daire; Antalya Manavgat'ta 1.000 metrekarelik arsa; İstanbul Cevizli'de 66 metrekarelik yazlık daire; Çanakkale Gelibolu'da 275 metrekarelik arsa; 1975 Chevrolet ve 1979 model Renault marka otomobil."

69

DSP lideri Bülent Ecevit; Özal'ı, Cumhurbaşkanlığını ve öteki muhalefet partileriyle ANAP'ı analiz ediyordu (15 Ekim 1989):

Soru: "SHP ve DYP, Özal'ın Cumhurbaşkanlığına şiddetle karşı çıkıyorlar. Sizce bu olayı İnönü mü, yoksa Demirel mi daha tutarlı götürüyor?"

Ecevit: "Benim görüşüme göre ikisi de tutarlı götürmüyor. İkisi de çelişkiler içerisinde... Çünkü Cumhurbaşkanlığı seçiminin bir bunalıma dönüşmesinin temel nedenini görmezlikten geliyorlar. O da seçim sistemi... Ama Cumhurbaşkanlığı değil, milletvekili seçim

sistemi. Bu seçim sistemine göre yüzde 36 oy alan ANAP, milletvekillerinin yüzde 65'ini elde etti ve tek başına istediği kimseyi Cumhurbaşkanı seçebilecek duruma geldi. Bu son derece yanlıştır...

...Fakat bu sadece ANAP için değil bütün partiler için geçerlidir. Hem SHP hem DYP buna itiraz ediyorlar ama, seçim sisteminin değiştirilmesi gereği üzerinde hiç durmuyorlar. (Ecevit o kadar haklıydı ki; SHP de DYP de TBMM'de biraraya gelip seçim sistemini adil bir düzene koyma olanağını yakaladıkları zaman harekete geçmediler. Zira DYP –özelikle Demirel– yüzde 36'yı yakalayıp tek başına iktidara gelme şansını yitirmeye hiçbir gün yanaşmadı.)

DYP hiç değilse zaman zaman değiniyor ama SHP değinmekten bile kaçınıyor...

...1987 seçimlerinde SHP oyunbozanlığı (seçimleri boykot) iki nedenle yaptı. Birincisi, oylarının yüzde 30'u bile bulamayacağını biliyordu ama, mutlaka iktidar olmak istiyordu. Çünkü bu sistem yüzde 25 oy alan bir partiyi bile iktidar yapabiliyor. Kesin değil ama şans... İşi bu şansa bırakmak istediler.

İkincisi ise, Sayın İnönü bu sistemle DSP'yi Meclis dışında bırakabileceğini ve DSP'nin böylece dağılıp gideceğini düşünüyordu.

Bu iki nedenle SHP seçimi boykot etmedi.

1987 seçimleri öncesinde boykot konusunu SHP Genel Merkezinde Sayın İnönü ve arkadaşlarıyla konuşurken, bir üst düzey SHP yetkilisi 'Her iktidarın, kendi işine gelen bir seçim sistemi getirmesi hakkıdır' dedi. SHP'nin anlayışı işte budur..."

Soru: "Ve seçime girmeyi kabul ederek ANAP'ın iktidar olmasını sağladılar. Öyle değil mi?"

Ecevit: "O gün SHP destek olmasaydı, ANAP seçim sistemini mutlaka değiştirmek zorunda kalacak ve ortaya bugünkü tablo çıkmayacaktı." (Anımsatma: 1987 seçimlerini muhalefetin boykot etmesine değinen günleri yazarken Uğur Mumcu ile Erdal İnönü'yü ne denli sıkıştırdığımızı yeterince anlatmıştım. Ecevit, 1987'deki olayları 1989'da yorumlarken Erdal İnönü'ye kabul ettiremediğimiz görüşleri doğruluyor.)

Soru: "Herkesin birbirine sorduğu soruyu şimdi ben size de soracağım. Acaba Özal aday olacak mı?"

Ecevit: "Benim tahminim sizinle şu görüşmeyi yaptığımız sıra-

da –10 Ekim 1989– henüz kendisi bile karar verememiş durumda. Fakat kamuoyundaki desteği böylesine zayıflamış bir kimsenin Cumhurbaşkanlığı düşünmesi, doğrusu bana çok garip geliyor. Devleti düşünmeyip de sırf kendisini düşünse bile, bence Sayın Özal'ın bunu istememesi gerekir. Fakat Meclis'teki muhalefet partilerinin yaklaşımı öyle bir şekil aldı ki, Cumhurbaşkanı olma meselesi Özal için bir onur ve inat meselesine dönüştü. Şimdi aday olmasa sanki baskılar karşısında yenik düşmüş gibi hissedecek kendini..."

Soru: "Diyelim ki Cumhurbaşkanı oldu. İnönü ve Demirel kendisini tanımayacaklarını, tebrike bile gitmeyeceklerini, kendisinin sadece ANAP'ın Cumhurbaşkanı olacağını açıkladılar. Bu konuda sizin tavrınız ne olacak?

Ecevit: "Bu bizim için bir sorun olmayacak, çünkü sistemin dışına itilmiş bir partiyiz. Acaba Meclis'te grubu bulunan partiler bu 'tanımama' davranışını hangi noktaya kadar tutarlı olarak sürdürebilecekler?

Örneğin Özal'ı tanımayacaklar ama onun imzasıyla yayımlanacak yasaları da tanımayacaklar mı?

Bir genel seçim sonrasında iktidar olurlarsa, Özal'ın kendilerine vereceği hükümeti kurma görevini kabul edecekler mi, etmeyecekler mi? Bunları düşünsünler..."

70

1991'de yapılan genel seçime kadar, düşündüler!

Özellikle Demirel düşündü:

TBMM'ye en fazla milletvekili çıkarmış bir parti olarak girdi.

Cumhurbaşkanı –sonradan ayrıntılarıyla izleyeceğiz– Özal'dı ve garip bir hava esiyor, estiriliyordu.

TBMM'de en çok iskemleye sahip olan parti genel başkanına Cumhurbaşkanının hükümeti kurma görevini vermesi –demokratik geleneklere göre– normaldi.

Ama, kulisteki yaygın söylenti; Özal'ın –ki Anayasa'ya göre dilerse vermeyebilirdi– Demirel'e hükümeti kurma görevini vermeyeceğine işaret ediyordu.

Demirel, demeç üstüne demeç vererek kıyameti kopardı.

Öyle ağır bir baskı yaptı ki; Özal –beklendiği gibi– Demirel'i çağırdı ve görevi verdi.

Ecevit Cumhurbaşkanlığı seçiminden önce, 1989 Ekiminde yaptığı değerlendirmelerde haklı çıktı.

Zira 1989'da muhalefet parti liderleri Özal'ı tanımayacaklarını ilan ettiler, elini sıkmayacaklarını söylediler.

1991'de Özal'ın önerdiği Başbakanlık görevini kabul etmemek, özellikle Demirel'in aklının ucundan bile geçmedi.

Başbakan olduktan ve hükümeti kurduktan sonra Cumhurbaşkanı Özal'ı haftalık mutat görüşmelerde görüp görmeyeceğini soran gazetecilere, 1991'de Demirel,

"Devletin tepesinde kavga olmaz" diye yanıt verecekti.

1987'de "Dağa çıkarım, Çankaya'ya çıkmam" diyerek Cumhurbaşkanı Evren'le asla yanyana gelmeyeceğini açıklayan, ne ki yasakların kalkmasından ve DYP Genel Başkanı seçildikten sonra Evren'i Çankaya'da ziyaret edip konuşan siyasetçi ile Özal'ın elini sıkmayacağını söyleyen, ama Başbakanlık görevini 1991'de Cumhurbaşkanı Özal'dan alan siyasetçi aynı kişiydi: Demirel!

Dünya herkese göre başka türlü dönüyordu.

71

Özal, sürekli basın toplantıları düzenliyor. Geçmişte kalan hükümet icraatlarından övgüyle söz ediyor. Demirel'e çatıyor. İnönü'ye bindiriyor.

Bir kezinde yanımda Güneri oturuyordu; iki muhalefete çatıyordu Özal.

Güneri, "Dikkat. Tarafsız Cumhurbaşkanı konuşuyor!" dedi.

Son basın toplantılarından birinde kendinden sonra gelecekle-re adeta 'vasiyet' niteliğinde kimi tavsiyelerde bulundu:

"Düşünce özgürlüğüne önem verilsin. Din ve vicdan hürriyeti korunsun. Özel girişimcilik ana ilke olsun."

Atatürk'e övgüler... II. Mahmut'tan, III. Selim'den günümüze atlamalar. Atatürk döneminden sonra 'statükoculuk' ve tabii

1983'ten sonra –böyle söylemedi ama– II. Atatürk yani Özal dönemi geliyor!

Baransel aradı. 9 Kasım (devir teslim) günü için 45 dakikalık bir program yapılıyor Köşk'te. Evren, Marmaris'e gidip gelecek, liderleri ziyaret edip vedalaşacak!

Doğal olarak dış basın Türkiye'deki Cumhurbaşkanı seçimiyle yakından ilgileniyor. 16 Ekim 1989'da Agence France Presse'in uzunca bir yorumundan ilginç satırlar:

"Türk basınına göre Özal kendisinin yerini almak üzere, kendisine itaat edecek ve aynı zamanda parti içindeki her iki zıt eğilimin de (liberaller ve kutsal ittifakçılar) kabul edebileceği bir halef arıyor.

Cumhurbaşkanının rolü esas olarak protokol olduğundan ve icra yetkisi olmadığından; Özal, kendisi doğrudan doğruya karışmamakla beraber, el altından hükümet ve partiyi kontrol altında tutmaya devam edebilmek için çareler arıyor.

Siyasi gözlemcilere göre bu formül, Anayasa'yı değiştirmeden, icranın sorumluluklarını da üstlenmek zorunda kalmadan bütün iktidar yetkisini Cumhurbaşkanlığında toplama imkânını verecek."

Not defterimden:

(17 Ekim 1989 Salı) Erdal İnönü ile Milka lokantasında akşam yemeği. Uğur Mumcu, Hasan Cemal ve Ahmet Tan.

İnönü'den alınan izlenimler:

a) Özal'a karşı alınan kararlar doğrultusunda harekete devam. Kutlama yok. Çağırırsa gitmeyecek. Resmi törenlere katılmayacak.

b) Özal'da yumuşama emareleri görülüyor. Yukarı çıktı diyelim, Milliyet'in anketine göre halkın desteği yüzde 40.

c) "Sine-i millete dömek?" İyi hesaplamak lazım.

İnönü rahat görünüyordu. Rahat değil bence. Hatta Hasan'a göre sinirli. Sinirlilik nedenine, partisinden 7 milletvekilinin Paris'teki Kürt toplantısını da eklemek gerekiyor. Af istemiş 7'ler, reddetmiş.

İnönü'ye soru: "Seçimde gerekli çoğunluğu bulamazsanız, DYP ile işbirliği yapar mısınız?"

Yanıt, kesin: "Evet!"

Not defterimden:

(18 Ekim 1989 Çarşamba) Gazeteden aynı kadroyla RV'de Demirel'le akşam yemeği. Konular aynı.

Demirel, artık seçileceğine inanmış; "Özal'ın Cumhurbaşkanlığı sorununu milletle halledeceğiz" diyor.

"Erken seçim yapmaz, 1992'ye kadar iktidarını sürdürürse?"

"Yapmasın. Nihayet 1992'de yapacak ve inecek!"

Demirel, ANAP'tan 'bazı dökülmeler' olacağını söylüyor. Pek anlaşılmadı, ama Uğur sordu: "Maniple ediyor musunuz?" Demirel, "Hayır" diye yanıtladı.

Uğur, Vuralhan konusuyla yeterince ilgilenmediği için Demirel'e bozuktu. Demirel konuyla ilgili 'fazla bilgisi' olmadığını söyleyince; Mumcu hemen "Dosyalarla gelip size anlatırım" dedi. Uğur, arayacak ve konuyu konuşacaklar. Uğur gergindi, ama yumuşadı. Demirel de "Eğer doğruysa Vuralhan'ı hırsız ilan ederiz" dedi.

ANAP'tan üç istifa (19 Ekim 1989 Perşembe) Demirel Kırıkkale'ye gidiyor, arabadan konuştuk, tabii keyifli. "Bizimle ilgisi yok" diyor. Rakamlar değişmiyor. ANAP'tan 65 kişi Özal'a oy vermez ya da istifa ederse, seçim için bir mana ifade ediyor.

Demirel, "Bu kadar –65– sayı beklemediğini" söylüyor.

Özal meydanda yok.

Evren'in Özal'a "Cumhurbaşkanı olma" dediği yaygınlaştı.

Not defterimden:

(19 Ekim 1989 Perşembe, gece) Erdal İnönü, SHP'ye telgrafla telefonla başvuranların "istifa edip, sine-i millete çekilmelerini istediklerini" söyledi.

Oysa, garip çelişkiler yaşanıyor. Kemal Anadol'a sordum. "Anlaşılır gibi değil" dedi. "Bizim bu yoldaki önerimize Parti Meclisinde 'Ne yapıyorsunuz, ülkede bunalım mı çıkarmak istiyorsunuz' diye karşı çıktılar, reddettiler. Parti Meclisinde bu türden önerge 10'a karşı 20 oyla, grupta Abdullah Baştürk'ün önergesi 36'ya karşı 62 oyla kabul görmedi.

ANAP'tan istifalar konuşuluyor. DYP'den Tevfik Diker "ANAP'a attığımız çengel daha da sıkıştıracak" gibi bir şeyler söylemiş. Demirel, "Geveze" dedi: "Bir de bu işleri bilse bari."

İnönü'nün "Sine-i millete dönebiliriz" sözüne Demirel "Bugün artık işe yaramaz. Altı ay önce söyleseydi bir işe yarardı" diyor.

72

Demirel, Cumhurbaşkanlarını halkın seçmesinde o denli direniyor ki, ekim ayı başında yapılacak Anayasa değişikliği ile 19 Ekimde halkın Cumhurbaşkanını seçebileceğini savunuyor.

Grupta: "Görülüyor ki biz, Cumhurbaşkanlığı seçimi için ortaya koyduğumuz tedbirleri işletecek bir zemini şu âna kadar bulamadık. Bu tedbirlerden birincisi, Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesidir. Bana göre en doğrusudur. Ben dedim ki; 'Ekim başına kadar eğer bir Anayasa değişikliği yapılırsa –bu hâlâ kullanılabilir bir tedbirdir– yani ekim başında Anayasa değişikliği kesinleşir de yürürlüğe girerse, 19 Ekimde yapılacak olan Cumhurbaşkanlığı seçimi, halk tarafından yapılabilir! Ama şu âna kadar bunun, pratik olarak olabilirliği hakkında bir netice yok."

Bu kadar açık ifadeler bellekleri bir kez daha harekete geçiriyor: Özal, 16 Nisan 1993'te öldü. Cumhurbaşkanı seçimi için Anayasa'ya konulan bir aylık süreden Demirel yararlanabilirdi. Bu süre içinde Anayasa'da değişiklik yapılabilir, Cumhurbaşkanını –Demirel'in bir-iki yıl önce savladığı gibi– halkın seçmesi sağlanabilirdi.

Çankaya'ya çıkmaya Özal kadar hevesli olan Demirel'in aklından böyle bir siyasal manevra geçmedi bile.

Zaten anımsatan da olmadı.

Aynı konuşmada "Eninde sonunda Türkiye buraya gelecek" diyordu (1989).

Gerekçesi ise şu cümlede yatıyordu: "Türkiye'nin birtakım sancıları, her 7 senede bir defa çekip durması yanında, temsili sistemden, katılımcı demokrasiye geçiş için bu şarttır."

1993'te değişen tutumunu, 1989'da Özal'ın söyledikleriyle savunuyordu:

"Şimdi Cumhurbaşkanlığı seçimi nasıl olacak? 'Efendim, başka çare yok, bu zeminde olacak.' Evet bu zeminde olacak ama, dedik ki: 'Gelin şunları, şunları, şunları yapın.' Hiçbirini yapmadılar...

Ama bizim elimize bu hesabı soracak güç geçtiği zaman, bir Anayasa değişikliği yapıp, kendisini Çankaya'dan indirmek gücü de beraber geçecek."

73

"Çankaya'ya kaç oyla çıkacaksınız?"

"Konuşmam."

"Çankaya konusunda kararı ne zaman verdiniz ve önce kime söylediniz?"

"Sabaha karşı verdim. Saat 03.00 sularıydı. Semra Hanım uyuyordu. Sabah ona söyledim, 'Hayırlısı olsun' dedi. Sonra kimseye söylemedim. Grupta konuştum."

"Ya partide, Başbakanlıkta sizden sonrası?"

"Hiçbir fikrim yok. İnan, gerçekten yok. Zira bu konuyu düşünmeye başlamadım bile."

Soru ile yanıt Özal'la gazeteci arasında geçiyordu (18 Ekim 1989).

Bu türden yazılar 'ortadan giden' ya da 'Özal'sız gazeteciliği düşünemeyen' köşelerde yer alıyordu.

Bir de 'karşı köşeler' vardı:

"Konutta uzun zamandan beri hazırlanan ve bir gerilim filminin ustaca yazılmış senaryosuna dayandırılan bekleyiş bitti. Turgut Özal, Türkiye'nin 8. Cumhurbaşkanı adayıdır.

Karar sürpriz değildir.

Belki 'hanedan'ın bilmediği, sonucunun da pek sürpriz olmadığıdır...

...Özal'ın Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet'in başlıca esaslarına meydan okumaktır. Türkiye Cumhuriyeti'nin başlıca özelliği, Atatürk inkılaplarının temelini oluşturan laikliktir. Çok partili sisteme geçtiğimiz 1946'dan bu yana bütün partilerde o laiklik anlayışına ters düşen cereyanlar faal olmuşlardır.

Ancak iki müessese vardır ki, onlar ele geçirilememiştir. Cumhurbaşkanlığı ve Ordu. Turgut Özal'ın adaylık ilanı ile bunların bi-

rincisi muhasara altına alınmaktadır. O kale düşürülür ise, makamın TSK üzerindeki etki ve yetkisiyle, mesela imam-hatiplilerin orduya kabulleri 'kaçınılmaz' hale getirilmek planı ray üzerine çıkarılmaktadır...

...Özal daha bugünden gazetelere yolladığı yazılı tekziplerde Allah kelimesinin arkasına, dikkatle ve bilerek (C.C.) ilavesini yapmayı unutmaz hale gelmiştir.

Böyle bir tutum laik cumhuriyetin resmi kademelerinde görülmemiştir." (Metin Toker, 18 Ekim 1989)

74

İlk tur. Daha önce belirttiğimiz gibi, sonuç yok: Özal 247 oy alıyor. Çelikbaş 18 (20 Ekim 1989).

Demirel, aynı gün grupta "Bugün başlayacak Cumhurbaşkanı seçimleri, nasıl neticelenecek bilmiyoruz" diye konuşuyor. 'Bir şeylerden' umutlu mu acaba? Zira "4 Kasıma kadar da vakit var. Oylamalar dört defa tekrarlanacak. Ondan sonraki turlar nasıl neticelenecek? Kafalarda bu gibi sorular mevcuttur" diyor.

Balıkesir'den, Kocaeli'nden, Karabük'ten dönmüş. Bir gözlemini söylüyor:

"Ülkenin üzerinde bir kâbus vardır. Türkiye'de 'Cumhurbaşkanı seçimi yapılıyor' diye sevinebilen hiç kimseye rastlamak mümkün değil. Herkes 'Türkiye başına yeni bir dert alıyor' kaygısı içine girmiştir. Yani bunu nazik şekilde söylüyorum. Meydanlarda söylenen laf, bunlardan daha değişiktir...

...Size soruyorum: Dünyanın hangi ülkesinde, daha Cumhurbaşkanı olmadan, namzet olur olmaz, kendi maaşını iki buçuk misline çıkaran, masraflarını bilmem kaça çıkaran bir Cumhurbaşkanı olur? Bu, yağma değil de nedir?

Sonra size bu yolları açan, bu imkânları sağlayan bir hareketin öncülerini, yani 12 Eylül müdahalesinin kumandanlarını –9 sene olmuş– bu millet daha kaç sene sırtında taşıyacak? Ne hakkınız var? Kayd-ı hayat şartı ile, bu insanlara ev ver, bark ver, otomobil ver,

şunu ver, bunu ver, para ver, pul ver. Buna ne hakkınız var? Bu neye yarar biliyor musunuz? Bu, darbeciliği teşvike yarar. Açıkça söylüyorum, demokrasi düşmanlığıdır."

1991'de yeniden Başbakanlığa gelen Demirel ve DYP, verilen evleri, verilen barkları, verilen otomobilleri, şunu bunu... 12 Eylül'ü yapan kumandanların elinden almamıştır. Hatta, Cumhurbaşkanı olduktan sonra 'yenilemiştir.'

Almak mı gerekiyordu? Hayır!

Bu küçük not; 'İki Demirel'i' tanımak içindi!

Demirel'in Cumhurbaşkanlığı döneminde de kumandanlar 'olanaklardan' yararlandılar.

Demirel öfkelenmiş bir kez, Özal'a Çankaya yolunun açıldığını görüyor.

O günün koşullarında herkesi, pek çok çevreyi okşayan sert ve saldırgan bir üslupla sürdürüyor konuşmayı:

"Padişah taht'a çıkardı. Bunun adına cülûs derlerdi. Taht'a çıkan padişah kese kese (ulûfe) altın da dağıtırdı. Arpalıklar dağıtırdı. Bu, daha çıkmadan dağıtıyor! Çıkabilmek için dağıtıyor.

Bu cülûs ve ulûfe hadisesi utanç verici bir hadisedir. Kendi maaşını, eski Cumhurbaşkanının maaşını artırmaya kalkması ve bir zamanların komutanlarına, daha sonra Milli Güvenlik Konseyi üyelerine, kendilerini üye yapan eski komutanlara, kayd-ı hayat şartı ile birtakım haklar tanıması; bunların hepsi korkudandır.

'Kimin malını kime veriyorsunuz?' diyen olmayacağını mı zannediyor? 'Ayıp, utanmıyor musunuz?' diyen olmayacak mı?

Açık söylüyorum.

Verene, vermeye kalkanlara, verenlere 'Ne hakkınız var' diyecek kimse olmayacak mı? 'Ne hakkınız var' diye ben söylüyorum; milletin adına söylüyorum, meydan meydan söyleyeceğim.

Alanlara 'Ayıp değil mi?' diyen olmayacak mı? Ben söylüyorum; 'Ayıp değil mi?'... Keşke 20 Ekim 1989'da Türkiye, Cumhurbaşkanı seçimini böyle utanç verici yoldan yapmasaydı."

Keşke; Demirel 20 Ekim 1989'daki bu konuşmasını anımsayarak ve o gün söylediklerini yineleyerek 1997'ye gelebilseydi.

75

Not defterimden:

(20 Ekim 1989 Cuma) Birinci tur geçti. Mümtaz Soysal Hoca, bugünkü yazısında muhalefet milletvekillerini istifaya çağırıyor: Sine-i millet'e!

Özal fena tutulmuş Soysal'a. Koridorda "Anayasa profesörüne yakışmıyor" diyerek yükleniyor ve yanıtını almadan uzaklaşıyor.

Böyle konuşması doğal. 1. tur sonuçlarından sonra Özal sinirli. Hemen bir basın toplantısı yaptı.

Tabii, Özal'a göre, muhalefet Anayasa gereği seçimlere girmek zorunda!

Oysa –Mümtaz Hoca da söyledi– böyle bir zorunluluk yok. Ne Anayasa'da ne de içtüzükte.

Demirel ise, Özal'ın kızgınlığına benzin sıkıyor: "Bizi Anayasa Mahkemesi'ne versin" diye dalga geçiyor.

Ama Özal, ad vermeden Soysal'a yüklendi basın toplantısında: "Şer kuvvetleri adaylığına karşı çıkıyormuş." Şer kuvvetlerinin başında da 'bir kısım basın' yani biz, Cumhuriyet kadrosu geliyor.

Bir yeni savunu icat etti: Ola ki, fire verecek ANAP grubunun oylarıyla Cumhurbaşkanı seçilmesi ayıbını Atatürk'ü örnekleyerek göğüslemeye çalışıyor.

"Atatürk –bile– ilk Cumhurbaşkanı seçildiğinde 334 üyenin 158'inin oylarıyla seçilmiştir" diyor.

Demirel alayı elden bırakmıyor: "Demek, Atatürk seçilmemiş!" diyor ve ekliyor:

"Yahu Turgut Bey, kendini gerçekten İkinci Atatürk sanıyor. Yok, yok! Belki birinci Atatürk..."

Odada bulunanlar kahkahaları basıyor. Oysa, Atatürk'ün ilk seçilişinde seçim yeni yapılmış. Milletvekilleri Ankara'da değiller. O nedenle 158 oy!

'Sine-i millet' sloganı ilk turun yapıldığı gün TBMM kulisine canlılık getirdi.

SHP'de bir kaygı var. "İstifa ederiz," pekâlâ! Ama, Anayasa'ya göre boşalan üye sayısı 20 veya daha daha fazla olursa, ara seçim

gündeme geliyor. Ya DSP, ara seçimlere girerse?.. İnce hesap!

Özal, turdan sonraki açıklamalarında "İnönü'nün sine-i millete döneceğini sanmadığını" söyledi. Soysal Hoca iki gece önce İnönü ile görüşmüş. Liderin dediğini aktarıyor:

"İnönü, bana 'Sine-i milleti ben istiyorum, ama bazı arkadaşlar sakıncalar söylüyor' dedi."

Sakınca: DSP!

ANAP kulisi artık yeni Genel Başkanla Başbakan üzerinde çalışıyor. Özal'ın "Başbakanı ben seçerim ama, Genel Başkanı büyük kongre saptar" dediği yaygın.

Erdal İnönü açık konuşmasında halktan gelen "Meclis'ten çekilin" yolundaki baskının 'dayanılmaz hale gelmesi halinde' istifa edeceklerini açıkladı.

İnönü bu konuda kendisine çok sayıda telgraf ve mektup geldiğini belirtti: "Biz demokrasiyi koruyacağız. Ama iktidar partisi demokrasiyi darmadağın edecek ve biz de ona mani olacağız, buna gücümüz yetmez. 'İstifa edin' baskısı dayanamayacağımız noktaya gelirse, istifa eder, tek başlarına bırakırız" diyor.

Kamuoyundaki tartışmalarda bir 'el sıkma sorunu veya olayı'dır gidiyor.

Ankara Adalet Sarayı'nın açılış töreninde İnönü, Özal'ın elini sıkmış. Sorular, sorular üstüne. Bu sahneyi anımsatanlara yanıt veriyor İnönü:

"Sayın Özal bile bu konuya sarılmış. Ne kadar tipik bir davranış. Sayın Özal bizden bir şey istediği zaman arkadaşlığımız meydana çıkıyor. Bizim istediğimiz, halkın istediği bir şeyi yapması gerektiği zaman da 'O, eline verilen kâğıtları okumaktan başka bir şey yapamayan aciz bir insandır' diyor.

Her söylediği, kendi amacı için ortaya koyduğu bir yaklaşım. Bugün arkadaşlığımızı hatırlıyor, çünkü bize şimdi ihtiyaç duyuyor.

Seçimi tek başlarına yapmaktan son derece rahatsızlık duyuyorlar. Bunun yanlış olduğunu görüyorlar. 'Siz bizim arkadaşımızsınız, hadi gelin seçimi birlikte yapalım' diyorlar.

Ne kadar hafif ve insanları küçülten bir davranış. Böyle davranışları yapan bir Başbakanla birlikte Meclis'te bulunmak bize hüzün veriyor.

Bu hüznümüzü bugüne kadar içimize attık.

Bu davranış devam ettiği sürece sanıyorum Sayın Özal ile tokalaşmamız dün son defa olmuştur.

Henüz Cumhurbaşkanı seçilmedi. Başbakanla el sıkışmaya bir itirazım yok.

Seçimle geldi.

Ancak, Cumhurbaşkanı seçildiğinde elini sıkmam söz konusu değildir."

Bu sözleri, sadece demokratlığı ile ünlenen bir kişi söylemiyor. Aynı zamanda nezaketi ile tanınan, sözcükleri tartarak kullanan bir siyaset adamı olan İnönü'den gelmesi, sözlerin önemini bir kat daha artırıyor.

Üstelik, Özal'ın portresinin renkli bir bölümünü içeriyor.

76

İşte bu günlerdeydi. Tam bir yanılgı. Deniz Baykal gibi siyasette feleğin çemberinden geçmiş bir politikacıdan beklenmeyen bir açıklama:

"Özal yüzde 95 aday olmayacak" dedikten sonra şimdi de "DSP'nin ara seçimlere girmeyeceği güvencesi vermesini" istiyor. Meclis kulisinde karşılaştığı her gazeteciye bu 'koşulu' söylüyordu. Yoksa SHP, sine-i millete hazırdı!

Beklenen oyun sergilendi: Bu kez Ecevit, merkez karar organından "Hele öteki partiler sine-i millet kararını alsınlar"a gelen bir açıklama çıkardı.

Kuşkusuz 'ötekiler' dediği tek hedef: SHP!

İki sol parti 'düşmüş birbirine.' Özal memnun. Demirel memnun!

SHP bence yanlış oynuyor. Doğrusu, koca parti DSP'nin peşine takılmış gibi bir duygu uyandırıyor insanlarda.

Peki Demirel bu durumdan niye memnun? Hem Özal'a, hem de 'sola' vuracak malzeme çıkıyor.

Ya Özal? Korktuğu karar sine-i millet. Böyle bir gelişme, erken seçime yol verecek. Partiler arası olaylar o kadar karmaşık ha-

le geldi ki, Özal'ı Çankaya'dan artık kimse vazgeçiremez. Demirel'e, DSP'nin kararını, bu karardan sonra, SHP'deki coşkulu havayı anlattım, görüşünü sordum:

"Kardeşim" dedi (canını sıkan bir söz ve soru olunca lafa 'kardeşim' diye başlar), "eğer ara seçime DSP girerse halka 'sandığa gitme' deriz, gitmez. Zaten Türkiye'de demokrasi oturacaksa bu türden olayları denemeli. Başka çare yok."

"Dün gece haber geldi, 30 Ekimde Evren DYP'ye geliyor. 29-30 Ekimi boş bırakmış" diye bir ek yaptı.

"Niye?" diye soracak oldum:

"Köşk'teki son Cumhuriyet Bayramı" dedi. Gülüyor.

Sine-i millet yattı. Demirel, "Benim işime yarar" diyor. Kısacası, "Özal SHP'ye; SHP, DSP'ye, Demirel ise üçüne bakıyor."

77

Halkın ve kimi gazetelerle gazetecilerin gözlerde büyüttüğü Çankaya Köşkü binası gündemdeydi.

Özal'ın seçimiyle uğraşıldığı bir sırada, İhsan Sabri Çağlayangil'in gazeteci Özcan Ercan'la yaptığı uzun bir röportaj yayımlandı.

Çağlayangil; o ince, esprili ve tadına doyulmaz üslubuyla Çankaya Köşkü'nü anlatıyordu.

"Çankaya Köşkü nasıl bir yerdir, eşyaları nasıldır?"

Genelde sorular, bu ve benzeri sorulardı. Ancak Köşk'te 1980'den önce altı ay Cumhurbaşkanlığına vekâlet eden Çağlayangil, söze "Efendim; ben, Köşk'e topla tüfekle değil, Anayasa gereği çıktım" diye başladı. Böylece, Evren'e hafifçe dokunduruyordu:

"Vekil oldum, ama asilim yoktu. Doğrusu, tarihler bu konuda ne yazacak, çok merak ediyorum. 6 Nisan 1980'den 12 Eylül'e kadar bu ülkenin başı kimdi diyecekler, bilemiyorum. Boş bir makama vekâletti benimki."

Soru: "Çankaya'yı ilk ne zaman gördünüz?"

"Ben, Köşk'e ilk defa çok gençken, Emniyet-i Umumiye'de çalışırken, çıktım. O zaman İsmet Paşa reisicumhurdu. İlk o zaman gördüm."

Soru: "Hangi vesile ile efendim?"

"Benim, Taki isimli bir arkadaşım vardı. İsmet Paşa'nın uzaktan akrabası bir kızla evlendi. Düğünleri de Köşk'te yapıldı. Biz de davetliydik. Doğrusu, düğünün orada yapılacağını davetiyede gördüğümde pek çok heyecanlandım. Büyük merak içerisine girdim."

Soru: "Neden?"

"Eh... Tabii Reisicumhur ikametgâhı diye. Atatürk'ün, İsmet İnönü'nün ikametgâhı... Muhteşem şeylerle karşılaşacağımı umuyor, gözlerimin kamaşacağını sanıyordum."

Soru: "Yoksa umduğunuzu bulamadınız mı?"

"Ne gezer... Doğrusu, hayatımın ilk büyük sükût-ı hayaline uğradım. Hani, Fatih'te, Beyazıt'ta düğün salonları vardır ya; Köşk'te, düğünün yapıldığı salon, aynı o yerlere benziyordu. İnanılır gibi değil ama, çok basitti..."

Soru: "Düğünün yapıldığı yer Köşk'ün hangi kısmındaydı?"

"O zamanlar Köşk'te daha tadilât yapılmamıştı. Kapıdan girdiğinizde, büyükçe bir salona uzanırdınız. O salonun tam ortasında bir patyo vardı. Yani bir iç bahçe. Orada bir havuz. Duyduğuma göre, o havuz şimdi Köşk'e katılmış ve oldukça büyük bir salon yapılmış. Ama o zaman, düğün, nispeten dar bir yerde ve patyoya bakan camekânda yapılıyordu. Doğrusu, salonları da geniş bulmamıştım. İlk izlenimim bu. O geceden beni en çok etkileyen altın tabaklarda yemek yemek olmuştu."

Soru: "Altın kaplama tabaklar herhalde?"

"Hayır efendim. Masif altın. Öylesine etkilendim ki, sordum. 'Nereden bu tabaklar' diye. Bütün servis olduğu gibi masif altından. Çatal, kaşık, bıçak... Tabaklar... Rengi ve parlaklığı göz alıyor. Zarif bir görünüme sahip. Meğer İmparatorluktan kalmış. Sultan Aziz kullanırmış. O da Londra'dan getirtmiş."

Soru: "Düğün yemeği yediğiniz masa böyle filmlerde gördüğümüz gibi uzun bir masa mıydı?"

"Yooo.. Hayır... Bilmem, hiç Köşk'e gittiniz mi?"

"Hayır."

"Köşk'e gittiğiniz zaman kapıdan girdiğinizde kendinizi ilk önce dar bir koridorda bulursunuz. Hemen sağda, başyaverin odası vardır. Onun hemen yanında bir de bilardo odası vardı o zaman.

Atatürk ile İsmet İnönü, bilardo oynarlardı. Ondan sonra, genişçe bir salon ve Mussolini masası gibi bir de masa..."

Soru: "Nasıl oluyor Mussolini masası?"

(Keyifli keyifli gülüyor) "Efendim, Mussolini başvekilken, makamında, çok geniş bir masada otururmuş. Uzunca ve geniş bir masa. Kendisi, bu masanın en başında oturur, kapıdan giren kişiyi, yanına gelinceye kadar dikkatle tetkik edermiş. Ne biçim bir insan olduğunu, karakterini, kapıdan yanına gelinceye kadar deşifre etmeye çalışırmış.

İşte, Köşk'ün salonunun ortasındaki masa da, öyle uzunca ve genişçe bir masaydı. Salona açılan odalardan birinde de fotoğraf çektiriliyordu. Hepimiz sıraya girmiş ve fotoğraf çektirmiştik. Sefirlerin kabulü de o salonda yapılırdı."

Soru: "Büyük salonda ve yandaki odalarda bulunan eşyaları da biraz anlatır mısınız?"

"Köşk'teki bütün eşyalar saraylardan gelmedir. Hepsi stil eşyalardır. Ama eşyalar faslına sonra gireceğim. Önce, Köşk'ün içini anlatayım.

Şimdi, Atatürk'ün Kurtuluş Savaşı'nda oturduğu Kuleli Köşk diye bir yer vardı. Şimdi orası müze olarak kullanılıyor. Tabii Çankaya, benim gördüğüm dönemde, o Köşk'e göre çok büyük bir yer... Ama Türk Cumhurbaşkanları için de oldukça küçük bir yerdi. Yeterince ihtişamı da yoktu."

Soru: "Bu sıralar büyük değişiklikler olduğu söyleniyor?"

"Asıl değişiklikler, rahmetli Fahri Korutürk zamanında oldu. Kendisi, Abdurrahman Hancı diye bir mimara Köşk'ü tamir ettirdi. Makbule Hanım'la (Atatürk'ün kız kardeşi), Adnan Bey'in (Menderes) de bir ara oturduğu Köşk...

O Köşk'ü devlet başkanlarının misafir evi haline soktu. Modern bir ev oldu. Orada, devlet başkanları maiyet ile birlikte ikamet ederlerdi. Aslında Yabancı Konuklar Köşkü de inanılmaz derecede haraptı.

Ben, kronik bir dışişleri bakanıyım. Senelerce o Yabancı Misafirler Köşkü'nde (şimdi Başbakanlık Konutu olarak kullanılıyor) oturdum. İkinci sükût-ı hayalim de o konuda oldu. Alt tarafta muhteşem odalar, üst tarafı berbat bir yer."

Soru: "Çankaya'nın üst katlarını da anlatabilir misiniz?"

"Efendim, zamanı geldi ben Köşk'e Cumhurbaşkanı Vekili olarak geldim. 6 Nisan 1980. Gerçi yukarı kata İran Şah'ı geldiğinde çıkmıştım. Sunay zamanıydı ve orada yani üst katta bir kabul olmuştu. Yemek davetiydi. O salon kısmını görmüştüm de. Yatak odalarını hiç bilmiyordum.

Vekil olunca başyaver geldi. 'Köşk'te mi kalacaksınız?' dedi. Yaz aylarındayız. 'Hayır' dedim. Evim yakın. Ben vekilim. Evime gidip geleceğim. Aradan bir-iki gün geçti. Yukarısını, yatak odalarını görmek istedim.

Aman Tanrım... İnanılır gibi değil... Müthiş sükût-ı hayale uğradım.

Üçüncü sınıf Sirkeci otellerinin odası buradaki yatak odalarından bin kat daha iyidir."

Soru: "Ya Cumhurbaşkanının yatak odası?"

"Bir tek Reisicumhurun yattığı odaya önem verilmiş. Diğerleri ise berbat. Belki çocukların yattığı odaları bilmiyorum. Ama inanılır gibi değil. Benim kendi evimin eşyaları ondan daha güzeldi."

Soru: "Atatürk de mi bu yatak odasında yatıyormuş?"

"Atatürk'ün yattığı odaya makam odasından merdivenle çıkılır. O şimdi müze halinde muhafaza ediliyor. Onun çok geniş bir banyosu vardı. Yanında da bir asansör boşluğu vardı. Tek katlı olmasına rağmen son zamanlarda Atatürk hastayken asansör de yapılmış."

Soru: "Cumhurbaşkanının yattığı özen gösterilen oda çok mu büyük?"

"Hayır, hayır! En fazla 30 metrekare bir yer."

Soru: "Yatak özel bir yatak mı?"

"Evet, özel bir yatak ama hükümdar yatağı değil. Bir otelin kral dairesi gibi."

Soru: "Hükümdar yatağı nasıl oluyor efendim?"

"Biz Sunay'la Fransa'ya gittiğimizde Quai d'Orsay'da misafir ettiler bizi. Kralın yatak odasını Sunay'a, kraliçeninkini de bize verdiler. Bir muhteşem yerdi. Banyosu altındandı. Mozaiklerle işlenmişti. Banyoya kadife merdivenlerle çıkılıyordu. Yatak odasındaki ihtişam göz kamaştırıcıydı."

Soru: "Sanırım Çankaya'nın Sirkeci Oteli görünümündeki yatak odaları şimdi değişmiştir."

"Korutürk bu eşyaların hepsini değiştirmiş. Emel Hanım'ın zevki ile yeniden döşenmiş. Yalnız Çankaya'yı değil, Florya Köşkü'nü de islah etmiş. Florya Köşkü'nden Sunay şikâyet ederdi. Öyle bir rutubet vardı ki, çarşaflar sırılsıklam olurdu. Bir cihaz almışlar ve Cumhurbaşkanının yattığı odaya koymuşlar. Ben de kaldım orada. O cihaza her gün iki teneke su doluyor."

Soru: "Biraz önce 'Köşk personeline yemek veriyorum' dediniz, kaç kişi çalışırdı Köşk'te?"

"80'i mütecaviz... (Bir de 1997'yi, 1999'u görseydi rahmetli Çağlayangil. Kaç kat personel. Düzinelerle başdanışman, danışman...) Aşçılar, polis, Muhafız Alayı da var."

Soru: "Gece Köşk'te Cumhurbaşkanından başka kimse kalmaz mı?"

"Hayır... Bir tek koruma... Ve nöbetçi kulübeleri."

Soru: "Başyaver, basın danışmanı filan?"

"Hepsi civardaki evlerde."

Soru: "Bir spor salonu var mı Köşk'te?"

"Atatürk'e ait, o da müze olarak kullanılıyor şimdi. (1997'de modern araçlar ve gereçlerle donanmış bir spor salonu yapıldı.) Kendisi yaptırtmış. Bir masaj masası var. Kürek aleti var. Odasının hemen yanında. Atatürk sporu çok severdi."

Soru: "Bilardo hâlâ orada mı?"

"Hayır, yer yokluğundan kaldırdılar. Köşk'ün en güzel yeri neresidir bilir misiniz? Bahçesi... Bakımlı ve çok büyük." (Ya şimdi? Güzelim ağaçlar kesildi. Muhafız Alayı'na beş yıldızlık yatakhaneler yapıldı.)

Soru: "Çankaya'nın yeni sahibi bir ölçüde belirlendiğine göre şunu sorayım, Çankaya'nın mesciti var mı?"

"Hayır, bugüne kadar benim bildiğim yoktu."

Soru: "Acaba Sayın Özal bir mescit inşa eder mi?"

"Olabilir. Şimdi Çankaya'ya mescit niye konmasın? Belki günün birinde Hıristiyan Cumhurbaşkanı seçeceğiz!"

Soru: "Sayın Özal sizin gibi düşünüyor. Geçen gün yabancı konuklara 'Malatyalıyım, bende de biraz Kürtlük var,' dedi. Nakşi-

bendi olduğu iddiaları da yaygın. Demek sizce bunlar sakınca değil."

"Günlük politikaya inmem. Siz kendi düşündüğünüzü bana söyletmek istiyorsunuz.

Atatürk 'Ne mutlu Türk'üm diyene' demiş, ne mutlu Türk olana değil..."

Soru: "O zaman siz Özal'ın adaylığını onaylıyorsunuz?"

"40 yaşını aşmış herkes aday olabilir. Bunu yadsımıyorum. Türk birliği, anketlere göre yüzde 13 ANAP oyu ile nasıl sağlanır?

Bu kuru bir şekilcilikle ve hasta bir inatla gidilen bir sonuç.

Paradoksal ve antidemokratik.

Ben buna karşıyım."

78

Sadece Özal'ın Cumhurbaşkanlığına değil, DYP ile SHP'nin bu ana sorundaki politikalarına karşı çıkan biri daha vardı: Bülent Ecevit!

Ecevit'in sözleri, kimine göre 'tarihsel değerde'ydi:

"Meclis'teki iddialı iki muhalefet partisi, yedi aydır, sabah-akşam tüm ülke sorunlarını bir yana bırakıp, 'Özal'ı Cumhurbaşkanı yaptırmayacağız, erken seçim yaptıracağız' demiş durmuşlardır" diyordu Ecevit:

"Fakat hiçbir sonuç alamamışlardır. Tersine, Cumhurbaşkanlığını, Özal için bir onur ve inat meselesi haline getirmişlerdir.

Oysa, böyle davranmak yerine, temel sorunlarla ilgili olarak ANAP iktidarını köşeye sıkıştırsalardı, o sırada gözler önündeki bazı yolsuzlukların ardını bırakmasalardı, Sayın Özal'ı Cumhurbaşkanlığına aday olamaz duruma düşürebilirlerdi. Belki erken seçimi de kaçınılmaz duruma getirebilirlerdi.

Fakat bu yolu denememişlerdir bile. Erken seçimi gerçekten istedikleri de çok kuşkuludur.

Stratejileri iflas eden SHP ve DYP, şimdi kendi kamuoylarının baskısı altında ezilmektedirler ve kurtuluşu Meclis'ten kaçışta aramaktadırlar. Fakat onu da göze alamadıkları için topu birbirlerine

atmaktadırlar. Birbirine atmakla da bir yere varamayınca, bu kez SHP, topu Demokratik Sol Parti'ye atmaya kalkışmaktadır.

İkinci ANAP iktidarı da, Özal'ın Cumhurbaşkanlığı da 1987' deki SHP-ANAP işbirliğinin siyasal ve ahlaki açıdan gayrı meşru ürünleridir. SHP, kendi günahının ürünlerini bizim kapımıza bırakarak sorumluluktan kurtulamaz." (22 Ekim 1989)

79

Ecevit'in sorumluluk yüklediği iki siyasal parti liderinden 'biri', Özal'ın Çankaya'ya 'yaralı çıkacağından' emindi ve yeni stratejiler peşindeydi.

Gazetelere göre, Demirel; manevi evladı Cavit Çağlar'a, "Çankaya'ya çıksa bile üstü başı parçalanmış biçimde çıkacak. Yaralı çıkacak. Bize de yeni bir slogan vermiş olacak" diyor ve;

'Yeni sloganı' özetliyordu:

"Seçmenden 'Özal'ı indirmek için' oy isteyeceğiz."

Yani? Çankaya sorununa dayanarak 300 milletvekili çıkaracak oranda oy istemeyi planlıyordu Demirel.

Bu sözleri (24 Ekim 1989) DYP grup toplantısında açıyordu:

"Halka söyleyeceğimiz şudur:

'Neler gördün ey benim büyük milletim, neler! Başına neler geldi!.. Ama onların hepsi gitti. Geriye sen kaldın. Onların hepsini şöyle veya böyle başından savmak imkânını buldun. Şimdi, sanatı yalan olan ve tarihi tahrif eden, her şeyin tersini söyleyen –ki bunun adına takiye derler– bir kimsenin, birtakım aldatmacalarla, birtakım oyunlarla, birtakım tertiplerle başına geçmek ihtimali ile karşı karşıyasın. Ne yapacaksın?'

'Biz seni tanımıyoruz. Biz, senin gibi bir Cumhurbaşkanı tanımıyoruz. Bir gün nasılsa sandık gelecekti' diyeceksin.

'Tanımıyoruz diyenlerin arkasına düş. Binaenaleyh, sandığın içerisinden çıkacak olan güç, senin gücün.

Senin gücün, tanımadığın bu zatı oradan indirsin ve seni de bu sıkıntıların içerisinden kurtarsın. İşte yol budur, Doğru Yol budur.' "

Demirel'in siyasal vaızlarını dinleyen 'millet, 1991'deki erken

genel seçimde, Demirel'e gerekeni yapmasına yetecek çoğunluğu' vermedi.

Oysa, Özal konusunda amaçta birleşen SHP ile DYP, Özal'ı Çankaya'dan indirmekte kararlıydılar. 1991'de toplam sayıları da Özal'ı indirmeye yeterli olamadı.

Bu birliktelik söylemleri, Çankaya sorununda işe yaramadı ama, 1991'den önceki yakınlaşmalar 1991'den sonra DYP ve SHP'nin koalisyon hükümeti kurmalarına olanak sağladı.

80

Not defterimden:

(24 Ekim 1985 Salı) 2. tur. Özal'a 9 oy fazla. 247'den 256'ya yükseldi oyları. Alkışlar.

Muhalefet hâlâ sine-i milletle uğraşıyor. SHP merkez yönetim kurulu, reddetmişti sine-i milleti. Erdal Bey nasıl açıklayacak bu kararı, nasıl anlatacak? Ama bir yolunu bulmuş sanırım: "Geçen haftaki sözlerine duygusallığın egemen olduğunu" söyleyiverdi.

Oysa, 1. turdan sonra "Halkın tahammül gücünün son kerteye geldiğini" söylemişti.

"Olur böyle vak'alar – bizim siyasal yaşamımızda olur böyle olaylar."

Özal ise ANAP grubunda 'ulûfeyi anlattı, geçmiş Cumhurbaşkanlarının maaşlarını anlattı.' Milletvekili maaşlarına gelen zamlardan sonra, Cumhurbaşkanlarının maaşları geriye düşmüştü.

"Kendisi için bir şey yapmıyordu. Parayla pulla ilgilisi yoktu."

2. turdan sonra kuliste televizyona konuştu Özal:

"Demirel, Cumhurbaşkanı seçimini 'şahsi mesele' haline getirdi. 'Kendim için bir şey istiyorsam namerdim' diyen Demirel, uzun yıllar beraber çalıştığı insanın Cumhurbaşkanı seçilmesine tahammül edemiyor.

SHP'nin Demirel'in arkasından gitmemesi lazım. Girsin Meclis'e, ama bana oy vermesin. 3. tura katılsın, çıkmaz sokaktan çıksın. Süleyman Demirel'in memleketi getirmek istediği noktaya kimsenin gitmemesi lazım."

İnönü ise, "Seçimin Anayasa'nın ruhuna uygun olmadığını" savunuyor. DYP'nin de katıldığı bir görüş tartışmaya açılmak isteniyor.

İki muhalefet partisi üçte iki çoğunluk aranmasında direniyorlar.

(Aynı günün gecesi) Demirel'i aradım. Daha sorulara geçmeden patladı:

"Alçaklık cereyan ediyor, alçaklık" dedi. "Ama yutturamayacak."

Sürdürdü: "İki buçuk saat İzmir'de, şehirde gezdim. Nasıl bir nefret var Turgut Özal'a, anlatamam. Arabanın, otobüsün önüne kadınlar atlıyor, 'Seçtirmeyin bu adamı' diye bağırıyorlar."

"Üçte iki çoğunluktan bugün siz de söz ettiniz. Nedir bu?"

"Meclis Başkanı'nın ilk iki turda üçte iki çoğunluk olmadığı için oyları tasnif ettirmemesi lazımdı" dedi Demirel ve ekledi:

"Formaliteyi ihmal ediyorlar. Turgut Özal şimdi dosya yapıyor. Turgut Bey Cumhurbaşkanı olmazsa Süleyman Demirel mi olacak? Ben daha önce böyle bir isteğim olmadığını açıkladım."

Oysa, Demirel'le konuşmadan önce Yekta Güngör Özden'e konuyu sormuştum. O da "Anayasa'daki espri 300 oyun sağlanmasına yönelik. Yoklama 300'den aşağı çıkarsa, genel kurul oylamaya geçmemeli. Sonuçta, Anayasa Mahkemesi'ne gidebilir" demişti.

İnönü de aynı hukuksal mantıkla iki oylamaya karşı çıkıyordu.

Demirel de. Meclis kulisinde otururken Özal'ın sözlerini elbette duymuştu. Anımsattım:

"SHP'ye yalvarıyor" dedi. "Meşruiyet kazanmaya çalışıyor. Muhalefet girmeyince, seçim demokratik olmayacak."

"Anayasa Mahkemesi'ne başvuracak mısınız?"

"Oradan bir şey çıkmaz. Yine halkla halledeceğiz. Halkla indirirsek Özal'ı, demokrasi Türkiye'de 10 yıl işler."

"Ya SHP" dedim. "Bugün grupta İnönü..." Tamamlayamadım, arkasını Demirel getirdi:

"Evet, daha önceki sözleri duygusalmış" dedi.

Demirel, "SHP'nin politikası yok" diyor. "Ama ben Deniz Baykal'ı bir şey sanırdım. O da politikadan çakmıyor" deyince ben, yanıt vermedi.

"Yahu hiç değilse bir il'e gidin" diye sürdürdü: "Mitingler yapın. Beni yalnız bıraktılar."

(25 Temmuz 1989) İlhan Selçuk'un yazısı nefis:

"Neşemizi Bulalım...

10 yurttaştan 8'i:

– Olmaz böyle şey.

10 yurttaştan 2'si:

– Olur, olur.

Neden olur?

Çünkü Türkiye'de 'olmaz' diye bir şey yok; fırsatı eline geçiren bastırır.

Kimisinin yüreği kaldırmıyor, kimisinin içi götürmüyor, kimisi karalar bağlıyor:

– Bir takunyalı, Atatürk'ün Çankayasına nasıl çıkar? Devletin başına nasıl geçer? Ah, ah... Bu hallere mi düşecektik!.. Bugünleri de mi görecektik?

Adam yüzde 36 ile Başbakan olmuş, sineye çekmişiz; yüzde 20'yle neden Cumhurbaşkanı olmasın? Hem Başbakanlığını içimize sindirmişiz de neden Cumhurbaşkanlığını hazmedemiyoruz? Bir bardak nane suyu, bir fincan koyu kahve içtik mi, oooh, çok iyi gelir. Üstelik Çankaya'da şimdiye kadar kimler oturmadı ki!.. Bir Çivitbaş vardı, evlere şenlik. Darbeyi vurup 'Atatürkçüyüz' diye yalnız demokrasiyi değil, Atatürk'ün devrimlerini de paspas gibi çiğneyenler Çankaya'ya layık oluyorlar da Cumhurbaşkanlığı Tonton'a mı çok görülüyor?

Çankaya'da takunya seslerini duymak istemeyenler, kulaklarını tıkarlar...

Cüneyt Arcayürek'in yazışıyla TÖ (Turgut Özal) Çankaya'ya bal gibi oturur; ama 10 yurttaştan 8'i TÖ'yü istemiyormuş; ne yazar? TÖ şimdiden açıklıyor:

– İki üç ay bağırırlar, sonra susarlar, ortalık süt liman kesilir, istikrar sağlanır.

Haydi bastır TÖ!..

Bana sorarsanız TÖ'nün Çankaya'ya çıkmasında 'hayır' var: Ya herru ya merru...

12 Eylül darbesi böylece Çankaya'da sürecek; 12 Eylül hukuku daha bir süre geçerli olacak; vesayet demokrasisi ağırlaşacak; ekonomide Özal modeli Cumhurbaşkanlığı katından yönetilecek; fırsatçı işadamları doğrudan Çankaya'ya el atacaklar; TÖ iktidar partisi genel başkanlığına kâhyasını oturtacak; Başbakanına buyuracak: TÖ ailesinin papatyası, davulcusu, çıkarcısı karargâhını Çankaya'da kuracak...

İyi olacak.

Türk halkı demokrasiye layıksa, bu işi kökünden çözümler; ama, içine Çankaya'yı da alan bir demokratik savaşım 12 Eylül hukukunu kökünden değiştirerek 82 Anayasası'nın yerine de çağdaş ve özgürlükçü bir temel yasa getiremezse, sürünür gideriz.

Halk tabanında desteğini yitirdikçe, ANAP grubunun evet efendimciliğine dayanarak tek adam yönetimine doğru tırmanan TÖ'yü Çankaya'da görmek, Türkiye'de demokrasi savaşımını hızlandıracak, somutlaştıracak, sıcaklaştıracaktır.

TÖ Çankaya'ya çıkmalı.

Çıkmalı ki şimdiye dek önemli, ağır, oturaklı görünen kişilerin işgal ettikleri Köşk'ün cilası gitsin; altından gerçek yüzü görünsün...

Herkes desin ki:

– Yahu, bu Çankaya da bir marifet değilmiş; şimdiye dek askeri darbelerle birtakım adamlar gelip oturuyorlardı; şimdi de TÖ sivil darbeyle gelip oturdu. Onlar da halka karşıydılar, bu da halka karşı.

– Aşkolsun TÖ'ye!.. Bundan sonra çok iyi olur, yaka paça açık, don gömlek muhafız birliğini denetler...

– Korkut'a özel mescit yaptırır.

– Damat, işlerini Çankaya'dan idare eder.

– Yakın işadamları, gözetilen holdingler, aile ortakları, artık Köşk'te toplanırlar.

– TÖ ne demişti 26 Mart seçimlerinden önce: 'Semra, koy bir kaset, neşemizi bulalım...'

– TÖ hükümette neşesini buldu.

– Cumhurbaşkanlığında da bulsun.

– Böyle başa, böyle tıraş.

10 yurttaştan 8'i 'TÖ'ye hayır' demiş; ama adam Cumhurbaşkanı olacak...

O zaman biz neşemizi bulacağız."

Not defterimden:

(Aynı gün, Çarşamba) Basın, teslim. Manşetlerde Özal'ın Cumhurbaşkanlığını haber veriyorlar!

İkinci önemsenecek haber ise, SHP'nin sine-i millete karşı çıkan politikası...

Oktay Ekşi "SHP kof çıktı" diyor. Mümtaz Soysal sert yazmış. Özal'ın Cumhurbaşkanlığına olanak sağlayanlar arasında İnönü'yü de gösteriyor ve "Bu adların tarihin çöp sepetine atılacağını" yazıyor.

Özal'ın 3. tura muhalefeti davetine ne diyecek acaba İnönü?

"Bizim tavrımızda bir değişiklik yok" dedi. 3. tura girmek, bugüne kadar resmi açıklamalarda söylenenlerin tersini yapmak, bir çeşit ölüm fermanını imzalamak olmaz mıydı?

ANAP'ta 'Özal sonrası' giderek hızlanıyor. Mesut Yılmaz mı, Hasan Celal Güzel mi?

Mümtaz Hoca, SHP'nin izlediği politikaları eleştiren ikinci yazısını şöyle bitiriyor:

"Sonuç, iki, üç, beş değil, yedi yıllık bir Özal iktidarı. Elini ister sıkın, ister sıkmayın!"

Not defterimden:

(29 Ekim 1989 Pazar) Bu Özal, inanılmaz bir insan. Bugün Cumhuriyet Bayramı, Anıtkabir'de gitmiş, İnönü'nün elini sıkmış: "Hani sıkmaz diyordunuz, işte sıkıyor" demiş gazetecilere, foto muhabirlerine poz vererek.

Ertuğrul Özkök, Özal'dan özel bir demeç almış. Özellikle yeni Başbakan bölümü ilginç.

Soru: "Kararınızı ne zaman vereceksiniz?"

Yanıt: "Kararımı (kimi Başbakan atayacağını) son anda vereceğim. Ayın 9'undan sonra açıklayacağım (görevi Çankaya'da devraldığı gün). Cumhurbaşkanlığına aday olma kararını da son anda vermiştim. Sabaha karşı."

Soru: "Biz sizi uzun vadeli planlar yapan bir politikacı olarak tanıyoruz."

"Gerçekten son anda karar verdim. Önceleri 'fifty-fifty'ydi. Sonra bazı faktörler ağır basmaya başladı. Sabaha karşı bu karar oluştu."

Soru: "Faktörler neydi?"

"Söylemem. Çok faktör vardı. Demokrasiyi koruma faktörü önemliydi."

Ne ki, sadece içerde değil, dışarda da Özal'ın oy dayanağı eleştiriliyor ve örneğin Newyork Times gibi bir gazete (27 Ekim 1989) mizah öğeleriyle yüklü şu satırlara yer veriyordu:

"Kamuoyu açıklamalarında popüleritesi yüzde 28 olan, partisi son yerel seçimlerde ancak üçüncü parti olarak çıkıp güç duruma düşen, yerel seçimlerde adayları ancak yüzde 22 oy alabilen ve kamuoyu yoklamalarına göre bugün seçim olsa yüzde 14'ü alması bile şans sayılabilecek bir siyasi lideri ne yaparsınız?

Türkiye'de, anlaşılan Cumhurbaşkanı yaparsınız."

29 Ekim gecesi Köşk'teki resmi kabule; Demirel, gitmiş ve hemen ayrılmış. İnönü gelmiş, "Demirel nerede" diye sormuş:

"Geldi ve hemen ayrıldı" demişler.

"Hemen bir mitinge gitmiştir" diye dalga geçmiş.

Gazeteler barut. Bir-iki yazar dışında. Ertuğrul ve Yavuz Gökmen!

İnönü, Anıtkabir'deki el sıkma olayından sonra, Köşk'teki resmi kabulde Özal'a fazla sokulmamış. Neden yaklaşıp sokulsun ki...

Tuhaf çizgiler: Özal, gazetecilere yeni ANAP genel merkez binasını gezdirmiş. Genel Başkan odasına gelmiş; tuvaletini, banyosunu göstermiş ve "İnsan bunları ve burayı bırakıp nasıl gider?" diye bir de şaka yapmış. Demek, yeni Cumhurbaşkanımız 'tuvalet hayranı.'

Evren, Başbakanlığa, parti merkezlerine gidiyor, veda ziyaretleri yapıyor.

Gece arayan Demirel "Erdal Bey neler söylüyor? Parti ziyaretinde Evren'in demokrasiye katkılarından bahsediyor. Olacak şey değil" dedi.

"Ama siz televizyonda Evren'le bir türlü yanyana gelmediniz" dedim.

"Ne zaman yanyana geldik ki?" diye yanıtladı.

"Yalnız kaldığınız zaman neler konuştunuz Evren'le?"

"Yalnız değildim, bizim adamlar vardı. Turizmden konuştuk. 'Aman oraları (Marmaris'i) boş bırakmayın, kapıları açık tutun,' dedim. Evren, 'Kapımız açık' dedi."

Yarın grupta konuşacak ve Özal'a –yine– bindirecek!

"Tek soru var orta yerde: 21.80'le ve hangi hakla yukarı çıkarsın?"

81

Turgut Özal:

Yüzde 21.80 oya dayanarak, ANAP grubunun oylarıyla yukarı çıkmayı hak bildi!

Saat 16.00. Sonuç açıklandı:

263 oy. Fire 22. (31 Ekim 1989)

Kulis görülecek haldeydi.

Fraklar giymiş, geldi. And içme töreni. Herkes ayağa kalktı. Ben ve Uğur dışında. Biz oturduk. DYP, oturuyor. SHP ayakta, ama alkışlamıyor.

Derin düşünen bir yazarımız şöyle bitiriyor yazısını:

"Bu ülke ve bu millet bu Cumhurbaşkanı'nı kaldırmaz."

Fos çıkıyor bu yargı.

Mümtaz Hoca ise –daha gerçekçi– bağlıyor yazıyı:

"Yine de bu olayın genel bir hayrını düşünmeden duramazsınız. Ses çıkarmaya alışık olmayan, doğrudan doğruya tepki göstermek yerine uzaktan seyretmeyi seven, seçimden seçime oy kullanıp gerisini bir-iki politikacıyla yazar çizer takımından üç-beş kişinin sırtına yıkarak televizyon karşısında uyuklayan bir çoğunluğun böyle bir sonuçla (Özal'ın seçimiyle) burun buruna gelmesi az mı hayırlı, öğretici ve uyandırıcı bir olaydır?"

Demirel, DYP grubunda (31 Ekim 1989):

"Türkiye'de, aslında Cumhurbaşkanı seçilmiyor veya Cumhurbaşkanı tayin edilmiyor.

Başbakan, Cumhurbaşkanı görevi de uhdesinde olmak üzere, Başbakan olarak Çankaya'ya çıkıyor" diyordu.

Saptama doğruydu!

Konuşmasında tarihten bir sayfa açıyor Demirel:

"Sultan Abdülaziz, sabahleyin kalkmış bakmış, Dolmabahçe'nin önünde donanma var, toplarını saraya çevirmiş. Öbür cephesinden

bakmış, Harbiye talebesi var. Bir cephesinden bakmış, Talebe-i Ulûm var. Sarayın etrafı sarılmış. Rahmetli Bal Mahmut anlatırdı. Bal Mahmut'un yani Mahmut Baler'in babası Hafız Paşa, Abdülaziz'in Mabeyn Başkâtibidir. Abdülaziz, Hafız Paşa'yı çağırmış:

'Hafız, bu ne? Bir yanık kokuyor. Ben burada bir şey hissediyorum' demiş.

O da demiş ki; 'Padişahım, bu donanmayı sen yaptırdın, sana top çevirmez. Harbiye Mektebini de sen açtın, bunlar da sana karşı çıkmaz, Talebe-i Ulûm da öyle...'

Abdülaziz de; 'Yok, yok Hafız, mesele senin bildiğin gibi değil' demiş.

Bir-iki saat sonra da Abdülaziz'i alaşağı etmişlerdir, halletmişlerdir."

Demirel bu sahneyi niçin canlandırıyor? Hemen yanıtlıyor kafalardan geçen soruyu ve Özal'ı 'indirmek' ile Abdülaziz'in 'hallini' biraraya getirmekten niçin söz açtığını:

"O günkü gibi olacak değil ya..." diyor.

Ama, tarih gösterdi ki, 'başka türlü de olmuyor.'

82

Kim ne söylerse söylesin, her şeye karşın; Özal'ın getirip önümüze koyduğu siyasal kurallar işliyordu.

"Aday olamaz," demişlerdi. Olmuştu!

"Seçimi boykot edeceğimizi ilan edersek, ANAP grubuna kendini seçtirmeye cesaret edemez," demişlerdi. İşte, ANAP grubuna Cumhurbaşkanı seçtirmişti.

"Boykot, mutlaka erken seçimi getirir," demişlerdi. Özal, erken seçime yanaşmamıştı bile.

"Çankaya'ya çıkamaz," diyorlardı.

9 Kasım 1989 günü sade bir törenle Cumhurbaşkanlığı görevini Evren Paşa'dan devralmaya hazırlanıyordu.

Cumhurbaşkanı seçimini izleyen ilk gün (1 Kasım 1989) basında belki de en kısa yazı Metin Toker imzasını taşıyordu:

"Hemen, bugün.

En geç, yarın.

Önde Erdal İnönü ve Süleyman Demirel.

Arkalarında SHP'nin ve DYP'nin bütün milletvekilleri.

Meclis'ten yürüyüş başlatırlar.

Atatürk Bulvarı Kavşağında, peşlerine yüz binler takılır.

Dünyanın en barışçı gösterisi. Kanunların tamamiyle içinde.

Çankaya 'mal' değildir. 'Malı götürmek' usulü orada sökmez.

Sökmemelidir.

Yaşayan görecektir.

Ama, neyi?

Doğu Almanya'nın, evet, Doğu Almanya'nın Leibzig şehrinde 300 bin kişi böyle yürüdü.

'Egon Krenz, malı götüremezsin!' diye...

Egon Krenz, haklarına sahip çıkmaya azimli Doğu Almanya halkının malını, bir avuç adamına dayanarak alıp götürmeye kalkan yeni Devlet Başkanı'nın adıdır."

83

Evet, bu heyecan verici, heyecan kışkırtıcı yazılara, söylemlere, gazete başlıklarına karşın; iki muhalefet liderinde halkı peşlerine takacak demokratik bir eylem girişimi görülmedi.

Ufak tefek bireysel hareketler basına yansıdı:

"İstanbul'da, Cumhurbaşkanı seçilen Turgut Özal'a hakaret ettiği iddia edilen müteahhit Abdülkadir Kalpakoğlu ile eşi Nurhan Kalpakoğlu gözaltına alındılar."

İşte, o kadar!

Herkesin bir yazgısı var. Benimki –o sırada– değişikti. Cumhurbaşkanı seçildiği gün yazdığım yazıda Turgut Özal yazacağım yerde –aylardır yaptığım gibi– yine 'TÖ' diye anmıştım eski başbakanı.

Gazete, Cumhurbaşkanını 'TÖ' diye yazmama karşı çıktı.

O Çarşamba günü (1.11.1989) odamda Hasan Cemal'le konuşuyorduk. 'TÖ' veya Turgut Özal üzerine. Ahmet Tan bir ara geldi

yanımıza. 'TÖ'den vazgeçmemin bir çeşit 'havlu atmak' anlamına geleceğini söyledi ve "Madrit'e giderken, sana olan kızgınlığını bana ifade etti" dedi.

" 'Benim yaptıklarımı o, anlamaz' dedi."

"İsim verdi mi?" diye sordum Tan'a.

"Cüneyt Arcayürek" dedi.

Tartışma İlhan Selçuk'un müdahalesi ile kesildi: 'TÖ'yü yazmayı sürdürdüm.

Ölünceye kadar.

84

Ve... Basınımız, Özal'ın peşine takılmış, koşturuyordu. İlk demeci almak, yanında görünüp resim çektirmek ya da 'First Lady' sıfatını alan Semra Hanım'la konuşan ilk gazeteci olmak!

İşte bir örnek: "Eşinin Cumhurbaşkanı seçilmesiyle 'First Lady' sıfatı kazanan Semra Özal, ilk demecini Hürriyet'e verdi:

Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın eşi, dünü Başbakanlık Konutu'nda dinlenerek geçirdi. Gözlerindeki rahatsızlık nedeniyle üç gün önce doktoruna muayene olan Bayan Özal, Hürriyet'in sorularına şu cevapları verdi:

Soru: 'Hanımefendi, sizi ve eşinizi kutlamak istiyoruz. Dün sevincinizden ağlamışsınız?'

Semra Özal: 'Hayır, o konu yanlış anlaşılmış. Gözlerimin içi yara oldu.

Üç gün önce doktoruma gittim. İlaç verdi. Damla koyuyorum. Konuşurken gözlerimi sildim. Onu ağlıyorum sandılar.'

'Ama eşinizin Cumhurbaşkanı seçilmesinden dolayı heyecanlanıp ağlamanız normal değil mi?'

'Beni şimdiye kadar ağlarken kimse görmemiştir. Ben çok zor ağlarım. Kademe kademe birlikte o kadar şey aştık ki, artık hiçbir mutluluk ve makam bana sevinç gözyaşları döktüremez.' "

ANAP'ta, 'yeni' Başbakanın kim olacağı sorusu Cumhurbaşkanı seçimini geride bıraktı.

Hasan Celal Güzel mi, Mesut Yılmaz mı ya da birdenbire ortaya çıkıveren Mehmet Keçeciler mi?

İki muhalefet partisindeki tepkiler, doğal karşılanıyor; ancak liderlerin Özal'ın Cumhurbaşkanı seçilmesinden sonraki olası gelişmelere değinen açıklamaları üzerinde duruluyordu.

Bu konuşmalar 'geleceğin politik rotasını saptayacak.'

SHP lideri İnönü;

Özal'ın seçilmesiyle birlikte ANAP milletvekillerinin TBMM'de gösterdikleri sevinci vatandaşın gösteremediğini söylüyor, "Şimdi milletin desteği olmadan Cumhurbaşkanlığı nasıl yapılacak, onu göreceğiz" diyordu. İnönü'nün konuşmasında yer alan kimi cümleler büyük tepkiye işaret sayılıyordu:

"Bu, millet iradesine karşı yapılan bir harekettir. Ama şimdi bunu çeşitli şekillerde kabul ettirmeye çalışacaklar. Güzel bir hareket gibi göstermeye çalışacaklar. Hiçbirinin tutar tarafı yoktur. Millet iradesine karşı bir Cumhurbaşkanı seçimi yapılmamalıydı. Bu şekilde seçilen bir Cumhurbaşkanı ülkeye huzur getirmez, yarar getirmez."

Demirel daha yalın sözcüklerle irdelemeler yapıyordu:

"Vatandaş jilet gibi. 'Millet kim oluyor' diyenler, bir gün milletin tokadını yiyecekler."

TBMM'deki odasından hiç çıkmayan ve sonuçları televizyondaki yayından izleyen Demirel, oylama sonrası yaptığı basın toplantısında söze, "TBMM'nin büyük salonunda 66 yıldır görülmeyen bir olay cereyan etti" diye başlıyordu:

"Milletin yüzde 80'inin reddettiği bir heyet, milletin birliğini temsil eden Cumhurbaşkanlığı gibi bir yere bir oldu-bittiyle Sayın Özal'ı oturtmaya karar verdi.

Şimdi artık Türkiye'de tartışmalı Cumhurbaşkanlığı dönemi başlamıştır.

Millet istemeyecektir. Bunu demokrasinin zaferi gibi göstermesi halkı yanıltmaktır.

Sürpriz değildi. Daha önceden Cumhurbaşkanlığı kisvesini giymiş dolaşıyordu.

Cumhurbaşkanlığını cebinde keklik sayıyordu."

Geleceğe dönük soru yine önüne geldi:

"Eğer yeni seçimi kazanırsanız Başbakanlık görevini Özal'ın elinden alır mısınız?"

"Niye alayım, ne yapayım?" diye karşılık verdi Demirel:

Zaten "Anayasa'da değişiklik sağlayacak, çoğunlukla geleceklerdi."

85

Özellikle Demirel, Özal'ın Çankaya'ya çıkmasından sonra büyük stratejisini erken seçime ve erken seçimle tek başına iktidar umuduna bağlamıştı.

Tek başına iktidar?.. Demirel, ANAP'a karşı 'bıçak gibi, jilet gibi' gördüğü halkın 'peşine düşeceğinden' kuşku duymuyordu.

Ama, Özal'ı indirmek için gerekli olan 300 milletvekilini çıkarabilecek miydi?

Bu konuda fazla konuşmuyordu. Ama, olumsuz bir yanıt vermek elbette işine gelmiyordu. Zira olumsuz bir yanıt umutları kırabilirdi.

Ne ki, iki muhalefet partisi Özal'ı indirme politikalarının odak noktasını saptamışlardı: Erken seçim!

Parti merkezlerindeki hesap; bakalım, sandığa uyacak mıydı?

Amerikan yönetimi, Özal'ın Çankaya'ya çıkmasını belli bir 'memnuniyet' ile karşılıyordu. Ancak Özal'ın Başbakanlıktan ayrılmasının, Türkiye'nin siyasi istikrarına getirebileceği olumsuz sonuçlar üzerinde 'kafa yormaya başladığı', gelen haberler arasındaydı. Ne ki Washington'da, Özal Cumhurbaşkanı seçilince Türkiye'nin sivil görüntüsünün güçleneceğini öne sürenler de vardı.

Özal, mütevazı evlerini ziyaret eden kimi gazetecilere özel demeçler veriyordu.

Süreyya Oral'la uzun bir görüşme yaptı seçilmesinden hemen sonra.

Muhalefetin 'bundan sonra takınacağı tavırla ilgili' yorumu yumuşaktı:

"Ümit ediyorum ki bu konu, suhûletle memleketin menfaatine bir yörüngeye girer. Seçim yapılmıştır, şu şunu bu bunu söylemiştir.

Bunlar artık bir tarafa bırakılıp herkesin kendi işine bakması lazım. Böylesi, memleketin menfaatine olur. Bunu milletin takdirine bırakmak daha doğru olur."

Nazik soru arkadan geldi: "Düşündüğünüz Başbakan tipini çizer misiniz?"

"Çok zor buna cevap vermek. Çünkü insanların hiçbirisi birbirine benzemez. Tornadan çıkmış değillerdir.

Benim tipimde bir Başbakan ararsanız bulamazsınız.

Böyle bir şey bahis konusu dahi olamaz. Çünkü gelecek insan, kim gelecekse, kendine has bir tip sergileyecek."

Özal, Hasan Celal Güzel'in birdenbire genel başkan adaylığını açıklamasını da 'erken' buluyordu.

Bu da kimsenin aklına gelmeyen bir kişiyi Başbakanlığa atayacağına bir işaret sayılabilirdi.

Çünkü; yansıyan haberlere göre, Özal, Konut'ta Hasan Celal Güzel'le yaptığı görüşmede "Sen de beni çok üzdün Hasan" demişti.

Özal'ın Cumhurbaşkanlığı görevini devralmaya dokuz günü vardı.

'Dinlenecekti.'

Tabii, kutlamaları kabul ederek...

Not defterimden:

(2 Kasım 1989 Perşembe) Şeker-İş Sendikasının toplantısında Bakan Cemil Çiçek, yuhalanırken...

Muhalefet alkışlandı.

(4 Kasım 1989 Cuma) Demirel aradı:

"Teksif'te Şevket Yılmaz çıkmış kürsüye, 1980'den sonra işçi sınıfının çektiklerini, 1983'ten sonraki dönemde başa gelenleri bir bir anlatıyor.

Söz aldım; şikâyetlerde haklı olduklarını anlattım, ama 'Başınıza bir daha bunlar gelmesin istiyorsanız, askeri müdahalelere karşı çıkacaksınız' dedim. Yön verdim."

"Ama dün Çiçek yuhalanıyor, bugün İmren Aykut alkışlanıyor?"

"Evet. Ama İmren Aykut öyle aşağıdan aldı ki... Teksif'in eski

müşaviri imiş. O günleri anımsattı. Yalvaryakar bir konuşmaydı" dedi Demirel.

"...Nihayet kadındı" diyemedim.

Kocatepe Camii'nde bugün Özal'ı "Allah" sesleriyle karşılamışlar.

"Show yapacaktır" dedi Demirel.

"İyi ama Başbakan iken bunlar hadi bir derece. Şimdi devletin başı. Bir tepki koymak lazım" dedim. Hiç sesini çıkarmadı Demirel.

Cami lafı geçti mi, Demirel duymazlıktan gelir, yanıt vermez.

Gerekçesi daha önceleri söylediği bir cümlede saklı:

"Halkın manevi duyguları, dinsel inançları üzerine gidilmez."

Hasan Celal hareketinden söz açtım:

"ANAP'ın içindeki olaylarla hiç meşgul değilim. Öyle de olsa (Güzel gelse) veya böyle de olsa (Mesut Yılmaz da gelse Başbakanlığa) fark etmez" diyor.

Acaba? Hemen arkasından bir yargısını dile getirdi:

"Bana göre" dedi: "Özal, hükümeti 'yukardan' idare etmek isteyecek."

Yeni bir görüş değildi. O nedenle ben de "Kuşku yok" dedim. Fakat bir ek yaptı:

"Yukardan idare edilen Başbakan, bir süre sonra direnmeye başlayacak. Çünkü Yüce Divan'a sorumsuz Cumhurbaşkanı Özal değil, Başbakan, kendisi gidecek."

Sürekli söylediği bir sözü yineledi:

"Mesele, ülkeyi erken seçime götürmek. Halkla çözeceğiz meseleyi."

TBMM üye sayısını 450'den 600'e çıkarsalar, erken seçim hemen gelebilirdi.

"Ama" dedi, "O da benim işime gelmiyor!" Peki o zaman erken seçim kararına ANAP nasıl yanaşacak?

"Halka gideceğiz, halkı ayağa kaldıracağız" diyor.

Gördük işte; Demirel'in tek hedefi, erken seçim!

Genelkurmay Başkanı Torumtay'ın tebrik mesajı da anlamlı. Daha doğrusu bir satıra anlam verenler çoğunlukta. Torumtay; "Seçilmenizden dolayı" diyeceği yerde, "Tensip edilmenizden dolayı" demiş.

Önce mesajdaki cümle: "Türkiye Cumhuriyeti'nin sekizinci Cumhurbaşkanı olarak tensip edilmenizden dolayı şahsım ve TSK adına samimi tebriklerimi sunar, saygılarımı arzederim."

Sözlükler çıkarıldı, 'tensip' sözcüğüne bakılıyor.

Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat: Münasip görme, uygun bulma.

Meydan Larousse: Münasip görme, uygun görme, yakıştırma.

SHP 'malum havalara' girdi. Partideki anti-İnönist kanat, Özal'ın seçilmesini önleyemediler diye başta genel başkan, parti yönetimine vuruyor. İnönü, "Özal'ın Cumhurbaşkanı olmasının doğurduğu sıkıntı bizi hedef kıldı. Sanki hata üstüne hata yapıyormuşuz denildi. Özal'ın Cumhurbaşkanlığı biz ne yaparsak yapalım engellenemezdi" diyor.

Doğru!

"Özal'ın seçimine katılmadığımız için resmi davetin dışında hiçbir şeye katılmayacağım."

Bu da karar tazelemesi.

Beklediğim gelişme: Basın yavaş yavaş Çankaya'ya doğru yelken açıyor!

Yeni hedef mi? Yeni Başbakan!

Not defterimden:

(7 Kasım 1989) Özal'ın Cumhurbaşkanı seçilmesinden sonra, bir yığın Anayasal sorun ortaya çıktı. Demirel'in gruptaki konuşması 'olan-biteni' hem özetliyor, hem de yorumluyor:

"...TBMM'nin büyük salonunda, siyasi iktidar grubu, seçim korkusu ile, arkasında ne kadar halk olduğuna bakmaksızın, 263 milletvekilinin oyları ile Çankaya'ya bir tayin yaptı veya orada oturması lazım gelen birisini tespit etti.

Bunu TC Anayasası'nın özüne aykırı saymak, bizim hakkımızdır.

'Canım, madem olmuş bitmiş, şimdi işi karıştırmayın (basının halini özetiyor sanki), bunu da böyle kabul ediverelim' dediğiniz zaman, hukukun üstünlüğünü savunmanız imkânı kalmaz...

...Bunu unuttuğunuz takdirde, hukukun üstünlüğünü ihlal eden olaylar cereyan etmeye devam eder. Böylece ANAP grubunun tensip ettiği Sayın Özal, kendisini 'Çankaya sakini' saymaya başlamıştır...

...Hadise bundan da ibaret değildir. Bana göre, Türkiye'nin bugün aslında hükümeti de yoktur.

Hükümet merhumdur. Yani ebediyete intikal etmiş, Rahmet-i Rahman'a kavuşmuştur.

Bugün Türkiye'nin 31 Ekimden bu yana bir Anayasa hükümeti yoktur.

Vekil hükümet olmaz. Başbakan istifa edince, hükümet düşer. Başbakan (Özal), hem Başbakanlıktan, hem milletvekilliğinden, her şeyden istifa etmiş.

Aslında 31 Ekimle 9 Kasım arasında istifa eden Başbakanın hüviyeti, sadece TC vatandaşıdır ve bu zatın devlet imkânlarını kullanması, devletin konutunda oturması, devlet adına ziyafetler vermesi vs. falan, hepsinin zimmetine çıkarılması lazımdır.

'Canım onu da bırak, bunlar ufak şeyler.' Benim bırakmam meseleyi halletmiyor ki. Hakkın sahibi var. Hakkın sahibi bunlara razı değildir.

31 Ekim günü Başbakan istifa etmiştir. Zaten istifa etmese bile Anayasa gayet açıktır, müstafi sayılır.

Peki, bunun yerine vekil tayin edileceği Anayasa'nın neresinde yazılı?

Vekil Başbakan sistemi, bizim Anasayamızda mevcut değildir. Bir hal olursa, veya istifa ederse, derhal yeni bir hükümet kurulur.

Haydi Başbakan'a vekâlet verdiniz, yanlıştır.

31 Ekimle 9 Kasım arasında Türkiye'deki hükümet tasarrufları muallelidir. Yani askıdadır.

'Danıştay'dan istişari mütalaa aldık. Danıştay bize bu yolu gösterdi' demek yetmez. Danıştay size mütalaa verirken, devletteki devamlılık ilkesine dayanıyor.

Ama bu devamlılığı bu şekilde giderin, yani yolu bu şekilde giderin, yanlıştır.

Yapacakları iş, o gün bir Başbakan tayin edeceklerdi.

Neden onu yapmazlar? Yaparlarsa seçim endişesi içerisinde birbirine yapışmış bulunan 263 Cumhurbaşkanı seçmeni, belki bozulur, aralarında bozulurlar yani arka bozulur. Bu, bir Anayasa ihlalidir.

Size bir Anayasa ihlali daha söyleyeyim:

Sayın Özal'ın 31 Ekimden sonra parti işleri ile meşgul olması, veliaht tayin etmesi, halef tayin etmesi ve kendi partisi içerisinde bir hizip başı olarak bazılarına karşı, bazılarına taraftar çıkması da, Anayasa'ya aykırıdır.

Bugünkü gazetelerdeki beyan da aslında bizim yadırgadığımız bir beyan değil, 'Ben, ANAP'la ilişiğimi kesiyor değilim ki' diyor. Zaten biz de 'Kesmez' diyorduk.

Binaenaleyh Türkiye, Başbakanını Çankaya'ya çıkarmış, aynı zamanda perde arkasında parti başkanlığı yapan, aynı zamanda Cumhurbaşkanlığı makamını dolduran bir olayla karşı karşıyadır. Çankaya'nın üç tane başı birden temsil ettiği hiç vaki olmadı. Tek parti devrinde de vaki olmadı.

Önümüzdeki günlerde bu senaryonun müteakip safahatını göreceğiz."

Daha sonra 'Şimdi biraz da neler dendi, neler oldu' üzerinde düşüncelerini sıralıyor. Enflasyondan fakirleşen insanlara, ücretleri hâlâ 1980 düzeyinde olan işçilere kadar uzanıyor:

"Türkiye'nin en önemli işi, bu siyasi iktidardan kurtulmaktır... Aslında bana göre Özal kaçmıştır...

...Önümüzdeki günlerde Türkiye havanda su dövecek. 'Kim Başbakan olacak?' Olsa ne olacak? Arkasında halk yok ki.

Türkiye'de henüz herkesin kolunda saat bulunmadığı yıllar yaşanıyor.

Köyün birinde yaşayan Ahmet Dayı'nın bir saati var. Ahmet Dayı köyün tek saat taşıyan kişisi olmanın ayrıcalığını vurgulayacak ya, durup durup koluna bakıyor, sonra da 'Yahu, bu saat ileri gidiyor' die yakınıyor. Kimsenin saatten falan haberi yok. Aslında Ahmet Dayı'nın da saatten haberi yok ama, olsun o ikide bir saatine bakıp söylenip bu yolla caka satıyor!

Köylüler sonuçta Ahmet Dayı'nın tafrasından usanıyorlar. Ahmet Dayı'yı da seviyorlar, incitmek de istemiyorlar. İki muzip genç Ahmet Dayı'nın yanına varıp, saati ele geçirmenin yollarını arıyorlar. Ahmet Dayı ise, hiç oralı değil. Yine 'ileri gidiyor' tutturmacasında.

Gençler 'Eeee iyi ya... Ver de tamir edelim' diyorlar bu defa. Ancak, Ahmet Dayı'dan 'Siz ne bileceksiniz?' cevabını alan gençler,

'Biz askerde öğrendik' deyince Ahmet Dayı boş bulunup saati veriyor.

Gençler koşuyor, bir eve giriyorlar. Mendilleri açıyorlar, evvela saatin camını söküyorlar, mendilin içine koyuyorlar, akrebini, yelkovanını söküyorlar koyuyorlar, arkasını açıyorlar, çarklarını söküyorlar, her şeyini söküyorlar, sonra mendili bağlıyorlar, getiriyorlar; 'Ahmet Dayı, al saatini, yapamadık' diyorlar.

Sayın Özal da Türkiye'yi Ahmet Dayı'nın saatine çevirmiştir..."

Not defterimden:

(8 Kasım 1989) Cumhurkonut'ta (Başbakanlık Konutu) toplantı. Başbakan aranıyor!

Gazetecilere göre, adaylar Mesut Yılmaz ile Cengiz Tuncer...

Demirel bu sabah "Yıldırım Akbulut'un yüzde 50 şansı olduğunu öğrenmiş."

Cumhurbaşkanı (eski Cumhurbaşkanı mı demeliyim) görev süresinin sona ermesi dolayısıyla bir mesaj yayımladı.

Hemen başlarda "Her görevin bir başlangıcı, bir de sonu vardır. Sonsuz olan hiç şüphesiz kâinattır" diyor. Kimi eleştirileri de yanıtlıyor. Örneğin, 12 Eylül'e bir yıl önce karar verdikleri halde yapmamaları yolundaki söylemleri...

"Cumhurbaşkanlığı makamının bir oldu-bitti ile işgal edildiği şeklindeki haksız ve yersiz yakıştırmanın en ağırına gidenlerden biri olduğunu" söylüyor. Dokuz yıl sonra; Demirel'in, Evren'in Çankaya'ya çıkmak için 12 Eylül darbesini tezgâhladığını içeren saldırısını yanıtlıyor.

87

Müthiş bir gün!

Özal'ın and içme ve devir teslim törenleri ikinci planda kaldı.

Özal'dan şok bir hareket.

Yıldırım harekâtıyla Yıldırım Akbulut, Başbakan!..

Özal, atadı Akbulut'u. Haber geldiğinde Demirel'in bir gün önce Yıldırım'ın yüzde 50 şansı olduğunu içeren sözlerini anımsadım.

Nasıl öğrendi acaba? ANAP içinde ve 'yüksek kademede' kimbilir kimlerle ilişkisi var.

Doğrusu, Demirel'den aldığım o bilgiyle bir gün önceki yazımda Akbulut'un şanslı olduğunu yazmıştım.

Tabii gazeteler bir âlem. Örneğin Milliyet, Cengiz Tuncer'i güçlü aday gösteriyor. Hafif şişmeler...

Mesut Yılmaz'a şans veren gazeteci sayısı da az değildi. Parti içi ve siyaset mantığına dayanarak Yılmaz'ın Başbakanlığı zorlayacağını söyleyenler acaba şimdi ne düşünüyor ve ne yapıyorlar?

Bir olasılık, bir öngörüş gerçekleşti: Özal bir 'robot' arıyordu aylardır. Buldu. Belki öyle değil Akbulut ama, yorumlar böyle çıkacak.

Bu, bir 'darbe' mi? Gencay Şaylan hoca, "Tam bir başkanlık sistemi ve darbe" diyor. Ortak görüş bu noktada odaklaşıyor. Hatta Gencay'a göre; Özal, ABD ve askerlerle anlaşarak 'darbeyi' vurdu.

ANAP grubunda şaşkınlık. Veysel Atasoy bana, Akbulut kabineyi büyük kongre yapmadan kurarsa, güvenoyu vermeyeceğini söylüyor.

On dakika geçti, geçmedi. Özal'ın hazırladığı Akbulut hükümet listesi TBMM'de okundu.

Neler, neler! Mehmet Keçeciler'e "Görev verilirse kabul edecek misiniz?" diye sordum kuliste. "Verirlerse, evet" dedi ve bunu konuşmanın üzerinden kısa süre geçmişti ki, 'devlet bakanı olduğunu öğrendi.'

Sürpriz Vehbi Dinçerler. O da devlet bakanı. Mesut Yılmaz ne yapacak? Kabine hemen toplandı.

Bakanlar Kurulu toplantısında, derhal hükümet programı.

ANAP'ta 'aksaçlılar' diye adlandırılan grup, programın önce grupta okunmasını istemiş. Maval!

Dinçerler sordu: "Bu kabine ne kadar sürer?"

"Erken seçim ne kadar gecikirse o kadar" dedim. Sustu.

Özal niçin erken seçim yaptırsın? İpini eliyle mi çekecek?

Erdal İnönü and içmeden sonra Özal'ın yaptığı konuşmayı 'arabesk' bulmuş. Ya hükümet? "Diktatörlük yolunda" demiş Özal için.

Demirel daha açık niteliyor Akbulut hükümetini: "Üçüncü Turgut Özal hükümeti!"

Aradım, aradı Demirel:

"İkinci Turgut Özal hükümeti ne yaptı ki, üçüncüsü bir şeyler yapsın" dedi: "Bir baharlık ömürleri kaldı."

Hükümet programı üzerinde DYP adına kim konuşacaktı?

"İsmi hiç bilinmeyen birini çıkarırız. Sadi Irmak hükümetine de böyle yapmıştık. 8 dakika konuşup inmişti kürsüden" diye konuştu Demirel. Gülüyor.

Özal'ın seçilmesiyle 'matrak haberler' dizi dizi.

Yarın 10 Kasım. Anıtkabir'de üç ayrı tören. Özal'ın, SHP'nin ve sonra DYP'nin!

İnönü and içmeden sonra yaptığı konuşmayı beğenmemişti ama; Özal'ın son cümleleri önümüzdeki günler için ilginç işaretler içeriyor.

Doğrusu konuşma, bir Cumhurbaşkanına yaraşır üslup ve ağırlıkta değil.

Ama, Özal diyor ki:

"Canım pahasına da olsa yeminime sadık kalacağım.

Tarafsız kalacağıma dair yemin ettim.

Ama ben taraf tutacağım.

Neyin tarafını tutacağım?

Atatürk ilke ve inkılaplarının tarafını tutmaya devam edeceğim...

...Cumhurbaşkanlığı makamını her türlü iç siyaset sorunlarının üstünde tutacağım... Ama halkımın içinde, mütevazı bir vatandaş olarak halkımla birlikte yaşayacağım..."

Özal, konuşmasının sonlarında özellikle son cümleleri söylerken herhalde bir ayağını kaldırmış olmalıydı. Yalan and içtiğini kanıtlamak için.

Zira, ilk günden inanıyorduk ki, Özal TBMM'deki andına sadık kalmayacaktı.

'Her türlü iç siyaset sorununun' değil üstünde kalmak, tam ortasında yaşayacaktı. 'Mütevazı bir vatandaş' olarak halkıyla birlikte, ama her türlü debdebe içinde yaşayacaktı.

Taraf olacağı neydi? "Atatürk ilke ve inkılaplarının tarafını tutmak" mı?

Özal, başörtüsü başta, şeriatçı akımların öncüsü ne varsa hepsine yol açmakta duraksamadı.

Atatürk ilke ve inkılapları ha? İkinci Cumhuriyet palavrasına öncülük etti. Güneydoğu'da APO ile gazeteci aracılarla garip ilişkiler içinde oldu. Öyle ki, federasyon fikrini tartışmaya açarak hangi hedefe yöneldiği belli olmayan politikalar izledi.

Ne ki, 'ağabeyi' ile bir noktada kesişiyordu.

Özal "Neyin tarafını tutacağım? Atatürk ilke ve inkılaplarının tarafını tutmaya devam edeceğim" diyordu.

Ölümünden sonra Çankaya'ya çıkan Demirel, Refahyol serüveni boyunca ve sonra "Cumhurbaşkanı olarak laik, demokratik ve sosyal hukuk devleti olan Cumhuriyetin tarafında" olduğunu söyleyip durdu.

1997'de; 1989'da Özal'ın söylediklerini, 'ağabey' olarak aynen yinelediğinin ayırdında değildi.

Toplumun bilinen rahatsızlığı: bellek zayıflığı!

88

10 Kasım.

Özal, 09.05'te Anıtkabir'de.

11.45'te Esat Camii'nde. İki muhalefet partisi Atatürk'ün huzurunda. Ayrı törenlerle. Canı yananların başında Hasan Celal Güzel geliyor. Bir basın toplantısı düzenledi. Özal'ı ince üslupla eleştiriyor, kongre öncesi Başbakan atayarak lideri de belirlediğini öne sürüyor, ancak bu olgunun Anayasa'ya aykırı olduğunu söylüyor.

Öğleden sonra Yıldırım Akbulut hükümet programını okumak istedi. Muhalefet, içtüzüğe göre programı okuyamayacağını öne sürdü. Meclis'i terk eden milletvekilleri, muhalefet program kitapçığını kürsüye doğru fırlattı.

Olaya yetişemedim, göremedim manzarayı. Meclis'e gittiğimde muhalefet kulisteydi. Akbulut ise programı okumaktaydı.

Yıldırım Akbulut program okuyor, bakanları ve ANAP milletvekilleri koridorda çay kahve içiyor, söyleşiyorlar. Özal uzaklaşınca ANAP'ın içi boşalmış gibi. Partide Akbulut şoku hâlâ yaşanıyor.

H.C. Güzel, merkez karar organında Akbulut'un partiden yetki almadan hükümeti kurmasını eleştirmiş. Ama 9 Kasım tarihli karara –Akbulut'un Başbakanlığına– imza vermeleri istenmiş. 50 kişilik merkez karar organında 7-8 kişi –biri H.C. Güzel– muhalefet şerhi koymuş.

Özal, bir ara Meclis'e gelmiş, Senato binasındaki odadan izlemiş Meclis'i ve gitmiş. Gazetecilere göre, Özal, program okunurken Meclis'teki locaya gelseydi muhalefet kitapçığı ona doğru fırlatacaktı!

Demirel, yazılı açıklama yapıyor:

"Bugün TBMM Genel Kurulunda açık bir Anayasa ve İçtüzük ihlali ile karşı karşıya kalınmış, İçtüzüğün ve Anayasa'nın hükümleri pervasızca çiğnenmiştir" diyor, hükümetin oldu-bitti ile program okumasını şöyle eleştiriyordu:

"İçtüzüğün 104. maddesi Meclis Genel Kurulunun Hükümet Programının müzakeresi için özel bir gündem yapılmasını öngördüğü halde, Meclis'in olağan toplantı günü olmayan bugün bir emrivaki ile Genel Kurul toplanmış ve Hükümet Programı okunmuştur. Anayasa'nın 110. maddesine göre 'Hükümet kurulduktan 7 gün içinde programını Meclis'te okur' açık hükmüne karşılık, dün bir saat gibi kısa bir süre içerisinde Başbakan atanmış, Hükümet kurulmuş ve listesi Meclis Genel Kuruluna sunulmuş, Anayasa 7 günlük süreyi öngördüğü halde, Başbakan Hükümet Programını çok aceleye getirerek bugün okuma arzusunu izhar etmiş, Danışma Kurulu toplantıya çağrılmadan ve Genel Kurul kararı alınmadan Parlamento İçtüzüğün 104. maddesine açıkça aykırı olarak bugün toplanmıştır. Hükümet, Parlamento çalışmalarını kendi iç politikalarına ve iç politikalarındaki çalışma takvimine göre düzenlemeye çalışmaktadır. Rejimin kalbi durumunda olan Parlamento, iktidar partisinin iç hiziplerinin muhtemel gelişmelerine göre çalışma yapmaya zorlanmaktadır.

Grup Başkanvekilimiz bu açık Anayasa ve İçtüzük ihlali keyfiyetini bugün Danışma Kuruluna ve Genel Kurula getirmiş ve Başkanlık Divanının konuyu yeniden düşünerek Anayasa ve İçtüzüğe uygun bir prosedürün başlatılmasını önermiş, hatta bu konuda yol gösterici olabileceklerini de söylemiş, ama buna rağmen Meclis Başkanlığı Anayasa'ya aykırı tutumunda değişiklik yapmamıştır.

Anayasa ve İçtüzüğe uygunluğu sağlamak için direnen Doğru Yol

Partisi Milletvekilleri, bu açık Anayasa ve İçtüzük ihlali karşısında Meclis Genel Kurulunu terk etmiştir."

Bu açıklamalar, Anayasa hukuku, İçtüzük hükümleri, ANAP iktidarının bir kulağından giriyor, öteki kulağından çıkıyor.

Zira, ANAP iktidarının acelesi var.

Özal'ın acelesi var. ANAP'ta Akbulut'a karşı kazan kaynamaya başlamadan 'vaziyete hâkim olmak istiyor.'

Üstelik, yüreği ne kadar geniş bir Cumhurbaşkanımız var:

Muhalefet, genel kurulu terk ederse etsin, Özal'a vız geliyordu!

89

Bir dönem kapandı, bir yenisi açılıyor.

'Özal Oyunu'nun bir sahnesi sona erdi 9 Kasım 1989 günü.

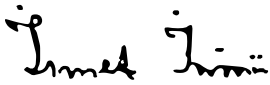
Bir yeni sahne açıldı 10 Kasım 1989 günü.

İşte, Cumhuriyetimizin tepe noktalarını, nereden nereye geldiğimizi gösteren tablo:

Mustafa Kemal Atatürk	29.10.1923 – 10.11.1938
İsmet İnönü	11.11.1938 – 22.05.1950
Celal Bayar	22.05.1950 - 27.05.1960
Cemal Gürsel	26.10.1961 - 28.03.1966
Cevdet Sunay	28.03.1966 - 28.03.1973
Fahri Korutürk	06.04.1973 - 06.04.1980
Kenan Evren	06.11.1982 - 09.11.1989
Turgut Özal	09.11.1989 - 16.04.1993
Süleyman Demirel	16.05.1993 -

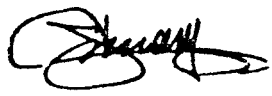
İşte, 9 Cumhurbaşkanı'nın imzaları:

1. Mustafa Kemal ATATÜRK

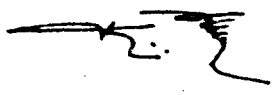
2. İsmet İNÖNÜ

3. Celal BAYAR

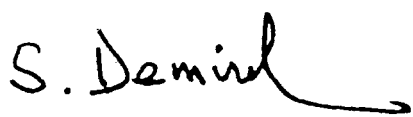
4. Cemal GÜRSEL

5. Cevdet SUNAY

6. Fahri KORUTÜRK

7. Kenan EVREN

8. Turgut ÖZAL

9. Süleyman DEMİREL

Dördüncü Bölüm

"Tabii doğru da her zaman söylenmez. Bazılarının zamanı zemini vardır. Ne zaman söylenecek, onu iyi bilmek lazım."

(Turgut ÖZAL, 29 Ocak 1981)

90

"Kuşlar çıplak ağaca yuva yapmaz" (Japon atasözü)

"Kızı ve torunu ağlamaya başlayınca; o da kendini o denli sıkmasına karşın gözyaşlarına engel olamadı.

Zor bir durumdaydı.

Uçak merdivenlerinin sonunda geriye döndü, elini sallayarak son defa 'Allahaısmarladık' dedi ve uçaktaki yerine oturdu.

Böyle üzüntülü ve ağlamaklı durumlarda konuşamazdı; boğazına bir şey takılır ve konuşmak da istemezdi, sesi çıkmazdı. Titrek ve garip bir ses çıkardı boğazından; o da bunu istemezdi, onun için uzun süre sessiz kalırdı. Şimdi de öyle oldu.

Sonunda uçak havalandı. Seneler ve senelerce oturduğu, bir zamanlar rahmetli eşi ve çocuklarıyla hep beraber oturdukları, çocuklarını evlendirdiği, 12 Eylül harekâtını idare ettiği, çok tatlı anılarının geçtiği, bir o kadar da acı günler yaşadığı ve en acısı da değerli eşini yitirip toprağa verdiği Ankara, altında idi.

Uçak yükselip yol almaya başladıkça Ankara da gerilerde kaldı ve bir müddet sonra da yitip gitti.

Şimdi meçhullerle dolu yeni bir hayata başlamak üzere, yabancısı olduğu bir çevreye, Marmaris'e uçarak gidiyordu. Bundan böyle nelerle karşılaşacaktı?

Marmaris'te rahat edebilecek miydi? Daha doğrusu onu rahat bırakacaklar mıydı? Önümüzdeki günler nelere gebeydi? Bilemiyordu.

Cumhurbaşkanı seçilen Özal tarafsız olabilecek miydi? Yoksa yine parti başkanı gibi mi hareket edecekti? Eğer parti başkanı gibi davranmaya devam ederse, partiler arası ilişkiler daha da gerginleşmeyecek miydi? Ülke yine 12 Eylül öncesinde olduğu gibi kargaşaya sürüklenir miydi?

Özal'ın Cumhurbaşkanı oluşunu içlerine sindiremeyenler kabahati ona yüklemeye kalkacaklar mıydı? Ona 'Bunu sen başımıza getirdin, neden parti kurmasına müsaade ettin' demeyecekler miydi?

İşte uçakta giderken, bir taraftan üzüntüsünü atmaya çalışırken, diğer taraftan bu sorunlar arka arkaya kafasını kurcalıyordu."

Evren'in kendi anlatımlarına göre, Ankara'dan ayrıldığı gün yüreğine ve aklına egemen olan duygular, işte bunlardı.

91

Sorular içeren sorunların kafasını kurcalaması doğaldı.

Ne ki; Evren Paşa, görevini Özal'a devrettikten sonra uçakla Marmaris'e giderken 'arka arkaya aklından geçen sorunları' biraz abartıyordu.

Kuşku yok, zaman geçecek, Marmaris'teki yeni yaşamında sorularla sorunlar giderek küçülecek, Evren Paşa'yı rahatsız etmeyecek düzeye inecekti.

Nitekim, anılarına yazdığı son satırlar bu varsayımı doğrular nitelikteydi.

Marmaris'e geldikten sonra aynı gün (9 Kasım 1989 Perşembe) Özal'ın Başbakanlığa Yıldırım Akbulut'u atadığını öğrendi:

"Günlerdir basında ve bazı çevrelerde Başbakan olacak kişi üzerinde tahminler yürütülüyordu. En çok isminden bahsedilenler arasında Yıldırım Akbulut son sıralarda yer alıyordu" diye yazıyor Evren Paşa anılarında ve sürdürüyor:

"ANAP milletvekillerinin çoğunluğunun ise, parti başkanı olacak kişinin parti genel kongresinde seçilmesini arzu ettikleri söyleniyordu.

Özal bu isteği de bir kenara iterek parti başkanını da kendisi seçmiş oldu. Doğru yapmadı ama ne diyelim: Kendi partilerinin düşüneceği bir husus.

Onlar ses çıkarmadıktan sonra mesele yok demektir."

92

Oysa, Özal'ın hükümete ve partiye 'müdahaleci tavırları' –Evren Paşa'nın kanısının tersine– 'mesele olacaktı.'

Demirel, Nuri Bayar'ın cenaze töreni için gittiği Adapazarı'nda; Akbulut hükümetini 'fuzuli hükümet' diye niteleyecekti.

Muhalefet, hem Özal'ın Cumhurbaşkanı seçilmesini engelleyememiş, hem de Türk siyasal yaşamı Akbulut'la yeni bir Özal oldubittisi ile karşılaşmıştı.

11 Kasım 1989 günü toplanan DYP Temsilciler Meclisi bir bildiri yayımladı. Bildiri, "...Devletin ve milletin bir siyasi tertip ve oyuna, rejimin ve Cumhuriyetin ise birtakım ihtirasların tasallutuna maruz kaldığı bugünlerde..." diye başlıyor ve ardından DYP'nin, "görevin gereklerini şartlar ve imkânlar ne olursa olsun, eksiksiz yerine getirme azmi ve kararlılığında" olduğunu bildiriyordu.

Bildirinin üslubu giderek ağırlaşıyordu:

"Kaynağını bir ara rejimin tanıdığı imtiyaz ve himayede bulmuş, 'Meclis'te çoğunluk, millette azınlık' bir iktidar partisinin, siyasi rüşvet ve tehditler altında bir Cumhurbaşkanı tayin etmesi, Devletin varlığının ve devamının teminatı olması gereken bir yüce makamın, hem demokratik meşruiyetini, hem de siyasi itibarını ihlal etmiştir...

...Şahıs ve zümre hâkimiyetinin câri bulunduğu ve Cumhurbaşkanlığı makamının demokratik meşruiyetten yoksun yöntemlerle işgal edildiği bir rejime 'Cumhuriyet' demek mümkün değildir...

...Cumhuriyet göstermelik hale getirilmiştir...

...Milletin içinde bulunmadığı ve gönlüne sığdıramadığı bir devr-i teslim ile, hadd-i zâtında ara rejim kapanmamakta, sadece el veya nöbet değiştirmektedir...

...Bu devr-i teslim töreni ile, ara rejim temsilcilerinin birbirlerine devrettikleri ve 'yapısal değişiklik' aldatmacası altındaki gerçek tablo;

- Orta direğin yok olması,
- Türkiye nüfusunun yarısının 12 ilde toplanması,
- 32 ilin göç etmeye mahkûm tutulması,
- Kalkınmada gecikmiş olan bölgeler ile diğer bölgeler arasındaki farkın daha da açılması,
- İç ve dış borçların üçe katlanması,
- Paranın pul edilmesi,
- Üniversite kapılarındaki 650 bin gencimizden 450 bininin sokakta kalması,
- Cenazelerin hastahanelerde rehin tutulması,
- Yüzde 100'e yakın enflasyon,
- Yüzde sıfır kalkınma,
- Nüfusun 2/3'ünün sosyal güvenlikten mahrum olması,
- Nüfusun yüzde 58'inin tarıma bağlı kalması,
- Nüfusun yüzde 22'sinin işsiz oluşu,
- Güneydoğu'da yürekleri sızlatan kan gölü,
- Kuzeybatı'da devleti idare edenler dışında yüzleri kızartan Bulgaristan rezaletidir..."

Bu saptamalar öncelikle belirttiğimiz gibi 1 Kasım 1989'a aitti.

Bildirinin üzerinden 8 yıl geçti, Bulgaristan sorunu ile sıfır kalkınma dışında DYP'nin sıraladığı bütün öğeler –bu satırların yazıldığı– 1997'de de yaşamdaydı.

Üstelik, bu sürede bir genel seçimle DYP'nin başını çektiği birkaç hükümetin gelip geçmesine karşın...

Bireylerin yaşamlarıyla ilgili 1989'da saptanan doğrular 1997'de sürüyordu ve daha sonraki yıllar sürmesi olasılığı gündemdeydi.

DYP'nin o sırada vurguladığı, daha sonraki yıllarda izleyeceği politikalar bildiride dile getiriliyordu:

"Bu ülkenin toprakları üzerinde yaşayan herkesi 'Biz bu ülkenin sahibiyiz. Son söz yalnız bize aittir 'demeye ve onun gereklerini yerine getirmeye çağırıyoruz...

...Bunu, millet olmanın, tebaa değil, vatandaş sıfatı ve onuruna sahip bulunmanın vazgeçilmez şartı sayıyoruz...

...Meşru zeminlerde milletin hakkı sonuna kadar aranacak ve mutlaka alınacaktır...

...Bu dava, meşru olmayan bir işleme karşı, meşruiyet mücadelesidir...

...Bir çarpık rejimin alışveriş imkânlarından elde edilen makamları işgal edenler, haksız ve halksız oturdukları yerden, yüce milletimizin desteği ile mutlaka indirilecekler, yaşadıkları ve yaşattıkları bu karanlık dönemin hesabını son noktasına ve son kuruşuna kadar verdikten sonra, Türk siyasi hayatında ibret teşkil edecek yerlerini alacaklardır..."

Çankaya'nın ve ANAP'ın altına barut fıçıları yerleştiriliyordu.

Bir tek öğe eksikti: Fitil ve fitili ateşleyecek el!

Fitil, erken seçimdi. Ama fitili ateşleyecek ele gücü, sandık verecekti:

Tek başına iktidar... 300 milletvekili veya:

İki muhalefet partisinin toplam milletvekili sayısının 300 olması!

O günler uzaktı.

93

13 Kasım 1989 Pazartesi günü Meclis'te hükümet programı görüşmeleri yapıldı. İnönü, DYP adına Köksal Toptan ve sonra Yıldırım Akbulut!

Muhalefet iyiydi. Yıldırım Akbulut 'çarpıcı değildi.'

Özal, TBMM'nin eski Senato kanadındaki odasına geldi, görüşmeleri izledi.

Taze Cumhurbaşkanı yeni bir tartışma başlatıyordu: TBMM'de bir çalışma bürosu edinmek ve sık sık Meclis'e gelerek ANAP'lı milletvekilleriyle görüşmek! Hatta 'tarafsız' Cumhurbaşkanı olarak ANAP'lı delegelerle konuşmalar yapmak, 'telkin'lerde bulunmak!

Muhalefet, Özal'ın 'yeni tarzına' alışamıyordu.

Erdal İnönü'nün (13 Kasım 1989) TBMM'de hükümet progra-

mı üzerindeki konuşması –not defterime yazdığıma göre– 'malûm-u ilan'dı. Fakat, yazılı metin beğeniyle söz edilecek içerikteydi.

İnönü, konuşmaya "Önce kendimize şunu sormalıyız" diye başlıyordu:

"Akbulut hükümetinin programı üzerinde muhalefet ya da iktidar olarak yeni bir şey söylememize gerek var mıdır? Bu program iki yıl önce 25 Aralık 1987 günü genel kurulda okunan Turgut Özal hükümet programının çok büyük ölçüde aynıdır. Birçok paragraf, olduğu gibi yeni programa eklenmiştir.

Yalnız yeni programın rengi sararmıştır. Bir de bazı rakamlar, bazı veriler değişmiştir..

...Bu program eskisine o kadar benziyor ki, son paragraflar olduğu gibi alınmış. Hatta eski programda da olan bir cümlesinde şöyle diyor: 'Memleketin meselelerini de, çözümünü de biliyoruz.'

Belki hatırlarsınız, geçen defa program görüşüldüğünde ben de o zamanki Başbakan'a, 'Madem çözümü biliyorsunuz, öyleyse niçin çözmüyorsunuz?' diye sormuştum.

Bir cevap alamamıştım.

Sonradan anlaşıldı, önce Cumhurbaşkanı olmakmış maksat.

Şimdi de maksat, herhalde önce Sayın Akbulut'un ANAP Genel Başkanı olmasını sağlamak...

...Cumhurbaşkanı seçiminden bu yana daha bir hafta geçmeden, devletin en üst organlarının, Cumhurbaşkanlığının, Meclis Başkanlığının, Başbakanlığın yara aldıklarını, tahrip olmaya başladıklarını görüyoruz. Böyle olacağı da aslında belliydi, açıktı. Çünkü Cumhurbaşkanı seçimi, bütün demokratik kurallar ve gelenekler bir yana itilerek yapılmıştır... Yalnız o partiye mensup milletvekillerinin oylarıyla Cumhurbaşkanı seçilmiştir.

Üstelik muhalefetten gelen her türlü görüşme, uzlaşma çağrıları reddedilerek...

Halkın ... politikasını ve iktidarını değiştirmek istediği bir partinin genel başkanı, halkın iradesine rağmen sadece ANAP grubunun oyları ile Çankaya'ya çıkmış durumdadır.

Bu, başlı başına bir bunalım nedenidir...

...Demokrasilerde bunalım yaratan sorunları aşabilmenin iki temel yolu, ya da aracı vardır: Ya yeni seçim yapar, halka gider, sorarsınız; ya

da mevcut Meclis içinde bunalıma çözüm yolu ararsınız. Bu iki yolu önerdik. Ne Sayın Özal, ne de Anavatan Partisi bunların hiçbirini dikkate almadı...

...Bugüne kadar Sayın Özal ne yaptıysa, işçiyi, memuru, emekli, dul ve yetimleri, esnaf ve sanatkârı, köylüyü, üreticiyi nasıl ezip yoksullaştırdıysa, gerçek sanayicileri sanayici olmaktan nasıl pişman olur hale getirdiyse, hayali ihracat gibi yollarla hazineyi nasıl talan ettirdiyse, bu hükümet de onları yapacak. Bunu da programında açıkça söylüyor:

'Biz hükümet olarak daha önceki Anavatan iktidarı dönemlerinin bütün icraatlarının ve vaatlerinin takipçisi olacağız!'

Bu hükümet, Özal hükümetlerinin yaptıklarını yapacak, ancak biraz uzaktan kumanda ve kopya alarak icraat yapacağı için sonuç aslından da daha kötü olacaktır. Bu çok açıktır...

...Bu hükümetin programının ayrıntılarına girmeye gerek yoktu. Hükümet programını, hazırlanış biçimi ve içeriği nedeniyle ciddiye almıyoruz...

...Türkiye'de bugün süratle gelişen bir siyasal bunalım vardır...

...Cumhuriyet'in 66 yıllık geçmişinde tek parti dönemi dahil, hiçbir dönemde bu hükümetin kuruluşu kadar Anayasa'nın ruhuna, yüksek yönetim geleneklerine aykırı bir olay herhalde yaşanmamıştır...

...Gerçi bazı bakanların Sayın Özal'ın Bakanlar Kurulunda yer aldıklarını radyodan, televizyondan ya da basından öğrendiklerini duyuyorduk.

Ama bu defa gördüğümüz olay, Sayın Başbakan'ın, kendisinin bu en önemli icra görevine atandığını başkalarından öğrenmesi olayıdır. Dahası da var.

Başbakan göreve atandığını öğrenmesinden yarım saat sonra bütün Bakanlar Kurulu listesini bir eksiği ile basına duyurma olanağını bulmuştur. Bu nasıl olur?

Sayın Akbulut'u, bir taraftan Meclis Başkanlığını yürütürken, bir taraftan da 9 Kasımda Başbakan atanacağını tahmin ederek, bir Bakanlar Kurulu listesini kimseye söylemeden cebinde hazır tutma becerisini ve uzak görüşlülüğünü gösterdiği için kutlamak isterdim. Ama böyle bir şeyin söz konusu olmadığı açıktır.

Cumhurbaşkanı'nın onaylayacağından şüphe olmayan bir Bakanlar Kurulu listesini yarım saat, bir saat içinde hazırlamak, ilan etmek, ancak bir şekilde mümkün olur:

Cumhurbaşkanı'nın bu listeyi hazır olarak yeni Başbakan'a vermesiyle...

Yapılan budur ve bu, Anayasa'nın ruhuna, demokratik geleneklere tamamen aykırı bir davranıştır!..

Cumhurbaşkanı yalnız Başbakan'ı değil, ayrı ayrı bakanları da atıyor. Oysa ki, Cumhurbaşkanı'nın böyle bir yetkisi yok Anayasa'da.

Bu durumda bakanlar, Başbakan'a değil, Cumhurbaşkanı'na karşı sorumlu hale geliyorlar...

...Sayın Akbulut, okuduğu hükümet programının başında bu acelesi için bir açıklama yapıyor. 'Sayın Özal'ın 31 Ekimde Cumhurbaşkanlığına seçilmesi münasebetiyle o tarihten bu yana yeni hükümetin teşkili konusunda meydana getirilmeye çalışılan tereddütleri izale etmek amacıyla aynı gün hükümet listesini Sayın Cumhurbaşkanı'na sundum' diyor.

Bu gerekçe, gene özürü kabahatinden büyük deyimine bir örnek.

Hükümetin teşkili konusundaki dedikoduları canlandıran, alevlendiren Sayın Özal'ın tutumu, davranışları...

ANAP milletvekilleri arasında anketler yapıyor, birçok Başbakan adayı olduğunu ilan ediyor, seçeceği Başbakanın ANAP Genel Başkanı seçilmesi için ağırlığını koyacağını söylüyor, bu yolda partisinin bütün ileri gelenlerinden söz almaya çalışıyor ve bütün bunları Anayasa'nın 101. maddesine göre Cumhurbaşkanı seçildikten sonra partisiyle ilişiği kesilmiş, TBMM üyeliği sona ermiş, dolayısıyla tarafsız davranmaya başlamış olması beklenen dönemde yapıyor. Anayasa'ya aykırı olarak açıkca girişilen bu eylemler tereddüt uyandırmaz mı, kaygı uyandırmaz mı?..

Onun için Sayın Akbulut'un acelesine gösterdiği gerekçesini hiçbir şekilde kabul edemeyiz, hiçbir tutar tarafı yoktur...

...Zaten bu acelesi, bu telaşlı davranış, Bakanlar Kurulu listesini Cumhurbaşkanı'ndan almakla da bitmedi. Liste hiç bekletilmeden, hatta doğru dürüst okunmadan imzalanarak Meclis Başkanlığı'na gönderildi ve Başbakan hemen ertesi günü genel kurulda hükümet programını okuyacağını bildirdi.

Listeyi Başbakan'ın ya da Cumhurbaşkanı'nın doğru dürüst okumaya vakitleri olmadığı, halen hizmet yapmakta olan ve GAP için kurulu yeni yönetim sorumluluğu kendisine verilen bir değerli bakanın (Kâmran İnan) Meclis'te okunan listede bulunmamasından da belli oldu.

Hatta, genel kurulda Sayın Akbulut'un Meclis Başkanlığından istifa

ettiğinin okunması bile, Başbakan atandığının okunmasından sonra oldu. Yani bir süre Sayın Akbulut, hem Meclis Başkanlığı hem de Başbakanlık yaptı...

...Görüyorsunuz ki, bu hükümetin kurulması şekli Anayasa'ya aykırıdır.

Programın Meclis'te okunuş şekli yasa hükmünde olan içtüzüğe de aykırıdır.

Peki bütün bu aykırılıkların kaynağı olan acele davranış... Onun nedeni nedir?

Ama şu olurdu: 15'inde program okunsaydı, Anayasa'ya göre görüşmeler iki gün sonra ve oylamada görüşmelerden bir gün sonra yapılacağı için, güvenoylaması 17 Kasımdan sonraya kalırdı...

Oysa ki 17 Kasımda ANAP Genel Kongresi yapılacak ve...

Orada yeni genel başkan seçilecek.

Eğer program geçen cuma okunmasaydı, ANAP'ın genel kongresinden önce Sayın Akbulut ANAP milletvekillerinden güvenoyu isteme zamanı bulamazdı.

Bu da onun genel kongrede genel başkan seçilme şansını azaltırdı...

...Cumhurbaşkanı olarak tarafsız kalması, hiçbir partinin içişlerine karışmaması gereken Sayın Özal'ın seçtiği Sayın Akbulut'un genel kongrede genel başkan seçilmesinin sağlanması...

İşte bütün acelenin, telaşın nedeni bu...

...Bu şekilde, kendi gösterdiği adayın genel kongre tarafından başkan olarak kabul edilmesiyle Sayın Özal'ın eski partisi üzerindeki egemenliği, hatta genel başkanmış gibi devam edecek, öte yandan bütün bakanları da kendisi seçmiş olduğu için Bakanlar Kurulu üzerindeki egemenliği de sanki hâlâ Başbakanmış gibi devam edecek.

İşte Çankaya'nın senaryosu budur...

...Sayın Özal'ın manevralarına zamanında karşı çıkmazsanız, devlet sistemimizin temelinden değişeceğini, parlamenter sistemden bir özel Başkanlık sistemine Anayasa'yı sözde koruyarak, geçtiğimizi görüyorsunuz. Ama çok önemli bir farka da dikkatinizi çekerim.

Sayın Özal'ın yetkileri bu şekilde Başkanlık sistemindeki bir Cumhurbaşkanının yetkileri kadar artıyor, ama sorumluluğu artmıyor...

...Yani hem bütün yetkiler elinde olacak, hem de hiçbir sorumluluk taşımayacak.

İşte Sayın Özal'ın peşinde olduğu amaç bu. Ama bu kadarı da biraz fazla değil mi? Genel Başkanlığı, Başbakanlığı, Cumhurbaşkanlığını hepsini fiilen eline alıyor.

(ANAP milletvekillerine sesleniyor) Sayın Özal'ın dikta heveslerine henüz vakit varken karşı çıkmalısınız...

Daha seçildiğinin ilk günlerinde böyle davranan bir Cumhurbaşkanı, milli birliği nasıl koruyacak? Bütün partilere, muhalefete karşı tarafsız olduğuna kim, nasıl inanacak? Böyle davranan bir insan bizim gözümüzde sadece ANAP'ın Genel Başkanı olarak kalacaktır.

Cumhurbaşkanlığı makamı fiilen doldurulmamış olacak; devlet hayatımızda bu önemli eksiklik karşımıza çıkacak, her kritik aşamada kendini gösterecektir...

...Kızmayınız sayın milletvekilleri, en serinkanlı ve objektif şekilde durum değerlendirmesi yapıyorum...

...Ülkeye bunalımlar getiren hareketler karşısında SHP'nin temel tutumunu bir daha ifade etmekte de yarar görüyorum...

...Bu (erken) seçim hemen olmadı diye, ümitsizliğe düşmenin hiç yeri yoktur. Demokraside bütün sorunların kalıcı çözümü halkın iradesine dayanarak bulunur. Halkın iradesi ise seçimden seçime kendini gösterir. Bu zamanı beklemek cesaret ve sabır ister, basiret ister. Demokrasiye inanç ister, halka güven ister.

Bunların hepsi SHP'de vardır.

SHP, Türkiye'de Atatürk ilkelerine dayanan çağdaş demokrasinin güvencesidir.

Nasıl laikliğe aykırı davranışları, demokratik düzen içinde halkın desteğiyle her zaman önleyebileceğimize inanıyorsak, Anayasal düzeni kişi ya da grup çıkarları için yozlaştıran, dikta düzenine çevirme çabalarını da halkın gücü ile sonuçsuz bırakacağımıza güveniyoruz...

...Bütün dünya bilmelidir ki, Türkiye'de demokrasi dışı müdahaleler dönemi kapanmıştır, tarihe karışmıştır. Bu sözlerimize bizim dışımızdaki dünyanın inanması için, önemli bunalımları demokrasi içinde aştığımızı görmelidirler.

İşte şimdi böyle bunalımlı bir döneme giriyoruz.

SHP olarak biz bu güç dönemi, iktidar partisinin hatalı yaklaşımından doğmuş bunalımı, halkın gücüyle, seçimlerle aşacağız...

...Sayın Özal'ın dikta hevesinin getirdiği önemli bunalımı demokrasi içinde aştığımız zaman, içerde, dışarda, artık kimsede, 'Türkiye'de bir gün demokratik rejime ara verilebilir' diye bir düşüncede kalmayacaktır...

...Demokrasinin ülkemizde bir daha kesintiye uğramayacak şekilde tam yerleşmesi bizim için her türlü parti çıkarını aşan bir temel amaçtır. Bu amaçtan ödün vermeyeceğiz...

...Sayın Özal'ın Anayasa'ya aykırı bu davranışlarını kabul ettirmek için sürekli kullandığı silah, 'yoksa seçime giderim ha' tehdididir. Bu tehdit, bizim için bir anlam taşımaz...

...ANAP grubunu korkutmaya çalışan insan, aslında kendi özel konumu nedeniyle, böyle bir seçimi Türkiye'de en istemeyecek, seçimin olmasından en çok korkacak insandır..."

94

SHP lideri İnönü'nün TBMM'de hükümet programı üzerindeki bu konuşması, Cumhurbaşkanlığı seçimi öncesi ve sonrası gelip geçen olayların son derece dikkatli bir özeti ve irdelemesiydi.

Olaylar, Özal'ın amaçları ve hazırladığı senaryolar, Anayasa'yı ve Anayasa'daki konumunu hiçe sayan davranışları... İnönü'nün konuşmasında yer alıyor, TBMM tutanaklarına geçerek tarihe mal oluyordu.

Not defterimden:

(14 Kasım 1989 Salı) Özal'ın seçilmesini önleyemediği için SHP'ye yönelen saldırıları Genel Sekreter Deniz Baykal'la görüştük bu gece.

"Ben 83'te veto edildim" dedi:

"Sonra seçildim. Erken seçim yapmayacak. Pekâlâ, bu uçak yere inmeyecek mi? O zaman halk bize güç verecek ve..."

"Özal, aşağıya inecek!" dedim.

"Evet" dedi Baykal.

"Darbe filan olmadan demokratik yoldan inecek Çankaya'dan."

Baykal; " 'Devir teslim töreni yapılan ilk Cumhurbaşkanı' diyordu kendisi için. Oradan indirilecek ilk Cumhurbaşkanı olacak, evet demokratik yoldan," dedi.

Yıldırım Akbulut ve hükümetiyle alaylı konuşmalar, yazılar göze çarpıyor. Ertuğrul'un yazdığına göre –ki doğrudur– Özal, kasım sonuna kadar gazeteci kabul etmeyecekmiş. Tabii, bu konunun; bizi yani Özal'ın görmeyi istemediği gazetecileri ilgilendiren yanı yok!

Hasan Celal Güzel'in kongrede seçimi yitireceği artık anlaşılıyor. Ama, ANAP güçlenmeyecek, o da doğru. ANAP büyük kongresine üç gün var.

Fakat, artık önlenemez bir gerçek adım adım yaklaşıyor:

Anayasa'nın tanımladığı Cumhurbaşkanı ve görevleri, Özal'a vız geliyor.

O, bakanlara buyruklar veriyor, kongreyi kendi isteklerine göre yönlendirmek için elinden geleni yapıyor. Ya muhalefet? Somurtuyor, eleştiriyor, söyleniyor...

Örneğin Adalet Bakanı Oltan Sungurlu'ya, 141, 142 ve 163. maddelerin kalkması için Özal, "Bu işe öncelik verin ve ilk Bakanlar Kurulunda ele alıp hükümet görüşü haline getirin" diye buyruk veriyor.

ANAP delegelerini kabul ediyor. Hem de TBMM'deki çalışma odasında.

İç basında eleştiriler... Benzeri eleştiriler dışardan da geliyor:

The Economist, Özal'ın "Tarafsızlık yeminine rağmen, ülkeyi Başbakanmış gibi idareye kararlı" olduğunu yazıyor.

Tarafsız değil, siyaseten 'taraf tutan' bir Cumhurbaşkanı.

Ecevit, "Çankaya'nın fiilen TBMM binasına taşındığını" söylüyor. TBMM'deki Cumhurbaşkanlığı ofisi artık siyasal bir sorun oluyor. DSP lideri, "Hükümet ve iktidar, Cumhurbaşkanlığı sultasına teslim olursa, bunun sorumluluğunu üstlenmek zorundadır ve bunun hesabı sorulur" diye bastırıyor.

Kim dinleyecek? İktidar ve Çankaya bu türden eleştirilere sağır. Erdal İnönü, ilerleyen günlerde, Turgut Özal'ın her ne pahasına olursa olsun bir süre daha iktidarda kalma çabası içinde olduğunu öne sürüyor.

İnönü gibi soylu bir demokrat şöyle konuşuyor: "Bir günlük

beylik beyliktir. Birtakım çıkarlar var. Bir süre daha bunları götürelim zihniyeti ile yeni hükümet kurdular. Başbakan Akbulut bakanlarını bile seçemedi."

Eleştirilerin, Özal'ın hoşuna gitmediği kesin. Akbulut'un istifasıyla boşalan TBMM Başkanlığı'na Kaya Erdem seçiliyor. TBMM'deki Cumhurbaşkanlığı bürosuna 'karşı sesler' giderek yoğunlaşıyor.

İnönü, "Bu dönemde Cumhurbaşkanı Meclis'e törenle gelip törenle gidecektir. Burası Çankaya için bir çalışma yeri değildir" diyor. Hatta, Kaya Erdem'i kutlamaya gittiğinde aynı konuyu dile getiriyor.

Özal'ın eleştirilere yanıtı, aman Allahım, inanılmaz:

"Ben devlet başkanıyım, SHP'liler de gelsin görsünler beni. Milletin yanındayım."

Kabullere, direktiflere devam. TÖBB heyetine 'pozitif çalışma'dan söz açıyor. Yeni yılda faizlerin düşeceğini, iş yerlerinin artacağını... söylüyor. Sanki Başbakan!..

Demirel, 'çalışma odası sorununa' katılıyor. "Sıfatı alış şekli ortada. Öyle alırsa böyle yapar. Şaşılacak bir şey yok. Cumhurbaşkanlığı seçiminden önce didindik durduk. Sadece ANAP'lıların Cumhurbaşkanı olacağını söyledik. Başka ne bekliyorsunuz?" diyor.

Bu söylemler, eleştiriler, kasım ayının ikinci yarısında geçiyor.

Özal'ın dünya umurunda değil. Brüksel'de toplanacak olan NATO toplantısına gideceği söyleniyor. Demirel, "Giderse tartışma yapılır. Ne hakla, ne sıfatla gidecek? Sorumluluğu yok ki... Sorumsuz Cumhurbaşkanı, sorumlu işler yapmış olur" diye karşı çıkıyor.

Belçika'nın tirajlı dergisi Knack, Özal'ı "Seçmenleri ve yakınları tarafından terk edilen ve karanlıkta kaval çalan sultan" diye tanıtıyor. Dergi bazı iş adamlarının Özal sayesinde zengin olduğunu, memur ve işçinin 'sıkıntı çektiğini' yazıyor.

Tabii vız!..

"1990'da millet bizden hareket bekliyor, biz de milletten hareket bekliyoruz."

Bu cümleler Demirel'in. İki muhalefet partisinin 1990 yılı stratejisini açıklıyor.

Hükümet programı üzerindeki müzakerelerden sonra güveno-

yu bekleniyor. Demirel'in tanımına göre, Akbulut için verilecek güvenoyu 'ölüye yapılan şırınga gibidir.'

SHP'nin erken seçim için izlediği 'esnekliğe' sert çıkıyor Demirel. "Ana muhalefet partisi bile '1992'den evvel seçim yapılmazsa, yapılmaz' anlamına gelen sözler söyledi" diye sataşıyor.

Güvenoyu'na katılmak ya da katılmamak formülleri üzerinde duruyor:

"Menfi oy vermek de, oy vermektir" diyor ve "SHP'nin menfi oy vererek hükümeti legalize edeceğini" söylüyor DYP milletvekillerine.

Gerekçeyi de gösteriyor: "Arkasında halk olmadan iktidar gaspı içerisinde bulunan siyasi heyet yalnız başına bırakılırsa, bu, kamuoyu önünde önemli bir şeydir. DYP olarak 6 Nisan 1989 tarihinde biz, bu hükümetin babasına niçin oy vermedik? Çünkü, 6 Nisanda güvenoyu alan o hükümet bunu doğurdu. Bu, onun çocuğu." (14 Kasım 1989)

(17 Kasım 1989) Akbulut, ANAP'a Genel Başkan seçildi.

Manzaraya bakın: Faruk Bildirici; Mustafa Taşar'a parti başkanlık divanında değişiklik olup olmayacağını soruyor. Yanıt: "Hele Özal'ı bir görelim, ondan sonra..."

Bir ara "Anayasa'yı bir kere ihlal etsek ne olur" dediği için günlerce eleştirilen Özal, Cumhurbaşkanı seçildikten sonra Anayasa'ya ve andına hemen her gün bir değil, birkaç kez aykırı hareketler yapıyor. Anayasa'yı 'fiilen ihlal ediyor.' Artık muhalefet partileri dışındaki kesimlerde kanıksandı mı nedir, fazla eleştiri çekmiyor.

Yeni yıla doğru. 1989'un son günleri...

Demirel, (21 Kasım 1989) grup toplantısında eski yılın son günlerine bir özetle değiniyor:

"Türkiye'de iç siyaset, halen kaygan bir zemine oturuyor ve bir miktar belirsizliğin içine girdi" diyor.

Ama 'siyaset bitmez, tükenmez.'

Bitmiyor, tükenmiyor.

Özal'ın Anayasa'yı bir yana atarak başkanlık sistemine yöneldiğine o denli inanılıyordu ki; Köşk'teki telefon sistemini değiştirip yerine Başbakan ile bakanları 'kontrol edecek bir sistem getirdiği' söylentileri yayıldı.

Köşk'te sözcü olarak göreve başlayan Kaya Toperi bir açıklama yapmak zorunda kaldı: "Eskimiş telefonların yerine yeni otomatik ve sekreterli Opuz marka telefonların konulduğunu" bildirdi.

Söylentiler bu hale gelmiş. TBMM'ye gelip çalışmasına fena tutulan SHP, 'sorunu çözmek için yasa değişikliği' öneriyor. Soylu demokrat, müthiş öfkeli:

"Özal, Köşk'e sığmıyor" diye eleştirilerini sürdürüyor:

"Beceriksiz kaptan uzaktan bilgiçlik taslıyor. SHP'yi eleştiriyor. 'Konvertibiliteye geçeceğiz' diyerek Başbakan'ın söyleyeceği şeyleri söylüyor."

Bu iniş çıkışlar, aralık ayının ilk günlerinde gözleniyor.

Özal Ankara ve Gazi Üniversitesi'nden bir grup öğretim üyesini kabulünde İnönü'ye şöyle yanıt veriyor:

"Bundan sonra ekonomiye biraz daha ağırlık vereceğim. Bir de sağlık ve eğitim bizim üzerinde daha çok duracağımız konular."

Tam bir Başbakan üslubu!

Doğal olarak eleştiri kervanında Demirel de var.

Cumhurbaşkanı'nın, "Ekonominin kontrolü bende" sözünü sert dille eleştiriyor:

"65 yıllık Cumhuriyet tarihinde Çankaya'da oturan kimseler bu sözü etmedi. Bugün Çankaya'da Anayasa'nın tarif ettiği bir Cumhurbaşkanı yoktur. Türkiye'de bir Cumhurbaşkanlığı boşluğu vardır." (10 Aralık 1989)

İki muhalefet partisinin Özal'a karşı olan politikalarında değişiklik söylentileri dolaşıyor. Ama Demirel, SHP'yi, "Özal'ın dümen suyunda" diye hırpalamaya çalışıyor.

Kuşku yersiz. Zira iki muhalefet lideri "Özal'ın oyununda yokuz" anlamına gelen açıklamalar yapıyor.

DYP, Özal'a karşı hamlelerinde yeni bir adım atıyor. Özal hakkında "yeminine sadık kalmadığı ve tarafsızlık ilkesini çiğnediği ge-

rekçesiyle" hukuksal tartışma başlatmaya hazırlanıyor. Önce Anayasa Mahkemesi'nde dava açmaya niyetlenen DYP, sonradan görüş değiştiriyor. "Tarafsızlık ilkesine uymayarak suç işlediğini" öne sürüyor, Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulunuyor.

Sonuç vermeyen girişimler!..

Artık Demirel'in sözlüğünde Özal; "864 rakımlı tepenin sakini."

Maharetle yaptığı kıyaslamalar aralık ayında Demirel'in önem verdiği irdelemelerin başında geliyor:

(5 Aralık 1989) "Arkadaşlar, bizim bıraktığımız 1980 Türkiye'sine bakıyorsunuz, şeker 31 lira. Şekerin toptan satışı 1983'te 103 lira. 1989 Aralık ayında 1.740 lira. Perakende satışına geldiğiniz zaman, halen 2 bin küsur lira olacağı tahmin ediliyor.

Bizim bıraktığımız Türkiye'de elektriğin kilowat-saati 4 lira 33 kuruş. 1983 Türkiye'sinde elektrik 30 lira, bugünkü Türkiye'de elektrik 200 lira. Avrupa'da elektrik 5 cent, Türkiye'de 8 cent.

Bizim bıraktığımız Türkiye'de, mazot 20 lira. Bugün mazot bin küsur lira. 50 misli fark etmiş.

Benzinin litresi 450 liraya mal oluyor, 1.200 liraya satılıyor. İlave 750 liranın 650 lirası vergidir.

'Piyasa ekonomisidir' diyenlere sesleniyorum: Bir gün sabahleyin kalktığınız zaman elektrik yüzde 10, şeker yüzde 15'le 25, akaryakıt yüzde 15'le 20 arasında zam görüyorsa, o ülkede fiyatların kendiliğinden oluştuğunu nasıl söylersiniz?

Enflasyon yüzde 75 olmuş veya yüzde 70 olmuş, ne fark eder?"

1989'da Demirel... 1991'de Başbakan olarak göreve başlayıp 1993'te Çankaya'ya çıkan Demirel'in bıraktığı Türkiye'de manzara aynı. Sadece yüzdeler, rakamlar biraz daha büyümüş.

1993'te Cumhurbaşkanı olduktan sonra TRT'nin Çankaya etkinliklerine tam anlamıyla yer vermediğinden yakınan ve günlük kabullerini sıralamayan TRT'yi hırpalayan Demirel, (14 Aralık 1989) şunları söylüyor:

"Türkiye'nin birinci meselesi, her gün saat 20.00'de şu televizyondur. Bu televizyonda ne seyrediyorsunuz? Bu televizyonda, TBMM'nde olup bitenleri seyretmiyorsunuz. TC hükümetinin faaliyetlerini de seyretmiyorsunuz.

Bu televizyonda her akşam '864 rakımlı tepenin sakininin birtakım heyetleri kabul ederek, bu heyetlere bir parti başkanı gibi beyanlar yaptığını görüyorsunuz ve onları dinliyorsunuz.

Bakınız, 13 Aralık 1989 tarihli televizyon bülteninin özeti şöyle:

'Cumhurbaşkanı Özal, Türk Müşavir, Mühendisler ve Mimarlar Birliği, Türkiye Harp Malulü, Gaziler, Şehit, Dul ve Yetimleri Derneği, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Başkanvekili, Türk Müziği besteci ve sanatçılarından oluşan bir grupla Dünya Enerji Konferansı Türk Milli Komitesi, Ankara Sanayici ve İşadamları Derneği Yöneticilerini Çankaya Köşkü'nde ayrı ayrı kabul etti.' Haber bundan ibaret değil. Zaten, kabul de bundan ibaret değil. Televizyonun son emisyonunda da başka kabuller var. Bunları ayrı ayrı kabul etmiş. Kabul etmiş de, bu bir protokol ziyaretinden ibaret değil. Bu heyetler oraya kendileri mi gidiyor, yoksa çağrılıyor mu? O da ayrı mesele. Bu; 'Ne duruyorsunuz? Gelin bizi tebrik edin. Tebrik edin ki, milletin vermediği oyu, verilmiş gibi göstermek suretiyle millete; 'Herkes gelip bizi tebrik ediyor görüyor musunuz? Ağzınızı açmayın, seslenmeyin. Biz buraya geldik oturduk. Bunu yutun' demekten başka bir şey değildir. Tebriklere falan bir şey diyen olmaz. Açık söylüyorum, kimin içine sığıyorsa, tebrik etsin. Ama mesele burada kalmıyor."

Bu örnek zaman içinde siyasetteki ve siyasetçideki 'değişimleri' gösteriyor.

Dün eleştirdikleri öğeleri, aynı koltuğa oturunca aynen uygulayanları...

Sergiliyor.

97

Aralık ayı sonlarına doğru Cumhurbaşkanı Özal'ın kimi kurum ve kurullara bakış açısı saptandı:

- Kendi gibi düşünmeyenlere:
  "Çakallar"

- Cumhurbaşkanı olmasını istemeyenlere:
  "Şer cephesi"
- Muhalefete:
  "Horoz gibi, hindi gibi"
- Seçildikten sonra, seçilmesini istemeyenlere:
  "Kına yaksınlar"
- Hizmet tanımı:
  "Al gülüm, ver gülüm"

98

Aralık ayında kimi gelişmeler dikkat çekti. İnönü, bir söyleşide "Diyalog arıyorsa Özal'ın; Cumhurbaşkanı olarak tarafsız davranacağını ve Anayasa'nın çizgisine sadakatle bağlanacağını, hareketleri ve kararları ile her türlü tereddütü ortadan kaldırarak ispatlamak zorunda olduğunu söylemesi gerektiğine" değindi.

Bu, siyasette bir değişimin başlangıcı mıydı acaba?

(6 Aralık 1989) Aynı söyleşide İnönü'nün "Ben, 'Sayın Özal, Cumhurbaşkanı değildir' demiyorum" cümlesini kullanması, Köşk'ün yeni ufuklar açmasına yetmişti.

Bir-iki gün sonra (9 Aralık 1989) Özal, "Yılbaşından sonra muhalefet partileri liderleriyle, daha sonra da TBMM'de grubu olmayan DSP ve RP liderleriyle görüşeceğini" açıkladı.

Doğrusu Özal, fırsatı kaçırmıyordu.

Özal'ı 'Çankaya'nın sakini' olarak tanımlayacağını ilan eden muhalefeti –kendi ölçeklerinde– köşeye sıkıştırıyordu.

'Siyaseten meşru olmadığını söyleyen muhalefeti' kendi başkanlığında bir masa etrafında toplayarak terse düşürüyor, daha doğrusu kulislerde söylendiği gibi 'meşruiyet tartışmalarını sona erdiriyordu.'

Çankaya'da iktidar partisiyle muhalefeti, başkanlığında biraraya getirecek olan zirveyi TRT'den geniş ölçeklerde yayımlatırsa...

Koltuğunda rahatça oturmasına artık hiçbir engel kalmayacaktı.

(10 Aralık 1989) SHP'deki bitmez tükenmez kargaşa sürüyor-

du. Küçük Kurultay toplandı ve İnönü, Cumhurbaşkanı seçimi ile ANAP iktidarını irdeleyen güzel bir konuşma yaptı:

"Bir ay önce yeni Cumhurbaşkanı seçimi yapıldı. Bu seçim 12 Eylül 1980 müdahalesiyle demokrasiye ara verildikten sonra, ara dönemde kabul edilen, 7 yıldır uygulanan Anayasa'ya göre yapılacak ilk Cumhurbaşkanlığı seçimi idi. Onun için özel önem taşıyordu ve eğer TBMM seçimi ara dönemden sonra yaşadığımız demokrasiye geçiş süreci boyunca adım adım kendisini gösteren halk iradesinin istediği doğrultuda gerçekleştirilebilseydi, bugün Türkiye'de bambaşka, tümüyle demokratik, iyimser bir hava eserdi. Çok yazıktır ki, kişisel çıkar amaçları, seçime gidilirse bir daha seçilememek korkusu, Meclis'teki ANAP grubunun basiretini bağladı ve millet iradesine aykırı bir doğrultuda kendi başlarına, kendi grup başkanlarını seçer gibi bir Cumhurbaşkanı seçimi yaptılar. Yaptılar da ne oldu?.. Ülkenin ANAP döneminde gittikçe zorlaşmış, kördüğüm haline gelmiş sorunları, hayat pahalılığı, sürekli enflasyon, çığ gibi büyüyen işsizlik, iç-dış borçlar, ortadan kaybolan sağlık hizmetleri, gençliğin elinden kaçan eğitim olanakları, Güneydoğu'daki terör olayları ve artan huzursuzluk, dış ilişkilerde yeniden beliren düşmanca eğilimler, bütün bu sorunlar çözüm girişimleri beklerken, hepsini unutturacak yeni bir huzursuzluk gündeme geldi. Devletin en üst kademelerine duyulan genel güvensizlik ve tepki. Halkın Cumhurbaşkanı seçimini büyük bir suskunluk ve zaptedilemeyen bir kırgınlık ve kızgınlıkla karşıladığını görüyoruz. Böyle bir sonucu yaratanlar bu sorumluluğun altından nasıl kalkacaklar? Halkımız kendi iradesine karşı yapılan bu saygısızlığı affetmemiştir. Affetmediğini de, inanıyorum ki, ilk genel seçimde ANAP'a karşı açıkça gösterecektir.

Muhalefetin katılmadığı toplantılarda, ANAP milletvekillerinin kendi grup başkanlarını seçer gibi Cumhurbaşkanı seçmeleri, bütün devlet yapısını altüst etmiştir.

Sayın Özal Cumhurbaşkanı seçildikten sonra, görevini yürütürken tarafsız kalacağına yemin etmiş olduğunu unutarak, hâlâ ANAP Genel Başkanı ve Başbakanmış gibi davranmaya devam etmiştir. ANAP Genel Kongresinde yeni Genel Başkan seçimini istediği gibi yaptırmak için açıkça mücadele etmiş, atadığı Başbakana kendi bakanlarını belirleme fırsatı vererek bağımsız bir Başbakan mevcut olduğu izlenimini yaratma-

ya bile gerek görmeden, Başbakanla birlikte bütün bakanları kendisi seçmiştir. Bütün bunlarla da yetinmeyerek, sanki Başbakanmış gibi, basına muhalefeti küçük düşürecek demeçler vermeye devam ediyor, ekonomisinin yönetimini elinde tuttuğunu ilan ediyor, TBMM'ye gelip orada çalışıyor, orada ANAP heyetlerini, ANAP milletvekillerini kabul ediyor.

Üç gün önce, perşembe günü, Meclis'te bir milletvekili arkadaşımızın, Sayın Özal'ın Meclis'te artık çalışmaması gerektiğini anlatan konuşmasına cevap veren bir devlet bakanı, demokratik anlayışa sığmayan bu davranışı savunabilmek için, 'Neye itiraz ediyorsunuz, o Cumhurbaşkanıdır, istediği yere gidip çalışabilir, onun her gittiği yer Cumhurbaşkanlığı olur,' dedi.

İşte biz de bunu söylüyoruz ve bu yüzden Meclis'in hakkını, milletin hakkını koruyoruz. Cumhurbaşkanının her gittiği yer Cumhurbaşkanlığı olur, Meclis'e geldi, orası da Cumhurbaşkanlığı oldu ve peki Meclis nereye gidecek?.. Meclis Cumhurbaşkanlığı olursa, nasıl bağımsız çalışacak?.. Devlet bakanının dile getirdiği anlayış, eski krallıkların anlayışıdır. Kral ülkesinde istediği yere gider, istediği yerde çalışır, istediği mülke tasarruf eder. Cumhuriyette böyle şey olmaz, parlamenter demokraside böyle şey olmaz. Sayın Özal'ın amacı keyfi yönetimini adım adım ülkede her yerde gerçekleştirmektir. Herkes bilsin ki, bunu yaptırmayacağız. Halktan aldığımız güçle bu keyfi yönetime son vereceğiz.

Bugün ülkede Cumhurbaşkanı var mı? Evet, TBMM'de ANAP grubunun tek başına seçtiği bir Cumhurbaşkanı var. Ama halkın iradesine karşı seçilmiş olan Sayın Özal görevini tarafsızlıkla yürüteceğine dair and içmiş olmasına rağmen, tarafsızlığını açıkça ihlal ettiğini her gün gösterirse, ülkenin, Anayasa'nın istediği şartlara uyan bir Cumhurbaşkanı olduğu söylenebilir mi? Elbet söylenemez...

Bugün ülkede bir Başbakan var mı? Evet, TBMM'de ANAP grubundan güvenoyu almış bir Başbakan var. Ama bakanlarını kendi seçmemiş, Hükümet Programının kendi eseri gibi görünmesi için hiç çaba sarf etmemiş, her hali ile Sayın Özal'ın talimatı doğrultusunda hareket ettiğini belli eden Sayın Akbulut'un Anayasa'nın istediği Başbakanlık görevini yaptığı söylenebilir mi? Elbet söylenemez. Nitekim, son zamlardan halkımız, Akbulut'un politikasını değil, Özal'ın politikasını sorumlu tutmaktadır. Hayat pahalılığının, azalmayan enflasyonun sorumlusu halkın gözünde Sayın Akbulut değil, Sayın Özal'dır. Hiç şüphesiz işin gerçeği de budur. Bugün

ülkede Başbakanın, iktidar partisi Genel Başkanının işlerini yapan bir Cumhurbaşkanı vardır, ama Anayasa'nın aradığı şartlara uyan bir Cumhurbaşkanı yoktur. Yasal durumla gerçek siyasal durum arasında bir zıtlaşma, herkesi rahatsız eden bir ayrım, hatta uçurum vardır. Bu uçurum nasıl kapanacaktır? Gene halkın iradesiyle, seçimlerle..."

99

İktidar ile muhalefet arasındaki uzlaşmazlık veya savaşım 27 Aralık 1989 günü 1990 bütçesi konuşulurken biçimlendi. DYP lideri Demirel; ANAP'a, Çankaya'ya sert eleştirilerle yüklenirken, iktidar sıralarından bir ses yükseldi.

Bu ses, kimi siyasetçilerin demokrasi kavgasını sindiremeyen bir ANAP'lının sesiydi. A. Uğur Ener'in sesi:

"Bazıları Çanakkale'ye gider... Bazıları Çankaya'ya..."

1990 yeni olaylara gebeydi.

Çankaya'da zirve... Erken seçim tartışmaları... Köşk'e bakış...

Körfez Savaşı...

Onca sorunun Köşk'te odaklanmasına ve Çankaya tartışmalarının alabildiğine alevlenmesine yol açacaktı.

Ek Bölüm : 1

BÜYÜKLERİMİZİ TANIYALIM

"ÇANKAYA'DAN GİDEN"E AİT BİLGİLER

KENAN EVREN

Sorularımı Evren Paşa'nın basın müşaviri Ali Baransel yanıtladı:

1) Sabah kaçta kalkar?
"Her sabah düzenli olarak saat 7.00'de kalkar."
2) İlk işi nedir?
"Kültür-fizik ve hava iyi ise yürüyüş yapar. Kış aylarında ise kondisyon bisikletine biner."
3) Gazeteleri ne zaman gözden geçirir, nasıl bir dizi içinde okur? İlk önce haberleri mi yoksa köşe yazılarını mı?
"Kahvaltı sırasında ve kahvaltıdan sonra, önce haberleri okur. Daha sonra da makale ve yorumları okur. Bu arada BBC'nin de sabah yayınlarını sürekli dinler."
4) Özellikle dikkat ettiği hangi haberlerdir? İlgi duyduğu konular için notlar alır mı?
"İç politika, dış politika ve ekonomik içerikli haberleri okur ve bu konudaki direktiflerini Basın Müşavirine iletir."
5) Günlük giysisini kendi mi seçer?
"Günlük giysilerini kendisi seçer."
6) Giyindikten sonra saat kaçta görevinin başına gelir?
"Her gün düzenli bir şekilde saat 9.00'da çalışmaya başlar."
7) Günlük çalışmasına nasıl başlar, ilk önce kimleri görür?
"Günlük çalışmasına Özel Kalem Müdürünün çeşitli konulara ilişkin arzıyla başlar. İşin akışına göre, Genel Sekreter, Genel Sekreter Yardımcıları, Danışmanlar, Başyaver ve Basın Müşa-

virini görür. Bu yetkililer, kendisine görev alanlarıyla ilgili konuları arzederler, emir ve direktiflerini alırlar."

8) Günlük programı daha önceden saptanmış mıdır, yoksa her sabah daha önceki görüşmelerine yenilerini ekler mi?
"Günlük programı daha önce saptanır. O günkü gelişmelere göre, çalışma programında eklemeler ve çıkarmalar olabilir."

9) İlk sigarasını hangi saatlerde içer?
"İlk sigarasını saat 11.00'e doğru yakar. Günde dört sigaradan fazla içmez."

10) Günlük çalışma düzeni içinde kaç çay ya da kahve içer?
"Günlük çalışma programı içerisinde sayısı üç veya dördü geçmeyen açık çay içer."

11) Çalışma yöntemi nedir?
"Her konuyu en ince ayrıntısına kadar değerlendirir. Konuyla ilgili çeşitli görüş ve düşünceleri dinler. Aceleci değildir. Güzeli ve doğruyu bulmak için çaba harcar."

12) Çalışma yöntemi içinde ilginç yanları nedir? Çalışmaları sırasında çevresiyle ilişkileri nasıldır?
"Konulara çok çabuk nüfuz eder. Çok titiz ve dikkatlidir. Uzun ve gereksiz izahattan hoşlanmaz. Mesafeli olmakla birlikte toleranslıdır, pratiktir."

13) Devlet hayatında önem verdiği, hiçbir şekilde ödün vermediği konular nelerdir, bunları nasıl izler, nasıl tavsiyelere bulunur?
"Atatürk'ün inkılap ve ilkeleri konusunda çok duyarlıdır. Tasarrufa dikat eder. Bu konularda asla toleranslı değildir."

14) Sevdiği renkler hangisidir, giyimde hangi ilkelere özen gösterir?
"Daha çok koyu renkleri tercih eder. Giyimde uyum ve sadelikten yanadır. Ortama göre spor kıyafetler de giyer."

15) Ayda ya da haftada kaç kez doktor kontrolünden geçer? Doktor tavsiyelerine uyar mı, spora karşı eğilimleri nedir, hangisini yapar, yürüyüşe çıkar mı? Ata binmeyi ne kadar zamandır sürdürmektedir?
"Son derece sağlıklıdır. Düzenli bir doktor kontrolü söz konusu değildir. Daha çok yakınlarının ısrarı üzerine, onları kırmamak için yılda bir defa doktor kontrolünden geçer. Doktorun tavsiyelerini dikkate alır. Ancak uygulamaya kendisi yön verir.

Her spor dalıyla ilgilenir. Fırsat buldukça müsabakalar izler. Yurt dışında elde edilen başarılardan büyük mutluluk duyar. Onları mutlaka ödüllendirir. Yüzmeyi ve ata binmeyi sever."

16) Çankaya Köşkü'ne yerleştikten sonra konutta herhangi bir değişiklik yapmış mıdır?
"Köşkte bulunan Milli Saraylara ait eşyaları geldiği yerlere iade etmiştir. Bunun dışında konutta önemli bir değişiklik yapmamıştır."

17) En çok kızdığı konular (ya da sözler), özellikle dikkat edilmesini istediği noktalar nelerdir?
"Dedikodu, savurganlık, kibir, riyakârlık ve bilgiçlik. Ayrıca randevu saatinde titizdir. Kararını verdikten sonra hâlâ daha direnenlere kızar."

18) Halkın benimsediği Nasrettin Hoca gibi, laz öyküleri gibi öykülerden hangisini sever?
"Özellikle Bektaşi ve Karadeniz fıkralarını sever."

19) Dedikoduları duyduğu zaman tepkisi nedir?
"Kızar ve gerektiğinde açıklığa kavuşturulmasını arzu eder."

20) Yurt gezilerine çıktığı zaman halka yaptığı konuşmalarında hep irticalen konuştu. Bir dizi ilimizi gezerken yapacağı konuşmaların ana konularını daha önceden saptar mı? Konular etrafında bilgi toplar mı? Konuşma konularını nasıl seçer? Küçük notlar alır mı? Bu notları gözden geçirip değerlendirir mi? Demeçlerini nasıl yazar?
"Ana konuları önceden belirler. Bunlar etrafında bilgi toplar. Konuşma konularını o andaki gelişmelere göre seçer. Demeçlerini ekseriya kendisi kaleme alır."

21) Türkiye'nin nabzını sürekli elinde tuttuğu bir gerçek. Çankaya'ya gelen mektupları, istekleri bizzat okur mu? Haklı gördükleri üzerinde ne yapar? Yetkililere iletir mi? Günde aşağı yukarı kaç mektup alır? Bu mektuplar bir tasnife bağlanır mı? Genelde isteklerle yakınmaları bir tasnife bağladıktan sonra, belirgin sonuçlar çıkarıp bunlar üzerinde ne yapar, ne düşünür?
"Mektup ve dilekleri bizzat okur ve değerlendirir. Düşüncelerini ve direktiflerini mektuplar üzerine not düşerek belirtir. Bunları mutlaka takip eder."

22) Cumartesi ve pazarlarını nasıl değerlendirir, pazar günleri Ankara çevresinde yaptığı gezilerde neleri gözlemeye özen gösterir?

"Hafta içinde yapacağı çalışmalarının ön hazırlıklarını planlar. Mesai sınırı gözetmeyen bir yapısı vardır. Cumartesi ve pazar günleri de genellikle Ankara ve çevresinde olmak üzere inceleme gezileri yapar. Bu gezilerde gördüğü ihtiyaç ve kendisine intikal ettirilen dilekler ile yakından ilgilenir."

23) Basına bakış açısı nedir? Basında en çok nelerden şikâyetçidir, hangi tür yayımdan rahatsız olur? Basının neler yapması, nasıl davranması konusunda kendine özgü görüşlerini nasıl özetler?

"Basının büyük bir güç olduğuna inanır ve basına önem verir. Gerçek dışı ve sansasyon yaratacak haberler karşısında tedirgin olur. Basının daima ülke çıkarları doğrultusunda bir yayın politikası izlemesinden yanadır. Devleti küçültecek yazılara karşıdır. Günlük gazetelerde ahlak dışı resimlerden rahatsız olur."

24) Öğle yemeğinden sonra kısa bir dinlenme yapar mı?

"Evet."

25) Daha sonra nasıl bir çalışma düzeni içine girer?

"Öğleden sonra her gün saat 14.15'te çalışma odasına iner ve öğleden sonraki programı uygular."

26) Geceleri nasıl geçirir?

"Televizyon izler, radyo dinler. BBC yayınlarını takip eder. Kitap ve çeşitli kaynaklarca sunulan raporları okur."

27) Akşam yemeğinde çevresinde kimler olur, genelde kaç kişiyle sofraya oturur?

"Genellikle akşam yemeklerini yalnız alır. Zaman zaman kızları ve damatlarıyla da beraber olur."

28) Genellikle geceleri kaçta yatar?

"Saat 23.30'da yatar."

29 Uykusuzluk çeker mi? Yoksa düzenli bir saat boyu uyur mu, kaç saat?

"Uykusuzluk sorunu yoktur."

30) Bir insanda hangi özelliklerin olmasını ister?

"Doğruluk, iyiniyet, vefa, çalışkanlık."

Ek Bölüm : 2

BÜYÜKLERİMİZİ TANIYALIM

"ÇANKAYA'YA GELEN"E AİT BİLGİLER

TURGUT ÖZAL

Özal'ın yaşam öyküsü biliniyor ve siyasal portresi güncel olaylarla biçimleniyor.

Ya 'iç dünyası?'

Hürriyet'in eski sahibi Erol Simavi, 19 Nisan 1988 Salı günü gazetesinde yayımladığı uzunca bir yazıda Cumhurbaşkanı Özal'ın 'ruhsal evrenini' çok açık bir dille irdeledi:

"Zatıâlinizi ve politikanızı, gazetemde, gün oldu eleştirdik, gün oldu alkışladık. Ama şahsınıza olan yakınlığımızı, hep koruduk.

Bu duygumuzu, karşı karşıya geldiğim zamanlarda, sanırım, siz de hissetmişsinizdir.

Sevdiğimiz, beğendiğimiz, umut bağladığımız kişiydiniz. Çizdiğiniz hedefler ve uygulamayı vaat ettiğiniz politika, bizlere de sıcak gelmişti.

Şimdi; bugünlerden o günlere uzanıp bakıyorum. İtiraf edeyim, sizi artık tanıyamıyorum.

Hele şu sıra...

Başımı ellerimin arasına alıp sebebini düşündüğüm çok oldu: Ama; bulamadım, bulamadım, bulamadım...

Sonra, dündü... Beynimde bir kıvılcım çaktı... 'Acaba mı?..' dedim. Ve, oturup bu satırları yazdım.

Bir akrabam var... Türkiye'nin sayılı zenginlerinden. Kalbinden ra-

hatsızdı. Yıllar önce Houston'da, 'by-pass' geçirdi. Belki bu konuda, bizim 'duayen'lerdendir.

Döndüğünde turp gibiydi. Kendisinden çok genç olan bizleri, öteki diyara uğurlayacak kadar da sağlıklı.

Bir gün; hep koruduğumuz karşılıklı sevgi-saygı ilişkisi, incir çekirdeği doldurmaz bir olay yüzünden bozuluverdi: Hiç yoktan, aramızda tartışma çıktı:

Baktım, tanınmaz halde. O efendi adam gitmiş, yerine bir mahalle kabadayısı gelmiş... Tükürük ve sövgü saçan ağzını, külhanbeyi tavırlarını, şimdi bile utancın ısısı yüzüme vurarak hatırlarım.

Onun da sebebini, ertesi gün, bir sonraki gün, çok düşündüm. Yine bulamadım...

Bir akrabam daha vardı... Teyzezadem... Büyük hekim, iyi insan; rahmetli Profesör Cihat Abaoğlu.

Olayın şoku hâlâ üzerimde; ona sordum.

Güldü... 'Sen de gül' dedi ve anlattı:

'By-pass ameliyatında, bir ara kalp durdurulur ya... O sıra, beyine, 15-20 saniyelik bir oksijen akımı kesintisi olur ya... İşte ondandır. Herkeste, değişik izler bırakır...'

'Ama, işini mükemmel götürüyor. Vereceğini akıllıca dengeleyip; alacağına şahin gibi saldırıyor' diyecek oldum.

Yine güldü; yine anlattı:

'Sayıların merkezi beyinciktir... Ona bir şey olmaz...'

Bir büyük işadamının oğlu var. O da, by-pass'lı. İşinde iyi... Eskiden kırıcıydı. Şimdi duyuyorum, katmerlenmiş. Hayli zayıf olan insan ilişkileri, neredeyse sıfır noktasına inmiş.

Düşündükçe; başka by-pass'lı aşina yüzler aklıma geldi. Ameliyatın etkisi, onların, başka taraflarına vurmuştu.

Mesela biri; kırk yıllık hanımefendi eşini defterden silmiş, torunu yaşındakileri kovalamaya başlamıştı.

Yakın bir akrabam var. Şimdi, seksenine hayli yakın... Dört, beş yıl önce; o da aynı dertten neşter altına yattı. Bakıyorum, akşamüstü olmuyor mu, genç kız kafeteryalarının baş müşterisi.

Ben, 58 yaşındayım. Bir müteahhit tanırım. En az, sekiz, dokuz yaş büyüğümdür. Onun da kalp damarları revizyonlu. Bir ara, her gördüğümde 'Bugün yine, beş hatunla beraberdim' derdi. Sonra sonra, yorgunluk

belirtileri göstermeye başladı. Şimdilerde, günde üç kadından söz ediyor!..

Sayın Başbakanım!..

Yine 'aynı kalp yolundan' geçmiş bir ünlü zenginimizi hatırlayın... Onun; dünden, bugüne girdiği kılıkları, kendisine yakıştırdığı tavırları; birlikte çalıştığınız ya da çalışmadığınız zamanlarda, siz, kendisine kondurabilir miydiniz?..

Bunlar; iki soluk arasında hatırlayabildiğim örnekler. Ama, tespih taneleri gibi, art arda sıralanmış gerçekler... Hep görmemezlikten gelinen, hep de örtbas edilmek istenen bir olguyu doğruluyor:

'By-pass' dedikleri cerrahi işlemin, kişilik üzerinde mutlaka bir iz bıraktığı...

Ama şöyle, ama böyle... Ama şuraya, ama buraya.

Sayın Başbakanım!.. Gelelim, yine şahsınıza.

Sizde uyandırdığı etkiyi, iki kelimeyle özetleyebilirim: 'BASINDAN NEFRET'.

Sağlık seferinizden dönüş gününden beri, bizleri köşeye sıkıştırma çırpınışı içindesiniz... Elhak, başarıyorsunuz da... Yetinmiyorsunuz; daha daha daha, sıkıştırmayı düşlüyorsunuz...

Siz, şu by-pass gerçeğini yaşıyorsunuz... Ama, bir başka gerçeği unutuyorsunuz.

Dev bir çomar olup; mini mini bir tekirin üzerine hamle etseniz bile, onun, can havliyle atılıp yüzünüzü, gözünüzü tırmalayacağını...

Elbette ki; ne siz, o yaratıksınız, ne de bizler, öteki...

Ama, üzerine basa basa söylüyorum: Bizler, hancıyız... Sizler; öyle de, böyle de, yolcu...

Bazı akşamlar, televizyonumun penceresinden, sizinle yüz yüze geliyorum. 'Basınlı konuşma' yapacağınız gün, bakıyorum da; sizi, o tartıştığım yakın akrabama benzetiyorum.

Avaz avaz haykırıyorsunuz... Kelimeleri, dudaklarınızdan, hem püskürtüyor, hem de, adeta çevreye saçıyorsunuz:

'Basın yalan yazıyor...'

Sonra daha: 'Asparagaslar... Uydurmuşlar... İşletmişler.'

Bunlar, zatıalinizin bizlere attığınız taşlar... Kulaklarımızı, hep bu 'tek taşlar'ınızla çınlatıyorsunuz.

Ben de işte; asıl o zaman isyan ediyorum.

Hayır, Sayın Başbakanım!..

Basın, yalan yazmıyor... Türkiye'de de yazmıyor, dünyada da yazmıyor...

Arada, gözden kaçıyor; ya da, sizin kurduğunuz türde, bilgi vermemeyi bayrak edinmiş iktidarlar çıkıyor... Kovalanan haber için, danışsanız da, ağzını sanki kitliyor... O zaman, gazeteci ne yapsın? Hataya düşüyor...

Masa başında haber üreten, hiç mi gazete türü yoktur? Elbette vardır... Dünya haritasını açın, gözünüzü kapayıp parmağınızı gelişigüzel bir noktaya basın...

Orada da vardır, burada da olabilir... Ama onlar, bulvar tipi gazetelerdir.

'Hayali haber' üretirler... Nasıl derseniz, tıpkı sizin 'hayali ihracatınız' gibi...

Ben, Hürriyet'te, 40 yıldır sorumluluk taşıyorum. Meslek kıdemime gelince. O, azıcık eskidir: 44-45 yıl.

Şimdi bu sütunda, şerefimi de ortaya koyarak ve yazdığım satırların da altını çizerek söylüyorum: Bizlerin arasında, bırakınız yalan haberi; yanlış habere bile tahammül gösterecek meslektaşım yoktur.

Sayın Başbakanım...

Kabul ediyorum... 'Devr-i şahaneniz'de, basın sevilmiyor. Gazetelerimizin, kamuoyunda, cana yakın bir görüntü taşıdıklarını da sanmıyorum... Sizin de olayı, içinizin yağları eriyerek körükleyişinize, her gün tanık oluyorum.

Oysa; baş başa konuşup fikir alışverişinde bulunduğumuz günler, az değildir.

Yanımda çoğu zaman, Genel Koordinatörümüz Çetin Emeç de hazır bulunmuştur.

Nice sırrınızı bize açmıştınız... Hepsini, kutsal bir gizlilik içinde korumaya, ikimizin de özen gösterdiğini, herhalde teslim edersiniz.

Ama, hep titizlendiğimiz bu kuralı, şimdi ben, bozmak istiyorum...

Hatırlarsınız... Davos'taydık... Sizden, başını dertte gördüğüm bir meslek mensubumuz için, ricacı olmuştum... Ödeme sorunları vardı... Makul bir erteleme, ona soluk aldırabilecekti.

Aracılık görevimi yerine getirirken, bir noktayı ayrıca belirtmiştim:

'Ben, arkadaşımdan çok, bini aşkın çalışanını düşünüyorum. O; evi-

ni, arsasını, olmadı tesisini satar, kendisini kurtarır. Ya ötekiler? Onlar sokakta kalır. Beni asıl kaygılandıran, çalışanlardır.'

Hafiften bir yan tebessümle, bileceksiniz, ne demiştiniz:

'Valla Erol Bey; bugün iki buçuk milyon işsiz var... Piyasadan bin küsur gazeteci çekilmiş, hiç de fena olmaz.'

Bu sözlerinizi, herhalde hatırlarsınız da, benim de karşınızda ağzımın açık kaldığını, acaba hatırlayabilir misiniz?

Donmuştum...

Onca umudum, biraz da o gün, umutsuzluk çukurlarına gömülecekti...

Sonra sonra, düşünüp kurdukça çıktı... Bu ne kişiliksiz düzendir ki, parmağınızın bir işaretiyle, pazar günü olmasına rağmen savcılar çalışır; gazete toplatır... Bu ne onurdan yoksun devlet kuruluşlarıdır ki, yine bir göz kırpmanızla, kâğıdımıza katmerli zammı bindirir...

Yine pazar olmasına ve saatlerin, akşam karanlığında hayli yol almasına rağmen...

Evet, Sayın Başbakanım... Gelelim, netice-i kelama:

Montesquieu, 'Kuvvetler Ayrılığı' sistemini getirirken, üçlü bir düzen düşünmüştü.

Yasama... Yürütme... Yargı..

Zatıdevletliniz, bu ilkeyi, tekliye dönüştürdünüz:

Şimdi, varsa da, yoksa da 'ÖZAL'...

Anayasa'yı bile; ama bir kez, ama on kez, ihlal etmekte beis görmeyen, siz değil misiniz?...

Bilirsiniz...

Devlet organları arasında yer almasa da, azıcık fantezi, aslında bir gerçeğin ifadesi olarak 'BASIN'ı da 'kuvvetler' arasına katarlar. Ona da bir numara yakıştırırlar:

'DÖRDÜNCÜ KUVVET!'

Ben de şimdi; sizin ilhamınızla, yeni bir 'Kuvvetler Ayrılığı' ilkesi getiriyorum.

Demokrasiye ve demokratik düzenin kutsallığına olan sarsılmaz inancımın da ışığında, 'Benim kuvvetler ayrılığı kitabım', Türkiye'de, 1'İNCİ KUVVET faslına, bilir misiniz ne yazar?

BASIN...

Ya ikinci?..

Buyrun, kalemimi zatıâliniz teslim alın... Aklınızdan ve gönlünüzden ne geçiyorsa; varın, oracığa onu yazın.

Saygılarımla."

Sonra ne oldu?

Bu açık mektup, yayımlandığı gün bomba gibi bir etki yaptı.

Çok kısa bir süre geçti.

Özal, Erol Simavi'yi Başbakanlık Konutu'na çağırdı.

Sarılıp iki yanağından öptü!

Ek Bölüm : 3

BÜYÜKLERİMİZİ TANIYALIM

SEMRA ÖZAL

Cumhurbaşkanı Özal'ın eşi, Semra Özal bir dava nedeniyle Ankara Asliye 1. Hukuk Mahkemesi'ne yaşam öyküsünü yazılı olarak bildirdi:

"Vişnezade, Baba Efendi Sokak'taki 5 No.lu konak aslında Ziya Karamürsel'e aittir. Onun oğlu Avukat Abdülkadir Bey, Emniyet Sandığı Avukatı ve Beşiktaş Kulübü Başkanıdır. Ziya Bey'in kızı Vecihe Karamehmet İngilizce öğretmenidir.

Konak'ta bir bölümde oğlu Abdülkadir Bey oturur, altındaki katta da kayınvalidesi ve kayınpederi otururdu. Bir bölümde ise, Vecihe Hanım, onun alt katında ise, kendi sütnineleri, kızı, damadı ve torunları ile oturur, Vecihe Hanımların her türlü işlerine bakardı. Abdülkadir Beylerin hizmetçileri vardı. Kayınvalidesi de nezaret ederdi. Bir bölümde, biz otururduk. Bir salon, bir kütüphane de aynı katta bulunur, çok önemli günlerde Ziya Beyler kullanırdı. Yukarıda ise, çok büyük bir oda Ziya Bey'le eşinin hem yatak, hem oturma, yani daimi yaşadıkları yerdi. Yandaki bir odada ise, Ziya Bey'in ölen kardeşinin eşi otururdu. Bir odada ise, Ziya Beylerin yetiştirdiği ve sadece onların işine bakan bir genç kız vardı.

Bahçede, eskiden arabaların konduğu bölüm ve üstünde de arabacının oturduğu yerde ahçı ve ailesi yaşardı. Özetle, bir apartmanın dairelerinde oturan ayrı ayrı aileler gibi herkes kendi başına müstakil yaşardı. Abdülkadir Bey'in büyük kızı Arın Karamürsel ise, benimle aynı yaştadır. Aynı sınıfta okuduk ve Nişantaşı Ortaokulu'nu beraber bitirdik. Daha

sonra kendini tamamen müziğe verdi, bugün herkesin ve dünyanın tanıdığı ünlü bir piyanisttir.

Çocukluğumdan beri hep zayıf, ince yapılı bir çocuktum. Babam, gece sütü balıkyağı çeşitli iştah şurupları içirip biraz şişmanlamamı isterdi. Hep böyle büyüdüm. En toplu halim, evlenirken, 48 kiloydu.

Ankara'ya, dayıma misafir olarak gezmek için geldim. Yengemin çalıştığı dairenin istatistik bölümündeki hanımın doğum için ayrıldığı ve yerine çok acele birinin arandığını, benim geçici olarak yerine biri bulunana kadar gelmemi istediler. Kabul ettim. Küçük bir apartmanın sadece birkaç dairesini işgal eden bir kuruluştu. Bir odada istatistikçi olarak bir erkek arkadaşla ben ve daktilo olarak da İffet Hanım vardı. Daha sonra, Emine Hanım diye bir daktilo hanım daha geldi. Eskiden bilgisayar olmadığı için istatistiki bilgiler, cetvel makinalarında kaydedilirdi. Bunları ben kullanırdım. Bekâr mühendislerden bazıları araya birilerini koyarak evlenme teklifinde bulundular. Ben İstanbul'a dönmek, Ankara'da kalmak istemediğim için bunları reddettim. Daha sonraları Turgut Özal'ın dürüst, güleryüzlü, samimi, müşfik hali dikkatimi çektiği için onun evlenme teklifini kabul ettim. Onunla ve başkalarıyla çalıştığım müddet içinde gayet ciddi ve resmi adeta bir erkek arkadaş gibi karşılıklı saygı içinde olduk. (En iyi şahit İffet Hanım) Çocukluğumdan beri, derli toplu olmaya, yaşıma uygun bir şıklık içinde olmaya özen gösterdim. Her kadın kadar ben de mücevheri severim. İmkânım olduğu kadar da zaman zaman tanıdık kuyumculardan taksitle birçok şeyler aldım. (Bunların da adını verebilirim.)

Dedem, Nevşehir'den asker olarak saraya gelen Ahmet Efendi, huyu ve terbiyesi ile sevilip beğenildiğinden terhis olduktan sonra da görevle sarayda bırakılıp zamanla 'Tablakârbaşı'lığa kadar yükselmiştir.

Babamın yetiştiği sıralar, maalesef Cihan Harbi ve memleketin işgaline rastladığından, yüksek tahsil yapma imkânı olmamıştır. En önemli yer olan Tersanede sanat öğrenmesi için çalışmaya başlamıştır. Cumhuriyet'ten sonra yenilikler başlamış. Avusturya'dan gelen bir firma temsilcileri, o güne kadar Türkiye'de yapılamayan yeni bir teknik öğretmek için araştırma yaparak yalnız babamı kabiliyetli, dürüst ve çalışkan bularak Viyana'ya götürmüş, bir yıl bunu öğretmişler. 55 yıl evvel, Avrupa'da yeni teknikler öğrenip gelen ilk teknisyen olan babam, ondan sonra bu konuda yeni insanlar yetiştirmiştir. Herkesin sevip saydığı fevkalade dürüst,

iyi kalpli, mükemmel bir insandı. Daha sonra kan kanserine yakalandı. Altı yıl sonra da kaybettik. (1970'de)

Annem, eski Türkçeyi iyi okur yazar. Fransızca bilir. Çünkü küçük yaşta Fransız okuluna vermişler, dedemin kaymakamlığı dolayısıyla Anadolu'da da epey yer görmüş. Anneannem, çok genç yaşta ölünce annem de tahsiline devam edememiştir. Ama, kendini iyi yetiştirmiştir. Onun kadar, çok kitap okuyan, dünya ve memleket olaylarını takip eden geniş bir kültüre sahip insan az bulunur. Ablam okumadı, çünkü terziliğe karşı kabiliyeti ve sevgisi vardı. Bunu en iyi yetiştiren özel bir okula gidip diploma aldı. Büyük bir terzinin yanında çalışmaya başladı. Daha sonra Parmakkapı'da kendi adına atölye açtı, evlenene kadar çalıştı.

Erkek kardeşim, Kabataş Lisesini derece ile bitirdi. Burs kazanarak Robert Kolej'de makina fakültesini bitirip mastır da yaptıktan sonra "Full Bright" bursunu kazanarak Amerika'ya gitti. İndiana'da doktora yaptı. Bir müddet çalıştıktan sonra döndü. Türkiye'de evlendi. Harvard Üniversitesi'ne giderek 2. mastırını da yaptı.

Babamlar Denizcilik Bankasına ait bir kooperatiften kendilerine yetecek büyüklükte bahçeli evi satın aldılar, halen annem orada oturuyor.

Amerika'ya gidince, Türklerin oturduğu kısımda değil (Maryland), tamamen ayrı bir kısım olan (Virginia'da) ev tuttuk. Fazla irtibatımız olmadı. Sadece o zaman Merkez Bankası Başkanı olan Sayın Naim Talu iki defa Washington'a geldi, kendisine ve Maliyeye bağlı görevli Türkler, evlerinde yemek verdi, bizi de davet ettiler.

Alaturkayı çok seven ve çıkan yeni şarkıları da hemen öğrenen Naim Bey'le o yemeklerde hep birlikte koro halinde şarkı söylendi. Bundan başka hiçbir yerde şarkı söylemedim. Kimse de sesim hakkında fikir beyan etmedi. Allah vergisi olan güzel sese sahip olmak çok güzel bir şey, keşke olsa.

Turgut Bey, rahat ve de çok dürüst bir insandır. Hiç kimse için kadın çamaşırını içine giyip gizlice getirmeye tevessül etmez. Bu olay, Almanya seyahati dönüşünde yanındaki iki arkadaşından biri tarafından yapılmıştır. (Mehmet Erdemir)

Kurduğum Vakıf, Türk kadını için büyük bir ümit ve destek olmuştur. Faaliyetlerimiz bilinmektedir. Her yıl teftiş görür, Genel Kurulumuzu yaparak bir büyük gazetede bilanço ve raporumuzu ayrıntılarıyla ilan

ederiz. Defterlerimiz her zaman açıktır. Hiç kimseden bağış makbuzu vermeden ne mal, ne para kabul etmeyiz. Her şey kayıtlıdır.

Arkadaşlarım, insan sevgisiyle yaptıkları yardımın mutluluğundan başka bir karşılık beklemeyen hanımefendilerdir.

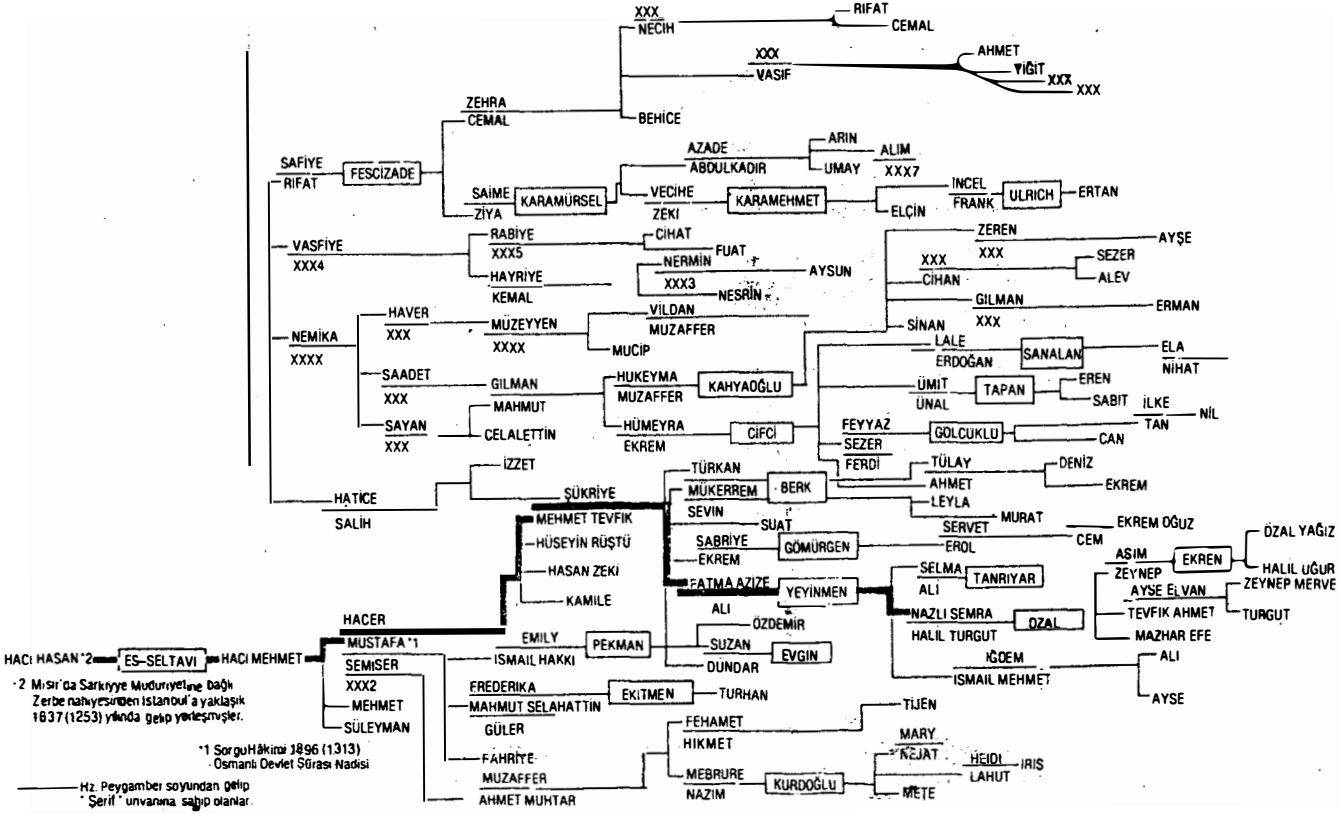
Bana hediye almaları için hiç sebep yok. Aslında benim onlara bir şeyler vermem gerekir. Ancak yaptıkları işin önemini kendilerine anlatmam yetiyor.

Vakfa girdikten sonra yükselen, zengin olan hiçbir arkadaşım yoktur. Aksine, işini ufaltan, azaltanlar vardır. Vakıfla kimseye hiçbir menfaat sağlanmamıştır. Bunu rahatlıkla söyleyebilirim.

Ancak, gelenleri titizlikle seçiyoruz. Hatta bazılarını çıkarıyoruz. Kısa zamanda bu kadar önemli ve çok büyük işler yapınca maalesef kıskananlar ve çeşitli iftiralar atanlar oluyor. Biz her şeye rağmen vicdanımız rahat, çalışmalarımıza devam ediyoruz.

Gülten Berk ve Bilge Erol'un ifadeleri tamamen hayal ürünüdür."

Semra Özal'ın, Peygamber sülalesinden geldiğini kanıtlamak için mahkemeye sunduğu "soy ağacı" tablosu.

Beşinci Bölüm

"Bir verip üç alamadığımız yıl: 1990"

100

"Sen nesin biliyor musun? Kötü bir piyesin neşeli kahramanı!"

Yeni yıla geçen yılın tartışmalarını sürdürerek girdik.

Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın yılbaşı mesajında 'toplumsal uzlaşma' çağrısında bulunması, birdenbire hem siyasal partileri, hem de demokratik kurumları ayağa kaldırdı.

'Toplumsal uzlaşma'yı her kurum, kendi açısından değişik biçimlerde değerlendirdi.

Erdal İnönü, "Uzlaşma önerisini daha önce biz yapmıştık" diyordu: "Şimdi, bu durumda yapacağımız bir şey yok!"

Tabii Demirel, daha değişik ve daha sertti: "Evvela milletle uzlaşsın" diyordu. "Milletin hakkını iade etsin."

Türk-İş Başkanı Şevket Yılmaz, uzlaşma çağrısına işçi, emekli ve memur açısından bakıyordu:

"Uzlaşmanın ilk koşulu, enflasyonun altında kalan ücretlerin yukarı çekilmesidir."

Bu isteğe karşı çıkan, elbette yoktu.

SHP Genel Sekreteri Deniz Baykal, "Özal hâlâ, Cumhurbaşkanının tarafsızlığı konusunda görevini kavrayamamış görünüyor. Yılbaşı mesajını 'İcraatın İçinden' programı anlayışı içinde dillendirmesi bunun delilidir" diye karşı çıkıyordu.

TOBB Başkanı Ali Coşkun, ANAP'a yakın bir ekonomist, elbette daha yumuşak:

"İlk koşul, tüm kesimlerin birbirine saygılı olmasıdır" diyor,

toplumsal uzlaşma çağrısına karşı çıkan görüşeri yumuşatmaya özen gösteriyordu.

Hak-İş Başkanı Necati Çelik, ılımlı bakıyordu.

Ama, İnönü, her fırsatta karşı çıkmayı sürdürüyor, sözü "Özal'ın önerisi uzlaşma değil, dayatma" demeye vardırıyordu.

1982 Anayasası'nın mimarı sayılan Prof. Orhan Aldıkaçtı, Çankaya'yı şöyle tanımlıyordu:

"Özal, ağırlığı olan, ama Anayasa ile ne ölçüde bağdaşacağı şüpheli bir Cumhurbaşkanıdır. Düşürülmesi gereken bir Cumhurbaşkanıdır."

Böylece, hukuk da muhalefetin yanında yer alıyordu. Üstelik Anayasa'nın mimarı olan bir hukuk adamı.

Tam bu sıralar (4 Ocak 1990) Çankaya Köşkü'nün ünlü yeni yıl resepsiyonları gündeme girdi.

Muhalefet liderlerinin Cumhurbaşkanı'nın yeni yıl resepsiyonuna katılmayacağı açıklandı. İnönü, "Daha önce sıraladığı sebepler devam ettiği için Cumhurbaşkanı'nın yeni yıl resepsiyonuna katılmayacağını" bildirdi. Aynı gün Demirel "Tanımadığımı ilan ettiğim kişinin davetine katılmam" dedi.

Zaten, resepsiyona katılacaklarını söyleselerdi, büyük haber olacaktı. Öyle günlerden geçerek gelmiştik ki; Çankaya'ya çıksaydı iki lider, ünlü örnekleme işlemiş olacaktı. Hani insanın köpeği ısırmasının haber olacağını içeren mesleki atasözü!

Özal, Çankaya'yı tanımadığını öne süren muhalefet söylemlerini duymazlıktan geliyordu.

'Toplumsal uzlaşma' suya düşmüştü. Söz eden yoktu.

Özal ise, belli belirsiz bir savunu düzenindeydi. Bir demecinde "Ben şimdiki hükümete çok az müdahale ediyorum" diyordu:

"Neden müdahale edeyim? Onlar da benim gibi düşünüyor. Sayın Evren'in bana yaptığı müdahale çok daha fazlaydı." (7 Ocak 1990)

Muhalefet vazgeçmişti, ama Özal hâlâ ve her fırsatta uzlaşmanın yararları üzerinde duruyordu: Zonguldak'ta, "Sahada oynayanların uzlaşmasında yarar var. Kapımız açık, görüşmek isteyen bizimle görüşür" dedi.

Bu sözleri söylediğinin ertesi günü, 'bir olay' oldu. Başkenti, siyasal kulisleri karıştıran ve üzerinde günlerce durulan bir olay:

Turgut Özal, Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası'nı izlemek için gittiği konserde "Sayın Cumhurbaşkanı" komutundan sonra dinleyicilerin büyük bölümünün, tamamına yakınının 'ayağa kalkmadığı' görüldü (7 Ocak 1990).

Darbe ağırdı, Özal istifini bozmadı.

Ama (8 Ocak 1990) bir gün sonra, bu kez yılbaşı resepsiyonuna muhalefet katılmadı!

Bu hareketler toplumsal uzlaşmaya yeniden canlılık getirdi. İSO Başkanı Memduh Hocaoğlu 'önce siyasi partilerin uzlaşmasını' isterken, Türkiye Ziraat Odaları Başkanı Osman Özbek, 'uzlaşma için diyalog gereğini' öne sürüyordu.

Bu kez, Cumhurbaşkanı ile Başbakan'ın Anayasa değişikliği için uzlaşma istekleri ortaya geldi. Demirel, "Bunlar kamuoyunu oyalamaktan başka bir şey değildir. Önce halka gitsinler" diye isteği geri çevirdi.

İnönü ise "Uzlaşmanın halk ile iktidar arasında gerçekleştirilmesini" istiyordu. Yani, seçim!

Özal, resepsiyonu boykot eden muhalefeti önemsemediğini gösterdi:

"Muhalefetin resepsiyona katılmayışı bir şey ifade etmez!"

Özal'ın 16 Ocakta ABD'ye gideceği bildirildi. Özel bir gezi. Sağlık kontrolü. Ne ki, ABD Başkanı Bush, Özal'ı kabul edecek, yarım saat başbaşa görüştükten sonra, öğle yemeğine oturacaklardı. Çağlayangil, Bush'un Özal'ı kabul etmesini ve bu isteğe ABD'den olumlu yanıt gelmesine sevinmesini kendine özgü gülümsemesiyle karşıladı ve "Ben oraya geliyorum diyene ne denilecek ki?.." diye yorumladı.

Ne çare; Özal'ın uzlaşma adına Anayasa değişikliğinde birliktelik önerilerine ters ve sert yanıtların arkası kesilmiyordu.

Özal, ABD'ye 'özel uçakla' gitmeden önce, mal varlığı ile ilgili tartışmalar yine alevlendi. Pek çok kesim, Özal'ın Cumhurbaşkanı olduktan sonra mal varlığı beyannamesi vermesini zorunlu görüyordu.

Özal'ın amansız muhaliflerinden eski TBMM Başkanı Necmettin Karaduman, 'Özal'ın eksik olan beyanları tamamlamasını' istiyordu. Bu konuda 'müeyyide yok demenin, işin peşini bırakacakları anlamına gelmediğini' söylüyordu.

DYP Genel Başkan Yardımcısı Selahattin Kılıç ise; Özal'ı 'indirip, hesap soracaklarından' söz ediyordu.

TBMM Başkanlığı'na seçilen Kaya Erdem'e göre, yürürlükteki yasada Cumhurbaşkanı'nın mal beyanında bulunacağını emreden bir kural yer almıyordu.

Öyleyse? "Özal'ın beyanda bulunmasını gerektirecek bir durum yoktu." (11 Ocak 1990)

Tabii, siyasal yaşamımızın, vazgeçilmez konusu ama toplumda destek bulan 'nereden buldun?' yasasına istekli irdelemeler bu ara yine ortaya çıktı.

Özal'a bakılırsa; 'nereden buldun'un temelinde 'komünist tahriki' vardı. Komünistler 'memlekette anarşi çıkarmak ve servet düşmanlığı yapmak' için bu yasayı piyasa sürmüşlerdi.

Ama arkası başka biçimde geldi. ANAP'lı Gökhan Maraş, "Rüşvet ve Yolsuzlukla Mücadele Yasası"nı TBMM'ye getirdi ve tasarı, komisyonda 'hararetle desteklendi.'

Gözler gazetecilerdeydi. Köşe yazarlarından gazete sahiplerine kadar hemen hemen bütün gazete kadrolarını 'mal beyanına tâbi tutan bir hüküm getirdiler.'

Uğur Mumcu telefon etti. Yasa çıkmış, yürürlüğe girmişti. Mal varlığı beyannamelerimizi belirli bir süre içinde vermemiz hükme bağlanmıştı.

Vakit yitirmeksizin 'mallarımızı' kâğıda döktük, sonra basılı beyan kâğıtlarına geçirdik ve gittik, Çankaya Kaymakamına kapalı zarf içinde verdik.

İsim gerekmiyor: Malı mülkü hayli kabarık olan kimi gazetecilerin mal beyanlarını bir türlü yazıp vermediklerini –sonradan– öğrendik.

Uğur'la benim bir başka önerimiz daha vardı:

Sadece mal varlığımızı bildirmekle kalmayıp, bunları gazetecinin 'nereden edindiğini' belgelemesini istiyorduk.

Gazeteciler Cemiyetleri bu önerimize önderlik edebilirdi.

Uğur, köşesinde bu öneriyi yazdı.

Tık çıkmadı!

Destek bulmadı, sözü bile edilmedi.

101

Cumhurbaşkanı Turgut Özal, programlandığı gibi, ABD'ye gitti ve Başkan Bush'la yarım saat görüştü, birlikte yemek yedi.

Özal'ın başlattığı ve bugün hâlâ sürüp giden 'basınla görüşmelerde yeni bir sistem' ilk kez ABD'de uygulandı ve sonraları sürüp gitti.

Özal, yurt içinde gazetecilerle uzun boylu konuşmuyor, arada bir cımbızla seçtiği bir yazara demeç veriyordu. Oysa yurt dışına giderken ya da dönerken konuşuyor veya ziyaret ettiği ülkede gazetecileri otel odasına topluyor, söyleşiyor, şakalaşıyor...

...Üstelik, çok önemli kimi açıklamalar da yapıyordu.

18 Ocak 1990'da Turgut Özal Washington'da "International Clup"da konuştu.

Özal'ı Başkan Carter'ın güvenlik danışmanlarından Zbigniev Brzezsinki takdim etti. Tabii, Türkiye'nin ABD için önemine işaret ederek... "Global stratejik istikrarın temininde Türkiye'nin çok önemli yeri vardır" diye başladı sözlerine:

"Cumhurbaşkanı Özal, akademik ve siyasi bir lider olarak Türkiye'yi demokratik bir şekilde modernleştirmekte çok belirgin bir rol oynamıştır. Türkiye'nin ekonomik durumunun mimarıdır. Aynı zamanda demokrasinin köklerini yerleştirmiş bir siyasi liderdir. Serbest seçimlerle özgür bir şekilde Cumhurbaşkanı seçilmiştir."

Hele son cümle, ABD'nin, Özal'a verdiği önemi açıkça ortaya koyuyordu.

Özal'ın Cumhurbaşkanı seçimine içerde ne denli muhalefet olursa olsun, dış dünyanın lideri ABD, Türkiye'ye Özal gözüyle bakıyordu.

Bu yüceltici sözlerin ardından Özal, Amerikan iş adamlarının, silah şirketleri yöneticilerinin, gazetecilerin karşısına geçti.

Özal, elbette Brzezsinki'den aşağı kalacak değildi. O da ABD'yi övdü: "ABD'nin son on yıl içinde 'eşitler içinde en eşit' süper güç haline geldiğini" öne sürdü. Ülkesini de yüceltmesi gerekiyordu: "Türkiye'nin, 21. yüzyılın 'flaş' ülkesi olacağını" söyledi.

Sorulara geçildiğinde; Özal, belki de yaşamının en büyük gafını yaptı.

Amerika'da değil ama, Türkiye'de büyük çalkantılara ve tartışmalara yol açacak, bölgemizde de hatırı sayılır etki yapacak bir irdelemede bulundu.

Sorulara geçilmişti. Özal'a "Türkiye'nin Azeri-Ermeni çatışmasının içine çekilip çekilmeyeceği" sorulunca Özal şöyle konuştu:

"Her şeyden önce Azerbaycan bir Sovyet Cumhuriyetidir. Çok kısa ortak bir sınırımız vardır. Sovyet Ermenistan'ı ile daha uzun bir sınırımız vardır.

Azerbaycan ile sınırımız da, direkt Azerbaycan'la değil, Nahçıvan'ladır.

Aslında Azerbaycanlılar İran Azerbaycanı'na, Anadolu Türklerine olduğundan daha yakındır. Benzeri bir dili farklı bir lehçe ile konuşuyoruz.

Fakat bir fark vardır. Bizim tarikatımız Sünni, onlarınki Şii'dir.

Bizi ayıran budur."

Bu sözler, Türkiye'de fırtınalar kopardı. Erdal İnönü "Talihsizlik" dedi. Bülent Ecevit 'laikliğe gölge düşürüldüğünü' söyledi. Ecevit ayrıca, bu kıyaslamanın "Moskova'ya Azerbaycan'ı işgal için cesaret verdiğini" sözlerine ekledi. Baykal ise, "Bu sözün hesabını sormak zorundayız" diyordu.

Demirel, Sünni-Şii sorununa değinmiyordu; fakat Özal'ın "ABD'de Türkiye'yi yöneten güçlü adam imajı vermeye çalıştığını" öne sürüyor, "O zaman Akbulut hükümeti ne olacak?" diye soruyordu.

İnönü, ABD gezisi üzerinde değişik bir değerlendirme yapıyordu: Bu gezi, Özal'ın özel gezisi idi. ABD Başkanı'na söyledikleri 'hiçbir şekilde hükümeti ve Türkiye'yi bağlamazdı.'

Özal'a şu soru da soruldu: "Cumhurbaşkanı olarak kendinizi Başbakan'dan daha mı çok, yoksa daha mı az güçlü görüyorsunuz?"

Özal, yanıta geçmeden önce, "Bu soru, mutlaka Türk basınından gelmiştir" dedi:

Cumhurbaşkanı oluncaya kadar kısa siyasal serüvenini anlattı ve "Daha mı güçlüyüm, daha az mı, bilmiyorum. Buna halk karar verecek."

Gece, otelde Türk gazetecileri ile görüştü. Birçok soru ve yanıt...

18 Ocak 1990'da Newyork'ta Cumhuriyet temsilciliği yapan Özgen Acar'dan bana uzunca bir not geldi. Özal'ların Newyork gezisinin özelliklerini yansıtıyordu not. Doğrusu çok güzeldi ve bir yazımda da kullandım. Özgen, Özal'ların Newyork'taki görkemli yaşamlarını, kaldıkları Plaza Oteli'ni anlatarak başlıyordu:

"Plaza Otel Newyork'un en ünlü otellerinden biridir. Şimdiye kadar içinde 15'ten fazla film çevrilmiştir. Central Park ile ünlü butiklerin bulunduğu 5. Avenue'ye bakar. 43 yaşlarında sıfırdan dolar milyarderi Donald Trump tarafından satın alındığı için şimdi Trump Plaza olmuştur. Bu devirden sonra otelin içinde yapılan yenileme çalışmaları arasında 'başkanlık dairesi' oluşturulmuş; içinde jakuzi dahil her şey var, geceliği 4.000 dolar.

Bu dairede Bay ve Bayan Özal'dan başka özel doktoru ve eşi ile özel kalem müdürü Hüseyin Öztürk kalıyor.

Öteki görevliler için otelde ayrıca odalar ayrılmış.

Daha önce Kenan Evren Cumhurbaşkanı olarak 'devlet ziyareti' için geldiğinde Amerikalıların konuğu olduğundan kendisine Intercontinental'in en lüks dairesi ayrılmıştı. Geceliği 350 dolar.

Cumartesi-pazar günleri Newyork'ta resmi yapılacak bir şey olmadığı için Manhattan Adası çevresinde bir yarım tekne turu istenildiği haberleri doğru. Programa nelerin girdiğini çoğu kez Washington ve Newyork'taki Türk diplomatlarına Ankara'dan bilgi veriliyormuş.

Nedeni de iki hafta önceden Amerika'ya babasının gezisini hazırlamaya giden oğlu Ahmet Özal, bir yandan aileye uygun bir kiralık yat ararken, Türkiye'de Kanuni Sultan Süleyman balonu ile

uçan, Başbakanlığa motorsiklet ile gelen, Fas'ta son doğum günü partisini '1001 Gece Masalları' gibi kutlayan ve Elizabeth Taylor'ın 70'lik sevgilisi ünlü Malcolm Forbes'a haber salınarak lüks kotrası ödünç istenmiş.

Sonuç henüz belli değil.

Evren geldiğinde Amerikalılar programına tekneyle ada turunu koymuşlardı. Amaç, Manhattan adasındaki gökdelenlerin siluetini daha iyi görebilmekti. Ancak, Evren'e tekne diye Newyork liman idaresinin elindeki köhne bir buzkıran botu tahsis edilince zamanın büyükelçisi Şükrü Elekdağ 'İstemem, eksik olsun' diyerek Evren'e dahi danışmadan bu geziyi programdan çıkarttırmıştı.

Şimdi Özal'ın gezisi resmi değil, özel olduğu için Amerikan hükümeti buzkıran botunu da tahsis etmediğinden bu tur için tekne aranıyor."

103

'ABD gafı' üzerinde özenle ve özellikle duran Bülent Ecevit oldu:

"Cumhurbaşkanı Özal'ın Washington'da verdiği bir demeçte, milyonlarca Alevi yurttaşımızın varlığını inkâr eder gibi bir üslup kullanarak, Türkiye'deki Müslüman nüfusun tümünü Sünni gibi göstermesi, gerçeğe uymadığı gibi, ulusal birliğimize ve Cumhuriyetimizin laik niteliğine gölge de düşürecek bir davranıştır.

Türk Aleviliğinin İran Şiiliğinden çok farklı olduğu; İran Şiiliğinin bağnazlığına karşın, Türk Aleviliğinin hoşgörülü, demokrat eğilimli ve ilerici insanlar olduğu bellidir. Sayın Özal bunu belirtse idi yadırganmazdı.

Ama Sayın Özal, hem de Anayasa'ya göre 'Türk milletinin birliğini temsil eden' bir Cumhurbaşkanı olarak, milyonlarca Alevi yurttaşımızı âdeta 'Türk Milleti' kavramının dışında tutan bir ifade kullanmıştır.

Eğer bunlar talihsiz dil sürçmesi ise, Sayın Özal, derhal sözlerini düzeltmelidir."

Özal, 'düzeltti' sözlerini: Yanlış anlaşıldığını söyledi.

O kadar!

104

Erdal İnönü, daha çok Özal'ın 'Özel ABD gezisi'nin içeriği ve anlamı üzerinde duruyordu (20 Ocak 1990):

"Durum meydanda" diyordu:

"Yanlış olan Sayın Özal'ın sağlık kontrolü diye ABD'ye gitmesi. Sağlık kontrolü diye yapılan şeyler burada pekâlâ yapılabilir. Aslında ameliyat da burada yapılabilirdi. Ama ameliyat önemliydi, oraya gitmek doğal karşılanabilirdi. Yine de oraya gidince kimseye görünmeden dönmesi gerekirdi.

Ama Sayın Özal, sürekli kendi prestijini yükseltecek gayretler içinde. Bugün kamuoyunun desteği yok kendisine. Bu ayrı bir boşluk yaratıyor. Ama inanıyorum ki, halkın desteği olsaydı da bunları yapacaktı.

Kendi prestijini yükseltmek için bunları propaganda malzemesi olarak kullanıyor.

Buna ihtiyacı var, anlıyorum. İhtiyacı var yok, fark etmez. Yaptığı şey yanlış.

Sağlık kontrolü için gidiyor, oranın devlet başkanından randevu istiyor. Onlar da 'dostumuzdur' diye veriyorlar. Ondan sonra Sayın Özal 'Ben Türkiye'nin çıkarlarını herkesten daha iyi koruyorum' gösterisini yapmak için kullanıyor.

Benim gördüğüm kadarıyla Bush'la yaptığı görüşmeden hiçbir şey çıkmış değil...

...Bakanların (başta Dışişleri Bakanı Mesut Yılmaz'ın) iki görevi var. Birincisi normal görevleri. İkincisi Sayın Özal'ın kendi prestiji açısından yaptığı gafları, açtığı yaraları tamir etmek."

İnönü, ince ayrıntılara giriyor:

Önce **soru:**

"...Burada başka bir nokta daha var. Sayın Özal'ı ABD'ye indiğinde bir albay karşılıyor. Ama Beyaz Saray'da bütün ABD yönetimi ağırlıklı olarak Özal'ın karşısında oturuyor.

Burada verilen mesaj, halk desteği olmayan Özal'ı ABD tanıyor ve Türkiye, Özal'dan sorulur anlayışı mı? ABD'nin tutumu konusunda düşünceleriniz? Yadırgıyor musunuz?.."

İnönü: "...Yadırgıyorum tabii. Ama hepsi Sayın Özal'ın tutu-

mundan kaynaklanıyor. Biz başkalarına kusur bulmadan evvel, birbirimizin yanlışını söylemek zorundayız.

Başka devletler kendilerine gösterilen imkânlardan yararlanırlar. Sayın Özal oraya gidiyor, 'İşte ben sizin özellikle dostunuzum. Özellikle sizin politikalarınızın doğruluğuna inanırım. Bunları uygulamaya çalışırım. Türkiye benden sorulur, siz de beni destekleyin' diye bir yaklaşım içinde olunca, ABD yöneticilerinin de bundan yararlanması doğal.

Yani Türkiye'de muhalefetin yapamadığını, halkın seçimden evvel başka bir yol bulup da ortaya çıkaramadığı hislerini Amerikan hükümetinin göstermesi beklenemez."

Soru: "Bir de Özal'ın davranışları var. 'Siz hükümetin başı değilsiniz. Sorumsuzsunuz. Niye böyle davranıyorsunuz?' diye soran gazeteciye ve bu tür yorumlarda bulunanlara örneğin muhalefete 'eski kafalı' olduğunu söylüyor."

İnönü: "Bu çeşit davranışları eskiden de vardı. Yeni davranışlar değil."

Soru: "Siz, parti olarak ilk seçimden sonra Cumhurbaşkanlığı seçimini yeni esaslara bağlayacağınızı ilan ettiniz ve tanımıyor, Köşk'e çıkmıyorsunuz. Ama, belediye başkanlarınız gidiyor, Özal'ı törenle karşılıyorlar. Bu bir çelişki değil mi?"

İnönü: "Çelişki yok, çünkü biz muhalefetiz. Yerel yönetimler iktidarda. Halka hizmet görevleri var. Bunu yaparken iktidarla iyi ilişkiler içinde olmak zorundalar."

105

24 Ocak kararlarının yıldönümüne birkaç gün kalmıştı.

DSP Genel Başkanı Ecevit, İstanbul'da İktisat Fakültesi Cemiyeti'nce düzenlenen " 'On yıl önce, on yıl sonra' 24 Ocak kararlarının iktisadi, toplumsal ve siyasal sonuçları" konulu toplantıda ilginç bir konuşma yaptı:

"24 Ocak 1980 kararlarına, bir sosyal demokrat olarak, ilk günlerinden beri karşı çıkmıştım" diye söze başladı.

"Bu kararların, ekonomide zamanla bazı olumlu sonuçları gö-

rülse bile, sosyal ve siyasal sonuçlarının çok ağır olacağına inandığını" belirtti. "Zamanın Başbakanının (Demirel'in) bazı sözlerinin de kendisini o açıdan kaygılandırdığını" söyledi:

"Örneğin, bu kararlar için 'Başka yapacak bir şey yoktur' diyordu. Daha sonraları Sayın Özal da, aynı anlama gelen sözler söyleyecek, 'Bu kararların alternatifi yoktur' diyecekti. Oysa çok partili demokratik rejim, bir 'alternatif'ler, 'seçenek'ler rejimiydi. Demokrasi 'tek yol'cu zihniyetle bağdaşmazdı.

Yine zamanın Başbakanı, 'Bu kararların siyasetle ilgisi yoktur, siyasi yönü yoktur' diyordu.

Bu sözlerden de Türkiye'nin bir zoraki 'depolitizasyon' dönemine sürüklenmek istendiği kaygısını duyuyordum; ve 20 Şubat 1980 günü düzenlediğim bir basın toplantısında bu kaygımı şu sözlerle dile getiriyordum:

'Eğer bu sav, akla mantığa, gerçeklere temelinden aykırı olan bu sav, sık sık yinelenecek olursa bunun demokratik açıdan şöyle bir tehlikesi ortaya çıkar: Günün birinde bazı kimseler, bazı çevreler, madem ki Türkiye'nin karşı karşıya bulunduğu sorunların siyasal yönü yokmuş; madem ki bu sorunlara getirilen önlemlerin, çözümlerin siyasetle ilgisi yokmuş, o halde bu sorunları çözmek için siyasete de gerek yok, siyasal partilere de gerek yok, siyaset adamlarına da gerek yok, siyasal haklara ve özgürlüklere de gerek yok, diyebilirler,' diyordum.

Nitekim bu sözleri söylediğimden 204 gün sonra, 'Bu kararların siyasetle ilgisi yoktur' diyen Başbakan dahil tüm politikacılara siyaset yasaklandı; tüm siyasal haklar özgürlükler kısıldı; tüm siyasal partiler kapatıldı.

16 Şubat 1980 günü Meclis'teki bütçe görüşmelerinde yaptığım konuşmada da şunları söylüyordum:

'Bir zamanlar, Türkiye'yi küçük Amerika yapacağız denirdi. Bu ekonomik politikayla büyük Amerika da küçük Amerika da olunmaz, ancak Güney Amerika olunur. Güney Amerika ekonomik modeli de, bir ülkeye, bağımlılaştırıcı dış politikası ile birlikte gelir; güçlüleri semirtip, gitgide güçsüzleşen halk topluluklarını ezici hasta toplum yapısıyla birlikte gelir; ve sömürülenleri hak arayamaz duruma, ezilenleri ses çıkaramaz duruma getiren siyasal rejimleriyle birlikte gelir. Bu ayrılmaz parçaları olmaksızın gelirse, bu model, zaten yürüyemez,' diyordum.

Nitekim kendi siyasal rejimini ve baskılarını getirmeden bu modelin

yürüyemeyeceği kısa zamanda görüldü. Sivil hükümet, modeli yürütebilmek için, işçi haklarını kısmayı zorunlu gördü; ve toplu sözleşme ve grev haklarını beş yıl için askıya alacak bir yasa tasarısı hazırladı. Fakat CHP karşı çıktı, bazı sendikalar karşı çıktı; ve hükümet tasarıyı geri çekmek zorunda kaldı.

Madem ki bu modeli uygulayabilmek için işçi haklarını kısmak şarttı; fakat madem ki demokrasi işlerken işçi hakları kısılamıyordu; o halde bu modeli uygulamak isteyenlere göre önce demokratik süreç durdurulmalıydı! Nitekim 24 Ocak kararlarından yedi buçuk ay sonra, Meclis kapatıldı; ardından partiler de kapatıldı; tüm siyasal haklar ve özgürlükler kısıldı; ve demokrasi uzun bir tatile çıkarıldı.

Bu modelin başka türlü uygulanamayacağını, daha sonraki yıllarda, kendi Başbakanlık döneminde, Sayın Özal da sık sık söyleyecekti:

'Eğer 12 Eylül'ün getirdiği rejim olmasa biz bu ekonomik politikaları uygulayamazdık,' diyecekti. Böylece, bu modelin, hele Türkiye gibi henüz gelişme sürecinde bulunan ve demokrasisi kökleşmemiş olan bir ülkede, demokrasiyle bağdaşmayacağını açıkça ve defalarca itiraf edecekti.

20 Şubat 1980 günü bir basın toplantısında yaptığım konuşmada, çalışanların hakları açısından ve demokrasi açısından ciddi tehlikelerle karşı karşıya geldiğimizi belirttikten sonra, şunları söylüyordum:

'Tehlike artık gerçekleşme aşamasındadır; ufukta değildir, kapının eşiğinde değildir, kapıdan içeri girmiştir; ve ekonomik önlemler adını taşıyan bir Truva Atı biçiminde girmiştir. Bir ekonomik model görüntüsü taşıyan bu Truva Atının içinden, değişik bir rejim modeli ve değişik bir uluslararası ilişkiler modeli çıkmaktadır,' diyordum.

Birçok ekonomist ve büyük sermaye çevreleri bu ekonomik modeli alkışlarken, bazı küçük ve orta sanayici kesimleri, 24 Ocak kararlarının ekonomik açıdan da tehlikelerini sezmeye başlamışlardı. Özellikle Eskişehir Sanayi Odası çok kaygılıydı. 13 Şubat 1980 günü, Eskişehir Sanayi Odası, kaygısını şu açıklamayla dile getiriyordu:

'İşletme sermayeleri tamamen yetersiz duruma düşmüştür. Bir çok kuruluş üretimlerini sürdürecek sermaye olanaklarından yoksun oldukları için tam kapasiteyle çalışamayacaklardır. Ya tesislerini büyük sermaye kuruluşlarına devredeceklerdir, ya da ellerinde bulunan sermaye kadar üretim yapma yolunu seçeceklerdir. Yatırımlarını sürdürmekte olan ve yeni tamamlamış olan sanayiciler de zor duruma düşmüşlerdir.

Yabancı sermaye çerçeve kararnamesinin aşırı liberal hükümlerini de endişeyle karşılıyoruz. Kararname ile hemen her iş sahasında herhangi bir sermaye ve pay sınırı konmadan yatırım yapma hakkı yabancı sermayeye tanınmaktadır. Ayrıcalıklar Arap sermayesine ve bunların uluslararası finans kuruluşlarına tanınmıştır; ama dünya piyasasının içiçeliğini bilenler için bunun çok büyük bir değeri olmadığı açıktır.'

Bazı Ege sanayicileri de Eskişehir sanayicilerinin kaygılarına katılıyor ve 24 Ocak kararları için, 'Ülke sanayiine canlılık getirilmek isteniyorsa bu kararların derhal değiştirilmesi şarttır' diye haykırıyorlardı ('Yeni Asır', 11 Şubat 1980).

Ben, küçük ve orta sanayicilerin kaygılarını paylaşmakla beraber, modelin ekonomik sonuçları bakımından onlar kadar karamsar değildim. Benim sosyal demokrasi anlayışıma çok ters düşse bile, bu modelin, uzun vadede, örneğin beş-altı yıl içinde, bazı olumlu sonuçlar verebileceğini, ama bunların sosyal ve siyasal bedelinin çok ağır olacağını; o bedeli ödemeden de ekonominin düzlüğe çıkarılabileceğini ve güçlendirilebileceğini düşünüyordum. Nitekim, 16 Şubat 1980 günü, bütçe görüşmelerinin sonunda yaptığım konuşmada şunları söylüyordum:

'Ben kendimi aldatmıyorum. Bu ekonomik politikayla bir süre sonra yokluklar kalkabilir, ama yoksulluk artar. Yokluklar o kadar kalkabilir ki tuvalet malzemesinin en nadideleri, yabancı moda evlerinin en lüks giysileri bile piyasaya çıkabilir. Ama hastasına ilaç alamayanlar, üstüne giysi alamayanlar, evine et alamayanlar, çocuğunu okutamayanlar artar... Gereğince beslenemediği için kavruklaşan insanların sayısı gitgide artar. Bu ekonomik politikayla yakında kuş sütü bile çıkabilir piyasaya ama televizyondaki Uykudan Önce programında verilen öğüde karşın, süt içemeden seyreden çocukların sayısı artar' diyordum; ve şunları ekliyordum:

'Kısacası, bu ekonomik modelle halk kitlelerine refah değil, gitgide daha çok yoksulluk gelir. Toplumda adaletsizlikler, çalkantılar yoğunlaşıp tehlikeli boyutlara ulaşır. Sesini çıkaramasın diye ezilen halkın hakları, özgürlükleri kısılmakla kalmaz, ülkenin bağımsızlığı da sınırlandıkça sınırlanır.'

Ne var ki, 24 Ocak modelinin onuncu yıldönümünde, bu modelin yalnız sosyal ve siyasal açıdan değil, ekonomik açıdan da çok olumsuz sonuçlar verdiğini görüyoruz.

1970'li yılların ikinci yarısındaki dünya ekonomik bunalımı çoktan

sona erdiği ve çift haneli enflasyonlar birçok ülkede yüzde 3'e, 4'e indiği halde, Türkiye'de enflasyon hızı hâlâ yüzde 70 dolaylarındadır. Büyüme hızı ise sıfıra doğru inmektedir. Sınaileşme durmuştur. Tarımda ve sanayide üretim düşmektedir. Dışsatım gerilemeye başlamıştır.

Hükümet yakın zamana kadar dışsatımdaki artışla övünüyordu. Fakat dışsatım atılımı için de bunca sıkıntıya, fedakârlığa gerek yoktu. Nitekim 1978'de, CHP Hükümeti, dünyadaki ekonomik bunalıma karşın, paramızı pul etmeksizin, dışsatım gelirlerimizi bir yılda dolar olarak yüzde 30 artırabilmişti. Dışsatımımızda sanayi ürünlerinin payı da yine o hükümet döneminde yükselmeye başlamıştı.

Demek ki on yıldır sosyal ve siyasal alanda ödenen ağır bedeller boşuna ödenmiş oldu; ve onuncu yıl dolarken ekonomimiz ciddi bir darboğaza sürüklendi.

Ben bu modele, bir sosyal demokrat olarak başından beri her yönüyle karşıyım, ama, itiraf etmek gerekir ki, ekonominin on yılda vardığı olumsuz durumdan, modelin kendisi sorumlu değildir; modelin yozlaştırılması ve kendi kurallarıyla tutarsız biçimde uygulanması sorumludur.

Model nasıl yozlaştırılmıştır?

Bir kere ekonomide hakça ve sağlıklı bir yarışma ortamı, rekabet ortamı sağlanamamıştır. Tam tersine, ekonomide, büyükler kayrılırken, küçükler ezilmiştir. Eskişehir Sanayi Odasının bu konuda on yıl önce belirttiği kaygılar doğrulanmıştır.

Dışsatım, üretim aşamasında değil, pazarlama aşamasında; yani kaynakta değil, muslukta desteklenmiştir; ve o yüzden, kaynak kurumuş, sınaileşme durmuştur. Bunun sonucu olarak, dışsatım da geçen yıldan beri gerilemeye başlamıştır.

'Sanayi yatırımlarını devlet yapmayacak, özet sektör yapsın' denilmiştir; fakat kaynaklar, devletçiliğin en koyu dönemlerinde bile görülmedik ölçüde kamu kesimine akıtılmış, sanayici kaynak darlığıyla karşı karşıya bırakılmıştır. Kamu kesimine akıtılan kaynaklarsa çok savrukça kullanılmıştır.

Merkezi planlama etkisizleştirilmiştir ama ekonomik kararlar hiçbir dönemde görülmedik ölçüde merkezileştirilip keyfileştirilmiştir.

Fiyatlar güya serbest pazar ekonomisi kuralları içinde belirlenecekti; oysa tüm KİT'lerin fiyatlarını iktidar belirlemekte; ve KİT fiyatları bir tür adaletsiz vergiye dönüşmektedir.

24 Ocak kararlarının ardından ben, devletin aşırı ölçüde özelleştirileceğinden duyduğum kaygıyı belirtiyordum; uygulamada ise, devlet, özelleştirilmenin de ötesinde, 'ÖZALLAŞTIRILMIŞ'tır; yani devletin yerini Özal almaya kalkışmıştır.

Geçen gün Sayın Özal, Amerikan 'Time' dergisine verdiği bir paralı demeçte, 'Benim damarımda ekonomi var' demiş.

Sayın Özal'ın damarını bilmem ama ekonominin damarında ciddi tıkanıklık var.

İnsan damarındaki tıkanıklık, zamanında teşhis edilirse, 'by-pass'la giderilebiliyor. Ekonominin damarındaki tıkanıklığı gidermek için de bir 'by-pass' ameliyatı gerekli. Bu hem ekonomiye hem demokrasiye işlerlik kazandıracak bir 'by-pass' olmalıdır. Bu 'by-pass' ameliyatı ise, hastanede veya Houston'da değil, Türkiye'de ve sandıkta yapılacaktır."

Marmaris'te Kenan Evren Paşa ile görüşme "Geleceği görüyor"

106

Not defterimden:

(25 Ocak 1990, Marmaris) Saat 15.00. Evren Paşa'nın yanında belediyeden biri varmış; çıktı, ben girdim.

İlk izlenim: Paşa Ankara'dan daha sağlıklı görünüyor.

Üzerinde açık kahverengi bir hırka.

Bir salona aldılar. Oturduk. Paşa, güleçti:

"Ne yapıyorsunuz Ankara'da?" diye sordu:

"Ne yapabiliriz, biliyorsunuz, politika!" dedim. Güldü.

"Turgut ve Semra Özal'la uğraşıyorsunuz" dedi. "TÖ ve sonra SÖ, hakaret anlamında mı?"

"Hakaret değilse bile küçümsemek için."

Belki hoşuna gitmedi bu yanıt ama, bir şey de söylemedi, sustu.

Ellerini göbeğinin üzerinde kavuşturmuş, bekliyor. Ali Bayansel ayarlamıştı Marmaris görüşmesini.

"Son olarak 13 Eylül 1989'da konuştuk sizinle" dedim. O günü

anımsattım: "Benden önce yanınızda –o zaman Başbakan olan– Turgut Özal vardı. Size sordum; Özal'a Cumhurbaşkanlığı adaylığı konusundan söz etmediğinizi, onun da bir şey söylemediğini söylediniz.

Bir önsezi olacak; sizin ya o gün ya da daha sonra Cumhurbaşkanlığı konusunu görüştüğünüze, inanıyordum. Zaman geldi geçti. Şimdi sizinle –izin verirseniz– 13 Eylülde kaldığımız yerden devam etmek istiyorum."

Evren Paşa, söylediklerimi dikkatle dinledi. Hafifçe gözlerini kapadı, başını salladı. Doğruluyor gibiydi.

"Baktım, açmıyor konuyu... Ben sordum" dedi. Telefon durmadan çalıyor.

"Gel" dedi, "yukarıya çıkalım, yazı odama." Ev yeni. Tahta kokusu sinmiş her yere. Çıktık bir kat yukarı. Eliyle yatak odasını işaret etti. Yazı odasına girdik.

Pencereden yeşillikler arasında, uzakta deniz görünüyordu. Mavi.

"İnanır mısınız" diyordu. "Burada daha az zaman kalıyor çalışmaya. Gelen giden. Günlerdir tek satır yazamadım" diye yakınıyordu. Anıları henüz çıkmamış, kitap haline gelmemişti.

Yazı odası küçüktü. Kitap rafları. Elinde benim gönderdiğim "Cüneyt Arcayürek Açıklıyor"un 9. cildi. "Bitirdim" dedi. "Bazı yerlerine notlar aldım."

"Bakınız, bu ciltleri yazarken sizinle böyle konuşma olanağımız yoktu" dedim.

"Biliyorum" dedi Evren Paşa. "Zaten bunu da yazmışsınız."

"Kitaplarınız bende var, ama eksik. 2, 3, 5 ve 10." diye ekledi.

"Mesela" dedi, "Şuraya 'yalan' diye not almışım." O notu Fahri Korutürk'e verdikleri uyarı mektubuyla ilgili bölüme yazmıştı herhalde. Konuşması bunu gösteriyor:

"27 Aralıkta ben götürdüm uyarı mektubunu, verdim Korutürk'e. Bana 'Yarın liderlere veririm' dedi. 'Nasıl takdir ederseniz' dedim ve ayrıldım.

O gece yatmaya hazırlanıyordum. Telefon çaldı. Ya kendisiydi veya birisi aracılığıyla... Yok, doğrudan kendisiydi.

Korutürk, ertesi gün Genelkurmay'a gelecekti. Neden? Benim

mektubu tek başıma verip vermediğimi komutanlarla konuşmak istiyordu anlaşılan. (Yüzü o günü anımsayınca asıldı) Bana;

'Yarın Genelkurmay'a gelmeyeyim. Düşündüm ki, önümüz yılbaşı. İçerde dışarda herkes yeni yılı kutlayacak. Halka zehir etmeyelim yılbaşını. Gerginlik yaratmayalım. Mektubu liderlere yılbaşından sonra vereyim, diyorum' dedi.

'Peki, nasıl takdir ederseniz' dedim. Bizi 2 Ocakta çağırdı ve konuştuk."

"Evet, o gün komutanlarla sizin Köşk'e çıkışınızı yadırgadım ve..."

Evren, hafifçe güldü, "Evet... Bülent Ulusu'dan uyarıyı öğrendiniz" dedi.

"Doğru. Ulusu amirali uzun zamandan beri tanırdım. Köşk'e yazılı bir metin verip vermediğinizi sordum. 'Verdik,' dedi. İçeriği üzerinde durdum, olabilirleri sordum, akla yakın şeylerdi hepsi, üstelik herkesin aklına gelenlerdi. 'Ya yerine gelmezse istekleriniz,' diye sordum. 'Darbe yaparız' diye yanıtladı. (Evren Paşa'nın 'darbe' sözcüğünü duyunca bozulduğunu hissettim. 'Müdahale' sözcüğünü seviyor) İsim vermeden haberi yazdım ve TSK'nın istekleri yerine getirilmezse 'darbe yapacağını' özellikle belirttim. (Bütün basını atlattığım ve bana Bülent Dikmener ve Sedat Simavi ödüllerini getiren haber.)

Sözü değiştirdi:

"Süleyman Demirel diyor ki, '1402 yasasında (Sıkıyönetim Yasası) neyi değiştirdiniz?' Önce gözaltı süresini... 45 günü 3 aya çıkardık. Bu süreyi indirecektik. Ama Batı'dan baskı gelince, inadına indirmedik. (Masasının üzerindeki kâğıtlardan birini seçti, daktilo ile yazılmış bir metin... Sıkıyönetim yasasındaki değişiklikleri bu metinden tek tek okudu.)

İşte görüyorsunuz. 1402 tam 14 kez değişmiş. Sıkıyönetimlerden istek geldiği zaman uygulamadaki aksaklıkları düzenlemek için sürekli değiştirdik."

Kalktı, kitaplığın altındaki dolaplardan birini açtı.

Bir büyük defter çıkardı, iskemlesine oturdu.

"Turgut Özal'a ben, tam üç kez 'yapma, aday olma' dedim" dedi.

Benim isteğim de buydu. Evren Paşa ile Özal arasında Cumhurbaşkanlığı adaylığı konusundaki görüşmeler...

"Efendim, bu görüşmeleri açıklamak gerekiyor" dedim:

"Kimse bu görüşmeleri ve sizin uyarılarınızı bilmiyor. 'Cumhurbaşkanı Evren bu adamı niçin uyarmadı,' diyorlar. Sizi eleştiriyorlar. Fatura size çıkıyor. Ben de faturanın size çıkmaması için –tahmin ettiğim gibi– ikili görüşmelerinizdeki uyarılarınızı yazmak istiyorum."

Evren Paşa, dinledi, sonra büyük defteri açtı. Günü gününe aldığı notları okumaya başladı:

"Birinci görüşme 21 Eylül 1989'da" dedi. İçimden, "Demek ki, benimle görüşmesinden yedi-sekiz gün sonra" diye geçirdim.

"Yalnız bir ricam var: Tarihleri yazmayın ve bana atfen olmasın" dedi Evren Paşa, sonra okumayı sürdürdü.

(Bu kitap dizisinin birinci cildinde gördüğümüz gibi) Evren Paşa; Özal'la 21 Eylül 1989'da, 12 Ekim 1989'da ve son olarak, 27 Ekim 1989'daki görüşmelerini, karşılıklı söylenenleri aynen okudu.

107

Evren'den Cumhurbaşkanlığı konusunda 'Özal'a uyarılarını' aldıktan sonra, başka konulara geçtik.

"Demirel, darbeyi bir yıl önce yapmayı kararlaştırdığınızı, ancak sonradan vazgeçtiğinizi söylüyor. Önemli bir saptama. Demeci çıktı. Siz, dediği gibi Temmuz 1979'da darbe yapmaya karar vermiş miydiniz?"

"Bedrettin Paşa –ki o söylüyor bunu– o sırada biliyorsunuz, Akademi Komutanı idi. Bir gün bana geldi. 'Kan dökülüyor, buna müdahale etmek lazım,' dedi. Müdahale istiyordu. Müdahaleye karar vermek o kadar kolay mıydı? Bedrettin Demirel'e böyle söyledim. Karar filan yoktu." (Bunları söylerken hafifçe gülüyordu. Belki o günlere ait anılar geliyordu aklına.)

"Fakat Alaşehirli bir AP milletvekili vardı, o gitmiş Temmuz 1979'da Demirel'e, sizden bazı bilgiler götürmüş diye duyduk."

"Süleyman Çağlar!.."

"Evet! Sizden bilgiler götürmüş. Askerlerin Ecevit hükümetinin anarşinin ve sorunların üstesinden gelemeyeceğine inandığını nakletmiş. Çağlar'a sordum. Bu söylediklerimi doğruladı. Ama o tarihte Demirel'e darbe kararlaştırıldığını söylemediğinde direndi.

Demirel'e sormamı salık verdi. Sordum Demirel'e, O 'Evet, Çağlar bana Temmuz 1979'da askerlerin darbe yapacaklarını gelip söyledi' dedi."

Evren Paşa, Ecevit hükümetiyle ilgili değerlendirmeyi içeren sözlerimi başıyla onayladı. Daha sonrası için "Yok, canım" dedi. "O sırada bana AP'liler geliyordu."

"Örneğin, Faik Türün veya Sadettin Bilgiç?"

"Bilgiç bana hiç gelmedi. Hatta Kara Kuvvetleri Komutanlığına atanmamda da yapılan törene gelmedi. Sevmezdi! AP'liler ve –o sırada içlerinde bakan olanlar vardı, ama isimlerini vermem– başka parlamenterler 'Daha ne duruyorsunuz' diyorlardı.

Fakat müdahaleye karar vermek, çok zor bir olaydı. Öyle hemen alınacak bir karar değildi. Düşününüz biz sonra ortaya atıldık, 'ya herru ya merru' dedik. Başarılı olmasaydık, biz gidecektik, yerimize onlar gelecekti. İktidarda komünistler olacaktı...

...Ben Brüksel'den döndüm. Selimiye'de toplandık. O toplantıda ülkenin içinde bulunduğu koşullar görüşüldü. Bir-iki kişi hariç, bir uyarıda bulunmayı kararlaştırdık. Uyarı mektubu verildi. Hiçbir şey düzelmedi. Yine toplandık Selimiye'de. Artık yapacak bir şey kalmamıştı ve müdahaleye karar verdik."

"Genelkurmay Koordinasyon Başkanlığından emekli general Nevzat Bölügiray'ın kitabını okudunuz mu?" (Evren Paşa "Evet" dedi.) Devam ettim: "Adana'ya gittiğinizde Bölügiray'a müdahaleye karar verildiğini söylediğiniz yazılı."

"Müdahale kararı aldıktan sonra, bunu yurt içindeki komutan arkadaşlara söylemek gerekiyordu. Selimiye kararından sonra ilk olarak Gölcük'e gittim, komutana durumu anlattım."

"Ama birden karar değişmiş. Bölügiray gerekçeyi alamadık ama Temmuz 1980'de olacaktı müdahale. Bir emir geldi, planı topladılar. Hükümet o sırada Mecis'ten güvenoyu aldı diye durdurmuşsunuz."

"22 Temmuz 1980'de yapılacaktı müdahale. O sırada durumu

biliyorsunuz. CHP ile MSP, hükümeti düşürmekte birleşmişlerdi. Biri inecek, diğeri gelecek. Yapılan bu. Sonradan (MSP'den söz ederken gülüyor) Erbakan yan çizdi. Hükümet sanırım 6 oy farkıyla güvenoyu aldı. Emin Paksüt bize 'Güvenoyu alan hükümeti düşürmenin içerde ve dışarda olumlu karşılanmayacağını' söyledi. Vazgeçildi, ertelendi.

4 Ağustos 1980'de Askeri Şûra toplantıları yapıldı.

Müdahalenin artık yapılmasında tam bir fikir birliği vardı. Oysa, temmuzda yapılacak müdahalenin planı komutanlardan toplanmıştı."

"Bölügiray, vazgeçmeden sonra toplatıldığını yazıyor."

"Yok, öyle değil. Biz 4 Ağustos Şûrasında... bazı generalleri emekliye sevk etmiştik. Birden hatırıma geldi. 'Yahu' dedim. 'Emekli olanlardan bazıları ya planı alıp giderse...' (Bir olasılık: Ya planı açıklar ise emekli olanlar diye düşünüyor.) Hemen toplayın emrini verdik. Toplandı. Ancak bazı komutanları ordudan ayırmıştık.

Ama, ayrılan arkadaşların hiçbiri müdahaleden ve plandan bahsetmedi.

Müdahale tarihi olarak 22 Temmuz 1980'i tespit ettiğimizde, şunu da aramızda konuştuk: Temmuzda müdahale olacak, ama ağustosta bazı komutanlar ordudan ayrılacaktı.

O zaman ne yapacaktık? Haydar Paşa (Saltık) o gün aramızdaydı. 'Dondururuz' dedi. Bir çözümdü."

"Bölügiray'a 'Kimse emeklilik falan aklına getirmesin' demişsiniz 1980 Nisanında. Bir mana verememiş."

"İşte, söylediğim nedenle. Kadroları dondurma kararından dolayı bunu söylemiştim."

"12 Eylül müdahale tarihi ne zaman saptandı?"

Net bir sesle Evren Paşa, "26 Ağustos 1980'de" dedi. (İlk defa tarihi açıklıyordu ve sürdürdü) "Benim uğur sayım 7'dir. Ben 7 Eylül diyordum tarih olarak. Hatta 5-6 Eylül de olabilirdi."

"Yani Konya mitinginden sonraki bir tarih."

"Yok! 5 olabilirdi, 7 Eylül olabilirdi. Fakat o günler hafta arası günlere rastlıyordu. Çarşamba mı perşembe mi, öyle bir şey. Oysa hafta sonuna rastlaması, halkın bankalara, mala hücum etmemesi için gerekliydi. 12 Eylül tarihi bu nedenle kararlaştırıldı.

Bir başka neden, Erbakan dışardaydı. Ne zaman geleceğini bilmiyorduk. Dışarda kalırsa, konuşacak ve kimbilir neler yapacaktı."

"O sıralarda Genel Sekreteriniz Fikret Küpeli Paşa bana Erbakan'ın ne zaman geleceğini sormuştu. Şimdi sorunun anlamını kavrıyorum."

Evren hafif gülümsemekle yetindi, yanıt vermedi.

"Bana Şahinkaya geldi" diye sürdürdü:

"Resmi bir ziyaret için ABD'ye gideceğini, ancak 'durum karşısında' gitmemeyi düşündüğünü söyledi. Ona 'Neden?' dedim, 'Daha çok dikkat çeker. Git ve 11 Eylül'de dön' dedim. Kararlaştırdığımıza göre 'Karım ameliyat olacak,' diyecekti Amerikalılara.

Sonradan Şahinkaya Amerika'ya gitti, orada havayı yokladı gibi şeyler yazıldı."

"Zaten ABD'ye bildirmeye gerek yoktu. ABD nasılsa öğrenmiştir önceden."

Evren Paşa yanıtlamadı. Ancak "Müdahaleden sonra ABD, İngiltere ve Almanya'dan destek gördük. Büyükelçileri bana geldi, 'Biz askeri müdahalelere karşı ülkeleriz. Ama bu kez diyecek söz bulamıyoruz. Yapılacak bir şey kalmamıştı' dediler."

"Ne var ki Paşam, Temmuz 1979'da müdahale etseydiniz, 12 Eylül 1980'e kadar yüzlerce ölüm olayı olmayacaktı. Bir eleştiri de bu yönden."

"Bay Demirel bunu söylüyor. 'Çok kan akmayacaktı' diyor." Evren, müdahale kararı almanın zorluğuna bir kez daha, sert bir sesle değindi.

"Yani bu kadar insan ölmesin diye müdahale kararını birden mi alacaktık?" dedi.

Evren Paşa, partileri kapatma kararları üzerinde –bilinen ve yazdığımız– bilgileri verdi. BTP'nin kapatılmasındaki gerekçeye değindi. Yeni partilerle; MDP, SODEP, ANAP gibi partilerle 'bir dönem, beş yıl, siyasi düzenin işlemesini' istiyorlardı. Ya ANAP nasıl kurulmuş, askeri yönetimin iznini alabilmişti?

"Geldi Özal ve parti kurmak istediğini söyledi. Aramızda görüştük. Duraksamalar vardı. Ama, Özal, 12 Eylül'ün Başbakan Yardımcısıydı. Sonra Bülent Ulusu, severdi Özal'ı."

"Parti izni verirken, Özal'ın Nakşibendi olduğunu biliyor muydunuz?"

"Hayır" dedi Evren Paşa. "Ben arkadaşlarla konuştuktan ve onların tereddütlerini aldıktan sonra Özal'a 'Bak' dedim. 'Kadroda MHP ve MSP'li olmayacak.' Çünkü arkadaşlar Özal'ın eski bir MSP'li olmasından dolayı kuşkulanıyorlardı. Özal bana 'O partiden ağabeyim nedeniyle aday oldum, sonra ilişiğimi kestim' dedi."

"Fakat ANAP'a MHP ve MSP'liler doldu. Ve iktidara 12 Eylül yönetiminde geldiler."

"Veto'lar yapılırken bazı kişiler hakkında bilgi MİT'ten ve Emniyet Genel Müdürlüğünden geliyordu, ona göre karar veriyorduk. (Durdu) Oralardan pek çok ANAP kurucusu hakkında –Özal hakkında– hiçbir bilgi gelmedi."

"ANAP kurulurken ABD, seçime girmesine engel olunmamasını istedi mi?"

"Yok böyle şeyler. Hatta Haig gelmiş ve ANAP'a dokunmamamızı istememiş. Hiçbiri doğru değil."

"İnönü'yü neden veto ettiniz? SODEP kurulurken İnönü ile bir görüşme yapmıştınız. Bana 'Bizi ciddiye almıyorlar' demişti İnönü."

(Hafif bir sesle) "ODTÜ olayıydı sebep. ODTÜ olaylarından sonra askeri mahkeme dava açmış ve nedense dosya sonra birden sivil mahkemeye gitmiş. Askeri hâkimin raporu var. Sizde var mı o dosya?"

"Yok," dedim.

Devam etti: "Biz hâkimi çağırdık, konuştuk. Bize 'Biliyorsunuz (1971) o sırada İsmet Paşa yaşıyor. Büyük bir adamın oğludur, davayı sivil mahkemelere gönderme telkin edildi' dedi. O da öyle yapmış. Ne dersiniz, anılarımda bu dosyadan söz edeyim mi, yazayım mı?"

"Yazın," dedim.

Duraksadı: "Bakalım, vaziyete göre."

"Sizler, TBMM'yi ve siyaseti 'lider sultasından kurtarmak' istediğinizi söylüyorsunuz, ama bakın şimdi, Özal sultası yaşanıyor! Hem de daha koyu biçimde."

"Bizim yaptığımız Seçim Yasası iyiydi" dedi Evren Paşa. Oysa,

Ecevit'e, DSP'ye genel başkan seçildikten sonraki kabulü sırasında iyi bir Seçim Yasası yapamadıklarından yakınmıştı.

Daha sonra, Cumhurbaşkanlarının ikinci bir kez seçilmesiyle ilgili –bilinen– olayları konuştuk.

"Peki ama Paşam, bu irtica ne olacak?" dedim. Ama, batı basınında irticaın askerlerin 'müsamahası' ile geliştiğini yazdıklarını söyleyemedim.

"İrtica giderek örgütleniyor, genişliyor, gelişiyor" diye sürdürdüm konuyu.

Evren (biraz durdu, uzaklara baktı, daldı bir süre ve), "Çok paraları var. Dışardan geliyor" dedi.

"İran'dan ve Suudi Arabistan'dan?"

"Çok para geliyor" demekle yetindi. Kimbilir neler biliyordu, ama susuyordu.

"Bir konuşmamızda bana 'Türban taksınlar diye para dağıttıklarını, kimilerinin ise para almak için türban taktığını' söylemiştiniz?"

"Böyle bilgiler geldi" dedi Evren:

"MİT'e verdik. Sonuç alamadı. Türban takanlara bakıyor musunuz? Hepsi güzel bu kızların. Toplantılarda bakıyorum, türbanlı, çatmalı kızlar beni alkışlıyor. Ama aralarında bazı gruplar var, öyle donuk donuk bakıyorlar bana. O zaman anlıyorum ki, bunlar kararlı."

Konuşmamız sona eriyordu. İki saat 15 dakikadır yanındaydım.

"Bir Devlet Başkanından, Cumhurbaşkanından adaylığını saklayabilir mi bir insan? Yalancı bu Özal" dedim.

Evren Paşa bana doğru eğildi:

"Politikacıların hepsi yalancı!" dedi.

Ayrıldık.

108

Ama, bir-iki not daha var ki, ilginç:

Cumhurbaşkanı seçilmiş Özal, ama kargaşa içindeki siyasal yaşam ortada.

"Seçimden sonra, Özal'ı mutlaka indirecekler" dedim Evren Paşa'ya.

Evren Paşa önce, "Fakat eski Cumhurbaşkanı sıfatını kazanmış olacak!" dedi. Alay mı ediyordu, yoksa bir gerçeği mi saptıyordu, anlayamadım doğrusu.

"Evet ama" diye yanıtladım:

"Kendini grubuna seçtirmiş ve Çankaya'dan indirilmiş olan bir Cumhurbaşkanı."

"Evet!"

"İndirecekler, kararlılar" dedim.

Evren konuştu:

"Sonra ne olacak? Ben, DYP'nin tek başına iktidara geleceğini sanmıyorum. Uzlaşma aranacak. Biri Cumhurbaşkanı şu adam olsun diyecek, öbürü başka birini. Demirel 'dediğim dedik' deyip direnecek."

Evren Paşa, bir çözüm göremiyordu. (DYP'nin tek başına iktidara gelemeyeceğini, bir uzlaşma ortamı aranacağını söylediğinde yıl 1990, aylardan ocaktı. Bir yıl vardı erken seçime ve sadece Özal'ın Çankaya'dan indirileceğine bir kesim inanıyordu. Bizler de. Hiçbiri olmadı. DYP tek başına iktidara gelemedi. SHP-DYP koalisyonu kuruldu. Demirel Başbakanlığa geldi ve "Devletin tepesinde kavga olmaz" diyerek Çankaya ile 'mutat görüşmeleri' sürdürdü.)

"DYP veya SHP tek başına gelemezse, Cumhurbaşkanlığından Özal'ı indirmek için oylarını birleştirirler" dedim.

Evren, dudaklarını büktü. Söylediklerime kuşkuyla bakıyordu.

Bir ara, martta Ankara'ya geleceğini, Ankara'dan –bir süre için– İstanbul'a geçeceğini söyledi.

Bu küçük açıklamayı; "Sahi, niçin Ankara'ya gelmiyorsunuz?" demem üzerine yapmıştı.

Martta Ankara'da yine görüşecektik!

Bir başka not:

"Ben, görev sürem bittikten sonra Cumhurbaşkanlığından ve Ankara'dan ayrılırken her ikisini de ziyaret ettim. Demirel'le İnönü'yü" dedi bir ara Evren Paşa ve sonra buruk bir sesle şöyle mırıldandı:

"Ne havaalanına geldiler; şu kadar ay geçti, ne de buraya."

109

27 Ocak 1990 Cumartesi günü, Evren'le yaptığım görüşmede aldığım bilgiler Cumhuriyet'te manşetten yayımlandı:

"Cumhurbaşkanlığı seçimi öncesi yapılan Evren-Özal görüşmesini açıklıyoruz" diyordu birinci başlık.

Büyük manşet şöyleydi:

"Evren, Özal'ı Çankaya için uyarmıştı: 'Rahat oturamazsınız.' "

Bu yazı-haber Cumhuriyet'te yayımlandığı gün, Turgut Özal ABD'deydi.

Gazete adına Ahmet Tan izliyordu Özal'ı. Bir haber geçti Houston'dan:

"Cumhurbaşkanı Özal ile Türkiye'ye hareketinden önce oteldeki odasında konuşuyoruz. Faks ile Cumhuriyet'in bugünkü birinci sayfasını göstererek 'Evren, Özal'ı Çankaya için uyarmıştı' haberini okuyorum.

Evren'in kendisine 'Aday olursanız kaos çıkar' dediğini, adaylığını açıklamasından sonra da 'Partinin içişleri ile uğraşmayın' yolunda uyarıda bulunduğu haberini...

'Kim yazmış o yazıyı?' diye soruyor.

'Cüneyt Arcayürek.'

'Ben' diyor, 'O kişinin yazdıklarını dikkate almam.'

'Bu konudaki haber için bir yorumunuz yok mu?'

'Hayır' diyor."

Tan'ın haberi Özal'ın çarşı-pazar gezdiğini anlatarak sürüyor.

Hasan Cemal, Özal'ın benimle ilgili sözünü haberden çıkardığını bildirdi. (27 Ocak 1990) "Mesele sen değilsin. Evren'in söylediği doğrulara tepki" dedi.

O gün, Hasan'a "Özal'dan kurtuluş günümüzü sabırla bekleyeceğimi" söyledim.

Turgut Özal'ı 'TÖ' diye yazdım sürekli. Üç yıl her yönüyle eleştirdim.

Evren'den naklen yazdığım doğruları dikkate almadığını söylemişti Özal, söyleyebilirdi. Beklenirdi.

Oysa, duygularımız karşılıklıydı.

Ne seçildiği gün TBMM'deki and içme töreninde ayağa kalktım, ne de herhangi bir toplantıya geldiğinde...

Çankaya'da oturabilirdi ama:

Ben bir 'yağdanlık değildim!'

110

Ocak 1990 siyasal bir davranışla kapandı.

ANAP çoğunluğu ilgili komisyonda DYP'nin Kasım 1990 erken seçim isteyen önergesini reddetti.

Toplumu sarsan önemli olay 31 Ocak 1990 günü gerçekleşti:

Prof. Muammer Aksoy öldürüldü!

Akşam üzeriydi. Uğur Mumcu telefon etti. Birlikte Hoca'nın evine gittik.

Karanlıkta, merdivenlerin bir ucunda beklemişti katil ve Aksoy'u hain bir pusuda vurmuştu.

Türkiye, bu olayla günlerce sarsıldı. Özellikle toplumun aydın kesimi, özellikle laik Cumhuriyete gönül verenler...

Laikliği olanca gücüyle savunan bir kale yitirilmişti.

Gelecek aylarda, Aksoy'un ölümüyle birden ön plana geçen terör tartışmaları sürecekti kuşkusuz...

Ana sorunumuz, gündemden hiç eksik olmayan 'Çankaya kavgası' sürecekti.

Terör tartışmaları mart ve nisan aylarında devletin zirvesinde iki önemli toplantıya yol açtı.

111

(4 Şubat 1990) Ecevit, her zaman olduğu gibi özenle hazırladığı bir konuşma metnini, Samsun'da DSP'nin düzenlediği bir açık hava toplantısında, kendine özgü çekici üslubuyla dillendirdi.

Dış dünya ile ilişkilerimize gerçekçi çizgilerle değindiği konuşmada, sözü daha sonraları iç sorunlarımıza getiriyordu:

"Dünyadaki hızlı ve keskin değişiklikler Türkiye'yi hem iç sorunları hem de dış ilişkileri ve güvenliği bakımından derinliğine etkiliyor.

Ayrıca, başka ülkelerin yurttaşları olan ve sayıları Türkiye nüfusunu aşan Türk toplulukları dünya gündeminde ön sıralara geliyor.

Yakın zamana kadar Doğu Avrupa'nın iki demokratik ülkesinden biri sayılan Türkiye, şimdi, demokrasi bakımından, Arnavutluk dışında tüm Doğu Avrupa ülkelerinin gerisine düşmek ve bütünleşme yolundaki Avrupa'dan dışlanmak tehlikesiyle karşı karşıya kalmaktadır. O yüzden dünyadaki yerimiz bir Ortadoğu ülkesi konumuyla sınırlanabilir; ve Türkiye'nin laikliğini de demokratikleşmesini de kendi çağ dışı rejim ve düzenleri açısından sakıncalı bulan bazı Ortadoğu ülkeleri, bunu fırsat bilerek, Türkiye'yi laiklik ve demokrasi çizgisinden uzaklaştırma yolundaki baskı ve çabalarını büsbütün artırabilirler.

Doğu-Batı ilişkilerindeki yumuşama ve Kuzey Atlantik Paktı ile Varşova Paktı'nın, giderek, karşılıklı hasım durumundan çıkıp âdeta hısım durumuna gelmeleri, Batının güvenliği açısından Türkiye'nin önemini hızla azaltıyor. Bu durumda uluslararası ilişkilerimizin yeni dengelere oturtulması; dünyadaki ağırlığımızın daha sağlıklı bir zemine kaydırılması; Ortadoğu'daki duyarlı ve karmaşık durumu göz önünde tutarak yeni bir ulusal güvenlik kavramı ve stratejisi oluşturulması; ve dış Türklerle ilgili olarak, hem onlara güven ve huzur verici hem de başka devletlerde kuşku ve tepki uyandırmayıcı, şovenlikten, ırkçılıktan ve yayılmacılıktan uzak fakat etkili bir ulusal politika saptanması kaçınılmaz ve ertelenmez bir görev olmaktadır.

Yine Doğu-Batı ilişkilerindeki yumuşamanın bir başka sonucu olarak, Türkiye'nin dış yardım elde etme olanakları büyük ölçüde daralacaktır. Fakat bu olanaklar daralırken, Türkiye, dünyadaki önemini koruyabilmek ve artırabilmek için, ekonomisini, son yıllarda içine sürüklendiği durgunluktan ve gerilemeden bir an önce kurtarıp, hızla güçlendirmek, bunu da kendi olanaklarını daha verimli biçimde değerlendirerek başarmak zorundadır.

Fakat iktidar, bütün bu gelişmeler, olasılıklar ve zorunluluklar karşısında şaşkın ve çaresiz kalmakta, olayların ardından sürüklenmektedir.

Zaten millet desteğinden yoksun bir iktidar bu kadar büyük sorunların üstesinden kendi başına gelemez; ve sağlıklı ulusal politikalar saptayamaz. Cumhurbaşkanı'nın yetkisini aşan müdahaleleri ve dış konular-

daki sorumsuzca ve düşüncesizce sözleri, demeçleri de iktidarı büsbütün zor durumda bırakmaktadır.

Meclis'teki muhalefet partileri ise ne somut politikalar önerebiliyorlar ne de bir ulusal uzlaşma ortamı oluşmasına katkıda bulunuyorlar.

Dünyada ve yanıbaşımızda Türkiye'yi böylesine etkileyen köklü değişimler olurken, kendini iktidara aday gibi göstermeye kalkışan ana muhalefet partisinin geçen hafta toplanan kurultayında, bu konular gündeme bile gelmedi; bu sorunlarla ilgili herhangi bir karar bile açıklanmadı. Dünya yerinden oynarken; ve Türkiye içinden sarsılır, dışından kuşatılırken, ana muhalefet partisi kendi iç sorunlarına gömülüp kalmış durumda.

Dünyadaki bu hızlı gelişmeler karşısında somut öneriler sadece Demokratik Sol Parti'den geliyor. Haftalardır durumu yakından izleyen Merkez Karar Yönetim Kurulumuz, dünyadaki hızlı değişimi ve bu değişimin Türkiye üzerinde şimdiden görülen veya olası etkilerini çok yönlü olarak irdeledi ve 1 Şubat günü kamuoyuna açıkladı. Ama günlük iç olayların ve tartışmaların gürültüsünde, DSP'den yükselen sese, şimdilik pek kulak verilmedi. Yasa dışı tutumunu akıl almaz bir sorumsuzlukla sürdüren TRT de, DSP'nin çözüm ve politika önerilerini, Anayasa'da ve kendi yasasında yer alan açık hükümlere karşın, kamuoyuna duyurmadı.

Siyasette hüner, olayların ardından sürüklenmek değil, olayları ve olasılıkları olabildiğince önceden hesaplayarak, zamanında geçerli ve gerçekçi politikalar üretebilmektir. Nitekim DSP, dış Türkler ve göçmenler konusunda da bunu yapmıştı; ve bu konuların hem kendi gündemimize hem de dünya gündemine er-geç gireceğini öngörerek, 1987 Seçim Bildirgesinde, dış Türkler ve göçmenler sorununa özel bir bölüm ayırmıştı.

Fakat DSP'nin o konudaki davranışının ve uyarılarının da değeri ve gerçekçiliği, kamuoyunu etkileyen çevrelerde, ancak iki yıl sonra anlaşılmaya başlamıştır.

İktidarın, gözler önündeki belirtilere karşın hazırlıksız yakalanması yüzünden, gerek Azerbaycan gerek Batı Trakya olayları karşısında, Türkiye etkisiz duruma düşmüştür; ve meydan, bazı dış çevrelerin Türkiye ile ve Türklerle ilgili haksız önyargılarına bol bol malzeme veren, komşu ülkelerde de kuşku ve tereddüt uyandıran marjinal güçlere bırakılmıştır.

O marjinal güçlerin gösterilerine TRT ekranları açılırken; DSP'nin sorumlu mesajlarına sımsıkı kapalı tutulmuştur.

Öte yandan; Prof. Muammer Aksoy'un öldürülmesiyle bir acı örneği-

ni daha veren terör, Güneydoğu'dan sonra, büyük kentlerimizde de tırmanışa geçmiştir.

İçerde ve dışarda karşı karşıya geldiğimiz ağır ve ivedi sorunları bir an önce çözüp aşabilmek için, siyasal yaşamımızın yıllardır içine düştüğü tıkanıklıktan kurtulması gereklidir.

Aslında Türk Ulusu, bütün bu sorunların üstesinden gelebilecek erginliktedir. Ama yürürlükteki adaletsiz seçim sistemi, ulusal iradenin parlamentoya yansımasını; TRT'nin yasa dışı tutumu da kamuoyunun serbestçe oluşup etkinlik kazanmasını önlemektedir.

Bu engeller derhal kaldırılmalıdır. TRT kamuoyunun oluşumuna yansız biçimde katkısını yapar duruma getirilmeli; seçim sistemi adilleştirilmeli; ve, kurulmak üzere bulunan yeni partilere de örgütlenebilmeleri için asgari süre tanınarak, erken genel ve yerel seçimlere gidilmelidir.

Ancak, özellikle dışardan bastıran bazı sorunlar, erken seçimleri bile bekleyemeyecek kadar ivedilik kazanmıştır. Bu sorunları çözebilmek için bir demokratik uzlaşma ortamı oluşturulmalıdır.

Böyle bir uzlaşma ortamı oluşabilmesinin önündeki başlıca engellerden biri TRT'nin yasa dışı tutumudur; bir başka engel de Cumhurbaşkanlığında millet desteğinden yoksun bir kimsenin bulunmasıdır.

Sayın Özal, kendi durumundan kaynaklanan engelin aşılabilmesi için, ilk seçimlerde, ANAP'ın millet çoğunluğundan oy alamaması durumunda Cumhurbaşkanlığından ayrılacağını millete şimdiden taahhüt etmelidir.

Seçim sisteminin adilleştirilmesini vurgulayışımızın nedeni, DSP'nin kendisi için duyduğu bir gereksinme değildir. SONAR'ın Ocak 1990 araştırması, DSP'nin son dokuz ayda, oy desteğini yüzde yüz artırarak, yüzde 9'dan yüzde 18'e yükselttiğini, iktidar partisinin çok önüne geçtiğini göstermektedir. Bütün partiler geriler veya duralarken, DSP hızla büyüyüp güçlenmektedir.

Türkiye'deki kamuoyu araştırmaları, genellikle, nüfusumuzun yarısını oluşturan köylünün nabzına erişemiyor. Oysa DSP'nin en büyük oy kaynağı köylerdedir. Bu gerçek göz önünde tutulursa, DSP'ye seçmen desteğinin yüzde 18'i de çok aştığını kabul etmek gerekir.

Seçim sistemi değişmese de, DSP, tüm barajları aşarak rahatça Meclis'e girebilecek ve belki de ilk seçimlerde birinci parti olabilecek duruma gelmiştir.

Seçim sisteminin adilleştirilmesi, DSP için değil, fakat ulusal iradeye etkinlik ve demokrasiye gerçeklik kazandırmak ve siyasal yaşamı tıkanıklıktan kurtarmak için zorunludur.

Bir an önce bir demokratik uzlaşma ortamı yaratılamazsa, erken seçimlere kadar bile Türkiye, içerde ve dışarda çok şey yitirebilir. Üstelik bunun zararını yalnız Türkiye değil, dışardaki Türkler de çeker.

SHP ve DYP, 'ANAP'a güç katmış oluruz' kaygısıyla, uzlaşmadan kaçınıyorlar. Oysa uzlaşmadan amaç, ANAP'ı değil, Türkiye'yi kurtarmaktır.

ANAP'ı veya ÖZAL'ı kurtarmak, ANAP'lılar veya Özal dışında hiçbir kimsenin veya partinin görevi de değildir; elinde de değildir; ama Türkiye iç ve dış tehlikelerle karşı karşıya geldiğinde, Türkiye'yi elbirliğiyle kurtarmaya çalışmak, hangi partide ve hangi çizgide olursak olalım, hepimizin görevidir. 'İktidar ne hâli varsa görsün' diye bekleyemeyiz.

Çünkü, süregelen çaresizliği ve aczi içinde, bu iktidar, kendisiyle birlikte devlet gemisini de batırabilir; devlet gemisinin içinde ise hepimiz varız."

112

Şubat ayının çarpıcı olaylarından bir diğeri; Sabah gazetesinin 'Zincirbozan sakini Süleyman Demirel ile Deniz Baykal'ı biraraya getirmesiydi.

Söylemlerde fazla değişik bir öğe yoktu.

Özal'dan 'kurtulmak' iki siyasetçinin birleştiği nokta:

"Özal mutlaka gidecek!" Halk desteği yüzde 21.80'e düşmüş bir iktidarın iç ve dış sorunlara çare olamayacağı çeşitli örneklerle sergileniyor.

113

"Yüzü, hafif kızarıktı... Az daha kızardı.

Önce, sorumla öfkesini davet ettiğimi sandım. Yanılmışım...

Cumhurbaşkanı, hafiften güldü... O bana sordu:

'Nasıl indireceklermiş ki?' "

Rahmetli Çetin Emeç (7 Şubat 1990) yazısında böyle anlatıyordu Çankaya Köşkü 'sakinini.'

Bir Cumhurbaşkanının Anayasa'ya göre görev ve konumu üzerinde Özal'ın görüşlerini uzun uzadıya anlatan Emeç sonlara doğru şöyle yazıyor:

"Cumhurbaşkanı, Prof. Aksoy cinayeti üzerine yükselen partili seslerin 'akordundan' özellikle memnun... Olaya çok üzüldüğü belli. Ama, liderler arasındaki birlik havasını olumlu buluyor.

'Herkes, demokrasiye sahip çıkmak istediğini ortaya koydu.'

Özal, böyle düşünüyor.

Ama, devletin zirvesi olarak kamuoyuna kendi görüşlerini aktarması gerekmez miydi? Niçin suskun kaldı ki!..

Partiler böylesine uyum gösterdikten sonra söyleyecekleri yanlış anlaşılır diye kaygılanmış..

'Ayrılık olsaydı, müdahale ederdim' diyor.

Cinayet hakkında açık konuşuyor. Dolambaçlı sözlerin satır aralarına gizlenmeye çalışmıyor. Söylediği:

'Bence Türkiye'de, o tür olayların başlamasını isteyenler var. Tahrik ediyorlar. Fevkalade profesyonel işi...' "

Emeç'ten aktarılan bu cümleler, terörün artık devletin tepe noktalarında güncel irdelemelerle ele alındığını gösteriyor.

Ancak Çankaya'nın, Aksoy'un öldürülmesinden sonra suskun kalması başlıca eleştiri konusu. Kendisiyle her konuşan gazeteciye 'neden suskun kaldığını' anlatıyor Özal.

Kuşkusuz, tutumunu çoğu gazeteciler onaylamıyordu ama, kimileri Turgut Özal'a 'hayrandı.'

Onlardan birinin sorusu:

"Siz yeni bir Cumhurbaşkanı tipi yarattınız. Eskiden Cumhurbaşkanları asık suratlı, çok ciddi havada idiler. Halkın içine pek çıkmazlardı. Siz böyle davranmıyorsunuz. Üstelik ülkenin meselelerini dış gezilerde, iş ziyaretleri ile çözmeye çalışıyorsunuz. Siz bu yeni Cumhurbaşkanı tipinde ısrar edecek misiniz?"

Yanıt:

"Açık, samimi olayım. Ben kendimi değiştiremem. Kendimi değiştirmeye kalkarsam, suni bir şey yapmış olurum. Hiç başarılı

olamam. İnsan olduğu gibi görünmeli, göründüğü gibi olmalıdır.

Yaşım 63. Yani şurada kalacağım 6-7 sene içerisinde –Allah ne ömür verdiyse, onu da bilmiyorum– hiçbir şey için ne istikametimi, ne çizgimi değiştiririm.

Çünkü memlekete hizmet ettiğim bugün anlaşılmazsa, yarın anlaşılacağına itimadım var. Buna da çok önem vermiyorum. Yani bugün anlaşılmaz, yarın anlaşılır. Ne fark eder? İnsanlar gelip geçtikten sonra anlaşılmalarının bir önemi var mı? Yoo, hayır. Biz bunları yaparken netice itibarıyla Allah rızası için yaptık. Yani, bizim netice itibarıyla alacağımız mükâfatı başka türlü bir mükâfat olarak düşünüyoruz."

Arabeski seven bir Özal, geceleri yatağından kalkıp Beethoven, Bach dinlediğini söyleyen bir Özal... Nobel alacak yazar çizer, bestekâr özleyen bir Özal, Nâzım Hikmet adını ağzına almayan bir Özal...

Hangi kültürüne inanacaktık?

Şubat ortalarında Çankaya'nın yeni bir seçim sistemi üzerinde çalıştığı haberleri yayıldı. Yeni sistemin 'barajsız ve nisbi usule dayanacağı' söyleniyordu.

Özal, sözcü Kaya Toperi aracılığıyla yalanladı haberi. Zira, böyle bir çalışmayı tamamlayıp ANAP'a kabul ettirmeye girişirse, amaç açık olacaktı:

TBMM'de Çankaya'dan inmesini sağlayacak çoğunluğun asla biraraya gelmemesini sağlamak!..

Özal'ın "Kim, nasıl indirecek beni?" sözlerine; muhalefet, doğal olarak hemen tepki gösterdi.

Demirel, "Hele bir iktidara gelelim. Tıpış tıpış gider" derken, Erdal İnönü toplumda tepkinin sürdüğünü söylüyor ve "Seçimlerde halkın Özal'ı Cumhurbaşkanı görmek isteyip istemediği ortaya çıkacak" diyordu.

İnönü, Çankaya olayına kaptırmıştı kendini; örneğin, Kırşehir'de Özal'ı 'indireceklerini' yineliyor, "Davulcu (Özal'ın damadı) dahil herkesten hesap soracağız" diye konuşuyordu.

O kadar gözden çıkarmışlardı ki Cumhurbaşkanı'nı, Paris'e giden ve Cumhurbaşkanı Mitterand'la konuşan Özal'a, Demirel "Randevuyu yalvar yakar aldı" diye bindiriyordu.

Sonar'ın yaptığı bir araştırma ilginç sonuçlar veriyordu:

Halkın gözünde 'Atatürk dönemi' en başarılı dönemdi. Başarı sıralamasında;

I. Özal hükümeti ikinci, Menderes dönemi üçüncü, I. Demirel hükümeti dördüncü sırada yer alıyordu.

Askerlerin 12 Eylül dönemi ise, beşinci sıraya yerleşmişti.

Sonar'ın birinci sıraya oturttuğu Özal, dış basında da eleştiri yağmuruna tutuluyordu. Ünlü The Economist, "Türkiye'nin istikrarsızlığa sürüklendiğini, dayanaksız bir seçimle Çankaya'ya tırmanan Özal'ın bu durumdan sorumlu olduğunu" yazıyordu. Özal'ın hükümeti yönlendirişi, hâlâ bir numaralı siyasal sorundu.

Hükümet yetkilerini Özal'ın kullandığı savlarına Başbakan Yıldırım Akbulut karşı çıkıyordu:

"Cumhurbaşkanımızın yetkileri belli. Bizim yetkilerimiz belli. Aksi düşünülemez." (24 Şubat 1990)

İnönü, bir gün sonra Akbulut'a yanıt veriyordu:

"Halkın eğilimlerine uymayan bir Cumhurbaşkanı, bir Başbakan ve bir hükümet var. Türkiye'nin meselelerini çözmek için halkın eğilimlerine uymak zorundayız."

İngilizce yayın yapan Daily News, 2.972 kişi ile yaptığı bir kamuoyu yoklamasının sonucunu ilan etti:

Yoklamaya katılanların 1.962'si (yüzde 66) Türkiye'yi Cumhurbaşkanı Özal'ın yönettiğini söylüyordu.

114

Zirveli Günler

7 Mart 1990.

Gazeteci Çetin Emeç, öldürüldü.

Aksoy'dan sonra Emeç... Türkiye ayakta. Terör, Güneydoğu'dan yola çıkmış, büyük kentlere kanlı eli ulaşmıştı.

Basın teröre karşı bir 'muhatap' arıyordu. İstanbul Gazeteciler Cemiyeti'nde düzenlenen toplantıda bir yürüyüş yapılması ve bası-

nın içinde bulunduğu durumu yansıtan bir mektubun hazırlanması kararlaştırıldı.

Peki ama kime verilecekti mektup? Turgut Özal'a mı? Basın Özal'ı 'sorumsuz' buluyor ve 'yönetimden uzak tutuyordu.'

Sonunda mektubun TBMM Başkanı Kaya Erdem'e verilmesine ve partilerin terör sorununda birleşmeleri isteğinin 'devlete' yansıtılmasına karar verildi.

Gazeteciler Ankara'da toplandı. Hep birlikte TBMM'ye yürüdük.

Hazırlanan metin Kaya Erdem'e verildi.

Çankaya'daki Cumhurbaşkanı, hâlâ kimlik ve kişilik kavgasındaydı.

'Basının davranışına fena halde tutulduğu' söyleniyordu. Her şey normalmiş gibi; Özal, "Terörün basın tarafından abartılı biçimde yansıtıldığını" söylüyormuş.

Gazetecilerin 'aralarından on kişiyi seçip niçin Çankaya'ya gelmediklerine' öfke duyuyor.

Köşk bir yana, basın, Başbakan Yıldırım Akbulut ile görüşmeyi de bir yana bırakıyor.

Varlığı ile yokluğu her gün tartışılan bir hükümete karşı vaziyet alan basın, 'sorumsuz' Köşk'e başvurmayı elbette düşünmezdi.

Halkın çoğunluğu gibi basın da ne Çankaya'yı ne de hükümeti tanıyordu. Daha doğrusu bu davranışıyla aynı koşutta olan iki kurumdan, Köşk ile hükümetten teröre karşı 'ciddi bir hareket beklemediğini' anlatmak istiyordu.

İktidar boşluğu TBMM Başkanı Kaya Erdem'in bir çıkışıyla daha da anlam kazandı.

Erdem, 12 Mart 1990 günü Meclis'te grubu bulunan siyasal partileri toplantıya çağırdı. İstenilen de buydu.

Toplantı tutanağındaki konuşmalar okununca; bunalımdan bunalıma sürüklenen Türkiye'nin 1990 yılının ilk aylarında hangi açmazlar içinde bulunduğu bütün öğeleriyle görülüyordu.

12 Eylül'den bu yana geçen on yılda terör konusunda nereden nereye gelmiştik?

12 Mart 1990 zirvesinin başlıca özelliği, bir kıyaslama olanağı vermesiydi. Geçmişle bugün arasında.

Toplantıya TBMM Başkanı Erdem başkanlık ediyordu. Katılanlar: ANAP Genel Başkanı ve Başbakan Yıldırım Akbulut, SHP Genel Başkanı Erdal İnönü ve DYP Genel Başkanı Süleyman Demirel'di.

Tarih: 12 Mart 1990!

İşte zirvenin resmi tutanağı:

TBMM Başkanı İsmet Kaya Erdem: "Arzu ederseniz konuşmalara başlayalım. Ben, karşılıklı konuşulmasını arzu ediyorum."

Erdal İnönü: "İzin verirseniz önce ben konuşayım."

TBMM Başkanı İsmet Kaya Erdem: "Tabii, buyurun."

Erdal İnönü: "Bizi böyle bir toplantıda biraraya getirdikleri için Sayın Meclis Başkanına teşekkür ederim.

Biraz evvel basın mensuplarının bildirisini okudum. Basın mensubu arkadaşların, sonunda Meclis'e gelmeleri ve bizden bir istekte bulunmaları, dediğiniz şekilde, bu toplantının bir etkeni oldu. Ancak, açıkça görüyoruz ki, bu toplantıyı dikkatle izleyenler, sadece, bir mensuplarını kurban vermiş olan basın emekçileri değildir; bütün kamuoyu bu toplantıya büyük bir ilgi gösteriyor, büyük bir dikkatle, kaygılarını önleyecek bir çıkış yolu diye bakıyor. Bunun niye böyle olduğu, şüphesiz kolaylıkla anlaşılabilir. Son haftalardaki terör olayları, geçmişi hatırlatan bir manzara ortaya koydu: Bir emekli albay, bir polis memuru; arkasından, tanınmış bir hukukçu bilim adamı siyasetçi, yine tanınmış bir yazar olan büyük bir gazetenin yöneticisi, beraberinde şoförü... Bunlar, arka arkaya cinayetlere kurban gittiler. Bu cinayetler profesyonelce işlenmiştir; kişisel bir mesele, beş - altı kişi için aynı zamanda olamaz. Failler bulunamadı. Herkesin şüpheleri var; ama şüphe etmek de yetmiyor. Bu olayların arkasında yoğun bir karanlık var.

Şimdi, başka ülkelerde de böyle karanlık cinayetler şüphesiz oluyor, bizde de oluyor; yalnız, bir fark var: Başka ülkelerde terör olayları diye bilinen olaylar, genellikle bilinen örgütlere mal ediliyor. İşte, ülkenin bulanması için uğraşan örgütler var; bizde PKK, İngiltere'de IRA, Güney Amerika'da Topamaroların bu işi yaptıkları biliniyor. Bunların amacı belli, tipleri belli... Bir savaş hali devam ettiği için, kamuoyu, güvenliğin ötesinde, büyük ölçüde paniğe kapılmıyor.

Bizdeki görünüm onlardan farklı. Bir defa, 'Örgüt var herhalde' diyo-

ruz ama, bir karanlık var. Doğu ve Güneydoğu'da PKK'nın ve başka örgütlerin içinde bulunduğu, ülkenin bütünlüğüne yönelik hareket var; o da bunun bir parçası; ama onun ötesinde bir karanlık var ve tabii; bu karanlığı daha da korkutucu hale getiren, geçmişte yaşadığımız ve sonunda demokrasiye ara vermekle yaşanan bir terör dönemi... Acaba aynı şey mi oluyor diye hemen herkesin aklına geliyor. Şimdi, bunlara karşı alacağımız tedbirleri herkes düşünüyor. Bu terör hareketini yapanlar tek bir örgüt müdür, birden fazla örgüt müdür; bilinmiyor. Bunların kim oldukları üzerinde bizim bilgimiz yok; umarım Sayın Hükümetin vardır ve bize şimdi açıklarlar.

Ancak, herkesin ittifak ettiği nokta, bu terörün, demokrasimize karşı bir hareket olduğu, ülkenin yüksek çıkarlarına karşı bir hareket olduğu, halkın mutluluğuna karşı bir hareket olduğu, dolayısıyla buna karşı hep birlikte vaziyet almamız gerektiğidir. Şunu da biliyoruz ki, terör, amacına ulaşamayacak, yani demokrasiye Türkiye'de ara verilmeyecek; laik, demokratik, sosyal hukuk devleti olarak Türkiye Cumhuriyeti, yaşamaya devam edecek; ülkenin bütünlüğünü de koruyacağız, bunları da biliyoruz. Bu konularda benim şahsen tereddütüm yok.

Şimdi, bu karanlıktan ve bu kaygı ortamından ülkeyi bir an önce kurtarmalıyız. Masum insanlar öldürülüyor; bunu önlemeliyiz, bunu durdurmalıyız. Bir defa, ilk yapılması gereken şey, bu cinayetleri işleyenlerin ve arkasındaki örgütlerin bulunması. Bunu yapacak olan, elbet Hükümet. Güvenlik güçlerinin ellerindeki istihbaratlara dayanarak, bir an önce bu failleri bulmalarını bekliyoruz. Bunu muhalefet olarak istiyoruz ve kamuoyunun da bunu beklediğini görüyoruz. Kamuoyu bunu o kadar ciddiyetle, kaygıyla bekliyor ki, geçen gün İstanbul'da katıldığım cenaze töreninde, saygın insanlar, Hükümeti ve muhalefet olarak bizi bile, 'Bunları önleyin, çare bulun' diye, açıkça eleştiriyorlar. Biz, muhalefet olarak nasıl çare bulacağız, bu işleri yapanları nasıl bulacağız? Bunları bulacak olan Hükümettir, güvenlik güçleridir; ama bir an önce bulunmaları yolunda güven verilmemesi, halkımızda bugün kaygı ve korku havası yaratıyor. Onun için, ilk önemli mesele bu işleri yapanların bulunması ise, ikinci önemli mesele de terörün caydırılmasıdır.

Terör hareketine karışanlar ne bekliyorlar? Burada söyleyebileceğimiz, demokrasiye ara vermek, demokrasiyi yorumlamak, düzenlemek, bir şekilde iktidara ortak olmak.

Şiddet hareketleriyle iktidarı değiştirmek gibi, Türkiye'deki demokratik düzeni değiştirmek isteyenleri bundan caydırmak, bunlara karışanların bu yolla bir yere varamayacaklarını bir an önce göstermek gerekir. Masum insanların ölümünü engellemenin bence önemli çaresi bu. Çünkü, bu işleri yapanlar yakalanamıyorlarsa, bu yolda sonuç alacaklarına güvenerek, yarın başka insanları öldürebilirler; bir yazar, bir gazeteci ve bir hukukçu; yarın, Allah korusun, başka kesimlerden insanlar seçeceklerdir. Bundan yararlanabilmeleri, bundan sonuç aldıkları ölçüde olacaklardır. Onun için, bu işe girenlerin, bu işten bir yere varamayacaklarını, demokrasiye ara veremeyeceklerini, bunun anlamsız, kimseye yarar sağlamayacak bir yol olduğunu bunlara göstermeliyiz. Ancak, yazık ki, 1980'de bunu gösteremedik ve o zaman bunu göstememiş olmamız, onlara cesaret veriyor; ama bu defa göstermeliyiz ve bunda gecikmemeliyiz. Biz muhalefet olarak, gerek toplantıya gelirken, gerek Türkiye Büyük Millet Meclisi'ndeki oturumlarda, daha Albay'ın öldürülmesinden itibaren söylediğimiz şey, Hükümetin bu failleri bulmasını beklediğimizdir. Bu konuda Hükümete yardımcı olmaya hazırız. Eksik ne ise; yasal bir eksik mi var, bir demeç eksiği mi var; bunu yapmaya hazırız. Zaten, yasal eksik için, bugün Anavatan Partisi'nin –çoğunluğu var– muhalefete ihtiyacı yok; ama bunun ötesinde, ülkede, partiler arasında çatışma var, tartışma bitmiyor, 'onun için terörle uğraşmıyor Hükümet' gibi bir hava doğmasına karşıyız. Teröre karşı Hükümetin alacağı önlemlerde Hükümeti desteklemeye hazırız. Şüphesiz, burada dikkat etmemiz gereken bir nokta var; demokrasi içinde terörü önlemek ve demokrasiyi daha etkin hale getirerek, demokratikleşme yolunu daha da açarak, terörü, sonuçsuz, amaçsız, anlamsız hale getirmek... Yol budur. Onun için, Hükümet, terörü ortadan kaldıracağım diye, demokrasiye engel getirecek yolları çare diye getirmeyecektir. Bunlar bir çare değildir. Bütün Batı demokrasilerinin yaptığı, belirli örgütlerin veya yeni çıkan örgütlerin cinayetlerinin karşısında, demokrasiye daha sıkı sarılmak, ama güvenlik güçlerini etkin çalıştırmaktır; bunu demek istiyorum. İnsan haklarına saygı, demokratik geleneklere saygı çerçevesi içinde bugün Türkiye'de terör hareketleriyle uğraşmak için yasal düzenleme çok geniştir. 1980 müdahalesinden sonra getirilen birçok yasal düzenleme, Anayasa'nın kendisi, güvenlik güçlerine geniş olarak sağlıyor. Bu yetmiyor, başka bir yasa istiyorlarsa, onu da konuşuruz; ama ben orada bir eksik olduğunu sanmıyorum.

Buna mukabil, başka değerlendirmelerimiz var. Bu yasal olanaklar içinde güvenlik güçlerinin etkinliğinin son yıllarda azaldığı kanaatine vardım. Bunun bir nedeni, bu kanaatimin bir dayanağı, Meclis'in kapalı oturumlarında, itiraf etmek gerekir ki, güvenlik görevlilerinin, İçişleri Bakanlığı mensuplarının bu konuları yakından izledikleri ve kısa zamanda bir çare getirecekleri izlenimini edinemiyoruz. Bize verilen bilgiler, basında çıkan bilgilerden çok farklı değil. Bu örgütlerin yakında neler yapacakları hakkında bir istihbaratları olduğu izlenimini edinmiyoruz. Nitekim, son hareketler karşısında, hiçbir haberimiz, hiçbir bilgimiz yok. Bunları yapanların kim olduğu yönünde İçişleri Bakanlığının önemli bir eksikliği olduğunu görüyoruz. Sormak istiyorum: İstihbarat açısından Hükümetin bir güçlüğü mü vardır? Son yıllarda terör hareketlerine karışan örgütler, karışabilecekler; bundan sonra çıkabilecekler, yani doğmuş olan, doğmakta olan olaylar hakkında bilgi eksikliği mi vardır? Böyle bir kaygım olduğunu açıkça söyleyeyim.

Öte yandan, gördüğüm kadarıyla, muhalefet partileri, bugün 1980 öncesi veya daha önceki dönemlere göre, Hükümetin, Türkiye'de terör olaylarını, terör hareketlerini önlemesi için yardımcı olmaya hazır olduklarını söylüyorlar; kamuoyunda birbirimizle tartışmıyoruz. Dolayısıyla, Hükümetin elinde büyük imkânlar var.

Şimdi, terörün caydırılmasına dönüyorum. Caydırma konusu, terör yoluyla ülkede istikrarın bozulmasından bir şey çıkmayacağı, istikrarın bozulmayacağı kanaati, öbür ülkelerde, terör hareketlerinin sonuçsuz kalmasına neden olan temel yardımcı etken oluyor. Örneklerini görüyoruz dünyada... Örneğin İtalya'da bir süre önce eski başbakanlarının öldürülmesine kadar giden terör olayları yaşandı; ama bunlar, toplumun demokrasiye sahip çıkmasıyla, muhalefetin desteklemesiyle, sonuçsuz kaldı ve bütün yapanlar yakalanmasa bile, sonunda bu hareket bitti. Başka Batı ülkelerinde de, mesela Almanya'da zaman zaman cinayetler oluyor, ama bunlar münferit olaylar halinde kalıyor; yapanlar yakalanıyor; toplumda bir kaygı olmuyor ve toplumun istikrarı bozulmuyor.

Terörün yapısına baktığımızda, amacın, gayesi belirsiz, faili belirsiz cinayetlerle toplumu sarsmak ve bir istikrarsızlık yaratmak ve bu istikrarsızlık sonunda, 'Halimiz ne olacak? Nereye gidiyoruz? Evden çıktığımız günün akşamı eve sağlam dönebilecek miyiz; çocuğumuz okuldan sağ gelecek mi?..' türünden korkuları yaratarak, sonunda da, 'Bu iş demokra-

siyle olmuyor, bu düzende olmuyor; başka türlü bir rejim gereklidir. Kim gelirse gelsin, bizi kurtarsın, razıyız' havasına götürmek olduğu görülüyor. Yani, terörün gelişmesi için, ülkede istikrarın bozulması, gittikçe daha fazla bozulması, bence, terörü destekleyen ortamın özelliğidir. O halde, ülkede istikrarı artırmak ve terörü caydırmak için, toplum olarak yapmamız gereken şey konusunda, tabii, belirli görüşlerimiz var; bunları daha sonra açarım; ama şimdi özet olarak söylemek istediğim ve Sayın Başbakan'dan cevaplarını beklediğim, görüşlerini almak istediğim özellikle bu nokta var; yani, 'Bir terör hareketi karşısındayız.' Bunu kabul ediyorlar mı? Kimin yaptığını bilmiyoruz; ancak, böyle bir hareket var. O nedenle, böyle bir toplantının çok yararlı olacağı konusu kamuoyunca da kabul edilmektedir. O da, bu toplantıdan sonra, teröre caydırıcılığımızın artmış olması, bunu sağlayacak bir şeyler yapmamız veya yapmakta olduğumuzu göstermemiz... İşte bu konuda Sayın Hükümet Başkanı'nın, Başbakan'ın, Sayın Anavatan Partisi Grup Başkanı'nın bize söyleyeceklerini dinlemek isterim. Terörü caydırmak için neler düşünüyorlar ve bugüne kadar işlenmiş olan cinayetlerin faillerinin bulunması hususundaki umutları nedir? Bizden bekledikleri nedir? Şüphe yok ki, en büyük iyi niyetlerle geldik; teröre karşı, ülkedeki bütün siyasal güçlerin birliğini gösteriyoruz; ama sorumluluk, Sayın Anavatan Partisi, İktidar Partisi Başkanı'ndadır. Onun, sorumlu insan olarak neler yapacağını duymak istiyoruz ve bunu duyduktan sonra, izin verirseniz, tekrar görüşlerimi söylemeye devam edeceğim.

Saygılarımı sunarım, teşekkür ederim."

Süleyman Demirel: "Sayın İnönü'nün başladığı konuya ben devam edeyim. Tabii ki, ne kadar çok konuşulsa, ne kadar çok şey söylense, çok farklı şeyler söylemek mümkün değil. Olay bir tane... Görüntü itibariyle olaya girmeden önce, bu toplantıdan beklenenler üzerinde durmak isterim. Bizim toplumumuz, genellikle, kimin, nereden sorumlu olduğuyla ilgili değil. Sayın Başkan'ın ifade ettiği gibi, demokrasinin en büyük müessesesi Meclis'tir. Meclis buna çare bulsun. 'Bu Meclis'in işi değildir' denip, işin içinden çıkamazsınız. Beklentilere, 'Herkes, Türkiye'de kimin vazifesinin ne olduğunu bilse...' şeklinde de cevap veremeyiz. Binaenaleyh, bizatihi bu toplantının siyaseti bakımından da bu müesseseye zarar vermeyecek biçimde bu toplantıyı dışarıya aksettirmek lazım. Dışarıda, 'Toplandılar da ne oldu yani? Beyhude bir toplantı, boş bir toplantı;

hani çare? Adamları buldular mı?' gibi beklentiler vardır; ama hemen şunu söyleyeyim: Bu fevkalade yararlı bir toplantıdır. Her vesileyle ifade ediyoruz ki, geçen kırk sene zarfında Türkiye'de büyük meseleler karşısında hep birlik olmuşuzdur; ama terör olayı Türkiye'de çok iyi anlatılmadı, terör olayı çok yanlış da kullanıldı ve terör olayı, aslında, bizatihi siyasi iktidarı kötülemek için kullanıldı, siyasi iktidar olmak için kullanıldı; bu sebeple de bunu anlatmak zordur vatandaşa. Dün olduğu gibi, bugün de vatandaş evinden çıkamıyorsa, demokrasiyi, rejimi, hürriyeti anlatmakta sıkıntı çekeriz. Binaenaleyh, mesele sadece panik meselesi değil. Üç adam, beş kurşun atacak, ülkenin insanlarını öldürecek... Bunların amacı, hiç suçu olmayan masum insanları öldürmek, onları ortadan kaldırmak değil; ülkede bir panik yaratmaktır. Bu paniği yaratanlar, genellikle Türkiye'de kendileri için bir iktidar mücadelesinde değillerdir; çünkü Türkiye'de bu paniği yaratanların, bu panik neticesinde Türkiye'de iktidar olmaları mümkün değildir. Bu paniği yaratanların en önemli hedefi devleti yıpratmaktır. Bir defa, halkta bir alarm, bir panik meydana geldi mi, devletin idari makamlarında, idarede ve güvenlik kuvvetlerinde görev yapanlar 'Bu rejim değişecek' beklentisi içine girdi mi, bu netice alınıyor. Çünkü, tecrübeyle sabittir ki, Türkiye'de bunlar olmuştur. Yani, sokakta bu çeşit işler olmuş, daha sonra cinayetler olmuş, iktidarlar değişmiş, yerine yenileri gelmiş; ama canla başla bu işleri önleyelim diye hizmet yapanlara, çok kötü muamele yapmışlar; âdeta, bu hizmeti yaptıklarından dolayı, analarından emdikleri sütü haram etmişlerdir. Benim korkum şudur: Bugünkü Türkiye'de, geçen kırk senede olmadığı kadar, bu mesele üzerinde şu anda beraberlik vardır. 'Hangimiz konuşsak, aynı şeyleri konuşacağız' dediğimiz zaman, bu, beraberlik ifadesidir; bunun değeri çok iyi bilinmeli; hem ülkeyi yönetenler tarafından, hem halk tarafından bilinmeli. Başka çeşit konuşmalar, yani siyasi eleştiriler, bu beraberliğin olmadığı anlamını da almamalı. Aslında, bu eleştiriler olmasa, daha çok ortam meydana gelir. Türkiye'yi yönetenler –her kimse– başka şeyleri de, bunların beraberinde takdirle karşılamalı, başka şeydeki farklılıkları da rejimin gereği saymalıdır. Üzerinde dikkatle durmak istediğim şudur: 1980 olayı üzerinden on sene geçmiştir geçmemiştir; bu on sene içinde Türkiye'de çok dalgalanma oldu; yalnız, tecrübe de kazandık. Yani siyasi kişi tecrübe kazandı; güvenlik kuvvetleri tecrübe kazandı; idare, halk tecrübe kazandı; eğitim müesseseleri tecrübe kazandı; hep beraber tecrübe ka-

zandık. Bu tecrübelerimizin sonucunda geldiğimiz, vardığımız yer şudur: 'İşte, bu rejimle olmuyor.' Dışarıdan gelip bize dediler ki, 'Ne demokrasisi? Sizin demokrasiniz işlemiyor ki...' Binaenaleyh, demokrasinin yerine ikame edilen bir ara rejimde, rejimin iflasını, 'Sizin demokrasiniz işlemiyordu ki'ye bağladılar. Binaenaleyh, bu olayın en önemli tarafı, bence, 'Sizin demokrasiniz işlemiyordu ki'ye varmamalıdır. Olayın başındayız; ama, bu, olayın hafif bir olay olduğu anlamına gelmez. Olay fevkalade ciddidir ve devam edecektir. Benim bir istihbaratım yok, ben sadece hissiyatımı, insiyaki hissedişlerimi söylüyorum. Bu olay devam edecektir ve yarın, yani önümüzdeki günler zarfında –Allah göstermesin– Türkiye çok daha büyük olaylarla karşı karşıya kalabilecektir. Nitekim, Muammer Aksoy'u vurdukları zaman konuşulmaya başlandı: 'Şimdi sıra gazetecide, ondan sonra siyasetçide.' '2000'e Doğru' Mecmuası bunları açıkça yazdı; orada sıralar verilmiş, isimler verilmiş.

Bu çeşit ciddi olaylarla karşı karşıya kalmak, her geçen gün bizim devletimizi ve demokrasimizi zarara uğratır; güçlendirmez. Bugünkü olayların 1980 öncesindeki olaylardan hiçbir farkı yoktur. Hiç kimse yanlış teşhis koymasın. Bunlar önemli şeylerdir. Bunların menşeine girdiğiniz zaman, menşeinde de aynı şeyler çıkacaktır. Binaenaleyh, 'o başka, bu başka' demenin, olayı hafifletmenin bir manası yok.

Şimdi, Türkiye, kanaatimce terör olaylarıyla karşı karşıyadır. Olay ciddidir. Peki, anladım, ama yapılacak iş ne? Evvela bunun etrafını çizmek lazımdır; aksi takdirde bir yere varamayız. Peki, bu olaylara karşı, bu olayları yapanları arayıp bulacaklara ve olayların yeniden olmasını önleyeceklere, bu ülkenin güvenlik ve istihbarat teşkilatına cesaret vermek lazım. Cesareti, basınıyla, siyasetçisiyle, üniversitesiyle, toplumun bütününün, bu olaylar karşısında dikilmesi verir.

Ben şahsen, güvenlik kuvvetlerinin, yani devletin kanun, nizam hâkimiyetini tesis eden, can güvenliğini sağlayan güvenlik kuvvetlerinin fonksiyonunu, kısa vade içinde en önemli tedbir sayıyorum ve bu arada şunu da ifade edeyim: Devletin istihbarat birimleri vardır, çok iyi yetişmiş istihbaratçıları vardır ve bu çeşit olayların çok iyi uzmanları vardır; devletin içinde, bu olaylar daha olmadan veya bir tanesi olunca, bunun ne olduğunu bilebilecek fevkalade değerli arkadaşlar vardır.

Bu kadar iyi yetişmiş elemanlar, gerek güvenlik kuvvetleri içinde, gerek istihbarat teşkilatı içinde görevdeyseler ve gerçekten bu şeylerin

önlenmesi için olan görevlerdeyseler, sanıyorum ki, devlet fevkalade mücehhezdir bu olaylar karşısında.

Şimdi, olay geçmişte kalan izleriyle korkutucudur; ama bugünkü haliyle de korkutucu hale gelmemesi, geçmişte elde edilen tecrübenin ürünüdür.

Yapılacak iş, iyi istihbarat almak, güvenlik kuvvetlerini cesaretle bu işlerin üzerine göndermektir. Eğer hâlâ –iş olup bittikten sonra– 'Güvenlik kuvvetlerinin eğitimi noksan, tahsisatı noksan, teçhizatı noksan' diyorsak, buna üzülürüz; ama varsayalım ki, güvenlik kuvvetlerimizin her şeyi vardır da, yetkisi noksansa, bunun söz konusu olmaması lazımdır. Yine diyoruz ki –bu haliyle neden oluyor falanı bir kenara bırakıyorum– birinci iş, bu tetiği çeken elleri kırmaktır. Bunu yapmadığımız sürece, ondan sonrakini yapamayız. Evvela, işlenmiş cinayetlerin failleri en kısa zamanda bulunmalı ve işlenmiş cinayetlerin muhakemeleri en kısa zamanda – hukuk içinde kalınarak– bitirilmeli ve bu işleri yapmayı tasarlayanların da eli kolu kırılmalıdır. Bu işleri şöyle geçiştiremeyiz efendim: 'Kim yapıyor, kim yaptırıyor, biz bunları bilmiyoruz' demek, bence, devlet için ayıptır. Ben bunu bugün söylemiyorum; bunu 1979'un Kasım ayında da söyledim. İlgililere sordum, 'Biz bunları bilmiyoruz' dediler; ayıp olduğunu söyledim. Bileceksiniz, bulacaksınız...

Sonra, bence, sebebi genişletilerek, bunları âdeta merkez haline getirmenin de yararı yoktur. Bu hangi sebepten oluyor? Hangi sebepten olursa olsun, ama oluyor. Sebep, bunlara haklılık kazandıracak değildir; cinayeti ortadan kaldırmayacaktır ki. En pragmatik yol, bunları yapanların, yaptıranların üstüne varmak ve en kısa zamanda bunları tesirsiz hale getirmektir.

Şimdi bu görev kimindir? Bu görev devletindir. Bu görev mutlaka demokrasi içinde yapılmalıdır. 'Devlet' dediğimiz zaman, devletin içine, Türkiye'de demokratik hayatın vazgeçilmez müesseseleri olan siyasi partiler de dahildir. Ben de Hükümete diyorum ki, bu, olayı hep beraber çözümleyeceğiz demek değildir. Çünkü, partiler biraraya gelip, yarın, bunu yapanları bulacak değil; bu, güçsüzlük demektir. Bunun kanunlar önünde de görevlisi Hükümettir. Bence, burada meçhul bir durum yok. Bize düşen neyse, bizden ne isteniyorsa, biz bunu vermeye hazırız. Bugün eksik bir kanun olduğunu sanmıyorum; varsa, Hükümet getirsin, yapalım. Zaten Hükümetin elinde kanun gücünde kararname çıkarma yetkisi de var,

bunları çarçabuk yapabilecek durumu da var. Devlet Güvenlik Mahkemeleri var; 1402 değiştirilmiş, fevkalade mücehhez... Yani bütün bunlara rağmen, hâlâ hukuk eksiğiniz varsa, hukukun boş bıraktığı yerler varsa, bu işi hukuk içinde önlemek için eksikler varsa, bunları hiç vakit geçirmeden Hükümet Meclis'e getirsin, gayet kolaylıkla çıkartalım. Hükümetin başka işleriyle hiç mutabık değilim; ama bu meselelerde Türkiye'yi yönetenlere, devlete tam destek vermek kararındayız. Sadece bizden ne istediğinizi bilelim. Bu toplantılar aslında kamuoyuna, 'Toplanıyorlar, dağılıyorlar, ondan sonra bir daha toplanıyorlar, dağılıyorlar, bir netice çıkmıyor' gibi bir netice veriyorsa, halkı toparlamakta büyük sıkıntılar çekeriz. Para lazımsa para, silah lazımsa silah... Yani, 'lazımları' Hükümet, Meclis'ten istemekte kesin cesur davranmalıdır. Kendi çoğunluğu vardır; ama, 'çoğunluğum var' demek, Meclis'in kendisinden ibaret olduğu demek değildir. Kamuoyu önünde aranan konsensüsse, konsensüs var bu toplantıda. Bu toplantıda konsensüs olduğu, millete iletilmeli. Gayet iyi niyetle bunu söylüyoruz. Bu olay yatıştırılmazsa, önümüzdeki zaman içinde çok büyük sıkıntılar içine girer Türkiye. Geçmişte bu çeşit olaylarla karşılaştığımızda da iyi niyet serdedildi; bu yetmiyor, aksiyon gerek, yani katillerin ellerinin mutlaka kırılması lazım; toplum da ondan anlıyor, toplumun morali de ancak bu şekilde yükseltilebilir. Üç-dört olay, toplumun moralini tahrip etmiştir. Toplum yine, 'Bu, demokrasiyle olmuyor' diyecek durumda değildir. Yani, demokrasi, bu ellerin kırılmasına mani değil ki... Ama maalesef, ülkemizde ilk hedef olacak şey, siyasetçiler, Meclis ve netice itibariyle rejimdir. O zaman, oraya varmayalım, derim.

Teşekkür ederim."

Yıldırım Akbulut: "Böyle mühim bir konuda bizi biraraya getirmiş olmanızdan dolayı, size teşekkür ediyorum. Ben meseleye sizlerden farklı baktığımı söyleyemem; ama küçümsüyor da değilim. Bu gibi hareketlerin demokrasiyi inkıtaa uğratacağına, demokrasiyi zaafa uğratacağına inanmıyorum; ama olayı küçümsemiyorum. Çünkü, terör, sizlerin de değindiği gibi, bu boyutta olmasa bile, buna benzer şekillerde dünyanın hemen hemen her tarafında var. Bunları bir mazeret olarak da söylemiyorum, 'orada var, bizde de olsun' demiyorum; ama birkaç olay meydana geldi diye, zühulen, demokrasinin tehlikeye düştüğü paniğine kapılmamak gerekir. Çünkü, birarada bulunmamızın en büyük faydası bana göre budur. Demokrasi, vazgeçemeyeceğimiz bir idare tarzıdır. Hangi şekilde

olursa olsun, ortadan kaldırılamayacak ve Türkiye'de devam edecektir. Hareket tarzı, inanış tarzı bu olduğuna göre, mühim olan, bu hareketlerin önlenebilmesi ve faillerinin yakalanabilmesidir. Bu hususta şu anda bizim muhalefet partilerinden isteyeceğimiz pek mühim şeyler yok. İsteyeceğimiz –zaten bunu biz istemeden de kendileri veriyor ve söylüyorlar– şuydu: Bu işin karşısında olduklarını ifade etmeleridir. Terör olaylarını kim meydana getiriyorsa, kim icra ediyorsa, hangi taraftan olurlarsa olsunlar, onun karşısında olduğumuzun belirtilmesinde büyük yarar vardır. Tabii, her şeyin kanunlar çerçevesinde olması lazım geldiğine ben inanıyorum; ama gözden kaçan bir husus var: Kanunların ihlal edildiği ahvalde, bunun demokrasi için yapıldığı savunmasına geçiliyor. Bu geçmişte de böyle oluyordu; emsalleri var. Hukukun üstünlüğü savunulmuş olmasına rağmen, hukuk ihlal edildiğinde, bilerek veya bilmeyerek, hukuku ihlal edenler değil, buna, yani ihlale mani olanlar –ki, genellikle emniyet güçleri– sanki bir suçluymuş gibi gösterilmekte. Bunlar bir kasta makrun olarak yapılıyor demiyorum; ama Türkiye'deki görünümü, tatbikatı böyledir. Mesela, hepimizin hatırlayabileceği bir örnek İstanbul'da cereyan eden talebe hareketleridir. Basın-Yayın Yüksek Okulu'nda ve Yıldız Üniversitesi'nde tutuklamalar da olmuştur; ama, buna, üniversitenin de izni alınmak suretiyle müdahale etmek isteyen polis, türlü vesilelerle kötü kişi olarak gösterilmeye çalışılmıştır. Sadece bu olaylar değil, buna benzer tüm olaylarda emniyet güçleri, halk indinde, kanunları tatbik eden insanlar olarak değil, bir başka gözle bakılan insanlar haline getirilmiştir. Ne denilmiştir? Ben bunu saymaya gerek görmüyorum; ama 'vahşi polis' denmiştir, 'satılmış polis' denmiştir, velhasıl, küçük göstermek için ne lazım gelirse yapılmıştır. Şimdi yapılıyor mu? Siyasi partileri söylemiyorum, siyasi partilerimizden böyle bir değerlendirme olmuyor; ama maalesef söylemek durumundayım, basında yapılıyor.

Tabii maksadım, basını eleştirmek değil, bir meseleyi ortaya koymaktır. Şu anda da diyorum ki, mutlaka, bu cinayetleri işleyenlerin failleri bulunmalıdır. Kim bulacak bu failleri? Bizim emniyet güçlerimiz bulacak. Emniyet güçlerimizi nasıl tanıtıyoruz kamuoyuna? Böyle mühim bir görevi ifa eden kişiler değil, âdeta demokrasinin gelişmesine mani olan bir müessese olarak tanıtıyoruz, bu mesajı, bu imajı veriyoruz... Ama, böyle günlerde, mutlaka failler yakalanmalıdır diyoruz. Yakalayacak olanlar da bunlar. O halde, bunları –kanunlar çerçevesinde– cesaretlendirmemiz la-

zım. Ben, kanunsuz hareket etsinler diye katiyen bir istekte bulunmuyorum. Kanunları uyguladıkları takdirde, 'onlar görevini yerine getiriyor, kanunlar uygulanıyor' denilebilmelidir, destek görmelidirler. İşte, İstanbul'daki son olaylarda görevini ifa ederken bir polis memuru şehit oldu; ama bir görevi ifa etti ve o görevin ifasından da hepimiz memnun olduk, bütün millet de memnun oldu. Benim birinci isteğim –ki, istemeye gerek yok, zaten siz onu veriyorsunuz ve söylüyorsunuz– emniyet güçlerine destek olmaktır, manen destek olmaktır. Tabii, şu anda diğer noksanlıkları söz konusu değil; ama biz, bu noksanlıkları, zuhur ettiğinde, Hükümet olarak karşılamaya muktediriz. Araç, gereç, silah, vasıta konusunda –şu anda hissetmiyorum; ama ileride temenni etmiyorum– terörle mücadele etmek için bazı önlemlerin alınması lazım gelirse, onu da sizlere getirir, Meclis'e getirir, desteğinizi bekleriz. Bu ne olabilir? Terörle mücadelede gözaltı sürelerinin belki biraz uzun tutulmasında zaruret vardır. Çünkü ancak uzun bir müddet sorgulama yapmak suretiyle bu terörün menşeine, mebdeine inmek mümkün oluyor. Bu teröristler eğitilmiş kişiler, pek kolay da çözülmezler; ama bilgiyi ancak onlardan almak mümkün. Elbet sair delillerle de sonuca ulaşmak gerekir; ama bilgiyi de onlardan almak lazım. Bu müddet kısa tutulduğunda, neticeye pek ulaşılamıyor. Belki ileride –sadece terör nedeniyle– bu müddetler hakkında bir kanun tasarısı getiririz, bu mümkün olabilir; ama şu anda da ona ihtiyaç hissetmiyoruz.

Ben sözlerimin başında söyledim, bu olayları basite irca etmiyorum; ama bu olayları, demokrasiyi ortadan kaldıracak olaylar olarak da düşünmüyorum, demokrasimiz her halde yaşayacaktır. Bu morali, bu iradeyi, bizim, kamuoyuna vermemizde büyük yarar vardır. Bu toplantının en büyük faydasının bu olacağına inanıyorum.

'Terör örgütlerini bilmiyorum' demek, pek doğru değil. Belki bu son olayları kimlerin gerçekleştirdiğini bilmiyor olabiliriz; ama mevcut terör örgütleri, emniyet güçleri tarafından biliniyor, takip ediliyor; fakat şu son olayların faillerinin hangi örgütlerle ilgili olduğu hakkında henüz bir bilgi elde edilmiş değil. Bu, tabii, elde edilemeyecek demek de değil; fakat yüzde yüz, mutlaka elde edilir de demek istemiyorum. Çünkü, halihazır –1980'den gelen– faili meçhul aşağı yukarı yirmi-yirmi beş olay var; ama bu da bir gerçek; bunların hangi örgüt tarafından yapıldığı bilinmekle beraber, faillerinin meçhul olduğu veya yakalanamadığı da bir

gerçek. Buna rağmen, emniyet güçlerinin bu işlerin üstesinden gelemeyeceğini, bir eğitimsizlik içinde olduğunu veyahut bu performansta olmadığını söylemek de, pek gerçekçi değil. Emniyet güçleri içerisinde, yetişmiş elemanlarımız vardır, bu işte tecrübe kazanmış insanlarımız vardır. Ayrıca, istihbarata önem vermiş olmamızın işareti olarak da, 1985 senesinde poliste de istihbarat birimleri kurduk. Yanlış hatırımda kalmadıysa, sadece poliste şimdi 1300-1400 civarında istihbarat elemanı var. Tabii, bunlar eğitilmek suretiyle görev yapıyorlar. Bu teşkilatı yeniden 1985 veya 1986'da kurduk. İstihbaratı elbette MİT de yapmakta; bu gibi olaylarda MİT'in istihbaratından da istifade edilmekte. Uzun müddettir söylenir, 'İki teşkilat birbiriyle anlaşamıyor, birbirine bilgi vermiyor' denirse de, bu, bir rekabet olarak telakki edilmeli; ama, hizmeti aksattığı noktasında hemfikir değilim. Onlar kendi aralarında bir görevi yerine getirmeye çalışmaktadırlar.

Ben, netice olarak, böyle bir toplantıdan duyduğum memnuniyeti ifade ediyorum ve şu toplantıda, teröre –zaten söylemeye gerek yok– karşı olduğumuzu, terörün demokrasiyi ortadan kaldıracak bir eylem tarzı olmadığını veyahut herhangi bir eylem tarzının demokrasiyi ortadan kaldıracağına inanmadığımızı, tamamen bunu dışladığımızı ifade etmenin büyük yararı olacağına inanıyorum."

Başkan: "Teşekkür ederim.

Şimdi, buradaki konuşmalardan şunu anlayabilir miyiz: Terör, birliğimize ve demokrasimize yenilmiş bir hareket olmasına rağmen, demokrasimize sahip çıkılacağı ve hiçbir surette zarar verilemeyeceği anlamında, bütün partilerimizin hemfikir olduğu tarzında bir görüş ortaya çıkıyor; yani bunun üzerinde mutabakat sağlanmış oluyor.

Bir tek nüans –ki çok ciddi bir konudur– bu devam edecekse, eski tecrübelerimize göre, bunun yöneleceği yer, demokrasimizdir şeklindedir; fakat buna rağmen, demokrasiye bir şey yapılamayacağı konusunda hemfikirler. Fakat, ben sizin fikirlerinizi tam olarak..."

Yıldırım Akbulut: "Şöyle demek istiyorum: Bu terör olayları cereyan ettiği takdirde dahi, hiç kimse aklına getirmemelidir ki, bu, demokrasinin inkıtaına neden olur veyahut demokratik düzen, o hareketlerden bir değişikliğe uğrar..."

Başkan: "Biz partiler olarak bu hareketlere karşı demokrasimize sahip çıkacağız..."

Yıldırım Akbulut: "Yani, teröristler, 'Bizim hareketimiz, Türkiye'de demokrasi üzerinde herhangi bir düşünce tarzını gündeme getirir' diye bir sonuca ulaşamazlar ve biz halk olarak millet olarak bu şekilde bir düşünce içerisinde olamayız."

Erdal İnönü: "Burada daha açıklık kazandırmak için bir şey sorabilir miyim Sayın Başkan? Bu söylediğinizi tabii kabul ediyoruz. Peki, teröristler niye bu olayları yapıyorlar? Bu konudaki görüşleriniz nedir?"

Yıldırım Akbulut: "Efendim, bu hususta görüşlerim belki değişik olacak; ama Türkiye'de bu istikrarın bozulması bazılarının menfaatınadır. Türkiye'nin jeopolitik durumu, jeostratejik durumu, uzun süreden beri Türkiye üzerinde oynanan oyunlar, gerek içte, gerek dışta desteklenmek suretiyle bu olaylar yapılmaktadır. Belki bunlar, 'Demokrasi ortadan kalksın, diktatörlük rejimi veya herhangi bir rejim tahakkuk etsin' diyebilirler, ama herhalde şu ihtimal yoktur: Bu fiili gerçekleştirenler, gelip iktidar olalım diye düşünemezler.

Ayrıca, bir bölücülük hareketini cereyan ettirmek veyahut bölücülük hareketini gündeme getirmek isteyenler olabilir. Bunlar, Türkiye'nin bütünlüğüne, bölünmezliğine karşı yapılmış olan hareketlerdir. Biz nasıl ki bu hareketlerin karşısında olduğumuzu belirtiyoruz ve ihtimal vermiyoruz, demokrasi için de aynı şekilde düşünülmeli ve bu düşünce, hâkim olarak vatandaşlarımıza da benimsetilmeli. Yani, yarın herhangi bir şekilde kimse düşünmemeli ki, acaba demokrasi bu gibi sebeplerle tekrar inkıtaa uğratılır mı? Ben katiyen böyle bir şeye inanmıyorum, olmaması lazım geldiğinin üstünde duruyorum ve olamayacağını söylüyorum."

Süleyman Demirel: "Evet, Sayın Akbulut'un söylediği şey bir varsayım tabii. Aslında, bu olaylar devam ederse, demokrasi, tehlikeye girer, girmez; o ikinci planda. Bu olaylar devam ederse, bu rejimle bu olayları ortadan kaldırabilecek miyiz; anlatmakta müşkülat çekeriz. Kamuoyuna moral verelim, ama 'korkmayın' dememizle de kamuoyunun iradesi durmaz. Bu adamlar öldürmeye devam ediyorsa, her öldürülen kişi, Türkiye'de rejimden bir şey götürecektir... Hele, bunların failleri de bulunamıyorsa, o zaman biz, demokrasiyi savunmada fevkalade müşkülat çekeriz. Geçmişte çektik, yine de çekeriz. Devletin birinci görevi, can ve mal güvenliğidir. Gayet açıklıkla söylüyorum: Ben inanıyorum ki, demokrasiyi Türkiye'den hiçbir şey götüremez. Güzel bir inanç. Yalnız, bu sadece bizim inancımızla kaim değil. Halk ne düşünecektir? Söylüyoruz,

halk henüz anarşi korkusunu atmamış ki... Bu, halkın zihnine çok iyi işlemiş. Yeniden aynı şeyler başladıysa, Türkiye'de halkın rejime olan inancını muhafaza etmekte güçlük çekilir. Korkmakla hiçbir yere varamayız. Onun için diyorum ki, yol yakınken, kim yapıyorsa, kim yaptırıyorsa, onu bulun; o zaman halkın moralini yüksek tutarız; konuşmakla tutamayız. Bir yerden sonra, ne sizin, ne bizim söylediklerimizi halk dinlemez. Böyle bir durum rejimi eskitir, sizi de eskitir, müesseseleri de eskitir. Biz onun için, işin vahametine dikkat çekmek istiyoruz. Derseniz ki, 'Terör devam ettiği takdirde demokrasiye bir zararı olmaz,' bundan şu anlam çıkar: Bunun söyleniş tarzı dahi yanlıştır; 'varsın devam etsin' anlamı çıkar."

Yıldırım Akbulut: "Hayır, ben öyle demiyorum."

Süleyman Demirel: "Söyleniş tarzı dahi yanlıştır. Söyleniş şekli, bizim bu işi demokrasi içinde önleyeceğimiz, demokrasinin gücü ve kudreti, demokratik otorite ve demokratik yargı ile bu işin hakkından gelineceğidir. Yalnız, bunu iki defa, üç, dört, beş defa söyleriz; hakkından gelinmediği görülmeye devam edildiği sürece, bunu, sonra söyleyemez hale geliriz. Benim işaret etmek istediğim nokta bu.

Bir diğeri de şu: Bakın, 1983 Hükümet Programınızda, anarşiye karşı söylediğiniz şeyler var. Deniliyor ki: 'Son yirmi beş yıllık tecrübeler göstermiştir ki, devlet otoritesinin zayıflatılması, ülke ekonomisinin kötüye gitmesi, huzur ve güvenin bozulmasında ana sebepleri teşkil etmiştir.'

Bu, sizin teşhisiniz. Eğer bugün bu olaylar oluyorsa, ben bu olayların köklerine falan inmek istemiyorum; ama, herhalde, bu olaylar devlet otoritesine güç katıyor değil. Onun için, meseleyi derinleştirmeden bu işin tedbirini bulun, çaresini bulun. Nasıl bulunacaksa... Siz de diyorsunuz ki: 'Bizim hiçbir şeye ihtiyacımız yok; kanun var, silah var, adam var...'

Öyle ise, bulun çaresini demek, hem milletin, hem Meclis'in, hem bizim, sizden isteyeceğimiz şeydir. Çünkü, biz diyoruz ki, bizden isteyeceğiniz bir şey varsa, biz bunu yapmaya amadeyiz. Yani, işaret etmek istediğim şey, Hükümet olarak, olaya, 'paniğe kapılmayın, bir şey olmaz' gibi bakarsanız, çok şey olur; bir süre sonra, kabul edemeyeceğiniz birtakım terslikler çıkar. Maksadım, kimseyi korkutmak falan da değil. Ben geriye de bakmıyorum, ileriye bakıyorum ve Türkiye'de demokrasiyi biz kendimiz ayakta tutacağız; ama evvela, demokrasinin bir numaralı düşmanı olan terörü ortadan kaldırarak tutacağız. Türkiye terörle yirmi senedir uğ-

raşıyor. Yirmi sene içerisinde aldığımız tedbirler niye bu işin kökünü kazımadı? Yüzlerce beyanat verildi, 'Bu işin kökü kazındı' diye. Bakıyorsunuz, ülkenin bir köşesinde bir savaş, büyük şehirlere sıçramış terör... Bence, siyasi iktidar olarak uykularınız kaçmalıdır ve bugün fevkalade vahim olmasa bile, vahimdir bana göre. Şiran Kozağacı Karakolunda öldürülmüş olan askerleri kimin öldürdüğünü biliyor muyuz? Bilmiyoruz. Yedi kişi geldi, bir tanesi yakalandı, altısı kayıp. Yani, buna benzer çok hadise olur Türkiye'de ve büyük şehirlere sıçraması fevkalade korkutucudur. Bu bir görüş. Bu adamlar nerede yetiştiriliyor, Bekaa'da mı, Suriye'de mi, Almanya'da mı yetiştiriliyor? Yani, orada yetiştirilen bu adamları, devletin isim isim bilmesi gerekir. Bunları bize söylemeyebilirsiniz; ama bize, 'Biz bu işin altından kalkacağız, endişe etmeyin' dersiniz.

Bakınız, şu basın bildirisinin içinde söylenen şeyleri üç-beş defa daha söylettiremezsiniz. Zaten devlete, demokrasiye olan inançsızlık dalga dalga yayılıyor; ama bizim dışımızda inançsızlık... Demokrasi düşmanlığından doğan bir inançsızlık değil, moralden doğan bir inançsızlık yayılıyor ve kamuoyunu ayakta tutmakta, bu kadar ezik bir kamuoyunu ayakta ve tam moralli tutmakta hiç şüphesiz tek şart var: Bu olayların failleri bir an evvel yakalanmalı."

Erdal İnönü: "Sayın Demirel, Benim söyleyeceklerimi söyledi.

Sayın Başbakan'ı dikkatle dinledim. Demokrasinin hiçbir şekilde tehlikeye girmeyeceğine ben de inanıyorum. Ancak, şorum üzerine Sayın Başbakan da açıkladı; bunlar ülke bütünlüğüne yönelmişlerdir, dışardan kaynaklanıyorlar, karışıklık çıkarmak istiyorlar. Hangi açıdan bakarsanız bakın, ülkenin manzarasını bozup, demokrasiyi tehlikeye atacak maksat peşindeler. Bu noktada bizim geçmişimiz var, sabıkamız var. Bunu yapmak isteyen bir hareket olduğu belli.

Sayın Başbakan derse ki, 'Biz ne yaptığımızı biliyoruz;' biz, buna karşı bir şey söyleyemeyiz; ama iyi niyetle konuşuyoruz, destek vaat ediyoruz.

Sayın Başbakan bize, 'Güvenlik güçlerine cesaretsizlik getirecek demeçler vermeyin; öyle şeyler yapmıyorsunuz ama, bundan sonra da yapmayın' dedi. Nitekim, hatırlarsınız, daha geçenlerde Parlamento grubunda öğrenci olaylarından söz ettiğimde, 'Mesele, polisin üniversiteye girip girmemesi değil; düşünce özgürlüğüne saygılı mıdır, değil midir meselesidir. Elbette, bir yerde olay varsa, polis oraya girer' dedim. Dolayı-

sıyla, bizim, güvenlik güçlerini hareketsiz bırakmak gibi bir anlayışımız yok. Basının yazdığına da bu açıdan cesaret kırıcı şekilde bakılmamalı. Her olayın sonunda, basının yazdığı 'Polis vahşice davrandı' şeklindedir. Bu bir klişedir. Birkaç sefer Amerika'da Kolombiya Üniversitesi'nde olay oldu, 'Polisin hayvanca davranışı' diye büyük yazılar çıktı; ama bunlara kimse aldırmıyor. Biliyorsunuz ki, polis herkesi iter kakar, sonunda huzur gelir, bundan kimse rahatsız olmaz ve demokrasi zarar görmez. Çünkü herkes bilir ki, demokrasi yaşıyor ve fikir özgürlüğü var; ama bir vukuat varsa, polis gider, bundan bir şey çıkmaz. 'Basın bunu eleştiriyor diye, polis görevini yapamıyor' yaklaşımı, gerçeğe uygun olmaz. Polis, görevini yapacaktır. Aslında, muhalefet, kendisinden beklenmeyen şeyleri de söylüyor, cesaret vermek için. Olay, orada aksak değil; ama görüyorum ki, mesela Sayın Başbakan'ın, bize yaptığı açıklamalarda, son olaylar üzerinde yeterli derecede dikkatle durulduğu veya durmayanların üzerine gidildiği inancını bana verecek bir sözü yok. İstanbul'da Çetin Emeç'in öldürülmesi olayını basında gördük, cenazede anlattılar bize: İşte, bir araba gasp edilmiş, arabanın sahibi arkalarından koşmuş, hatta kavga etmiş, yüzünde yara izi var, polise haber vermiş. Sonra ertesi sabah bu araba oraya giderek vaziyet almış, şoför çıkmış, şoförle konuşmuşlar, ondan sonra Çetin Emeç'i öldürmüşler, sonra şoförü de öldürmüşler ve kaybolmuşlar. Giderlerken, polis karakolunun yanında arabayı bırakmışlar. Böyle bir olay üzerinde polis yetkililerinin bir tanesi, 'Evet, hata ettik, bulmalıydık arabayı' dedi.

Şimdi Sayın Başbakan'dan şunu duymak isterim: Böyle bir olay hakkında, polis, olayın üzerine gidiyor mu veya gitmediği zaman, 'Siz bir hata yaptınız' diye, onların üzerine giderek, görevini yapmayanları değiştiriyor, daha iyi yapacakları getiriyor musunuz? Böyle bir güven veriyor musunuz bize? Böyle bir güveni henüz Sayın Başbakan'dan almış değilim; ama almışsa veya aldırmışsa, sorumlusu Sayın Başbakan'dır. Benim bu güveni alıp almamam önemli değil; ama içtenlikle söylüyorum, iyi niyetle söylüyorum, bu şekilde, 'Demokrasiye bir şey olmayacaktır, herkes görevini yapıyor' demekle mesele bitmiyor; kamuoyunun bizden beklediği başka şeyler var. İstanbul'daki olayların üzerine güvenlik güçlerinin yeteri kadar gitmediği yaygın bir kanaattır. Bu konuda Sayın Başbakan ne yapmayı düşünüyor? Bir olay oldu ve failleri yakalandı, memnun oldum. Şehit olan polisimize rahmet diliyorum; ama öbür olaylar, olduğu gibi du-

ruyor ve asıl korkutan, bunlar. Bu olayların failleri bulunamıyor; bulunması için bundan sonra nasıl daha iyi istihbarat sağlanacak? Sayın Başbakan'ı dinlerken, bu konuda bana herhangi bir güven gelmiş değil. Dolayısıyla, bu konularda bize bir şey söyleyebilirler mi? Bunları duymak isterim. Söyleyemiyorlarsa, o zaman daha zor bir durumda olduğumuzu görüyorum. İstikrarı sağlamak için öbür düşüncelerimizi de dile getirmek isterim; ama önce Sayın Başbakanımızı dinlersek iyi olur."

Yıldırım Akbulut: "Şimdi efendim, tabii burada güvenlik güçlerinin şu hadisede, bu hadisede kusuru var, kabahati var veya şurada başarılı, burada başarısız diye konuşmamız, toplantıdan beklenen sonucu vermez düşüncesindeyim. Mühim olan, emniyet güçlerinin, bu ve buna benzer olayların üstesinden gelip gelemeyeceğidir. Bu hadisede başarısız gibi görünen emniyet güçleri, bir gün sonraki operasyonda başarılı olmuşlardır. Hadiseden hadiseye eğer bir değerlendirme yapmaya kalkarsak, belki müspet veyahut gerçekçi bir sonuca varamayız; ama ben şunu rahatlıkla söylüyorum ki, gerek Güneydoğu'da olsun, gerek şimdi zuhur eden olaylarda olsun, emniyetimiz, bu işlerin üstesinden gelebilecek bilgi, tecrübe ve yeteneğe sahiptir. Bir teşkilatı, bir günkü olayda yeteneksiz, ikinci günkü olayda yetenekli addetmek, bizi doğru bir neticeye götürmez; genel olarak bakmak lazım; meseleye hâkim oluyorlar mı, olaylara vaziyet edebiliyorlar mı? Değerlendirmeyi buna göre yapmak lazım. Onun için, Çetin Emeç olayında ne gibi mesafe alındığı veya Muammer Aksoy olayında ne gibi mesafe alındığı gibi suallere cevap aramaktansa, genel olarak emniyet güçlerinin durumu nedir, buna bir cevap aramak lazımdır. Eğer siz, 'İstanbul teşkilatı bu işlerin üstesinden gelemiyor, bendeki kanaat budur' diyorsanız, böyle bir değerlendirme tarafınızdan yapılmış olabilir. Kaldı ki, emniyet teşkilatı, ilgili bakanlık, Hükümetimiz, bu gibi olaylarda, yeteneği olmayanları veyahut ihmali bulunanları elbette ki takip eder; elbette ki, daha yeteneklileri, daha bu işler üzerine gidebilecek olanları, bu işlerde bilgi ve tecrübesi olanları getirir. Konu, bana göre, bu şekilde değerlendirilmelidir.

Olaylar demokrasiyi hedef almışsa bile, ben diyorum ki, demokrasiyi inkıtaa uğratacak sonuca ulaşamazlar. Yani, Türk toplumu ve tüm demokratik müesseseler –partiler de dahil olmak üzere– terör sonucu, demokrasiden fedakârlık edemezler. Bu bir inanıştır ve inanışın da ötesinde, geçirmiş olduğumuz birtakım tecrübelerin sonucu olarak ortaya attı-

ğımız bir görüştür. Çünkü, müesseseler artık demokrasiye sahiptir, vatandaş da sahiptir. Benim biraz evvel söylediklerim, emniyet güçlerinin cesaretlendirilmesi yönündedir. Şimdi sizin yapmış olduğunuz benzetmeye Türkiye'de katılmak pek kolay değil. Türkiye'de polis uzun senelerden beri bu görevi bihakkın yerine getirmesin diye çok tazyik altında kalmıştır. Yapılacak işlerin hukuk çerçevesi içinde olması lazım geldiğine inanıyorum; ama Türkiye'de hukuk çerçevesinde hareket edenler bırakılır da, kanuna karşı gelenler müdafaa ediliyormuş gibi bir ortam yaratılırsa, bu insanların, görevlerini bihakkın yerine getirmelerinde zorluklar olur diyorum; ama, buna rağmen getirmeyecekler mi? Getirecekler. Buna rağmen bunlarda bir yılgınlık olur mu? Olmamalı ve tabii, emniyet güçleri kendi aralarında da bu hedefe gidebilecek bir biçimde birlik içinde olmalıdırlar. Geçmişte hükümetler tarafından, kendileri tarafından yapılmasa bile, kamuoyunda şöyle bir inanış vardı: –Belki o da tehlikeliydi– Polis dahi kendi içinde suçlu takibinde bulunuyordu. Şimdi bunlar söz konusu değil, buna da fırsat verilmiyor ve vatandaşımızın da bu şekilde polise bakmasında yarar vardır. O bakış açısını elbette ki bizler de sağlayacağız; ama, polisi şu veyahut bu şekilde görevini yapmada cesaretlendiremiyorsak, neticeye iyi ulaşabilir mi, ulaşamaz mı diye konuyu ortaya attım. Yoksa, sizlerden bir şey istemiyoruz dememizin sebebi şu: Bir şey istemiyoruz değil, çok şey istiyoruz. Burada biraraya gelişimizin nedeni de, bir defa, emniyet güçleri için manevi destek istiyoruz; varsa, sizin de görüşlerinizi almak istiyoruz.

Biz 15 gün evvel bir gizli toplantı yaptık. Zaten o toplantının nedeni de, almış olduğumuz tedbirlerin kifayetsiz yönleri varsa, bunların nelerden ibaret olduğunu sizlerden öğrenmekti. Mesela, denilebilir mi ki, 'Siz şöyle bir tedbir de alsanız daha yararlı olur, şu şekilde hareket etseniz daha faydalı olur?..' Tabii, biz bunları öğrenmek suretiyle icraatımızı gerçekleştiririz. O zaman denmez ki, hayır efendim, sizin bilgilerinize, sizin görüşlerinize ihtiyacımız yoktur. Hiç bu anlayış içinde değilim. Hatta, olaylara vermiş olduğumuz ehemmiyet nedeniyle, varsa böyle yapabileceğimiz bir şey, yapalım; ama, derseniz ki, 'Bu sizin göreviniz'; buna da bir diyeceğimiz yok; bu, bizim görevimiz. Bizim almış olduğumuz tedbirler de malumdur ve ben yine de diyorum ki, iş geliyor, emniyet güçlerinde toplanıyor. Emniyet güçlerimiz, bu işin üstesinden gelebilecek bilgi ve yeteneğe sahiptir; ama, 'Terör olayları devam ediyor, bunun arkasından

demokrasi tahribe uğrar, demokrasi tahrip olur' dersek, işte teröristin maksadını zaten hep birlikte kabul etmiş oluyoruz. Ben bunu demek istiyorum. Yani, terörist de, vatandaş da bilmelidir ki, bu terör olaylarını güvenlik kuvvetleri önleyebilecek güçtedir. Devam etmiş olması, demokrasi üzerinde herhangi bir değişikliğe veyahut başka bir rejimin gelmesine neden olamaz. Bu düşünce bir kere her kesimde hâkim olmalı."

Erdal İnönü: "Kendi kendine hâkim olmaz Sayın Başbakan, bir şeyler yapmak gerekir."

Yıldırım Akbulut: "Bakın, bizde de –demin söylediğiniz– diğer ülkelerde de terör olayları oluyor tabii, mahiyetleri değişiktir; bunu mazeret olarak söylemediğimi de belirttim; ama, oluyor."

Erdal İnönü: "Ama, belli bir farkımız var bizim; ben de onu anlatmaya çalıştım. Başka ülkelerde olan terör olaylarının amacı belli; bizde olanın amacı belli değil. Sayın Demirel, 'Devleti felç etmektir' dedi; tamam, bu temel amaç. Bu yeter mi? Yani, devleti felç etmek için uğraşıyorlar... Bu sağlam bir yaklaşım değil. Onlar uğraşıyorlar, devlet de, bir şey yapamayacaklarını söylüyor; ama gittikçe, görüyoruz ki, devletin etkinliği azalıyor. Yoksa, söylemekle biz bunun üstesinden gelemeyiz.

Bir konuya daha değinmek istiyorum: Polis içinde herhangi bir ayrılık olmadığı konusuna memnunlukla teşekkür etmek istiyorum. Bu, bana başka bir şey hatırlattı: Halka, 'Terör olayları hangi siyasal görüşlere bağlı olursa olsun, üzerine, aynı güçle, aynı dikkatle gidiyoruz' konusunda bir anlayış, bir inanç, tamamen verilmiş değil.

Bazı yetersiz konuşmalar yapılıyor; kapalı oturumlarda yapıldı, açık oturumlarda da yapıldı. Sanki aşırı soldan gelenler üzerine dikkatle gidiyoruz, sağdan gelen yok... Gelse gideriz... Böyle bir hava yaratılması gayet yanlış bir yaklaşımdır. Nereden geldiğinin önemi yok. Terör üzerine gideceğimizin, ortadan kaldıracağımızın güvencesini de vermeliyiz; polis de bunu vermeli. Bu da önemli bir etkendir; ama tekrar konuya dönersem: Sadece sözle bunun üstesinden gelemeyiz. Örneğin, bu toplantıdan sonra bütün söyleyeceğimiz, 'Teröre karşı birlik olduk, terör artık gidecektir' olursa, bununla kalırsak, çok korkarım ki, bu toplantılara devam etmek zorunda kalırız; çünkü, bununla terör önlenemez. Terörü caydırmak için bir şeyler yapmalıyız, istikrarı artırmak için bir şeyler yapmalıyız, terörü önlemek için tedbirler almalıyız. Sözle bunları yapamayız."

Yıldırım Akbulut: "Bakınız, tabii bu noktalara gelince, biraz evvel söylediğim husus üzerinde durmak istiyorum. Bizim, 'Sola daha dikkatli davranıyoruz veya takip ediyoruz, sağdan herhangi bir şey gelmiyor; onun için de üzerine gidilmiyor' şeklinde ve bu manayı çıkarabilecek bir beyanatımızın olduğunu sanmıyorum. Aksine, defaatle, hangi taraftan gelirse gelsin, bunun karşısında olduğumu söyledim ve söylemeye de devam ediyorum. 'Bazı şeyler sözle olmaz' diyorsunuz; ama, sözle de olacağı kanaatindeyim. Burada, bana göre, önemli olan, en doğru şekil, kimin tarafından yapılırsa yapılsın, bunun karşısında olduğumuzdur ve bunu ben muhtelif konuşmalarımda da söyledim.

Şimdi ikinci konuya geliyorum: 'Bu, sözle olmaz' diyorsunuz, icraatla olur... Tabii. İcraat da Hükümetin. Elbette ki, biz icraatımızla, bütün güvenlik güçlerimizin gayretiyle bunu önlemeye çalışacağız, önleyeceğiz; ama, konuyu sırf bu noktaya getirirseniz, 'Peki, Meclis olarak yapılacak iş nedir?' sorusu ortaya çıkar.

Şimdi, biz, Meclis'te grubu olan liderler olarak, başkanlar olarak toplandık ve toplantıdan memnunuz. Meclis'in yapacağı iş varsa, bunu yapma konusunda da yardımcı olacağınızı ifade ettiniz. Ben de, şu anda, hukuk çerçevesinde düşündüğümüz kanuni bir tedbir olmadığını söylüyorum. Eğer olursa, biraz evvel de söyledim, belki terörle ilgili olarak gözaltına alma sürelerinin uzatılması olur; onu da henüz gündeme getirmedik. Getirirsek, desteğinizi isteyeceğiz. Geriye, Meclis olarak ne yapmak kalır, yani Meclis olarak yapılacak iş nedir? Faillerin yakalanması Hükümete aittir, tamam; ama Meclis olarak biz ne yapacağız?"

Erdal İnönü: "Terörü caydırma yolunda bir şey yapabiliriz..."

Yıldırım Akbulut: "İşte, onu nasıl yapacağız? Bu işlerin karşısında olduğumuzu belirtmeliyiz. Benim fikrim bu. Varsa sizinkini de alacağım tabii. Emniyet güçlerimizin, görevlerinin başında olduğunu ifade etmeliyiz. Bazı olaylarda emniyet güçlerini suçluymuş gibi... Bunu yapıyorsunuz da demiyorum, hiç kimseye serzenişim yok, öyle de demiyorum; ama, 'Meclis olarak yapılacak şey nedir?' konusunu ortaya koyalım. Düşüncem, Meclis olarak, bütün grubu olan partilerin liderleri, emniyet güçlerini yüreklendirecek davranışlarda bulunmalı –zaten bulunuyorlar– bunu dile getirmeli ve emniyet güçlerine cesaret vermelidir. Bizim, Meclis olarak, muhalefet olarak, Hükümete, 'alacağımız tedbirlerle ilgili olarak' söyleyeceğimiz bir şey varsa, söyleyin; ama siz diyorsanız ki, 'Bu sizin

işinizdir,' doğrudur, elbette bizim işimiz; ama bizim işimizden öte, devletin işi olduğu söylendi ki, katılırım. Sadece partilerin işi değil, demokratik diğer kuruluşların da işidir, sendikaların da işidir, üniversitelerin de işidir, muhalefetin de işidir; tamam. Bu konuşmamızdan çıkartılacak bir netice varsa, ortaya çıkartalım; ama, acilen bu failler yakalanmalıdır... Doğru, yakalanmalıdır, devlet bunları yakalamak için çaba içerisindedir. Yani, iş bu noktada düğümleniyorsa, Meclis olarak ne yapacağız?"

Erdal İnönü: "Meclis olarak yapacağımız şey vardır. Bana soruyorsanız, söyleyeyim. Terör, bir tehlike olarak, bugün bir vakıa olarak karşımızda. Bunu kabul ettikten sonra, ilk mesele, Hükümetin güvenlik güçlerinin, bu işleri yapanları bulması, bunları meydana çıkarmasıdır.

İkinci mesele, bu işlere girişenleri caydırmak, demokrasiye hiç ara verilmeyecek ortamı Türkiye'de kurmak... Terör nasıl gelişiyor? Devletin işleyişini bozarak, herkesi başka çözümler aramaya götürerek. Yani, istikrarı bozarak. O halde, istikrarı güçlendirecek yollara girilmeli. Demokraside istikrar nasıl güçlenir? Tabii, halk desteğiyle güçlenir. Halk, Türkiye'de demokrasiyi koruyacak bir güç olduğunu bilmeli ve halkın bu yolda, seçmiş olduğu ve bundan sonra seçeceği insanları desteklemesine olanak verilmeli. Daha evvel Türkiye'de istikrarın bozulduğu bir gerçek; ekonomide bunu görüyoruz, siyasette görüyoruz. Meclis olarak elbette bu konu üzerinde durulabilir; ülkede istikrar daha fazla bozulmadan, güçlendirme yolunda, Meclis ne yapabilir, bu konu gayet rahatlıkla konuşulabilir, sonuca da varılır, gereği de yapılır. İsterseniz, bu konuyu, Meclis'te ayrıca görüşelim, bir genel görüşme yapalım. Orada herkes fikrini açıklıkla söyler ve bir sonuca da varılır. Çünkü, bugün bilinen bir olay var Türkiye'de: 26 Mart seçimlerinden sonra istikrarın bozulmuş olması inkâr edilemez. Gerçekten budur. Bunu, partimin çıkarları için söylemiş olduğumu düşünebilirsiniz; ama öyle söylemiyorum; mantık silsilesi içinden bu çıkıyor.

Terör, halkı güçsüz, demokrasiyi güçsüz bırakarak olur. Öyleyse, yapılacak şey, halkı güçlendirmektir; bunun da yolu halka gitmektir. Yani, demokrasilerde bunun yolu, seçimdir. Bu yola giderek, belirli bir süre sonunda seçime gidileceği güvencesini vermek, kamuoyunu, demokrasi etrafında büyük bir güce sahip kılmak demektir ve bu da terörü elbette caydırır. Çünkü, terörün amacı ortadan kaldırılıyor. Terörün amacı, ülkede istikrarı ortadan kaldırmaktır. Bu, Meclis'in yapması gereken şeylerin

başında gelir; ama, bunu da, Meclis, kendisi konuşarak yapar. Onun için, 'Meclis ne yapabilir?' sorusunun cevabı şu: İstikrarı korumak için Meclis konuşsun... Biz burada konuşuyoruz; bu yetmez. Bir genel görüşmede, Meclis'te görüşelim. Meclis, sahip çıktığını göstersin. Teröre karşı çıkmanın yolu, ülkede istikrarı, demokrasi içinde pekiştirmektir; bunu kamuoyuna söylemek, bunun gereğini yapmaktır. Meclis'in ne yapabileceği bence gayet açık. Güvenlik güçlerinin yapacağı başka. Onlar, yapanları bulacaklar; ama, caydırma önemli. Batı demokrasilerinde karanlık terör planları yürümüyor; çünkü orada demokrasi güçlü, demokrasiyi halk desteğiyle koruyorlar. Bizim talihsizliğimiz, eskiden bu olmadı, şimdi de olmayacak kanaati halkta belirli bir karamsarlığı doğuruyor. Onun için, konunun Meclis'e gelmesi çok anlamlıdır. Çünkü, demokrasiyi pekiştirecek olan, halkı yeniden devreye sokacak ve terör eylemcilerine karşı çıkartacak olan, Meclis'in kararıdır, davranışıdır. Benim görüşüm bu."

Süleyman Demirel: "Şu toplantı aslında, bir cinayet üzerine, basın temsilcilerinin, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı'na müracaatlarından doğuyor. Basın temsilcileri, aslında, Türkiye'de anarşinin, terörün önlenmesinin tek sorumlusu, Hükümeti saysalar, oraya giderlerdi. Hükümete gitmeyişleri manidardır. Esasen, anarşi ve terör olaylarının önlenmesinin siyasi sorumlusu da Hükümettir; güvenlik kuvvetleri değildir. Güvenlik kuvvetlerinin nasıl kullanılacağı olayı, siyasi bir olaydır. Yani, hadiseler tevali etmiş, bir yere gelmiş ve Türkiye'nin –fevkalade önemli olması lazım gelen– basın temsilcileri, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı'na gelip, 'Karanlık güçlerin Türkiye'yi sürüklemek istedikleri süreci önlemenin bir tek yolunun, terörle etkili bir mücadele olduğunu' belirtmişler ve 'Ülkenin tek temsilcisi olan Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin, terörün önlenmesinde ve arkasındaki karanlık güçlerin ortaya çıkarılmasında üstlenmek zorunda olduğu görevi yerine getirmesi için çağrıda bulunuyoruz' demişlerdir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne bu şekilde bakan, sadece basın mensupları değildir. Türkiye'de mademki Türkiye Büyük Millet Meclisi, demokrasinin kalbidir; öyleyse, başında da söyledim, Türkiye Büyük Millet Meclisi ne güne duruyor? Binaenaleyh, biz burada toplandık, 'Bu işin sorumlusu Hükümetimiz' dedik, dağıldık. Bu, mesele değil. Dışarısı –basın dahil– bu Meclis'in içerisinde bulunan herkesi, muhalefet-iktidar, hatta her milletvekilini sorumlu tutuyor ve etkin bir mücadele istiyor. Etkin

bir mücadele yapıldığı kanaatinde olsa, 'etkin bir mücadele' demez; etkin olmayan mücadele kanaatinde ki, böyle diyor; zaten, olaylar da öyle gösteriyor.

'Biz mücadele ediyoruz, netice alamıyoruz;' o başka mesele. Etkinliğin ölçüsünü, netice almakta görüyor, dışarısı. Bu mücadelede etkinlik şartı konulmadığı sürece, kamuoyunun rejime olan bağlılığı zaafa uğrayacaktır. Uğramaması lazım; ben de öyle düşünüyorum. Neden uğramaması lazım?

Bu dediğimiz olaylar başka ülkelerde de oluyor. Başka ülkelerde rejimin değişmesine sebep olmuş hiçbir olay yok. Bizim ülkemizde olmuş; bizim ülkemizde olduğu zaman, rejim değişikliği geliyor; halkın kafasındaki bu. Rejim, teröristin eline geçmiyor; ama, devletin başka güçleri, 'Bu rejimle yürümüyor' deyip, meselenin üzerine geliyorlar. 'Gelmesinler, gitmesinler' demek kolaydır ve hepimiz buna inanıyor, hepimiz böyle düşünmek istiyoruz. Bütün olay, bu işlerin içerisine devletin başka güçlerinin girmemesine; rejimin, halktan destek görmesine bağlıdır. Halk bu desteği vermeye nasıl devam eder? Başka ülkelerde bu olaylar oluyor, o ülkeyi yönetenler, bunların yakasına yapışıyor, bir makul zaman süresi içerisinde yapışıyor ve onların burnunu sürtüyor ve demokrasinin gücüyle bu olayları bastırabiliyor. Henüz Türkiye bunu yapamamıştır. Türkiye daha demokrasinin gücüyle, demokratik sisteme karşı gelen bu çeşit olayları bastıramamıştır. Efendim, 'demokrasiye güvenin...' Her zaman söyledik, adam neye güvensin? 'Sokağa çıkamıyorum' diyecek. Demokrasiye güvenen adam sokağa çıkamıyor. Bunu yapamadığımız sürece, 'Demokrasiye güven' demekle işin içinden çıkamayız.

Bir de efendim, 'Bu işler rejimi yıpratır; terör sonunda Türkiye'de rejim çöker' şeklinde ifadede bulunmuyorum. Bu, teröristin işini kolaylaştırır. Bu şekilde ifadede bulunmuyorum; ama diyorum ki, ne kadar bu ifadede bulunsak da, bulunmasak da, neticesi oraya varır. 'Rejime hep beraber sahibiz, bu çeşit olayların da mutlaka hakkından geleceğiz' diyelim de, dediğimiz lafın hakkını verelim ve bunun hakkından geldiğimizi de gösterelim.

Türkiye'de faili meçhul cinayetler 25-30 değil, daha fazla, pek çok kişi de hapishanelerden kaçmıştır. Türkiye aslında anarşi belasının –anarşiyi bastırdık avunmasıyla– bir hesabını yapamamıştır, muhasebesini yapamamıştır. Bugünkü olayda, 'Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne düşen

görev nedir?' denildi. Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne düşen görev, bunun siyasi sorumlusunu sıkıştırmaktır, 'bulun bu adamları' demektir. 'Bizim güvenlik kuvvetlerimizin kâfi tahkikatı var, buluruz...' Bu, çok güzel beyan, bunu çok büyük sempatiyle karşılıyorum. Yalnız, makul zaman içinde, bu beyan, hedefini bulmazsa, bundan sonra bu beyanları yapma imkânı olmaz.

Şimdi siz yine Hükümet programınıza koymuşsunuz, diyorsunuz ki; 'Huzur ve güveni sarsan olayların başında anarşi ve terör gelmektedir.'

Bugün Türkiye teröre muhataptır. Yani daha kaç kişi ölsün ki, 'terör var' diyelim? Terör vardır. Adam geliyor, hiçbir şeyle alâkası olmayan, şahsi husumetle alâkası olmayan birisini öldürüyor... Yarın kimi öldüreceği meçhul. Niye?.. Demek ki, bu kimseler, 'Yarın acaba kim öldürülür?' meçhulünden hareketle, herkeste panik yaratmaya çalışıyorlar. Sadece Türkiye bunun altından kalkamamıştır. Türkiye bunun altından Parlamentoyu kapatarak kalkmaya çalışmış, neticede de kalkamamıştır.

Program devam ediyor, diyor ki; 'Huzur ve güveni sarsan olayların başında anarşi ve terör gelmektedir. Anarşi ve terör basit bir zabıta olayı değildir.'

Bu, sizin programınız. Neymiş?.. 'Anarşi ve terörün önlenebilmesi, huzur ve güvenin sağlam ve kalıcı temellere oturtulmasına, siyasi, iktisadi politikaların bir bütünlük içinde uygulanmasına, birbirleriyle ahenkli ve dengeli yürütülmesine bağlıdır.'

Şimdi, Türkiye, gayet tabii, siyasi olguyu tartışıyor, bir seneden beri tartışıyor; Türkiye, bir iktidar boşluğunu tartışıyor. Bu tartışmalar, teröre yardımcı olsun diye yapılmıyor ki... Bir gerçek var ortada. Bu gerçeği, Türkiye Büyük Millet Meclisi veya Türkiye benimseyip de, ona göre bir tedbir almadığı sürece, devleti işletmede sıkıntı içine girebilirsiniz; halka itimat verme de bitebilir. Onun içindir ki, üç kişi biraraya gelince, bunların fikri ne ise, zikri de odur –dervişin fikri ne ise, zikrinin de o olduğu gibi– yine seçim dediler, demek için de söylemiyorum; bunu söylememek için de kendimi çok tuttum, açık söyleyeyim: Ama Türkiye'de bu işle mücadelenin, arkasında halkın desteğini bilen ve bulan bir hükümetle çok daha kolay yapılabileceği, çok daha kolay verilebileceği kanaatindeyim. Olaya Türkiye'nin böyle yaklaşması lazımdır. Bunu tayin, Meclis'indir. İşte, onun için Meclis'e gelmişlerdir. Meclis'e niçin geliyor adam? Bu işin, Hükümetin işi olduğunu bilmiyor mu? Biliyor ama, onu aşarak Meclis'e geli-

yor. Meclis'e, seçim istemeye de gelmiyor, 'Köklü tedbir alın' diyor. Tedbir, bence, iktidarı güçlendirmektir. 'Acaba bugün ne olur, yarın ne olur?' endişesiyle devleti işletemezsiniz. Mesele, 'Yarın, öbür gün, ondan sonraki' gün inşallah bunların failleri bulunur' meselesidir; bunu söylemek istedim. Halka gidelim derim."

Yıldırım Akbulut: "Şimdi, bu konuşmalarımda sakın bir parti mülahazası yapıyorum zannetmeyin; ama, tabii bazı soruların cevabını tarihte aramakta fayda vardır. Konu ister istemez seçime geliyor, destek konusuna geliyor. Terör olayları oluyor ve bir umutsuzluk veyahut bulanık dönem başlıyor; öyle telakki ediliyor. Kim telakki ediyor? Kuruluşlar, Gazeteciler Cemiyeti veya mensupları telakki ediyor ve Meclis'e 'çare bulun' diyor ve bunu bilerek de yapıyor. Biraz evvel de konuştuk; Meclis'in bulacağı çare ne olabilir? 'Çare, ancak seçim olur' deniyor, yanlış anlamadıysam. 'Veya kanunla olur' deniyor. Kanunları konuştuk.

'Grupların liderleri biraraya gelsinler, beyanat versinler veyahut görüşlerini açıklasınlar, terörün karşısında olduklarını belirtsinler, ona da iştirak ediyorum, ama bunlar pek mühim değildir, beklenen*i* vermez.' Sayın İnönü böyle ifade ediyor, Sayın Demirel de buna katılıyor. Bunları mealen söylüyorum, yanlışlarım varsa düzeltirim.

'Ülkede bir terör olayı cereyan ettiğinde, seçim yapılırsa, bir değişiklik olursa, bu önlenir' gibi bir hareket tarzı, bir düşünce tarzı var. Ben buna hiç iştirak etmiyorum. Parti mülahazasıyla falan söylemiyorum; çünkü Türkiye bunu yaşadı, hepimiz bunu yaşadık. Ben şu anda tarihini, sayısını, gazetesini falan bilemem, ama bunlar hep çıkartılabilir: 1980 öncesinde, Adalet Partisi iktidardayken –benim bunu anlatmama hiç gerek yok ama– Cumhuriyet Halk Partisi diyordu ki; 'Siz gidin, anarşi ve terör bitecek.' Bu propaganda mı diyelim, bu inanış mı diyelim; ama her ne idiyse, bir ara bunlar muvaffak oldu ve ne olduysa oldu,–belki onlar da böyle inanmış olabilirler– iktidar değişti, Cumhuriyet Halk Partisi geldi; ama, terör bitmedi, aynı şiddetle –belki de daha fazla– devam etti.

Şimdi, teşhisi iyi koymak lazım. Hepimiz de söylüyoruz, yine de inanarak söylüyoruz. Müesseseler çalışmalıdır, müesseselere itibar edilmelidir ve bu itibarı herkes savunmalıdır. Bir problem yaratalım demiyorum; ama, bu işin Hükümet tarafından önleneceğini bilen Gazeteciler Cemiyeti, Meclis'e gelmiş, Meclis neyi kararlaştıracaksa... Hükümetten bir şey istenecekse, Hükümete gelinmeliydi evvela. Hükümete gelinmedi. Bu,

şöyle veya böyle yorumlanabilir; ama Hükümete gelinmeliydi. Ortada meşru bir Meclis ve meşru bir Hükümet varken, hiç kimse bunun meşruluğundan şüpheye düşüp, başka yollar seçmemelidir. Benim hukuk anlayışım, demokratik anlayışım budur. Benzetmem belki çok rijit olacak ama, ileride, bundan üç-beş sene sonra, yirmi sene sonra aynı olaylar cereyan ettiğinde, bir grup kalkıp Meclis'e geldiğinde, yeniden seçim mi gündeme gelecek? Çözüm tarzı eğer burada aranıyorsa, işte o zaman –yanlış mı telaffuz ediyorum, yanlış söylemek de istemiyorum– terör bu noktada hedefine ulaşmış demektir. Belli bir süre içinde yapılması lazım gelen seçim konusu, bu gibi olaylarda sürekli gündeme getirilecekse, o zaman ülkede nasıl istikrar sağlanacak? Bu, benim samimi düşüncemdir. Bir kere –tabii bu noktalara hiç gelmek istemezdim– şu hareket tarzındaki maksatları –bakın, bunu da söylüyorum– Hükümeti aşmaksa, maksat şurada konuştuğumuz iş ise, yani seçim işiyse –demokratik inanışta olanlar için– bu doğru bir hareket değildir; demokrasi açısından doğru bir hareket değildir. Tabii, herkes, her hareketi yapmakta serbest, buna bir şey dediğimiz yok; ama benim demokratik anlayışıma aykırıdır. Siz şimdi Hükümeti tanımayabilirsiniz veya tanıyabilirsiniz; Türkiye, sadece bir grubun idaresi altında, bir kesimin idaresi altında veyahut onun görüşü altında değildir; ama, bir milli irade hâkimiyeti var, bir meşru Hükümet, bir meşru Meclis var. Şimdi, biz böyle yorumlamış da değiliz; ama bundan, 'Biz bunu tanımıyoruz' sonucu çıkıyorsa, bu hiç de demokratik bir davranış değil. 'Hükümet bulamadı bu işin çaresini, Meclis bulsun...'

Meclis yüce makam, buna hiçbir diyeceğimiz yok; ama kuvvetler ayrılığı da Anayasa'ya konmuş. Meclis'in yapacağı işler de var. Zaman zaman da savunmuyor muyuz, Meclis her şey değil; Anayasa Mahkemesi kurulmuş... Meclis'in, Anayasa Mahkemesi'nin ve icranın, Anayasa'da belirli fonksiyonları var ve bu belirli fonksiyonları istemek gerekmez mi? Bu işi bilen insanlar tarafından bu fonksiyonların yerine getirilmesi beklenilmemeli midir? Bu fonksiyonlar birbirine karıştırılmalı mıdır? O zaman bu hadiseyi de belki haklı görebiliriz; ben hiç haklı görmüyorum. Öyle hadiseler olur ki, Meclis, hiç de kendi fonksiyonu olmayan, görevi olmayan konularla görevlendirilir. Ama, Anayasa ayırmış; Meclis her şey değil. Bu sözlerimle, Meclis'in yüceliği hakkında bir tereddüdüm olduğu manası da katiyen çıkarılmamalıdır. Meclis'in tasarruflarını –bir bakıma– denetleme görevini yerine getirmek üzere Anayasa Mahkemesi kurulmuş ve hepi-

miz de savunuyoruz; 'Niye Anayasa Mahkemesi var?' falan da demiyoruz ve ondan ayrı bir fonksiyonu olan, icra var.

Şimdi, bunu, sadece bugünkü olay için düşünmeyin; bunu yarın için de düşünmek lazım; öbür gün için, üç-beş sene sonrası için de düşünmek lazım. O zaman ben bu fikre hiç iştirak etmiyorum. Şu bakımdan inanmanızı istiyorum ki, benim itirazım, seçim meselesiyle ilgili değil. Üzerinde durduğum konuyu, demokratik müesseselerin köklü bir biçimde çalışabilmesi için, kök salabilmesi için söylüyorum; hiç seçimle falan alâkası yok. Yarın aynı şeyi bir başka vesileyle gündeme getirmek mümkün olur. O takdirde, Türkiye ne zaman istikrara kavuşacak?.. Aramamız lazım gelen bir şey de budur. Nedir istikrar? Siz müesseseleri tanımazsanız, müesseselerin fonksiyonlarını çizemezseniz ve bunların aşılması yollarını açarsanız, bu müesseseleri nasıl çalıştıracaksınız? Bugün bana, yarın size, öbür gün öbürüne... Nasıl kökleşecek bu iş? Sizin dediğiniz konu ayrı: Meclis oturur, çaresini arar; ama bugünkü toplantının maksadı bu değil. Terör –her vatandaş gibi– saygıdeğer bir vatandaşımızı, bir arkadaşımızı alıyor. Bunlar da, demokrasi vesaire hareketleriyle bir seçimi gündeme getiriyor... Eğer getiriyorsa –ki, ben katiyen bunun gündeme gelmesinden yana değilim, yani gündeme gelsin istemiyorum– ayrı bir platformda gelsin; ama burada bu vesile olursa, yarın herhangi bir şekilde bu olayla karşılaşan bir idare, hükümet, aynı problemi mi konuşacak, aynı şeyleri mi konuşacak? İstikrarı nasıl sağlayacağız? Benim şahsi inanışlarım bunlardır. Hiç seçimle falan alâkası yok. Müesseseler çalışmalı, herkes Anayasa çerçevesinde –hiç öyle keyfi falan da değil, hiç kimse bir lütufta falan da bulunmasın– o müesseselere riayet etmelidir ve biz de bu riayeti sağlamakla mükellefiz. Benim düşüncelerim bunlar."

Süleyman Demirel: "Bir şey sorabilir miyim? Gayet dikkatle, bu toplantının birinci maksadının güncel olduğunu, Türkiye'nin teröre sürüklendiğini, terörün büyük şehirlere sıçradığını, bunun çaresinin bulunması lazım geldiğini ifade ettim; ama bakın, tedbirler istiyorsanız, tedbiri o söylediğim şeylerden ayıramazsınız. Toplantının maksadı derken, seçimin öne alınması, yenilenmesi değildir diyebilirsiniz. Yalnız, eğer seçimin yenilenmesi, bu olayla ilgili olarak, tedbir olarak ortaya geliyorsa, bunu söylemezseniz noksan olur. Ben şahsen, bir büyük tedbiri, kamuoyunun rızasını, kamuoyunun iradesini devletin arkasına almasında, yenilemekte görürüm. Benim şahsi fikrim budur. 'Bir başka zeminde görüşelim'

diyen varsa, bir başka zeminde de görüşürüz. 'Bunu Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde görüşelim..' Orada da görüşürüz, genel görüşmede de görüşürüz; ama umarım ki, bu olaylar bizim korktuğumuz gibi gelişmez. Biz felaket tellalı falan da değiliz; ama, 1980'de milletimiz seçime gitseydi, 1960'ta gitseydi, askeri darbe gelmezdi, 1971'de yine olmazdı. Seçim nihayet bir-iki sene sonra gidilecek bir müessese olduğuna göre, bunun Anayasa'da müddetinin yazılmış olması bir şey ifade etmiyor; ama halkın temayülleri seçimi zaruri kıldığı vakit buna gidilmezse, ister istemez ihtilal gündeme gelir. Bunun şahsınızla, partinizle bir alâkası yok. Ortada bir durum var; bunu ister görürsünüz, ister görmezsiniz. Eğer siz, 'Ne yapılacaksa söyleyin' diyorsanız, o zaman, 'Türkiye'yi seçime götürelim' diyoruz. Belki yine siz gelirsiniz iktidara; ama halk iradesini yenileyen devleti çalıştırmak güç olmaz. Yollardan biri budur. Hakikaten, Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne bu müracaat gelmişse, Hükümeti falan atlayarak bu müracaat gelmişse, seçim istemek için gelmiştir. Bu durum dahi, hangi duruma girdiğimizi gösteriyor. Bu çeşit müracaatlar Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne gelmeye devam edebilir, sadece bu konuda değildir..."

Başkan: "Tabii, basın, hazırladığı deklarasyonu Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne vermiştir; Meclis'ten bir şeyler istemiştir. Hakikaten, Sayın Demirel de söyledi; 'Siz yanlış yere geldiniz, gidin' dersek yanlış olur kanaatindeyim. Onun için sizleri biraraya getirdim. Burada ne denebilir? Sizlerin konuşmalarından benim çıkardığım, demokrasiyi hiçbir görüşün etkileyemeyeceği, demokrasinin içinde bunların yürüyeceği, terör ve diğerlerinin buna bir etki yapamayacağı görünümü, fikri var. Bizim demokrasiye sahip çıkıp, demokrasi içinde bütün sorunları halledeceğimiz imajını vatandaşa şu toplantı neticesinde vermemiz lazım.

Birincisi, belki denebilir ki, 'Terörle mücadelede, partilerin her türlü desteği Hükümetin yanındadır.' Destekliklerini söylediler zaten. Bunun ötesinde –şu inancımı da belirteyim ki– siyasi partilerimizin tartıştıkları, erken seçimden tutun, Seçim Kanunu, Anayasa'da değişiklik, İçtüzük değişikliği gibi problemlerin demokratik bir sistem içerisinde halledilebileceği ortaya konur. Tabii biz ilk toplantıyı yapmış olduk; ama benim şahsi kanaatim –bir imkân olursa, nöbetleşe, belirli ölçülerle, üçünüz aranızda konuşmak suretiyle– 'İleride bu sorunların halledilebileceği ve bu sorunlara demokratik atmosfer içinde çözüm bulunacağı' deyip, şu toplantı neticesinde bir şeyler söylemek lazım. Yani, biz şimdi liderler olarak toplan-

dık, sonra da neticede, 'Bunun, Meclis'in görevi olmadığı anlaşılmıştır, Hükümetin işidir' diye açıklama yapıldığı takdirde çok yanlış olur. Bu bakımdan, benim kanaatim böyle. Bir kere üçünüz de aynı şeyi söylediniz: 'Biz, demokrasinin hiçbir surette sıkıntıya uğratılamayacağı inancındayız...' Daha güzel ifadeler kullanılabilir. '...Bütün partiler elbirliğiyle bunu korumaya kararlıdır...' Zaten terörle alâkalı konuda yapılan genel görüşmede de çok güzel ifadeler var.

İkincisi, 'Terör konusu Hükümetin işidir. Bu konuda partilerin her türlü desteği Hükümetin yanındadır...' Bu söylenir. Bunun ötesinde, bir genel görüşme yapıldı; acaba Meclis araştırması bir fayda sağlar mı? Ben diğer konuların da, yani erken seçimden tutun, Seçim Kanunu, Anayasa'daki bazı değişiklikler, insan haklarıyla alâkalı konular, İçtüzük, Meclis'in denetim konuları, sözlü sorular konularının da partiler arasında görüşülmesinden yanayım. Ben bu konularda hakikaten çok geniş bir çalışma yaptırıyorum, bilahare arz edeceğim. Görüyorsunuz ki, sözlü soru müessesesi bizde tıkanmış vaziyette. Parlamenterlerin çalışmalarına işlerlik kazandırmak bakımından birtakım sorunlar var. Ben bu sorunları, üç partinin yetkililerinin, devrevi olarak toplanmaları suretiyle halledilebileceği ve bu toplantıların devam edeceğini vermenin yararlı olacağı kanaatindeyim. Buna ilave olabilecek düşünceniz varsa, bunu da koyarak bir açıklama yapılmasının faydalı olacağı kanaatindeyim."

Süleyman Demirel: "Ben, Sayın Başkan'ın sözüne katılırım. Bu deklarasyon, buranın havasını yansıtan bir deklarasyon olmalı. Buranın havası bence şudur: 'Üç siyasi partinin grup başkanları terör karşısında bir birlik, beraberlik içerisinde olduklarını' açıklamışlardır.

İkincisi, 'Devletin terörle mücadeleyi etkin bir şekilde yapıp neticeye ulaştırmasında da kararlılıklarını ve terörle mücadelede devletin yanında olduklarını' da açıklamışlardır. Binaenaleyh, 'Bu esaslar dairesinde, halkımızın demokrasinin her şart altında ayakta tutulacağı inancını muhafaza etmesini, bundan en ufak şüpheye kapılmamasını, insan haklarına dayalı, hürriyetçi demokrasinin ebediyete kadar devam edeceği inancı içinde olduklarını' açıklamışlardır.

Bunlar deklarasyona yazılabilir."

Başkan: "Acaba şuna ne dersiniz... Birtakım sorunlar var. Bunları çok uzun zamandır biraraya gelip konuşamıyoruz. Konuları görüşme imkânımız sağlanmalıdır. Biraraya gelir, kahve içer, tartışırsınız. Toplantıyı,

bir gün Sayın Erdal İnönü tanzim eder, ikinizi çağırır, belirli saat oturur, müşterek yapılacak konularda konuşursunuz, diğer gün Sayın Demirel, sonra siz...

Bu şekilde bir toplantının Türkiye'nin içinde bulunduğu sorunların halledilmesi için yapılabileceğine dair bir maddeyi bu deklarasyona koymamızda fayda olmaz mı, iyi olmaz mı?"

Süleyman Demirel: "Yanlış olur, hayır, yanlış olur. Ancemaat idare olur, yani 'üçü biraraya gelip, devleti yönetmeye başlıyorlar' olur. Bu çeşit ihtiyaçlar doğarsa, o zaman yapmak lazım. Bence belki dördüncü şey olarak da şu konulabilir; şimdi düşüncelerimi söylüyorum, ilave veya çıkarma yapılabilir: 'Nihayet muhalefet partileri, Türkiye'de büyük tedbirin seçim olduğunu beyan ettiler. İktidar partisi de buna gerek olmadığını' söyledi. Bunu da koyabilirsiniz. Bunun duyulmaması mümkün değil çünkü."

Erdal İnönü: " 'Demokrasiyi korumakta devletin yanında olduklarını, Hükümetin bu konuda istekleri varsa, bunları Meclis'e getirmesini, esasen sorumluluğun Hükümette olduğunu' söylediler. Anavatan Partisi Başkanı da, 'Hükümetin bu sorumluluğu yerine getireceğini' söyledi. Bunun ötesinde, Meclis'in düşüncesi olarak, 'Meclis'in ele alacağı önemli tedbir olarak, istikrarı halkın desteğiyle sağlayacak bir seçimin yararını söylediğimizi; ama iktidar partisi başkanının bu konuya böyle bakmadığını' söylemekte yarar var. Bize soracaklar... Demokrasiyi korumada beraberiz, 'Hükümet, bu yolda her şeyi yapmaya hazır olduğunu, yapacağını' söyledi. Biz de ilave olarak, 'Meclis'in ele alabileceği ek ve önemli önlem olarak terörü caydırıcı önlem olarak, halkın desteğinin seçimle ortaya konulmasının yararını ve gereğini' belirttik. Buna da samimiyetle inanıyoruz."

Yıldırım Akbulut: "Bunu kim söyleyecek?"

Erdal İnönü: "Sayın Başkan söyleyecek."

Yıldırım Akbulut: "O şekilde olması daha doğru olur gibi. Yoksa, buradan çıkan herkes konuşulanları anlatacaksa anlatır, ona bir şey demiyorum; ama bir kere bu toplantının bidayetinde, neticesinde ben, 'Hükümet Başkanı, bu işleri önleyeceğim falan diyerek, sanki bir açıklama lüzumunu hissetti' intibaını... Yani, siz bana sormuşsunuz da, ben de böyle söylemiş değilim. Ben de size söylüyorum, yapılacak şey nedir? Siz de seçim olarak gündeme getiriyorsunuz. Ben de diyorum ki, bu toplantının maksadı seçim değildir. Yani, seçimi konuşmak için gelmedik bu-

raya; bilmem anlatabiliyor muyum? Eğer Meclis Başkanı 'Seçimi konuşturacağım' diyorsa biz bunun usule uygun olduğunu kabul etmiyoruz; ben etmiyorum. Biz burada niçin toplandık? Terörü Meclis olarak nasıl önleyeceğiz?

Açtık, Hükümet olarak görüşlerimizi söyledik ve arkasından da, 'Tamam, bizim tedbirlerimiz bunlar, bizim hareket tarzımız bu' dedik. Sizden bir şey istememiz gerekiyorsa, zaten yapıyorsunuz, herhangi bir şikâyetimiz yok, itirazımız yok; ama, bu toplantı vesilesiyle biz vatandaşa terörün karşısında olduğumuzu söyleyelim ve yine de diyorum ki, sizler bizim noksan olan tedbirlerimiz neyse, varsa o tedbirler, onları dinleyelim, yerine getirmeye çalışalım; ama seçim olarak bunu görmüyoruz. Biz bu görüşte değiliz ve bunun cevabını ben biraz evvel anlattım. Buna inanmadığım için söylüyorum.

Şimdi burada maksadımızı iyi tespit etmemiz lazım. Eğer iki şeyi deklarasyon olarak kabul ediyorsanız, onlara itirazım yok. 'Üçüncü olarak seçimi söyledik. İktidar partisi kabul etmedi...' Bakın şimdi, konuşulmaması lazım gelen yerde niçin seçimi kabul eder veyahut etmez duruma düşeyim?"

Erdal İnönü: "Sayın Başbakan, bunu konuşmadık mı? Siz sordunuz, ben cevap verdim. Sayın Meclis Başkanı'nın burada bunu söylemesinde bir mahzur görmüyorum. O söylemeyecekse biz söyleyeceğiz. Sizin kendi görüşünüze göre kabul etmediğinizi de söyleyecek Sayın Başkan."

Yıldırım Akbulut: "Sanki bu iş gündemde var da... Böyle bir şey yok ki gündemde."

Süleyman Demirel: "Gündem, açık bir gündem aslında."

Yıldırım Akbulut: "Ama, terörün önlenmesi görüşmesiyle seçimin birbirine bağlanması yanlış olur. Birisi bağlıyorsa, buna diyecek bir şeyimiz olmaz, siz yanlış bağlıyorsunuz; ama ben de iştirak etmiyorum."

Yasin Bozkurt (ANAP Grup Başkanvekili): "Sayın Demirel'in başlangıçtaki üç maddelik önerisi, sanıyorum bu konunun ciddiyetini fevkalade ifade eden bir öneriydi, bunlar yazılabilir."

Başkan: "Hayır, şu da olabilir; herkes ayrı ayrı açıklamada bulunabilir."

Süleyman Demirel: "Hayır, buradan elimizi kolumuzu sallayarak çıkamayız. Türkiye için varız. Bir yerde Türkiye hepimizi aşar. Mademki

biraraya geldik, bu çok önemli görüşmeden kamuoyu bir şeyler bekliyor. Kamuoyuna söyleyeceğimiz şey, beraberlik; 'Terörün karşısında beraberiz' diyeceğiz. Kamuoyunun buna ihtiyacı var. Terörün karşısında devletin yanındayız ve nihayet, bizden ne istenirse, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nden ne istenirse, onu yapmaya amadeyiz. Bunu söyleyeceğiz. Bunun altına diğer şeyi yazmamızı istemiyorsanız, bunu herkes ayrı ayrı söylesin."

Başkan: "Acaba bir de, 'Terörün önlenmesinin Hükümetin görevi olduğunu' koyalım mı?"

Süleyman Demirel: "Bunu koyarsanız, bence zaafı telif olur. Şöyle olur: Buraya gelmişler, 'Niye geldiniz buraya' gibi olur. Bu belli zaten, açık, onun görevidir. Bunu söylemekle, Meclis, terörün mücadelesini üstüne alıyor veya üstünden atıyor değil; ama Hükümet sorumlu da, Meclis sorumsuz mu?.. Meclis de sorumlu, herkes, bütün müesseseler sorumlu. Tabii, tatbikatından Hükümet sorumlu. Biz size soruyoruz: Bunu nasıl yapacaksınız? 'Bunu yapamazsanız sıkıntıya gireriz' diyoruz. Bunların hepsi tedbir. Siz de, 'Eksiğimizi söyleyin' diyorsunuz. Biz de, 'Bulun bunları kardeşim ve cezalandırın' diyoruz; ama üç maddelik bir şey söylememiz lazım."

Başkan: "O zaman, kısa bir yazı haline getirebilir miyiz?.."

Süleyman Demirel: "Hasan Fehmi Bey yazdı zaten, oradan yazılabilir. Psikolojik bir savaştır, kamuoyuna bir enjeksiyon vermek lazım."

Başkan: "Bir de şunu söylememizde yarar var: Sorulduğu zaman, bunun gereğinin yapıldığını, bu konunun bizim yönümüzden bittiğini, bu toplantıların devam etmeyeceğini ifade edelim."

(Deklarasyon metni kaleme alındı)

Başkan: "Çok teşekkür ederim."

115

Kaya Erdem'in başkanlığındaki zirve acaba beklendiği gibi kimi olumlu sonuçlar verdi mi?

Akbulut,"Herkes görüş birliği içinde ve devletin yanında" derken, Erdal İnönü, "Terör konusunda muhalefet ve iktidarın ortak tavır içinde olmasından" beğeniyle söz ediyor, ancak "Hükümetin sa-

dece güvenlik güçlerine destek istediğini ve muhalefetin istenilen desteği verdiğini" söylüyordu.

Fakat bir ek yapıyordu bu sözlere: "Asıl önemli olan halkın desteğini almaktır."

Demirel, daha pratik ve açıktı: " 'Bizden istediğiniz nedir?' diye sorduk. 'Her istediğinizi verelim,' dedik."

DYP liderine göre ANAP artık 'sathı mailde yuvarlanıyor'du. Arkasında halk olmayan iktidarın, devletin nüfuzunu, milletin güvenini kullanmaya hakkı olmadığını öne sürüyordu:

"Hiçbir dönemde hükümet alayla takaza edilmemiştir. Şimdi hükümetle alay eden, hükümeti takazaya alan halk var.

'Ver bir cigara' der gibi 'bugün yeni bir hikâye yok mu?' diye ahali birbirine soruyor" diyordu. Halk arasında giderek yoğunlaşan 'Akbulut fıkraları'na değiniyordu.

Dışişleri Bakanı Mesut Yılmaz'ın ayın ilk günlerinde istifasından sonra, ay sonunda bu kez Ekrem Pakdemirli'nin hükümetten ayrıldığı haberi geldi.

Demirel'in nitelemesi: "Kolları, bacakları, gövdesi var ama kalp yok."

Hükümet bu manzarayı veriyordu.

"Kurtar bizi Baba" pankartları bu aylarda ortaya çıktı. İlk kez İzmir'de (7 Şubat 1990) "Bizi kurtaracaksın değil mi Baba" diyen pankartlar göze çarptı.

Cumhurbaşkanı Özal'a 'hakaret içeren söz ve hakaretler' de bu aylarda yoğunluk kazandı. Murat Şeref Baba adında bir teğmen Çankaya'ya "Size alışamadım" diye telgraf çekti. Çanakkale'de SHP Belediye Başkanı, Cumhurbaşkanı'na hakaret ettiği savıyla gündeme giriyordu.

Demirel, durmuyor; bu kez 'Bahar harekâtı' adını taktığı yeni bir gezi programlıyordu.

Zirve gelip geçmiş, Türkiye yine aynı türküleri söylüyor:

Daily News'e demeç veren Özal, iktidar boşluğu savlarını reddediyor ve bu arada sanki bir başbakanmış, bir iktidar partisi genel başkanıymış gibi "Muhalefetin istediği gibi bir erken seçim düşünmediğini" açıklıyordu.

Tabii muhalefeti ayağa kaldırıyordu.

İnönü, Özal'ı 'yetkisini aşan demeçler vermekle' suçluyordu:

"Anayasa dışına çıkarak seçim yapılmayacak demesi seçimin bir an önce yapılmasının gerektiğini söylemek demektir."

Demirel, daha tersti: "(Seçimin yapılıp yapılmamasından) Sayın Özal'a ne? Başbakan mı, İçişleri Bakanı mı, anlayamadık. Siyasi tartışmalara taraf olduğuna göre bir şey olması lazım.

'Terörü durdurun diye talimat verdim,' diyor. Ne sıfatla talimat veriyor?" (17 Mart 1990)

The Economist Intelligence Unit'in 1990 raporuna göre:

"Cumhurbaşkanı olarak tarafsız kalacağına söz vermesine rağmen (TBMM'deki andı söylüyor) hükümet üzerinde bütün ağırlığını kullanmaya devam eden Özal için Akbulut sadece bir aracı.

Uzun dönemde güçlü ve daha bağımsız bir Başbakan gerekli olabilir." (19 Mart 1990).

Cumhurbaşkanı'na 'zorla saygı' sağlanıyor:

Ankara'da düzenlenen vergi panelinde Özal kürsüye yürüyor, ağırlığını bürokratların oluşturduğu davetliler ayağa kalkıyor. Arka sıralarda ayağa kalkmayı 'unutanları', polis elleriyle uyararak kaldırıyor. (20 Mart 1990)

Bu ve benzeri olaylar Başbakan Akbulut'u; Özal'ı savunmaya zorluyor.

Başbakan, Cumhurbaşkanı'na saygı göstermenin devleti ve Anayasal kurumları korumanın gereği olduğunu savunuyor:

"Anayasa'yı ve kanunu uygularken devlet terörü vardır deniyor. Ama Anayasa'ya ve kanuna uymayan âdeta savunuluyor.

Devlete kim sahip çıkıyor? Anayasa'ya kim sahip çıkıyor? Demokrasiye kim sahip çıkıyor?" diye konuşuyor.

116

Demirel'i tutmak olanaksız. Bir grup konuşması ilginç kıyaslamalar, bilgiler ve tartışma öğeleriyle dolu:

" 'Hükümet boşluğu yoktur' mu diyorsunuz? Gidin, Çankırı'ya bakın, orada Hükümet var mı? Yahut gidin Kastamonu'ya bakın, orada Hükü-

met var mı? Daha doğrusu iktidar var mı? Evet, iktidarın valisi var, kaymakamı da var. Valisi, bunlara hizmet eden cinsten vali! Yani devlet valisi olmaktan çıkmış, Cumhuriyet valisi olmaktan çıkmış, ANAP valisi olmuş bir vali! Ama halka bir bakın bakalım. Gayrı Safi Milli Hasılada 250 dolardan aşağı adam başına gelir düşüyorsa, bu ülkelere Birleşmiş Milletler'in bir organı olan Dünya Gıda Teşkilatı, FAO, gıda yardımı yapıyor. Bu gıda yardımları, bu bölgeye yapılmıştır ve bizim devlet bu teşkilatla anlaşarak bu yardımları kabul etmiştir. Bunun Kararnamesini başka zamanda da dile getirdik. Yalnız, bu gıda yardımlarını bizim devlet alıp, halka getirmiş; 'İşte size FAO iane veriyor, sadaka veriyor' dememiş, o gıda maddelerini, orman köylerine dağıtmış, karşılığında rey istemiştir! Bunu, ayıp sayıyorum. Yani Kastamonu ve Çankırı'yı, Dünya Gıda Teşkilatı'ndan gıda yardımı alacak duruma düşüreceksiniz ve utanmadan gideceksiniz o yardımı alacaksınız, aldığı yardım da pirinçtir, şekerdir ve bunu da getireceksiniz oya tebdil etmek için kullanacaksınız. Buna bir ad koyamıyorum. Yürek sızlatan bir olaydır. Şimdi ben bunu söylüyorum ya, akşama birtakım kimseler öter. Yalnız öteceklerse, doğru dürüst ötsünler. İhsangazi'de orman köylüsü açtır. 'Açım' diyor adam ve orman köylüsü daha ormandan kestiği malın parasını almamıştır. Yani kesip devlete verdiği malın parasını almamıştır. Bu, dün Ormancılar Gününde de söylendi ve adam açıkça, 'Biz açız burada' diyor. Nasıl tok olacak? Onu soruyorum size.

Evet; 'Devlet vardır,' daha doğrusu; 'Siyasi iktidar vardır' mı diyorlar? Gitsinler, Taşköprü'de Kâğıt Fabrikasının önünde –Kâğıt Fabrikasını biz yaptırdık. O mıntıkadaki kendiri değerlendirmek için yaptırdık. Fabrika, sigara kâğıdı yapacaktır. Çok güzel bir tesistir.– 34 gündür bekleyip, 600 kilo kendiri teslim edemeyen, sonra 300 bin lira parayı sarf edip kendir teslim edeceğim diye bekleyen, mazot bulamayıp köyüne gidemeyen traktörleri görsünler. Bunlar, Alama köylüleridir, isim de veriyorum.

Daday'la Selalmaz köylerinin arasındaki yolu; 'Oy verirseniz biz bu yolu yaparız' deyip, 200 milyon lira sarf ettikten sonra, köylülerin oy vermemesi neticesinde olduğu gibi bırakmışlardır ve eskiden iyi-kötü geçilen yol, şimdi geçilemez hale de gelmiştir. Gitsinler, onu görsünler. Yine söylüyorum, burada plaka numarası vesaire her şey dosyamın içerisinde var. 3 aydır traktörüyle beraber fabrikanın önünde bekleyen, kendir teslim edeceğiz diye uğraşan köylüleri görsünler.

Mesele nedir biliyor musunuz? Bu bölgede sarımsak bir sene 1000 liradır, ertesi sene 500 liradır. Köylü, sarımsak ekemez hale geliyor. Pancarı, 80 liradan 115 liraya çıkarmışsınız. Pancara yaptığınız zam % 38'dir. Enflasyonunuz, % 70'lerdedir. Köylü, pancar ekemez halde, zaten elma vesaireyi öldürmüşsünüz. Evet, sarımsaktan şekere kadar her şeyi dışardan ithal edin! Kendir; Hindistan'dan, Bengladeş'ten getirdiğiniz jütü, orada kullanacaksınız ve o adamın kendirini kullanmayacaksınız!

Garip garip işler gördüm. Kuyrukta sıra değiştirme, ücrete tâbi! Yani adam gelmiş, durmuş, kuyrukta bekliyor, ön sıraya alınırsa, sırasını verene para veriyor! Böyle bir ülkede acaba iktidardan bahsedilebilir mi? 'İktidar vardır' denilebilir mi? 'Vardır' dense kim inanır? Türkiye'nin en iyi verem hastanelerinden birisi Kastamonu'da. Verem Hastanesi'nin başındaki doktor, ortopedi mütehassısı! Bugün Kastamonu'dan Cide'ye 5 saatte gidiliyor. '6 senede 30 senede yapılan işi yaptık' diyenler, neyi yaptığınızı gelin söyleyin, Kastamonu'ya ve Çankırı'ya ne yaptığınızı söyleyin. Kastamonu'nun 1980'deki nüfusu 450 bin, 1985'teki nüfusu 450 bin. Kastamonu göç veriyor. 650 bin kişisi İstanbul'da, 350 bin kişisi Ankara'da ve gidin Kastamonu'daki konut mezarlığını görün. 47 bin nüfuslu Kastamonu'ya, 35 bin konut başlamışlar, iyi mi? Subasman seviyesinde duruyor. Tam mezarlık yani. Geçen sene duruyor, evvelki sene duruyor. Hangi parayla o konutları tamamlayacaksınız ve içine kimi oturtacaksınız? O konutlar kaç paraya mal olacak? Bittiği zaman 100 milyon liraya mal olur. Kim oturacak onların içerisinde? Ama bir Orman Entegre Tesisini yapıp bitirmezsiniz. Ama hapishane? Hapishane yaparsınız. Zaten, bunları yapmazsanız, hapishane lazım hale gelir!

Bu manzara, vahim bir manzaradır. Buradan 60 kilometre dışarı çıktığınız zaman, otomobillerdeki telsizler falan çalışmıyor. Yani Çankırı ve Kastamonu, neredeyse kendi başına terk edilmiş! Hiç mi bir şey yapmamışlar? Vatandaşların bir kısmı, yani zenginler, ancak güçleri yetmiş, iki dersaneli falan okul yapmışlar. Onları açmaya Bakanlar koşa koşa gidiyor! Devletin yaptığı bir şey yok. Kastamonu'da, devletin yaptığı bir şey yok. Ama belki ben bunu dersem insafsızlık etmiş olurum. Postane binasına kat çıkmışlar, iyi mi? Devletin yaptığı bu! Bunun dışında bir şey yaptık diyenin alnını karışlarız. Sonra her gün bu televizyondan ötün bakalım!..

...'Türkiye'de iktidar boşluğu vardır' diyorduk. Sanıyorum bunu de-

ğiştireceğiz. Türkiye'de iktidar yokluğu vardır. Yani; 'Var Hükümet' olayı yok Türkiye'de; 'Yok Hükümet' olayı var. Ortada, iktidar yok..."

DSP lideri Ecevit de (25 Mart 1990) veryansın eden, kimi gerçeklerin altını özenle çizen bir konuşma yapıyor:

"Gözlerimizi dünyadan kendimize çevirdiğimizde, karanlık bulutların sardığı bir toplum; içte ve dışta tıkanıp kalmış bir ülke görüyoruz.

İnsanlık tarihinin bu belki en umut verici döneminde, Türkiye, Cumhuriyet tarihinin en kaygı verici dönemini yaşıyor.

1950'den 1989 yılı sonlarına kadar, Türkiye, Yunanistan'la birlikte, Doğu Avrupa'nın iki demokrat ülkesinden biriydi. Şimdi ise, Arnavutluk dışında tüm Doğu Avrupa ülkeleri, Türkiye'dekinden daha gerçek demokratik rejimlere geçme sürecindeler.

Dünya ekonomisi hızla gelişirken, Türkiye'de büyüme hızı sıfıra iniyor.

'Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü' ülkelerinde enflasyon hızı yüzde 3'ü, 4'ü geçmezken, bu örgütün üyesi olan Türkiye'de yüzde 60'larda 70'lerde dolaşıyor.

1978 yılında, bütün dünyada dış ticaret hacimleri daralırken ve Türkiye ağır bir ekonomik bunalım içindeyken, dışsatım gelirlerimizi bir yılda dolar olarak yüzde 30 artırabilmiştik. En kötü koşullarda bile Türk ekonomisinin bu gücü, bu dinamizmi gösterebileceğini kanıtlamıştık. Oysa, dünyadaki çok elverişli koşullara karşın, bir-iki yıldır, dışsatım seferberliğimizin soluğu kesilmiş durumda... dışsatımda artış oranı hızla geriliyor.

Yatırımlar duralamış, sınaileşme durmuş... Kapanan fabrikaların sayısı açılan fabrikaların sayısını çok aşmış...

Üretimde ve kapasite kullanım oranlarında düşüş sürecine girilmiş.

Cumhuriyet tarihimizde görümedik ölçüde büyük bir açığı bulunan devlet bütçesi, yatırım şöyle dursun, aylıklara ve borç ödemelerine bile yetmiyor.

Avrupa'nın batısıyla doğusundaki eski düşmanlar hızla yakınlaşıp kaynaşırken, ve Avrupa'da bütünleşme hareketi ilerlerken, Türkiye hem Avrupa'dan dışlanıyor hem dünyada yalnızlaşıyor.

Türklük dünyada birdenbire büyük önem kazanırken, Türkiye dünyadaki önemini ve ağırlığını gitgide yitiriyor.

Sınırlarımız bir ateş çemberi gibi cayır cayır yanıyor.

Komşu ülkeler, Türkiye'yi karıştırmak, kendi içinde çatıştırmak için ve bölüp parçalamak için; Türkiye'de demokrasiye geçişi engellemek veya laikliği çökertmek için; birbirleriyle yarış veya işbirliği halindeler. Bazıları harıl harıl Türkiye'ye terörist veya silahlı 'İslam devrimcisi' yetiştiriyorlar.

Sovyetler Birliği'nden başka, içişlerimize karışmayan güvenilir bir komşumuz kalmamış.

Oysa Türkiye böyle bir duruma müstehak değil.

Türkiye'nin disiplinli ve çalışkan, yeniliklere açık ve dinamik bir halkı var. Çalışkanlığını ve yeteneklerini en ileri sanayi ülkelerinde kanıtlayan işçisi-köylüsü var.

Gelişmiş ülkelerin kapıştığı iyi yetişmiş insanları var.

Bereketli toprakları, bol suları, azımsanamayacak doğal kaynakları var.

Dünyayı saran ve en katı baskı rejimlerini bile sarsıp çökerten özgürlük ve demokrasi rüzgârları Ortadoğu'da henüz yaprak kımıldatmıyor. Türkiye ise Ortadoğu'da çağdaşlığın, demokrasinin ve laikliğin öncülüğünü yapabilecek tek ülke...

Ama bu durumunu ve olanağını değerlendirecek yerde, Türkiye, Batıdan ve Avrupa'dan gitgide dışlanırken, hızla, Ortadoğu'daki çağ dışı rejimlerin etki ve baskı alanı içine sürükleniyor.

Türk Ulusunun yüzyıllar boyunca edinilmiş büyük bir devlet deneyimi var. 40 yıllık bir demokrasi deneyimi var. 60 küsur yıllık laiklik birikimi var.

Dünyada, laiklikle İslamın bağdaşabileceğini; laiklikle bir Müslüman halkın dinamizm kazanabileceğini; bir yandan dine bağlılığını sürdürürken, bir yandan da çağa ve demokrasiye uyum sağlayabileceğini, kendi uygulamasıyla kanıtlamış tek ulus, Türk Ulusudur.

Ama şimdi demokrasi yolumuz tıkanmış... Laik devlet düzenimiz gitgide yozlaşıyor... Ve toplumumuzun dinamizmi baskı altında...

Türk ulusu bu tıkanıklıktan, bu durgunluktan, bu güçsüzleşme sürecinden kurtulamaz mı?

Elbette kurtulabilir.

Türk Ulusu, en güçsüz ve en yorgun döneminde yedi düveli dize getirebilmiş, yanıp yıkılan bir imparatorluğun küllerinden, efsanedeki anka kuşu gibi, dipdiri bir devlet yaratabilmiş bir ulus...

Böyle bir ulus, 40 yıllık demokrasi deneyiminden sonra, artık bir kurtarıcı da beklemeden, kendi iradesiyle kendini kurtarabilir."

117

Sağ-sol muhalefet partilerinin yoğun baraj ateşi altında kalan iktidar, özellikle Çankaya; yeni bir denemenin işaretlerini veriyor.

TBMM Başkanı Erdem, 'üç parti liderini Cumhurbaşkanı'nın başkanlığında biraraya getirmek için' nabız yoklamalarına girişiyor. (22 Mart 1990)

Ama, ilk ağızda olumsuz yorumlar izleniyor. SHP Grup Başkan Vekili Onur Kumbaracıbaşı "Sorunların Özal'sız çözülebileceğini", DYP Grup Başkan Vekili Köksal Toptan ise "liderlerin sık sık biraraya gelmelerindeki sakıncayı" söylüyor.

Fakat asıl tartışma; Özal'la yanyana gelmeyi düşlemediklerini sık sık açıklama yaparak söyleyen muhalefet liderlerinin 'Çankaya'dan bir çağrı geldiği takdirde' nasıl hareket edecekleri üzerinde yoğunlaşıyor.

Zaten 'muhalefet cephesinde Özal'a bakış açısında bir çatlak' gözleniyor.

Örneğin Nevşehir DYP'li Belediye Başkanı Özal'ı karşılamayacağını, ayağa kalkmayacağını söylerken, Ankara Belediye Başkanı Murat Karayalçın aksi görüş öne sürüyor:

"Cumhurbaşkanı Anayasa kurallarına göre seçilmişse Türkiye'nin meşru Cumhurbaşkanıdır. Ben Cumhurbaşkanına ayağa kalkarım, selam veririm. Üstelik partimin böyle bir talimatı yok" diyor.

Karayalçın bu sözlerini doğrulayan eylemler yapıyor. Özal'ı, gidiş ve gelişlerinde havaalanında karşılıyor, selamlıyor.

Yeni bir gaf mı? Böyle adlandırmak ya da nitelemek belki doğru değil. Ama, Özal, Çankaya'da Başbakan Akbulut ve Genelkurmay Başkanı Torumtay ile yaptığı bir 'terör görüşmesinden sonra' teröristlerin ağır kayıplara uğradığını söylüyor ve "Oraya daha fazla asker yığmak doğru değil, özel timler terörün üstesinden gelir" diyor. (28 Mart 1990)

Demirel, hemen atılıyor: "Terörün abartıldığını söylüyor. Bu

kafa hiçbir şeyi çözemez. Yarın bu olayların altından kalkamaz" diyor.

Bu arada Güneydoğu'ya giden partilerarası heyet dönüyor. Değişik partilerden oluşan heyette bulunan milletvekilleri, liderlerinden izin alarak Cumhurbaşkanı'na çıkıyor. Rapor veriyorlar. SHP milletvekili –heyetten– Musa Gökbel, üstelik Doğudan değil, Muğla milletvekili, "Her şey bitmiş bölgede" diye bir açıklama yapıyor:

"Halk PKK'yı istiyor. Halkın yüzde 80'i bağımsız Kürdistan Devleti düşünüyor. Ülkenin bütünlüğünü düşünen pek yok!"

Bu dehşet verici sözler, başkentte şok etkisi yapıyor.

Bir gün sonra:

İki-üç gün önce 'terörün abartıldığını' söyleyen Cumhurbaşkanı Özal, çark ediyor. 'Durumun vahim' olduğunu kabul ederek;

"Ülkemizi bölmek istiyorlar" diyor.

Milli Güvenlik Kurulu toplanıyor ve toplantıdan hemen sonra Çankaya;

"Güneydoğu'daki teröre karşı liderleri bir zirve toplantısına çağırıyor."

Zirve, 2 Nisan 1990 Pazartesi günü.

118

Çankaya'ya çıkacaklar mı, çıkmayacaklar mı?

Liderler üzerinde tartışma yoğunlaşıyor.

Çağrının açıklandığı gün Demirel;

"Daveti değerlendiriyorum. Tavrımız protokoler bir tavırdır" diyor.

Arkasından 'Çankaya'ya çıkışı mazur gösterecek bir gerekçe'ye yer veriyor:

"Ülkenin sıkışık milli sorunları olduğunda protokolü unuturuz."

Çankaya'ya gitmemeyi, el sıkmamayı sadece 'bir protokoler durum' diye niteliyor Demirel ve aylarca süren, sürdürdüğü tartışmaların 'siyasi hiçbir yanı olmadığını' söylüyor!

Peki ama, 'Çankaya'dan indirme' savları, söylemleri?

Hiçbir siyasal yanı yok mu?

Demirel'in bu açıklamasına göre yok!

İnönü de, DYP lideri gibi, aynı çizgide:

"Cumhurbaşkanlığında ülkenin bütünlüğüyle ilgili bir toplantı yapılacağına göre, elbet bu toplantıya giderim" diyor.

Ülkenin bütünlüğünü igilendiren bir toplantı olasılığı; iki liderimizin aklına, o büyük savlarla ortaya çıktıkları ve o savları aylarca sürdürdükleri sıralarda acaba neden gelmiyor?

Kaya Erdem Ankara'ya çağrılıyor. Sıcak günler. Güneydoğu'ya giden ANAP'tan Adnan Kahveci, Hasan Çakır, SHP'den Musa Gökbel, Mehmet Can, DYP'den İsmail Köse, Hasan Ekinci'den kurulu heyet, "Bir an önce bir zirve toplanıp soruna el atmazsa, istifa edeceklerini" açıklıyorlar.

Yine de muhalefet partileri kulislerinde duraksamalar var. Örneğin SHP'de. İnönü'nün kısa açıklamalarına karşın, çağrıyı kabul etmeyeceğini düşünenler çoğunlukta. Ama, hayır! İnönü Çankaya'ya gideceğini açık dille yineliyor. SHP'de şok!

(30 Mart 1990) Demirel, daha dikkatli:

"Daveti ne kabul ne de reddediyorum" diyor ve çağrıyı kabul etmeden önce 'yeni bir manevra duygusu veren' bir irdeleme daha yapıyor:

"Çağrı, Özal'ın makamını sağlamlaştırmaya mı hizmet edecektir, yoksa anarşinin, terörün önlenmesine mi? Bunu değerlendireceğiz."

İkinci değerlendirme aşamasındayken Demirel, DYP'de görüşler ikiye bölünüyor. Gitmeli diyen de var, gitmemeli diyen de...

Oysa, DYP, 'ağa partisi', lider sultasında yaşayan bir parti.

Duraksamalar ve 'değerlendirmelerle geçtiği söylenen o günlerin' birinde; Demirel bana "Devlet sorunu olunca gitmemek olmaz" diye özetleyebileceğim bir görüş söylüyor.

Dışarda gider-gitmez tartışmaları yapılırken, Genel Başkanın görüşü, açık ve net: "Gidilir!"

Artık İnönü de, yıllardır sürdürdüğü politikalara karşın Çankaya'ya çıkışındaki nedenleri anlatıyor, hareketini savunuyor.

O kadar ki, "Türkiye'de çözülmemiş tek problemin Turgut Özal'ın Cumhurbaşkanlığı olmadığını" söylüyor ve DYP'ye mesaj niteliğinde bir cümle ekliyor:

"Terörle ilgili çağrıya gitmemek yanlış!" (1 Nisan 1990)

Peki ama; o güne kadar süregelen politika ve eylemlerde 'yanlış' olan öğeler neydi?

Aynı gün DYP lideri Demirel zirveye 'şartlı katılacağını' açıklıyor ve koşullar sıralıyor:

"1) Zirve açık olacak, 2) İnsan haklarını ihlal edecek tedbir istenmeyecek, 3) Zirveyi istismar edilmeyecek."

Çankaya'nın etekleri sevinçten zil çalıyor. Kaya Toperi açıklıyor: "Kimse zirve istismar etmek istemiyor."

(2 Nisan 1990 Pazartesi, saat 14.00 - 17.40 arasında) Çankaya'da, Turgut Özal'ın başkanlığında liderler toplanıyor.

İşte sahne. İşte zirveye katılanların söyledikleri:

Ama önce, DYP lideri Süleyman Demirel'in zirve ile ilgili yazdırdığı 'özel not'a göz atalım:

Demirel'in zirve öncesi, zirve hazırlıkları ile ilgili görüşlerini içeren not:

"Konuya giriş:

Doğu ve Güneydoğu'da meydana gelen olaylar, bir süreden beri bizi ziyadesi ile kaygılandırmaktadır. Çeşitli vesilelerle, bu kaygımızı dile getirmişizdir.

19 Ağustos 1989 tarihli genel görüşme metnimiz, bu beyanımızın mesnetlerinden biridir.

Meclis zabıtlarında aynı istikamette yapılmış pek çok konuşmamız mevcuttur. Bu konuşmalar, grup sözcülerimiz ve tarafımdan çeşitli zamanlarda yapılmış ve zabıtlara geçmiştir.

1990'a girerken, yine bilhassa Güneydoğu'da meydana gelen ve muhtemelen meydana gelebilecek olaylar ile, bunların şehirlerimize sıçrayacak tesirleri ve uluslararası zeminlerde karşılaşabileceğimiz durumlar göz önünde tutularak bir şeyler yapılması gerektiğine kanaat getirdik.

Yönetim kurullarımızda ve grubumuzda yaptığımız görüşmelerden sonra, dış ve iç konuların televizyonla halka duyurulabilecek biçimde, Meclis zemininde ele alınmasında yarar gördük.

Grup başkan vekillerimizin gayretle yapmış bulunduğu temaslar ile,

Meclis'te grubu bulunan 3 siyasi partinin mutabakatı sağlanarak, bu yola tevessül olundu.

Evvela, televizyona açık olarak, dış politika genel görüşmesi yapıldı.

3 siyasi partinin müşterek önergesi ile, 22.2.1990 tarihinde, terör ve Güneydoğu olayları ile ilgili bir genel görüşme yapılması kararlaştırıldı.

İktidar partisi ve hükümet bunun gizli yapılmasında ısrar ettiler ve onu sağladılar. Terör bunaltıcı hale geldi.

1 Şubatta işlenen Muammer Aksoy cinayetinden sonra, 7 Martta Çetin Emeç cinayeti işlendi.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı, bunun üzerine harekete geçip, Meclis'te grubu bulunan partilerin grup başkanları olarak, parti genel başkanlarını, 12 Mart 1990 günü bir toplantıya davet etti. Bu toplantı önemli akisler uyandırdı. Terör karşısında beraberlik tutumu ile sonuçlandı. Ve böyle bir beyanat da yapıldı.

Daha sonra, bölgeye 3 partiden 2'şer milletvekili olmak üzere, 6 kişilik bir heyet gitti (21 Mart - 23 Mart 1990). Bu heyet, 26 Mart 1990 Pazartesi sabahı 10.50 ile 12.00 arasında beni Meclis'te ziyaret etti. 27 Mart 1990 Salı günü 10.30'da da Sayın Özal'ı ziyaret ettiler.

Bu heyetin bana aktardığı durum değerlendirmesi vehamet ifade etmektedir.

28 Mart 1990'da Milli Güvenlik Kurulu toplandı. O zamana kadar durumu küçümseyen Sayın Özal, o akşam televizyondan yaptığı konuşma ile alarm işareti verdi. Aynı gün bana gönderdiği mektupta, '2 Nisan 1990'da parti başkanlarının iştirak edeceği bir toplantıya davette' bulundu.

Bu toplantıya Sayın Erdal İnönü aynı gün katılacağını beyan etti. Biz ise, durum değerlendirmesi yapacağımızı söyledik. Toplantının ne maksada hizmet edeceğini araştırmamız gerektiğini ifade ettik. Zira Sayın Özal ülkenin bir sorununa çare aramaktan ziyade, kendisi için meşruiyet aramak peşinde idi.

Düşündük taşındık, genel idare kurulumuzda konuştuk. Böyle bir davete icabet etmemenin, meydana getirilmiş bulunan terör ve anarşi korkusu ile izahının güç olacağı, yeniden 'bir olmadılar, beraber olmadılar, çare bulmadılar,' istismarının altında kalabileceğimizi hesaba kattık.

Ülkenin, terör deyince onun dışında hiçbir şeye kulak vermediğini bildiğimiz için, terörün içinde bulunduğu bir konuda kendimizi savunma

mecburiyetiyle karşı karşıya kalmayalım düşüncesi ile, bu toplantıya iştirak etmek mecburiyetinde kendimizi hissettik.

2 Nisan 1990 günü saat 10.30'da yaptığımız grup toplantısında da durumu grubumuza izah ettim.

2 Nisan 1990 tarihli grup zaptında düşüncelerim geniş şekilde vardır. Ancak, çeşitli yerlerden aldığım intiba 'Bilhassa güvenlik kuvvetlerinin görev yapabilmesi, arkasında siyasi birliğin olmasına bağlıdır' şeklinde olmuştur.

Güvenlik kuvvetlerinin istediği bu siyasi birlik ihtiyacını karşılama lüzumuna ve nihayet, böylesine hassasiyetle üzerinde durduğumuz bu konuda, ne derlerse desinler, herhangi bir şekilde ülkeye yararımız olabilecekse, onu seve seve yapmamız gereğine inanarak, bu toplantıya icabet etmeye karar verdik.

2 Nisan 1990 tarihinde saat 14.00'te yapılacak toplantıya 13.58'de gittim.

Sayın Özal, Sayın Akbulut ve Sayın İnönü beni beklemekte idiler. Tam 14.00'te toplantı başladı."

İkinci Zirve

Katılanlar:
Turgut Özal - Cumhurbaşkanı.
Yıldırım Akbulut - Başbakan.
Erdal İnönü - Sosyal Demokrat Halkçı Parti Genel Başkanı.
Süleyman Demirel - Doğru Yol Partisi Genel Başkanı.

2 Nisan 1990 Pazartesi günü toplanan zirvedeki konuşmaların özeti:

Turgut Özal: "Konu Güneydoğu Anadolu'dur.

Burada, 'Kürt' denilen bizim vatandaşlarımız yaşıyor. Geçmişte de burada isyanlar vardır. 13 tanedir. Sebepleri değişiktir. Dış kışkırtmalar vardır. Vergi vermeme vardır. 1889'da Kürtçülük fikirlerini yaymak yoluna gidilmiş, Erzincan ve Bayburt'ta olaylar olmuş. 1920'de Hafik, Zara, Refahiye ve Tunceli'de meydana gelen olaylar, Kürtçülük olaylarıdır. Bu olaylarda, dış tesirler daha fazladır.

Ağrı isyanının arkasında Fransız, İngiliz desteği vardır ve bağımsızlık fikri mevcuttur. Cumhuriyet devrinde bağımsızlık hareketleri artmıştır. 'Dersim olayı' Türkiye'yi içeriden meşgul edip, Hatay ile uğraşmaktan soğutmak için tertip edilmiştir.

1970'li yıllarda muhtelif Kürt organizasyonları kurulmuştur. Bunlar, 1980 sonrasında önemli darbe yemiş ve dışa kaçmışlardır. 1984'te Eruh ve Şemdinli'de yeniden ortaya çıkmışlardır. Geniş çaplı kırsal hareket şeklinde başlıyor.

Sevr Muahedesi'nde; Hakkâri, Siirt mıntıkasında bir otonom Kürt bölgesi görünüyor.

Bugünkü durum:

En çok faaliyet Mardin'de. (Harita) Hareket başlangıçta dağdaki bir harekettir. Dersim'de de böyle başlamıştı...

Bana resmi makamların söylediğine göre (askeri makamları kastediyor), söndürülmesi şehir ve kasabaların topa tutulması şeklinde olmuş, böylece dağlardakiler şehirlere inmek ve teslim olmak mecburiyetinde kalmıştır.

Tunceli hâlâ asidir. Hiç kimse koruculuğa gelmiyor. Buradan, kanla meselelerin bastırılmasının ilerisi için problemi büyüttüğü sonucunu çıkarmak gerekiyor. Geçen yedi sene zarfındaki zayiat tablosu şöyle:

Yıllar	Militan	Güvenlik Kuvveti	Sivil
1984	15	28	14
1985	98	80	83
1986	23	40	60
1987	93	46	236
1988	101	40	104
1989	171	103	192
1990	46	8	34

Özel timler yetiştirilmiştir. 70 hudut karakolu, 350'ye çıkarılmıştır. Köylerin %98'i elektrikli ve telefonlu, mezraların çoğu elektrikli. Her tarafa yol götürülmüştür. Su henüz %57'ye götürülmüştür. 6.986 ilkokul var. Bu okullara 713 bin öğrenci devam ediyor. 418 okul kapalı. 24.900 öğrenci okula gidemiyor. Bu da, toplamın %3.48'i eder.

PKK ne yapmayı düşünüyor? (Bir doküman verdi) Dağdaki mücadele, geçen sene, en yüksek noktasına çıktı. Destek görüyor.

Bu, Kürt hareketidir. Şimdi olmasa bile, ilerde en önemli sorun haline geleceğini biliyoruz. Zorluklar var. Askeri hareketin zorluğu var. Ön yargılar var. 'Daha radikal tedbirler alınırsa, ters tepme ihtimali var' diye düşünenler var.

Her hareket büyütülerek dünyaya yayılıyor. Basına tahdit konmamıştır.

Kürt meselesinin gerisinde, Kıbrıs meselesi ve Ermeni meselesi olduğu bilinmektedir. Bu meseleler devam ettikçe bu da devam edecektir.

AGİK süreci bizi sıkıştırıyor.

Basından ve iletişimden gelen zorluklar var. '2000'e Doğru,' açıkça tahrik ediyor. Birçok mecmua var. İstedikleri bütün propagandayı basın yapıyor. Meseleleri, bir birlik anlayışı içinde götüremezsek, ileride daha sıkıntı olacaktır. Her üç partinin de oradaki yöneticileri, bu hareketin içindedir. Vazifesini yapan güvenlik görevlileri de, baskı altına alınmıştır. Yurt çapındaki gazetelerin oradaki muhabirleri, Kürt davasının sempatizanıdır.

Türk Silahlı Kuvvetleri ve güvenlik güçleri eskisi ile kıyas edilemeyecek kadar güçlü ama 'eski usul bastırma' ile üstüne gidilemiyor.

Niçin bu toplantı bugün burada yapılıyor da, daha önce niye yapılmadı? 1984'ten beri, esas meselenin Kürt meselesi olduğuna kaniyim. 10-12 milyon kendisini Kürt sayan vatandaşımız bu ülkede yaşıyor. Bu konuda (bir milli politikanın, bir devlet politikasının) tespiti daha evvel de düşünülmüştür.

Rakamlara bakıldığı takdirde, 1990'da 46 militan bugüne kadar öldürülmüş. Bunun karşısında 8 güvenlik mensubu hayatını kaybetmiştir. Görülüyor ki, duruma hâkim olunmaya başlanmış.

Bunun reaksiyonu olarak Cizre patlamıştır. Cizre, altı ay sonra patlasaydı, daha zor durumda kalırdık. Gelişme istidadının ne tarafa olduğu hakkında, Cizre bize fikir verdi.

Güvenlik güçlerinin hiçbir tahrik edici tarafı yoktur. Sizin düşüncelerinize uzak-yakın tesir etmek gibi bir niyetim yoktur. Güvenlik Kurulu'nda konuştuk. Terör ile ilgili politikamız; adam öldüren ve onlara yardım edenlerle ilgili politika, halkla ilgili politika olarak iki kısımda düşünülmüş-

tür. Teröre amansız bir mücadele ile girilecektir. Silahlı helikopterler alınıyor. Haziranda geleceğini tahmin ediyorum.

Karakolların artırılması cihetine gidilecektir. Silahlı Kuvvetler'in en önemli tatbikatları burada yapılacaktır. Vatandaşlara daha yumuşak, daha insani, evvelki isyanların bastırılmasının tam zıddı muamele yapmak lazım. Güvenlik Kuvvetleri'ni daha iyi muamele eder hale getireceğiz. Zor durumda olanları şehirlere getirmeyi düşüneceğiz. Köy koruculuğu sayısını artıracağız. Güneydoğu Projesi üzerindeki ağırlığımızı artıracağız. Meclis'te bekleyen idam kararları var. Bunları bir açıklığa kavuşturmak lazım.

Meclis karar verici durumdan çıkmalı, affeder durumda olmalı. Bu hareketleri destekleyen, açık açık propaganda yapan milletvekilleri var. Dokunulmazlık konusunda bir hareket lazım.

Kürtçenin kulanılmaması için bir kanun var. Bu ağır bir kanun, bu kanunun kaldırılması da düşünülmelidir. Ama prim verir gibi değil.

Genel olarak Suriye'nin Türkiye'den korkusu var. Hama-Humus katliamlarını Türkiye desteklemiş şüphesi var. Esas korku Fırat sularının kontrolüdür. Devamlı bir iritasyon halindedir. Belli zamanda bir anlaşmaya varmamız lazım.

Irak, kaçan Kürtleri aldığımız için, kızgındır. Problem olmaya da başlamıştır. Irak'ta 6-7 tane PKK kampı vardır. İran da buna yardımcıdır. Suriye'de de kamplar var."

Erdal İnönü: "Mili Güvenlik Kurulu'nda karar alındı mı?"

Turgut Özal: "Bazı kararlar alındı. Ama bu konuşmadan sonra tekrar Milli Güvenlik Kurulu'nu belki toplantıya çağırırım."

Erdal İnönü: "İç siyasette bazı rahatsızlıklar var. Ama ülke bütünlüğünü alâkadar eden bu konuda çağırdınız, tabii ki geldim. Teşekkür ederim.

Güneydoğu'da devlet kurmak istiyorlar. Onun için silahlı hareket yapılıyor. Halkı kendi taraflarına çekme gayreti içindedirler. Oralara gittim, kaygılandım. 'Bunlar ülkeyi bölmek istiyor. Böldürmek istemeyenler de onlara karşı çıkmalıdır' denmeli. 6-7 aydır gelişti. Birdenbire buraya nasıl geldi? Silahlı olanlarla, silahlı mücadele yapmak lazım. Halkı yanımıza almak lazım. Kürtçe konuşulmasının yasaklanmasını kaldıran kanun teklifimizi reddettiniz."

Turgut Özal: "Taviz sayılır diye."

Erdal İnönü: "Niye sayılsın? Söylediğiniz şeylerden katılmadıklarım var. Milletvekillerinin dokunulmazlığının kaldırılması cihetine gidilmemeli."

Turgut Özal: "Ayrı bir Kürt devleti kurulması şeklinde propagandalar var. 'Apo yaşasın' diyorlar. Bunları milletvekilleri söylüyor. Okul açmalarına müsaade eder misiniz?"

Erdal İnönü: "Türkçe resmi dil olduğuna göre açamaz. Ama kendisi açarsa, o çağın yaklaşımına uygun olur."

Turgut Özal: "Tevhid-i Tedrisat Kanunu'na aykırı olur. İsteyen istediği okulu açsın, ama destek olmayız. Memleket buna acaba ne kadar hazır? Kasetler yasak edilmiştir. Yarın Kürtçe şarkılar duymaya başlarız. Acaba bunlar, pek çok kimse tarafından yadırganmaz mı?"

Erdal İnönü: "İdam meselesinde bizim düşüncemiz, idam cezasının kaldırılmasıdır. İdam cezasının caydırıcılığı uzmanlarca kabul edilmiyor. Meclis'e istediğini affet, istediğini affetme gibi bir durum getirilmemelidir. Bugün yapılacak infazlar, derde deva olmaz. Vatandaşlara yumuşak yaklaşmak son derece önemli. Köy koruculuğuna itirazımız var.

'Devlet kendi vatandaşlarını, kendi adamları ile, yani, kendi görevlileri ile koruyamıyor' dedirtmemek lazımdır. Devletin bu görevleri, kendi adamları ile yapması temel çaredir.

'Ulusal politika anlayışı' mevcuttur. Hükümet bunu iyi götürmelidir. Sonunda bu önemli konuda 'milli birlik tezahürü' çıktı diyeceğiz. Ama nasıl çıktı? Genel prensip 'silaha karşı silah, vatandaşa iyi davranma'dır. Bunun ötesinde ne olur bilemiyorum?

'Toplantı oldu. Sonra da bir şey çıkmadı' diyeceklerdir. Alışılmış yaklaşımlar var. Korkular var. 'Daha beter olur mu?' şeklinde endişeler var. Bunun sorumluluğu hükümete aittir. Hükümetin güçlü olması lazım. Hükümeti destekler gibi görünmemiz, bu gücü vermez. Şimdiki hükümette bu güç yoktur. Büyük desteği olan bir hükümet gerekir. Seçime gidilmeli, büyük destekli bir hükümet çıkmalıdır. Biz, bir iyiniyet tezahürünü yerine getirdik. Konu ciddidir.

Ülkenin bütünlüğü tehlikede ise, tam desteği olan bir hükümet ister. İşler, kendi haline bırakılmasından bu hale gelindi. Halkı arkasında gören bir iktidar gerek.

Teokratik düzen peşinde olanlar var. Bunlarla uğraşmak, kuvvetli iktidar ister.

Konunun üzerine ciddi şekilde eğilmeyi takdirle karşılarım. Niye bu zamana kadar böyle yaklaşılmadı? İktidarı güçlendirmek, halk desteğini arkasına almak lazım."

Turgut Özal: "Vuruşuyor, ölüyor, yaralanıyor, iyileşiyor. Ama yaşıyor. Teröre karışmayanların idamına karşıyım. Bir sürü adam öldüreni ne yapacaksınız?"

Süleyman Demirel: "Güneydoğu olayı fevkalade ciddidir. Bugün dahi, olaya bakarken bu ciddiyetin farkında değilmişsiniz gibi bir intibaya sahibim.

Diyorsunuz ki, 'Olaylar 7 senedir devam ediyor. 1990'a gelindiğinde, işte 3 ayda 8 güvenlik mensubu, 46 militan öldü, artık olaylara hâkim olmaya başladık. Onun için, Cizre patladı.' Keşke, bu dediğiniz doğru olsa...

Evvela, şunu ifade edeyim ki; bizim elimizdeki bilgilere göre –ki devletten alınmıştır– 1984-1990 arasında 693 güvenlik mensubumuz şehit olmuştur. Bu, Kıbrıs Harekâtındaki şehit sayımızdan daha çoktur. 968 vatandaşımız da hayatını kaybetmiştir. Daha 1 Mart 1990 günü, Yüksekova'da 2 hamile kadını öldürdüler. Bunu devlet radyosu 8 gün sonra ancak verebildi. 968 rakamı böyle çıkıyor.

Cizre'de 'Kahrolsun Türkiye, kahrolsun Atatürk' diye bağırılabiliyor. Cizre'de, devlete ait binaların hemen tümü tahrip edilmiştir. Devletin vasıtaları yakılmıştır. Güvenlik kuvvetleri, görev yapamaz haldedir. 10 binlerce kişi, devlet aleyhindeki nümayişe katılıyor. Adalet mekanizması; 'adeta felç ve çalışamaz durumdadır. Nusaybin'de 160 kişi gözaltına alınıyor,, 4 kişi tutuklanıyor, 2 kişi de, sonra serbest bırakılıyor. Güvenlik mensuplarının feryadına bakınız. 'Bu toprakları ya alalım, ya verelim' diye ağlaşanlar var. PKK şehitliği tesis edilmiş. 'Rena' kod adlı bir kadının kumandası ile eylemler yapılıyor. İletişim gayet modern. Devlet fonksiyonlarını yitirmiş. PKK halktan asker alıyor, vergi alıyor. Kaynak ihtiyacını önemli şekilde karşılamıştır. Devlet bunu kurutmaya mecburdur. PKK'yı devlet besliyor, mahalli idarelerden himaye görüyor. Yatırımların parası oraya gidiyor. Korucuya verilen para, silah ve cephanenin önemli kısmı oraya gidiyor.

PKK, komşu devletlerden himaye ve destek görüyor. Yöre halkı, PKK'yı güçlü görüyor. Çünkü, dediğini yapıyor, ceza veriyor. Devlet tutuklayamıyor, ceza veremiyor, verdiği cezayı infaz edemiyor.

9 Temmuz 1987 tarihli gazetelere baktığımızda, Diyarbakır'da yaptığınız toplantı sonucunda tedbirler ilan etmişsiniz. Bu tedbirlerden birisi, silahlı helikopter alınmasıdır. Bu helikopter, halen satın alınmış değildir.

Siz şu anda bile '46 militan öldü, 8 güvenlik mensubu şehit oldu' diyerek, olayı küçümsemeye devam ediyorsunuz. İşte bu olay, bu sebeple bu noktaya gelmiştir. Kusur kabahat aramaktan ziyade, olayın nedenlerini bulup, çare aramak peşindeyiz.

8 Ekim 1984'te Eruh'da halka 'Herkesin dostluğunu aradığı güçlü Türkiye Cumhuriyeti, şuraya gelip de, 2-3 kurşun sıkan, 5-10 tane baldırı çıplak karşısında mı, bu işin altından kalkamayacak?.. Bütün bunların hepsini, bizim önem vermeyeceğimiz, elimizin tersi ile kulaklarından tutup atabileceğimiz kişiler halinde düşünmemiz lazım diyorsunuz... İşte, o gün olaya bakışınız!..

Bugünse, 'Ben, olayın ciddiyetini o günden biliyordum' diyorsunuz. 2 Ekim 1985'te ise, 'Bizim tahminimiz, bu hareketleri yapanların, bölge içinde ve dışında sayılarının 600-700 civarında olmasıdır. Son 1 sene içerisinde onların kayıpları bizden fazladır. Kaldı ki, bunlar bir nevi vurkaç taktiği yapıyorlar. Bir süre sonra, onlar da bu mücadeleyi bırakacaklardır. Çünkü güçleri tükenecektir. Devam etmeleri mümkün değildir' diyorsunuz...

Buyrun, 5 sene sonra size 'Tehlike vahimdir' dedirten olay budur... 16 Eylül 1986'da Niğde'de, 'Ekonomisi, silahlı kuvvetleri güçlü bir ülkeyiz. İşte görüyorsunuz, Güneydoğu'da birkaç tane şaki gitti, bizim askerlerimizi pusuya düşürüp, 10-15 tanesini şehit etti. Ama Türkiye'de kuvvetli bir hükümet var. Kanun kuvvetinde kararname çıkardık. Ertesi gün jetlerimizi tepelerine bindirdik. Tamam mı?' diyen yine sizsiniz.

25 Şubat 1987'de Houston'da, 'Bu olaylar bazen yavaşlıyor, bazen teröristlerin faaliyetleri istikametinde artıyor. Bu olaylara pek önem vermiyorum' diyen de, yine sizsiniz.

İşte önem vermediğiniz olaylar buraya geldi!..

Bizim dediğimiz de bu, önem vermediğiniz için bu noktaya geldi. 14 Martta yine Houston'da, Nusaybin'de 6'sı çocuk 8 kişinin öldürülmesi üzerine; 'Bugünkü terör, bir hudut hadisesinin ötesinde değildir. Ankara, İstanbul, İzmir gibi şehirlerde, tanınmış profesörler, iş adamları ve sendika liderleri öldürülmüyor' diyordunuz. Bu, vahim bir beyanattır.

Türkiye'de, kim öldürülürse öldürülsün, birisinin diğerinden farkı olur mu? Kaldı ki, bugün o dedikleriniz de öldürülür duruma gelmiştir. 29 Nisan 1987'de iki subay ile 9 erimiz şehit edildi. Burada, 'Eşkıyanın son saldırısını can çekişme olarak değerlendiriyorum' dediniz. 1987'de de böyle beyanatlar yapılmıştır. Daha sonra ortalık kan gölüne döndü.

18 Ağustos 1987'de de Eruh'ta 15 kişinin öldürülmesi üzerine, 'Türkiye'de huzur var, Güneydoğu'da ufacık bir bölge var. Onların hesapları görülmeye başlandı' diyorsunuz. Biz de, hep bu hesabın görülmesini bekliyoruz.

14 Mart 1990 tarihinde gazetelerde çıkan beyanınız 'Terör abartılıyor' şeklindedir.

27 Mart 1990 tarihli gazetelerde çıkan beyanınız ise, yine terörün abartıldığı istikametindedir.

28 Mart 1990 günü ise, Milli Güvenlik Kurulu toplantısından sonra, 'Güneydoğu olaylarının Türkiye Cumhuriyeti'nin toprak bütünlüğüne kasteden bir planın parçası olduğu, kanaatine varılmıştır' diyorsunuz. Ve bize yazdığınız mektupta da 'Türkiye Cumhuriyeti'nin vatanı ve milleti ile bölünmezliğini ilgilendiren bu önemli meselenin, beraberce değerlendirilmesi amacı ile' bizi toplantıya çağırıyorsunuz. Demek ki, sorun 7 sene evvel '5-10 tane baldırı çıplağın, daha sonra 600-700 kişinin sebep olduğu' bir sorun gibi görünürken ve önemsenmemesi gereken bir durum gibi gösterilirken, şimdi dönüp dolaşıp 'Toprak bütünlüğümüze kasteden bir planın parçası' haline gelmiştir. Böyle olmakla beraber, 46-8 kıyaslamanız, kapalı ilkokullara gidemeyen öğrenci sayısının küçümsenmesi ve devletin felç durumuna düşürülmüş olmasının hiç nazarı dikkate alınmaması, beni yine de korkutmuştur. Durumun önemsenmesi, bütün tedbirlerin başıdır. Onun için, bunun üzerinde ısrarla durdum.

Kendi kendimizi korkuya veya paniğe kaptırmaya gerek yoktur. Ancak, olayın küçümsenmesi kötülüğün kaynağıdır. O zaman tedbir bulamazsınız.

Tabii ki, olay devlet işidir. Ama Sayın Akbulut, 12 Mart 1990 tarihinde 'Terörü önlemek Hükümetin görevidir' der.

30 Mart 1990'da; 'Terör, toplumun her kesimini ilgilendirir. Olaya sadece bir hükümet, bir parti meselesi olarak bakmak yanlıştır' der. 1 gün sonra yani dün, 1 Nisan 1990'da da 'Terörün önlenmesi hükümet işidir' der. Terörün önlenmesi hükümet işidir. Tabii ki öyledir. Ancak 'Ma-

dem öyledir, hükümet bunu niye önleyemiyor?' diye sormak da, vatandaşın işidir.

Sayın Akbulut, ifadelerini uyumlu hale getirse iyi olur.

1984 Ağustosunda Eruh ve Şemdinli'de başlayan PKK; bilinçlenme, örgütlenme safhalarını bitirmiş, kırsal alana geçmiş, şimdi de kentsel alana girmiştir.

'Gerilla savaş taktiği ile düşmanı Kürdistan dağlarında tüketme' stratejisidir. Halkı yanına almaya çalışacak, büyük şehirlerdeki olaylarla buradaki olayları bütünleştirecektir. Filistin'de olduğu gibi 'El-İntifada' tatbikatının yapılabilmesinden dahi, endişe etmek gerekir. Hedefleri, bir yeri kurtarmaktır.

Peşmergelerin elindeki silahların, bunların eline geçtiği iddiaları vardır. 'Komşularımızın ellerinde füze bulunması, bunları cesaretle himaye etmelerini teşvik etmektedir' deniyor.

Şimdi bir soru daha var: Madem ki, bunlar 500-600 kişiden ibarettir. Neden bunların hakkından gelinemiyor?"

Turgut Özal: "Evet, bunlar 500-600 kişidir."

Süleyman Demirel: "İyi ya, o zaman sual daha çok haklılık kazanıyor. 'Güneş Harekât Bölgesi' denen bu bölgede, bir kolordu gücünde silahlı kuvvete rağmen, neden bunlara mani olunamıyor?"

Turgut Özal: "Bir kolordudan fazla bile."

Süleyman Demirel: "Bunları yapanlara ve yaptıranlara karşı bir şey niye yapılamıyor? Yahut, ne yapılıyor da yetmiyor?

'Bu kadar kuvvete rağmen neden hâlâ adet ve yeri belli olan PKK denen tehdidin hakkından gelinemiyor? Zafiyet nedenleri belirlenip, çareler niye bulunmuyor?' soruları akla gelir ve cevap bekler.

– Kanunlarda boşluk mu var?

– Yetki kullanılmasını önleyen durum mu var?

– Adaletin çabuk işlemesini önleyen durum mu var?

– Güvenlik kuvvetlerinin eğitimi, moral, araç-gereç noksanı mı var?

– İstihbarat noksanı mı var? şeklindeki soruları sorduk ve bunların hiçbirisinin söz konusu olmadığı, cevaben hükümet başkanı tarafından bildirildi.

Biz yine düşüncelerimizi söyleyelim:

– Etkili bir istihbarat

– Etkili bir muhaberat

– Toplum olaylarına göre yetiştirilmiş güvenlik gücü

– Çabuk karar veren yargı mekanizması

– Hukukun içinde kalarak düzeni sağlamanın en başta gelen tedbirleridir.

Devletin caydırıcılık vasfı zedelenmiştir. Yeniden tesis edilmek ister. Ancak bu keyfiliği kaldırmaz.

Silah atan adama, silahla mukabele, halka mutlaka anlayış ve şefkatle muamele, fevkalade önemlidir. Kamuoyunun bilgili tutulması ve paniğe kapılmaması lazımdır. Bu da, kamuoyunun bilgili tutulması ile mümkündür. Türkiye'de hiçbir zaman kamuoyu, bu olay karşısında olduğu kadar beraberlik içinde olmadı. Bunun değeri iyi bilinmelidir. Muhafaza edilmeli ve bundan yararlanılmalıdır.

Olayların faili meçhul kalması, devletin caydırıcılık gücünü tesis edememesinde, bir diğer faktördür.

1 Ocak 1984 ile 31 Aralık 1987 arasında meydana gelen 1.813 anarşi ve terör olayının, 1.282'sinin faili meçhuldür. (İçişleri Bakanlığı'nın bize bildirdiği durum)

1980 sonrasında, 1980 öncesindeki olayların evvela askeri idare tarafından müdahaleyi haklı göstermek için kullanılması ve bunlardan dolayı, suçu işleyen ve işletenlerin bir kenara bırakılarak; hükümetin, parlamentonun, partilerin yakasına yapışılmış olması, büyük bir yanılgı olmuştur.

Bugün olayların önlenememesinde de, bunun hatırı sayılır payı vardır. 1983 sonrasında aynı şeyi siz yaptınız. Müdahaleyi savunmak, kendinizi kendi icraatınızla ibra edeceğiniz yerde, 1980 öncesini kötüleyerek ibraya kalkmanız, bu işlemin gerçek failini aramak yerine, herkesin kestirmeden hükümetin ve rejimin yakasına yapışmasına sebep olmuştur.

Artık uzağa gitmeye gerek yoktur. İşte Sayın Akbulut burada. Onun yakasına yapışırsınız, iş biter.

Bu yolu siz açtınız. Şimdi Türkiye, bunun sıkıntısını çekiyor. Tedbir, silah atan adamı tesirsiz hale getirmektir. Bunun için, büyük görev, güvenlik kuvvetlerine düşüyor. Güvenlik kuvvetleri hükümet sorumluluğunda görev yaparlar. Güvenlik kuvvetleri, bir Mustafa Muğlalı psikozu içinde olmamalıdırlar. Benim bu toplantıya gelmemin başta gelen sebebi, bu görevi yapan güvenlik kuvvetlerimize, bir siyasi desteğin verildiğinin, herkesçe bilinmesidir.

Bu zamana kadar yapılan mücadele, netice vermemiştir. Olayların vehameti ortadadır. Bu, bir gecede olmamıştır. Öğünmeler, 'karanlık güçler, dış mihraklar' vs. gibi belirsiz beyanlar da, netice almayı önler.

Devlet, bu olaylara nasıl baktı? Ne tedbir aldı? Tedbiri mi noksandı? İcra mı edilemedi? Bu kalıp içerisinde değerlendirmeyi yapmadı ise, devletin, yeniden yapması lazımdır. Bu, evvela Milli Güvenlik Kurulu'nun işidir.

Ülkeyi kimin rahatsız ettiğini, kimin rahatsız ettirdiğini tespit edip, onun üstüne varmak ve ülkeyi ondan kurtarmak, asıldır. Bu, ne kadar zaman içinde olacaktır? Bir planınız var mı? Neyi yaparak, hangi sıra dahilinde, ülke, bu beladan kurtulacaktır?

Olay orta vadeli değildir, kısa vadelidir. Orta vadeye bırakılırsa, ülke, çok büyük sıkıntılarla karşı karşıya kalacaktır. Tedbir olarak sizin söylediklerıniz; milletvekillerinin dokunulmazlığının kaldırılmasıdır. Bu yanlıştır. Meclis'in üstüne bir kâbus, bir korku konmuş olur. Halkı daha çok yanımızdan kaçırırız. Bu zamana kadar infaz edilmemiş idam cezalarının, bugün infazına kalkışılması ise, yine tedbir değildir. Her ikisi de dünya kamuoyunu kaybetmeye hizmet eder.

Biz Sayın İnönü gibi düşünmüyoruz. İdam cezasının caydırıcılığı olmayabilir, yalnız, kahve tarayıp, 10 kişiyi öldürmüş insana hiçbir şey yapamadığınız takdirde, acaba o 10 kişinin hakkı ne olacaktır? Bu toplumu nasıl ayakta tutacaksınız? Meclis'in önünde 267 adet (sanıyorum) idam cezası vardır ve 10 senedir de beklemektedir. Bugün bunları tasdik ederek, Güneydoğu'da olan olayları çözmeye yardımcı olacağı kanaatinde değilim.

Korucu sistemi yanlıştır. Zaten bunlara verilen paranın, PKK'ya gittiği iddia olunuyor. Ayrıca, bunlar hedef haline getiriliyor. Devlet, vatandaşını para ile tuttuğu adamlarla değil, kendi görevlisi ile korumalıdır. Bence, Olağanüstü Hal Valiliği tertibi de yanlıştır. Tayinle gelmiş, hiçbir güvencesi olmayan sivil kişinin emrinde, çok sorumlu işleri yapacakların, kendilerini teminatlı hissetmeleri fevkalade güçtür. 'Mademki hükümetin bir eksiği yoktur, niye bu olayları önleyememiştir?' denilecektir.

Aslında, siyasi iktidarın büyük bir eksiği vardır. Arkasında halk yoktur. Kanunları hâkim kılmada önemli olan budur. Hükümetin siyasi gücü yoktur. Ülke kan ve zaman kaybetmiştir. Etmeye de devam ediyor.

Güneydoğu sorunlarını çözebilmenin yolu, mutlaka rejimin işler hale

getirilmesidir. Yani, milletin iradesine yeniden müracaat edip, siyasi iktidarı yeniden tayin etmesini sağlamaktır. Bu, seçimdir. Ne kadar kaçılsa, varılacak yer burasıdır."

Yıldırım Akbulut: "Güvenlik güçlerinin silah sıkıntıları yoktur. Araç-gereç sıkıntıları yoktur. 'İmkânsızlık nedeni ile yapamıyoruz' diyorlarsa doğru değildir."

Erdal İnönü: "Yeterli sayıda güvenlik gücü var ama, yapamıyorlar diyorsunuz."

Yıldırım Akbulut: 700-800 kişilik bir militan gücünün ortadan kalkması lazımdı, olmadı. Olağanüstü Hal Valiliğinin, askerler üzerinde de etkili bir idare olabileceğini düşündük. Başarılı olduğuna kaniyim. Fiiliyatta, bunlar işlerini yapıyorlar mı, yapmıyorlar mı? Cizre ve Nusaybin olaylarında işin çehresi değişti. Halkı öne sürdüler. Tedirginim.

Elebaşılık yapanlar hakkında, kanuni ve idari tedbir alınmalıdır. Mahkemeler, hâkim, savcı, kaymakam, endişe içinde imiş gibi telakki edildi. Görev yapmayanlar olursa, kanuni işlemler yapılır. Devletin müesseseleri, görevin yapılmasını sağlayacaktır. Devletin güçleri, bunların üstüne kararlılıkla gidecektir. Gitmelidir. Etkin bir şekilde mücadele yapılmaya devam edecektir. Sizlerin görüşlerinizi değerlendireceğiz. Yapacağımız icraat güçlenecektir.

Teşhisin iyi konulması, çarelerin iyi bulunmasını gerektirir. Terörle karşılaşıldığında, hükümetin kâfi derecede güçsüzlüğü söylenip seçim istenirse, istikrar bozulur.

1980'de hükümet değişti. Terör azalmadı, arttı. Erken seçim böyle gelirse, istikrara kavuşamayız. Terörü belki de körüklemiş olur. Seçimle düzeleceği görüşüne iştirak etmeyiz. Her köye bir karakol mümkün değil. Korucuyu kaldırırsanız, her köye güvenlik görevlisi koyamayacağınıza göre, PKK'yı oradan püskürtecek birisi lazım. O da korucu. Asker, polis ve karakol sayısını artırmak suretiyle, belki bu düşünülebilir.

İdam cezaları düşürüldükçe, yapılan hareketlerin karşılıksız kalmasının bir makul ölçü içinde yerine getirilmesinden yana olabiliriz. Dışa dönük hareketleri iyi tanzim etmek, ona göre kararlar almak lazım. Hükümet programına destek istemiyoruz. Ona da gerek yok. Terör olaylarına karşı, herkesin fikir birliği içinde olması lazım. İstediğimiz fikir, birliktir. Bu, önemli rol oynayacaktır."

Süleyman Demirel: "Her şey neticesi ile ölçülmeyecek mi? Bu olaydaki başarı, bunun bitmesi ile ölçülecektir. Ne zaman bitecektir?"

Erdal İnönü: "Bu işi bitirme iradesi orada yok. Gördüğüm kadarı ile oradaki görevliler, kendilerini korumaya çalışıyorlar, verilen görevi yapmaya çalışıyorlar, bunu bitirmeye çalışıyorlar."

Turgut Özal: "Bu hareketlerin tamamı ile ortadan kaldırılması mümkün değil. Artarak mı gidiyor, azalarak mı gidiyor? Ona bakmak lazım. Eskiden beri var. Bugünün hadisesi değil. Dünkü bastırılma şekli bugün kullanılamaz. Meselenin kısa vadede, çözülmesi mümkün değil. Orta ve uzun vadeyi iyi görebilmek gerek.

Halkın içinde ideolojik işlemeyi nasıl önleyeceğiz? Bu zamana kadar ideolojiye hizmet etmiyordu. Demokratik ortamda, o ortamı bozmadan çözebilmenin yolunu bulmalı. 'İstediğimiz kadar öldürelim' fikriyatı yerleşiyor.

Güneydoğu Anadolu Projesi, 15 senedir çalışmaya başlayacak. Fikri ayrılık, ideolojik ayrılık devam ederse bu projenin akıbeti ne olacak?"

Süleyman Demirel: "Daha evvelce söylediğim gibi, sorun orta veya uzun vadeli sayılamaz. Sorun, kısa vadelidir. Orta vadeyi düşündüğümüz takdirde, sorunu çözme iradesinde şüpheye düşeriz. Orta vadede sorun, uluslararası zeminlerde bizi çok sıkıntıya sokar. Durup durduğu yerde devletin kimseyi kurşunladığı yok.

Hem, her gün 'Biz bu olayı bastırırız. Bu devlet güçlüdür' diyeceksiniz, hem de, 'Hadi bastırın bu yangını, söndürün' deyince, 'meselenin kısa vadede çözülmesi mümkün değil' gibi bir tavır takınacaksınız. Bu olmaz!

Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran temel ilke, eşitliktir.

Üniter devleti zedeleyecek hiçbir çözümü kimse aklından geçirmemelidir. Kadın, çocuk demeden insanları hunharca öldüren bu çete karşısında, 'Türkiye'de ön yargılar var' diyerek, Türkiye birliğini savunmanın, ön yargı anlamına gelebilecek imalara tâbi tutulması veya bu birliğin parçalanmaya varacak yollarının günün tedbiri gibi düşünülmesi, zaaf olur. Türkiye'de çok büyük olaylara sebep olur.

Bu durumda devletin kafasında, eşkiyayı tesirsiz hale getirmekten başka bir arayış olmamalıdır. Devlet, şantajın önünde eğilirse, Türkiye birliğini tutamayız. Türkiye Cumhuriyeti Devleti; ırk, dil, din, mezhep ayrılığı gözetmeksizin ona sadık olan herkesin devletidir.

Türkiye'de bin senedir devlet var. 'Kürt devleti' olmamıştır. Türkçe konuşanlar, Kürtçe konuşanlar bu ülkenin çocukları, kardeşlerdir. Bunların kafasına ayrılık koymak, hayatı, hepsi için zindan etmektir. Eşkıya ile mücadele etmek yerine, acaba Ankara'da daha kolay bir yol yok mu? Yani 'mücadele etmeden bir şeylere razı olsak, olmaz mı?' gibi bir düşünce, kimsenin aklından geçmesin. Irken, 'Ben Kürdüm' diyenler ile 'Ben Türküm' diyenleri, Türk vatandaşları olarak hepsi bu devletin sahibidirler. Ülkenin istedikleri köşesinde oturabilirler, istedikleri işi tutarlar. Devletin her kademesinde (Yüksek Hâkim, General, Vali, Bakan, Başbakan, Cumhurbaşkanı, Milletvekili, Belediye Başkanı, Büyükelçi) görev alırlar, hiçbir ayrıcalık yoktur. Ülkenin ve devletin sadık hizmetkârlarıdırlar.

Dışardan büyük baskı vardır. Bu baskılara boyun eğemeyiz. Yalnız bu baskılara haklılık verecek, yanlış tasarruflarda bulunmamalıyız. Tedbirleri, insan haklarını zedelemeden, hukukun üstünlüğünü bir kenara bırakmadan, demokrasi içinde arayıp bulmalıyız. Şimdiden, Güneydoğu Anadolu Bölgesi Projesi'nin geleceği hakkında telaşa düşmek, Türkiye'nin istikbaline güvensizlik olur. Biz, devletin yanındayız. Milli birliğinin yanındayız. Ülke bütünlüğünün yanındayız. İnsan haklarının yanındayız. Kanunları hâkim kılacak görevlilere de tam desteğiz. Bugünkü toplantının neticesi budur."

Erdal İnönü: "Ülkenin bütünlüğünün demokrasi içinde korunacağına inanıyorum."

Turgut Özal: "Devlet poitikası gerek. Problem var. 2-3 ay sonra tekrar sizleri davet edeceğim."

Süleyman Demirel: "Onu hiç telaffuz etmeyiniz. Gerek olmayabilir."

Erdal İnönü: "Evet gerek olmayabilir."

119

Zirveden sonra Özal, yaptığı açıklamada "Bütün siyasi parti liderlerinin 'ülkenin bölünmez bütünlüğü konusunda yekvücut halinde' (sanki aksi olabilirmiş gibi) hareket ettiklerini" söyledi.

Ne ki İnönü, "Zirvede aradığını bulamadığını, Cumhurbaşkanı

ile Başbakan'ın sorunun çözümüne ilişkin hiçbir somut öneri getirmediklerini" söyleyecekti.

Demirel ise, halk ve aydın kesiminde ortaya çıkacak kimi yargıları yatıştırmaya özen gösteren bir tutum içindeydi:

Grubunda "Çankaya isterse 'onları ayağıma getirdim' desin. Eğer gidişim (Çankaya'ya) üç-beş masumun hayatını kurtaracaksa, kan gölünü kurtaracaksa helâl," dedi. (4 Nisan 1990)

120

Filmi geriye saralım.

Mart ayı içindeki dikkati çeken kimi olaylarla, notlara bir göz atalım:

Not defterimden:

ABD Büyükelçiliğinden siyasi müsteşarlardan biri SHP'li İstemihan'la ANAP'tan Metin Güldere'yi ziyaret etmiş (22 Mart 1990 Perşembe).

"Çanakkale olayları genişleyebilir mi?" Öğrenmek istediği bu.

Demirel, geçen akşam Büyükelçi Abromowitz'in de bulunduğu bir toplantıda Çanakkale olaylarına değinmiş, "Biz zaten Özal'ın halka dayanmadan yukarı çıktığını her gün söylüyoruz" demiş.

Amerikalıların araştırmaları ve 2000'e Doğru'da yer alan Doğu Perinçek'in yazısı bu konuda ve ilginç:

"Çetin Emeç'in öldürülmesinden sonraki günlerdi. ABD İstanbul Konsolosluğundan telefon ederek, ABD Büyükelçiliği Siyasal Bölümünden Mr. Sarge Cheer'in Ankara'dan gelerek görüşmek istediğini bildirdiler...

...Özal'ın bittiği saptaması ABD Büyükelçiliği çevrelerinde de yapılıyor. 'Son komploların arkasında bizi aramayın' mesajının da altı çiziliyor. 'Acaba Özal Türkiye'nin istikrarsızlaşmasından yana olamaz mı?' Bu soru bize ait değil. 'Özal istikrarsızlığın altında kalır' diye yanıt veriyoruz..."

Baransel İstanbul'a gitti. Evren bana Ankara'daki son görüşme-

mizde gericilik ve bölücülüğün güçlenmesi halinde 'ordunun müdahale' edeceğini söylemişti.

Evren'in söylediklerini yazmamı istiyor Baransel. İstanbul'dan döndü ve şöyle bir açıklama yaptı: "Evren Paşa, Ankara'da Genelkurmay ve başka yerlerle temas ettikten sonra bunları söyledi. Söyledikleri daha çok konuştuğu yerlerin havası" dedi.

Evren Paşa ile son bir görüşme

Evet, müdahale? Evren Paşa ile son görüşmemizde birçok konuya değinmiştik.

Evren Paşa, 11 Mart 1990 Pazar günü Ankara'ya geldi.

Gazi Orduevi'ne yerleşti. Altı gün kimi 'temaslar' yaptı. Özal'a gitti, Genelkurmay Başkanı Torumtay'ı ziyaret etti. TBMM Başkanı Kaya Erdem'le konuştu.

Kuşkusuz, bu arada gazetecilerin saptayamadığı kimbilir kimlerle görüştü.

Ortalık 'sisliydi.' Özal, yukardaydı ama muhalefet partileri, halkın çoğunluğu ve basın, hemen her gün Cumhurbaşkanlığını yadsıyacak 'direnişler' sergiliyordu.

Genel manzara elbette iç açıcı değildi. Enflasyon, bir türlü inmiyordu. Terör bir türlü durmuyordu. İki aydın insan Aksoy le Emeç öldürülmüşlerdi.

Bu ortamdan geçerken ülke; Evren Paşa'nın yeniden başkentte görünmesi, bir dizi ziyaret yapması, siyasal kulislerde, sadece siyasal kulislerde değil, hemen her çevrede 'ilgi' uyandırmıştı.

'Acaba?' Herkes birbirine 'acaba' ile başlayan sorular soruyordu.

Fakat hiç kimse Evren Paşa'nın Ankara ziyaretine 'bir teşhis' koyamıyordu.

Bu ortamda Ali Baransel Evren Paşa'nın benimle 17 Mart 1990 Cumartesi günü saat 11.00'de görüşeceğini bildirdi.

Birlikte gittik.

Görüşme saatinden önce gelmiştik Gazi Orduevi'ne. Biz bekleme odasına girerken, Evren Paşa'nın yanından Haydar Saltık Paşa çıkıyordu. Bıyık bırakmış. Şöyle yanından geçeyim, dedim:

"Yok" dedi Saltık Paşa: "Yandan kaçma."

"Kaçan yok Paşam" dedim, "size ve başkalarına 'çarpmak' istemedim."

Görüşme dileğinde bulundum, sesini çıkarmadı. Ama gözüm bıyığı üzerinde. Zeki adamdı. Derhal anladı, güldü:

"Askerler" dedi "Teğmen iken bıyık bırakır, bir de emekli olunca."

Baransel de "Bıyık size yakışmış" dedi.

Biz, Evren Paşa'nın yanına girerken Saltık da ayrıldı, gitti.

İçiçe iki oda. Diğerinde yatak görünüyor. Ayakta karşıladı, "Nasılsınız?" dedi. Kollarımı iki yana açtım, 'haber sizde' der gibi baktım yüzüne:

"Buraya gelince bazı ziyaretler yaptım. Ama asıl maksadım (sol kolunu gösterdi) kurt köpeği kuvvetli çekiyor. Kolumda bir ağrı başladı ve bir de sağ ayağımda. Tedavi ettiler" dedi.

Köşk'te hayli sarmaş dolaş bir manzara yaşanmıştı Özal'la Evren arasında. "Neydi o vaziyet?" diyecek oldum:

Protokol gereği Özal'ın odasından çıkıp karşılamaması gerekiyormuş. Buna rağmen çıkmış ve o aynalı salona geçmiş. (Gülmeye başladı) "Biliyorsunuz huyunu, çekti, öptü. Gazeteciler başka bir yerde duruyormuş, kordonla ayırmışlar. Göremediler karşılaşmamızı. Geldiler sonra, 'bir daha öpüşün' diye tutturdular. Ben de 'Çekseydiniz' dedim. Ben sevmiyorum bir hareketi ikinci kez yapmayı."

Özal'la yaptığı görüşmeyi anlattı:

"Yarım saat kadar konuştuk. Daha doğrusu konuşamadık. Bana seçimlerde bilgisayarla oy kullandırmayı düşündüğünü söyledi. Götürdü beni, bilgisayarın başına. Bunları anlattı. İşte; seçmen basacakmış düğmeye, partiler çıkacakmış karşısında. Birini tercih edecekmiş bir düğmeye basarak. Sonra adayları çıkacakmış karşısında, bunlardan hangisini tercih ederse düğmelere basacakmış... Özal'a 'Köyde kentte nasıl olacak bu iş?' dedim. 'Olur' dedi. Bu sistem iki yüz milyara gelecek. Tabii bugünkü hesaplara göre. Beş yüz milyardan aşağı olmaz.

Yarım saat bunları anlattı. Zaten süre o kadardı. Sonra yukarı yemeğe çıktık. Havadan sudan. Ciddi bir şey konuşulmadı."

"Ya öteki ziyaretleriniz?"

"Zaten Köşk'ten alacağım bazı eşyalarım vardı. Marmaris'te ge-

rekli. Onları aldım. Kaya Erdem telefon etti, 'Size geleceğim' dedim. 'Yok ben geleyim,' dedi, geldi."

Galiba akıllı açıklamayı Torumtay yaptı: "Eski karargâhını ziyaret etti" dedi. "Fakat bu görüşmeleriniz siyasal kulisleri dalgalandırdı" dedim.

"Yok bir şey. Zaten bir dahaki gelişimde bu ziyaretler de olmaz. Bu ilk gelişim Marmaris'e naklettiğimden beri."

Durdu, "Sen kahve içersin" dedi, ısmarladı. Sonra 'asıl konulara' geçtik.

121

Evren Paşa;

"Siz, Demirel'i korumuşsunuz azıcık" dedi.

Evren Paşa Ankara'ya gelmeden önceki günlerdi. Evren Paşa ile Demirel arasındaki çatışmaları içeren 'Çankaya Hesaplaşmaları' yazı dizim Cumhuriyet'te yayımlanmıştı. O dizideki kimi değinmeleri Demirel lehine bulmuş olacak ki, böyle konuşuyordu.

"Neden? Pek anlayamadım. Ben kimseyi korumadım. Demirel ne söyledi ise bana, ses alma aracına kaydettim. Sizinle Çankaya Köşkü'ndeki görüşmeyi nasıl anlattı ise öye aktardım. 'İçini döktüğünü' söyledi, 'on yaş gençleştiğini.' Ben de yazdım. Bunları Demirel anlattı" diye yanıtladım Evren Paşa'yı.

"Fakat" dedi Evren Paşa; söylediklerimi doyurucu bulmamış olacak ki, sürdürdü:

"Sadece o konuşmuş sanki. Ben de dinlemiş, sesimi çıkarmamışım, hiçbir şey söylememişim gibi bir vaziyet doğuyor."

Şaşırtıcı ölçülerde özen gösteriyordu yazılanlara. Doğrusu, Demirel de böyle değil miydi?

Kalktı, köşedeki masadan kimi kâğıtlar alarak geldi yanımıza:

"Marmaris'ten gelirken Mayıs 1988'de (daha önceki bölümlerde okuduğunuz) Demirel'le yaptığımız konuşmanın o gün yazdığım notlarını da beraberimde getirdim" dedi.

Hazırlıklıydı. Ankara'ya gelirken benimle yazı dizisi üzerinde bir konuşma yapmayı tasarlamış.

"Şimdi Mayıs 1988'deki konuşmamızın notlarını size okuyacağım" dedi Evren Paşa.

Eski Türkçe yazılmıştı notlar. Üç-dört yapraktı, Evren Paşa notları okumaya başlamadan önce;

"Herhalde Süleyman Bey size, aklına geleni ya da aklında kalanları söylemiş" dedi.

"Hayır" dedim. "Dosyasını açtı, yazılı olanları aktardı."

Evren Paşa yine karşı çıktı:

"Nasıl olur? Biz konuşurken not tutmuyorduk ki. Zabıt tutan biri de yoktu."

"Evet ama, Demirel de sizin yaptığınız gibi davranmış. Zaten gayet muntazam bir insan. Her konuşmadan sonra yaptığı gibi Mayıs 1988 görüşmenizi de eve döner dönmez yazmış. Onları okudu, ben teybe aldım. Aynen böyle" dedim.

Bu noktada tartışmayı uzatmadı Evren Paşa:

"Demirel'den önce Erdal Bey'le konuştum. O günlerde Doğu gezilerinde Erdal Bey, dileyenin Kürtçe konuşabileceğini söylüyordu. Bunun sakıncalarını anlattım.

'Bakın' dedim, 'Belçika'da Valonlar, Flamanlar... Orası başka.' Hapishanelerde olanlar için af çıkarılmasını istiyordu. Oysa azılı anarşistler dışında hapishanede kalan yoktu. 1974'te af çıkardık da ne oldu? Affedilenler anarşi ve terör örgütlerine döndüler. Terör ve anarşi yine tırmandı. Bugün de kıpırdanmalar var. Bugün hapishanelerde 20 yıl ve daha fazla hüküm giyenler yatıyor. Çıkanlar örgütlerde. Kıpırdanma bu yüzden.

Süleyman Demirel geldi, saygılıydı. Gülümseyerek geldi.

Kendisine 12 Eylül'le ilgili olarak Trabzon'daki konuşmama kadar hiçbir konuşma yapmadığımı, yapmamaya özen gösterdiğimi söyledim.

Yasakların kalkmasından önce 12 Eylül'e bazı eleştiriler, sataşmalar olduğu halde fazla üzerinde durmadığını söyledim. Trabzon'da 12 Eylül'e yönelik konuşmalar yapılmamasını, vatandaşın sanki yeni bir şeyler varmış gibi korktuğunu da ifade etmiştim.

'Fakat siz, siyasi haklar referandumundan sonra 12 Eylül'e çattınız. Uzun zaman sustum. Tahammül gücümün sonuna kadar dayandım. Trabzon konuşmamda ülkenin 1980 öncesi durumlara düş-

mesi halinde, ülkeyi bu badireden kurtaracak yine Silahlı Kuvvetlerdir' dedim.

'Bakınız, siz böyle devam ederseniz ben de karşılık vermeyi sürdürürüm. Bundan kim kaybeder? Ben siyasetçi değilim. Halk Anayasa'yı yüzde 92 oyla kabul etti, onayladı. Sonunda kaybeden kim olur?

12 Eylül öncesi sıkıyönetim vardı. Olayları bastıramıyordu, diyorsunuz. 12 Eylül'le birlikte anarşi ve terörün bıçak gibi kesildiğini söylüyor ve sıkıyönetimleri suçluyorsunuz şimdi. Sıkıyönetim komutanlarıyla toplantılarda siz komutanlara teşekkür ettiniz. Hem de iki kez. Nisan ve haziran aylarındaki sıkıyönetim toplantılarında. O zaman görevlerini yapıyorlardı da, sonradan mı görev yapamadıkları ortaya çıktı?

Sıkıyönetim komutanlarına yetki veren 1402 sayılı yasa bir türlü değiştirilemedi. Haziranda geldiniz ve benden bu kanunların çıkarılmasını istemeyiniz dediniz.

1402'de 1976'dan beri hiçbir değişiklik yapılmadı. Niye yapmadınız, yapamadınız? Bizi Marcos'a, Yunanistan'da darbe yapan albaylara benzetiyorsunuz. Böyle yapmaya, konuşmaya devam ederseniz ben de sürdürürüm.

Oysa istemiyorum, kaşımayalım. Kaldı ki, 12 Eylül milletin desteğini gördü. Anayasa referandumunun sonuçları açık.

12 Eylül müdahalesi bir güce dayanmıyordu. 27 Mayıs, CHP'nin desteğindeydi. Ben müdahale taraflısı değilim. Ordu, en iyi idarenin, faziletli rejimin demokrasi olduğuna inanmıştır.

Bunları söylediğim zaman siz bu konuşmaları bir yana atarak Cumhurbaşkanı darbeyi tutuyor, diyorsunuz.'

Ben bunları söyledikten sonra Süleyman Demirel, benim Trabzon konuşmamdan sonra TBMM'de gündem dışı yaptığı konuşmanın bir aynısını bana söyledi.

Benden darbelerin olmamasını söylememi istedi. Bu arada aramızda bazı konularda münakaşalar geçti.

Bana 'Büyük Türkiye Partisi'ni kapattınız, DYP'yi seçime sokmadınız' dedi. Demirel'e, 'BTP'ne AP'lileri doldurdunuz. Biz üç partiye müsaade edecektik. Çok parti olmamasını, hiç değilse geçiş döneminde hatta sadece iki parti olmasını istiyorduk. Bir parti ikti-

dara gelsin istiyorduk. Bir de solda bir parti. Çok partiyle koalisyon dönemi açılabilirdi.

Eğer Ulusu parti kurmakta başarılı olsaydı, bu (Özal) gelmezdi. Ulusu iktidar olabilirdi. Ulusu zaten baştan beri parti kurmayı istemiyordu. Sonra vazgeçti. Sağda durmadan partiler kuruluyordu ve biz, sağdan iktidar çıkacağını biliyorduk. Ama oylar bölünürse bir parti tek başına iktidara gelemeyecekti. Eve, biz bir partinin iktidara gelmesini istedik. BTP, iktidara gelirse Anayasa'yı değiştirebilirdi, intikam alırdı,' dedim.

Demirel bana; 'AP vatan, millet, bayrak için vardır' dedi.

'12 Eylül'den evvel müdahaleye karar verdiğimizde sizin iktidarda olmamanızı çok istedik. (Güldü) Hani, 12 Mart, sonra bir ikinci. Hep Demirel'i buluyor darbeler denmesin diye düşündük.

Güvensizlik oyu alan bakanlar istifa ediyor. Ama hükümet kalıyor. Hükümet güvenoyuna gitse ve güvenoyu alamasa 'bizim işimiz kolaylaşacaktı' dedim.

Nitekim, müdahaleyi Demirel'e duyumsattım. Haber yolladım, belki ulaşmadı!

Sanırım Hollanda sefaretinde bir kabuldeydik. Mehmet Yardımcı'ya, 'Bakanlar bir bir güvenoyu ile indiriliyor. Dışişleri Bakanı da düşerse hükümet güvenoyu istesin; hükümet düşerse, bizim işimiz kolaylaşır' dedim.

Çünkü, hükümet düşsün, ondan sonra müdahale edelim diye düşünüyorduk.

(Evren Paşa, Demirel'e müdahale edeceklerini bildirdiğini anlatıyor. Üstelik Demirel'e darbeyi ismini verdiği kişilerle duyurduğunu söylüyor.

Daha önceki bölümlerde ayrıntılarıyla gördük. Haberi var darbeden Demirel'in. İşte Evren bir kez daha doğruluyor.)

Dediğim gibi, ikinci bir kez Süleyman Bey'in hükümette olduğu bir zamanda müdahale olmasın istiyorduk. Bu konuşma bir saat on dakika sürdü.

Sonunda Demirel yine mültefitti.

'Sizi üzdüm mü?' diye sordu.

'Hayır, üzülmedim' dedim. 'İçimi dökme fırsatı verdiniz.'

Bana 'Vatan, millet, bayrak diyen bir partiyi kapattınız. Bizi cezalandırdınız' dedi. Yüksek Askeri Şûra'yı topladım, orada bulunan komutanların hepsi, Bülent Ulusu dahil, partinin (BTP) kapatılmasını istedi. İttifakla karar alınınca kapatıldı."

Evren Paşa, elindeki notların sonuna gelmişti. Artık konular daha değişikti.

"Ulusu" dedi Paşa: "Partiyi kurabilseydi, iktidara gelirdi.

Ulusu'yu parti kurmaktan kim vazgeçirdi? Bence Süleyman Bey. Parti kurmaması için haber gönderdi. Haberi getirenlerden biri Kemal Ilıcak. Bana 'Sunalp partiyi kursun, sonuna kadar destekleriz' dediğini nakletti."

Kenan Paşa'ya " 'Evren, 1980'de bunalım aldı, 1990'da bunalım devretti' diyorlar" dedim. Bugünkü manzarayı anımsatıyordum.

"Kendilerinin hiç mi kabahati yok?" diye karşılık verdi:

"Cumhurbaşkanı olarak benim konumum belli. Ne yapacaktım? Üstelik insaf ile bakılsın. 1983'te biz iktidarı sivillere devrederken hiçbir partiye o güne kadar nasip olmayan bir ülke devrettik. Güven havası doğmuş, anarşi ve terör durmuş. Enflasyon yüzde 25 dolayında. Dış krediler açılmış."

Araya girdim: "Fakat" dedim, "bir nokta daha var. 'Siz 1983'te siyasal sistemi düzenlemeseydiniz, seçimlere girecek partileri kısıtlamasaydınız, bugünkü olumsuz sonuçlara ulaşamazdık' diyenler de var."

Evren, "1986'ya kadar bir şey olmuyor" dedi:

"Sonra ekonominin gerekleri yavaş yavaş yerine getirilmiyor. Savurganlık başlıyor ve sonunda bugünkü manzara doğuyor. Cumhurbaşkanı ne yapsın? Başbakan değil ki... 'Turgut Özal'ı başımıza getirdi,' diyorlar. Özal'ı biz nereden tanıyacaktık? Başbakanlık Müsteşarlığına, DPT Müsteşarlığına Süleyman Bey getirdi Özal'ı.

Sonra, 1960 ihtilali olmasaydı, Süleyman Bey lider olabilir miydi?

Size söylediklerine göre, bana o görüşmemizde 'Tarih doğruyu yazmaz' demiş."

"Evet, öyle söyledi" diye doğruladım." 'Çünkü geçmişin üzerine mürekkep dökerler' dedi."

Evren, "Hiç böyle şey olur mu? Tarihe değil de Süleyman Bey'e mi inanacağız? Ne derlerse desinler tarih doğruyu yazacaktır. Biz olayların içindeyiz. Belki hissiyiz. Ama gelecek kuşaklar tarihi mutlaka doğru yazacaktır," dedi.

Başka bir konu açtı, ama anlattıkları yine Demirel'le ilgiliydi:

"Yasakların kalkmasından çok önce bana, daha 1986'larda haberler geldi. Haberi getirenlerden biri Hiram Abbas'tı (evi önünde öldürülen MİT Müsteşar Yardımcısı). Bana değil, bizden birine.

Süleyman Bey'in Evren'i sevdiğini, ama siyaset adamı olarak darbeyi yapanla ilgili olumlu sözler söylemesinin olanaksızlığını duyurdu. Kendi kamuoyu açısından imkânsızlığı söylemiş. Yasakların benim dönemimde kalkmasının iyi olacağını da söylemiş Süleyman Bey.

Bir de Orhan Kilercioğlu geldi, üç kez. Ben Kilercioğlu'yu sevmem. MHP'lidir. Biz arkadaşlarla konuştuk. Yasakların sürmesinin anlamı kalmamıştı. Kalksın, dedik. İlk kez ben söyledim yasakların kalkmasını."

Kilercioğlu'nun Evren'e gidip yasakların kalkması için görüşmelerde bulunduğunu –Cumhuriyet'te– yazmıştım. Orhan Kilercioğlu beni aradı (21 Mart 1990). "Evren Paşa ile konuşmaların 'tamamen kendi adına' olduğunu ve içeriğinin kendi görüşlerini yansıttığını" yazıyla bildirdi.

Demirel'in, Evren Paşa'ya ricacı olarak göndermediğini ve Çankaya'ya böyle bir görev üstlenerek gitmediğini anlatmak istiyordu:

Yazılı metinde, "Sayın Demirel ile olan yakın dostluğumun yasakların kaldırılması gibi önemli bir konuyla ilgili olduğu ve onun tarafından da gönderilmiş gibi bir izlenim yaratılması doğru değildir" diyordu.

Oysa, herkes gibi Demirel de öncelikle yasakların kalkmasına yol açacak olası her yolu 'meşru sayıyordu.'

Üstelik, siyaset dünyasının kurallarına göre bu türden davranışlar olağandı.

Bu ara nottan sonra, Evren Paşa'nın "Aramızda kalsın" dedikten sonra söyledikleri çok ilginçti ve 12 Eylül'ün gelmekte olduğundan Demirel'in haberli olduğunu gösteriyordu: Evren, dedi ki:

"Aramızda kalsın. Ben, Demirel hükümetinin Mili Savunma Bakanı İhsan Birincioğlu ile de Süleyman Bey'e haber gönderdim. 'Güvenoyu istesin, düşürecekler, istifa etsin,' diye.

Binicioğlu Süleyman Bey'e gitti ve konuşup geldi:

'Yanaşmıyor' dedi."

Evren Paşa, Mayıs 1988'deki görüşmeyle ilgili notlarını okurken, bir yere geldi, durdu ve güldü. Yazdığını okudu, sonra:

"Süleyman Demirel tam bir politikacı. İyi yalan söylüyor" dedi.

Artık ayrılma zamanı gelmişti. Ayağa kalktık. İslami hareketlerin, özellikle irtica öğelerinin devlete girdiklerini söyledim. İrticai kadrolaşmadan duyduğum kaygıyı Evren Paşa'ya ilettim. Hatta Kürtlerin artık "Tek kurtuluş yolu İslâm" demeye başladıklarını da sözlerime ekledim. Evren dinledi ve;

"Darbe olmaz bugün. Fakat laiklik giderse veya Kürt sorunu..." dedi, durdu.

"Laiklik ve ülkenin bütünlüğü uğruna savaşırız" dedim.

Evren, "Evet, hepimiz sipere girer ve savaşırız" dedi.

Bir isteği olup olmadığını sordum, "Yok" dedi, ayrıldık.

Bransel'in laiklik ve ülke bütünlüğü tehlikeye girerse; Evren'in, ordunun darbe yapacağına değinen sözlerini yazmamı istemesi, bu konuşmadan sonraydı.

122

Evren'le yaptığım görüşme, Demirel'le arasındaki kıyasıya çekişmenin son örneğiydi.

Demirel gibi Evren de kişiliğine ve yönetim dönemine ters düşecek en ufak hatayı kabul edemiyordu.

(18 Mart 1990) Demirel Kastamonu'dan henüz dönmüştü. Gece Demirel'e gittim. Evren'in bana söylediklerini –elbette– yazacaktım. Zira; Evren'in söyledikleri bir düzeltme içeriğindeydi. Üstelik kimi önemli yeni bilgiler de veriyordu. Tabii, kimi sözleri vardı ki Evren Paşa'nın; örneğin Demirel'i siyaset adamı olarak "yalancı" diye nitelemişti.

18 Mart gecesi özellikle Evren Paşa'nın Demirel'e "müdahaleyi birkaç kişiyle haber verdiğini" ısrarla yineleyen sözleri üzerinde duracaktım ve durdum da...

Saat 22.30. Yukarı kattan indi. Kenan Evren'le konuşmamızın içeriğini görüşme isteğinde bulunurken –özetle– söylemiştim.

Demirel geldi ve baktım ki (notlarımdan yazıyorum) çok bozuktu. Neşeli değildi. Hele her zamanki o sevecen hali yoktu. Yadırgamadım değil, yadırgadım. Evren Paşa'nın müdahaleyi haber verdiğiyle ilgili sözlerini içeren metni okusun diye vermek istedim.

"Siz okuyun" dedi. Böyle davranmazdı. Belki gözlüğü yanında değildi. Ama bir mazeret de söylemiyordu.

Evren'in 'güvenoyu alamayıp hükümetten çekilsin, bizim işimizi de kolaylaştırsın' diye haber gönderdiğini anlatıyordum.

Demirel, daha önceki bölümlerde izlediğimiz görüşünü yineleyerek; "Şapkasını aldı gitti diyeceklerdi. Bu sebeple güvenoyuna başvurmadım ve tabii istifa da etmedim" dedi. Evren'i doğruluyor, ama hem insan, hem siyasetçi olarak gerekçesini söylüyordu.

Demirel şöyle diyordu: "Öyleyse... Bu (Evren'in) mantığa göre hükümet darbenin işini kolaylaştıracak! Ama niye? Darbeyi yapacak. Darbeden vazgeçmiyor. Darbeyi kolaylaştırmasını hükümetten istiyordu. Böyle bir çıkışa razı olamazdım!"

Demirel 'darbeyi önceden biliyordu, bilmiyordu;' artık tartışmaya açılmıştı. Cumhuriyet'te çıkan dizide Mehmet Yardımcı'nın, öteki kimi önemli kişilerin Evren'den Demirel'e darbeyle ilgili bilgi aktardığının yazılmasıyla başlayan tartışma giderek gelişiyordu.

Melih Âşık (11 Mart 1990'da), Demirel'in darbeyi önceden bildiğini ama önlem almadığını yazdı.

Oktay Ekşi de birkaç gün önce Demirel'in darbeyi önceden öğrendiğine değinirken 'elde bazı emareler' olduğunu belirtiyordu.

Demirel, Evren'in söylediklerine karşın geniş açıklamalar yapıyor ve yayımlanmasını istiyordu. Elbette hakkıydı. Ama, tarihin derinliklerinde yitip gidecek öykülerdi bunlar. Türk belleği böylesine önemli öyküleri saklayacak kadar güçlü değildi.

Evren Paşa, son görüşmemizde yanından ayrılırken bir ricada daha bulundu:

"Amacım polemik yapmak değil" diyordu. Yazacaklarımı bir siyasal çatışmaya dönüştürmememi istiyordu. Zaten böyle bir niyetim yoktu.

'Özal yanlarını saklı tutarak'...

18 Mart 1990 Pazar günü Evren'le yaptığım görüşmeyi Cumhuriyet'e verdim. Pazartesi günü gazetenin manşeti şöyleydi:

"Eski Cumhurbaşkanı 'Bunalım aldı, bunalım bıraktı' açıklamalarını yanıtladı. Evren'den Özal'a eleştiri'."

İkinci başlıklarda ise Türkiye'de işlerin 1986'dan sonra giderek yozlaştığını ifade eden cümleler vardı.

19 Mart 1990 Pazartesi sabahı telefon çaldı. Demirel;

"Amacım polemik yapmak değil" diyordu, tıpkı Evren gibi. "Ama", evet "ama Sayın Evren'in size söylediklerine yanıt vermem gerekiyor" dedi.

Öğleden sonra Demirel'in Evren'e yanıtını içeren yazı geldi:

Demirel 'bazı hususların aydınlatılmasına ihtiyaç görüyordu':

"Türkiye'de, şartlar içerisinde 1980-1987 yıllarında hep tek taraflı kötüleme yapılmış, zihinler yıkanmıştır.

Bir Anayasa'nın üzerinde konuşulmasına müsaade olunmamış, 'Biz kefiliz, biz söylüyoruz ya!.. Biz söyledikten sonra geriye konuşulacak ne kalır?' şeklinde bir davranışla, referanduma gidilmiştir.

Politika, politikacı, Meclis, demokrasi, hür düzenin bütün kurumları kötülenmiştir.

Anarşi korkusu, yaygın hale getirilmiş ve halkın ağzını açması dahi 'anarşi' sayılabilmiş, halk, politikadan uzaklaştırılmıştır.

Korku, ara rejimin bekçisi ve dayanağı yapılmış, daha sonraki 'güdümlü' veyahut 'ısmarlama' siyasi iktidar da, aynı malzemeyi kullanmıştır.

Bir ülkede hür ortam yoksa, acaba gerçekler nasıl ortaya çıkacak ve tarih nasıl doğru yazacaktır?

Korkunun hâkimiyetini silmek kolay olmuyor.

Zihinlerin kilitli olduğu bir ülkede, tarih, acaba nasıl doğru yazacak?

12 Eylül Beyannamesi, 'Anayasa ve Seçim Kanunu ile Partiler Kanunu ve bunların paralel düzenlemeleri müteakip, insan hak ve hürriyetlerine saygılı, ferdin ve toplumun huzur, güven ve refahına önem veren, özgürlükçü demokratik, laik ve sosyal hukuk kuralları-na dayalı bir yönetime ülke idaresinin devredileceğini' taahhüt ediyor.

Ne yapılmıştır?

3 parti seçime müsaade edilmiş, 3 parti, dışarda bırakılmıştır.

Bunun neresi demokratik?

Veya bunun neresi hukuk kuralına uygun?

Bunun neresi özgürlükçü?

Böyle bir seçime 'SEÇİM' demek mümkün değildir..."

Demirel'in açıklamalarına bir ara not sıkıştıralım:

Evren Paşa'nın Özal'ı eleştirdiğini içeren haber yayımlanınca, yeni bilgiler geldi 'yukarıdan.'

Özal, gazeteyi gördüğü 19 Mart 1990 sabahı "Beni Evren'le karşı karşıya bırakmak istiyorlar" diye yakınmıştı çevresine.

Zira, Özal köşeye sıkışıyordu. Önce –Evren'in anı defterinden– aldığımız "Cumhurbaşkanı: aday olma uyarıları" ile sarsılmış (hatta Washington'da ağzına geleni söylemişti), sonra Evren'le yaptığımız Özal'ı eleştiren içerikteki görüşme Cumhuriyet te yayımlanmıştı.

Demirel ise, bana gönderdiği açıklamanın sonlarında; "Bir ülkenin başında, arkasında halk desteği yüzde 20'yi bulmayan insanlar oturuyorsa, başkaca bunalım aramaya acaba gerek var mıdır?" diyordu:

"...Devletin ve hükümetin, hakkı olmayan insanlar tarafından işgali, bunalım değilse, bunalım nedir?

'Biz, üç parti istedik, biz bir partiyi (Büyük Türkiye Partisi) Anayasa'yı değiştirir diye kapattık' diyenler, bugünkü rejimin de mimarı olduklarını kabul etmiş olurlar.

BTP Anayasa'yı şayet kendilerinin dediği gibi değiştirebilseydi, bunu nasıl yapacaktı? Herhalde müdahalede bulunanların yaptığı gibi silah gücü ile değil, milletin oyu ile yapacaktı. Üstelik Anayasa değişikliği üçte iki gibi büyük bir çoğunluk gerektirir.

Demek ki, BTP'nin bu büyük çoğunluğu sağlayacağı bilinerek ve itiraf edilerek saf dışı bırakılması, milletin bertaraf edilişinin, devre dışı bırakılışının ikrarı, kabulü değil de nedir?

Milleti... devre dışı bırakıp, ısmarlama bir rejim projesi yapan ve bunu uygulayanlar, kurdukları bu ısmarlama rejimin, sonuçlarını reddedemezler. Bu, reddi miras olur. Oysa miras bir bütündür. İcraatın bir kısmına sahip çıkıp, bir kısmını reddetmek mümkün değildir.

Bugünkü rejime 'bunalım değil' demek, milletin reddi, 'bizi alâkadar etmez' demek ise, mirasın reddidir."

Not defterimden:

(26 Mart 1990 Pazartesi) Koç, Evren'le başbaşa yemek yiyor. Baransel, Koç'un Ankara temsilcisi.

Güneydoğu'da 'işler' giderek sarpa sarıyor galiba. Bizden bir arkadaş gitti Diyarbakır'a. Döndü. "Herkes bağımsız Kürdistan'dan söz ediyor ve Kürtçe konuşuyor" diye bilgi verdi. Kan durmuyor. Bugün hafta başı. Geçen haftayı Elazığ'da 8+2 er+1 öğretmen, toplam 11 şehitle kapadık. Bugün Maraş'ta bir köye baskın. İki terörist ve bir korucu ölü.

Demirel aradı. "Güneydoğu'da işler çok kötü" dedi.

"PKK ile İslamcı örgütler elele" dedim."

"O, işin yan tarafı ve yardımcı unsuru" diyor.

Son günlerde, Güneydoğu'daki olaylar, genelde tatsız gelişen olayların açtığı yaralar, siyasal kulislerde 'bir milli mutabakat hükümeti' söylentisine yol açtı. Demirel'e "Bir şeyler yapacak mısınız?" diye sordum:

"Zamanında her şeyi yaptık" diye bir yanıt verdi. Belki, "Özal başkanlığında olmamak koşuluyla yine biraraya gelebilir liderler."

Klasik sözünü yineledi: "Dur bakalım" dedi, "bir-iki gün içinde bir şeyler yapacağız."

Oysa, Özal'ın başkanlığında 'zirve' tezgâhlanıyormuş. Güneydoğu olayları gazete başlıklarına şöyle yansıyor:

Akbulut, "Tahrik"; Demirel, "provakasyon"; İnönü, "Kaygı verici"; Ecevit, "Kitle hareketi."

Artık martın son günlerindeyiz. 26 Mart yerel seçimlerinin yıl-

dönümü. Bir gün sonra (27 Mart 1990) Demirel, DYP grubunda 26 Martı anımsatarak söze giriyor.

Fakat söyledikleri, bugüne kadar, bir yıldır söylediklerinden farklı değil.

Halka dayanmayan iktidar... Fakirleşen insanlar... Kötü yönetim vb...

Tabii terör!

Gece aradı Demirel. Bugünkü grup konuşmasının yarın toplanacak olan Milli Güvenlik Kurulu'nu hedef aldığını söylüyor. Güneydoğu'da 'askerlerin devreye girmesini istiyor.'

Hani bir 'girişimde bulunacaktı?' Yanıtladı:

"Devlet yok ki" dedi. Girişim bu nedenle yatıyormuş. "O yüzden Milli Güvenlik Kurulu'na seslendim" diyor.

Neden 'inisiyatifi' almayı istemediğini sordum; İnönü ile biraraya gelip pekâlâ bir metinde anlaşabilirler. 12 Mart'ta TBMM Başkanı'nın çevresinde toplandıklarından beri günde 20 ölü. Oysa iktidar o gün muhalefetten sadece 'manevi destek' istemiş, hiçbir şey yapmamıştı. Yeniden konuşalım diye bir çağrı! Belki yararlı olur.

Demirel "Hükümet yok ki" dedikten sonra, "Çağrı yapsak gelmez" diye ekliyor. Muhalefet partilerinin bir çağrı yapmasının yararlı olacağında direndim. Demirel –herhalde nezaketen olacak– "Düşüneyim" dedi.

Bir başka öneri: Diyarbakır'da yüzbinlerin katılacağı bir miting...

"Gelmezler" dedi.

"Erdal Bey kaçmaz, gelir bu mitinge" dedim.

"O değil" dedi: "İktidar gelmez!"

Bana göre, ANAP da gelirdi bu mitinge. Katılmazsa çok fosa düşerdi. Anketlere göre oyu düşmüş yüzde 11'lere. Daha da yitirirdi... Yüzde 5'lere doğru, hızla inerdi.

Miting önerisine de kaçamak bir yanıt verdi. "Üzerinde durayım" diye geçiştirdi.

Aramızda konuşuyoruz; İlhan Selçuk çok güzel bir özet yaptı. Türkiye'nin halini gösteren bir özet:

"Özal f ttırmış. Hükümet yok. İnönü kemküm. Ecevit öyle. Demirel eskimiş."

Ne hallerdeyiz? İşte tablo bu.

Kimi ufak tefek belirtiler; Özal'ı Cumhurbaşkanı tanımayan muhalefetin, 'ulusal bir sorun nedeniyle çağrılırlarsa koşa koşa Köşk'e gitmeye' hazır olduklarını gösteriyor.

Nasıl çıkacaklardı Köşk'e? Onca söylediklerinden sonra!

Köşk'e gitmelerini eleştirdiğimde Demirel, "Sen katıl da mutabakat tam olsun" gibi alaylı bir ifade kullandı.

"Benim katılmam sorunu değiştirmez. Ben gazeteciyim. Ama siz? Özal'ı tanımayan, elini sıkmayan, törenlerde yanında olmayan, ama devlet yönetiminde olan sizlersiniz" dedim.

"Herhalde milli mutabakatı Özal ile yanyana gelerek sağlayamazsınız."

Anımsamazlar ama anımsatmakta yarar var:

Tarih: 8 Aralık 1989, günlerden cuma. Cumhuriyet'in manşeti:

"Muhalefet kararlı: Özal'ın oyununda yokuz."

İkinci başlıklar, resimleriyle liderlerin sözleri:

Erdal İnönü: "Özal'ın ulusal sorunları gündeme getirerek liderlerle görüşme girişimleri kişisel propaganda gayretleridir."

Demirel: "Özal'la konuşmamakla Türkiye'nin işleri daha kötüye gitmez. Emrivaki ve oldu bitti ile seçilmiş kişi ile protokol icabı görüşmelerle bir yere varılamaz."

Ya şimdi? Bu sözler 'Özal başkanlığında terör zirvesi yapılacağını' duyuran işaretlerden sonra, liderlerimizin olumlu yaklaşımlarıyla örtüşüyor mu?

İşte İnönü, işte Demirel! Dün gece bir rüzgâr esti; ikisi de –geçmişlerini, geçmişte söylediklerini anımsamadılar bile– 'ulusal sorun olunca Köşk'e bir koşu çıkacaklarını' mırıldanmaya başladılar.

28 Mart 1990'da gazeteye verdiğim yazının başlığı:

"Muhalefette TÖ'ye karşı 'büyük tavır' değişikliği. İnönü ile Demirel ulusal sorunlar söz konusu olunca... TÖ'nün çağrılarına uyacak."

Aynı gün Özal'dan 'zirve çağrısı' geldi.

Ertesi gün, liderlerin 'tavır değişikliği' gazetenin manşetindeydi ve şu başlıklarla okuyucuya sunuluyordu:

İnönü:

Soru: "Özal ile görüşmeniz tamamen siyaset değişikliği olmuyor mu?"

İnönü: "Politikalarımızda hiçbir değişiklik yok. Özal bu olaylardan 'Beni kabul ettiler' anlamı çıkaramaz."

Soru: "Öyleyse Özal sizi terör, Güneydoğu gibi ulusal sorunlarla toplantıya çağırırsa gideceksiniz."

İnönü: "Gideceğiz. Politikamızı sürdüreceğiz. Başka bir Cumhurbaşkanı yok. Bir kişiye tepkiyle ülkenin ulusal sorunlarını aynı yerde göremeyiz."

Demirel:

Soru: "Düne kadar Özal'ın çağrısına uymayacağınızı söylüyordunuz?"

Demirel: "Ayrı bir mesele. Yani savaş çıkacak, savaşı konuşmayacak mıyız? Türkiye parçalanıyor. Protokol bir yana. Oturduğu yerde başka bir kişi yok ki."

Soru: "İnönü ile görüştünüz mü?"

Demirel: "Hayır, görüşmedik. Kan dökülürken kızılcık şurubu mu içtik diyeceğiz?"

Soru: "Bu zikzaklı politikayı halka nasıl anlatacaksınız?"

Demirel: "Anlatırız. Anlar halkımız. Türkiye parçalanırken protokolü düşünemeyiz."

Demirel, 'halka yuttururuz' demeye mi getiriyordu? İnönü sanki geçen yıl durum başkaymış gibi "Bugün başka Cumhurbaşkanı yok, ne yapalım" diye bir özre sığınıyordu.

Not defterimden:

(30 Mart 1990 Cuma) Demirel'e, "Güneri, 'Köşk'e gitmeyecekler' diye yazıyor" dedim.

"Bakma sen Güneri'ye" dedi.

"Yukardaki toplantıda Özal seçim tarihi söyler mi?"

"Söylemez" dedi Demirel: "Yukardan bir şey çıkmaz!"

Köşk, zirve bir yana.. Demirel, İstanbul'da Fenerbahçe-Trabzon maçına gidecekmiş... "Siz, maça?" dedim hayretle.

"Canım, çağa uyuyoruz" dedi.

Tartışmalar: Nisan'da

Nisan 1990 terör ve anarşi üzerinde yoğunlaştı.

Araştırmaların odak noktası: Çankaya'daki zirveden sonra Güneydoğu siyasetinin nasıl bir yön alacağı ve olası önlemlerin neler olacağı henüz bilinmiyor.

Son günlere dek 'halkın korkuya kapılacağını mazeret göstererek' Güneydoğu olaylarının 'abartılmamasını isteyen' Özal'ın, birdenbire zirveye karar vermesi ilginç değil mi?

Sözcü Kaya Toperi, Cumhurbaşkanı'nın birden ortaya çıkan zirve kararını 'olaylardaki ani artışa bağlamak gerektiğini' söylüyor.

Genelkurmay da 'zirveye hazırlık yapıyormuş. Olağanüstü Hal Yasası üzerinde çalışmalar. Örneğin 'seferberlik ilanı' gibi yeni hükümler veya sınır ötesi harekât üzerinde kimi düzenlemeler...

Bekaa Vadisi'nin vurulması isteniliyor(muş). Ne ki, Genelkurmay da Çankaya zirvesinden bir şey çıkmayacağına inanıyor. Askerler sıkıyönetim istemiyorlar.

Basın zirveye önem veriyor. Demirel'le İnönü'ye göre 'bir şey çıkmaz.'

Fakat, zirvenin hazırlanışı, muhalefetin –eleştirdiğimiz– katılma kararı üzerinde Süleyman Demirel'in DYP grubundaki konuşması ilginç.

Hem bilgiler hem de kimi görüşlere karşılık veriyor.

Konuşmaya, "Her zaman söylerim, siyaset, umulmadık olaylarla doludur" diye başlıyor (2 Nisan 1990, –zirve aynı gün– grup, sabah):

"Sizin kontrol edemediğiniz, etmediğiniz birtakım gelişmeler her zaman önünüze gelir. Önemli olan, bu gelişmelerle akıllı bir biçimde uğraşmak ve yönlendirebiliyorsanız onları yönlendirmek veya onların içerisinden fayda çıkarmaktır...

...Ülke yararını kollamayan fayda, bence fayda değildir. Onu savunamazsınız, savunulamaz.

Şimdi bugün sabahki televizyon diyor ki; 'Bir çağrı var orta yerde.' Bu çağrı 28 Mart tarihini taşıyor, yani geçen hafta salı günü toplantı yap-

tığımız zaman böyle bir çağrı yoktu. Bu mektup, Sayın Özal tarafından gönderilmiştir, Doğru Yol Partisi Genel Başkanı olarak benim ismime yazılmış bir mektuptur. Bunun muhtevasını biliyorsunuz.

'Son günlerde Güneydoğu Anadolu Olağanüstü Hal Bölgesinde cereyan eden olayları ve gelişmeleri yakından ve hassasiyetle izlemekteyim' diyor. 'Bu konuda devletin tüm ilgili kurum ve kuruluşlarından sağladığım bilgilere ilaveten, bölgeden yeni dönen Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde grubu bulunan siyasi partilerimize mensup milletvekillerinin izlenimlerini de dinledim.' Geçen hafta salı günkü toplantımızda, ben size bu izlenimler hakkında kısa bir bilgi vermiştim. Çünkü pazartesi günü saat 11.00'le 12.30 arasında ben arkadaşlarımı dinlemiştim. Sonra onları Sayın Özal, salı günü saat 10.30'da dinledi. Bu mektup ondan bir gün sonra yazılmıştır.

'Bugün başkanlığımda toplanan Milli Güvenlik Kurulu'nda devletin elindeki, olaylarla ilgili bütün bilgiler etraflı bir şekilde değerlendirilmiştir. Konunun, gerek zat-ı âliniz, gerek başkanı bulunduğunuz partinin yetkili organlarınca da, hassasiyetle izlendiğini biliyorum. Bütün vatandaşlarımızın, bu meselenin Türkiye Cumhuriyeti'nin demokratik tüm kurum ve kuruluşlarıyla milletçe birlik ve beraberlik içinde ele alınmasını arzuladıklarına hiç şüphe yoktur.

Türkiye Cumhuriyeti'nin vatanı ve milletiyle bölünmezliğini ilgilendiren bu önemli meselenin beraberce değerlendirilmesi amacıyla ve milli birliğimizin bir tezahürü olarak 2 Nisan 1990 Pazartesi günü saat 14.00'te Çankaya Köşkü'nde –yani bugün– Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde grubu bulunan siyasi partilerin başkanlarıyla yapacağım toplantıya Doğru Yol Partisi Genel Başkanı olarak zatı-ı âlinizi davet ediyorum. Saygılar.'

Bu mektupta Güneydoğu Anadolu Olağanüstü Hal Bölgesinde cereyan eden olayların ve gelişmelerin fevkalade önem kazandığı, milletçe birlik ve beraberlik içinde ele alınmasının, bunların arzu edildiği ve bu meselenin beraberce değerlendirilmesinin de milli birliğimizin bir tezahürü olacağı ifade ediliyor. Yani bu sözlerden mefhumu muhalifini çıkarmayı size bırakıyorum.

Aradan zaman geçti. Biz, böyle bir olay karşısında ne yapalım diye düşündük-taşındık. Tabii ki bu sabah 07.30 radyo bülteninde şöyle beyan var; 'Cumhurbaşkanı Özal'ın çağrısına Sosyal Demokrat Halkçı Parti

Genel Başkanı Erdal İnönü olumlu cevap vererek toplantıya katılacağını bildirmişti. Doğru Yol Partisi Genel Başkanı Süleyman Demirel'in toplantıya katılıp katılmayacağı ise, bugün saat 12.00'de belli olacak.' Şimdi ben buraya onu belli etmeye geldim..."

Bu noktadan sonra Demirel; Çankaya zirvesine katılmanın gerekleri üzerinde irdelemelere girişiyor:

"...Orta yerde bir madalyon var. Madalyonun bir yüzünde; Türkiye'de bir hükümet var, arkasında halk yok. Bu doğru mu? Doğru. Türkiye'de, arkasında halk olmayan bir Parlamento çoğunluğuna dayanarak seçilmiş bir Cumhurbaşkanı var. Bu da doğru mu? Doğru. Madalyonun bir tarafı bu. Peki, biz bunları bu zamana kadar söylemedik mi? Söyledik. 'Böylesine yapılmış bir seçim, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın istediği seçim değildir aslında. Şekli bakımdan ona uygun bile olsa, işin ruhu bakımından ona uygun değildir' diye aşağı-yukarı 31 Ekime kadar konuştuk, 31 Ekimden beri de konuşuyoruz ama, 'defacto' da bir durum var, fiili de bir durum var. Türkiye'de bir hükümet var, bir de Çankaya'da oturan Sayın Özal var.

Şimdi Sayın Özal bizi davet ediyor, diyor ki; 'Gelin, ülkenin çok önemli bir sorunu var. Bu sorun karşısında bir beraberlik gösterelim.' Bu beraberliği gösterebilecek, bu beraberlik ihtiyaç haline gelmişse, bu beraberliğin gösterilmesi ülke için lazımsa, bu çağrıyı yapacak başka yer de yok.

Şimdi, biz bu kadar laf ettik, dedik ki; 'Siz ülkeyi temsil etmiyorsunuz. Çünkü sizin seçiminiz usule uygun değildir. Daha doğrusu sizin seçiminizi halk desteklemiyor. Her 100 kişiden 85 kişi sizi Cumhurbaşkanı olarak tanımıyor.' Bu lafları biz söyledik. Şimdi madalyonun bir tarafı bu. Madalyonun öbür tarafında da bir olay var..."

Sözlerini, Güneydoğu ile ilgili geçmişteki olayları anımsatarak sürdüren Demirel; daha sonra zirveye 'icabet etmenin zorunu ve kaçınılmaz koşulları'nı sıralıyor:

"...Güneydoğu Anadolu'da bir durum var. Bu durum vahimdir. 'Ne kadar vahimdir?' derseniz, alabildiğine vahimdir. Cizre'de, Nusaybin'de

meydana gelen olaylar, yanlarına sıçramıştır, Diyarbakır'da kepenk kapatılmasına kadar varmıştır, Elazığ'da ferro-krom mühendislerinin kurşunlanmasına kadar varmıştır. Devlete ve millete, devletin geleceğine ve milletin bütünlüğüne, ülkenin bütünlüğüne meydan okuyan bir durum var. 'Efendim zaten Türkiye'de birtakım fevkalade haller izah edilirken; işte memleket uçurumun kenarına geldiydi... falan denir. Hep bu gerekçeler kullanılır.' Bunları biz söyleyerek geliyoruz. Bunlar, bizim söylediğimiz şeylerdir. Öyle de, bu defaki essahtan ciddi, yani bunun hiç lamı-cimi yok, yani bu, birtakım farazi, birtakım varsayımlar değil.

Biz, olayı biliriz. Olayı esasen kamuoyunun nazar-ı dikkatine biz getirmedik mi? Bizim vermiş bulunduğumuz önergeler, Meclis Başkanlığı ile yönetimimizin yaptığı temas neticesinde 22 Şubatta bir genel görüşme olarak konuşulmadı mı? Bu genel görüşme isterdik ki, açık olsun. O genel görüşmede de biz, durumun vehametini söyledik, izahatı dinledikten sonra durumun vehametini söyledik ve buna çare bulun dedik. Bir şey daha dedik. 'Bu çarenin bulunmasında biz, Doğru Yol Partisi olarak, insan haklarını zedelemeyen her tedbirin yanındayız, sizi destekleriz. Hiçbir şeyinizi beğenmiyoruz, hiçbir şeyinizle mutabık değiliz ama, bu mesele öyle bir meseìe değil. Bu meselenin zamana tahammülü yok. Bu meselenin daha kötüleşmemesi için, evet ne yaparsanız destekleriz. Bizden ne isterseniz varız. Kanun isterseniz kanun, para isterseniz para, silah isterseniz silaha da destek veririz.'

Daha sonra, bu 22 Şubatta yapılan toplantıdan sonra 12 Martta Meclis Başkanı'nın başkanlığında, Meclis'te grubu bulunan parti genel başkanının, ama parti genel başkanı olarak değil, Meclis'te grubu bulunan partilerin grup başkanları olarak yaptığı bir toplantıda da, bu dediklerimizi tekrarladık. Bize Hükümet; 'Her şeyimiz var, merak etmeyin. Bizim bunu önleyecek gücümüz de var. Bu, Hükümet işidir' dedi. Biz de; 'Pekâlâ, haydi yapın öyle ise' dedik. 'Yalnız yapamadığınız, yapmadığınız taktirde, sizi takibe devam ederiz' dedik. Madalyonun öbür yüzü de bu..."

Onca açıklamadan sonra; asıl soruya, kamuoyunun yadırgadığı 'zirveye katılma' olayına Demirel'in bakış açısına ve elbette... gerekçesine bir göz atalım:

"...Şimdi, madalyonun bir yüzünde bizim Hükümet hakkında, Çankaya hakkında söylediğimiz sözler var. Bunlar, sözden ibaret değildir. Bunlar, gerçektir. Madalyonun öbür yüzünde de; 'Yangın var' diye bizim bağırdığımız ve; 'Söndürün bu yangını' dediğimiz; 'Bu yangının söndürülmesine de, her türlü katkıda bulunacağız' dediğimiz bir durum var. Şimdi biz bu davet karşısında, bunun ikisinin arasındayız. Şimdi ne yapacağız? Bu davet bir düğün daveti mi? Hayır. Bir ziyafet daveti mi? Hayır. Bir eğlence daveti mi? Hayır. Bir; 'Göreceğimiz geldi, gelin sohbet edelim' daveti mi? Hayır. Bu davet, bizim üzerinde hararetle durduğumuz bir konuda, bugün başka kimse olmadığına göre, Çankaya'da oturan başka kimse olmadığına göre, biz ister tanıyalım, ister tanımayalım bir defacto durum mevcut olduğuna göre, Çankaya tarafından yapılmış bir davettir. Peki biz bu davete icabet edersek ne olur? Söylediklerimizi yalar mıyız? Öyle düşünenler olabilecektir. Etmezsek ne olur? Etmezsek şöyle olur:

Evet, ne olur zirveye gitmeseniz Sayın Demirel; üstelik 'protokoler' öğeler değildi bir yıldır söylediklerıniz. Düpedüz siyasetti. Bir siyaset adamıyla umut vaadeden bir siyasal partinin 'namus sözleri' idi o sözler, söz vermeler... İçlerinde 'ulusal sorun' rezervleri de yoktu.

Bunlara karşın; evet "Zirveye icabet etmezseniz ne olur?" İşte doyurucu bir açıklama bekliyor kamuoyumuz, tabii grubunuz. Buyurunuz, konuşunuz.

"...Bu davete icabet etmezsek; 'Türkiye'de anarşi ve terörün önlenmesi, Türkiye'nin bölünmez bütünlüğü ve Türkiye'nin geleceği bakımından her şeye varız, her türlü tedbire varız, her türlü desteğe varız, ama buna yokuz' gibi bir durum sergileriz. Her şeye varız ama buna yokuz! Denilebilecektir ki; 'Efendim böyle bir durum, yani bizim böyle bir çağrıya icabet etmemiz hali, Türkiye'nin sorununu çözecek mi?' Şimdi burada önemli bir olay başlıyor. Şöyle hareket edebiliriz:

'Böyle bir şey, hiçbir meseleyi çözmez. Esasen Çankaya, Hükümet değildir. Bunlar, Hükümetin işleridir. Binaenaleyh, Çankaya icra makamı da değildir. Eğer Çankaya'nın bir şeyi varsa o, Hükümetle konuşur, Hü-

kümet bizimle konuşur' da diyebiliriz. Ama biz zaten diyoruz ki; 'Bunların bir çöp kaldırması mümkün değildir.' Ama; 'Çöp kaldıran gelinceye kadar da, bunlar vardır. Yani bir çöp kaldıran gelinceye kadar bunlar yoktur' diyemeyiz. Öyle ise olay, derlenip-toparlanıp şuraya geliyor:

Diyoruz ki; 'Pekâlâ böyle bir çağrıya icabet etmedik.' Birçok kimse bize diyecektir ki; 'Bravo, sözünüzün erisiniz, dediğinizi yaptınız. Yani bu zamana kadar ne dediyseniz, onu yaptınız.' Ama birçok kimse de diyecektir ki; 'Bu meselede böylesine önemli bir meselede, Türkiye'nin bundan daha önemli bir meselesi olmadığını söylediğiniz bir meselede –ben söylüyorum. Türkiye'nin bundan önemli hiçbir meselesi yok, bunu birçok kere söyledik, şimdi de söylüyorum– siz, bu zamana kadar yürütegeldiğiniz iddialarınızı terk etmeden, acaba başka bir tavır takınamaz mıydınız? Hem o iddialarınızı yine tekrarlardınız. Çünkü böyle bir çağrıya icabet etmek, sizi iddialarınızdan sıyırmaz. Siz yine diyeceğinizi dersiniz. Ama acaba böyle bir toplantıya katılmamanız hali, eğer bunlar da bu toplantıya katılsaydı, Türkiye'de bir siyasi birlik manzarası olacaktı. Bu siyasi birliğin görev yapanlara karşı, görev yapanların arkasında bulunmasının büyük değeri olacaktı.' –Siyasi birlik manzarasının altını çiziyorum.– 'Ne çıkacak böyle bir şeyden?' diyenlere bir görüntü olarak, bir siyasi birlik manzarası, görev yapanlara büyük destek olacaktı. Görüyorsunuz Türkiye'de Parlamento her zeminde, burada, bu sorunda beraberlik içindedir. Başka sorunlarda beraberlik içinde olmayabilir. Hatta öylesine ki, bu zamana kadar dünyanın lafını ettikleri halde, sinelerine taş basarak böyle bir meselede beraberliği gösterdiler. 'Bu beraberliğin içerde ve dışarda yararı vardır' diyenler haksız değillerdir. 'Bir olmadılar, beraber olmadılar, çare bulmadılar. Bir ve beraber olsalardı buna çare bulunurdu' gibi bir iddianın altında kalmak, aslında siyaseten de doğru değildir. Kaldı ki, ben siyaseti en sonunda düşünüyorum. Benim düşündüğüm, Türkiye'dir arkadaşlar. 'Efendim yani bu çağrıya icabet edilirse, Türkiye'de bu sorun ortadan kalkar mı?' Kalkmayabilir, ama kalkmasına bir milim dahi yararı olursa, biz Türkiye'ye bu katkıda bulunmuş olmaktan kaçmış olmaz mıyız? Kaçmış oluruz. Bunu da kendi vicdanlarımıza ve dışarıya karşı ibra edemeyiz.

Tepkiler var. Gayet haklı olarak çeşitli yerlerden; 'Aman gitme, biz sokağa çıkamayız' diyenlerden tutun da; 'Böyle bir zamanda siyasi mücadeleyi her zaman yapabilirsiniz, başka bir zeminde, başka bir zaman-

da yapın, Allah aşkına bir birlik havası gösterin'e kadar varan çok çeşitli tepkiler var. Bu tepkileri gösterenlerin hepsini saygı ile karşılıyorum. Yalnız bizim yapacağımız iş, doğruyu bulmak, doğruyu aramaktır. Doğru nedir? Doğruyu nerede bulacağız? Doğruyu, başında koyduğum şablonda bulacağız.

Ben, zati meseleye girmiyorum. Zati meseleye gireceğim gayet tabii, yarın herhalde girerim zati meseleye. Zati mesele, 7 senedir devam eden bir olaydır ve çok küçümsenmiş bir olaydır ve bugün karşımıza çok büyük bir olay olarak çıkmaktadır. Hiç kimse sanmasın, bu olaylar küçük olaylardır ve dünya konjonktürü de Türkiye'nin aleyhinedir. Yani bu olayla mücadele ederken uygulayacağınız usullerde, dünyada haklılık bulmanız da o kadar kolay değildir. O itibarla olayın içine girip, olayın içinde olup bitenleri gayet tabii konuştuk, birkaç defa konuştuk, yine de konuşuruz. Bir de gerçek var. Bu zamana kadar her şeye rağmen başarılı olunamamıştır. Binaenaleyh, bundan sonra başarılı olunmasına eğer bizim, şu veya bu ölçüde en ufak bir katkımız olacaksa, bunu biz esirgeyemeyiz. Esirgeyebilir miyiz? Esirgeyemeyiz..."

Bir, bir buçuk yıldır yarattığı bir dünyayı, bir çırpıda yıkıp yeni ufuklar açan bir konuşma... Çark eden ya da çark etmeye hazırlanan siyasetçilere örnek olacak üslupla, öğelerle, irdelemelerle örülü kendi türünde gerçekten şaheser bir konuşma... Ve sonuç: Demirel kararını DYP grubuna duyuruyor:

"...Şimdi uzun lafın kısası şu:

Evet, bugün Türkiye'de bir iktidar vardır, bunun çıkardığı bir Çankaya vardır. Ne iktidarın, ne Çankaya'nın milletle bir mutabakatı yoktur. Bizim bunlara mantıken mutabakat vermemizin bir gereği de yoktur. Yalnız, bizim esirgemeyeceğimiz bazı şeyler var. Deklereyiz, deklere olmasak da, esirgemeyeceğimiz bazı şeyler var. Çünkü, söz konusu olan Türkiye'dir...

Meseleyi çok düşündüm. Şimdi, bizim dışımızda SHP var. O, daha birinci gününde; 'Tabii, çağrılırsak gideriz. Çağrıldık, niye gitmeyelim?' tavrını takınmıştır. Aslında, tabii Türkiye'de siyaset yapmak fevkalade zorlaştı. 'Canım onlar o tavrı takınırlar' iyi de, tabii ama, orta yerde bir ka-

muoyu var. Kamuoyu mücadelesi yapıyorsunuz. 'Biz onlara göre mi tavır takınacağız?' Hayır. Biz, doğruyu yapacağız. Yalnız onun da birtakım etkenlikleri olduğunu unutmamak lazım. Bir de, Hükümet var Türkiye'de. Daha dünkü beyanları var. 'Bu, Hükümet işidir' diyor. İyi ya baba, madem ki Hükümet işidir, haydi yap! Onu daha evvel dedik. Yalnız Türkiye, bugünkü Hükümete bırakılamayacak kadar önemlidir. Binaenaleyh, bunların sözüne bakarak yön tayin etmek, hiç olmazsa bizim yönümüzü tayin etmek, Türkiye karşısında bizim yönümüzü tayin etmek fevkalade yanlıştır..."

Ve... Klasik üslubunu sürdüren Demirel, bir fıkra ile bağlıyor sözlerini:

"...Hazreti Musa'ya iki kadın, bir çocukla geldi. Kadınlardan birisi dedi ki; 'Bu çocuk benim.' Öbür kadın dedi ki; 'Benim...' Hazreti Musa, onu dinledi, bunu dinledi, o dedi; 'Benim...' Bu dedi; 'Benim...' İşin içerisinden çıkamadı. Dedi ki; 'Kılıcımı verin.' Verdiler. 'Tutun çocuğu, ikiye böleceğim. Bir parçası senin, bir parçası da senin.' Kadınlardan birisi dedi ki; 'Çocuğu öbür kadına ver.' Hazreti Musa dedi ki; 'Çocuğun anası, bunu diyen kadın.'

Bizim bu kararımızda, değerlendirmemizde çocuk, Türkiye'dir. Türkiye'yi, eğer birisi parçalamaya kalkmışsa, biz o çocuğun anası gibi hareket ederiz. Bize siyaseten zarar mı gelirmiş? Gelebilir. Yani bu hadiseler gelip geçtikten sonra kırda, bayırda; 'Gitmeseydiniz, etmeseydiniz...' falan diyenler olacaktır. Yalnız kendi vicdanımıza karşı yapmakta olduğumuz görevin gereği olarak ve Türkiye'dki sağduyu sahibi pek çok insana karşı da kendimizi savunmakta zorluğumuz olur. 'Öyle ise ne yapalım?' derseniz: Biz bu Çankaya çağrısına icabet edelim ve bu çağrıya icabet aslında Çankaya'da bir mevkiye, bir makama, bir kişiye gitme değildir, devlete gitmedir, devletimize gitmedir.

Binaenaleyh siyaset, her zaman içinize sindirdiğiniz olaylarla dolu değildir, içinize sindiremediğiniz olaylar da vardır. Önemli olan, kendi kendinizi aşmadır. Bugün de sizlerden, yaptığımız görev için, Türkiye için, içinize sindiremediğiniz bir olayı, kendi kendinizi aşarak; 'Türkiye için görev yapıyoruz' diye kabullenmenizi rica ediyorum..."

'Zirve'nin toplanmasına saatler var.

Zirve toplanmadan, bir karar ya da kararlar almadan; kulis, Kısmi Seferberlik Kanununu tartışıyor. O yasadaki hükümleri konuşuyor.

Başbakan Yıldırım Akbulut, soru üzerine kısmi seferberlik düşünülmediğini söylüyor: "Yok, olmaz. Hayır!" Kesin bir yanıt.

PKK'yı bir devletin ordusuymuş gibi kabul ettirmeye çalışan Abdullah Öcalan, Hürriyet aracılığıyla "Ateşkes ilan edelim, masaya oturup görüşelim" diye kabul edilmesi olanaksız bir çağrıda bulunuyor.

Bu çağrıyı hemen benimseyenler, gazete sütunlarında. Üstelik DYP'nin genel seçimlerde liste başlarına yerleştireceği kimi ilim irfan sahipleri de 'ateşkes'i savunuyor.

Öyle günler ki, Kürt olmayanın Kürt olmakla övündüğüne tanık oluyoruz.

Kürtlük bir çeşit onur, ama Türklük bir çeşit aşağılama! Bunlara rastlıyor ve hayretle, şaşkınlıkla karşı atağa geçiyoruz.

Bir başka bahis...

Apo denien eli kanlı eşkıya, "Türkiye" diyor, "Bölgedeki askeri tedbirlerden vazgeçerse, biz de şiddetten vazgeçeriz."

Güvenlik güçlerinin henüz kendini toparlayamadığı günler. Apo'nun sözlerine sarılan sarılana. Barış, kardeşlik, birliktelik... Türkiye'den koparmayı düşlediği toprakları bile söylemekten çekinmeyen bir manyak bu Apo. Plebisit yapılırsaymış, 40 yıl sonra Türkiye'den ayrılabilirlermiş!.. (1 Nisan 1990, Hürriyet)

Zirveden bir gün sonra (3 Nisan 1990). Süleyman Demirel, DYP grubuna zirveyle ilgili bilgi veriyor, yine irdelemeler, saptamalar yapıyor:

"Dün sabah icabet ettiği ve gerekçelerini anlattığı toplantının (zirvenin) kısa bir değerlendirmesini yapacağını" söyleyerek söze başlıyor.

"Bana göre, benim açımdan, toplantının esprisi şu idi:

...Türkiye'de bir olay var. Bu olay, çok ciddi bir olaydır. Bu olay, Tür-

kiye'nin başını çok ağrıtmaktadır ve etkin önlemler icra edilmedikçe ağrıtmaya da devam edecektir. Halkımız bundan çok rahatsızdır. Türkiye'nin üstünde adeta bir kâbus gibidir. Meseleyi paniğe, alarma götürmeye gerek yoktur ama, küçümsemeye de, olayın tahammülü yoktur..."

Dikkat çeken nokta şu: Demirel, DYP grubuna toplantının içeriğini anlatacağına, uzun uzadıya açıklamalarla yine 'zirveye katılma nedeni' üzerinde duruyor. Acaba neden?

"...Türkiye'de bütün bu mekanizma altüsttür. Devleti işletecek olan siyasi iktidar, halktan kopuktur. Binaenaleyh, böyle bir devletin işleyip de, ülkenin büyük sorunlarının altından kalkabilmesi fevkalade güçtür. Öyle ise, bir büyük eksiklik vardır. Bu büyük eksikliği, biz gideremeyiz, kimse gideremez, mekanizması dahilinde ancak giderilebilir. Yalnız, bu büyük eksiklik, mekanizması dahilinde giderilinceye kadar, Türkiye'de defacto bir durum vardır. Defacto durum ise, bir tane Hükümet vardır, bir tane Çankaya vardır, ikincisi yoktur ve eğer devletin yanında olmayı veya ülkenin büyük sorunlarının çözümüne katkıda bulunmayı istiyorsanız bu, o yoldan geçecektir, yani yolu orasıdır.

O itibarla, ister beğenin, ister beğenmeyin, ister sevin, ister sevmeyin, ister içinize sindirin, ister sindirmeyin, olay, ülkeyi rahatsız edici kâbus haline gelmişse, sizin; 'Ne yapalım elimizden bir şey gelmiyor, işte bunların da zaten çöp kaldıracak halleri yok' deyip –onu yine deyin de– bir kenarda oturmanız, sizi de fonksiyon dışı yapacaktır, sizi de yıpratacaktır, yani siz de misyonunuzu yitireceksiniz. Siz dediğim zaman, ülke sorunlarıyla igili olan her kimse, hele milletle devlet arasında köprü görevi gören siyasi parti ise; 'Biz iktidar değiliz. Ne yapalım, bizim elimizden bu kadar geliyor'u da anlatmakta güçlük çekersiniz..."

Çankaya'ya karşı uygulanan siyasetteki zikzak, kamu vicdanında ters rüzgârların esmesine neden mi oldu acaba?.. Demirel, mazeretler, mazeretler sıralıyor:

"...Evet, iktidar değilsiniz. İktidar boşluğunun olduğu yerde, aslında iktidar olmamak da, çok büyük talihsizliktir. Yani iktidar boşluğu, sadece

kendisine zarar veren bir olay değil. İktidar boşluğu, muhalefete de zarar veriyor. Çünkü; 'Haydi yapın, haydi yapın' deniyor. 'Biz iktidar değiliz ki' dediğiniz zaman, zaaf ortaya koyuyorsunuz. Halk zaafı anlamaz. Öyle ise; 'Bir olun, beraber olun, çare bulun'a geliyor mesele. Kiminle bir ve beraber olalım? Bir şey yanlışsa, bunu 5'le çarpsanız, o doğru olmaz ki... Yalnız bunları halka anlatmakta kolaylık yoktur, açığını söyleyeyim. Nitekim bir zamanlar anlatamadık. Bir zamanlar, bizim hiçbir günahımız yokken, terör olayının önemli bir kısım kusuru bizim üstümüzde kalır gibi oldu. Bunun altından kalkalım diye çırpındık, didindik. Netice itibarıyla biz, dostlar alışverişte görsün diye değil, içimiz sızlayan bir olayda bir tavır takınmaya mecburduk. O tavrı da takındık. Bizim tavrımız, bugün takınılmış bir tavır değildir. 19 Ağustos 1989 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne vermiş bulunduğumuz önerge, daha sonra bir önergemiz daha var, bunlar birleştirilerek ancak, Şubat ayı içerisinde üç partinin benimsediği şekilde, kapalı celsede konuşulabildi. Keşke açık konuşulsaydı, bugün bizim çırpınmalarımızın sebebi daha iyi anlaşılırdı. Oradan, 22 Şubattan 12 Marta gelindi. 12 Martta, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı'nın başkanlığında bir toplantı yapıldı. Bu toplantı, olayı, Milli Güvenlik Kurulu'na, daha sonra da Çankaya toplantısına götürdü. Çankaya toplantısına, biz gitmemezlik yapamazdık. Dün onları izah etmeye çalıştım, tekrar aynı şeye dönmeyeceğim. 'Şöyle veya böyle eleştiriler olabilecektir' dedim, olabilir de, olabilmiştir de, olabilecektir de ama, netice itibarıyla bakınız, Çankaya toplantısının içeriği şudur:

...

...Siyasi mekanizma bozuktur. 'Ee öyle ise siz, Hükümetin eksiğini mi tamamlıyorsunuz?' Hayır, biz Hükümetin eksiğini tamamlamıyoruz. Biz, devletin görevlilerinin, devlet görevlerini yapabilmeleri için, onların ihtiyacı olan güveni veriyoruz. Bu inceliği anlayabilmek lazım. Basınımız bu inceliği büyük bir dirayetle, vukufla sezmiş. Bizim anlatmaya çalıştığımız bu idi. Çankaya toplantısının bizi alâkadar eden kısmı da bu idi.

Başka hangi istikamette Çankaya toplantısı istismar edilebilir? 'Efendim işte bunlar beni tanımıyordu, ayaklarıma getirttim' mi derler? Ben dün size, 'Bu çeşit şeyleri derler' dedim. Şimdi dememişlerse, yarın derler falan ama, söyledim, biz devlet için varız. Böyle diyecekler diye biz, neredeyse harabeye dönmüş veya döndürülmek istenen veya Türkiye'den koparılmak istenen beldelerimiz gözümüzün önünde dururken,

oralarda görev yapan insanlara milletin bize verdiği gücü aktarmamazlık yapamazdık..

...

...'Efendim, dağ fare doğurdu.' Dağ, hakikaten fare mi doğurdu? İşte bu, çok önemli bir netice. 'İşte efendim, bu işler Suriye'nin Bekaa vadisinde oluyor. Acaba oraya bir müdahale yapılması konuşuldu mu?' –Bana sorulan sualleri söylüyorum– Hayır, böyle bir şey konuşulmadı. 'Efendim, Irak'taki, Suriye'deki kamplara, İran'daki kamplara müdahale konuşuldu mu?' Hayır, böyle bir şey de konuşulmadı. 'Sıkıyönetim konuşuldu mu?' Hayır, böyle bir şey de konuşulmadı..."

Ve... Sonunda:

Demirel, zirvenin içeriğini anlatmaya başlıyor. Tabii, Cumhurbaşkanı Özal'ı eleştirmeyi ihmal etmiyor:

"...Aslında Sayın Özal, olup bitenler hakkında izahat verdi. Yalnız ben, dün kamuoyuna da söyledim, bugün burada da söyleyeceğim. Bu izahat, gayet geniş bir izahat, iyi de, bana sorarsanız, bu izahat fevkalade iyimser bir izahattır ve zaten Türkiye, bu iyimserlikle buraya geldi. Bunu orada söylediğim için, burada da söylüyorum. Orada söylemediğim hiçbir şeyi burada söylemem.

Şimdi bakınız, Sayın Özal ne diyor?

'Okullar kapalı.' Kaç tane okul kapalı? 340 tane – 350 tane okul kapalı ama, okullara giden 713 bin çocuk varmış. Bu, okulların % 3,48'i yaparmış! İyi ama, 400'e yakın okul kapalı. Yani önemsiz! 'Efendim, bu olaylar 1984'te başlamış. 1984 senesinde, 15 terörist, 28 şehit, 14 vatandaş; 1985'te, 98 militan, 80 şehit, 83 vatandaş; 1986'da, 23 militan, 40 güvenlik mensubu şehit; 1987'de, 93 militan, 46 güvenlik mensubu; 1988'de, 101 militan, 40 güvenlik mensubu, 104 vatandaş; 1989'da, 175 militan, 103 güvenlik mensubu, 192 şehit; 1990'da, 46 militan, 8 güvenlik mensubu, 34 sivil hayatını kaybetmiş. Daha önceleri 175'e 103, 101'e 40 falan böyle giderken, 1990'da görüyorsunuz artık Güvenlik Kuvvetleri büyük hüner kazanmış ve alınan tedbirler fevkalade isabetli olmuş, 46 militana karşı 8 güvenlik mensubu şehit olmuş, yani iş, yatışmaya doğru gidiyor.' Benim buradaki müdahalem şu olmuştur; 'Aman, Türkiye zaten buraya bu şekildeki değerlendirmeler sonucunda geldi.' 'Ne gibi?' Şu gibi: ...

...'Herkesin dostluğunu aradığı güçlü Türkiye Cumhuriyeti, şuraya gelip de 2-3 kurşun sıkan 5-10 tane baldırı çıplak karşısında mıkalamayacak? Bütün bunların hepsini, bizim önem vermeyeceğimiz, elimizin tersiyle kulaklarından tutup atabileceğimiz kişiler halinde düşünmemiz lazım.' Bu, 8 Ekim 1984 Eruh beyanatı. Olayın başladığı zaman 3-5 baldırı çıplak bu! Böyle bakıyorsunuz olaya! İcraat kâfi değil. Nasıl bakıyorsunuz olaya? 7 Ekim 1985; 'Bizim tahminimiz, bu hareketleri yapanların bölge içinde ve dışında sayılarının 600-700 civarında olmasıdır. Son bir sene içinde onların kayıpları bizden fazladır. Kaldı ki bunlar, bir nevi vurkaç taktiği yapıyorlar.' Mesele kayıp sayısında değil. Adam, şakır-şakır senin üniformalı askerine, polisine silah atıyor mu? Devlete atıyor silahı! Aranan, demokratik otorite idi. Polisine, askerine silah atıldığı yerde, otoriteden bahsedilemez. Bence bunun biri ile bini arasında fark yoktur. Ben, bu hassasiyeti, bugün gösteriyor falan değilim, hizmetinde bulunduğum devletimin 25 senesinin her döneminde gösterdim. Her zaman ödüm kopmuştur. Benim beyanlarım var. 'Askerin bir düğmesi koparsa, o düğme, askerin düğmesi değildir, devletin düğmesidir'."

Kuşkusuz Demirel; liderler arasında arşivi ve belleği güçlü tek lider.

Cumhurbaşkanı Özal'ın Güneydoğu çizgisini; tarihleri ve söylemleriyle açıklıyor:

"...Demokratik devletin otoritesinin değerini iyi bilelim ve onu koruyalım. Bizim aradığımız da odur zaten. Bunu, kim yapıverecek? Bunu, devlet yapacak. Devlet, nesi ile yapacak? Bütün organları ile yapacak ve biz kendimizi de o organlara dahil saydığımız için, bu hassasiyeti göstermeye vicdani sorumluluğumuzun dışında mecbur sayıyoruz.

'İşte görüyorsunuz, Güneydoğu'da birkaç tane şaki gitti, bizim askerlerimizin 10-12 tanesini pusuya düşürdü, şehit etti. O gece Kanun Kuvvetinde Kararname çıkarttık, ertesi gün jetlerimiz tepelerine bindi. Tamam mı?' 25 Şubat 1987 Houston'dan: 'Bu olaylar bazen yavaşlıyor, bazen teröristlerin faaliyetleri istikametinde artıyor. Bu olaylara pek önem vermiyorum. Bugünkü terör, bir hudut hadisesinin ötesinde değildir. Ankara, İstanbul, İzmir gibi şehirlerde tanınmış profesörler, iş adamları ve sendika liderleri öldürülmüyor ya.' Bunları, kendisine söylediğim için, söy-

lüyorum. İşte böyle baktınız ve bugün de 13 Mart 1990 tarihli beyanı var: 'Abartıyorsunuz bu meseleyi' diyor. 27 Martta da aynı şekilde; 'Abartmayın' diye beyanı var. Yani acaba ne zaman bu meseleler gerçek anlamında değerlendirilirse abartma sayılmayacak? 'Eşkıyanın son saldırısını can çekişme olarak değerlendiriyorum.' Bu çeşit beyanlar geçmişte de yapıldı. Kimseyi burada dile getirmek istemiyorum. Biz o zaman da; 'Aman, yangını alevlendiriyorsunuz' dedik. –1978-1979 olaylarını kastediyorum– 'Türkiye'de huzur var. Güneydoğu'da ufacık bir bölge var. Onların hesapları görülmeye başlandı.' Bunlar Sayın Özal'ın beyanlarıdır. 'Güneydoğu'da ufacık bir bölge var' dediğiniz yerde, Cizre'de, 10 bin kişi sokağa çıkıp; 'Kahrolsun Türkiye' diye bağırıyor! Bugün sabahleyin buraya gelmeden evvel aldığım bilgi; 150 bin nüfuslu Batman'da, bir tek kişi sokakta değildir ve bütün dükkânlar kapalıdır. Bakın nasıl gelmişsiniz olaya!..

...

Hükümete gelince; Hükümet de; 'Bu iş Hükümetin görevidir' diyor. Tamam kardeşim, senin görevin. Senin görevini elinden alan falan yok. Yalnız, yap sen bu görevi. Yaptığın söylenebilir mi? Hükümet acaba bu görevlerin yapılıp yapılmadığının farkında mı değil, nedir?! Yani acaba Cizre'de ne olduğunun, Nusaybin'de ne olduğunun farkında mı değil? Dosyaları var. Dosyaların içinde bilgi de var. Oradan zaman zaman çıkarıp okuyorlar ve bunlar kendilerini nasıl rahatsız etmiyor, onu da anlamıyorum! Tamam kardeşim, Hükümetin görevidir. Biz Hükümetin görevini devralıyor falan değiliz, hevesimiz de yok, yani; 'Sen yapmadın, çekil ben yapıyorum' diye, öyle bir arzumuz yok. Ama bir şeyi söylüyoruz. Yapamıyorsunuz bu işi. Yapılabilse, buraya gelir mi? 7 sene zarfında bu olaylar azalmış mı, artmış mı? Öldürmeye devam ediyor ama ve 1984'ten bu yana, yani 6-7 sene zarfında aşağı yukarı 700'e yakın güvenlik mensubu hayatını yitirmiştir ve 1987'den bu yana da, aşağı-yukarı 250'ye yakın güvenlik mensubu hayatını yitirmiştir. Bunlar da, askerdir, subaydır, astsubaydır, polistir, bekçidir, korucudur. Kıbrıs savaşında Türkiye'nin şehit olarak verdiği zaiyat 500 civarındadır..."

Sıra 'devlet baba'ya geliyor:

"...Beyler, herkes aklını başına toplasın. Bunun adına savaş deme-

ye dilim varmıyor ama, bir olay cereyan ediyor. Bir şey daha söyleyeyim. Bunun karşısında ülkenin bir kolordu gücü var. Şimdi şu suali herkes kendi kendine sormalıdır. 'Bunlar 500-600 kişidir' diyorlardı, bugün de; '500-600 kişidir' diyorlar. Ee bu kadar adam öldü. 'Yenisi çıkıyor' diyorlar. Madem ki bu 500-600 kişidir, bu kolordu acaba bunun hakkından niye gelemiyor? Niye gelmiyor? Niye gelemiyor? Bunun dibinde yatan nedir?

Evet, bizim derdimiz eşkıya iledir. Bu eşkıyayı temizleyin beyler. Halka da şefkatle davranın. Halk, hep devletin yanında olmuştur. Halk, mecbur olmadıkça devletin yanından kaymaz veya kayar görünmez. Yani mecburiyet de şöyle: Başka yapacağı bir şey kalmamışsa, devletin yanından kayar. Can derdidir. Halkı yanlış yollara gitmekten alıkoyacak olan da, bu belayı ortadan kaldırmaktır. Gelin, kaldırın bu belayı. Benim söylediğim budur..."

Daha sonraki bölümlerde Güneydoğu sorununda devletin ve güvenlik kuvvetlerinin içinde bulunduğu durumu saptayan tarihsel açıklamalar yapıyor:

"...Peki, her şeyiniz var. Kanun? 'Var.' Yetki? 'Var.' Araç-gereç? 'Ne lazımsa var. Hiçbir noksanımız yok.' Orada 3 tane helikopter var, yaralı. 'Helikopter yok' diyorlar. 'Yok efendim, 55 tane helikopter var.' Ne söylerseniz var! Helikopter siparişi 2 senedir verilememiş. 9 Temmuz 1987'de Diyarbakır'da oturmuşsunuz, yine böyle birtakım olaylar olmuş, fevkalade kararlar çıkarmışsınız ve demişsiniz ki; 'Buraya 15 tane helikopter alınacak.' Daha helikopter siparişe bağlanmamış, yani o cins silahlı helikopterler, bahsettiğiniz helikopterler siparişe bağlanmamış. 'İşte helikopterler geliyor. Silahlı helikopterler geliyor. Biz bu işin hakkından geleceğiz.' Bu beyanları hepiniz hatırlıyorsunuz. Beyanın üzerinden bu kadar zaman geçmiş, öyle bir helikopter yok daha orta yerde.

...

..Cizre'deki manzara budur ve 167 kişiyi nezarete alıyorsunuz, 4 kişiyi tutukluyorsunuz, sonra beşer yüzbin lira ceza ile salıyorsunuz. İbreti müessire olmaz. Ondan sonra geliyorsunuz; 'Efendim idam kararları var. Acaba bunlar icra edilse nasıl olur?' diyorsunuz. Parlamentonun gündeminde 265 tane idam kararı var. Bu idam kararlarının o olaylarla, hemen

hemen tüme yakınının bir alâkası yok. Bu zamana kadar neredeydiniz? Bugünkü ortamda dünyaya ne dersiniz? Bu olaylara, ters mi tesir eder, iyi mi tesir eder? Bunun tedbirini Ankara'da aramayın da, gidin orayı bir yatıştırın.

'Efendim milletvekilleri var. Bu milletvekillerinin konuşmaları var. Bunların teşrîî masûniyetti kalksa..' Terör olur. İşte o, tam terör olur ve oralarda çok kötü tesir eder. Yol, o değil. Öyle ise, yapılacak şey şudur:

Haydi, devlet olarak siz, orta vade, uzun vade falan bırakın bu lafları da, şu işi söndürün, bu yangını söndürün. Devlet olarak, bu yangını söndürecek bir planınız var mı? Yani, zaman boyutuna bağlı, harekât boyutuna bağlı bir planınız var mı? 'Var' sözünü duymadım. Belki vardır. 'Var' denmedi. Yine soruyorum. Evet beyler, bu yangını söndürecek bir harekât planı lazımdır. Açık söyleyeyim, Olağanüstü Vali olayı, bana göre netice almamıştır. Bu zamana kadar yapılan mücadele, netice almamıştır. Devlet, yeni baştan bir yöntem düşünmeye mecburdur. Hangi çeşit yöntem, onu bilmem ben. Benim söyleyeceğim, mademki bu yolla netice almadınız, yeni bir yol düşüneceksiniz. Bu işi söndürmeye mecbursunuz. Yöntem, araçtır. Amaç, bu işi söndürmektir ve söndürdüğünü günbegün görmelisiniz..."

126

Demirel, zirvede edindiği izlenimlerle bilgileri, daha sonraki konuşmalarında kullandı. Çünkü, terör Türkiye'nin bir numaralı gündem maddesiydi.

Örneğin (9 Nisan 1990), "Bekaa'dan önce içteki yuvalar temizlensin" diyordu. "Korumalara verilen paralarla cephanelerin PKK'ya gittiğini" söylüyordu.

Tabii, zirveden sonra iktidar ve elbette Özal da boş durmuyordu. 'Olağanüstü Hal'in yetkilerini artırıyordu. Özal, Çankaya'da –bir hükümet başkanı gibi– Genelkurmay Başkanı Torumtay'la tam iki saat görüşüyor ve sonra 'önlemlere geçiliyor'du.

Örneğin basına 'kısıtlama' getiriliyordu: Güneydoğu'daki olaylar ve gelişmeler karşısında basına getirilen 'sansür' bölge ile sınırlı olmaktan çıkarılıyor ve Türkiye'ye yaygınlaştırılıyordu.

Arada bir şöyle sözler duyuluyordu: Basın yazıyor, PKK'nın propagandasını yapıyor ve olaylar büyüyor!

Televizyona çıkan Özal, sert eleştirilere yanıt veriyordu: "Yetkilerimi kullanacağım."

Hangi yetkileri? Hükümet Başkanı gibi hareket etmeye yetkili miydi?

O kadar ileri gitmişti ki; TBMM Başkanı Kaya Erdem 'kimi önlemler alarak' Özal'ın önünü kesmeye girişti.

Özal'a savaş yetkisi veren madde İçtüzükten çıkarıldı. Üstelik tüzüğe "TBMM Başkanı'nın parlamentonun şeref ve haklarını koruyacağını saptayan" bir madde eklendi.

Erdem, İçişleri Komisyonu Başkanına kanun hükmündeki kararnamelerin derhal genel kurula getirilmesini bildirdi.

Güneydoğu'yu terörden arındırmak için 'sürgün', getirilen önlemler arasında.

Demirel, "Sürgün 100 yıl öncesinin tedbiridir, sansürle de bir yere varılamaz" diye eleştirileri yoğunlaştırıyordu. (13 Nisan 1990)

DYP lideri "Alınan tedbirler arasında insan haklarıyla bağdaşmayan hususlar bulunduğunu" söylüyordu. Devletin durumunu özetliyordu: "Bugün davul hükümetin sırtında, tokmak Cumhurbaşkanı'nın elinde."

Artık, Özal'ın terör zirvesini düzenlerken yöneldiği amacı açıklamaya başlamıştı: "Yurt dışında meşruiyet aradı. Terörün yüzü suyu hürmetine 'seni tanımıyoruz' diyenleri Çankaya'ya çağırdı. Bunu sırf meşruiyet için yaptı. Ama tersine döndü iş."

Özal'ın, zirveyi 'meşruiyet aramak ve bulmak için yaptığını biliyorsa' çağrıyı kabul etmek için neden bin dereden su getirmişti Demirel? Daha önceden Özal'la ilgili saptaması buysa Çankaya'ya niçin çıkmıştı?

İnönü ile Demirel, zirveden hem bir şey çıkmadığını söylüyor, hem de Çankaya'da 'sadece destek vereceklerini' beyan ettiklerini, ama alınan son önlemleri görmediklerini, öyleyse kamuoyunda tepkiyle karşılanan önlemleri onaylamalarının söz konusu olamayacağını öne sürüyorlardı.

Nisanda 23 Nisan Bayramı, muhalefetin "Hâkimiyet var, ama millisi yok ortada" sloganıyla kutlandı.

Evren'e verilen Atatürk Barış Ödülü törenlerine İnönü de Demirel de katılmadı.

Demirel, "Ödülü seneye Pinochet'ye verirler" diyordu. Wall Street Journal gibi önemli bir gazete "Demirel 66 yaşında, dünyanın en dayanıklı liderlerinden biri" diyor, kredisi düşen Özal'ın yerini Demirel'in almakta olduğunu yazıyordu.

Evren'e Atatürk ödülünün verilmesi tepkiler yarattı. İstanbul Baro Başkanı Şevket Kazan "Çok güldüm" derken, Aziz Nesin, "Belki bunlar espri yaptılar" diye alaylı bir üslup kullanıyordu.

Demirel, ayın sonlarına doğru saptamalarına bir yenilik getirdi:

"Türkiye'de Çankaya ve hükümet boşluğu var. Bizim endişemiz Türkiye'nin bir devlet boşluğuna kaymamasıdır."

Nisan ayı kapanırken 'zirveden bir şey çıkmadığı' hem siyasal alanlarda, hem de yazın dünyasında söyleniyordu.

Fakat iktidarın aldığı veya ucunu gösterdiği önlemler kulislerin hâlâ gözde konularıydı.

(10/11 Nisan 1990) Demirel'e milletvekili sayısını 600'e çıkarmaya yönelen kimi girişimlerden ya da söylentilerden söz açtım.

"Dur bakalım" dedi. Ya böyle bir öneri önüne gelirse:

"Bunların hiçbir şeyini kabul etmeyiz" dedi.

Zirvede 'alınan tedbirlerin hiçbirinden söz edilmemişti.'

Demirel, zirveden söz açılınca "Bize tedbir söylemedi, genel şeyler konuşuldu" diyordu.

Ama, zirveye çağırarak muhalefeti kendi amaçlarına alet etmemiş miydi Özal?

Demirel hayli hırçın bir sesle; "Canım Türkiye'nin o günkü ortamı buydu" diye yanıtlıyordu eleştiriyi.

Oysa, zirveden önce Özal; hem Torumtay'la hem de MGK'da konuşmuştu Güneydoğu sorununu.

MGK'yı ve Torumtay'la iki saatlik görüşmeyi sormamışlar mıydı Özal'a:

"Sorduk" dedi Demirel: "Ama geçiştirdi. 'Yine konuşacağım' dedi bize."

Hükümetin getirdiği önlemlerle ilgili yorumu ilgi çekici:

"Askerler 1980'den önce bugünlerde ilan edilen önlemleri istiyorlardı. Şimdi getirdiler ve geçiştirdiler" dedi. Eh, parlak doğrusu. Özal + askerler...

SHP liderini de eleştiriyordu:

Zirve kararında "İnönü acele etmeseydi?... 1987 seçim yasasını da böyle kabul etti. Özal'ı iktidar yaptı. Şimdi de 'yukarda' kalmasına imkân sağlıyor."

Tabii, muhalefetin durumuna kıs kıs gülenler de vardı kamuoyunda: Özal, önlemlerden hiç söz etmeden zirvede muhalefeti bir güzel uyutmuştu!

Yeni önlemleri içeren kararnamelere basın "SS kararnameleri" adını vermişti.

Başta 2000'e Doğru, günlük gazeteler sansür nedeniyle ardı ardına darbe yiyorlardı.

(15 Nisan 1990) Özal, televizyonda konuştu (konuşma, muhalefeti uyutmanın belgesiydi):

"28 Mart günü televizyonda sizlere hitaben yaptığım konuşmada Olağanüstü Hal Bölgesi'nde ve mücavir illerde meydana gelen terörist faaliyetler ve vukubulan olayların, yüce milletimizin birlik ve bütünlüğüne, aziz vatanımızın bölünmezliğine yönelmiş ve devletimizi parçalamaya kastetmiş hain bir planın parçası olduğu hakkındaki kesin kanaatimizi belirtmiştim.

Bu konuşmamda, ayrıca devletin eşit haklara sahip bütün vatandaşlarımız arasında hiçbir ayrım gözetmeksizin sevgi ve şefkat göstermeye devam etmeye kararlı olduğunu, ancak ülkemizi bölmeyi amaçlayan teröristlerle onlara destek olanları bertaraf edebilecek güce sahip bulunduğunu belirtmiş ve devletimizin, milli bütünlüğümüz için Anayasa ve kanunlarımız çerçevesinde gerekli ve etkin her türlü tedbiri alacağını açıklamıştım.

O tarihten sonra bildiğiniz gibi Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde grubu bulunan siyasi parti liderleri ile yapılan ve üç saatten fazla süren toplantıda bu konudaki bilgiler kendilerine iletilmiş ve Olağanüstü Hal ile ilgili olarak milli birlik ve bütünlüğümüze yönelmiş terörist faaliyetlere ve bunları destekleyenlere karşı çok kesin ve kararlı bir mücadele vereceği-

mizi belirterek, 'ayrıntıya girmeden, ana hatları ile alınacak tedbirler' görüşülmüştür.

Bundan sonra değerli basın mensuplarımızdan gazete sahipleri ve genel yayın yönetmenleri ile de bir toplantı yaparak kendilerine durumun ciddiyeti ve ülkemizin karşı karşıya bulunduğu tehdit anlatılmış, vatanımızın bütünlüğü ve milletimizin bölünmezliği konusunda yapılacak bu kararlı ve kesin mücadele milletimize ve devletimize yardımcı olmalarının yarar ve gereği açık bir şekilde ifade edilmiştir.

Yaptığım temaslarda, bu 'görüşlerimizin genel anlamda tasvip gördüğünü' ve milletimizin her kesiminin gösterdiği büyük hassasiyeti memnunlukla müşahade etmiş bulunuyorum.

Sevgili vatandaşlarım,

Anayasa'nın verdiği yetki ve sorumluluğa dayanılarak 9 ve 13 Nisan günleri Bakanlar Kurulu başkanlığımda toplanarak bu konuda alınması zaruri tedbirleri görüşmüş ve Anayasamızın 121. maddesinin son fıkrasının verdiği yetkiye dayanarak buna ilişkin kanun hükmündeki kararnameleri çıkarmıştır.

Bu kanun hükmündeki kararnamelerde ilaveten alınacak tedbirler gayet açık ve net bir şekilde belirtilmiş, terör faaliyetlerinde bulunanlarla onlara destek olanlara karşı sürdürülecek amansız mücadelede kullanılacak yetkiler yer almıştır.

Buna mukabil Olağanüstü Hal Bölgesi ve mücavir illerde, bu mücadeleden etkilenebilecek vatandaşlarımızın güvenliklerinin sağlanması konularına da yer verilen kanun hükmünde kararnamelerde, 'gereğinde güvenlik nedeniyle yer değiştirmek durumunda kalacak olan vatandaşlarımıza', yerleşmeleri, iş kurma veya iş bulma konusunda önemli destek ve kolaylıklar sağlanmış ve masum vatandaşlarımızın sorunlarına şefkatle yaklaşılacağı hususu açık bir şekilde ifade edilmiştir.

Bu arada bölgede Batman ve Şırnak ilçelerinin sosyal-ekonomik ve güvenlik nedenleriyle il haline getirilmesine ilişkin kanun teklifinin Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne sunulması da Bakanlar Kurulu'nca kararlaştırılmıştır.

Değerli vatandaşlarım,

Sizlere kısaca anlattığım bütün bu tedbirler Anayasamızın verdiği yetki ve sorumluluklar çerçevesinde Türkiye Devleti'nin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünün korunması amacıyla alınmıştır.

'Bazılarının' iddia ettikleri gibi basınımıza sansür konulması veya benzeri bir uygulama söz konusu değildir.

Kanun hükmündeki kararnamede Anayasamızın verdiği yetkiye dayanılarak gerekli tedbirler alınmış ve basınımızla ilgili hükümler basının bu milli ihtiyaç yönünde kendi kendini kontrol etme esasını getirmiştir. Esasen sansür yetkisi sadece Sıkıyönetim Kanunu'nda vardır.

Diğer taraftan, çok dikkat ve özenle uygulanacak olan genel güvenlik ve kamu düzeni bakımından gerekli görülenlerin, Olağanüstü Hal süresini aşmamak üzere, bölge dışına çıkarılmasının da bir sürgün olarak nitelendirilmesi mümkün değildir.

Amaç genel güvenliğin ve kamu düzeninin korunması ve asayişin sağlanmasıdır.

Ayrıca Olağanüstü Hal Bölgesi'nde bazı vatandaşlarımızın teröristlere silah zoru ile yardımcı olma ve zoraki destek verme durumunda kaldıkları bilinmektedir. Maddenin bir amacı da bu vatandaşlara yardımcı ve destek olmaktır.

Burada ülkemizin milli birliği ve toprak bütünlüğünün, dışarıdan veya içeriden, nereden gelirse gelsin her türlü eleştirinin üzerinde olduğunu bilhassa belirtmek isterim. Kaldı ki, demokratik parlamenter sistemle yönetilen birçok ülkede milli menfaatlerin söz konusu olduğu bu gibi durumlarda, bu tür uygulamaların görüldüğü de vatandaşlarımızın malumudur.

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin son defa değiştirerek süresini uzattığı Pişmanlık Yasası ile bu hadiselere karışanların vazgeçmeleri halinde kendilerine getirilen güvence ve desteğin şümulu aile ve yakınlarını da içine alacak şekilde genişletilmiş ve pişmanlık duyanlar için son bir fırsat yaratılmıştır.

Biz Olağanüstü Hal Bölgesi'nde isteyerek veya istemeyerek bu tür işlere karışan vatandaşlarımızı tekrar toplumumuza kazandırmayı hedef almış bulunuyoruz. Konuya insani açıdan bakmaya ve yaklaşmaya devam edeceğiz.

Bu nedenle nadim olan ve pişmanlık duyanların bu yasadan yararlanmalarını bilhassa tavsiye ediyorum.

Devlet bu vatandaşlarımızın her zaman yanlarında bulunacaktır.

Tüm ulusumuzun, 55 milyon vatandaşımın temel hak ve hürriyetlerini ve en önemli insan hakkı olan yaşama hakkını, hür, huzur ve güven

içinde yaşama arzusunu sağlamak için devletimizin her şeyi yapacağından emin olmanızı isterim. Devletinize güvenin ve inanın.

Memleketimizin birliği ve bütünlüğü her türlü düşüncenin üzerindedir. Tabii ki temel hak ve hürriyetlerin özüne dokunulması ve hukuk devleti kavramından vazgeçilmesi söz konusu olamaz.

Esasen ülkemizin birliği ve bütünlüğünün idamesi ve bütün vatandaşlarımızın kanun önünde ve eşitlik ilkesine uygun olarak huzur ve güven içinde yaşaması için devletin, gerekli tedbirleri alması başta gelen vazifesidir.

Bunu yaparken de, Türk Devleti'nin başı ve bu sıfatla Türkiye Cumhuriyeti'nin ve Türk milletinin birliğini temsil eden, Anayasa'nın uygulanmasını ve devlet organlarının düzenli ve uyumlu çalışmasını gözetme görev ve yetkisine sahip bulunan Cumhurbaşkanı olarak Anayasa'nın ve yasaların tanıdığı yetkileri kullanmaktan hiçbir zaman kaçınmayacağımı bir kere daha huzurunuzda ifade etmek isterim.

Milli menfaatlerimizin söz konusu olduğu her durumda Meclis'te grubu bulunan veya devletten mali destek gören bütün siyasi parti liderleriyle, talepleri halinde görüşmeye hazır bulunduğumu ifade ediyorum.

Sevgili vatandaşlarım,

Hepinizin huzurunda şunu bir kez daha vurgulamak isterim ki, Büyük Atatürk'ün ve Türk milletinin kanı ve canı pahasına Misak-ı Milli sınırları içerisinde kurduğu laik-demokratik Türkiye Cumhuriyeti'nin bütünlüğünü parçalamaya kimsenin gücü yetmeyecektir.

Bizim gücümüz milletimizde daima var olan birlik ve beraberlik ruhunda ve her şeyi çok iyi değerlendiren sağduyusunda saklı bulunmaktadır."

127

Bilgi için:

2935 Sayılı Kanun ile 285 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname:

Karar Sayısı : KHK/413

"2395 sayılı Olağanüstü Hal Kanunu ile 285 sayılı Olağanüstü Hal

Bölge Valiliği ihdası hakkındaki kanun hükmünde kararnamenin bazı maddelerinde değişiklik yapılması, Anayasanın 121. maddesi ile 25.10.1983 tarihi ve 2935 sayılı kanunun 4. maddesinin verdiği yetkiye dayanılarak, Cumhurbaşkanı'nın başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu'nca 9.4.1990 tarihinde kararlaştırılmıştır.

Madde 1– 25.10.1983 tarihli ve 2935 sayılı Olağanüstü Hal Kanunu'nun 11. maddesinin (e) bendine aşağıdaki alt bent eklenmiştir.

'Bölgedeki faaliyetleri yanlış aksettirmek veya gerçek dışı haber ve yorumlar yapmak suretiyle bölgedeki kamu düzeninin ciddi şekilde bozulmasını veya bölge halkının heyecanlanmasını yahut güvenlik kuvvetlerinin görevlerini gereği gibi yerine getirmelerini engelleyecek şekilde yayınlanan her türlü basılmış eser hakkında, bunların bölge dışında basılmış olup olmadığına bakılmaksızın, Olağanüstü Hal Bölge Valisi'nin teklifi üzerine İçişleri Bakanı'nca yukarıda belirtilen tedbirleri almak, gerektiğinde bunları basan matbaayı kapatmak.'

Madde 2– 2935 sayılı kanunun 11. maddesinin (k) bendine aşağıdaki alt bent eklenmiştir.

'Genel güvenlik ve kamu düzeni bakımından zararlı faaliyette bulunanlardan gerekli görülenleri Olağanüstü Hal Valisi'nin takdirine göre, olağanüstü hal süresini aşmamak üzere olağanüstü hal bölgesi dışına çıkararak İçişleri Bakanlığı'nca belirlenecek yerlerde ikamete mecbur tutmak. (Gerektiğinde bunlara Geliştirme ve Destekleme Fonu'ndan mali destek sağlanabilir. Bununla ilgili esaslar İçişleri Bakanlığı'nca belirlenir.)'

Madde 3– 2935 sayılı kanunun 11. maddesine (ö) bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

ö) Grev, lokavt yetkisinin kullanılması, irade beyanı, referandum gibi sendikal faaliyetleri durdurmak veya izne bağlamak.

Tahrip, yağma, işgal, fiili durum, boykot, iş yavaşlatılması, çalışma özgürlüğünün kısıtlanması ve işyerlerinin kapatılması gibi hareketleri yasaklamak, önlemek veya önleyici tedbirler almak.'

Madde 4– 2935 sayılı kanunun 33. maddesi başlığı ile birlikte aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

'Dava açılamaması;

Madde 33– Bu kanunla İçişleri Bakanı'nca ve valilerce tanınan yetkilerin kullanılması ile ilgili idari işlemlere karşı yargı mercilerinde dava açılamaz.'

Madde 5– 2935 sayılı kanunun ek 1. maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiş ve kanuna aşağıdaki maddeler eklenmiştir.

'Ek madde 1– Türk Ceza Kanunu'nun 125. maddesindeki suçu işleyenler ile ilgili olarak, aynı kanunun 169. maddesindeki eylemleri yapanlar hakkında, 169. maddeye göre verilecek cezalar, bir kat artırılarak hükmolunur.

Ek madde 2– Olağanüstü hal bölgesi ile mücavir illerdeki faaliyetlerle ilgili olarak bölge içinde veya dışında basılmış olup olmadığına bakılmaksızın yapılan yayınlar sebebiyle kişisel haklarına saldırıda bulunulan kimselerin Türk Medeni Kanunu ve Borçlar Kanunu'nun hükümlerine dayanan manevi tazminat talepleri sonucunda tazminata hükmedilmesine karar verildiği takdirde, tazminat miktarı, yayının mevkuteler ile yapılması halinde, mevkute bir aydan az süreli ise bir önceki ay ortalama satış miktarının, aylık veya bir aydan fazla süreli ise bir önceki fiili satış miktarının toplam satış bedeli tutarının, mevkute niteliğinde bulunmayan basılı eserlerde ise, en yüksek tirajı günlük mevkutenin bir ay ortalama satış tutarının yüzde doksanından az olamaz.

Ek madde 3– Olağanüstü hal bölgesi ile mücavir illerde Türk Ceza Kanunu'nun 480. maddesinde yazılı hakaret suçlarının gerçeğe aykırı yazı, haber, havadis, fotoğraf veya vesikaların neşredilmesi veya her türlü olay ve vesikaların tahrif edilerek yayınlanması suretiyle işlenmesi halinde, faillere 480. maddede yazılı cezalara ilave olarak 30 milyon liradan 100 milyon liraya kadar ağır para cezası verilir.

Bu fiillerin 5680 sayılı Basın Kanunu'nun 3. maddesinde belirtilen mevkuteler vasıtasıyla işlenmesi halinde, ayrıca sahiplerine de; mevkute bir aydan az süreli ise bir önceki ay ortalama fiili satış miktarının, aylık veya bir aydan fazla süreli ise bir önceki fiili satış miktarının toplam satış bedeli tutarının yüzde doksanı kadar ağır para cezası verilir. Ancak, bu ceza 30 milyon liradan az olamaz. Bu mevkutelerin sorumlu müdürlerine, sahiplerine verilecek cezanın yarısı uygulanır.

Bu maddenin tatbiki, bu hususta ayrıca şikâyette bulunulmasına bağlıdır. Şikâyet dilekçesi verilmediği takdirde gerçeğe aykırılık re'sen araştırılamaz. Bu hususta şikâyetin Türk Ceza Kanunu'nun 490. maddesindeki süre içinde yapılması gerekir.

Türk Ceza Kanunu'nun 158, 159 ve 268. maddelerinde yazılı hakaret suçlarının da birinci ve ikinci fıkrada yazılı şekilde işlenmesi halinde,

bu maddelerde gösterilen failler de yukarıdaki fıkralar hükümleri uygulanmak suretiyle cezalandırılır.

Türk Ceza Kanunu'nun 481. maddesinin uygulandığı hallerde bu madde hükümleri tatbik edilmez.

Ek Madde 4 EM– Olağanüstü hal bölgesi ile ilgili veya o bölgeyi etkileyecek yayınlarda, Türkiye Radyo-Televizyon Kurumu Genel Müdürlüğü; İçişleri Bakanlığı ve Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği ile koordinede bulunmak ve işbirliği yapmakla yükümlüdür.

Ek Madde 5 EM– Olağanüstü Hal Bölge Valisi, Devlet Güvenlik Mahkemesi'nin görevine giren suçlarda kamu davası açılması için istekte bulunur ve bu istek Devlet Güvenlik Mahkemesi Savcılığı'nca yerine getirilir.'

Madde 6 EM– 10.7.1987 tarihli ve 285 sayılı Olağanüstü Hal Bölge Valiliği İhdası Hakkında kanun hükmünde kararnamenin 4. maddesinin ikinci fıkrasının (g) bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

(g) Olağanüstü Hal Bölge Valisi, görev alanı içindeki illerde genel güvenlik, asayiş ve kamu düzeni bakımından çalışmalarında sakınca görülen veya hizmetlerinden yararlanılamayan kamu personelinin yer değiştirmesini veya görev alanı dışında geçici veya sürekli görevlendirilmesini ilgili kurum veya kuruluşlardan isteyebilir. Bu istekler derhal yerine getirilir. Bu personel hakkında kendi özel kanunlarındaki hükümler uygulanır.'

Madde 7 EM– 285 sayılı kanun hükmünde kararnamenin 4. maddesinin ikinci fıkrasının (h) bendine aşağıdaki alt bentler eklenmiştir. 'Bu yerlerde ikamet edenler, diledikleri takdirde olağanüstü hal bölgesi içinde veya dışında iskân edilebilirler. Ayrıca kendilerine iş temin edilebilir. Bu maksatla ekli cetvelde yer alan kadrolar ihdas edilerek İçişleri Bakanlığı'nın emrine tahsis edilmiştir. Gerekli hallerde İçişleri Bakkanlığı'nca bu kadroların hiyerarşik yapıyı bozmamak kaydıyla sınıf, unvan ve dereceleri değiştirilmek suretiyle söz konusu kişilerin müşterek kararla bu kadrolara atanmaları sağlanır. Bu kadroların sayısını yüzde 25'ine kadar arttırmaya Bakanlar Kurulu yetkilidir.

İskân edilenlerden işçi statüsünde olanlar için ise en çok 40.000 adet işçi pozisyonu ihdas edilerek İçişleri Bakanı'nın emrine verilmiştir.

İskân konusunda 2510 sayılı İskân Kanunu hükümleri uygulanır.'

Madde 8 EM– 285 sayılı kanun hükmünde kararnamenin 5. madde-

sinin 24.7.1987 tarihli ve 287 sayılı kanun hükmünde kararname ile değişik beşinci fıkrasında yeralan '% 30'una' ibaresi '% 40'ına' şeklinde değiştirilmiştir.

Madde 9 EM– 285 sayılı kanun hükmünde kararnamenin 7. maddesi başlığı ile birlikte aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

'Dava açılamaması:

Madde 7 EM– Bu kanun hükmünde kararname ile İçişleri Bakanı, İçişleri Bakanlığı yetkilileri, Olağanüstü Hal Bölge Valisi ve diğer ilgililere tanınan yetkilerin kullanılması ile ilgili idari işlemlere karşı yargı mercilerinde dava açılamaz.'

Madde 10 EM– Bu kanun hükmünde kararname yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 11 EM– Bu kanun hükmünde kararname hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür."

128

1990 yılının Temmuz ayına Ecevit'in Turgut Özal'a yönelttiği eleştirilerle girdik.

Ayın ilk günü Etimesgut'ta düzenlenen bir mitingte konuşan Ecevit, "Ülkenin, Cumhurbaşkanı Özal tarafından hazırlanan 'Kanun hükmünde kararnamelerle' yönetildiğini" öne sürüyor, bu duruma gelinmesinde "muhalefet partilerinin tutumunun etkin olduğunu" söylüyordu.

Bir taşla iki kuş...

Hem Özal'a hem de DSP dışındaki partilere yükleniyordu.

Ayın ikinci günü, eleştiri kervanına katılan Demirel, "Televizyon, babasının malı değil" diyordu: "Marcos'u ayakta tutamayan televizyon Özal'ı da ayakta tutamayacaktır... Bu millet Çankaya'yı da, yüzde 65 sandalyeyi de elinden alacaktır" diye konuşuyordu.

1990'da ve yeniden iktidara gelinceye dek; Demirel, TRT'yi sürekli bombardıman edecekti. Gazetelere, kendi görüşlerini yansıtması açısından bel bağlamayan Demirel'in güvendiği tek silah TRT idi. Ne ki, TRT o sıralarda, hatta 1993'e değin ANAP iktidarının, ölünceye kadar da Özal'ın emrinde olacaktı.

Aylık değerlendirmelerde TRT'nin Özal'a ve sonraki sırada ANAP'ın bakanlarına geniş yer verdiği saptanıyordu. Oysa muhalefet Özal'a ve ANAP'a göre çok gerilerdeydi yayın oranlarında.

Kuşkusuz; Demirel'in yaklaşımı 'rejimsel açıdan değil,' kişisel ve partisel açıdandı. Sürekli TRT'ye yükleniyordu.

Aynı günlerde Erdal İnönü, "Özal ile hükümetin devlet düzenini tahrip edici yaklaşımlar içerisinde" olduklarını belirtiyor ve bir genelleme yaparak "bu yaklaşımların herkesi aynı yanlışlıkları yapmaya sürüklediğini" söylüyordu.

Turgut Özal kendi iktidar dönemini 'şişirmek' için Türkiye'de kişi başına düşen milli gelirin 7 bin dolar olduğunu söyleyince Bülent Ecevit, "Türkiye'de bu gelire kaç kişi sahip?" diye sordu.

Bu arada Erdal İnönü, ilginç bir görüş ortaya attı:

Babası İsmet İnönü'nün, 1950'den önceki yıllarda muhalefete ve rejime güvence vermek için yayımladığı 12 Temmuz Beyannamesinin yıldönümü olduğunu anımsattı (5 Temmuz 1990). O beyannamesinin önemine bir kez daha işaret eden İnönü, "12 Temmuz Beyannamesi ile zamanın Cumhurbaşkanı tarafsızlığını açıklamasının yanı sıra, 'muhalefet ile iktidara eşit koşullarda seçim güvencesi' verdiğini" anımsatıyordu.

Böyle bir beyannameyi Turgut Özal da yayımlayabilirdi!

Tabii, Erdal İnönü, bu öneriyi yaparken Özal'ın asla bir İsmet İnönü olamayacağının bilincindeydi.

Bu gerçeği bildiği içindir ki; önerinin arkasından günün koşullarını sıraladı.

İnönü, Cumhurbaşkanı Özal'ın İnönü'nün tam tersini yaptığını, Başbakan Akbulut ile birlikte 'kendi partileri iktidarda kalsın' diye, sürekli muhalefeti suçlayıp, kargaşa çıkardıklarını belirtiyordu:

"Tabii muhalefetin durumu burada yetersiz kalıyor. Çünkü böyle durumlara karşı yapılacak şey ayaklanmak. Çünkü, Anayasa içinde davranmıyor Cumhurbaşkanı. Cumhurbaşkanı da Anayasa'ya aykırı davranırsa, kim Anayasa'ya bağlı kalacak? Kimse bağlı kalmak istemez.

Bu arada bunu yapmak istemem. Çünkü bunu yaptık mı, demokraside hiçbir güvence kalmaz. Herkes birbirine girer. Ondan sonra geçmişte örneklerini gördüğümüz gibi, gene 10 yıl demokra-

siye ara verilir. Onun için, Sayın Özal'ın gittiği yol, takip edilecek yol değildir."

Özal gibi bir siyasetçiden ve siyaset anlayışına sahip olan kişiden gelen yanıt kestirmeydi:

"Tarafsızlık kisvesi altında düşüncelerimizden fedakârlık etmemiz mümkün değildir."

Yanıt tamamdı ve Özal, artık bildiğimiz yolda devam edecekti.

Ve de... Ne muhalefet, ne kamuoyu baskısı...

Özal'a vız geliyordu.

İnönü, "Mitinglerde, toplantılarda bir söz var ki en büyük alkışı alıyor. 'İktidara geldiğimizde ilk iş olarak Sayın Özal'ı indireceğiz' dediğimiz zaman bütün meydan alkıştan kırılıyor" diyordu.

O günleri yaşayanlar; İnönü'nün bu saptamasına tanık oluyordu. Doğruydu: 'Özal'ı indireceğiz' diyen muhalefet liderleri büyük alkış topluyordu.

Ne ki, ufak bir gereksinmeyle: İktidara geldiklerinde!.. Üstelik, ya tek başına ya da iki muhalefet partisinin milletvekili toplamının Anayasa'yı değiştirmeye yetmesi durumunda.

Gerçekçi Demirel, "Anayasa'yı değiştirmek için yüzde 45 oy 'aradığını' " söyledi. (21 Temmuz 1990)

Doğal olarak; 1990'larda hem İnönü'nün hem de Demirel'in umudu ya birlikte ya da ayrı partiler olarak toplam yüzde 45 oya bağlıydı.

TRT'ye Demirel'den sonra "Hodri Meydan" programı nedeniyle fena halde bozuk çalan İnönü de, "Muhalefet parti liderlerinin çıkacağı –yayından kaldırılan– bir program yayımlanıncaya kadar televizyonun 'kendisini göstermesine' izin vermeyeceğini" ilan etti.

TRT'nin görüşme isteklerini geri çeviren İnönü, "Hayır" diyordu: "Televizyonda Sayın Demirel ile Sayın Baykal'ı göstermedikçe beni gösteremezler."

Ama, gösterdiler. Bir yerde konuşan İnönü'ye yönelen kameralar nasıl engellenecekti?

Ama, TRT'ye karşı İnönü'nün de sert tepki göstermesi, muhalefetin 'ortak hareketi'ne örnekti.

Belki kimi belirtiler görüyor ya da bilgiler alıyordu: Ayın sonlarına doğru, Körfez bunalımı çıkmadan bir hafta kadar önce; Demi-

rel, Özal'ın "Türkiye'nin siyasetini ABD'ye ipotek ettiğini" söyledi. (23 Temmuz 1990)

Özal ise tam bir vurdumduymazlıkla gezilerde konuşuyor, 'kanun hükmünde kararnamelerle ülkenin bütünlüğünü sağladıklarına' halkı inandırmaya çalışıyordu.

Ecevit'in 'Özal sendromuna' koyduğu teşhis şuydu:

"Cumhurbaşkanlığını ayağa düşürdü!"

Cumhurbaşkanlığı ve Başbakanlık Muhabirleri Derneği'nin yönetiminde bulunan Özal'a hayran gazetecilerin çıkardığı "Genç Kalemler" dergisinin Temmuz sayısında Özal ve 'çok muhterem eşleri'nin kimi sorulara birlikte verdikleri yanıtları içeren bir söyleşi yayımlandı.

İlginç bir söyleşiydi. O sıralarda Turgut Özal yetmezmiş gibi, Semra Özal'ın da politikaya gireceği, hatta Başbakan olacağı yazılıp çiziliyor, hatta bu irdelemeler ciddi kalemler tarafından tartışılıyordu.

Söyleşide Semra Özal'ın 'siyasetteki geleceği' soruldu. Turgut Özal eşinin "Başbakanlığı yeğlediğini" söylerken kahkahalar atıyordu.

Semra Hanım daha ciddiydi: "Önce parlamentoya girmem lazım. O zaman o ikincisi de..."

Cümleyi tamamlamıyordu ama, o 'ikincisi' diyerek parlamentoya girdikten sonra Başbakanlığın şıp diye gelivereceğini söylemeye çalışıyordu.

'Dost bir çevre' bulunca Turgut Özal 'dost olmadığına inandığı gazeteciler' için söylemediğini bırakmıyordu.

Soru: "Geçenlerde aylık bir magazin dergisinde, sizin 1987'den önceki Başbakanlık döneminizde siyasal yasaklara karşı olduğunuz, 'Ben de kaldırılmasından yanayım, ama askerler, Evren, bunu istemiyor' dediğiniz ileri sürüldü."

T.Ö. (Dergide de TÖ yazılı): "Hayır, böyle bir şey söylemedim. Bir de, zihniyetleri bu şekilde olduğu için her türlü şeyi yakıştırıyorlar."

SÖ (Semra Özal): "Keyiflerinin istediği gibi yazı yazıyorlar."

TÖ: "Bunlar şahsi kinleri olan insanlardır. Ama önemli değil. Aldırdığımız yok. Semra Hanım politikaya girer veya girmez. Politikaya gireceğim demesi, Başbakan olacağım demek değildir."

SÖ: "Her vatandaş söyler politikaya gireceğini. Niye girmeyeyim?"

TÖ: "Politikaya girmek herkesin hakkıdır. Ben bunu (muhalefete çattığı halde DYP ve SHP'ye yanıt hakkı tanınmayan) 'Hodri Meydan'da da söyledim."

SÖ: "Hayır, beni tahrik ediyorlar. Zorla gireceğim. Gireceğim, tahrik ediyorlar. Öyle gözüküyor."

Semra Hanım'ın politikaya girip girmeyeceği, bir ölçüde mizahi öğeler taşıyor. Asıl üzerinde durulması gereken; Özal'ın siyasal haklar konusundaki sözleri ve öne sürdüğü gibi, 'siyasal hakların kalkmasına askerlerin, Cumhurbaşkanı Evren'in karşı çıktığını' içeren beyanları...

"Hayır, hiç öyle bir şey söylemedim" diyor.

Bir gün anılar yayımlanabileceğini ya da bu sözlerin gerçek yanını doğrudan ilgili olan kişi veya kişilerin açıklayabileceğini unutuyor.

Zira, bu sözler Temmuz 1990'da söyleniyor. Ne ki, Evren'in anıları kısa süre sonra yayımlanıyor.

Evren'in anılarında siyasal haklar konusunda Turgut Özal'ın takındığı tavır, izlediği siyaset bütün çıplaklığıyla anlatılıyor.

Hatta; Evren, siyasal yasakları kaldırmak istemeyen Özal'ın, bu anti-demokratik davranışı üzerine atmaya çalıştığını kendi üslubu içinde uzun uzadıya anlatıyor.

Turgut Özal, 1987'de siyasal yasakların kalkmaması için devletin bütün olanaklarını kullandığını da unutuyor.

Söyleşinin daha sonraki bölümlerinde klasik bir Özal ortaya çıkıyor. Dehasının sonuçlarını... Örneğin kendisini, Eflatun'un tanımladığı 'kendini yetiştirmiş entellerden' sayıyor.

Gelecek aylarda ANAP Büyük Kongresi ve partiye yeni bir genel başkan seçimi var. Adaylar ortada. Başbakan Akbulut. Hasan Celal Güzel ve Mesut Yılmaz.

Mesut Yılmaz, Hasan Celal gibi değil. Özal'ı kollayarak yürüyor. Eski genel başkanına karşı siyasal bir strateji sergilemiyor.

Örneğin, Mesut Yılmaz "Turgut Özal'ın yerini beş kişi biraraya gelse dolduramaz" gibi eski liderini öven bir tutum içinde.

Oysa, Özal'ın delegeler üzerindeki etkisini biliyor, ürkütmemeye çalışıyor.

Söyleşinin bir yerinde Özal, altı yıl genel başkanlığını yaptığı, kurucusu olduğu ANAP örgütünün kendisini sahipleneceğine değiniyor ve 'bir şey olmak isteyenler için asıl yolun ne olduğunu' açıklıyor:

"Bütün mesele şurada: Tabii, ANAP'ın kademeleri, delegeleri bana uzun zaman yakın olmuş insanlardır.

Bugün benim aleyhimde konuşanlar varsa, onların hesabını yine o teşkilat görür. Yani ben o teşkilata bırakırım. Yoksa benim şunu bunu yapacak şeyim yoktur.

Ve benim karşıma çıkanların hepsi teşkilattan epeyce esaslı bir sopa yerler.

Kesin söyleyeyim bunu. Ve hiçbir yere gidemezler. Yani o yol yanlış bir yoldur.

Eğer bir yere gelmek istiyorsan, bizimle zıtlaşarak gelmek kadar aptallık yoktur."

Daha sonraki satırlarda Özal, bu görüşünü daha da güçlendiriyor:

"Bize karşı tavır koyanlar neticede ANAP içinde duramazlar. Yanlış olur."

Özal, eski siyasetçiler dediği Demirel'e, Ecevit'e sürekli karşı çıkan tutumunu her fırsatta yineliyor. Bu söyleşide, "Yeni bir dalga geliyor. Eskiye itibar yoktur. Allah olağanüstü başka bir kader yazmazsa Türkiye asla geriye dönmez" diyor.

Çok değil, bir yıl sonra 'geriye dönüş' gerçekleşiyor ve Özal, eski siyasetçi diye sürekli kötülediği, 'ağabeyi' Demirel'i Başbakanlık koltuğuna oturtuyor. Zira, eski siyasetçi, 1991 genel seçiminden birinci parti olarak çıkıyor ve parlamentoya geliyor.

Özal, TRT'deki, "Hodri Meydan" programındaki kırıcı sözlerini savunuyor, muhalefete yüklenmediğini, bu açıdan bakıldığında muhalefetin TRT'den söz hakkı istemesini yadırgadığını anımsatıyor:

"Ben Hodri Meydan'da muhalefetle ilgili ne söyledim? Bu konuda söylediğim tek şey, Cumhurbaşkanını alaşağı edeceğiz dediler. Öyle mi? Edeceksiniz, dedim. 1992'de seçime gelin. Anayasa değişikliği getirin. Bu değişiklik 1992'de yürürlüğe girsin. Adaylığımızı

koyalım. Siz de koyun. Birlikte seçime girelim, dedim. Hodri meydan budur. Söylemek istediğim budur. Kimseye sataşmak da yok!

Diğer taraftan söylediğimiz daha evvel yapılan icraatı söyledik. Bunu münakaşa etmenin manası var mı?

Aslında çıksınlar da boylarını göstersinler demek lazım. Millet görsün. Daha iyi anlasın diye çıkmalarında fayda var."

Oysa, muhalefet çok basit bir yanıt verebilirdi:

Madem ki Özal bu denli kendine ve 'eski' partisine güveniyordu, söylediklerini gerçekleştirmek için neden 1992'ye kadar beklenilmesini salık veriyordu?

Seçimi erkene alır, hatta DYP'nin önerdiği gibi Kasım 1990'da genel seçim yapılmasına ANAP'ı razı eder ve Anayasa değişikliği ile seçime girip –belki– yine Cumhurbaşkanı olabilirdi! Veya boyunun ölçüsünü alırdı!

Bu noktaya gelindiğinde Özal'dan olumlu olumsuz bir ses gelmiyordu.

129

3 Temmuz 1990'da; Kurban Bayramı gecesi, Suudi Arabistan'da bir 'facia' yaşandı. 'Şeytan taşlama'ya giden hacılarla taşlayıp gelenler tünelin başında karşılaştı; meydana gelen panikte 1.426 hacı yaşamını yitirdi. Ölenlerin 500'e yakını Türk vatandaşı.

Hac'daki facia üzerine muhalefet harekete geçti.

500 Türk vatandaşının Suudi Arabistan'da yaşamını yitirmesi, Suud hükümetinin olayı örtbas etme çabası, sorumluları arayacak yerde faciayı 'Allah'ın takdirine' bağlaması üzerine DYP, tatilde olan TBMM'nin olağanüstü toplanması için girişimde bulundu.

DYP önergesi Meclis Başkanlığınca 'usule uygun bulunmadı.' Başkanlık, önergenin 90 imza ile verilmediğini, Anayasa'ya göre olağanüstü TBMM toplantısının yapılmasına olanak sağlamadığını öne sürüyordu.

Anayasa'nın 93. maddesine göre Meclis'i Cumhurbaşkanı toplayabilirdi. Ama, buna olanak yoktu. Zira –Demirel'in 19 Temmuz

günü DYP grubunda söylediği gibi– "O, yok"tu, "O, mavi sularda"ydı.

Hükümet TBMM'yi toplayabilirdi. DYP liderinin dediği gibi, "hükümetin varlığı ile yokluğu arasında fark yok"tu.

Ya da Meclis Başkanı olağanüstü toplantı çağrısı yapabilirdi.

Yapmıyordu.

Son olanak; olağanüstü toplantı 90 imza ile sağlanabilirdi.

Son olanağı ise DYP önergesini "90 imzadan yoksun" gerekçesiyle Meclis Başkanı geri çeviriyordu.

500'e yakın vatandaşı yabancı topraklarda can veren bir ülkede Meclis'i toplamamak için 'kimi usul ya da yasalara dayanılarak' bahaneler icat ediliyordu.

Oysa, ya Cumhurbaşkanı, ya hükümet veya TBMM Başkanı muhalefetten önce derhal harekete geçmeli, TBMM'yi toplayıp 'facia üzerinde' açıklamalarda bulunmalı, muhalefeti dinlemeli, daha önemlisi Türk kamuoyunun beklentilerini karşılayacak eylemlerle girişimler sergilemeliydi.

Haklı olarak Demirel soruyordu: "500 tane Türk vatandaşının hayatını yitirmesi bizim sorunumuz oluyor da, niye başkalarının sorunu olmuyor?"

Siyaset yapılacak zaman da değildi. Bir ulusal birlik ve dayanışma günündeydik. Cumhurbaşkanı Özal, siyasete atılmadan önce sık sık gittiği Suudi Arabistan Krallığı'nı gücendirmek istemiyordu. Belki de, Suud'lar gibi faciayı 'Allah'ın takdirine bağlayarak' kapatmayı istiyordu.

Ama, 20. yüzyılı yaşayan Türkiye'de çağdaş kimi yargılardan vazgeçilmemişti.

Türk vatandaşlarının nasıl öldüklerini, faciada ihmalin ya da yetersiz önlemlerin rol oynayıp oynamadığını araştıracak insanlar, siyasetçiler vardı.

Hiç aklından çıkarmadığı, peşine düşmekten kendini alıkoyamadığı bir 'fikr-i sabit' vardı kafasında Demirel'in:

TBMM'yi çalıştırmak, TBMM'nin onurunu incitmemek!

"Biz, Meclis müessesesini ihya etmeye çalışıyoruz; ama, anlaşılan hükümetle yaptıkları istişarelerden sonra, 'Canım, ne toplanacak, ne konuşacak? İşte, olan olmuş' gibi bir vurdumduymazlıkla,

Meclis Başkanlığı, bizim müracaatımızı, '90 imza bulun, gelin' diye reddetti. Bu, bir ikazdı aslında, daha doğrusu bir fırsattı" diyordu.

Facia ile ilgili olağanüstü toplantının anlamı üzerinde dururken, "Meclis'in ne konuştuğunun önemli olmadığını, Meclis'in 'konuştuğunun' önemli olduğunu" söylüyordu.

"Böyle bir meseleyi konuşmayan bir Millet Meclisi düşünülemez"di.

Demirel, hac faciasından önce Karadeniz'de yaşanan sel felaketine değiniyordu. Haziran ayında Trabzon'u, Akçaabat'ı ve Giresun'un Doğankent'ini perişan eden, 60 kişinin yaşamına mal olan sele...

Temmuz başlarında bir başka dram: Niğde'de freni patlayan bir kamyon ve 28 işçinin ölümü.

Türkiye'den, değişmeyen manzaralar...

Ve, Demirel... TRT'deki bir başka olayı, nitelemek gerekirse bir 'siyasal faciayı' ayrıntıları ile kamuoyunun gözleri önüne serdi. Cumhurbaşkanı Özal, 22 Haziran 1990'da TRT'ye çıktı; doğası ve üslubu gereği, tam bir saat 10 dakika ekranı 'işgal etti.'

Neler söylemedi ki; Avrupa'nın 50 yılda yapamadığını 10 yılda yapmıştık. Tabii bu 10 yıl kendi iktidar dönemiydi!

Daha nice 'inciler...'

Muhalefet Özal'ın söylediklerine karşı 'cevap hakkını' kullanmak istedi. Zira, Özal bir Cumhurbaşkanı gibi konuşmamış, adeta "İcraatın İçinden" programı yapmıştı. Öyle ki, tarafsızlık andını tamamen unutmuş, bir kenara atmıştı. Muhalefetin Anayasal konumunu anımsatmasının anlamı da kalmamıştı.

Çünkü, Köşk'e çıkınca "değişik bir Cumhurbaşkanı göreceğimizi" açıkça söylemiş, kamuoyu bu sözün ayırdına varmadan "Alışın bunlara", daha doğrusu, "Bana alışın" demişti.

Kısacası Özal 'kendi kaderini, ANAP'ın kaderine bağlayan' bir kişilik sergiliyordu.

23 Haziran 1990 sabahı, muhalefet TRT'ye 'cevap hakkını kullanmak için' başvurdu.

'Bellek zayıflığından malûl Türkiye'de unutulup giden olaylardan biri, 23 Haziran sabahından itibaren yaşanmaya başlandı. Demirel anlatıyor:

"TRT, bize bu konuda yumuşak muamele etti. Yani 'Evet, doğrudur' dedi. Zaten TRT şaşkına dönmüştü; 'Ama, bunu, siz de bu programa (Hodri Meydan'a) çıkarak yapın. Yani cevap hakkı gibi değil de, gelecek hafta da bu programa siz çıkın, ne söyleyeceksenız söyleyin' dediler.

25 Haziranda bize böyle cevap verdiler ve o programı yapan Sayın Uğur Dündar bize geldi. 29 Haziran günü, yani bayramdan birkaç gün evvel programa çıkmaya onunla mutabık kaldık. Canlı program yapılacak.

Program, meğer Ankara'da değil, İstanbul'daymış. Biz, dosyamızı koltuğumuza, çantamızı da elimize aldık, yollara düştük.

Saat 16.40 uçağıyla İstanbul'a gideceğiz. Havaalanına vardık.

Uçak, 10 dakika - 15 dakika tehirliymiş. Uçağın tehirli olduğu süre içerisinde bize haber verdiler ki, o program iptal edilmiş.

Biz de 'Madem buraya kadar geldik. Bu teyyareye binelim, bize randevu verdikleri yere kadar gidelim' dedik.

Randevu verdikleri yer Ortaköy'dü. Randevu saati de 20.15'ti. Biz o teyyareye bindik, 20.15'te Ortaköy'de olduk. Tabii, Uğur Dündar bizi karşıladı; fakat onun dışında kimse yoktu, yani TRT kilitliydi.

29 Hazirandan 19 Temmuza 20 gün geçmiştir. 'Hodri' olayı hâlâ askıdadır.

Burada bir 'keyfiliği' teşhir etmek istiyorum. O da şudur: Bunların bize 'bu program iptal edilmiştir' diye verdikleri yazıda, 'Seçim dönemi olduğu için, birtakım spekülasyonlara sebep olmamak maksadıyla ve bütün partilere eşit davranılması gereğinden hareket ederek bu program iptal edilmiştir' deniyor.

Ne zaman bu seçim dönemi? Seçim dönemi, meğer 25 Mayısta başlamış. 25 Mayısın başlangıcı, bu 19 Ağustosta yapılacak seçimlerin, seçim dönemiymiş. Seçim dönemi içerisinde beyanat verilmez, televizyonda birtakım şeyler söylenmez diye bir yasak yok. O kadar yok ki, o tarihe kadar bizim beyanlarımızı aldılar, kullandılar, herkesinkini kullandılar.

Onlara bir mektup yazdık. Dedik ki; 'Siz, seçim dönemiyle Seçim Yasağını karıştırmışsınız. Seçim yasağı 10 gün evvel başlıyor. O da, 19 Ağustosun Seçim Yasağı 9 Ağustostur. Binaenaleyh 9

Ağustosa kadar bu 51 yerdeki (yerel) seçimlerin yasağı falan yoktur.

Şimdi dün karar vermişler ki, seçim döneminde de bu çeşit programlar yapılabilirmiş. Ya 29 Haziranda 'olmaz' dedikleri şey, 18 Temmuzda 'bunlar yapılabilirmiş' oluyor. Yalnız, Seçim Kanununun şartlarına riayet ederek, eşitlik şartını sağlamak lazımmış. Eşitlik şartını nasıl sağlayacaklarsa?.. Binaenaleyh 'Hodri' olayı da öyle askıda duruyor.

Bu programı iptal eden TRT değildir, o maşadır orta yerde.

Programın iptali Çankaya tarafından istenmiştir ve o şekilde iptal gerçekleştirilmiştir.

Ben bunu söylüyorum ya, hemen tekzipçiler hazırdır. Yani daha evvel de tekzip ettiler, yine de ederler...

Devlete yalan yakışmaz, ama doğru söylemeleri de mümkün değildir. Çünkü orta yerde bir suç vardır. Keyif devletinin işaretlerinden birisi bu."

Demirel, TRT'yi ve TRT'ye emir veren Çankaya'yı eleştirirken, bir yandan da dalga geçiyordu 19 Temmuz 1990 konuşmasında.

Hasankeyf, kasabalıktan ilçeliğe yükselmiş. 22 Temmuzda orada il genel meclisi seçimleri yapılacak. Meğer, 12 Temmuzdan itibaren de onun yasakları başlamış.

12 Temmuzdan itibaren ekran, muhalefete yasak!

"Bizim yerimize" diyor Demirel; "Avustralya'daki kuşlar, Kanada'daki otomobil kazaları, Meksika'daki su baskını veya dünyanın başka bir yerindeki bir soygun, bizim radyo-televizyonun haberleri içine girmiştir."

Seçim yasaklarının bir türlü sonu gelmiyor!

İktidarın marifetlerinden biri de bu:

"Hasankeyf yasağı bitecek, 9 Ağustosta bu defa 17 yerde yapılacak olan seçimlerin yasağı başlayacak. 19 Ağustosta o bitecek. 22 Ağustosta Antalya'nın Çolaklı kasabasında yeniden seçim yapılacak. Yasakları başlayacak. 2 Eylüle kadar sürecek.

İşte böylece, Türkiye Cumhuriyeti'ni idare edenler, ekran olayını da kendilerine uygun biçimde çözmüş bulunuyorlar!"

Ağustosta 17 yerde seçime gidiliyor.

Üzerinden bir yıl geçmiş geçmemiş. 26 Mart 1989'da iki bin

yerde yapılan seçimin etkilerini, 17 yerdeki seçim sonuçlarıyla 'tesirsiz hale mi getirmek istiyordu' ANAP iktidarı?

Doğrusu, yanıt 'evet'ti!

Temmuz 1990'da, ağustos ayının uluslararası siyasal âleme neler getireceği henüz bilinmiyor.

Oysa, Ağustos 1990, Türkiye'yi de uzun süre sarıp sarsacak bir olaya gebe!

Altıncı Bölüm

"Bir koyup üç almak mı?
Üç koyup bir almak mı?"

2 Ağustos 1990 günü; dünya sarsıldı, Türkiye sarsıldı.

Irak, dünya petrol rezervlerini önemli ölçüde elinde tutan Kuveyt'i işgal etti.

Savaş sırasında açıklandığına göre, ABD'nin Bağdat Büyükelçisi Bayan April, Kuveyt harekâtından önceki aylarda Saddam'la yaptığı bir görüşmede, "Irak'ın 'komşuları ile sorunlarıyla 'Amerika'nın ilgilenmediğini" söylemişti.

Saddam Hüseyin, Kuveyt'i ele geçirmesine ABD'nin ses çıkarmayacağı sanısıyla –ki bir süre böyle yorumlar yapıldı– harekete geçmişti.

Oysa, yanılıyordu. Amerika, Irak'ın, örneğin İran'la yıllar süren savaş haline sesini çıkarmazdı ama Kuveyt'teki petrol yataklarının Irak gibi tehlikeli bir devletin eline geçmesine, hele Suudi Arabistan'ın Bağdat tehdidi altına girmesine 'sessiz kalacağı' asla düşünülemezdi.

Çankaya'da 'ikamet eden' bir başka devlet adamı, Saddam'dan, belki de Başkan Bush'tan da fazla nefret ediyordu.

Üstelik, Körfez krizinden iki açıdan yararlanmak istiyordu. Körfez savaşında ABD'yi ve müttefiklerini destekleyerek Türkiye'ye güçlü 'maddi' katkılar sağlayacağını umuyordu. Açıklanmadı ama, kimbilir, belki de Kerkük'e uzanacağını, Kerkük petrolerini ele geçireceğini düşlüyordu. Bu, bir.

İkinci nokta; Özal, Körfez krizi ile Batı'ya ne denli kudretli bir devlet adamı olduğunu, Türkiye'yi tek elden yönettiğini kanıtlayarak 'prestijini artırmayı' umuyordu.

Özal, krizin patlak verdiği ilk gün direksiyona geçti. Yıldırım Akbulut hükümetini çekip çevirmeye, Türk dış siyasetini somut biçimde tek elden, Çankaya'dan yönetmeye başladı.

Anayasa'daki tarafsız konumu, Anayasa'daki görev çizgileri... Hiçbirine aldırış ettiği yoktu.

Türkiye, Çankaya'da oturan Cumhurbaşkanı Turgut Özal'dan soruluyordu.

Özal'ın bu tutumunu yakından bilen ve yararlanmayı ön plana alan ABD Başkanı Bush, derhal devreye girdi.

Doğrudan Özal'ı arayarak, hem 'Çankaya'nın engin politik görüşlerinden yararlanıyor,' hem de Körfez krizinde Bağdat'ı Türkiye ile çembere almanın olanaklarını zorluyordu.

Batı basınında da yer aldı: Özal, ABD'nin ve hele Başkan Bush'un yakın ilgisinden, görüşlerine değer vermesinden 'çok duygulanıyor'du. Örneğin, Bush; Dışişleri Bakanı James Barker'ı, Batı ülkeleri (NATO) ile Ortadoğu'yu ziyaretinden önce ilk durak olarak Ankara'ya göndermesi; Özal'ı, bir kez daha Washington'a bağlamaya yetmişti.

İçerde bulamadığı desteği 'dışardan' alıyordu.

Bush, Irak-Türkiye (Yumurtalık) boru hattının kapanmasını istiyordu. Bağdat'a Batı'nın uygulayacağı ekonomik ambargonun ilk ayağı Irak'ın petrol satışlarından gelir elde etmesini engellemekti.

Özal, ABD ve müttefikleriyle birlikte hareket etmeye kararlıydı. Öyle ki, içeride çok ciddi engeller ile karşılaşmasa Bağdat savaşına fiilen katılabilirdi. En azından Suudi Arabistan'a asker gönderebilirdi. Arap ülkelerine (tabii Suud'lara) "Asker göndersek ne çıkar" diyerek bu isteğini, hatta kararını açığa vurmuştu.

Ne ki, başta Suud'lar, Arap ülkeleri Türk askerini Osmanlı'dan sonra Türkiye Cumhuriyeti ordusu olarak topraklarında görmeyi istemiyorlardı.

Özal, sadece Bush'la değil, çevremizdeki ülkelerin 'bir numaraları' ile telefon diplomasisi yapıyor, kendine özgü görüşler açıklıyordu. Örneğin 5 Ağustos 1990'da "Kuveyt sorunu için 5'li bir zirve toplantısı" önerdi. Tabii, öneri ne Batı ne de bölge ülkelerinin ilgisini çekti.

Turgut Özal - Taha Ramazan Konuşması

Saddam Hüseyin, Kuveyt'i işgal ettikten üç gün sonra, 5 Ağustos 1990 günü, yakın yardımcısı Taha Ramazan'ı Ankara'ya gönderdi.

Çankaya Köşkü'nde o günlere değin yaşanmamış bir olayla karşılaşıldı.

Askeri giysiler ve belinde tabanca ile Taha Ramazan, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı'nın çalışma odasına giriyor, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı da bu kaba hareketi kabullenerek Iraklı konuğu ile görüşmeye rıza gösteriyordu.

Taha Ramazan'ın tabancalı ziyareti, başkentte geniş tepkilere yol açtı.

Tepkiler devlet veya hükümetten gelmedi.

Basın, bu çöl kovboyunu kınıyor, kim olursa olsun Cumhurbaşkanı'nın yanına belinde tabancayla girme iznine sahip olmadığını vurguluyordu.

Turgut Özal – Taha Ramazan görüşmesinin gerçek içeriği uzun zaman saklı kaldı.

Kimi ayrıntılar parça parça yansıdı. Ama, Kuveyt'in Irak tarafından ele geçirilmesinden sonra Türkiye ile Irak arasında bu ilk 'temas' gelecek günler için önem taşıyor.

24 Ocak 1991 günü, Turgut Özal, gazete yöneticilerini Çankaya Köşkü'ne davet etti. 2 Ağustos 1990'dan itibaren Körfez krizi ile ilgili gelişmeleri anlattı, soruları yanıtladı:

Soru: Siz Taha Yasin Ramazan'la görüşürken Türkiye'nin muhtemel bir savaştaki tutumunu ele aldınız mı?

Cumhurbaşkanı: Biz Taha Yasin Ramazan'la, harp konusunu hiç konuşmadık. Onun tek istediği Türkiye ile ticaretin devam etmesi oldu. Burada Taha Yasin Ramazan'a söylediğimi okuyabilirim size. Bir background, bilgi olarak. Taha Yasin, "Burası bize aittir, bizim petrolümüzü çaldılar, şunu yaptılar, bunu yaptılar," dedi. Bu bildiğimiz hikâyelerdir, bunun detayına girmek istemiyorum. Taha Yasin Ramazan diyor ki, "Batının ve Suudi Arabistan gibi Arap ülkelerinin Irak'ın karşısında yer almanızı isteyeceklerini biliyoruz. Türkiye ile ilişkilerimiz Zat-ı devletlerinin ya-

pıcı katkılarıyla son yıllar zarfında en iyi düzeyine gelmiştir. Türkiye, İran-Irak harbinde bölgedeki olaylara müdahale etmedi. Tarafsız kaldı. 1980 yılında İran'da savaş başladığında, İran'ın, Türkiye'den 'petrol boru hattını kapatmasını' istediğini, fakat Türkiye'nin bunu kabul etmediği gibi, kapasitesini artırdığını biliyoruz. Bu, Araplarla güveni sağlayacak güzel bir davranıştı. Bugünkü durum ise İran'la savaşımızdan daha farklı bir özellik arzediyor. Eğer Irak Türkiye için diğer Arap ülkeleriyle bir köprü teşkil ediyorsa, Kuveyt'le birlikte daha büyük bir köprü oluşturacaktır." Taha Yasin geldiğinde, ayın 5'inde daha orada rejim vardı, yeni bir hükümet kuracaklardı, onu biliyorduk, ama "Benim kanaatim, Kuveyt'i ilhak edecekler" dedim, nitekim sonunda ilhak ettiler. Zaten buradan da anlaşılıyor. "Herhangi bir ekonomik ambargo bizi tutumumuzdan geri döndüremeyecektir. Amerika askeri bir müdahalede bulunursa, bölgedeki bütün çıkarlarını kaybedecektir," dedi. Böyle çok nobran konuşuyor. "Irak'a karşı gizli bir niyetleri varsa, kendileri kaybeder. Kuveyt'teki yeni hükümet kendi çıkarlarına uygun kararları alacaktır. Ama biz Kuveyt'e hiçbir müdahaleyi kabul etmeyiz. Çünkü böyle bir hareket Irak'ın güvenliğine yönelik demektir. Ama Kuveyt'le Irak birlikte hareket ederse, güvenlik sağlanır ve petrol hatları açık kalır. İlişkilerimizle iftihar ettiğimiz Türkiye'nin bizim yanımızda yer almasını talep etmiyoruz" dedi. Yani fiilen talep ediyor. Kendisine hadiseyi anlattım. Ya onun yanında olacağız, ya bu tarafın. Arada başka türlü çözüm yok! Taha Yasin, "Eskisi gibi tarafsız kalın istiyoruz. Amerika ve İngiltere şu anda Irak'ı cezalandırma tutumu içinde. Ancak ileride menfaatleri doğrultusunda bu tutumlarını gözden geçireceklerdir. Suudi Arabistan ve diğer Arap ülkeleri de Irak'la birlik içinde hareket edecektir. Bu durumda Türkiye'yi ekonomik ambargo koymaya teşvik etmeleri, bölgede güvensizliği artırmaya vesile olacaktır. Sayın Cumhurbaşkanı karşılıklı güvenin ne olduğunu en iyi bilenlerdendir. Bunlar Sayın Saddam Hüseyin'in size iletmemi istediği hususlardır. Gelecekte komşuluk ilişkilerimizin daha da gelişmesini arzu ediyoruz. 600 bin varil olan kapasiteyi, Türkiye'nin güvenli tutumuyla, 1.6 milyona çıkarttık. Bu güven devam ederse, kapasite daha da artacaktır. Sizinle her zaman olduğu gibi açık kalplilikle konuştum. Herhangi bir baskı yapmak istemiyoruz. Sizin tabiatıyla, eskiden olduğu gibi, bu konuda da en isabetli kararı alacağınıza eminim". Söylediği bu.

Ramazan'a yanıt:

Benim verdiğim cevap da şu oldu: "İzahatınıza teşekkür ederim. Bu hadise üzerine Sayın Saddam Hüseyin'e, durumu bize anlatmak üzere sizin gibi tanıdığımız, çok konuştuğumuz biri olan bir zatı gönderdiği için teşekkür ediyorum." Türkiye 1980 yılından beri, bölgedeki hadiselerde daima tarafsız kalmaya, olayları yatıştırmaya özen göstermiş ve bunların bölgeye zarar vermemesi için daima çalışmıştır. Bizim en yakın komşularımız olan İran'la Irak arasında harbin devamınca iyi münasebet idame ettirmeye büyük önem verdik. Gerek Irak, gerek İran'ı ziyaretlerimde devamlı olarak harbin sona erdirilmesi konusunda iki tarafa da kardeşçe tavsiyelerde bulunduğumuzu hatırlıyorum. Harbin sadece silah satılmasına yaradığını ve bölgeye sadece sorun getireceğini söylediğimi de hatırlıyorum. Yaraların harpten sonra ancak daha da acı olarak hissedileceğini söylemiştim. Balkan Harbi, Trablusgarp Harbi, Birinci Dünya Savaşı geçiren Türkiye'nin İstiklal Savaşı'ndan sonra ancak 50 senede kendine gelebildiğini söylediğimizi de hatırlıyorum. Harbin hiçbir zaman bir meseleyi halletmediği kanaatindeyim. Harpler daima, çözümü daha zor yeni sorunları açığa çıkarır. Bütün bunları konuştuğumuz yıllar uzak değil. Aslında harp boyunca, bir denge söz konusu ise, ağırlığımızı ekonomik olarak Irak'tan yana koymuş olduğumuzu söyleyebilirim. Bu maksatlı bir durum değildir. Sistem öyle çalıştı. Irak daha akıllı hareket etti. İkinci boru hattını teklif ettiğimizde sizinle konuşmuştum. Siz kabul etmediniz. Ama Saddam Hüseyin kabul etti. İran'la mal karşılığı petrol anlaşmamız vardı. Bu genellikle İran'ın 600 milyon dolarlık bir kredi açması manasına geliyordu. Irak'a da 2 milyar dolara kadar çıkan kredi verdik. Bir nevi, İran'dan aldık, size verdik. Türkiye o sıralarda herhangi bir şekilde o andaki müşküllerinizden istifade etmeyi düşünmedi. Genellikle harp sonrasında, gerek İran, gerek Irak'la daha yakın bir ekonomik münasebet kurabileceğimizi düşündük. Ama bugünkü işbirliğinin İran'la da Irak'la da harpteki durumdan daha iyi olduğunu söyleyemem. Türkiye'nin harpten sonra daha kötü düşünmesinin zaten bahis konusu olmaması lazım. Onun için bu davranışlar bizi düşündürmüştür. Meseleyi sadece ekonomik olarak görmüyorum. Dünyanın 1990'da çok önemli değişimlere sahne olduğunu görüyoruz. Denge unsurlarından biri olan komünizm-kapitalizm çekişmesi kapitalizmin zaferiyle sonuçlandı. Ve Sovyetler son

iki senede Batıya yöneldi. Neticede dünyada dengeyi sağlayan, NATO-Varşova Paktı, kapitalizm-komünizm dengesi bozulduğuna göre yeni bir dengenin oluşacağı muhakkak. Netice ne olacak, göreceğiz. Ama neticede bir Hıristiyanlık-Müslümanlık meselesine dönmesi de bir ihtimal. Netice ne olur bilmem ama, bazı işaretler var. Onun için şimdi Arap ülkeleri arasında ve Müslümanlar arasında daha yakınlaşmaya ihtiyaç var. Bunları bir Hıristiyanlık-Müslümanlık kavgası çıkacağı manasında söylemiyorum ama, Müslümanlar arasındaki ihtilaflardan, kazanç sağlayanlar olacaktır. Bunlar kendisine aynen söylenmiştir.

Ayrıca dedim ki, benim bir teorim var. Irak-İran savaşının petrol fiyatlarını aşağıya çekmek için çıkarıldığı yolunda. Bu çok güzel planlanmıştır. Hem silah satmışlar, hem de petrol fiyatlarını aşağıya çekmişlerdir. Refah da bundan istifade eden ülkelere gitmiştir. Biz Türkiye'ye gelen turistlerden, bu refahın kime gittiğini anlıyoruz. Bir Alman polis memuru, Türkiye'ye yatla geliyor. Belli oluyor, refahın kime gittiği. Siz harp sırasında Irak'tan turist çıkmasını yasakladınız. Bu bir nevi refahın düştüğünü gösterir. Geçen gün Kapalıçarşı'da bazı Iraklılar gördüm, galiba biraz serbest bırakmışsınız. Hemen soluğu İstanbul'da almışlar. Suriye de aynı durumda. 10-15 sene evvel gelirleri bizden yüksekti. Şimdi artık gelemiyorlar. Hatta Körfez'den gelenler de azaldı. Eski zenginlikleri nisbi olarak aşağı düştü. Ortadoğu bugün en tehlikeli bölgedir. Çıban başı sadece İsrail değildir. Kendi içinde de problemler çıkmaya başladı. Bunları körükleyenler olacaktır. Ciddi bir savaş çıkarsa, petrol fiyatları yine düşer. (Sonunda düşer, onu söyleyeyim.) Konuşmalarınızdan şunu anlıyoruz: Irak'la Kuveyt'in artık birarada olduğu intibaı uyanıyor. Bu doğru mu? Ya orayı ilhak ettiniz, yahut da öyle bir rejim koyacaksınız ki, birlikte hareket edeceksiniz, Kuveyt'le tarihten gelen bazı ihtilaflarınız olabilir, ben bunlara karışacak değilim. Bunlar üzerinde durmak istemiyoruz. Bizi daha fazla alâkadar eden husus, bunun silah gücüyle halledilmesi. Bu bizi zora sokuyor, açıkça söyleyeyim. Bizim de bazı sorunlarımız var. Mesela Yunanistan ile. Ama bütün amacımız bunun silahlı bir mücadeleye dönüşmemesidir. Bulgaristan'la da sorunumuz oldu, ama bir harbe girerek çözmeyi düşünmedik. Önümüzdeki günlerde Güvenlik Konseyi'nden bir ekonomik ambargo kararı çıkacağını tahmin ediyorum. Diyelim ki, Batılılar sizin çıkış noktalarınızı bloke etti. Petrolünüzü almıyor. Buna karşı ne yapabileceksiniz? Bir sual daha var. Aldığımız haberlere

göre Kuveyt'le Suudi Arabistan sınırında bazı kuvvetleriniz var. Şu sual akla geliyor, Suudiler petrol üretimlerini 9-10 milyon varile çıkartırlarsa ne olacak? Bunlar olmayacak şeyler değil. Size açıkça, dost olarak söylüyorum. Benim düşüncem şu; hadiseyi buraya vardırmadan barışçı bir şekilde Kuveyt'i görüşmelere razı etseydiniz, daha iyi olurdu. Şimdi bölgede çok büyük endişeler var. Açıkça söyleyeyim: Bizde bir deyiş vardır, "Dost acı söyler." Çünkü imkânsız bir noktaya süratle gittiğiniz görülüyor. Bu da çok büyük sorunlara yol açacak. Üzerimize büyük baskı geleceğini biliyorum. Biz elimizden geldiği kadar dikkatli ve geleceği düşünerek hareket etmek mecburiyetindeyiz. Samimiyetle ve dost olarak tavsiyem, bu işi burada bırakıp, meseleyi Kuveyt'le müzakere etmenizdir. İlerisi daha karanlıktır. Belki müzakerenizde istihsal kotaları gibi, nötrzone meselesinde de bir mutabakata varmanız mümkün olur. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi kesin bir ambargo kararı alır mı bilemiyorum, Rodezya'ya Güney Afrika'ya çıktığı gibi. Çıktığı takdirde bizim de çok zor bir duruma düşeceğimizi şimdiden söyleyeyim. Bunları çok önceden söyledim ben. Daha evvelden, "Biz çok zor duruma düşeceğiz" dedim. Kuveyt'te kurulan veya kurulmaya çalışılan hükümet konusunda ciddi şüphelerim var, kabul edileceğini zannetmiyorum. Zaten kurdular, ondan sonra ilhak ettiler, bitti. Hatta ben dedim ki, "Kuveyt Emiri'yle konuşun, halledin meselenizi. Niye zorluyorsunuz?" "Kuveyt Emiri Halâs" dedi, "Bitti" dedi, aynen böyle.

Soru: Sayın Cumhurbaşkanım, 2 Ağustosa dönersek, acaba yapmış olduğunuzdan daha başka bir şey yapmanız mümkün müydü?

Cumhurbaşkanı: Bunu, "Ben bunlara hiç karışmasaydım" gibilerden soruyorsanız, ben vazife icabı buna karışmaya mecburdum, Türkiye Cumhuriyeti'nin başı olarak bu meselelerdeki tecrübemi de nazarı itibara alarak karışmasam, ben vazifemi yapmamış olurdum. Manevi olarak da bunun sorumluluğunu hissederdim. Çünkü, bu konunun çok ağır olarak analizini biliyorum. Birçok faktörlerini biliyorum. 6 sene Başbakanlığım var. Daha öncesi var. Şöyle bakarsanız, Batıyı on senedir tanıyışım, Batıdaki birçok insanları tanıyışım gibi birçok faktörler var bu işin içerisinde. Bu o kadar basit bir konu değil. Doğuyu tanımam. Onun için şu şunu söyler, bu bunu söyler ben aynı kanaatte değilim, onu da ifade ettim. Bu işin içerisinde bulunmak ve hatta devamlı bulunmak mecburiyeti vardır. Çünkü, bu hadiseler çok süratli değişen hadiselerdir. Yarın ne olacağını

kimsenin şu anda çok iyi kestirmesi mümkün olmayan hadiselerdir. Çok değişiklikler bekleniyor. Irak'ın İran'a 8 senelik harbin kazancını bir gün içinde geri vereceğini hiç kimse tahmin edemezdi. Bu da sahneyi değiştiriyor. Derhal yeni yeni tahminler ortaya çıkarıyor, "Acaba bunlar birbirleriyle anlaştı mı?" diye. Ve ona göre yeni yeni adımlar atılıyor veya atılmıyor. Onun için mümkün olduğu kadar sahnenin içinde kalarak devam etmek lazım...

5 Ağustos 1990'dan sonraki günler:

Irak'ın Kuveyt'i işgal ettiği gün Marmaris'teki konutundan alelacele Ankara'ya dönen Özal, aynı gün olağanüstü Milli Güvenlik Kurulu toplantısına başkanlık etti.

O günden beri dizginleri elinde tutan Özal'ı; Bush, okşamaktan geri durmuyordu. Örneğin 7 Ağustos 1990 günü:

Bush, basın toplantısındayken, kulağına söylenenleri dinliyor ve "Özal, beni arıyor" diyerek gazetecilerle söyleşiyi yarıda kesiyordu.

Başta CNN, Amerikan televizyonlarından yayımlanan bu gösterişli hareketler, Bush'un Özal'ın görüşlerinden yararlandığını içeren yorumlara ve övgülere yol açıyordu.

Nitekim; Hürriyet'in manşeti; "CNN'nin yıldızı Cumhurbaşkanı Özal"dı.

Ayın 8'inde gazete manşetleri Türkiye'nin Irak'a karşı Batı ambargosuna 'tam' katıldığını duyurdu.

Özal, "Boru hattından yükleme ve boşaltma durduruldu" diyordu.

Bir gün sonra muhalefetin sesi adamakıllı yükseldi.

Deniz Baykal, "Türkiye, bölgenin jandarması değil" derken, Bülent Ecevit "Özal'ın 'bunalımdan' yararlandığını" söylüyordu.

Özal ise, çizdiği yolda devam ediyordu. Arap ülkeleri başkanlarıyla telefon görüşmelerini sürdürüyordu.

Gazeteler heyecanlı başlıklarla çıkıyordu. 9 Ağustos 1990'da 'savaş alarmı' veriyordu gazeteler. Kriz masası toplanmış, Özal, "En az 48 saat içinde savaş çıkacağını" söylemişti.

Türkiye'nin izlediği ve izlemeyi düşündüğü politikalar Özal tarafından belirlenmişti.

Her türden toplantı yapılmış, başta ABD, ilgili bütün devletlerin başkanlarıyla Turgut Özal 'bizzat konuşarak' gereken girişimlerde, görüşmelerde bulunmuştu.

Krizin başladığı 2 Ağustosun üzerinden 8 gün geçmişti.

Özal, sadece devletin başı olarak değil, yürütmenin de başı 'tek adam' edasıyla, iki muhalefet partisini Çankaya'da toplantıya çağırdı.

Amaç, muhalefetin görüşlerini almak değildi.

Bilgi verecekti (10 Ağustos 1990).

SHP lideri Erdal İnönü ile DYP lideri Demirel, çağrıyı reddettiler (11 Ağustos 1990).

Oysa, verilecek ya da alınacak fazla bilgi yoktu.

TBMM'de grubu olmadığı için Çankaya'ya çağrılmayan DSP lideri Ecevit, Özal'ı "Fiili başkan olmak istiyor" diye suçladı.

Ne çare, Özal 'fiili başkan olmuştu bile...'

Ecevit, "Kriz yönetiminin Özal'a bırakılamayacağını" öne sürüyordu.

Akbulut hükümeti bu olanağı çoktan Özal'a vermişti.

Muhalefetin, Özal'ın çağrısını geri çevirmesi genelde olumlu karşılandı. Tabii, 'Özalist jurnalistler' tersini savunuyorlardı.

Özal saatler süren basın toplantıları yapıyor, krizi kullanarak Türkiye'yi ne denli büyük ülke konumuna getirdiğini anlatıyordu.

"Tarafsız kalamayız" diyordu. "Rolümüz yatıştırıcılık. Umudum ambargonun sorunu çözmesi. Ama her şeye hazırız. Kaçınılmaz olursa çözüm savaş!" diyordu (12 Ağustos 1990).

Muhalefet artık atağa geçmişti. Demirel, belki bininci kez "Türk dış politikasını idare etmek Turgut Özal'ın görev ve yetkisi değil" diyordu: "Eğer Sayın Özal yetkiliyse, sorumlu da olması lazım. Türkiye'de direkt demokrasi yoktur. Millet eğer doğrudan hesaplaşma yolunu bulsa kökünü kazıyacak. Hükümet ne hakla bu yetkiyi Özal'a bırakıyor? Özal, devlet adına, millet adına birtakım vaatler verdiyse bunlar keenlemyekûndur."

İnönü ise, boş bir gayretin içindeydi. ANAP milletvekillerine sesleniyordu: "Halk sizi bir kişinin diktatörlük heveslerini desteklesiniz diye mi seçti?" diye soruyor ve sürdürüyordu:

"On gündür hiçbir yetkisi olmadan dış politikayı yönlendiriyor. Kamuoyuna sanki kendi yetkisi varmış gibi bir intiba yaratmaya çalışıyor. Anayasa'da sanki deniliyor ki; devletin organları çalışmazsa Cumhurbaşkanı onların yerine çalışır."

Ecevit ise, Özal'ı "Ortadoğu sorununa 'yabancı gözüyle' bakmakla" suçluyordu:

"Cumhurbaşkanı fiilen elinde topladığı yetkileri TBMM'ye onaylatmak beklentisi içinde. Dümeni kendi tekeline alan Özal, devlet gemisini okyanus ötesinden esen rüzgârlara göre yönlendirmektedir."

Kuveyt'in işgalinden, onca gelişmeler gözlendikten sonra; TBMM, 12 Ağustos 1990 günü toplantıya çağrıldı.

Olay on gün, gerek Türkiye'de, gerek dünyada tartışılmıştı. Krizi tartışmayan tek kurum Türkiye'deydi ve Millet Meclisi sıfatını taşıyordu!

Üstelik TBMM, DYP ile SHP'nin verdiği 'müşterek bir önerge' ile toplanabilmişti.

Krizin başladığı gün veya hemen ertesi günü Türkiye'yi yönetenlerin TBMM'yi toplantıya çağırmaları gerekirdi. Oysa; ANAP iktidarı, tabii Özal, sorunun Çankaya eliyle yönlendirilmesini yeğlemiş; TBMM, bir kez daha 'devre dışı' bırakılmıştı.

Muhalefeti, yine 90 imzayı biraraya getirip TBMM'yi olağanüstü toplantıya çağırmaya zorlamışlardı.

Özal'la demokratik rejim, işte bu biçim çarpık uygulamalarla yürüyordu.

Demirel, önce Çankaya'dan gelen 11 Ağustos tarihli çağrıyı değerlendiriyor:

"2 Ağustostan 11 Ağustosa kadar 9 gün zarfında muhalefet kimsenin aklında yok. 11 Ağustosta muhalefet niye akıllarına gelir?

Artık figüran lazımdır.

Yani, 2 Ağustostan 11 Ağustosa kadarki yapılan keyfiliklerin, halka da; 'İşte, bunlar da tıpış tıpış bunu kabul ettiler' diyerek, yapmış oldukları yasa ihlalini, muhalefetin de hesabına, faturasını çıkarmak isterler."

Ama, Demirel, bir başka 'şeyin' ayırdındadır. 2 Nisan 1990'da terör konusunu görüşmek için Çankaya'dan gelen çağrıya uymuştur.

12 Ağustos günü, bir gün önce gelen son Çankaya çağrısı ile 2 Nisan 1990'da muhalefetin kabul ettiği çağrı arasında bir kıyaslama yapmak zorunluğunu hissetmiştir.

12 Ağustos sabahı toplanan DYP grubunda, son çağrıyı değerlendirirken "Gayet tabii ki, manzara fark edilmiştir" diyor ve şöyle sürdürüyor:

"2 Nisan 1990 ile bunun farkı vardır. 2 Nisanı bile anlatmakta sıkıntılarımız oldu. Çankaya toplantısından bahsediyorum.

2 Nisanda biz o Çankaya toplantısına gitti isek, ne o makamlarda oturanların, o makama çıkış şeklini meşru sayarak, ne de o makamda oturanlar tarafından bize söylenecek sözleri çok önemseyerek gitmedik. Kendi düşüncelerimizi söyleyelim diye gittik. Olabilir ki, bu ülkede askerimizin şehit olmasını, yedi aylık bir çocuğun eşkıyalar tarafından öldürülmesini önleyecek tedbirlere başvurulabilir..."

12 Ağustosta bir kez daha 'meşru saymadığı Çankaya'nın çağrısını reddeden Demirel, 2 Nisanda Cumhurbaşkanı Özal'la toplantı yaptıktan önce ve sonra "Ulusal bir sorun olduğu zaman protokoler kuralların' geçerli olamayacağını" söylememiş miydi?

Körfez krizi, öylesine gelişmeler gösteriyordu ki, her an Türkiye'nin başına çorap örülebilirdi ve sanırız, olay 2 Nisandaki kadar 'ulusal bir sorundu.'

12 Ağustosta Çankaya'yı geri çeviren Demirel, bu davranışı ile belki de '2 Nisanı anlatmaktaki sıkıntılarını' bir ölçüde hafifletiyordu ya da hafifletmek amacındaydı.

"Zaten, davet 9 Ağustosta öğleye doğru vaki oldu" diyen Demirel, Parti Genel İdare Kurulunun kabul etmeme kararı aldığına değindikten sonra "Bu, bir istiskaldi" dedi.

Ama, "Bizi istiskal ediyor değildi, rejimi istiskal ediyordu" diye sürdürdü. 'İstiskal' sözcüğünün 'hafife alma, alay etme' anlamına geldiğini açıkladıktan sonra, "Bizi istiskal edemezler de, rejimi istiskal etmek suretiyle kendilerini istiskal etmekteydiler" diyordu.

Fakat; Özal, yürütme aracı olarak kullandığı ANAP hükümeti aracılığı ile siyasal manevralarına yenilerini katmaktan geri durmuyordu.

Özal, 11 Ağustosta tam bir saat 15 dakika süren bir basın toplantısı yaptı. 9 gündür TRT'den söylediklerini yineledi.

Ertesi günü TBMM toplanacaktı. O basın toplantısıyla yetinmemiş olacaklar ki, Özal ve ANAP iktidarı 12 Ağustostaki olağanüstü TBMM toplantısını 'gizli' yapmaya karar vermişlerdi.

Demirel, "Meclis'i zorla toplatacaksınız, Çankaya sakini çıkacak, 1 saat 15 dakika konuşacak, sıra muhalefete geldiği zaman, cevabını Meclis kürsüsünden alacağı yerde gizlilik kararı gelecek," cümleleriyle adeta isyan ediyor.

DYP liderinin isyanı bir noktada yoğunlaşıyordu:

TBMM'deki oturuma gizlilik kararı gelirse; Türk halkı olup bitenleri Özal'ın basın toplantısında anlattığı gibi sanacaktı.

O zaman TBMM toplantısına neden gerek görülüyordu?

"Ne var ki gizli? Türkiye'nin Bush'tan gizlisi yok. Türkiye'nin Fahd olunca gizlisi yok. Türkiye'nin Rafsancani olunca gizlisi yok, Türkiye'nin Hafız Esad olunca gizlisi yok, Türkiye'nin Baker olunca gizlisi yok. Türkiye'nin yabancı gazeteciler olunca gizlisi yok. Türkiye'nin CNN'den gizlisi yok. Türkiye'nin NBC'den gizlisi yok. BBC'den gizlisi yok...

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nden gizlisi var!

Kimden gizli? Kendi halkından gizli. Olmaz böyle şey. Uzlaşmacılığın, teslimiyetçiliğin, akılcılığın da bir sınırı var."

Ne ki; Demirel, 2 Nisan toplantısına katılmayla 12 Ağustos çağrısını reddetmeyi grup konuşmasının son cümlelerinde bile değerlendiriyor:

"Benim vatandaşım Çankaya'ya nasıl bakıyor, biliyor musunuz? Bana telefon ediyor; 'İyi ki bu hileli davete icabet etmediniz' diyor ve açık rejimi 'One man show,' bir adamın şovu haline getirip, onun dışındakilerin tümünü figüran yapabilirsiniz. Yalnız, biz o figürana dahil değiliz."

130

12 Ağustos 1990 günü, Başbakanlık'tan TBMM'ye bir yazı geldi.

Sayı: K.K. Gn. Md. O./ 165.24/04402

"Irak'ın Kuveyt'i işgali ve sonrasında meydana gelen ve ülkemizi ya-

kından ilgilendiren olaylar sebebiyle, Türk Devleti'nin ve Cumhuriyeti'nin varlığını tehlikeye düşürmesi muhtemel gelişmeler karşısında, Anayasa'nın 117'nci maddesine göre milli güvenliğin sağlanmasında ve Silahlı Kuvvetlerin yurt savunmasına hazırlanmasında Yüce Meclis'e karşı sorumlu bulunan Hükümete; savaş hali ilanı, Silahlı Kuvvetler'in kullanılması, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin yabancı ülkelere gönderilmesi veya yabancı silahlı kuvvetlerin Türkiye'de bulunması konularının Anayasa'nın 92'nci maddesi uyarınca yetki verilmesi hususunda gereğini müsaadelerini arzederim.

Yıldırım Akbulut
Başbakan"

Hükümetin isteği siyasal odak noktalarında büyük gürültüler kopardı.

Genel olarak söylenen şuydu: Hükümet TBMM'ye ait savaş ilanı gibi çok önemli bir yetkiyi üstlenmek istiyordu.

Üstelik, hükümeti elinde tutan Turgut Özal'ı böyle bir yetkiyle donatmak olanaksızdı. Gerekçe açıktı: Özal, Körfez krizinin sıcak savaşa dönüşebileceğini arada sırada söylüyordu. Daha önemlisi, Türkiye'nin yararlanacağını öne sürerek sıcak savaşa Türk askerini göndermesi an meselesiydi.

Hükümet, belirli konularda TBMM'den izin alarak hareket edebilirdi. Örneğin Silahlı Kuvvetlerin dışarıya gönderilmesi veya yabancı askerlerin Türkiye'de konuşlandırılması...

Ama üzerinde durulan asıl önemli nokta; hükümete savaş ilanı yetkisini tanıyan hükümlerdi.

TBMM'deki direniş karşısında hükümet tezkeresinde önemli bir değişiklik yapıldı. Doğrusunu söylemek gerekirse; bu önemli değişikliğe ANAP grubu katılmasaydı, muhalefetin onca çabası sayısal yetersizlik nedeniyle başarıya ulaşamazdı.

Hükümet tezkeresindeki değişiklik şöyleydi:

"...Silahlı Kuvvetlerin yurt savunmasına hazırlanmasından Yüce Meclise karşı sorumlu bulunan Hükümete; (ülkemize bir tecavüz vuku halinde derhal mukabele edilmesi maksadıyla savaş hali ilanı), Silahlı Kuvvetlerin kullanılması, TSK'nın yabancı ülkelere gönderil-

mesi veya yabancı silahlı kuvvetlerin Türkiye'de bulunması konularında Anayasa'nın 92'nci maddesi uyarınca (izin verilmesi) hususunda..."

Hükümetin, 'savaş hali ilanını' istemesindeki neden, Saddam'ın bir çılgınlık yaparak uzun menzilli füzelerle Türkiye'ye saldırması olasılığına dayanıyordu. İncirlik üssünün ABD tarafından kullanılacağını öne sürerek Saddam'ın harekete geçmesi de olasıydı. Türkiye, İncirlik'in savaş halinde kullandırılmayacağını açıklamak zorunda kaldı.

Hükümet tezkeresi bir-iki gün siyasal bunalım yaşanmasına yol açtı. Özal'ın eline geçirmeyi istediği 'savaş ilanı yetkisi' nasıl engellendi?

Bu soru, o günlerde tartışılıyor ve şöyle yanıtlanıyordu:

Elbette muhalefet Özal'a böyle bir yetki tanınmasını istemiyor, hükümet tezkeresine karşı çıkıyordu.

Ama, asıl hareket ANAP grubu kulisinde başladı. ANAP milletvekili Şadan Tuzcu, hükümet tezkeresini çoğaltarak kuliste dağıttı. Tezkerede "savaş ilanının doğrudan hükümete verilmesi, TBMM'nin devreden böylece çıkarılması" hükmüne dikkat çekildi.

Tuzcu'nun yakın arkadaşı, Dışişleri Bakanı Mesut Yılmaz'a göre, 'hayati önemde bir düzeltme' gerekiyordu: "Yetki devri olmazdı."

Vehbi Dinçerler, ANAP'ın önemli isimlerinden biri. Hükümetin direnmesi karşısında doğru yolu bulmaya çaba harcayanların başında geliyordu.

Başbakan Yıldırım Akbulut ise, "Yetkinin izne çevrilmesini ve saldırı koşuluna bağlanmasını" reddediyordu.

Ancak, hükümet üyeleri de direniyordu. Hükümet gitti gidecek noktaya geldi. Yeni bir metin hazırlandı. Savaş yetkisi hükümete ancak bir saldırı halinde veriliyordu.

TBMM'deki parti grupları, iktidarı ve muhalefetiyle 'tek adam zihniyeti'ne önemli bir darbe vuruyordu.

Bu ayrıntıların konuşulduğu gün; Özal, "Saddam tek adama oynuyor, ne yapacağı belli olmaz" diye demeçler veriyordu!

Daha sonra başka ayrıntılar geldi: Özal'ın TBMM'yi dışlayan davranışına karşı ilk kıvılcım, Özal'ın başkanlığında toplanan Ba-

kanlar Kurulu'nda görülmüştü. Irak'a uygulanan ambargoyu eleştiren Dinçerler'e sinirlenen Özal; "Vehbi Bey, Saddam da senin gibi düşünüyor herhalde" deyince Kurul'da soğuk rüzgârlar esmişti.

Hükümet tezkeresindeki önemli değişikliği muhalefet daha başka yönde yorumladı:

"Parti içinde Turgut Özal'a başkaldırının ilk zaferi!"

Oysa, Özal, değişik bir insandı. O, böyle hareketleri kolaylıkla sindirir ve umursamazdı. Bir süre savaşır, sonunda önüne çıkan tabloya göre hareket etmeyi başarırdı.

Nitekim, hükümet tezkeresinden istediği olanakların çıkarılmasını problem yapmadı, yoluna devam etti.

Örneğin, daha önce Çankaya Köşkü'nde kabul ettiği ünlü medya patronlarından Maxwell, Özal'ı ödüllendirdi.

ABD desteğine Maxwell desteği de katıldı. "Türkiye'de muhalefetin Özal'a yönelik eleştirilerinin haksızlığına değinen" bir demeç verdi.

Özal, Türk basınından çok, dışımızdaki medya ile görüşüyordu. Hemen hemen bütün büyük televizyonlarla, gazetelerle...

ABD'nin ünlü televizyon istasyonu NCB'de her sabah yayına giren "To Day Show" programında 'one man show'luğunu bir kez daha kanıtladı.

Soru: "Başbakanınız, parlamentodan savaş ilan etme yetkisi istedi. Bir savaş çıkmasını mı bekliyorsunuz?"

Özal: "Hayır. Bu, hükümetin her ihtimale karşı parlamentodan istediği bir önlemdir. Çünkü, Anayasamız bu koşullarda savaş ilan etme yetkisinin parlamento tarafından verilmesini öngörmektedir."

Soru: "Türkiye'nin Irak'a karşı bir askeri girişimde bulunması ihtimalini gerektirecek bir durum görüyor musunuz?"

Özal: "Saddam Hüseyin'in ne yapacağı belli olmayan birisi olmasından dolayı, şu an için bir tahminde bulunmak çok güçtür. Irak'ta tek adam yönetimi vardır. Dolayısıyla bir hata yapmasına karşı hazırlıklı olmak için gerekli önlemleri alıyoruz."

Soru: "Saddam için ne yapacağı belli olmayan biri diyorsunuz. Onu oldukça iyi tanıyorsunuz. Batıda tanıtıldığı gibi, onun bir deli ya da modern Hitler olduğu kanaatinde misiniz?"

Özal: "Hayır. Zekidir, çetindir, kararlıdır. Ama aynı zamanda etrafında bir ikinci, üçüncü, dördüncü, beşinci adam yoktur. Dolayısıyla ona 'Şunu yapsan daha iyi olur' diyecek danışmanları yoktur. Bu itibarla hata yapmaya mahkûmdur."

Soru: "Yapılacak bu hatalardan dolayı Körfez'de bir savaş çıkacağı kanısında mısınız?"

Özal: "Bundan pek emin değilim. Tahmin ediyorum ki, Saddam ya da Iraklılar, kapanacak ve bekleyeceklerdir."

Soru: "Ülkenize oldukça ağır bir ekonomik maliyete sebep olmasına rağmen, iki Irak boru hattını kapattınız. ABD kuvvetlerinin ülkenizdeki sekiz üssü kullanmalarına izin verdiniz. Bu hareketlerinizle Avrupa ve ABD'ye, onların size gösterdiğinden daha fazla dostluk yapmış oluyorsunuz. Neden?"

Özal: "Türkiye'nin temel prensibi saldırganlığın desteklenemeyeceğidir. Bunun içindir ki, BM'nin ambargo kararını destekledik. Türkiye'deki üslerin kullanımı konusu ise, Türkiye'nin bir saldırıya uğraması ya da saldırganlıkla bir savaşa girmesine bağlıdır."

Soru: "Halkınıza, oldukça önemli düzeyde girdiğiniz rizikolar karşılığında neler bekleyebileceklerini nasıl anlatıyorsunuz?"

Özal: "Türkiye'nin krizden zararı, yaklaşık 2,5 ile 3 milyar dolar arasında olacaktır. Ancak inanılan prensipler, bazı hallerde çok daha büyük önem taşır."

Amerikalı gazeteci, Özal'a bir Türk meslektaşının soracağı, ya da sorması gereken sorular yöneltmişti.

Batı, elbette yararlarını korumayı iyi biliyordu. Ama gerçekleri saptamayı da...

Örneğin, uluslararası üne sahip AP ajansı TBMM'den geçen 'izni' dünyaya duyuran haberinde "Türkiye parlamentosu, hükümete, Körfez krizinin tırmanması nedeniyle Türkiye'nin saldırıya uğraması halinde, savaş hali ilan etme ve yabancı ülkelere asker gönderme izni verdi" diyordu.

Haber şöyle sürüyor:

"Hükümetin öneriyi sunmaktaki temel amacı, hangi şartlarda ve kime karşı kullanılacağını belirtmeksizin, daha geniş savaş yetkileri almaktı.

Ancak 'kendini savunma hali' cümlesi, oylamadan önce muhalefetin isteği üzerine (metne) konuldu ve yetkiyi kısıtladı.

Bu değişikliğe karşın, muhalefet karşı oy kullandı.

Öneri, parlamentoda 151'e karşı 216 oyla kabul edildi.

Başbakan Akbulut, oylamadan sonra 'Hiç kimsenin toprağında gözümüz yok ve tüm tartışmanın barışçı bir şekilde sonuçlanmasını istiyoruz' dedi."

Corriere Della Sera (İtalyan) gazetesine göre: "Türkiye, NATO'nun doğu kanadı olarak stratejik durumuna yeniden değer kazandırdı."

Serra'dan başka satırlar:

"Demirel ve İnönü, hükümeti, parlamentoyu ve kamuoyunu yeteri kadar aydınlatmamakla ve böylece milleti bir oldu bittiyle karşı karşıya bırakmakla suçladılar.

Meclis'in kararı, Irak'la bir savaşa götürmese bile, ekonomik sonuçlar ve uluslararası siyaset alanındaki durumu açısından, Türkiye'nin yükü ağır olacaktır.

Muhaliflere göre; Türkiye, İsrail-Amerikan cephesine fazla girmiş olacak ve Batı'nın pis işlerini yapmak zorunda kalacaktır!

Başka bir görüşle Türkiye'nin yakındoğu çatışmalarına girmesi, şu andaki menfaatlerine aykırıdır. Bu görüş, kamuoyunun büyük bölümünde de paylaşılmaktadır.

Tanınmış yorumcu Mümtaz Soysal, alaylı bazı sorular sormaktadır: 'Neyi kurtarmak istiyorsunuz? Kuveyt Emiri'nin haremini mi? Bush'un gururunu mu? Yoksa İngiliz, Amerikan şirketlerinin dolar gelirini mi?'

Özal, herkese rağmen çıktığı yolda devam etmeye kararlı görünüyor."

Batı yayın organları, Türkiye'de muhalefetin olası bir savaşa girilmesine karşı olduğunu yazıyorlar. 'Cumhuriyet' 2 Ağustostan itibaren 'savaşa hayır' diyen bir çizgi izliyor.

Ama, Özal için önemli olan Batıdaki kendisiyle ilgili yayınlardı:

"Körfez bunalımı, Türkiye'de Özal'ın itibarını artırıyor." (Reuter haber ajansı, 13 Ağustos 1990)

"Cumhurbaşkanı Turgut Özal, Körfez krizinde ön sıralarda yer alıyor." (AP haber ajansı)

The Wall Street Journal "Özal, yeni konumunun tadını çıkarıyor" başlığı altında yayımladığı yazıda;

"Cumartesi günü, Ankara'daki Cumhurbaşkanlığı Konutu'nun büyük çalışma odasında yapılan mülakatta; kaygısız, ancak yorgun görünümlü Özal'dan söz açarak konulara giriyor:

"...Özal, Suudi Arabistan'a asker gönderme kararını açıkladığı televizyon konuşması sırasında ABD Başkanı Bush'un, kendisinden 'ABD'nin sadık dostu' olarak bahsetmesinden büyük zevk almış, ayrıca Dışişleri Bakanı James Baker'ın önce Türkiye'ye gelerek, daha sonra Brüksel'deki NATO toplantısına gitmesinden gurur duymuştu..." diyor.

Bir Türk gazetesi veya gazetecisi değil, Amerika'nın ünlü bir yayın organı yazıyor bu satırları...

"...Özal, siyasi karikatürlerde kısa boylu, tıknaz, sultanların giysileriyle resmedilmektedir. Osmanlı ataları gibi maiyeti ile seyahatlere çıkmakta, kabinedeki bir düzine bakanı ile dış geziler yapmakta, ya da uluslararası konferanslara iki düzine işadamıyla birlikte katılmaktadır.

Siyasi muhalifleri, ailesinin Türkiye'nin içişlerine çok fazla etkisi olduğunu ileri sürmektedirler. Kardeşi Korkut, Suudi Arabistan ile yakın ilişkilere sahiptir. Bir diğer kardeşi ve yeğeni, hükümet için çalışmakta, eşi Semra'nın ise kocasının üzerinde, bakanlardan çok etkisi olduğu söylenmektedir...

Bugünlerde Türkiye'de normal karşılandığı gibi; Özal, Irak petrolünü keserken ne muhalefetin, ne de Meclis'in görüşünü almıştır...

Özal'ın hesaplarının eksi hanesinde:

Boru hattını kapatmak, Türkiye'ye muhtemelen Irak'ın borç ödemeleri ve işletmelerdeki giderlerinden oluşan 2,5 milyar dolar yer almaktadır.

Bu yıl yüzde 58'e düşürülebilen enflasyonun yeniden yükselme riski artmaktadır.

Türkiye ne yapacağı belli olmayan Irak'ın misillemesi ile karşı karşıyadır...

...Artı hanesinde ise; kriz Türkiye'ye, herhangi bir saldırıya karşı NATO'nun Türkiye'yi savunmaya yönelik istekliliğinin açık bir şekilde tayinini getirmiştir.

Yatırımlar konusundaki girişimi ve savaş durumunda ABD savaş uçaklarının Türk hava üslerini kullanma vaatleri karşılığında Özal; Baker'dan herhangi bir mali kayıp durumunda büyük bir bölümü ülke dışındaki Kuveyt mal varlıklarından karşılanmak üzere, daha çok iktisadi ve askeri yardım ve Türk tekstillerine uygulanan Amerikan kotalarının kaldırılmasında destek sözleri almıştır..."

Frankfurter Rundschau (Alman) gazetesi, "...Baker'ın geçen hafta Brüksel'de müttefiklere açıkladığı yeni NATO senaryosunda Türkler çok şey kazanabilirler..." diyordu.

Türkiye, savaş zamanında ve sonra fazla bir şey kazanamadı.

Özal'a göre, "Bir koyup üç alacaktık!"

Oysa üç'ün birini aldık!

131

Turgut Özal'ın, ABD eski Başkanı Bush'a ve Batılı müttefiklerine bağlılığı yıllar sonra ürün verdi!

"Ortadoğu konularında önde gelen ve saygın bir düşünce kuruluşu olan Washington Enstitüsü, 8. Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın anısına, her yıl Türkiye ile ilgili toplantı düzenleyeceğini açıkladı. (19 Eylül 1997)

Enstitü direktörü Dr. Robert Staloff, Özal'ın 'ABD'nin gerçek bir dostu' olduğunun altını çizdi ve 'O, cesur, yaratıcı ve vizyon sahibi bir liderdi' dedi.

İlk toplantının 27 Ekim 1997'de yapılması kararlaştırıldı.

Konuşmacı, Türkiye ile ilgili kitapları olan ünlü Prof. Nernard Lewis."

132

'Zaman tüneli'nden yakın geçmişe dönüyoruz:

Türkiye yine ve yeni siyasal gelişmelerle içine kapanıyor.

Özal, "Önümüzdeki yıllarda asıl gerginliğin Hıristiyanlıkla Müs-

lümanlık arasında yaşanacağını" söylüyor. Kardeşi Yusuf Bozkurt Özal ise, ağabeyini savunurken Demirel'i 'kıskançlıkla suçluyor.'

Diyor ki: "Hiç kendi ABD Başkanıyla konuşma şerefine nail olmuş mu? Tenezzül edip konuşmuşlar mı?" (15 Ağustos 1990)

Bir-iki gün sonra Özal, 'savaşın kaçınılmaz olduğundan' söz etmeye başlayacak.

Özal, bir ara 'üzerine düşeni yaptığını' söylüyor. İncirlik, kullandırılmayacak. Belki de gereksinmiyorlar. Çankaya, Fahd'dan El Sabah'a dek bir dizi telefon görüşmeleri yapıyor.

Bush, "Özal'la gurur duyuyor." DYP adına Esat Kıratlıoğlu, haftanın belki de ayın espirisini yapıyor:

"Bush, Özal'ı başkan yardımcısı yapsın, kurtulalım" diyor.

Özal (21 Ağustos 1990), 'savaşın kaçınılmaz olduğunu' yineleyince, Demirel patlıyor. Alayımsı tadı olan eleştirel bir cümle söylüyor:

"Dünyayı Özal idare ediyorsa, öyle dediğine göre, savaş yarın çıkar herhalde!"

Savaşın kaçınılmazlığı; ertesi gün, Özal'da değer yitiyor:

Bu kez, "Savaş ihtimali var" demeye başlıyor. Mitterand'la görüşüyor, Bush'tan mektup alıyor. DYP lideri, "Özal, Bush'un Ankara bürosu" diyor.

Diplomasiyi tek başına yöneten Özal'ın –herhalde bir şeyler biliyor ki– son sözlerini ciddiye almamak olanaksız. Savaş çıkabilir!

Ecevit (24 Ağustos 1990), "1 Eylüle kadar geçecek bir haftalık süre içinde Cumhurbaşkanı kendi başına veya ABD'nin isteği doğrultusunda alacağı kararlarla ve atacağı adımlarla Türkiye'yi savaşa sokabilir" demek zorunda kalıyor.

Turgut Özal, gazete yöneticileriyle görüşüyor. Tam dört saat (18 Ağustos 1990). Hasan Cemal, cumartesi gece saat 21.30'da arıyor ve 'etkilendiğini' söylüyor.

En az iki saat Özal konuşmuş. Bugüne kadar söylediklerini yinelemiş. Ancak arada Bush'la yaptığı görüşmelerin İngilizce metinlerinden bölümler okumuş.

Bana göre, "Özal, kendi başına bırakılsa uçabilir." Özal'a göre Saddam:

"Şu ya da bu şekilde gidecek. Ne zaman, ne şekilde bilmiyo-

rum. Biz BM'nin koyduğu ambargoya uyarak -ki uymasaydık Batı sonuç alamazdı- gerekeni yaptık.

Şimdi bu noktada bırakmamak lazım. Maceraya girmeden olayın içinde olmak! Biz olmadan Saddam'ın sonunun gelmeyeceğini anlattık.

Şimdi Batıya vazgeçilmez olduğumuzu anlatmaya devam edeceğiz. Arap dünyasına da düşmanları olmadığımızı söyleyerek bazı 'riskleri' üzerimize almalıyız."

Söyledikleri bu. Savaş çıkarsa içinde olmaya hazır görünüyor. Hasan'ın anlattıklarından çıkan sonuç bir açıdan böyle.

Ama hepsi olasılık. Özal'ın amacı ne? Risk derken neyi ya da neleri söylemek istiyor?

Hasan Cemal'e "Bu soruların Özal'a yönetilip yönetilmediğini" sordum. Hasan, İncirlik'i sorduğunu, 'hayır' yanıtı aldığını söyledi. Ya öteki sorunlara ait sorular? Galiba sorulmamış.

Özal'a soru: "Küçük askeri bir birlik gönderebilir miyiz?"

Özal'ın yanıtı: "Eğer başlarda yapsaydık, olabilirdi. Artık geçti. BM askeri harekete karar verse bile üzerinde düşünmek lazım."

Öyleyse? Olayın içinden çıkmadan, Özal'ın tanımıyla 'kurulacak sofrada yer alabilmek için' ne türden riskler alacağız? Özal'ın göze alacağı riskler ne olabilir?

Bu soruya Özal yanıt vermemiş.

Ya Anayasa'ya aykırı davranışlar, konumuna ters düşen girişimlerle hareketler?

Basın, ağız birliği etmiş. Özal'ı öve öve koyacak yer bulamıyor.

Ya son soru?

Hasan Cemal duraksamadan yanıt verdi:

"Sorulmadı bile."

Ne Özal'a 'atfen' ne de 'Çankaya çevrelerine göre' diye başlayan haberler, yorumlar yazılmayacak! Özal'a özel ve özgü bir toplantı!

Oysa; Özal, basını hazırlıyor. Savaştan ya da Körfez bunalımından sonra 'kurulacak sofradan pay alabilmek için' Bâb-ı Âli midir, çifte telli mi, ya da İkitelli mi, her neyse, kamuoyunu etkileyecek yayınlara 'hazırlanmış oluyor.'

Zira, konuşmasının başında Körfez krizinden 'yararlanarak çıkmamızı ana hedef olarak saptamış.'

(19 Ağustos 1990) Hasan Cemal bugün yine arayacağını, daha ayrıntılı bilgi vereceğini söylemişti. Aradı. Saat 19.30. Özal'ın söylediklerini özetledi:

"İkinci Dünya Savaşı'ndan beri en büyük sorun; Saddam gitse de Ortadoğu'da sorunlar bitmeyecek.

Devlet sistemi yeterince çalışmıyor bu gibi meselelerde. Hızlı bir karar mekanizması çalışmalı, oluşmalı.

Sataşma olursa savaşa girilir. ABD'nin kuvvet kullanmasına da taraftar değil. Irak, Kuveyt'in üzerine otururşa ABD, Körfez'i kontrol altına alacak. Türkiye'nin güneyinde de bir güç.

Kilit ülkeyiz. BM'nin ambargo kararına uymak zorundaydık.

Borunun ikinci günü kapasitesi yüzde 70'e düşmüş. Irak'tan Taha Ramazan gelmiş, "Ticarete devam edelim. Ambargoya girmeyin" demiş. Özal ise Taha Ramazan'a "Biz sizi hep destekledik. Yılda petrolden 100 milyar dolar kazandınız. Bir su meselesi çıkardınız. Suriye'yi aleyhimize kışkırttınız" demiş:

"Saddam'ı desteklemek mümkün değil. Irak'ın yanında olsam, dünyayı karşımıza alacaktım."

James Baker geldiğinde, "Şayet ambargoya girmeyip petrol boru hattını kapatmasaydınız, İskenderun'u ablukaya alacaktık" dedi. Yumurtalık'tan Irak petrolünün ihracını önlemek için!

Batı, Körfez sorununda bir ve beraber.

3. bir aşama. Suudi Arabistan'a asker yığılması bir aydan daha fazla süre alacak. Ya silahlı bir davranış olacak ya da Irak içinde bir 'patlama!'

Silahlı mücadeleye Özal ihtimal vermiyor.

Irak saldırır mı bize? İhtimali yok!

Ürdün Kralı Hüseyin, Bush'a ambargoya gireceğine söz vermiş.

Rafsancani, "Bir numaralı düşman Saddam" diyor. "Ambargo başarılı olacak. Irak ordusunun morali bozuk."

Özal'a soru: "Musul - Kerkük sorunu?"

Özal'ın yanıtı:

"Musul ve Kerkük'e uzanırsa Türkiye; Irak'ın Kuveyt'te düştüğü

duruma düşer. Batı, kuzeyde (Irak'ın) Kürt devleti kurulmasına o zaman mani olmaz."

Soru: "Politikamız ne olacak?"

"Batının vazgeçemeyeceği ülkeyiz. Arap ülkeleri de bizi Batının jandarması gibi görmemeli, Batının ajanıymışız gibi görmemeli.

Bu nedenlerle 'zaman zaman bazı adımlar atmaktan geri kalmamalıyız'."

Soru: "BM'den Irak'a asker gönderme kararı çıkarsa, Türkiye'nin durumu?"

"Yüzde 50, yüzde 50!.. Başlarda gönderseydik, olurdu."

Taha Ramazan'a demiş ki Özal: "Kuveyt ile konuşsaydınız!"

Taha demiş ki: "Emir (Halâs) dedi. (Bitti)"

Özal'dan satırbaşlarına devam:

"Kriz çok uzarsa ABD yönetimi, kendi kamuoyunda sıkışır. Ortadoğu'da yeni bir durum doğacak, biz bunun dışında kalamayız.

ABD tekstil kotalarını açmıyor. İran bize petrol verecek. Bizim davranışlarımızla Ermeni meselesi ABD'de bir-iki yıl ortaya çıkmayabilir. Yunanistan'la aramızdaki pürüz, yardımın 10/7 oranı da bir-iki yıl ortaya çıkmayabilir.

Çok uluslu güce katılmak Türkiye'nin gücünü gösterirdi. Sembolik güç bir şey ifade etmezdi, bir şey yapmazdı.

Meclis'i toplamak lazımdı!

Türkiye'nin politikası var ama bazı riskler almak lazım.

Körfez krizinde yanlışlıklar yaparak olayın 'dışında' kalmayalım. İşin içinde olalım ki, manevra kaabiliyetimiz olabilsin.

Bush'la görüşürken, Saddam konusunda uyardım. (Özal, 'sembolik gücü önceden gönderseydik iyi olurdu' diye birkaç kez yineliyor.)"

133

Bugün (19 Ağustos 1990) küçük yerel seçimler. İki önemli ayağı var. Bayrampaşa ile Etimesgut. Bayrampaşa'da az farkla DSP, Etimesgut'ta ANAP. İki önemli yörede SHP'nin seçim yitirmesi çeşitli yorumlara yol açıyor:

SHP güvenilirliğini ve iktidara aday 1. parti görünümünü yitiriyor. Seçmen, partisini arıyor. Parlamento dışı partiler daha yüksek oy almaya başlıyor. DYP gerilere düşüyor.

Demirel dışında partiyi harekete geçirecek 'yeni bir kadro ihtiyacı ortaya çıkıyor.'

Demirel, seçim sonuçlarını kendine özgü yorumlarla irdeliyor:

"Yeniden ilçe yapılmış bulunan 123 beldenin 11'inde devlet seçime girmiştir" diyor.

19 Ağustostaki seçimlerde 116.613 geçerli oy kullanıldığı açıklanıyor.

85.418'i, yüzde 73.2'si Bayrampaşa'da.

19.269'u, yüzde 16.5'i Etimesgut'ta.

Geri kalan 11.926'sı, yani yüzde 11.3'ü geri kalan merkezlerde. Demirel'in yorumu:

"Tabii ki; DYP, girdiği 3 yerde umduğu sonucu alamamıştır. Yalnız bu 3 yerde DYP'nin aldığı oy 10.358. Anavatan'ın 21.659'dur.

Anavatan 21.659 oy ile Türkiye genelinde iktidar olacak.

DYP, 10.358 oy ile hiçbir şey olmayacak. Bunu anlamak mümkün değildir."

Nasıl yorum ama!

134

Küçük yerel seçimle Türk iç siyaseti bir günlüğüne nefes alıyor. Tabii, arkasından hemen Körfez krizine dönüyor gözler, yorumlar, haberler...

Kuşkusuz; sürekli olarak Türkiye'nin yararları da tartışılıyor. Irak'tan akaryakıt akışının durması, Irak'a her türden ihracatın kesilmesi ve diğer önemli etkenlerle Türkiye'ye iki, iki buçuk milyar dolarlık zarar veriyor.

Özal'ın kaybımızı iç basında, çoğu kez dış basında rakamlarla sürekli açıklamasına karşın, bu zararın ABD ya da müttefiklerce nasıl karşılanacağı henüz belli değil.

Özal'ın 'garanti' dediği 'yardımlar' konusunda kesin bir sonuç veya belirti ortalıkta görünmüyor.

Özal, Türkiye'nin Avrupa ile Doğu arasında 'bir köprü' konumunda olduğunu, özellikle dış basına, sürekli vurguluyor.

Yabancı gazeteciler, bu irdeleme karşısında doğal olarak 'Türkiye ile Avrupa Birliği' konusunda sorular yöneltiyorlardı.

Özal, AB'ne girmeyi Körfez krizinde Türkiye'nin 'gösterdiği fedakârlıklara' bağlamak istemiyordu. Türkiye'nin Ortadoğu'da ne denli yaşamsal değeri olduğunu anlatıyor, AB'nin Türkiye'yi bir an önce bünyesine almasını 'umut ettiğini' söylemekle yetiniyordu.

Sovyetler Birliği'nin çökmesinden sonra, Batılıların gözünde Türkiye, 'stratejik önemini yitirmiş bir ülke' konumundaydı.

Fakat, Kuveyt'in işgaliyle ortaya çıkan bunalımda Türkiye'nin anahtar bir ülke olduğu bir kez daha ortaya çıkıyordu.

Belki, Körfez krizi, Batının Türkiye'nin değerini bir kez daha anlaması açısından yararlı olmuştu. Belki de tek yararı buydu.

ABD'nin, (tabii BM'nin vereceği kararla) Irak'ı ne zaman vuracağı tartışılır, Suud Arabistan'a yığılan Amerikan askeri gücüyle ilgili yorum ve haberler yoğunlaşırken; Türkiye'de hâlâ, savaşa katılmanın veya beri durmanın tartışmaları yapılıyordu.

Milli Savunma Bakanı Safa Giray verdiği demeçte (22 Ağustos 1990) ABD öncülüğünde oluşturulan askeri güce katılmamızla ilgili kimi irdelemelerde bulundu.

Giray, oluşturulan ya da oluşturulmakta olan silahlı güce katılmamızı olumlu olumsuz bir sonuca bağlamıyor, umut veriyor veya umutsuzluk aşılıyordu.

Dediğine göre; "ABD'nin öncülüğünde oluşturulan silahlı güce katılmamız mümkün"dü. Ama, "Hesaplarımız bu güce katılmamızın Türkiye'nin lehine çıkacağı sonucu verirse mümkün"dü.

Giray sürdürüyordu irdelemelerini: "Tabii Birleşmiş Milletler kararı olursa, o kararın yazılış şekline bağlı olarak belki (silahlı güce katılmamız) daha bağlayıcı olur. Şu andaki durumda, bizim kendi hesaplarımıza bağlıdır."

Silahlı güce katılım konusunda Türkiye'nin temel ölçüsü neydi? Temel ölçü:

"Batı dünyasının gelecekte Türkiye'ye bakış açısı" değildi.

O güne değin Türkiye'nin BM kararları doğrultusundaki bütün önlemlere 'aktif' olarak katılmasını nasıl açıklayacaktık?

Milli Savunma Bakanı; "Biz bunları Batı görsün diye yapmıyoruz" diyordu: "Bunları biz; inandığımız, 'olması lazım' dediğimiz ana ilkelerin tatbik edildiğini görmek için yapıyoruz. Devlet anlayışımızı, devletlerarası hukuk anlayışımızı gösteren davranışlardır."

Özal'ın 'umudunu' Safa Giray da yineliyordu:

"Eğer iş, ambargo ve politik tedbirlerle çözülmez ise, büyük bir ihtimalle silahlı bir mücadeleye de dönüşebilir. Umarız ki, Irak hükümeti bütün dünyaya karşı yanlış bir davranışın içinde olduğunu idrak eder, silah kullanılmadan bu iş diplomatik yollardan çözülür."

Umulan sonuçlar gerçekleşmedi. Ne kriz boyunca, ne de krizden sonra... Bütün dünyaya karşı, silahlı müdahaleye karşın Saddam, bir adım geri atmadı. Düşmedi, düşürülemedi. Irak halkı da –umulduğu gibi– ayaklanıp Saddam'ı indirmedi!

Giray, Körfez'deki gerginlik karşısında Türk halkının gösterdiği 'sakin tavrın' hükümete büyük yardımı olduğunu söylüyordu.

Fakat, eleştiri dozunu yüksek tutmamakla birlikte, Milli Savunma Bakanı, 'Türk basınını eleştiriyordu':

"Türk basını biraz fazla gerginlik aşıladı. Ancak, Türk halkı böyle algılamadı. Bizim durumumuz da öyle. Biz de telaş içinde değiliz. Mesela Türk basını 'yedekler çağrılıyor, terhisler durduruluyor' dedi. Hiçbiri doğru değildi. Doğru olmadığını söyledik, ama yine de pazarlama yönünden iyidir diye devam ettiler."

Savunma Bakanı, Türk basınını eleştiriyordu ama, 'Cumbaşbakan' diye anılmaya başlanan Turgut Özal'ın krizin başladığından bu yana verdiği demeçlerin zikzaklar çizdiğine, bu durumun şaşkınlık yarattığına hiç değinmiyordu.

Bir gün, Körfez savaşının başlayacağını, bir başka gün savaş çıkmayacağını söyleyen Turgut Özal, bir Amerikan televizyonuna verdiği demeçte (23 Ağustos 1990) "Son gelişmelerin, Ortadoğu'da savaş tehlikesini artırdığını" savlayabiliyordu.

Üstelik Özal, beş-altı gün önce Türk basınıyla yaptığı 'özel basın toplantısında' uluslararası güce "eğer başında katılsaydık, asker göndermemizin olanağı olacağını" söylemişti. Ama, bir Amerikan televizyonuna;

"Suudi Arabistan ve bazı Körfez ülkelerinin, Türkiye'den asker yollamasını isteyecekleri yolunda işaretler bulunduğunu" belirtiyordu:

"Körfez'de gerilim giderek artıyor. Irak'tan kriz başladığında çıkamayan beş binden fazla yabancının durumu her gün yeni tartışmalara yol açıyor.

Aynı şeyi Irak elçisiyle görüşmemde de söyledim ve 'Muhtemelen bu durum savaşa yol açacak' dedim. Ayrıca büyükelçiden, söylediklerimi Devlet Başkanı Saddam'a da iletmesini istedim. Bu çağrılara Saddam uymazsa?.. Başkan Bush, zor bir kararla karşı karşıya."

Türkiye, Körfez bölgesine asker gönderecek mi? Batı hâlâ bu sorunun yanıtını arıyor, Özal yanıt veriyor:

"Anayasamız Türkiye dışına asker yollanmasının parlamentonun iznine bağlı olduğunu hükme bağlamıştır. Hükümet daha önce izin istedi ve parlamento bu izni 'Türkiye'nin saldırıya uğraması' şartına bağladı. Bu da doğaldır."

"Evet, ama Milli Savunma Bakanınız?" diye soruya başlıyordu Amerikalı televizyon muhabiri: "Bakanınız, 'Hesaplarımız bu güce katılmamızın Türkiye lehine olacağı sonucunu verirse mümkündür' dedi. Değişen nedir?" diyordu. Özal yanıtında bu kez asker göndermemiz olasılığını yüksek görüyordu:

"Değişiklik şu: Modern silahların kullanıldığı günümüzde eğer saldırıya uğramayı beklerseniz, başınız derde girer. Bu yüzden önceden hazırlıklı olmanız gerek. Aynı zamanda belki bir gücün ülke dışına yollanması, Türkiye'nin çıkarları için iyi olacaktır.

Türkiye, Doğu ile Batı arasında bir köprüdür. Bu yüzdendir ki; ben, Türkiye'nin çıkarına uygun olduğuna inanıyorum. Suudi Arabistan ile bazı Arap ülkelerinin Türkiye'den asker gönderilmesini isteyeceği yolunda bazı işaretler var. Ama, bu parlamento kararı gerektirecektir."

Bu açıklamalar Özal'ın Körfez savaşına 'fiilen katılmayı" bütün kalbiyle istediğini, ancak önündeki parlamento engelini de kabul ettiğini gösteriyordu.

Oysa, Özal'a kalsa, yurt dışına asker göndermekle ilgili daha önceki parlamento kararlarına dayanarak Körfez savaşına katılaca-

ğımızı ilan edebilirdi. Zaten, o sıralarda TSK'dan kimi savaş gemileriyle birliklerin hazır edildiği haberleri geliyordu.

Hükümet emir verirse, ama? Kuşkusuz, Türk parlamentosu silahlı bir gücün ABD öncülüğünde düzenlenen askeri güce katılmasını uygun görürse... TSK istenilen amaç doğrultusunda hareket edecekti.

Alınan bilgilere göre; TSK Körfez savaşına katılmamızı istemiyordu.

Üstelik dışarıya asker göndermeyle ilgili TBMM'nin 'eski kararları' Kıbrıs bunalımıyla ilgiliydi. Parlamentonun Körfez'le ilgili yeni bir karar alması gerekiyordu.

Türk basınına yansıyan kimi haberler; Özal'ın, savaşa askerle katılma hevesini sergiliyordu.

(24 Ağustos 1990) Şu sözler, Cumhurbaşkanı Özal'a ait:

"Mekke ve Medine'ye bir miktar savunma gücü gönderseydik fena mı olurdu!"

Bu cümleyi, Batı basınına "Suudi Arabistan ile bazı Arap ülkelerinin Türkiye'den asker isteyeceği işaretlerine değindiği gün" söyledi. Özal ve hayranı yazarların savaş çığlıkları attığı gün;

"Açı" köşesinde Mümtaz Soysal 'belleklere' sesleniyordu (24 Ağustos 1990):

"Tarihin belleğinde ayrıntılar kaybolur" diye başlıyordu yazıya:

"Enver ve Talât Paşaların artık ne 'hürriyetperver'likleri kalmıştır ne de 'vatanperver'likleri. Birazcık tarih bilen büyük yığınların gözünde onlar Almanlarla gizlice anlaşıp devleti savaşa sokan ve Osmanlı İmparatorluğu'nun mahvına sebep olan iki 'maceraperesttir...

...O insafsız belleğe göre, Cihan Harbinde Araplar Türkleri arkadan vurmuşlardır, o kadar. Emir Hüseyin'lerin (Suudi) ve Lawrance'ların hikâyesidir...

...'Ne Şam'ın şekeri, ne Arabın yüzü' diyen ortalama Türk için Körfez bunalımına topla tüfekle bulaşmak, 'Türkleri arkadan vurup saltanat sahibi olmuş emirleri, şeyhleri ve onların petrolcü ortaklarını kurtarmaya gitmek'ten başka bir şey değildir...

...BM kararının 'bağlayıcı' ya da 'tavsiye niteliğinde' olup olmaması sizi hiç mi hiç ilgilendirmeyen bir ayrıntıdır.

Karar bağlayıcı nitelikte olursa Meclis'in toplanması gerekmeyecekmiş, tavsiye niteliğinde ise hükümet tek başına hareket edemez ve Meclis'i toplantıya çağırmak zorunda olurmuş...

...Sevsinler...

Biline ki, ortalama Türk'ün gözünde, BM'nin alacağı karar bağlayıcıların en bağlayıcısı da olsa, Anadolu çocuğunu yeniden Arabistan çöllerine yollamak cinayettir, o kadar. Gerisi, Saddam'ın davranışındaki hukuksuzluk, uluslararası yaşamın temel ilkeleri, Türkiye'nin Ortak Pazar hesapları, şu bu, hepsi hepsi birer ayrıntıdır...

...Ama, öyle görünüyor ki, Türkiye'nin yönetildiği tepelerde 'Birleşmiş Milletler askeri güç kullanımı kararı olsa da biz de katılsak' biçiminde sabırsızlık rüzgârları esmektedir...

...Kimbilir, belki de, bu rüzgârlara, yalnız devlet sisteminin değiştirilmesine ilişkin hesaplar ya da kişisel gelecek planları değil, Enver ve Talat Paşalarınkiler kadar 'vatansever', Türkiye'nin ve Türklerin iyiliğine yönelik 'halisane' duygular da karışmaktadır..."

Bir gün sonraydı. Şu haber yansıdı:

"Körfez krizinde bir viraj daha dönülüyor. BM Güvenlik Konseyi'nin veto yetkisine sahip beş daimi üyesi, Irak'a karşı ekonomik ambargonun uygulanabilmesinde gerektiğinde güç kullanılabileceğine ilişkin görüş birliğine varmak üzereler.

Böylece Körfez'de silahlı hesaplaşma yolunda en büyük engellerden biri temizlenmiş oluyor. Artık savaşa doğru gün saymaya başlayabiliriz."

Soysal'a karşı; Cengiz Çandar "Saddam'lı Saddam'sız Ortadoğu'da Türkiye" başlıklı yazısını şöyle bitiriyor:

"Türkiye'nin önünde tek seçenek yatıyor: Büyük oynamak!

Batının vazgeçemeyeceği parçası ve İslam dünyasının önder ülkesi olmak. Yani gerçekten 'köprü' olmak..."

Özal'ın çizdiği politika da buydu ve zaten Özal da (1 Eylül 1990'da) yayımlanan demecinde: "Çizdiğim politika değiştirilemez" diyordu.

Ağustos sonlarına doğru (27 ve 28 Ağustos 1990) Özal'la, Başbakan Yıldırım Akbulut, Şanlıurfa'daydı ve beraberlerinde gazete yöneticileri de vardı.

Cumhurbaşkanı ile Başbakan arasında "TBMM'den alınan sa-

vaş yetkisinin genişletilmesi ya da son kararın yeterliliği konusunda çıkan anlaşmazlıktan" söz ediliyordu.

Cumhurbaşkanı 'daha geniş yetkilere' gerek görüyordu. Hükümetin 'savaşa girebilmek için TBMM kararına gerek duymaksızın hareket edebilmesini ve saldırı halinde derhal asker kullanmasını öngören TBMM izninin daha da genişletilmesinin' peşindeydi.

Oysa, hükümet TBMM'nin hükümete verdiği iznin sınırlarını yeterli buluyordu.

Söylendiğine göre; askerler de aynı kanıdaydı.

Savaş isteyenlerle istemeyenler iki ayrı cephe oluşturmuştu.

Savaş isteyen cepheyi Özal temsil ediyordu.

27 Ağustos gece yarısına doğru saat 23.30'da Hasan Cemal Şanlıurfa'dan aradı. Cumhurbaşkanı'yla Başbakan arasındaki gerilimli sahneyi anlattıktan sonra şöyle bağladı: "Yanyana idiler. Sanki Akbulut'la Özal arasında bir şey yokmuş gibi davranıyorlardı. Özal yemekten ayrılırken Akbulut'un yanaklarını öptü."

Yıldırım Akbulut'un çakırkeyf olduğu söyleniyor. Özal'a karşı hafif bir efelenme havasında.

Gazeteciler, Özal'la (yazılmamak koşuluyla) yine 'yetki' sorununu görüşmüşler.

Turgut Özal, "Geniş yetkilerin (hükümeti) rahatlatacağını" söylemiş. Tabii, 'hükümeti' diyor ama önce kendisini! "Asker gönderme hususunda kararımız yok" diyor gazetecilere.

Hasan Cemal'e göre; Cumhurbaşkanı ile Başbakan'ın TBMM'den yetki isteme konusunda birbirlerine ters düşen görüşlerinde değişiklik yok!

Yemek bitmiş; Hasan Cemal kapıda Akbulut'u yakalamış ve "Mecis'ten yetki isteyecek misiniz, lüzum görüyor musunuz?" diye sormuş.

Akbulut'tan, "Hayır, görmüyorum" diye net bir yanıt.

Evet; Özal'ın gazetecilere biraz önce söylediği ile Başbakan'ın Hasan Cemal'in sorusuna verdiği yanıt; ANAP'ın tepe noktalarındaki sürtüşmeyi olanca açıklığıyla sergiliyor.

Özal'ın Akbulut ve hükümet üzerindeki etkisini bilen Hasan Cemal, bir varsayımda bulunuyor: "Bu iş yatar," diyor. Üç-beş gün, bilemediniz bir hafta. 1 Eylül'de Özal, TBMM'yi açış konuşmasın-

dan sonra 'Yıldırım'ı kafakola alır' ve TBMM'den daha geniş yetkiler istenilir.

Akbulut, Ankara'ya dönmüş. Özal'la aralarında 'bir şey' yok sanki.

28 Ağustosta gazeteciler Özal'la Adıyaman'da.

Özal gazetecilerle konuşuyor. Ama 'yetki'nin genişletilmesi olayına hiç değinmiyor. Akbulut olayına da.

Akbulut'un direnmesi karşısında yetki genişletilmesinden vaz mı geçti?

Başbakan'ın karşı duruşunu sineye çekti mi? Belli değil!

1 Eylül. Özal, Meclis kürsüsünde olacak. Muhalefet genel kurula girecek mi? DYP'nin girmeyeceği söyleniyor. Ya SHP?

SHP'de hâlâ tartışma sürüyor. Erdal İnönü, girme kararı alırsa, Özal konuşurken SHP genel kurulda bulunursa...

Zikzak politikası!..

Başbakan Akbulut'un bir demeci, Özal'ın eğilimine karşılık verecek nitelikte:

Akbulut, "Saldırı şartı mahzur doğuracaksa elbette o şartın kalkması lazım. Sağlam istihbarat kaynaklarına göre bir tecavüze maruz kalacağımız bildirilirse derhal ordular müdahale eder. Gelir Meclis'ten de yetkiyi alırız" diyor.

Başbakan, "Asker gönderme konusunda Sayın Cumhurbaşkanı ile aranızda bir farklılık olduğu söyleniyor. Yetki talebinde bulunacak mısınız?" sorusunu karşılıyor:

"Bu aşamada böyle bir açıklama yapmaya gerek yok. Meseleye böyle bakmamalıyız. Karar verirken de öne çıkmak, bir politik avantaj sağlamak, başkalarına nazaran da politik avantaj elde etmek düşüncesinde değiliz."

Fakat can alıcı soru şuydu: "Sayın Özal yetkiyi asker gönderme bakımından değil de saldırı gerçekleşmeden, önceden vurmak bakımından söylüyordu?"

Akbulut, direniyor; "Gerekli yetkiyi aldık" diyor.

Yetkiyi almadan bir saldırıya hemen yanıt verilmesi halinde "doğacak sorumluluğu üstleneceğini" söylüyor Başbakan.

Dünya başka sorunlarla uğraşıyor. Biz 'içerde' Cumhurbaşkanı ile Başbakan'ın eşleriyle birlikte katıldığı Atatürk Barajı'nın bir üni-

tesinin açılış töreninde 'iki siyasetçi arasından geçen kara kediyi' yakalamaya çalışıyoruz.

Bir yazarımız "Eğer bazı görüşlere bakarsanız. Akbulut 'kişilik gösterileri' yapıyor. Özal'a fena halde tavır koyuyor" diye yazıyor. Bakın, hangi manzaralardan ne sonuçlar çıkarıyoruz:

"Bir başka görüntü daha. Urfa'dan Atatürk Barajı'na kadar otobüste Özal ve Akbulut arasında hiçbir konuşma geçmedi. Aralarındaki koridorda, başları birbirine yol boyunca hiç dönmedi. Hiç konuşmadılar."

Demek ki?.. Araları bozuk!

Gerçi yargı: "Akbulut, Özal'ın kaşlarını çatması üzerine kayıtsız şartsız savaş yetkisi isteme tezkeresini yazdırıp, imzalasa bile, bunun Meclis'ten geçmesi hâlâ çok zor.

Kaldı ki akşamüstü Özal ve Akbulut arasındaki buzlar erimişti. Akbulut dönüyordu. Özal onunla birlikte fotoğraf çektirdi. Yanaklarından öpüp iyi yolculuk diledi. Yani belki Özal'ın kaşlarını çatmasına da ihtiyaç kalmayacak."

Şu satırların sonunda bir eksiklik var, o da: "Gözün aydın olsun Türkiye!"

Not defterimden:

(30 Ağustos 1990) DYP lideri Demirel bir haftadır; "Türkiye'nin sorunu ne Körfez bunalımıdır ne de başka bir şey. Tek sorunu var: Özal'dan kurtulmak!" diyor.

30 Ağustos törenlerinde Erdal İnönü ile Turgut Özal tek sözcük, konuşmamışlar.

Ama, beri yandan 'savaş tezleri' sürüyor:

"Yetmiş yıllık Cumhuriyet tarihinde Türkiye hep 'işini politikayla' yürütüyor. Belki, şimdi 'daha radikal bir tutum almak zamanı' gelmiştir görüşü, Çankaya'da çok ağır basıyor. 'Öyle güvenilir ve güçlü bir ordumuz olmalı ki, bölgede savaş çıkarmak için değil, ama bölge ülkelerini caydırıcı tavra itecek güce sahip olmak, Türkiye'nin önemini daha da artırır' değerlendirmesi Özal'a ait...

...İlk kez 'Ben bir konuda tarafım. Taraf olmanın askeri gereklerini de sonuna kadar yerine getiririm' görüşü, devletin en yüksek katında Türkiye'nin alışmadığı biçim ve üslupta temsil ediliyor..."

Turgut Özal'ın TBMM'de açış konuşması yapıp yapmayacağını saptamak için Başkan Kaya Erdem'i aradım.

Özal'la "Telefonla konuştuğunu ve Meclis'e gelip konuşacağını" söyledi. Erdem ile Özal arasındaki konuşmada 'savaş yetkisi söz konusu olmamış'tı.

Ama, Erdem ilginç bir şey söyledi: "Yetki konusunda Meclis çok hassas" dedi. Yani?.. Özal istiyor diye 'kayıtsız şartsız' yetki vermeye yanaşmayacak Meclis!

(29 Ağustos 1990) Kaya Erdem'le Genelkurmay Başkanı Torumtay, bir törende biraraya geldiler. Erdem'in anlattığına göre Torumtay "Bugünkü koşullarda alınan Meclis yetkisinin yeterli olduğunu ve yeni bir yetkiye gerek görmediklerini" söylüyor.

Meclis Başkanı, 'Milli Savunma Bakanı Giray'ın da aynı kanıda olduğunu söyledi.

Yıldırım Akbulut'un neye ve kimlere dayanarak Özal'ın çok geniş yetki isteklerine direndiği böylece ortaya çıkıyor.

Meclis, Genelkurmay ve hükümet 'kayıtsız şartsız savaş yetkisine taraftar değil.' Sonuç, bu!

'Şartlı savaş halinden, şartsız savaş haline geçiş' istekleri yatıyor.

Bakanlar Kurulu konuyu ele alıyor ve geniş yetkiyi gerekli bulmuyor.

Etkimize, Ortadoğu'daki yerimizin azametine o denli güveniyoruz ki; Güneş Taner'i Suudi Arabistan'a ve orada bulunan Kuveyt yetkilileriyle konuşmaya, önerilerimize (tabii kriz nedeniyle zararlarımızı karşılamaya) olumlu yanıt bekliyoruz. Nafile!

Not defterimden:

(31 Ağustos 1990) Demirel'le kahvaltıdaydık. Yakın günlerdeki temaslarını anlattı.

Örneğin Sovyetler Birliği Büyükelçisi Çerniçev'le yemek yemiş. Elçi "Biz savaşa karşıyız" diyor. Ama Demirel bir şey anımsatmış elçiye. 'BM yasasının 41. maddesini işletmeye kalkarlarsa, Güvenlik Konseyi'nde üye olan Sovyet'ler ne yapabilir'e gelen bir anımsatma!

Elçi gülmüş, "Biz oradayız" demiş.

23 Ağustosta Başbakan Yardımcısı Taha Ramazan'ın Ankara'ya getirdiği mektuba değindi Demirel. Bağdat, Kıbrıs'ta uygulamadığımız BM kararlarını anımsatıyor ve o sıralar 'biz sizi desteklemiştik' diyor.

Güneş Taner'in gizlenen Suudi Arabistan ve El-Sabah nezdindeki isteklerimize değindi. DYP lideri Türkiye'nin Suud'larla Kuveyt'e neler önerdiğini biliyor ve 'zamanı gelince açıklayacağını' söylüyor.

Kuveyt'e, El-Sabah'a Türkiye'nin önerdiği rakamı söyledi:

'7 milyar dolar!' Vay!..

Erdem'in Genelkurmay Başkanı ile 'sınırsız savaş yetkisi'ne değinen konuşmasını aktardım Demirel'e; "Herhalde size de, ordunun bu konuda görüşleri yansıyordur" dedim.

"Dışişleri'ne yazdıkları yazının baştarafı düzgün. Ama sonları biraz kıvırıyor" dedi Demirel.

Ama, Akbulut, Genelkurmay'dan etkilenmişti. Dışişleri de sınırsız yetkiyi gereksiz buluyordu. Söyledim;

"Dışişleri, daima ordunun paralelindedir ve ordu, söylemek istediklerini o kanaldan söyletir" dedi.

Ağustosun son günü, Başkan Bush, "Türkiye gibi ülkelerin uğradığı zararın telafisi için 23 milyar dolarlık bir 'Ekonomik Eylem Planı' hazırladığını" duyuruyor. Önce Türkiye ve Mısır'a yardım...

Bir iyimserllik dalgası yayılıyor. Ne ki, Bush'un açıkladığı 'Ekonomik Eylem Planı' ne zaman yürürlüğe girecek? Türkiye'nin zararlarını yeterince karşılayacak mı acaba? Bu sorular zihinleri karıştırıyor.

135

1 Eylül 1990'dan bir gün önce:

Demirel, "Siyaset, bir iddia ile yürür" diye söze başlıyor.

Körfez krizi koşutunda iç politika. Baş konu, kuşkusuz Turgut Özal ve Özal'ın Anayasa tanımaz davranışları, eylemleri...

Herkese kabul ettirmek istediği yasa dışı siyaset anlayışı.

DYP liderinin kafası; 1 Eylülde Meclis'te yeni yasama döneminin açış konuşmasını yapacak olan Cumhurbaşkanı Özal'a takılı.

"Özal konuşmaya gelirse" diyor; "Biz genel kurulda olmayız. Aksi takdirde, kamuoyu gözünde iflas ederiz.

Özal oraya gelecek ve üstüne düşmeyen lafları söyleyeceek.

Biz oturup onu dinleyeceğiz.

Olmaz böyle şey" diyor.

Alaylı bir dil kullanıyor:

"Herhalde, Özal Meclis Genel Kurulu'na değil, ANAP grubuna gelecek. Çünkü onu, ANAP grubu seçti."

Fakat, o sıralar Gallup'un yaptığı bir araştırma hem DYP'ye hem de Demirel'e moral veriyor.

Gallup'a göre DYP; Türkiye genelinde birinci parti: Yüzde 20.4!

SHP, ikinci parti: Yüzde 20.

ANAP ise yüzde 19.8.

(Bu sıra, aynı yüzdelerle olmasa bile, 1991 seçimlerinde doğru çıktı.)

Demirel, araştırma sonucunu bir övgüyle değerlendirmiyor:

"Bir parmak bile olsa, biz onlardan ilerdeyiz" diyor ve daha önceki söylemlerine –sırası geldiği için– Özal'ın hak ettiği yanıtı veriyor:

"Hani DYP erimiş, bitmiş, mahvolmuştu. Özal'a ve ANAP'a, sizin arkanızda oy yok diyorum. İşte son kamuoyu araştırması da bunu göstermiştir. Arkalarında iktidar oyu yok!"

SHP'de de Özal'ın konuşacağı oturuma katılmama eğilimi giderek güç kazanıyor. İnönü, dış politika gelişmelerinin büyük önem kazandığı günlerde, "Özal'ın Meclis'e gelmesi, son derece yanlış bir zamanlamadır" diye çıkış yapıyor:

"Yapay bir konu yaratılıyor. Biz genel kurul toplantısına katılsak da katılmasak da bu yapay konu etrafında tartışma çıkacak.

'Niçin katıldınız?' denilecek, veyahut 'Niçin katılmadınız?' diye sorulacak.

Yanlış anlaşılmasın; Cumhurbaşkanı'nın Anayasa'da yer almayan yetkileri kullanması yapay değil. Son derece önem verdiğimiz bir meseledir. Ama bu konunun gereksiz yere gündeme taşınması yapaydır. Zamanlama yanlıştır."

SHP'nin ne yapacağının bilinmediği bir ortamda; Demirel, 'ayrı' muhalefetin açık belgesini şu sözleriyle veriyor:

"SHP ne yaparsa yapsın, biz tavrımızı onlardan bağımsız olarak tesbit edeceğiz."

Eylül'ün ilk günü, iç politikadaki bu dalgalanmaların yanı sıra, Türkiye'den dünyaya açılan pencereden 'yeni bir şeyler görünmüyor.'

Gözler TBMM'ye dönük. Erdal İnönü, Özal'ın Meclis'te konuşma isteğine "Bu kadar açıkgözlülüğe hayır diyorum" diye yaklaşıyor.

1 Eylülde Özal; Meclis'teki konuşmasında "Başka ülkelere asker gönderme ve yabancı silahlı kuvvetlerin Türkiye'de bulundurulması konularında hükümete izin verilmesini tavsiye ediyor."

Demirel'den ilk tepki:

"Turgut Özal, Anayasa'yı hiç anlamamış!"

Ardından Özal'ın "şantaj yaptığını" söylüyor.

İnönü ise, "Özal'ın diktaya gittiği" kanısında.

Meclis'i açış konuşmasıyla Körfez krizi birbirine karışıyor.

İnönü, Özal'ın "kumar oynamasına izin verilmemesini" isterken; Demirel, Cumhurbaşkanı'nın Meclis'i "devre dışı bırakmaya çabaladığını" vurguluyor.

Yedinci Bölüm

ÖZAL'IN VE KÖRFEZ SAVAŞI'NIN SEYİR DEFTERİ YA DA KÖRFEZ SAVAŞI'NDA ÜLKESİNİN KADERİNİ ELİNDE TUTAN BİR SİYASETÇİNİN SOMUT VERİLERLE ANALİZİ

"O yana da bu yana da döndürme beni" (Bir Türk şarkısından")

Körfez Savaşı başlamamış. Bunalım sürüyor. ABD, Irak'ı vurmaya hazırlanıyor.

CIA'ya Saddam'ı indirme görevi verildiği haberleri dolaşıyor.

Türkiye tetikte.

Sağduyu Türkiye'ye egemen.

Özal Türkiye'yi 'tek başına' savaşa sürüklemeyi içeren planın suya düştüğünü görüyor.

Şimdi sıra Özal'ın sözleriyle Körfez krizi boyunca Özal'ın portresini çizen somut örneklere geliyor.

Bu bölüm –Özal meraklılarına ve elbette okura– Cumhurbaşkanı'nın seyir defteridir.

Kuşkusuz aynı zamanda Körfez Savaşı'nın...

Özal bunalımdan savaşa zikzaklı, hatta bir günün diğerini tutmadığı dönemine ışık tutuyor.

Gerçek Özal'ı tanımaya yarıyor.

Turgut Özal'ın Körfez Krizinde 4 Ağustos 1990 - 2 Eylül 1990 Arasındaki Zikzaklarından Kimi Örnekler

– Ambargoya uyacağız.
– Irak'a karşı bir askeri hareketin gerekeceğini sanmıyorum.

(7 Ağustos 1990)

– Bölgedeki gelişmelerin Türkiye için bir tehdit oluşturacağını sanmıyorum.

(8 Ağustos 1990)

– Türkiye, Birleşmiş Milletler gücü tarafından Irak'a karşı yapılacak bir askeri müdahaleye katılmak üzere asker gönderebilir. Ancak, Türkiye, sadece ABD kuvvetleri tarafından yapılacak bir askeri müdahaleye asker göndermeyi düşünmemektedir.

(9 Eylül 1990)

– Saddam Hüseyin'in Türkiye'yi tehdit eder bir tavır alacağına inanmıyorum.

(9 Ağustos 1990)

– Petrol fiyatları inecek.

(9 Ağustos 1990)

– Körfez krizi yüzünden yükselen petrol fiyatları 20 $ düzeyine gerileyecek.

(10 Ağustos 1990)

– En geç 48 saat içinde savaş çıkar.

(9 Ağustos 1990)

– Bence savaştan başka çare kalmamıştır

(21 Ağustos 1990)

– Türkiye'nin asker gönderme kararı yok, ama ortaya çıkacak gelişmeler ışığında durum değişebilir.

(21 Ağustos 1990, El Pais Gazetesi)

– Irak'a müdahale için kurulacak çokuluslu güçte yer almak istemiyoruz.

– Irak'ı vurmak için Türkiye'deki üsleri kullanmanızı istemiyoruz.

(10 Ağustos 1990, J. Beaker)

– Her hal-ü kârda, Körfez krizinden uzun vadede kazançlı çıkacağız.

(20 Ağustos 1990, Le Point Dergisi)

– Ambargodan faydalananlar Türkiye'ye borçludurlar. Türkiye'ye katkıda bulunma zorunluluğu hissetmelidirler.

(20 Ağustos 1990, El Pais Gazetesi)

– Hadiselerin dışında kalmayalım, içine düşmeyelim. Netice itibarı ile zarara uğramayalım. Bir istifademiz olursa, mümkün olduğu kadar istifade edelim.

(24 Ağustos 1990)

– Körfezdeki petrol rezervlerinin başkasına, hele bir şahsın veya bir ülkenin kontrolüne geçmesine, Batının ileri ülkelerinin müsaade etmesi mümkün değildir.

(24 Ağustos 1990)

– Sadece düşünüyoruz. Henüz karar vermedik. Bu konuya dikkatli biçimde bakıyoruz.

(13 Ağustos 1990, ABC televizyonu)

– Üsler konusunda ne yapacağımıza şimdiden karar veremeyiz.

(15 Ağustos 1990, Us and New Report dergisi)

– Yıllık kaybımız 2 milyar dolar.

(8 Ağustos 1990)

– Ambargonun Türkiye'ye maliyeti 5 ila 10 milyar dolar arasında olabilir.

(2 Eylül 1990)

– Ortadoğu'daki sorunlar, bir Arap-İsrail anlaşmazlığı olmaktan çıkıp, Araplar arası anlaşmazlığa dönüştü.

– Olay, "Zengin Arap Ülkeleri/Fakir Arap Ülkeleri" haline dönüştürüldü.
Zengin doğal kaynakların birkaç ülke yerine, bütün Arap dünyasına paylaştırılması düşüncesi egemen kılınmaya çalışıldı.
(24 Ağustos 1990)

– Olayın etkisi uzun süre devam eder. Olaylardan sonra, Ortadoğu eski Ortadoğu olmaz.
(24 Ağustos 1990)

– Cumhurbaşkanlığının sorumluluk ve yetkileri dahilinde kendisine düşeni yaptığı ve bundan sonra da yapacağı...
(18 Ağustos 1990, Fransız televizyonu)

– Anayasa'nın 92. maddesi aslında çok açık yazılmış bir madde değil. Bölgeye kuvvet gönderilmesi için önce TBMM'nin bu imkânı açması, hükümetin de karar vermesi gerekir.
(26 Ağustos 1990)

– Batılı ülkeler hem Körfez petrolünü, hem de Irak ve Kuveyt'teki vatandaşlarını güvenceye almak amacı ile olaya sıcak bakıyorlar.
(24 Ağustos 1990)

– Türkiye olayın sonunda Ortadoğu'da çok köklü değişiklikler olmasını arzu etmiyor.
(24 Ağustos 1990)

– Hiç merak etmeyin. Belirlediğimiz politikayı kimse değiştiremez.

– Dışişleri işin başında Irak'a ambargo konmasına karşı idi. Biz konulmasını karar verdik. Fena mı oldu?..
(1 Eylül 1990)

– Biz ambargo kararını Meclis'ten geçirseydik ne olurdu? Geçirebilir miydik? Belki geçirebilirdik ama, gecikirdi. Bu daha iyi bir görüntü mü olurdu?
(1 Eylül 1990)

Turgut Özal'ın Körfez Savaşı Boyunca Çizgisi (Ağustos 1990 - Eylül 1990)

4 Ağustos 1990:
- Bush ile telefonda görüşme.
- Suudi Arabistan Kralı Fahd ile telefonda görüşme.
- İran Cumhurbaşkanı Rafsancani ile telefonda görüşme.
- Suriye Devlet Başkanı Hafız Esad ile telefonda görüşme.
- Mısır Devlet Başkanı Hüsnü Mübarek ile telefonda görüşme.

  (Kaya Toperi'nin açıklaması:
  "Görüşmelerde Irak'ın Kuveyt'i işgali ile ilgili olarak ortaya çıkan durum değerlendirilmesi ve gelişmelerle ilgili fikir teatisinde bulunuldu.")
- Yurt gezisinin iptali.

5 Ağustos 1990:
- ABD Başkanı Bush ile telefon görüşmesi.
- Kuveyt Emiri ile telefon görüşmesi.

  (Kaya Toperi'nin açıklaması:
  "Türkiye'nin Irak'ın Kuveyt'i işgali ile ilgili tutumu dile getirildi.")
- Taha Yasin Ramazan ziyareti.
- Özal, Taha Yasin Ramazan'a;

  "Mevcut durumun devamının istenmeyen sonuçlar doğuracağını, Bağdat yönetiminin bir an önce gerçekçi ve yapıcı bir tutum uygulaması gerektiğini" vurguladı.
- Mürted Üssü'nde yapılan tatbikattan dönüşte gazetecilere yaptığı açıklama:

  "Kral Fahd'a telefon ettim. Bir konuşma yaptık. Suu-

diler durumu pek iyi görmüyorlar. Kendisi ile istişareden fevkalade memnun oldum. Bizimle münasabeti zaten çok iyidir. Kendisine; 'Belki ABD Devlet Başkanı Bush'u ararım. Arayabilirim. Siz bu konuda ne dersiniz?' dedim.
'İyi olur' dedi.
Arkasından ben aramadan, Bush beni aradı.
Kendisine; 'hadisenin ciddi bir hadise olduğunu, basit görülmemesi gerektiğini, hakikaten iyi, geçerli bir çözüme kavuşturulması lazım geldiğini' ifade ettim.
Gayet memnun oldu, meseleye gösterdiğimiz alâkadan dolayı.
Hatta ben dedim ki, 'Rafsancani'yi aramak istiyorum.
Bu konuda bir düşünceniz var mı?'
O da; 'İyi olur' dedi.
Ondan sonra bu sabah ilk önce Rafsancani ile konuştum.
Ondan sonra Suriye Devlet Başkanı Hafız Esad ile konuştum. Ondan sonra da, Mısır Cumhurbaşkanı Mübarek ile konuştum.
Aşağı yukarı aynı paralellikte düşündüğümüzü söyleyebilirim.
Bush görüşmede çok güzel sözler söyledi.
Türkiye'nin NATO içinde çok önemli bir yeri olduğunu, Türkiye ile dost olduğunu söyledi. Bize bir nevi rahatlık vermiştir.
Meselenin halli konusunda, neler yapılması gerektiği konusunda bazı tavsiyelerimiz oldu.
Meselenin tatlı bir şekilde çözülmesi lazım.
Tabii ki, acele hareket edilmez. Ama, çok fazla da yavaş hareket edilmez.
Fazla ürkek hareket edilmesi de yanlıştır.
Zamanında ve kararlı hareket edilmesi lazım.
Taviz vermemek lazım.
'Mecbursunuz güçlü durmaya...'

Yani, 'yumuşama olur dünyada, biz de silahlı kuvvetlerimizi aşağı çekeriz' değil.
Benim kanaatim, orduyu daha modernize etmemiz lazım.
Belki daha hareket kabiliyeti vermemiz lazım.
Sayıca az olabiliriz ama, önemli olan, tekniği, hareket kabiliyeti yüksek bir gücü elimizde bulundurmalıyız ki, caydırıcı olsun."

6 Ağustos 1990: – İran Cumhurbaşkanı Rafsancani'nin özel temsilcisi Ali Rıza Muayyeri ile görüşme.

7 Ağustos 1990: – Amerikan ABC televizyonuna verdiği demeç.
– Güvenlik Konseyi kararından sonra Türkiye'nin petrol boru hattını kapatıp kapatmayacağı sorusuna cevaben:
"Ambargoya uyacağız."
"Sorunun çözümü için Türkiye, sorumluluklarına uygun biçimde hareket edecek."
"Irak'a karşı askeri bir harekâtın gerekeceğini sanmıyorum."
CNN televizyonunun sorularını cevaplandırırken:
"Umarım, NATO askeri müdahalesi olmaz. Buna kuvvetle inanıyorum."
– Yugoslavya Dışişleri Bakanı Buidimir Loncar'ın kabulü.

8 Ağustos 1990: – BBC'ye verdiği demeç:
Saat: 12.00 "Ekonomik yaptırımlar, biraz zaman asla da, Irak üzerinde etkili olacaktır."
"Ekonomik ve askeri yaptırımların ötesinde Irak'a abluka uygulanabilir."
"Bunlardan sonuç alınamaması halinde, BM Güvenlik Konseyi'nin yeni bir karar alması gerekecek."
"Bölgedeki gelişmelerin Türkiye için bir tehdit oluşturacağını sanmıyorum."
– Bakanlar Kurulu Toplantısı açıklaması:
"Körfez bölgesindeki gelişmelerin nereye doğru gideceği hakında bazı düşüncelerimiz var.

Alıncak tedbirler konusunda görüşmeler yapacağız."

– Amerikan ABC televizyonuna açıklama:
"Yıllık kaybımız 2 milyar dolar."
– BBC aracılığı ile yaptığı açıklama:
"Amerikan savaş uçakları Türkiye'ye giriş yapmış ve NATO'ya ait üslerden birisinde beklemeye başlamıştır."

9 Ağustos 1990: – ABD Dışişleri Bakanı James Baker'ı kabulü.
Kaya Toperi'nin açıklaması:
"ABD'nin Birleşmiş Milletler kararları çerçevesinde Türkiye'nin takındığı kararlı tutumdan duyduğu memnuniyete teşekkürü."
"ABD'nin Suudi Arabistan'a savunma amaçlı kuvvet göndermesi konusunda Başkan Bush'un yaptığı açıklamayı Türkiye olumlu karşılıyor."
– Radyo-Televizyon konuşması:
"Politikamız Birleşmiş Milletler kararına uygun olarak Kuveyt'in bağımsızlık, egemenlik ve toprak bütünlüğünün sağlanması yolunda Irak kuvvetlerinin işgal ettiği topraklardan bir an önce kayıtsız-şartsız geri çekilmesine ve meşru Kuveyt yönetiminin ihyasına yönelik olmuştur.
Bu politika istikametinde ABD Başkanı Bush ile birkaç defa telefonla görüşerek bilgi alışverişinde bulunduk ve gelişmeleri değerlendirdik.
Suudi Arabistan Kralı Fahd ve Kuveyt Emiri ile de devamlı temas halinde olduk.
Ayrıca Mısır, İran, Suriye, Birleşik Arap Emirlikleri, Katar Devlet Başkanları ve Kanada Başbakanı gibi diğer bazı liderlerle de telefon görüşmeleri yaptım.
Türkiye'nin tutumunu anlattım ve kendilerinin görüşünü aldım.
Bu arada 5 Ağustos 1990 Pazar günü Irak Başbakan Birinci Yardımcısı Taha Yasin Ramazan, Irak Devlet Başkanı Saddam Hüseyin'in bir mesajını ge-

tirdi. Ayrıca, İran Cumhurbaşkanı 6 Ağustos gecesi özel temsilcisini Ankara'ya göndererek, bu buhrana ilişkin İran tarafının görüşlerini bana iletti.

ABD Dışişleri Bakanı James Baker'ın bugün Ankara'ya yaptığı ziyaret vesilesiyle ziyaretime geldi. Bu bunalım sırasında Türkiye'nin bölgedeki stratejik önemi, güçlü bir istikrar unsuru olduğu ve dünya barışı ve huzuruna ne ölçüde katkılarda bulunduğu bir kere daha açık biçimde tescil edilmiştir.

Şartlar ne olursa olsun, milli çıkarlarımızın en iyi şekilde korunması için gereken en büyük hassasiyet gösteriliyor ve gösterilecektir.

"Irak'ın Kuveyt'i işgali ile başlayan gelişmeler ışığında, olayın başlangıcından bugüne kadar, çeşitli Devlet Başkanları ile yaptığım görüşmelerden edindiğim bilgi ve görüşmelerden edindiğim bilgi ve işlemleri kendileri ile paylaşmak ve ülkemizi de yakından ilgilendiren bu sorun konusunda görüşlerimi almak amacı ile Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde grubu bulunan siyasi partilerimizin genel başkanlarını 11 Ağustos Cumartesi günü saat 12.00'de Çankaya Köşkü'ne davet ettim."

– BBC televizyonuna verdiği mülakat:

"Petrol boru hattını kapatma konusunda Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin aldığı ambargo kararının dışında kalmayacaklarını söyleyerek 'Irak'lı dostlarımızdan özür diliyorum' dedi.

"Saddam Hüseyin'in Türkiye'yi tehdit eder bir tavır almayacağına inanıyorum."

– BBC'de yayımlanan röportaj:

"Türkiye Birleşmiş Milletler gücü tarafından Irak'a karşı yapılacak bir askeri müdahaleye katılmak üzere asker gönderebilir. Ancak, Türkiye sadece Amerikan kuvvetleri tarafından yapılacak bir askeri müdahaleye asker göndermeyi düşünmemektedir."

– Bakanlar Kurulu toplantısında:

"Petrol fiyatları inecek.
Diğer ülkeler üretimi artırır.
ABD Başkanı Bush, petrolcülere, fiyatları artırmamaları yolunda uyarı yaptı."

– Kriz Masası Toplantısı'nda:
"En geç 48 saat içinde savaş çıkar."

10 Ağustos 1990: – Türk Emniyet Teşkilatı Eğitim ve Yardım Vakfı'nca düzenlenen polis balosunda:
"Körfez krizinin olumsuz başka gelişmelere yol açıp açmayacağı bir hafta içinde belli olacak. Bu süre içinde bir gelişme olmazsa, başka olumsuzlukların ortaya çıkmayacağı kanısındayım."
"20. asrın son çeyreğinde dünyada yaşanan gelişmeler, ekonomi ve siyaset alanında da hızla kararlar almayı gerektiriyor."
"Son hadiselere dikkat ettiyseniz, biz de öyle yaptık. İletişim teknolojisindeki gelişmeler dünyayı küçültüyor ve bu teknolojiyi kullanabilen herkes, her şeyden ânında haberdar olabiliyor."
"Körfez krizi yüzünden yükselen petrol fiyatları 20 dolar düzeyine gerileyecek.
Borsa da, bunalımın ardından kendini kısa sürede toparlayacak."

– Baker'a söyledikleri:
"Türkiye ekonomik ambargoya katılmakla üzerine düşen görevi fazlasıyla yapmıştır.
Irak'a müdahale için kurulacak çokuluslu güçte yer almak istemiyoruz.
Irak'ı vurmak için Türkiye'deki üsleri kullanmanızı istemiyoruz.
Bu üsler ancak destek için veya Türkiye'ye bir saldırı olursa kullanılabilir."
"Irak Türkiye'ye saldırırsa müttefikler bunu kendilerine yapılmış sayıp, her türlü yardımı sağlamalıdır."
"Türkiye'nin bu işten ekonomik kaybı çok büyüktür. Bu kaybın mutlaka karşılanması gerekir." (Hürriyet)

– Bakanlara:
"Siz gidin, rahat uyuyun.
Ben gereğini yapıyorum.
Yapılacak müdahalede Türkiye aktif rol oynamaz.
Müdahalenin doğrudan içinde olmaz." (Güneş)

11 Ağustos 1990: – Basın toplantısı.
Türkiye'nin Irak'a uygulanan ambargo dolayısı ile ekonomik zarara girebileceğini vurgulayan Cumhurbaşkanı; "Bu zararın karşılanacağı" konusunda bazı ülkelerin görüş belirttiklerini söyledi.
"Ama önemli olan bu değildir. Türkiye'nin güvenilir bir ülke olduğu ve bütün dünyanın birleşebildiği bir kararda bu zararları düşünmeden prensiplere bağlı kaldığının gösterilmesinin çok önemli olduğu kanaatindeyim. Bunu, zamanında yapmakla ve bunu da gerekli yerlere bu işi bu zararlara rağmen göstermekle zannediyorum, ülkemizin itibarı bakımından çok önemli adımlar atıldı."
– Özal, ambargonun belki bir ablukaya dönüşebileceğini, ancak kısa vadede bölgede silahlı bir çatışma çıkacağını sanmadığını kaydetti.

13 Ağustos 1990: ABC televizyonunun sorularına cevap:
"Irak'tan gelecek misillemeden korkmuyoruz."
"Aldığınız kararlara destek var mı?"
"Bana, belki de, Başkan Bush'a kendi ülkesinde verilen destekten daha fazla destek var."
"Avrupa ve ABD konuşmama gelince, ben Başkan Bush ile birçok kere konuştum, kendisini çok iyi tanıyorum. Çok iyi bir başkan. Bu olaylarda da çok atik davrandı. Avrupa'nın da birlik içinde olduğunu görüyorum, çünkü bu hür dünyanın ortak çıkarınadır."
– Washington Post gazetesine demeç:
Özal, Irak'ın Türkiye sınırına büyük askeri yığınak yaptığına dair herhangi bir işaret olmadığını, buna rağmen, ülkenin batısındaki 36 Rapier Füzesi'nin

Irak sınırına nakledildiğini ifade etti.

– Türkiye'nin çokuluslu kuvvette yer alıp almayacağı konusundaki soruya cevabı:
"Sadece düşünüyoruz. Henüz karar vermedik. Bu konuya dikkatli biçimde bakmalıyız."

– 8 yıllık savaş sırasında İran ve Irak'a ağır silahlar sevk eden Batıyı eleştirerek:
"Akılları şimdi başlarına geldi."

14 Ağustos 1990: – NBC'ye demeci.
Türkiye'nin Irak'la çatışmaya girme ihtimali hakkında: "Şu an tahmin yapmak çok güç. Çünkü, Saddam Hüseyin ne yapacağı tahmin edilemeyen biri. Çünkü, Irak'ta 'One Man Show' var.
Saddam'ın yanlış yapma ihtimaline karşı her türlü önlemi almak zorundayız.
Saddam çok zeki, çok sert, çok kararlı, ancak 2., 3., 4. ya da 5. adam yok. Çevresinde, 'Bunu böyle yapmamalısın' diyecek iyi danışmanları yok. Bu yüzden hata yapabilir."

15 Ağustos 1990: – Wall Street Journal gazetesine verdiği demeç:
"Körfez krizi önümüzdeki yıllarda asıl gerginliği komünizm ile kapitalizm arasında değil, Hıristiyanlık ile İslamiyet arasında yaşanacağını, bunun da tüm dünya için tehlikeli olacağını gösterdi.
Türkiye'nin İslam âlemi üzerinde etkisi büyüktür. AET üyesi bir Türkiye, tehllikelerin önlenmesine yardım eder. Köprü olur.

– U.S.A. News And World Report dergisinin, Türkiye'nin ABD'nin üslerden yararlanmasına niçin izin vermediği sorusuna:
"Bu, Türkiye'nin savaşa girmesidir. Bir ülkeye karşı üslerinizi kullanırsanız bu, o ülkeye, size savaş ilan etme hakkını kazandırır.
Birçok sorunlar ortaya çıkmakta, olaylar değişmektedir. Bu nedenle, üsler konusunda ne yapacağımıza şimdiden karar veremeyiz."

17 Ağustos 1990: – ABD Başkanı Bush ve Rafsancani ile telefon görüşmesi.

18 Ağustos 1990: – Fransız televizyonuna verdiği demeç:
Özal, "Irak'a karşı girişilecek muhtemel bir ABD saldırısı halinde İncirlik üssünün kullandırılmasının söz konusu olmadığını" söyledi.
Özal, İncirlik'in kullanılması için 2 şart bulunduğunu, bunlardan birincisinin, Türkiye'nin saldırıya uğraması sonucu NATO'nun doğrudan doğruya savaşa müdahale etmesi; ikincisinin de, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin bölgeye kuvvet gönderme kararı olacağını belirtti.

– Gazete, dergi ve haber ajanslarının genel yayın müdürleri ve bazı köşe yazarları ile Çankaya'da yaptığı sohbet toplantısı.
Görüşmede Özal'ın Cumhurbaşkanlığının sorumluluk ve yetkilerinin dahilinde kendisine düşeni yaptığı ve bundan sonra da yapacağı, Türkiye'nin bu badireden en az zarar ve en çok fayda ile çıkması için hareket etmesi gerektiğini belirtti. (Tercüman)

20 Ağustos 1990: – Le Point dergisine verdiği demeç:
"Her hâlükârda uzun vadede Körfez krizinden kazançlı çıkacağız."

– Uygulanan ambargonun Türkiye'ye çok pahalıya mal olduğunu ifade eden Özal:
"Fakat, bu kapısını çaldığımızı ve Doğu ile Batı arasında laik ve Müslüman bir köprü olduğumuzu Avrupa'ya hatırlatmak için bir fırsattır."

21 Ağustos 1990: – İspanyol El Pais gazetesine verdiği demeç:
"Ambargodan faydalananlar Türkiye'ye borçludurlar. Bu nedenle, Türkiye'ye katkıda bulunmak zorunluluğu hissetmelidirler.
Avrupa söz konusu olduğunda, bu para veya kredi yolu ile değil, tekstil kotalarının artırılması şeklinde olmalıdır."

– Türkiye'nin şu anda Körfez'e asker gönderme kararı

olmadığını, ancak önümüzdeki günlerde ortaya çıkacak gelişmeler ışığında durumun değişebileceğini, krizin diplomatik kanallardan çözümleneceği umudunu görmediğini anlatan Özal; "Bence savaştan başka çare kalmamıştır" dedi.

Irak'ın Atatürk Barajı'nı bombalaması tehlikesi bulunmadığını açıklayarak:

"Atatürk Barajı çok büyüktür. Irak füzeleri bu baraja bir şey yapamaz. Değil füzeler, nükleer bomba bile barajımız için küçük gelir."

– AT'ye kabul edilmeyen ve insan hakları konusunda yıllarca eleştiriye uğrayan Türkiye aniden Batının sevgilisi haline geldi.
– ABD Başkanı Bush, Suudi Arabistan Kralı Faht, Kuveyt Emiri ve BAE Başkanı Şeyh Zayet ile telefon görüşmesi.

22 Ağustos 1990:
– BBC'de yayımlanan mülakat:
– Özal, rehineler krizinin barıştan çok savaşa yol açacak bir konu olduğunu söyledi.
– Özal, Türkiye'nin Körfez'deki çokuluslu güce asker göndermesinin parlamentonun bu konuda alacağı karara bağlı olduğunu belirtti.
– Özal, Irak'ın Kuveyt'i işgali ile başlayan bir çözüm bulunacağını umduğunu, diplomasinin, şu an için fazla etkili olamayacağını, belki abluka ile sonuca ulaşılabileceğini kaydetti.
– Özal, krizin atlatılmasından sonra da bu olayın yol açacağı yaraların uzun süre devam edeceğini, Arap ülkeleri arasındaki farklılaşmaların gündeme geleceğini anlattı.

23 Ağustos 1990:
– Senatör R.Byrd onuruna verilen akşam yemeği:
– Özal, Türkiye'nin ambargo kararına katılarak Batı dünyası ve Arap ülkelerinin birçoğu ile dayanışma içinde olduğunu gösterdiğini kaydetti.
– Özal, Körfez krizinde Türkiye'nin anahtar bir role sahip olduğunun bilinci ile Birleşmiş Milletler Gü-

venlik Konseyi'nin kararına katılmaktan çekinmediğini belirtti.

24 Ağustos 1990: – İstanbul'da Giyim Sanayicilerinin verdiği davette:

– Özal, Körfez krizi nedeni ile Birleşmiş Milletler'in aldığı ambargo kararının uygulanmasında özellikle anahtar ülkenin Türkiye olduğunu söyledi.

"Yani, Türkiye bu ambargo konusunda samimi olmasa, ciddi olmasa, ambargo çalışmaz" dedi.

– "Hadiselerin dışında kalmayalım, içine düşmeyelim. Netice itibarı ile bir zarara uğramayalım. Bir istifademiz olursa bundan mümkün olduğu kadar istifade edelim."

– Bu sabah İngiltere Başbakanı Thatcher ile bir görüşme yaptığını anlatan Özal, yarın da muhtemelen Federal Almanya ve SSCB liderleri ile bir görüşme yapacağını söyledi.

– "Körfez'deki petrol rezervlerinin başkasına, hele bir şahsın veya bir ülkenin kontrolüne geçmesine, Batının ileri ülkelerinin müsaade etmesi mümkün değildir."

– İstanbul Atatürk Hava Limanı'ndaki Serbest Bölge'nin büyük bölümünün hizmete açılışı.

Özal, Körfez krizinin Türkiye'ye büyük bir yük getirdiğini, Batılı ülkelerin bu zararın karşılanması karşısında destek olmaları gerektiğini belirtti.

"Ancak, bunu para olarak, yardım olarak istemiyoruz, daha fazla ticaret yolu ile çözümü arzuluyoruz" dedi.

26 Ağustos 1990: – Tunalı-Sakarya Otoyolu açılış töreni öncesi gazetecilerle sohbet:

– Körfez'de yaşanan durumla Ortadoğu'daki sorunların Arap-İsrail anlaşmazlığı olmaktan çıkıp, Araplararası bir anlaşmazlığa dönüştüğünü söyleyen Özal, olayın etkisinin uzun süre devam edeceğini sandığını söyledi.

"Olaylardan sonra Ortadoğu, eski Ortadoğu olmaz."

– Özal, Anayasa'nın 92. maddesinin aslında çok açık yazılmış bir madde olmadığını söyledi.
Bölgeye kuvvet gönderilmesi için önce TBMM'nin bu imkânı açması, hükümetin de karar vermesi gerektiğini belirten Özal, bölge ülkelerinden herhangi birinden, asker gönderilmesi konusunda resmi bir talep gelmediğini belirtti.
"Tabii ilk amaç savunmadır, ama o vursun da ben de ona karşılık vurayım derseniz, ortaya çıkacak kayıpların sorumluluğunu kim alacak?"

– Türkiye'nin olayın sonunda Ortadoğu'da çok köklü değişiklikler olmasını da arzu etmediğini bildiren Özal:
"Arzumuzun dışında bir şey olursa, buna karar verenler tarafında olmak da ülkenin menfaatine olacaktır."

– Olayın "Zengin Arap Ülkesi/Fakir Arap Ülkesi" haline dönüştürüldüğünü ve zengin doğal kaynakların birkaç ülke yerine bütün Arap dünyasınca paylaşılması düşüncesinin egemen kılınmaya çalışıldığını anlatan Özal, Batılı ülkelerin de hem Körfez petrolünü, hem de Irak ve Kuveyt'teki vatandaşlarını güvenceye almak amacı ile olaya sıcak baktıklarını belirtti.

– Özal, Türkiye'nin Ortadoğu'da daha fazla siyasi etkinliğe sahip olması gerektiğini belirterek; "Buna hakkımız da vardır, çünkü biz 400 yıl buralara hizmet ettik" dedi.

28 Ağustos 1990: – Atatürk Barajı Gövde İnşaatının tamamlanış töreninde:
"Belki, komşu ülkeler gibi çok petrolümüz yok ama, suyumuz var."

29 Ağustos 1990: – Alman ZDF televizyonuna açıklama:
"Tek çözüm yolu Irak'ın Kuveyt'ten çekilmesidir. Yoksa geriye silahlı müdahale kalır. Körfez'de artık silahlar konuşur."

"Niçin erken seçim yapsınlar? Bakın, barajlar, otoyollar yapılıyor. Alınan kararlar sonuçlarını yeni yeni vermeye başladı. Niye erken seçim yapılsın? Erken seçim yapmanın mantığı yoktur."

"Arpa ve buğday stokumuz 8 milyon tona yaklaştı. Türkiye tarihinde rekordur.

Aslında Irak'ı çok rahat besleriz."

30 Ağustos 1990: – Çankaya Köşkü'nde.

– Bir vatandaşın, "Körfez'e asker gönderecek misiniz?"

sorusuna karşılık verilen cevap:

"Hayır, böyle bir niyetimiz yok. Herkes bizi yanlış anlıyor."

"Her partiye yakınlığımız aynı uzaklıktadır."

31 Ağustos 1990: – Federal Alman Impulse dergisine verdiği demeç:

"AT üyeliği kucağımıza düşecek."

– Zafer Bayramı mesajı:

"Türkiye, dünyadaki yeniden yapılanma çabaları çerçevesindeki yeni oluşumlarda, kendi yerini kendi iradesi ile tayin etme gücüne her zamankinden fazla sahiptir."

1 Eylül 1990: – Ertuğrul Özkök ile yaptığı sohbet.

– Türk ve Irak Devlet Bakanları'nın buluşması hakkında:

"Neden görüşmeyelim? Biz Irak'la küs değiliz ki... Görüşme arzusu onlardan geldi."

"Başbakan'a da bilgi verdik."

"Ambargonun delinmesi söz konusu değil. Dün akşam Başkan Bush ile konuşup, bütün ayrıntılarını anlattım. Amerikalıların böyle bir endişesi yok."

"Türkiye'nin Irak politikası değişiyor mu?" sorusuna cevabı:

"Hiç merak etmeyin. Belirlediğimiz politikayı kimse değiştiremez."

Dışişlerinin rolü hakkında:

"Dışişleri, bu işin başında Irak'a ambargo konulma-

sına da karşıydı. Biz konulmasına karar verdik. Fena mı oldu?"

"Benim istediğim asker göndermek falan değil, niye ben Türkiye'yi harbe sokayım? İstediğim tek şey, Hükümetin bir fileksibilite (esneklik) kazanması idi."

"Biz ambargo kararını Meclis'ten geçirseydik ne olurdu? Geçirebilir miydik? Belki geçirebilirdik ama, gecikirdi ve sonunda bunu Amerika Birleşik Devletleri Dışişleri Bakanı Baker'ın gelişinden sonra kararlaştırmış olurduk. Bu daha iyi bir görüntü mü olurdu?"

"Körfez'in güvenliği konusunda nasıl bir tablo görüyorsunuz?" sorusuna:

"Çeşitli durumlar olabilir. Her şeyden önce NATO responsabilite (sorumluluk) alacak mı ona bakmak lazım. İkinci bir ihtimal, Batı Avrupa Birliği artı ABD biçiminde bir formül olabilir."

"Türkiye gibi dost İslam ülkelerinden oluşacak bir güvenlik şemsiyesi?" sorusu üzerine:

"Batının böyle bir şeye izin vereceğini sanmıyorum. Çünkü, orada lifeline (hayat damarlarını) ilgilendiren çok önemli bir konu var."

"Türkiye'nin tutumundan dolayı kazanacakları, uğrayacağı zararı karşılayamaz deniyor. Siz gerçekten ne bekliyorsunuz?"

"Bakın, Batılılar her fırsatta, ambargo uygulamaktan dolayı zarar gören ülkelerin zararlarının karşılanacağını söylüyorlar. Bu belki bizim 'Osmanlı ağırlığımıza yakışmıyor,' ama biraz da Batılı olalım."

"Neler istenebilir?"

"Bir kere bu olay, Türkiye'nin bulunduğu bölgenin hassasiyetini gösterdi. Silahlı Kuvvetlerimizi tam modernize etmemiz lazım. Bunu isteyebiliriz. Ayrıca Türkiye'nin siyasi ve ekonomik açıdan da güvenliğinin sağlanması zaruri. O nedenle Avrupa Toplulu-

ğu'na üyelik konusunu yeniden gündeme getirebiliriz."

2 Eylül 1990:

– Cidde'de yayımlanan Saudi Gazette dergisine verdiği demeç:

"Ambargonun Türkiye'ye maliyeti 5 ile, 10 milyar dolar arasında olabilir."

"Irak, bize yiyecek karşılığında ucuz petrol vermeyi önerdi ama, reddettik. Kabul etseydik ambargoya uzun süre dayanabilirlerdi. Irak halkı adına çok üzgünüm."

"Saddam Hüseyin, sağı-solu olmayan bir adam."

"Irak, Suudi Arabistan'a her an saldırabilir."

"Saddam, Irak Hükümeti'nde ve Devrim Konseyi'nde tek adam. İkinci, üçüncü adamlar yok. Belki 10., 11. kişiler var. Yani, yalnız bir adam. Her şeye kendisi karar veriyor, kimse itiraz edemiyor ve kimse 'yanlış yapıyorsun' demiyor.

Dolayısı ile de her zaman için doğru kararlar alamıyor."

– Türkiye'nin Suudi Arabistan'a asker göndermesi ile ilgili soruya cevaben:

"Hükümet, bu konuda parlamentodan izin almaya çalıştı ama, başaramadı. Eğer yakın dostlarımız olan Suudiler, böyle bir istekte bulunurlarsa, Hükümet yeniden Meclis'e gider ve izin ister.

Böyle bir durumda, Meclis'in eski kararını tashih edeceğini sanıyorum."

– Türkiye Büyük Millet Meclisi açış konuşması:

"Ambargo kararının bir veya iki gün geç alınması, yarattığımız olumlu etkiyi azaltacak, hatta bu kararı baskı altında aldığımız izlenimi kesinlikle yaratacaktır.

Etkin bir ambargonun tesis edilmiş olması ise, meselenin bir silahlı çatışmaya dönüşmeden halledilmesi ihtimalini kuvvetlendirmiştir."

"Türkiye'nin bölgedeki oluşumlara tesir edecek bir

konumda olması ve dinamik bir politika izlemesi gereği vardır. Körfez bunalımında, çekingen, kararsız, başkalarının karar vermesini bekleyen bir tutumu ittihaz etmemiz düşünülemez."

"Bu itibarla huzurunuzda hükümete Anayasamızın 92. maddesinde kayıtlı 'Savaş hali ilan izni' hariç, diğer izinlerin verilmesini tavsiye ediyorum.

Bu hadiselerin seyrine göre süratle hareket etme kabiliyetini elde tutma imkânını verecek, dinamik bir politika izlememize çok yardımcı olacaktır."

"Ülkemizin ileride telafisi çok zor bir durumla karşılaşmaması için, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Hükümete tavsiye ettiğim izni vereceğine inanıyorum."

5 Eylül 1990: – Adli Yıl açılışı için Yargıtay'da düzenlenen törende yaptığı konuşma:

"Adalet dağıtmanın ilk şartı tarafsızlık ve bağımsızlıktır. Mahkemeler temel hak ve özgürlüklerin korunması ile çağdaş uygulamalar doğrultusunda yorumlanmasında önemli görevler yapmaktadırlar.

Devletin yargı alanındaki faaliyeti adalet dağıtma şeklindedir. Yargının yasama ve yürütme ile işbirliği içinde bulunması kamu düzeninin teminatıdır.

Mahkemelerce verilen kararlar, hukukun üstünlüğü ve devlet düzeninin devamını sağlar.

Mahkemeler, Atatürk ilke ve inkılaplarının teminatı, demokratik, laik, sosyal hukuk devletinin koruyucusudurlar."

7 Eylül 1990: – Antalya'da otel açılış töreni:

"Son 1 ayda yazılan çizilenlere bakılarak, sanki bu krize sebep olanlar suçsuz, buna karşı çıkanlar suçlu gibi bir izlenim yaratılıyor."

"Petrolün varili son 1 ayda 16 dolardan, 33 dolara yükseldi. Önümüzdeki günlerde de, 40 dolara çıkmayacağı garanti edilemez."

– Birleşmiş Milletler Küresel Kalkınma Sorunları Konferansı'nın açılışı:

"Türkiye'nin yaşadığı tecrübe gelişme yolundaki ülkeler için bir örnek oluşturacaktır."

9 Eylül 1990: – Antalya'da gazetecilerle sohbet:

"Yetkiyi elimizde bulunsun diye aldık. İlla askeri birlik göndereceğiz diye bir şey yok."

"Savaşmak için deli olmak lazım."

"Saddam rejiminin gitmesi çok zor. Demokrasinin buralara kolay kolay gideceğini zannetmiyorum. Iraklılar demokrasi kültürünü hiç yaşamadılar."

"Ben, çözümün 3-4 aydan fazla zaman alacağını zannetmiyorum."

12 Eylül 1990: – 12 Eylül harekâtının 10. yıl dönümü için verdiği mesaj: "Bugün Cumhuriyet tarihinde benzeri görülmemiş siyasi kargaşanın önlenerek, birlik ve beraberlik, istikrar ve sükûn döneminin bir başlangıcının yıldönümüdür.

Türk milletinin ülkesi ile bölünmez bütünlüğünün korunması ve pekiştirilmesinin yanında, çoğulcu demokrasimizin bir daha kesintiye uğramayacak şekilde sağlam temeller üzerinde, yeniden tesisi yolunda yapılanları bir kere daha şükranla anıyoruz. 12 Eylül ayrıca Türkiye Cumhuriyeti'nde yeni bir dönemin başlangıcı olmuştur.

Bugün Türkiyemiz 1980 öncesi ile kıyaslanamayacak bir gelişme ve kalkınma içindedir.

Serbest pazar ekonomisi ile Türkiye kapalı bir ekonominin dar kalıplarını aşmıştır.

Türkiye hür düşünceye, hür inanca ve teşebbüs hürriyetine dayalı, çağdaş normlar üzerinde, dogmaların dar kalıplarından arınarak yoluna devam etmektedir.

İnsanın refah ve mutluluğunu temel sayan bir devlet anlayışı ile yarınlara daha güvenle bakıyoruz.

12 Eylül'ün 10. yıldönümünde dostluk ve kardeşliğe, sevgi ve hoşgörüye, diyalog ve işbirliğine dayalı bir

siyasal düzeni yaşatacağımıza olan inancımı bir kere daha tekrarlarım."

– İspanyol ABC gazetesine demeci:

"Irak'a karşı savaş ilan etmek, en son olarak kullanılacak bir kozdur. Ben şahsen % 99 oranında barışın sağlanacağına inanıyorum. Savaşa % 1 oranında ihtimal veriyorum."

"Körfez krizi sırasında muhalefetin parlamentoda bana karşı yönelttiği eleştirileri doğru bulmuyorum. İspanya'da bile Körfez'e 3 gemi gönderilmesi konusunda iktidar ile muhalefet aynı görüşte birleştiler. Eğer biz de, teker teker milletvekillerine Türkiye'nin bu konuda bir şeyler yapması gerekip gerekmediğini sorsak hepsi 'EVET' der. Fakat parlamentoda birleşince hükümete saldırıyorlar. Bunu da hiç düşünmeksizin, konuları analiz etmeksizin yapıyorlar. Çünkü, bu tavırları kamuoyunda reklam oluyor."

"Gerektiğinde, Körfez'e asker ve savaş gemileri göndermekte tereddüt etmem, ancak henüz bu konuda karar almadım."

– Boru hattının kapatılması konusunda:

"Bu karar bize şimdiye kadar 4 milyar dolara mal oldu. Buna rağmen, diğer ülkeler tereddüt ederken, biz Birleşmiş Milletler'in ilk kararından hemen sonra, 1 saatten kısa zamanda boru hattını kapama kararı aldık."

19 Eylül 1990: – Kırklareli fabrika açılışında:

"Her şey birdenbire olmaz. Yani biz Avrupa'nın 100 senede eriştiği standarda 10 senede gelemeyiz. 20 senede geliriz. Bir 10 sene daha sabredersek, bu sabır içinde ücretlerin daha fazla yükseleceğini ben size söyleyeyim. Ama aşırı gitmeyelim.

1980 senesinde dışarıyı dolaşıp, avuç açtığımız devreleri ben biliyorum. Ama 1990'a geldiğimizde herkes bize kredi vermeye hazırdır.

Türkiye malını satmak için, artık başka ülkelere de

kredi veriyor. SSCB, tanıdığımız birçok Arap ülkesine, şimdi Romanya'ya, Bulgaristan'a, muhtemelen Macaristan'a, Arnavutluk bile bizden kredi istiyor."

24 Eylül 1990: – Washington Hava Meydanı'nda, NSC televizyon muhabirinin, "Bush sizden, Türkiye'de ABD askeri konuşlandırmanızı isterse, nasıl karşılarsınız?" sorusuna:

"Merak etmeyin, Türkiye'de zaten ABD askeri var."

25 Eylül 1990: – CNN televizyonunda mülakat:

"Bu kararımdan sonra herkes sallantıda idi. Ne yapılacağını bilmiyorlardı. Türkiye çok ağır kayıplara uğramasına ve Irak ile sınır ülkesi olmasına rağmen kararlı davrandı. Diğer bütün ülkelerin biraraya gelmesini sağladı."

– CNN'in "Bunun karşılığında da Türkiye'ye şükran belirtildi, Türkiye sempati topladı" demesi üzerine:

"Evet sempati gösterildi. Ama, 'Gök gürültüsü çok, fakat henüz yağmur yok'."

"Ambargonun etkili olacağına inanıyorum. 3-5 ay sabırlı olmalıyız."

– Senatoda onuruna verilen yemekte:

"Ocak ayı sonunda Washington'da Bush ile görüştüm, kendisini Irak konusunda uyardım. Son olarak harekâttan 1 hafta önce ABD ile Yunanistan arasındaki SEİA Anlaşması ile ilgili olarak Bush ile telefonda konuşurken de konuyu gündeme getirdim."

"Ambargo Körfez krizini % 50 çözer. Savaş son çaredir."

"Ümit ediyorum ki, iyi bir seyahat olacak. Birçok meselede zannediyorum farklı görüşlerimiz yok. Ufak tefek nüanslar dışında, o bakımdan bir pürüz olacağını zannetmiyorum."

– Washington Post gazetesini ziyarette:

"Bizi hep yardım istiyoruz şeklinde göstermelerine üzülüyorum. Biz yardım istemiyoruz. Ama verirlerse de almamazlık etmeyiz."

26 Eylül 1990:

– Beyaz Saray Bahçesi'nde, "Körfez'de savaş olur mu?" sorusuna cevaben:
"Yalnız Allah bilir."
"Türkiye yardımdan çok, daha fazla ticaret istiyor."

– Irak'ın askeri gücünün abartıldığını vurgulayarak:
"Irak altı üstü bir 3. dünya ülkesi, bir Almanya ya da Sovyetler değil. Bu yüzden Irak'a ilişkin askeri rakamlara bakarak, değerlendirme, abartılı sonuçlar verebilir."
"Saddam, esnek biri değil, kafasını değiştirmek çok zor."
"Başkan Bush sadece Türkiye için değil, bütün dünya için de, istisnai ve başarılı bir liderlik örneği vermiştir."

– Ulusal Basın Kulübü'ndeki akşam yemeği:
"Bush'a 'Herhangi bir askeri seçenek düşünüyor musunuz?' sorusunu yönelttim. Herhangi bir şey söylemedi. Zamanı gelince göreceğiz. Her türlü opsiyonu kullanabilecekleri tarzda bir şeye hazırlanıyorlar kanaatim var."
"Bölgedeki her türlü tertip bizi alâkadar eder. Biz buna bigani kalamayız. Neticede Türkiye bu bakımdan bir rol oynayabilir.
Bu bizim menfaatimizedir."

– Türkiye'nin Musul'a dönük niyetleri hakkında:
"Bu spekülatif bir konu, kanımca bu konu kapanmıştır."

– "Yağmur yağdı mı?" sorusuna cevaben:
"Biraz."

– Türk gazetecilerle sohbet:
"Dışarıya güç yollanması konusunda şu âna kadar bizden bir şey istenmemiştir. Ama ileride de talep edilmeyecek anlamına gelmez. Hiçbir şekilde görüşülmemiştir."
"Körfez krizinin çözüm tarzının muhakkak askeri bir operasyonla olup olmayacağı konusunda şu anda

kesin bir karar yoktur. Ama her opsiyon da açık ihtimal dahilindedir."

– NATO'ya Körfez bölgesinde görev verme hakkında:
"Bu rol NATO için genelde düşünülüyor, bu hadise ile ilgili değil, aslında bu da kesin bir düşünce değil, sadece fikir egzersizi."

– Türkiye'nin Körfez krizinden dolayı uğradığı zararların karşılanması konusunda:
"Daha ortada kesin bir şey yok, onlar miktadları ve taahhütleri almışlar. Ancak bu taahhütlerin nasıl ve ne yollarda verileceği konusunda zannediyorum aralarında görüşme yapıyorlar."

– Bölge haritasının değişeceği konusunda:
"Ben Körfez, eski Körfez olmayacak dedim. Bunu haritanın değişmesi anlamında söylemedim. Çünkü, bu hadise olduktan sonra, burada bazı değişiklikleri beklemek lazımdır. Bu değişiklikler fiziki değildir."

– "Bu değişikliklerden Türkiye istifade edebilir mi?" sorusuna cevap:
"Bugün Türkiye bu işin içindedir. Dışında değildir. En kuvvetli imkânı da tatbik ettiği anahtar ülke olarak ambargonun tatbikatı ile bu işin içindedir."

– "Savaş halinde içinde miyiz?" sorusuna cevaben:
"Daha şimdi öyle şeylere girmeyin. Ortada böyle bir şey yok."

– ABD'ye destek konusunda:
"Türkiye'nin menfaatleri ön planda olmak kaydıyla, hareketimizin doğru olması kaydıyla gerekli destek verilebilir. Türkiye'nin oynayacağı rolün, alacağımız imkânlara göre dengeli olması gerekir. Ama bunun şekli nasıldır, şu anda bu konuda hiçbir düşüncemiz yoktur. Meclis'ten o kararın alınması da bizim elimizde esneklik olması bakımındandır.
Bu konular konuşulmadı ama, konuşulmaması, ne vereceğiz, ne vermeyeceğiz manasına gelmez."

– Türk ordusunun modernizasyonu konusunda:

"Virajı döndük, ancak bu viraj ne kadar dönüldü, ölçüsü nedir? Bunu ölçemem."

27 Eylül 1990: – ABC televizyonuna bir demeç:
"Körfez krizinin şu anda görüşmeler yolu ile çözümlenebilmesi şansı olmadığına inanıyorum. Başkan Bush da bu görüşü paylaşıyor."

28 Eylül 1990: ABD'li gazete temsilcileri ile kahvaltılı toplantı:
"Eğer Birleşmiş Milletler Irak'ı Kuveyt'ten çıkarmak için bir askeri müdahaleye karar verirse, biz buna karşı çıkmayız."
"Eğer savaş istemiyorsanız, ambargoyu oabildiğince çok sindirmemiz gerekiyor. Zaman ABD ve Batı lehine işliyor."
"Geri çekilmek Saddam için intihar olur."
"Irak ile kaybolan ticaret ikame edilemez. Irak bizim ambargoda kilit ülke olduğumuzu biliyor. Gelecek yıllarda olumsuz duygular içinde olacaktır. Bu yüzden Batılı ülkelere ticaretimizi ikame edin diyoruz."
"Körfez bunalımı Türkiye'nin stratejik öneminin daha da arttığını gösterdi. Sonuçta Türkiye'nin Batı ile ilişkileri güçlenmiş olacak. Ayrıca Körfez ülkeleri ile ilişkileri daha da iyileşecektir."

30 Eylül 1990: – Türk gazetecilerle basın toplantısı, ABD temaslarının değerlendirilmesi:
"Türkiye'nin krizde doğan zararının abartılmaması gerekir. Olumsuz ve abartılı değerlendirmeler karşısında bankalar ve mali çevreler, Türkiye için kredilerini geri çekmeye başlayabilirler."
"Türkiye'nin zararının karşılanması konusunda yardım almak için acelesi yoktur.
Türk ekonomisinin Körfez bunalımını atlatacak güçte bir esnekliği vardır."
– Verilecek yardım konusunda:
"Verilecek herhangi bir desteği reddetmeyiz. Ama 'Bize ille şu desteği verin' diye de kalkıp kimsenin önüne gitmeyiz."

"Türkiye'nin anahtar ülke olmasından ötürü Irak, bütün kabahati Türkiye'ye atabilir. Hangi rejim işbaşında olursa olsun, Irak'ın bundan sonra Türkiye ile ticareti yavaşlatacağını tahmin ediyorum."

2 Ekim 1990: – New York'ta basın toplantısı:

"Saddam Hüseyin'in geri çekileceğini sanıyorum en kuvvetli ihtimal bu."

"Saddam'ın ne yapacağı bilinmez. Onun yerinde olsaydınız, siz de bilemezdiniz. Hareketler, şartlara göre değişir. Bu olayda iki hareket yolu var.

Birincisi harbe giden yolda bulunmak, ikincisi ise, geri adım atmak.

Saddam, tüm dünyaca izole edildiği ve ambargo ile sarıldığı için, 2. ihtimali seçme olanağı daha kuvvetli.

Krizin başından beri bütün Batılılara Saddam'ın tutumu uzun sürecek bir kırgınlık yaratabileceğini söyledim."

"Herkeste sanki bir savaş istemi var. Batılılar da da öyle. Garibime gidiyor. Bir savaş çıksa da görsek gibi özlem dolaşıyor.

Basın için mi savaş istiyorsunuz?

Körfez krizi satışlarınızı artırdı.

2. Dünya Harbi gibi olayı da büyütüyorsunuz."

"Avrupa Topluluğu'na giriş konusunda kimseye konuşmuyorum. Bu, doğrudan söylenmez. Kendiliğinden anlaşılması gerekir."

"Kohl'e Mitterand'a, Dole, Thacher'e mektup yazdım. Kısıtlamaların kaldırılmasını, ticaretin artırılmasını istedim. İstediğim tek şey o."

"Irak karşısında büyük bir grubu dünyayı bir nevi biraraya getiren ABD Cumhurbaşkanı'dır.

Sabah kahvaltıya gittiğimizde Bayan Thacher geliyor, Alman Cumhurbaşkanı geiyor. Bir-iki kişi yanına gidiyor. Şimdi Başkan Bush geldi. Etrafı böyle şey gibi sarıldı. Ben bunu Reagan ile NATO Toplantısı'nda gördüm sanki. Büyükbabası gelmiş gibi ailenin..."

Cumhurbaşkanı Özal'ın iki aylık çizgisi, 'zikzaklarını,' gününe göre söylem ayarlamalarını gösteriyor.

Uluslararası politikalarda gel-gitleri de...

Öyküler sürüyor. Öyküler sürecek!

– İKİNCİ KİTABIN SONU –

fotoğraf: bülent sarıoğlu

CÜNEYT ARCAYÜREK, 1928'de Ankara'da doğdu. Öğretmen anne ve babanın ikinci oğludur. Öğrenimini Ankara'da tamamladı. Gazeteciliğe 1947'de CHP'nin yayın organı Ulus'ta başladı. Birçok gazetede, uzun süre de Hürriyet'te çalıştı. Milliyet'te ve Metin Toker'in yayımladığı Akis dergisinde hem yazarlık hem de genel yayın müdürlüğü yaptı. DP'nin 1950-1960 iktidarı sırasında bir yazısından dolayı hapse girdi. Mesleğinin her kademesinde görev yapan **Arcayürek,** Cumhurbaşkanlığı Başdanışmanlığı yaptığı süre dışında 1985'ten beri Cumhuriyet gazetesinde yazıyor.

Bu kitap, **"Cüneyt Arcayürek Anlatıyor: Büyüklere Masallar - Küçüklere Gerçekler"** dizi kitapların ikincisi.

Birinci kitap, **"Demokrasi Dönemecinde Üç Adam"** başlığıyla yayımlandı.

Dizi kitaplar; "Biz bu filmleri izlemiştik" diye konuşmaları olası büyüklere 'masalları',

Öğrenmeye meraklı genç nesillere yakın geçmişten izleyemedikleri kimi 'gerçekleri' içeriyor.

"Bir Giden - Bir Gelen - Bir Bekleyen" başlıklı bu kitap;

Kenan Evren'in Cumhurbaşkanlığından ayrılışını, Turgut Özal'ın Çankaya'ya çıkabilmek için yıllarca sürdürdüğü politikaları ve Cumhurbaşkanlığı için fırsat bekleyen Süleyman Demirel'in Turgut Özal'ın Cumhurbaşkanlığına karşı yürüttüğü sert politikaları anlatıyor.

Siyasal labirentlerde sürdürülen politikaları ayrıntılarıyla, özel not, belge ve görüşmeleri aktararak sergiliyor.

PROMOSYON ...TAI
200 187775
3,99 YTL
2187 7759

2. basım

ISBN 975 - 494 - 874 - 7
2000.06.Y.0105.1707

KDV dahil 4900000 Lira